GESCHIEDKUNDIG
WOORDENBOEK,

OP

BEKNOPTE LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN

MANNEN, DIE, VAN HET BEGIN DER WERELD TOT OP ONZEN TIJD, ZICH DOOR VERNUFT, BEGAAFDHEDEN, DEUGDEN, DWALINGEN OF MISDADEN HEBBEN BEROEMD OF BERUCHT GEMAAKT; VOORAFGEGAAN DOOR EENE TIJDREKENKUNDIGE VERHANDELING, OM DE VERSCHILLENDE ARTIKELEN, IN HET WOORDENBOEK VERSPREID, TOT EEN GESCHIEDKUNDIG GEHEEL TE MAKEN,

door den Abt

F. X. DE FELLER.

NAAR HET FRANSCH.

Met een groot aantal nieuwe artikels verrijkt, en met dezulke vermeerderd, die eenen meer onmiddellijken betrekking tot de Nederlanden hebben.

Convenientia cuique.
HORAT. ART. poet.

VEERTIENDE DEEL.

TE 'sHERTOGENBOSCH,
BIJ J. J. ARKESTEYN EN ZOON.
1835.

GESCHIEDKUNDIG
WOORDENBOEK.

L A C.

Lacaille. — Zie Caille.

Lacarry (Gillis), een Jesuit, in het diocees *Castres*, in 1605 geboren, onderweest met roem de humaniora, de wijsbegeerte, de zedekundige godgeleerdheid, en de verklaring der H. Schrift, deed missien, verkreeg bedieningen in zijne maatschappij, en overleed te *Clermont* in *Auvergne*, in 1684. Ondanks de menigte en de verscheidenheid zijner bezigheden, vond hij den tijd, om een aantal zeer nuttige werken te schrijven, vooral voor degene, welke zich op de geschiedenis van *Frankrijk* toeleggen. De voornaamste zijn: 1.° *Historia Galliarum sub præfectis prætorii Galliarum*, 1672, in 4.to: een wel geschreven stuk, vol geleerde aanmerkingen. Hetzelve begint met Konstantijn, en eindigt met Justinianus. — 2.° *Historia coloniarum tum a Gallis in exteras nationes missarum, tum ab exteris nationibus in Gallias deductarum*, 1677, in 4.to, een geacht werk, met even zoo vele geleerdheid als oordeel geschreven. — 3.° *Epitome historiæ regum Franciæ*, 1672, in 4.to: eene verkorte uitgave van het *Doctrina temporum* door Petau. — 4.° *De regibus Franciæ et lege salica*, in 4.to — 5.° *Cornelii Taciti liber de Germania*, in 4.to, 1649, met geleerde aanteekeningen, welke Dithmar gevolgd heeft, in de door hem in 1726, in 8.vo, te *Frankfort aan de Oder*, geleverde uitgave. — 6.° *Historia romana*, van Cæsar tot Konstantijn, gegrond op gedenkpenningen en andere gedenkstukken der oudheid. Dit werk in 1671, in 4.to in het licht gegeven, bevat nuttige onderrigtingen te dienste dergenen, welke in de

kennis der gedenkpenningen niet zeer ervaren zijn. Het bevat ook *Series et numismata regum Syriæ, Egypti, Siciliæ et Mesopotamiæ.* — 7.° Eene goede *Uitgave* van VELLEÏUS PATERCULUS, met aanteekeningen. — 8.° *Historia christiana imperatorum, consulum et præfectorum; Notitia magistratum et provinciarum, imperii utriusque, cum notis*, 1665, in 4.to In al deze werken ontdekt men eenen man, diep ervaren, in de neteligste, en belangrijkste onderwerpen der geschiedenis, en eenen geleerde, in wien de kunde den smaak niet heeft uitgedoofd.

* LACEPÈDE (BERNARDUS HERMANUS STEPHANUS DE LAVILLE-SUR-ILLON, graaf DE), een beroemde natuurkundige, te *Agen*, den 16 December 1756 geboren, was de zoon van den graaf LAVILLE. De erfgenaam van eenen moederlijken oom zijnde, moest hij den naam deszelven aannemen. Reeds vroegtijdig hield hij zich met de natuurlijke historie bezig, en trad hij in briefwisseling met BUFFON: hij beoefende ook de schoone kunsten, vooral de toonkunst, en stond in betrekking met GLÜCK. Het was, om de kundigheden, welke hij in deze beide deelen had verworven, die gedurende zijn geheele leven het uitsluitend voorwerp van zijnen hartstogt waren, en hem de gelukkigste oogenblikken verschaften, nog meer te volmaken, dat hij in 1776 te *Parijs* kwam. Hij zette er zijne wetenschappelijke werkzaamheden, en zijne toonkunstige oefeningen voort, in het eene vak onder BUFFON, en in het andere onder GOSSEC; hij had juist een toonkunstig werk in het licht gegeven, toen zijne familie voor hem in *Beijeren* een kolonels-brevet verkreeg: zijne krijgsdienst in dezen rang, bepaalde zich tot twee reizen, welke hij naar *Duitschland* deed. Hij had zich in 1781 te *Parijs* gevestigd: toenmaals gaf hij zijne eerste schriften in het licht: 1.° *Essai etc.* (*Proeve over de natuurlijke en kunstmatige electriciteit*), 1781, 2 dl.n in 8.vo; *Physique etc.* (*Algemeene en bijzondere natuurkunde*). De roem, welken deze beide werken, voor den jongen schrijver verwierven, en de bewondering, welke hij voor zijnen kundigen meester aan den dag legde, openden voor hem den planten-tuin, alwaar hij tot aanwijzend adjunct-opziener van het kabinet der natuurlijke historie werd benoemd. BUFFON en DAUBENTON verbonden

zich met hem, en LACEPÈDE werd in zeker opzigt de erfgenaam hunner wetenschap en welligt van hunne begaafdheden. Het was, na op hunnen raad, in 1785 het *Dichterlijke der toonkunst*, 2 dl.n, in 8.vo, in het licht te hebben gegeven, dat hij zijne studiën der natuurlijke Historie begon, welker uitslag, en zoo roemrijk voor hem en zoonuttig voor *Frankrijk* was. Men zag achtereenvolgend in het licht verschijnen: *Histoire etc.* (*Natuurlijke historie der viervoetige eijerleggende dieren en der slangen*), 1788 — 1789, 2 dl.n in 4.to, of 4 dl.n in 12.mo; — *Natuurlijke historie der kruipende dieren*, 1789, 1 dl. in 4.to, of 2 dl.n in 12.mo; *Natuurlijke historie der visschen*, 1798 — 1803, 6 dl.n in 4.to, of 11 dl.n in 12.mo; *Natuurlijke historie der tot het geslacht der walvisschen behoorende dieren* (*cétacées*), 1804, in 4.to, of 2 dl.n in 12.mo Deze vier werken, welke in eene tijdruimte van 16 jaren zijn in het licht gegeven, maken het vervolg en de aanvulling der oorspronkelijke uitgave van BUFFON uit, die op de koninklijke drukkerij is gedrukt; later zijn dezelve bijna altijd met de *werken van BUFFON* uitgegeven. In het Hoogduitsch vertaald, verdienen zij zulks in alle talen te worden gedaan. De laatste uitgave in 1825 begonnen, 10 dl.n, in 8.vo is onder opzigt van den heer DESMARETS geschied; dezelve gaat gepaard met eene *Synonyma der beroemdste nieuwere schrijvers*, en is voorafgegaan door de *lofrede des schrijvers door den vrijheer CUVIER*. Gedurende de omwenteling werd LACEPÈDE, door den staatkundigen stroom medegesleept. In den beginne door de wijk van den plantentuin tot bataillons-kommandant benoemd, zat hij vervolgens in de beide eerste constitutionnele vergaderingen voor. Hij nam den post aan van administrateur van *Parijs*, en werd vervolgens tot de wetgevende vergadering beroepen, die hem den 28 November 1791, tot haren voorzitter verkoos. De gematigdheid der grondbeginselen van LACEPÈDE werden zeer geprezen; het was echter onder zijn voorzitterschap, dat die vergadering een adres aan den koning rigtte tegen de aan de oevers des *Rijns* vereenigde uitgewekenen, en dat zij tot de daarstelling van het hooger hof van *Orléans*, hatelijker gedachtenis, besloot. Hij sloeg toenmaals, zegt men, den neteligen post

van gouverneur des dauphins van de hand. Nadat de zitting was afgeloopen, hervatte LACEPÈDE zijne wetenschappelijke bezigheden, en legde al zijne posten neder, om in afzondering te leven. In 1796, werd hij tot lid van het instituut van *Frankrijk* benoemd, en drie jaren later, nam dat van *Bologna* hem onder zijne leden op. Met de organisatie van den togt van kapitein BAUDIN belast, bestemde hij twee jonge geleerden tot deelgenooten van denzelven, namelijk de heeren BORY DE SAINT-VINCENT en PERON. Bij de oprigting van het consulaat, beriep BONAPARTE den graaf LACEPÈDE tot den behoedenden senaat, waarvan hij in 1801 president werd; twee jaren later werd hij tot groot-kanselier van het legioen van eer, en in 1805 tot groot-kruis derzelfde orde benoemd: in het jaar te voren was hij tot titularis der senatorerie van *Parijs* bevorderd. Zonder de hoedanigheden van den graaf DE LACEPÈDE te willen bezwalken, kunnen wij ons niet onthouden, om op te merken, dat, dikwijls belast; om voor NAPOLEON het woord te voeren, hij een zijner warmste lofredenaars was, en dat hij de eerbewijzen, waarmede hij overladen werd, grootendeels te danken had, aan zijne welsprekende geestdrift, voor dengenen, die over dezelve beschikte. Een enkel maal echter, durfde hij aan het hoofd van den senaat, aan BONAPARTE over vrede spreken: het was den 12 Januarij 1814. Hij drukte zich aldus uit: » Wij zullen tusschen de graven onzer vaderen en de wiegen onzer kinderen strijden. Verwerf ons den vrede, sire, en dat aan uwe zoo vaak zegevierende hand, na den vrede der wereld te hebben onderteekend, de wapens ontglippen!" Deze raad kwam te laat: de bondgenooten betraden reeds den Franschen grond, en na in het congres van *Châtillon* alles geweigerd te hebben, kon BONAPARTE verder niet over den vrede spreken: hij was zijnen val nabij. Het provisioneel bestuur beroofde LACEPÈDE van zijnen post van groot-kanselier van het legioen van eer, die voorloopig aan den heer DE PRADT werd gegeven. Koning LODEWIJK XVIII. stelde er hem schadeloos voor, door hem den 4 Junij 1814 tot pair te benoemen. Bij de terugkomst van NAPOLEON van het eiland *Elba*, sloeg LACEPÈDE den post van grootmeester der universiteit van de hand, maar hij nam zitting in de nieuwe kamer der pairs, van welke hij bij koninklijk bevelschrift

van 24 Julij 1815 werd uitgesloten. Koning LODEWIJK XVIII. steeds toegevend, en een vriend der wetenschap, riep hem eenigen tijd daarna in dezelve terug. Van dien oogenblik af speelde hij geene groote rol in de staatsaangelegenheden, en wendde hij zich uitsluitend aan zijne geliefkoosde studiën toe. Te midden zijner staatkundige loopbaan, had LACEPÈDE zijne werken vervolgd. Men heeft hem verscheiden *Redevoeringen* te danken, die hij, als hoogleeraar der natuurlijke historie in den plantentuin uitsprak: hij was den 9 Thermidor, door de opzieners van *Corbeil* als kweekeling van de normaal-school benoemd, en in 1793 had men voor hem bij het museum der natuurlijke historie, eenen 13den leerstoel opgerigt. De belangrijkste redevoeringen, welke hij bij de opening of het sluiten van zijnen leer-cursus hield, zijn die van 1798, 1799, 1800 en 1801; dezelve bevatten verhevene en nieuwe inzigten, over eenige deelen der natuurlijke historie: deze zijn de eenige niet, de heer VALENCIENNES, die als naturalist, LACEPÈDE behulpzaam was, telt er tot 18, die zich in zijne verzameling, en in die van den heer CUVIER bevinden, en welke hij voornemens is, in het licht te geven. Nog heeft men hem te danken. *Ménagerie etc.* (*Diergaarde van het museum der natuurlijke historie*) 1801 en volgende jaren, gr. in folio; er zijn slechts 10 afleveringen van in het licht verschenen. — *Histoire etc.* (*Algemeene, natuur- en burgerlijke geschiedenis van Europa, van de laatste jaren der* 5e *eeuw, tot het midden der* 18e), 1826, 18 dl.n in 8.vo De schrijver herzag de laatste bladen van dit groote werk, in de laatste dagen zijns levens; hetzelve is eerst na zijnen dood in het licht gegeven. Hij omvat in zijn plan de gebruiken, wetten, zeden, wetenschappen, letteren, kunsten, geldmiddelen, den landbouw, de bevolking, het krijgswezen, den geest van elk der eeuwen, waarvan hij zich heeft voorgesteld, om het tafereel te schetsen; *Vues etc.* (*Algemeene inzigten van verscheiden takken der natuur-historische wetenschappen, sedert den dood van BUFFON*) 1819 en 1822, in 8.vo; *Histoire etc.* (*Natuurlijke historie van den mensch*) 1827, in 8.vo, en in 18.mo *Les Ages etc.* (*De tijdvakken der natuur, en de geschiedenis van het menschelijk geslacht*), 1830, 2 dl.n in 8.vo; ver-

scheiden *Geschiedkundige levensschetsen, van den prins van Brunswijk Luneburg, van* DAUBENTON, *MONTESQUIEU*, enz. *Artikels* of *verhandelingen*, voorkomende in de *Décade philosophique*, in het *Magasin encyclopédique*, in het *Recueil de l'institut*, in de *Annales du Museum d'histoire naturelle*, waaraan hij dat over den *mensch*, en al degene welke de *kruipende dieren* en *visschen* betreffen, geleverd heeft, in de *Revue encyclopédique*, enz. LACEPÈDE was ook de bezorger van verscheiden uitgaven van BUFFON. Tot aan zijnen dood beoefende hij op eene hartstogtelijke wijze de toonkunst; verscheidene *Opera's* en eene *Requiem-Mis* zijn door hem gecomponeerd. Hij heeft zelfs het *Hoofdbedrijf en de verschillende bijverdichtselen* van den TELEMACHUS, van FÉNÉLON, in het muzijk gebragt. Na eene zoo schoone loopbaan ten einde te zijn gesneld, overleed LACEPÈDE, die lid van een aantal genootschappen en geleerde maatschappijen was, aan de kinderziekte, den 19 September 1825, op zijne buitenplaats te *Epinay* bij *Saint-Denis*, alwaar hij sedert lang gewoon was het schoone jaargetijde door te brengen. Behalve de op het tijdstip van zijnen dood in den naam der geleerde maatschappijen, waarvan hij lid was, uitgesproken of gedrukte *Lofreden*, zijn er van dezen beroemden natuurkundige, drie *Levensschetsen* in het licht verschenen. —

LACERDA. — Zie CERDA.

LACHAISE. — Zie CHAISE.

LA CHALINIÈRE. — Zie CHALINÈRE.

LA CHALOTAIS. — Zie CHALOTAIS.

LA CHAMBRE. — Zie CHAMBRE.

LACHANIUS, een Gallisch heer, de vader van RUTILIUS NUMATIANUS, verwierf veel roem in de posten van schatmeester of *questor*, veldheer der keizerlijke lijfwacht, en landvoogd van *Toskanen*. Hij was te *Toulouse*, of, volgens D. RIVET, te *Poitiers* geboren. De volken, door zijne goedheid, zijne regtschapenheid, en vooral door zijne bezorgdheid om hunne lasten te verligten, bekoord, lieten te zijner eer, op verscheiden plaatsen des rijks standbeelden oprigten. Hij overleed op het einde der vierde eeuw.

LACHAUSSÉE. — Zie NIVELLES.

* LACHNITH (LODEWIJK WENCESLAUS), een tooneelkundig componist, te *Praag*, in 1756 geboren, bezat reeds eene bijzondere bekwaamheid op den jagthoren, toen hij in 1773 te *Parijs* kwam; na zich door de lessen en raadgevingen van RODOLPHE verder ontwikkeld te hebben, verscheen hij met roem op het geestelijk concert; doch om zijne gezondheid liet hij dit instrument varen. Hij zag zelfs geheel en al van de uitvoering af, en wijdde zich, onder het opzigt van PHILIDOR, van dien tijd af aan het componeren toe. Onder zijne werken onderscheidt men: 1.° eene *Wijze van vingergrepen voor de forte-piano*, welke door het conservatorium is aangenomen; hij vervaardigde dezelve met ADAM; maar voegde er twee partijen bij. — *Achttien muzijkstukken*, zoo als: *Symphoniën*, *quatuors*, *concertos*, *sonaten*, voor de piano en de harp. — 3 *Tooneelkundige werken*, onder welke men onderscheidt: de *Geheimen van Isis*, in de muzijk naar de *Tooverfluit* van MOZART gerigt; hij heeft er verscheiden zangwijzen bij gevoegd; *don JUAN*, waarmede hij op dezelfde wijze handelde; het *Oratorio van SAUL*, eene navolging, uit de meesterstukken der grootste meesters gevormd, en met KALKBRENNER *den vader* gecomponeerd, even gelijk de *Inneming van Jericho*, een ander *Oratorio* in denzelfden smaak, de *Gelukkige verzoening*; *EUGENIA en LINVAL*; de *Lacedemonische feesten*, waarvan de woorden zijn van LOURDET DU SANCERRE; dit stuk is in de portefeuille gebleven, de muzijk dezer drie laatste opera's is van LACHNITH alleen. In het algemeen bezat hij meer begaafdheid voor het toonkunstig onderwijs, dan voor de compositie; ook heeft hij meer goede kweekelingen dan meesterstukken nagelaten.

* LACLOS (PETRUS AMBROSIUS FRANCISCUS CHAUDERLOS DE), werd te *Amiens* in 1741 geboren. In den ouderdom van 18 jaren, begaf hij zich in hoedanigheid van aspirant, onder het koninklijk corps der genie, en werd later tot tweeden luitenant benoemd. In 1778 tot kapitein bevorderd, werd hij naar het eiland *Aix* gezonden, om er eene sterkte te bouwen. Met begaafdheden, geest en minzaamheid geboren, beoefende LACLOS de letterkunde, te midden der krijgsoefeningen. Het zou voor zijne gedachtenis welligt gelukkiger zijn geweest, dat hij zich tot de kundigheden hadde bepaald, welke zijne bedieningen vor-

derden; hij zou in de letteren niet den naam van een ongebonden schrijver, in de geschiedenis der Fransche omwenteling, eenen door misdaden bezoedelden naam hebben nagelaten. Een roman, in 2 dl.n in 8.vo, getiteld: *Les Liaisons dangereuses.* (*De gevaarlijke verbindtenissen*), ruimde hem eensklaps eene plaats in onder de schaamtelooze schrijvers, die niet vreezen de openbare zedelijkheid te beleedigen, door de walgelijkste schandelijkheden te ontsluijeren. De jeugd, die reeds met de wijsgeerige leerstelsels ingenomen was, las en prees hem met geestdrift. Naauwelijks erkende men in dezelve gebrek aan natuurlijkheid, en ontrouw in de schilderingen en karakters. In 1789 werd LACLOS overtollig secretaris van den hertog van *Orléans*, en weldra een der innigste vertrouwelingen van dien vorst. Van vertrouweling werd hij raadsheer; en men weet, dat hij in 1789, lid eener club was, die in het dorp *Mont-Rouge*, bij *Parijs* gehouden werd, alwaar vermogende lieden over het lot van *Europa* beslisten. Hij is het, zegt men, die om de Franschen te doen wapenen, welke men tot den opstand wilde bewegen, de *fabel der struikroovers* uitvond, welke *Frankrijk* op denzelfden dag en hetzelfde uur moesten komen verwoesten. Iedereen wapende zich, om dezelve te verdrijven, en bleef onder de wapens. Op deze wijze hadden de zamenzweerders eensklaps te hunner beschikking eene verbazende massa soldaten, bereid, om alles te ondernemen. Weinig mannen hebben dien vorst met meer ijver gediend; hij was overal, voorzag in alles, en, om LODEWIJK XVI. zijne doorluchtige echtgenoote en de prinsen, zijne broeders zekerder te doen vallen, vond hij de meeste der lasteringen uit, in het *Palais Royal* gesmeed. Hij was ook een der menners der ongelukkige dagen van 5 en 6 October. Heviglijk te dien einde beschuldigd, volgde hij den hertog van *Orleans* in *Engeland*, toen eene voorgewende zending, die reis vorderde, en ontwierp, zegt men, de brieven van den hertog van *Orleans* aan den koning, gedurende de omwenteling in het licht gegeven. In Julij 1791 in *Parijs* teruggekeerd, was hij een der voornaamste redacteurs, van het *Journal des amis de la constitution*, schreef met BRISSOT de beruchte petitie, die de bijeenscholingen van het *veld van MARS* te weeg bragten, waarin men eischte, dat de koning zou te regt gesteld

worden, en riep dezelve uit door de straten van *Parijs*, aan het hoofd der muitelingen. In 1792, tot veldmaarschalk, en gouvernenr van al de Fransche volkplantingen in *Indië* benoemd, vertrok hij niet naar zijne bestemming, nam in de wijk van het *Palais Royal* deel aan de volksvergaderingen, en eindigde met, ten gevolge van de maatregelen, tegen den hertog van *Orleans* genomen opgesloten te worden. In het binnenste zijner gevangenis aan zijne denkbeelden overgelaten, zond hij aan de commissien hervormingsplannen, en vond hij eene nieuwe soort van werp-werktuigen uit, waarvan bij voorstelde de proef te nemen. Hij werd in vrijheid gesteld, nam zijne proeven te *Meudon*, en de uitslag regtvaardigde dezelve. Andermaal in hechtenis genomen, bleef hij tot den 9 Thermidor in de gevangenis: hij werd alstoen benoemd tot algemeen secretaris van de administratie der hijpotheken, een post, van welken hij zich met eene scherpzinnigheid kweet, die iedereen deed verbaasd staan. Na de hervorming dier administratie, sloeg hij de militaire loopbaan weder in, diende in hoedanigheid van brigade-generaal der artillerie, bij de legers van den *Rijn* en in *Italië*, en bezweek te *Tarente*, den 5 October 1803, na vele vermoeijenissen en tegenspoeden. Behalve den roman, over welken wij gesproken hebben, heeft men nog van hem *Poésies fugitives* (*Losse dichtstukken*), en een *Lettre etc.* (*Brief aan de Fransche akademie*), bij gelegenheid van den uitgeloofden prijs voor de *Lofrede* van VAUBAN, waarin hij op eene ongeloofelijke wijze de uitgaven overdrijft, welke die beroemde maarschalk, voor zijne vestingwerken aan *Frankrijk* veroorzaakt heeft. Hij begroot dezelve op 1440 millioenen franken.

LACOLOMBIÈRE. — Zie COLOMBIÈRE.

* LACOMBE (DOMINICUS), bisschop van *Angoulême*, den 25 Julij 1744 te *Montrejeau*, in het fr. Dep.t *Haute-Garonne* geboren, volbragt zijne studiën bij de Doctrinarissen van *Tarbes*, begaf zich in 1766 in die congregatie, bekleedde er verschillende posten, en werd in 1788, principaal of rector van het collegie van *Guyenne* te *Bordeaux*. Nog tijdens de omwenteling bekleedde hij dien post. Hij nam de grondbeginselen der staatkundige nieuwigheidspredikers aan, werd pastoor

van de St. PAULUS-kerk; te *Bordeaux*, legde den constitutionelen eed af, en werd tot afgevaardigde bij de wetgevende vergadering benoemd. Op den dag echter, die de uitvaardiging der wet volgde, waarbij alle geestelijke kleederdragt werd afgeschaft (7 April 1792) nam hij zijn ontslag als volksvertegenwoordiger. Te *Bordeaux* teruggekeerd, hervatte hij de uitoefening zijner priesterlijke bedieningen, en behield echter genoegzamen invloed, om zich niet alleen tegen alle vervolgingen te vrijwaren, maar ook om aan verscheiden van *Federalismus* beschuldigde burgers het leven te redden. Na den dood van den heer PASCAREAU, bisschop van *Bordeaux*, werd hij beroepen om denzelven op te volgen. Den 14 Februarij 1798 gezalfd, hield hij met zijne constitutionele geestelijkheid, in 1802 eene kerkvergadering. Hij was bij het zoogenaamde *Nationale Concilie* van *Parijs* tegenwoordig, nam een zeer werkzaam aandeel aan de zaken van het concordaat, zond zijnen afstand in van zijnen bisschoppelijken zetel van *Bordeaux*, en werd onder de twaalf constitutionele bisschoppen begrepen, welke de nieuwe bisschoppelijke waardigheid van *Frankrijk* uitmaakten. Na zijne herroeping, welke hem in naam des Pauses, de kardinaal CAPRARA, legaat in *Frankrijk*, vraagde, geweigerd te hebben, naar *Angoulême* gezonden, bleef hij aan zijne grondbeginselen gehecht, die hij zelfs openlijk verklaarde in eenen *Brief den 4 Junij 1802, aan den eerwaardigen priester* BINOS, *oud kanonik van St. Bertrand, gerigt*, aan wien hij de beweegredenen zijner weigering mededeelde. LACOMBE had, ten opzigte zijner leerstellingen, verscheidene vrij hevige geschillen met eenige leden zijner geestelijkheid; hij moest ook eenige vernederingen verduren, van wege de koninklijke familie, die niet dan met weerzin, op den bisschoppelijken stoel eener stad, van welke een der prinsen den naam draagt, eenen prelaat kon zien, die zijne geheele toegenegenheid voor de omwenteling of voor het keizerlijk bestuur behouden had, en die, zijnen stand en zelfs de gevoelens vergetende, waarmede de Christenen aller landen bezield waren, de gevangenschap van den heiligen Vader toejuichte, en in een mandement zeide, dat het *de vinger Gods* was. Hij was ook in het *Meiveld* tegenwoordig, en vermaande zijne

geestelijkheid, om den Hemel voor de terugkomst van BONAPARTE te danken. Deze prelaat overleed bijna plotseling den 7 April 1823.

LACOMBE. — Zie GUYON (JOANNA BOUVIER DE LA MOTHE).

LACONDAMINE. — Zie CONDAMINE.

* LACOSTE (ELIAS), een arts, in 1740 te *Montignac* geboren, was tijdens de omwenteling afgevaardigde bij de Nationale conventie van *Frankrijk*. In 1790 administrateur van *Dordogne* geworden, werd hij bij de wetgevende vergadering en later bij de Conventie, waarin hij voor den dood van LODEWIJK XVI., zonder beroeping en zonder uitstel stemde, als afgevaardigde verkozen. Hij nam bestendig zijne plaats bij de partij van *la Montagne*, werd den 19 Junij 1794, tot voorzitter der vergadering benoemd, en was steeds lid der beruchte commissie van algemeene veiligheid. In missie naar het Noorden gezonden, gedroeg hij zich aldaar vrij gematigd. Op den 9 Thermidor verklaarde hij zich sterk tegen ROBESPIERRE, en deed op denzelfden dag tot het besluit der vernietiging van de revolutionnaire regtbank overgaan, welker handeling enkel voor de gevallen factie nog geducht was. Toen LECOINTRE van *Versailles*, de leden van het oude bestuur aanklaagde, werd hij door LACOSTE heviglijk bestreden, die tevens zijne in hechtenisneming vraagde. Den 28 Mei 1795 door GOULY aangeklaagd, als een der bewerkers van den opstand der eerste dagen van *Prairial*, werd hij op zijne beurt in hechtenis genomen. Door de amnestie van *Brumaire* des vierden jaars aan de vrijheid teruggegeven, keerde hij naar zijne geboorteplaats terug, vatte er zijne geneeskundige werkzaamheden weder op, en overleed er in de vergetelheid in 1803.

* LACOSTE (PETRUS FRANCISCUS), priester en honorair kanonik, een beroemde natuurkundige, te *Plaisance*, bij *Toulouse* geboren, omhelsde den geestelijken staat, en was, gedurende verscheiden jaren hoogleeraar in de zedekunde te *Toulouse*, in de natuurlijke historie (*mineralogie*), bij de centrale school van het dep.t *Puy-de-Dôme*, en in dezelfde wetenschap, bij de faculteit van *Clermont-Ferrand* in *Auvergne*. Het is in dit dep.t, dat hij zich op de beoefening der aardbeschrijving, der bergstof-

kunde en der natuurlijke historie in het algemeen toelegde. Hij beoefende en onderzocht al de deelen van dit gewest, over hetwelke hij verscheiden belangrijke werken heeft in het licht gegeven. Tijdens de Fransche omwenteling, nam hij de burgerlijke constitutie der geestelijkheid aan, zoo als zijne eerste werken zulks getuigen, waarvan hiernevens de lijst: 1.° *Lettre etc.* (*Brief van den abt* LACOSTE, *van Plaisance, vikaris van Dalabde, aan eenen pastoor, die den burgerlijken eed niet heeft aangenomen*), 1791, in 8.vo — 2.° *Réponse etc.* (*Antwoord op den brief van eenen niet beëedigden pastoor*), 1791, in 8.vo — 3.° *Discours etc.* (*Verhandeling over de pligten der burgers omtrent het vaderland*), *Toulouse*, 1792, in 8.vo — 4.° *Discours etc.* (*Redevoering voor een burgerlijk feest*), 1793, in 8.vo — 5.° *Discours etc.* (*Verhandeling over de verpligting, welke de Franschen zich, door het aannemen der constitutie hebben opgelegd*), *Toulouse*, 1795, in 8.vo — 6.° *Discours etc.* (*Verhandeling over de republikeinsche deugden*), *Toulouse*, 1795 in 8.vo De val van het directorium, en de nieuwe orde van zaken, welke het consulaat van BONAPARTE medebragt, schenen aan de republikeinsche denkbeelden van LACOSTE eene afleiding te geven, die zich in het vervolg enkel met wetenschappelijke onderwerpen inliet, en in het licht gaf: — 7.° *Observations etc.* (*Waarnemingen betrekkelijk den landbouw in de bergen der departementen van Auvergne*), in 8.vo — 8.° *Quelques etc.* (*Eenige waarnemingen betrekkelijk den landbouw in de bergen van het departement Puy de Dôme*), 1801, in 8.vo — 9.° *Discours etc.* (*Verhandeling over de vatbaarheid der inwoners van het departement Puy de Dôme voor de wetenschappen*), 1801; in 8.vo — 10.° *Discours etc.* (*Verhandeling over de voordeelen, welke uit de beoefening der natuurlijke historie voortspruiten, met aanteekeningen*), 3e uitgave 1801, in 8.vo — 11.° *Observations etc.* (*Waarnemingen over de vuurspuwende bergen van Auvergne, gevolgd door aanteekeningen over verschillende onderwerpen, enz.*), 1802, in 8.vo 2e uitgave, 1803. — 12.° *Lettre minéralogique etc.* (*Bergstofkundige en aardbeschrijvende brief, over de vuurspuwende bergen van Auvergne, geschreven op eene reis, in 1804 en in 1805 gedaan*), in 8.vo — 13.°

Histoire etc. (*Natuurlijke historie van Augvergne, en de aangrenzende gewesten*), waartoe hij zelf de bouwstoffen heeft verzameld, 3 dl.n in 8.vo LACOSTE is den 18 April 1826 overleden.

* LACRETELLE *de Oude* (PETRUS LODEWIJK), een *publicist* en letterkundige, te *Metz* in 1751 geboren; bereidde zich onder het opzigt van zijnen vader, eenen beroemden advokaat dier stad, om voor de balie te verschijnen. Hij begon zijne loopbaan met roem te *Nancy*, en kwam in 1778 te *Parijs*, alwaar hij zich op de lijst der advokaten bij het parlement liet inschrijven. Weldra verbond hij zich met de beroemdste mannen van dien tijd, en werkte mede aan de uitgave van het *Grand Répertoire de Jurisprudence*, en van den *Mercure de France*. Reeds in 1774 was hij door de akademie van *Metz*, voor de over het volgende onderwerp gehoudene verhandeling: *De oorzaken der misdaden aanwijzen, en de middelen aan de hand geven, om dezelve zeldzamer en minder noodlottig te maken*, bekroond. Hij had in 1778 eene *Verhandeling* in het licht gegeven *over de menigvuldigheid der wetten*; in 1779. *Mélanges etc.* (*Regtsgeleerde mengelingen of verschillende pleitgedingen, voorafgegaan door eene proeve over de welsprekendheid, en gevolgd door verschillende wijsgeerige en regtsgeleerde stukken*) in 8.vo; in 1807 herdrukt: de *Proeve over de welsprekendheid*, bevat juistheid en vruchtbaarheid in de inzigten en in de denkbeelden. Dit deel bevat zedelijke overwegingen over het beroep van advokaat, en het tafereel, hetwelk de schrijver van de consulterende advokaten schetst, is op eene even zoo edele als krachtvolle wijze daargesteld. LACRETELLE ontving in 1781 het *accessit* op den door de Fransche akademie voorgestelden prijs, voor de *Lofrede van SAINTE MAURE, hertog van Montansier*; GARAT had den prijs boven hem behaald. In 1784, had hij tot mededinger den al te berüchten ROBESPIERRE, toenmaals advokaat te *Atrecht*. de akademie van *Metz* had eenen prijs uitgeloofd op eene Verhandeling, *over het vooroordeel der onteerende straffen*. LACRETELLE behaalde den eersten prijs; ROBESPIERRE den tweeden. Het zonderlinge hiervan is, dat LACRETELLE, die in den *Mercure* met onpartijdigheid verslag gaf van het werk van zijnen mededinger, de *Schoone*

gevoelens van den uitmuntenden jongeling zeer prees. Men ziet volgens deze ontwikkeling der werken van LACRETELLE, bij zijne optreding in de letterkundige wereld, dat die jonge advokaat niet werkeloos bleef. In 1784 deed hij daarenboven een boekdeel in 8.vo in het licht verschijnen, bevattende eenen *Brief over de vergoeding, die men aan de onschuldig geoordeelde beschuldigden verpligt was*, eene *Verhandeling over het openbare ministerie*, en *overwegingen over de hervorming der criminele justitie*; en van 1786 tot 1791, eene *welspreekkunde*, eene *bovennatuurkunde* en eene *zedeleer*, uitmaken, 4 dl.n in 4.to, en tot de *Encyclopédie méthodique* behoorende. De schrijver heeft in de drie eerste halve deelen de beide wetenschappen vereenigd, waarvan de eene de beoefening der begaafdheden van onzen geest is; de andere de rigting harer werkingen tot de waarheid; de zedeleer vult de andere deelen. Het laatste is eene uitgebreide verzameling van zedekundige overwegingen en grondregels. De welspreek- en bovennatuurkunde maken een bijzonder Woordenboek uit: de zedekunde een tweede; de overwegingen en grondregels vormen een derde onder den titel van *Woordenboek der opvoeding* hetwelk eindigt met eene *Verhandeling over de beoefening der zedekunde*. In 1787 werd LACRETELLE door het gouvernement beroepen als lid eener commissie, belast, om de verbeteringen in het lijfstraffelijk wetboek voor te bereiden. Tijdens de Fransche omwenteling, welker grondbeginselen hij aankleefde, werd hij tot *suppléant* bij de algemeene staten, en later tot lid der wetgevende vergadering verkozen. Hij verdedigde de constitutie van 1790, en wist te midden der algemeene verbittering, gematigdheid aan den dag te leggen. Zich genoodzaakt ziende, om zich na den 10 Augustus aan de openbare zaken te onttrekken, verliet hij zijne schuilplaats eerst na den 9 *Thermidor*. De stemmen der kiezers benoemden hem tot lid van den jury van het hooger nationale hof, volgens de constitutie van 1795; hij kwam vervolgens in het wetgevend ligchaam (1801). Gedurende dit onstuimige tijdvak stemde hij tegen de ontwerpen van het nieuwe bestuur. Onder het keizerlijk bestuur verkreeg hij geenen post. Tijdens de vernietiging der geleerde genootschappen, was hij bestemd, om in de Fransche akademie opgenomen te worden:

kort na de daarstelling van het instituut, werd hij verkozen om LAHARPE te vervangen. Hij schreef alstoen eenige *Raadplegende Memorien*, onder welke men diegene moet opmerken, welke hij *voor den prins van Carignan, uit het huis van Savooije* ontwierp. Ook zette hij zijne wijsgeerige en letterkundige studiën voort. Gedurende de omwenteling had hij slechts eene *Verhandeling* in het licht gegeven *over de instelling der financie-bureaux, en het nut van derzelver bestaan*, 1789, in 8.vo; *over het stelsel des bestuurs*, 1797, in 8.vo; *over den 17 Brumaire, aan SIEYES en aan BONAPARTE*, 7e jaar (1799); *Beknopte denkbeelden van een groot werk, over de noodzakelijkheid en de voordeelen van het onderwijs*, 1801, in 8.vo LACRETELLE gaf van 1802 tot 1807 in het licht zijne *Oeuvres diverses*, die *wijsgeerige en letterkundige mengelingen* zijn, 3 dl.n in 8.vo, en zijne *Oeuvres Judiciaires*, 2 dl.n in 8.vo Behalve de reeds door den schrijver in het licht gegeven werken, bevatten deze vijf boekdeelen, verscheiden belangrijke *Verhandelingen*. Onder de *restauratie* werd LACRETELLE een staatkundig schrijver. In 1817 verbond hij zich met de schrijvers der *Minerva*, en plaatste in dit tijdschrift, eenige in den geest zijner welbekende grondbeginselen van oppositie geschreven *artikels*. Tijdens de uitvaardiging der eerste censuur-wet op de tijdschriften, dacht LACRETELLE er de bepalingen van te ontduiken, door boekverkooper te worden; hij gaf bij verschillende gelegenheden staatkundige *brochures* in het licht, die werkelijk een vervolg der *Minerva* waren. Hij werd om deze inbreuk op de wet voor de regtbank van correctionnele policie gedaagd en tot eene gevangenisstraf van drie maanden veroordeeld, welke de koninklijke welwillendheid, hem wel heeft willen kwijtschelden. LACRETELLE gaf in 1817 *Fragmens etc.* (*Staat- en letterkundige fragmenten*), 2 dl.n in 8.vo in het licht, een tafereel van het vertegenwoordigend stelsel, fragmenten op de monarchie van LODEWIJK XIV., staat- en letterkundige denkbeelden, enz. bevattende; in 1819. *Des partis etc.* (*Over de partijen en de factiën en over de zoogenaamde hedendaagsche aristocratie*), in 8.vo in 1820, *Panorama*, in 8.vo Hij hield zich bezig met de herziening zijner werken, en met de bezorging eener volledige

uitgave derzelve, toen hij te *Parijs*, den 5 September 1824 overleed. Deze verzameling was in 1823 begonnen, en er zijn 6 dl.n in 8.vo van in het licht verschenen. Ten gevolge van den dood des schrijvers geschort, moet dezelve uit 14 tot 15 deelen bestaan, en wordt vervolgd door de heeren SAULNIER, den zoon, voormalig prefekt, en J. M. BERTON advokaat in den raad des konings, neven van LACRETELLE, erfgenamen zijner papieren.

LACROIX. — Zie CROIX-DU-MAINE, NICOLLE en PETITS.

LACROIX (CLAUDIUS), te *Saint-André*, een dorp tusschen *Herve* en *Dalem*, in de Belgische provincie *Luik*, in 1652 geboren, werd in 1673 Jesuit, onderwees de zedelijke godgeleerdheid, te *Keulen* en te *Munster*, en overleed te *Keulen*, den 1 Junij 1714. Men heeft van hem een *Commentarium* op de zedelijke godgeleerdheid van BUSEMBAUM, *Keulen*, 1719, 2 dl.n in fol. LACROIX leverde in het geheel in zijn *Commentarium*, den tekst van BUSEMBAUM, om denzelven in den waren zin der besluiten te verklaren en te bepalen: waarin, indien hij ongelijk heeft gehad, de bijtende hekelaars, die hem met smaadwoorden en hatelijke beschuldigingen overladen hebben, even zoo min vrij van verwijtingen zijn. (Zie BUSEMBAUM, ESCOBAR, PASCAL). Pater FRANCISCUS ANTONIUS ZACCARIA heeft verscheiden gevoelens der beide Jesuiten geregtvaardigd, die CONCINA en PATUZZI, met bitterheid gehekeld hadden: en het is zeker, dat indien men de meeste der uitspraken, welke ongeregeld schijnen, tot het juiste, door de schrijvers vooronderstelde geval bepaalt, men bijna altijd datgene zal zien verdwijnen, wat zij ongerijmds schijnen aan te bieden. Het is daarenboven evenzeer waar, dat al deze gevoelens vóór de Jesuiten onderwezen waren, die dezelve slechts aangenomen en herhaald hebben. (Zie MOYA). De uitgave, die men zegt in 1757, te *Keulen* geschied te zijn, is valsch. Dezelve bestaat uit eenen nieuwen titel, en een nieuw inhoudsregister bij de oude uitgave gevoegd.

* LACROIX (J. P. DE), in 1754 te *Pont-Audemer*, uit eene burgerlijke familie geboren, begaf zich, nog zeer jong zijnde, onder de oude gendarmerie van *Frankrijk*. Na de ontbinding van dat corps, werd hij advokaat, en oefende zijn beroep te *Anet* uit. Toen de omwen-

teling losbarstte, omhelsde hij de grondbeginselen derzelve met geestdrift. In 1791 tot procureur-generaal-syndicus van het dep.t *Eure* benoemd, werd hij in het volgende jaar door dat departement, tot de wetgevende vergadering afgevaardigd. Een schoon spreektalent, een bevallig gelaat, eene edele gestalte, eenig verstand, eene vurige verbeeldingskracht, en vrij goede manieren, deden hem bij de vijanden der monarchie op prijs stellen. Van toen af zag men hem slechts zelden eenige maat in acht nemen, en de ministers, de veldheeren, de uitgewekenen, de koninklijke wacht werden beurtelings het voorwerp zijner aanklagten en zijner smadelijke verwijtingen. De priesters vooral waren het voorwerp der vervolgingen van LACROIX, die zijnen haat zelfs tot den vorst uitstrekkende, LODEWIJK XVI. beschuldigde, van door zijne weigering, om de besluiten, betrekkelijk de geestelijkheid te bekrachtigen, de oorzaak der onlusten te zijn, die *Frankrijk* beroerden. Bij deze gelegenheid, liet hij gedurende de zitting den minister van binnenlandsche zaken voor de balie dagen, ten einde er zijn gedrag te verantwoorden; ten gevolge dezer revolutionnaire voordragten, waren de ministers van oorlog en van buitenlandsche zaken, ook verpligt om te verschijnen, en zich van de beschuldigingen vrij te pleiten, welke hij tegen hen had ingebragt. Den 20 Junij 1792, zag men hem ook vragen, dat de maire en de municipaliteit voor de vergadering werden geroepen, om verslag te geven van hetgene, wat er in *Parijs* voorviel; maar weinige dagen daarna bragt hij zelf de ontheffing der afzetting van PÉTION te weeg, door het departement, ten gevolge dezer zelfde zaak, uitgesproken. Ofschoon hij ook veel haat jegens den Heer LA FAYETTE had aan den dag gelegd, dien hij nog al te gematigd vond, stemde hij er echter den 8 Augustus 1792, tegen, dat hij in staat van beschuldiging zou worden gesteld. Den 10 Augustus deed hij zich door nieuwe gewelddadigheden onderscheiden, en deed tot de oprigting van eenen krijgsraad besluiten, om zonder de plaats te verlaten, de Zwitsers te vonnisen, bij den aanval der *Tuilerien* gevangen genomen. Den 19 Augustus werd hij tot voorzitter der wetgevende vergadering benoemd. In September deszelfden jaars tot de nationale conventie herkozen, stemde hij er voor

den dood van den ongelukkigen LODEWIJK XVI., zonder appel en zonder uitstel; werd hij tot drie malen met DANTON met zendingen naar *België* belast, en kwam weder in de conventie, na zijne bezittingen, die, alvorens hij de staatkundige loopbaan intrad zeer gering waren, aanmerkelijk vermeerderd te hebben. Door de afgevaardigden van *Gironde* en de regter zijde veracht, werd LACROIX heviglijk door hen beschuldigd, over zijn gedrag in *België*, en zijne betrekkingen met DUMOURIEZ; maar de partij *la Montagne* handhaafde hem met nadruk. Den 27 Mei 1793 nam hij levendig de verdediging op zich van ROBESPIERRE, DANTON en MARAT, door de regterzijde beschuldigd van de aanhitsers der zamenzwering van den 10 Maart, en der onlusten te zijn, welke nog op dien oogenblik *Parijs* in verwarring bragten. Zes dagen daarna liet hij een revolutionnair leger van zes duizend man op de been brengen. Maar, daar de factie van ROBESPIERRE, op hare beurt die der *Cordeliers* wilde ten onder brengen, tot welke LACROIX behoorde, zoo vernieuwde zij tegen hem, de door de Girondijnen aangehaalde beschuldigingen. LACROIX zegevierde een tweede maal den 28 Januarij 1794, en daar hij waande voortaan niets meer te vreezen te hebben, gaf hij zich aan eene gerustheid over, die niets minder dan gegrond was. In de naauwste vriendschapsverbindtenis met DANTON, zijnen ambtgenoot, hielden zij zich te zamen met niets anders bezig, dan met het spel en hunne vermaken, terwijl de haat en de heerschzucht van ROBESPIERRE steeds waakten, om zijne vijanden te doen vallen. Zij werden te zamen in hechtenis genomen, in de gevangenis van het Luxembourg gebragt, en met DESMOULINS, HÉRAULT DE SECHELLES enz., ter dood veroordeeld. LACROIX werd den 8 April 1794 geexecuteerd. Men verhaalt, dat hij gedurende zijne gevangenschap zich met zijnen vriend, over het hen wachtende lot vrij luchtig onderhield, en dat zij elkander vraagden, welke grijnzing zij zouden maken, wanneer het nationale scheermes hun het woord afsnijden zoude. Deze koelbloedigheid volgde hen tot aan den voet der regtbank, alwaar zij zich vermaakten, om den regters en gezworenen, balletjes van broodkruim in het aangezigt te werpen. Eene verschrikkelijke gelatenheid, die enkel het verregaande hunner bedorvenheid

kan doen begrijpen. Hij was de eerste, die het gevoelen der verschillende leden, door den naam van *côté gauche* en *côté droit* (*regter* en *linkerzijde*) onderscheidde.

* LACROIX DE CONSTANT (KAREL DE), den 14 April 1754, te *Givry*, in *Champagne* geboren, was vóór de Fransche omwenteling, *chef de bureau*, bij het algemeen tegenboek der geldmiddelen onder TURGOT, waarbij hij zich vier jaren ophield. In 1792 door het dep.t van *Marne* tot afgevaardigde bij de conventie benoemd, stemde hij in dezelve voor den dood van LODEWIJK XVI., zonder *appel* en zonder uitstel. Voor en na den 9 *Thermidor* werd hij met verscheiden gezantschappen in de departementen belast. In 1794 naar de departementen der *Ardennes* en *Meurthe* gezonden, noodzaakte hij door een besluit, al de priesters, om zich naar de hoofdplaats van hun distrikt te begeven, om aldaar onder het striktste opzigt der revolutionnaire commissien te worden geteld. Weder in de conventie gekomen, verzette hij er zich tegen, dat de goederen der gedunende het schrikbewind veroordeelden aan hunne bloedverwanten zouden worden teruggegeven. In 1795 werd hij naar het departement *l'Oise* gezonden, gaf zich aldaar aan ergerlijke razernijen over, voornamelijk te *Lucienne*, in het huis, hetwelk der gravin van BARRY had toebehoord, onder andere vermaken, nam hij er dat, van met sabelhouwen, al de portretten der koningen van *Frankrijk* te vernielen. LACROIX werd na den 13 *Vendémiaire* (5 October 1795) lid van den raad der ouden. Den 27 der zelfde maand, werd hij tot het ministerie van buitenlandsche zaken beroepen, en in die hoedanigheid had hij de onbeschaamdheid van twee vreemde gezanten, tot de plegtigheid der verjaring van den marteldood van den ongelukkigen LODEWIJK XVI. uittenoodigen. Zijne onervarenheid viel des te meer in het oog, daar hij den heer DE TALLEYRAND tot opvolger had. Den 16 Julij 1797 werd hij in zijne ministeriele bediening vervangen, en als afgevaardigde naar *Holland* gezonden, alwaar hij de democratische omwenteling, die in dat land, in 1798 plaats had, bevorderde. Door de consuls, na den 18 *Brumaire*, tot de prefecture van het Dep.t *Monden der Rhône* beroepen, zette hij zijn bestuur luister bij, door de

schoone gedenkstukken, welke hij te *Marseille* deed oprigten, en ging van daar tot de prefecture der *Gironde* over. Hij overleed te *Bordeaux*, in de eerste dagen van November 1805.

* LACROSSE (JOANNES BAPTISTA RAIMUNDUS, vrijheer DE), schout-bij-nacht, werd den 5 September 1760, te *Meilhan*, in het Fr. Dep.t *Lot-et-Garonne*, uit eene der aanzienlijkste familien van *Guyenne* geboren: zijn vader was luitenant der maarschalken van *Frankrijk* voor dat gewest. Na met roem zijne studien in het collegie van *Juilly* volbragt te hebben, begaf hij zich in den ouderdom van 18 jaren, onder de koninklijke marine van *Frankrijk*, als eenvoudige garde op het schip *la Friponne*, en maakte den schitterenden togt naar *Amerika* mede. Na op dit fregat bij twee gevechten tegen twee Engelsche schepen, die bezweken en veroverd werden, tegenwoordig te zijn geweest, ging hij aan boord van het schip *l'Argonaute*, waarop hij andermaal in de golf van *Gascogne* streed; hij was scheeps-vaandrig op het fregat *la Cléopâtre*, aan het smaldeel van SUFFREN verbonden, die ten gevolge van eenen geduchten slag, de stad *Gondelour*, toenmaals te land en ter zee belegerd, bevrijdde. Gedurende den vrede maakte, LACROSSE verscheidene togten, en was aan verscheiden afgelegene standpunten verbonden (1783 — 1789). Toen de omwenteling uitbarstte, volgde hij het voorbeeld niet van de meeste officieren der marine, welke uitweken; maar onder het schrikbewind werd hij gekerkerd, en ontsnapte slechts als door een wonder aan het schavot, op hetwelk zoo vele beroemde officieren, als de KERSAINTS, de ESTAING's enz. sneefden. Het *directorium* gaf hem aan zijnen post terug: hij was divisie-chef, in den beroemden en ongelukkigen togt naar *Ierland*, onder aanvoering van MORARD DE GALLES en HOCHE. Het is op de terugkomst van dezen togt, dat hij op het schip *les droits de l'homme*, een der roemrijkste gevechten van den laatsten oorlog leverde: de Engelschen zelfs huldigden de beradenheid en het beleid van LACROSSE: *Frankrijk* had het verlies van dat schip te betreuren, maar het was te midden eener gebeurtenis, die der verdienste des overwonnenen nog meer luister bijzette. Tot schout-bij-nacht benoemd, had LACROSSE eene soort van beleg te verduren in de haven van *la Hogue*,

met de *flotille*, waarover hij het bevel voerde, en die door de Engelschen gebombardeerd werd. Toen men zich voor het eerst op eene ernstige wijze met eene landing in *Engeland* bezig hield, viel hem de post van algemeen inspecteur der kunsten van *Cherburg* tot *Antwerpen* ten deel. Doch de oorlogsbewegingen, welke men toenmaals aan den dag legde, hadden geen ander doel, dan om de aandacht, van den togt naar *Egypte* aftetrekken, dien men met ijver voorbereidde. Toen later de vloot, onder bevel van den admiraal Brueix, in zee stak, werd de schout-bijnacht Lacrosse belast, om naar *Madrid* te gaan, ten einde het spaansche kabinet te bewegen, zijne smaldeelen *Carthagena* en *Cadix* te doen verlaten, en dezelve met de fransche vloot te doen vereenigen: hij slaagde in deze zending. Na den vrede van *Amiens*, benoemde het bestuur hem tot kapitein-generaal van *Guadaloupe*, en gedurende twee jaren hield Lacrosse zijn verblijf in deze volkplanting. Bij zijne terugkomst was het hem onbekend, dat de vrede weder verbroken was, waarom hij de Engelsche schepen ook niet vermeed: door eenige achtervolgd, ontsnapte hij dezelve, en zelfs gelukte het hem, zich van eene korvet meester te maken, welke hij in eene spaansche haven deed binnen loopen. Bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, tot zeeprefect van *Havre*, daarna tot directeur-generaal der wapening, en tot onderbevelhebber der vloot, voor eene landing in *Engeland* bestemd, benoemd, kweet hij zich van dien pligt met eenen ijver, die na den dood van Brueix, met den bevelhebberspost beloond werd. Hij had de schepen reeds voor den brand behoed, welke de Engelschen op dezelve met hunne beruchte *catamarans* hadden getracht te ontsteken; hij verdedigde zich tegen de nieuwe aanvallen der Engelschen; tot dat hij als zee-prefekt naar *Rochefort* werd gezonden. Dit was zijn laatste post; de restauratie gaf hem geene bediening, en in 1816 werd hij op pensioen gesteld. Hij is den 10 September 1829 overleden. Hij was ontegensprekelijk een der beroemdste Fransche zeehelden.

Lacroze. — Zie Croze.

Lactantius (Lucius Coelius Firmianus), een redenaar en verdediger der kerk,

studeerde onder ARNOBIUS, te *Sica* in *Afrika*. Men kent noch zijn land, noch zijne familie. Bijna al de geschiedschrijvers maken van hem eenen Afrikaner; maar pater FRANCESCHINI, een karmeliet, beweert, dat hij van *Fermo* was, en zijne redenen zijn zeer gegrond. Zijne welsprekendheid verwierf hem zulk eenen grooten roem, dat DIOCLETIANUS hem in het jaar 290 te *Nicomedië*, alwaar hij zijnen zetel gevestigd hield, liet komen, en hem aanspoorde om er de Latijnsche redeneerkunde te onderwijzen; maar hij had aldaar weinig leerlingen, wijl men er meer Grieksch dan Latijn sprak. Dáár zag hij in het jaar 303 na J. C. die verschrikkelijke vervolging tegen de Christenen beginnen; en, indien hij toenmaals zelf nog niet der leer van het Evangelie toegedaan was (hetwelk men niet kan beslissen, wijl men niets zekers omtrent het tijdstip zijner bekeering heeft) vond zijne menschlievendheid hem ten minste gevoelig voor de rampen, welke hij den Christenen zag verduren. Zijne deugd en zijne verdiensten maakten hem zoo beroemd, dat KONSTANTIJN hem in *Gallië* deed komen en hem in 317 de opvoeding van zijnen zoon CRISPUS toevertrouwde.

LACTANTIUS werd daardoor nog des te zediger: hij leefde in de armoede en in de eenzaamheid, te midden des overvloeds en van het gewoel des hofs. Hij ontving de geschenken des keizers, enkel om dezelve aan de armen uit te deelen. Deze groote man overleed hoog bejaard, te *Trier* in 325 of 328. De stijl van CICERO was het voorbeeld van den zijnen geweest; dezelfde zuiverheid, dezelfde duidelijkheid, hetzelfde edele, dezelfde sierlijkheid. Hij werd daarom *de Christelijke CICERO* genoemd. Onder de werken, waarmede hij de nakomelingschap verrijkt heeft, zijn de beroemdste: 1.° *Divinarum institutionum lib.* VII. De schrijver verheft in hetzelve het Christendom op de bouwvallen der afgoderij; maar hij wederlegt veel gelukkiger de hersenschimmen van het heidendom, dan hij de waarheden der Christelijke godsdienst ontwikkelt. Hij behandelt de godgeleerdheid op eene al te wijsgeerige wijze; met al te weinig naauwkeurigheid spreekt hij over de geheimen (*mysteriën*). Het schijnt echter, dat pater PÉTAU en anderen, eenige zijner uitdrukkingen al te streng beoordeeld hebben, zonder in aanmerking te nemen, dat in dien tijd de theologische taal nog niet bepaald was, niettegenstaande

het geloof zeker en bestendig was. Een gematigder *criticus* heeft er op de volgende wijze over gesproken: » Verscheiden al te gestrenge censors, hebben er een aantal godgeleerde dwalingen in aangeteekend; maar de meeste zijn slechts onnaauwkeurige spreekwijzen, en die, wanneer men dezelve niet ten strengste neemt, voor eene regtzinnige verklaring vatbaar zijn. Men moet zich herinneren, dat deze schrijver geen godgeleerde, maar een redenaar was; dat hij de Christelijke leer niet lang beoefend had, maar dat hij de oude wijsbegeerte zeer goed meester was. Ofschoon hij niet genoegzaam onderwezen was, om met naauwkeurigheid al de leerstellingen van het Christendom te verklaren, heeft hij echter aan de godsdienst, eene wezenlijke dienst bewezen, door de dwalingen, de ongerijmdheden, en de tegenspraken der wijsgeeren, in het heldere daglicht te plaatsen." Onder den titel van *Institutionum epitome*, is er eene verkorte uitgave van dit werk in het licht verschenen. — 2.° *De Mortibus persecutorum*, voor de eerste maal door BALUZIUS in het licht gegeven, volgens een handschrift in de abdij van *Moissac*, in *Quercy*, gevonden, en in 1693, te *Utrecht*, in 8.vo herdruk (zie BAULDRI en FOUCAULT — NICOLAAS —). Men heeft er eene verhandeling van DODWEL, *De ripa striga*, die buitengemeen dor is, bijgevoegd, doch met vermaak ontwaart men bij deze verhandeling, de voorrede van pater RAINARD, *ad Acta martyrum*, die op eene meesterlijke wijze eene andere verhandeling *De paucitate martyrum*, van dien Engelschman wederlegt. Dom LE NOURRY, ongetwijfeld door de voornamen, LUCIUS CÆLIUS, bedrogen, heeft beweerd, dat dit werk van eenen zekeren LUCIUS CÆCILIUS was, die, volgens hem, in het begin der vierde eeuw leefde: maar hij is door bekwame *critici* wederlegd. Dit boek wordt door den heiligen HIERONYMUS, in de catalogus der werken van LACTANTIUS aangehaald. Het doel van LACTANTIUS was, om te bewijzen, dat de keizers, die de Christenen vervolgd hebben, bijna altijd op eene ellendige wijze om het leven zijn gekomen. Dit werk, geschikt om diepen en vertroostenden indruk op de geloovigen te maken, zou ligtelijk kunnen vermeerderd worden, door bijvoegsels, welke de geschiedenis aller eeuwen opleveren. Het heeft blijkbare overeenkomst met de verhandeling van HENDRIK

SPELMAN, *over het noodlottige der heiligschendingen.* — 3.° *De Opificio Dei*, waarin hij de Voorzienigheid bewijst, door de uitmuntendheid van haar voornaamste werk, door de overeenstemming, die in al de deelen van het menschelijke ligchaam doorstraalt, en door de verhevene hoedanigheden zijner ziel. — 4.° *De ira Dei.* Deze schriften werden in 1465, in het klooster *Sublac*, in fol. gezamenlijk gedrukt. Dit is het eerste boek, dat in *Italië*, met een jaarmerk gedrukt is; het is vervolgens verscheiden malen afzonderlijk of gezamenlijk gedrukt. De naauwkeurigste uitgave is die van pater FRANCISCUS XAVERIUS FRANCESCHINI, een karmeliet, *Rome*, 1754 — 1760, 10 dl.n in 8.vo, met verhandelingen vol oordeelkunde en schrander vernuft. [Men schrijft aan LACTANTIUS een dichtstuk toe, getiteld: *Symposium, sive centum epigrammata tristicha œnigmatica etc.*, hetwelk HEUMANN in 1722 te *Hanover*, in 8.vo heeft laten drukken. Nog houdt men hem voor den schrijver van een ander dichtstuk, *Phenix* genaamd, en van verscheiden andere werken, die verloren zijn geraakt].

* LACY (don LODEWIJK), een Spaansch veldheer, den 11 Januarij 1775, te *Sint-Rochus*, bij *Gibraltar*, geboren; sproot uit eene Iersche familie, die haren oorsprong ontleende van eenen hertog van *Normandijë*, waarvan een der voorouders zijnen bloedverwant, WILLEM *den Veroveraar*, op zijnen togt naar *Engeland* vergezeld had. Zijn vader, PATRICIUS LACY, was majoor bij het infanterie-regiment van *Ultonië*; maar hij overleed alvorens de opvoeding van zijnen zoon te hebben kunnen bezorgen. Nadat zijne moeder hertrouwd was, en haren tweeden echtgenoot verloren had, kwam zij zich bij hare broeders voegen, die officieren in het infanterie-regiment van *Brussel* waren. De jonge LACY, die toenmaals pas 9 jaren oud was, begaf zich onder dat corps in hoedanigheid van kadet, volgde hetzelve naar *Puerto-Ricco*, en kwam met hetzelve in *Spanje* terug. Ondanks zijne jeugdige jaren, toonde LACY zoo vele geschiktheid voor den door hem omhelsden stand, dat hij, na al de mindere graden te zijn doorgeloopen, in 1794 tot den rang van kapitein bevorderd was. In den oorlog tegen de Fransche republiek, onderscheidde hij zich in onderscheiden gewigtige aangelegenheden door zijnen moed.

Na den vrede ging hij scheep naar de *Kanarische eilanden* (31 December 1798). De kapitein-generaal, die over deze eilanden het bevel voerde, had eenige geschillen met LACY, ten gevolge van welke deze laatste naar het eiland *Fero* werd verbannen: door deze onregtvaardigheid verontwaardigd, schreef deze onstuimige officier hem beleedigende brieven. Voor deze inbreuk op de krijgstucht, die de doodstraf na zich sleepte, voor eenen krijgsraad gevoerd, werd hij slechts tot de gevangenisstraf van een jaar veroordeeld, wijl zijne regters, die hem wilden redden, verklaarden, dat er bij hem geestverbijstering bestond. Na zijne vrijheid terug bekomen te hebben, werd LACY naar *Cadix* gezonden, alwaar hij zijn ontslag ontving. Tijdens den oorlog tegen *Portugal*, vraagde hij, om in hoedanigheid van eenvoudig grenadier den veldtogt mede te maken; hij kon zulks niet verkrijgen. Hij besloot alstoen, om zich naar *Frankrijk* te begeven, ten einde er dienst te zoeken. Van *Cadix* vertrok hij te voet naar *Boulogne-Sur-mer*, alwaar hij als eenvoudig soldaat, bij het 6.e regiment ligte infanterie dienst nam: negen en twintig dagen, na zijne inlijving bij dat corps, was hij reeds sergeant; maar weldra ontving hij het brevet van kapitein-adjudant-majoor, bij het Iersche legioen, dat te *Morlaix* gevormd werd: hij werd later bevelhebber van een bataillon van dat regiment, en belast, om hetzelve naar *Spanje* te vervoeren. LACY beminde zijn land; niet dan met een smartgevoel kon hij de ontwerpen van overweldiging van BONAPARTE aanzien: ook vormde hij het ontwerp, om zich met de vrienden der Spaansche onafhankelijkheid te vereenigen. Aan het hoofd zijner legerschaar te *Madrid* aangekomen, verliet hij dadelijk het Fransche leger, en begaf zich naar *Seville*, alwaar zich de opperste junta bevond, die hem tot luitenant-colonel, en, onder de bevelen van den generaal CUESTA, tot bevelhebber van het bataillon van *Ledesma* benoemde. Het is met dit corps, dat hij te *Logrono*, bij den terugtogt van de *Ebro*, en te *Guadalaxara* streed. Zijne dapperheid verwierf hem den rang van kolonel, met het bevelhebberschap van het regiment infanterie van *Burgos*; hij ging voort met zich door zijne dapperheid te onderscheiden, en verdedigde alstoen met zijne soldaten, verscheiden doortogten van de *Sierra-Morena*. Tot brigadier benoemd,

voerde hij het bevel over de divisie der voorhoede, en vocht met onverschrokkenheid te *Cuesta della Reyna*, te *Aranjuez*, te *Almonacid*, te *Ocana*, te *Despena Perros*. Ondanks hunne dapperheid, ondervonden de Spanjaards tegenspoeden, en zagen zij zich genoodzaakt om te rug te wijken: Lacy geleidde zijne troepen naar *Cadix*, alwaar hij achtereenvolgend werd benoemd tot onder-inspecteur der infanterie, majoor-generaal, veld-maarschalk, chef van den staf, en algemeen bevelhebber van het eiland *Leon*. Na de verschillende uitvallen, welke de Spanjaards van daar deden, aangevoerd, en (den 5 Mei 1811), met heldenmoed te *Chiclana* gestreden te hebben, vertrouwde men hem het opperbevel van *Katalonië* toe. Hij vertrok oogenblikkelijk naar dat gewest, in hetwelke hij eerst aankwam, toen *Tarragona* juist bezweken was. Hij stelde zich niettemin, aan het hoofd van het overschot der Spaansche legerbenden, waarvan hij den verslagen moed weder opwekte; in korten tijd gelukte het hem, het getal zijner soldaten te vermeerderen, en ofschoon dit gewest door zegevierende troepen bezet was, beproefde hij echter, om tegen dezelve, te worstelen. In het tijdverloop van 20 maanden, leverde hij meer dan 80, zoo bijzondere als algemeene gevechten. In 1812 werd hij tot luitenant-generaal, bevelhebber van het leger van *Gallicië*, en kapitein-generaal van dat gewest benoemd. Deze officier had veel bijgedragen tot het herstel van den troon van Ferdinand VII. Tijdens de restauratie (1813), verloor hij echter zijn bevelhebberschap. Hij begaf zich naar *Vinaroz*, in het koningrijk *Valencia*. Het was in deze afzondering, dat de ontevredenheid hem tot eenen muiter maakte. In overeenstemming met eenige zijner oude spitsbroeders, had hij het ontwerp gevormd, om de constitutie van 1812, *die der Cortes* genaamd, te herstellen. Deze zamenspanning stond op het punt van ten uitvoer te worden gebragt, toen het bestuur er van onderrigt werd: Lacy werd in hechtenis genomen, en oogenblikkelijk voor eenen krijgsraad gevoerd. Zijne regters besloten, dat hij, zonder gedegradeerd te worden, zou worden doodgeschoten. Naar het kasteel *Belver*, op het eiland *Mallorca* gevoerd, werd hij er den 5 Julij 1817 gefusileerd.

Lacydes, een Grieksch wijsgeer, te *Cyrene* geboren, een leerling van Arcesilaus,

volgde zijnen meester in het jaar vóór J. C. op; hij werd bemind en geacht door ATTALUS, koning van *Pergamus*, die hem eenen tuin gaf, waarin hij filosofeerde. Deze vorst had hem aan zijn hof willen bezitten; maar de wijsgeer antwoordde hem steeds, *dat de afbeeldsels der koningen slechts van verre moesten gezien worden.* De grondregels van LACYDES waren »Dat men steeds zijn oordeel moest schorten, en nooit eenige uitspraak wagen." Toen zijne bedienden hem bestolen hadden, en hij er zich over beklaagde, lieten zij niet na, hem te zeggen: *Beslis niets, schort uw oordeel.* Moede, van zich onophoudelijk met zijne eigene wapens te zien bestrijden, antwoordde hij hun: »Mijne kinderen, wij spreken op eene wijze in de school en wij leven op eene andere wijze in huis....." LACYDES volgde dezen grondregel letterlijk. Hoe wijsgeerig hij ook was, hield hij eene plegtige lijkstaatsie over eene gans, welke hij zeer bemind had; eindelijk overleed hij aan een onmatig gebruik van den wijn, in het jaar 212 vóór J. C. Ziedaar de wijzen, welke de ongewijde oudheid als hare helden en meesters beschouwde. [LACYDES had verscheiden werken over de natuurkunde en de wijsbegeerte geschreven, waarvan er geene tot ons gekomen zijn.]

*LADERCHI (JACOBUS), een oratorist, van de Congregatie van den heiligen PHILIPPUS VAN NERY, te *Faënza* in *Romagna* geboren, was een beroemde geleerde, die in het begin der 18e eeuw bloeide, en zich niet minder aanbeval door zijne godsvrucht dan door zijne kunde. Hij bepaalde zijne geheele vlijt tot de kerkelijke geleerdheid, en maakte van de stichting der kerken en van de handelingen der martelaren, het voorwerp zijner voornaamste nasporingen. Hij is de schrijver van talrijke werken, waarvan de voornaamste volgen: 1.° *Acta Sanctorum CHRISTI martyrum vindicata, Rome*, 1723, 2 dl.n in 4.to — 2.° *Annales ecclesiastici ab anno* 1566 *ubi* OLDERICUS RAYNALDUS *desinit, seu tomi* 22, 23, 24 *annalium baronianorum, Rome*, 1727 — 1728, 3 dl.n in fol. — 3.° *Vita sancti* PETRI DAMIANI *S. R. E. cardinalis* etc., *in sex libros distributa, Rome*. 1702. Dit werk gaf aanleiding tot eene bittere en onbeschofte critiek, getiteld: *Nugæ laderchianæ, et dialogus* SEJANI *et* RUFINI, *Parijs*, 1705 — 4.° *De sacris basilicis sanctorum mar-*

tyrum PETRI *et* MARCELLINI, *dissertatio historica*, *Rome*, 1705. Deze beide martelaren, de heilige MARCELLINUS, priester, en de heilige PETRUS, duivelbezweerder, waren in het jaar 302 gemartiliseerd, en op tien mijlen afstands van *Rome* onthoofd, op eene plaats, toenmaals *Sylva nigra*, en sedert dien tijd *Sylva candida* genaamd. Kort na den marteldood dier Heiligen, werden hunne ligchamen, op drie mijlen afstands van *Rome* gebragt, op de plaats, waar de H. TIBURTIUS gemartiliseerd was, op den weg, genaamd *Via lavicana*, en KONSTANTIJN had er eene kerk te hunner eer doen bouwen. Eene derde, welke hun ook was toegewijd, was in *Rome* zelf gebouwd, en het gevoelen van pater LADERCHI, was, dat het deze laatste is, die ten tijde van den heiligen GREGORIUS *den Groote* tot eenen titel verheven was. Hij neemt hieruit gelegenheid, om over de titels *Cardinalistes* te handelen, welke hij meent in den beginne enkel huizen van aanzienlijke en rijke Christenen te zijn geweest, waarin de geloovigen werden opgenomen ter viering van de heilige Geheimen, en aalmoezen ontvingen, of eene schuilplaats in de vervolging vonden. Volgens LADERCHI, stelden de bisschoppen van *Rome*, aan elke dezer huizen, kerken geworden, eenen priester voor. Deze priesters werden *kardinalen* genoemd, naar het woord *incardinare* (aan eene kerk verbinden). Men schrijft aan paus EVARISTUS de verdeeling van *Rome*, in 25 titels toe; men weet dat oorspronkelijk de benaming van *kardinaal*, aan elken geestelijke, titularis van een met zielzorg belast beneficie, gemeen was, en dat dezelve eerst in vervolg van tijden, uitsluitend voor de leden van het heilige collegie werd voorbehouden. — 5.° *Acta passionis sanctorum martyrum* CRESCII *et sociorum, ex manuscriptis codicibusb bilioth. medico-laurentianæ, Florence*, 1707. — 6.° *Apologia pro actis eorum sanctorum, Florence*, 1708. — 7.° *Acta sanctæ* CECILIÆ *et Transtiberina basilica illustrata, Rome*, 1723, 2 dl.n in 4.to — 8.° *La Critica d'oggidi, ossia l'abuso della critica odierna, Rome*, 1716, in 4.to Behalve deze werken liet LADERCHI eene groote verzameling van verhandelingen in handschriften na. Hij overleed den 25 April 1738.

LADISLAUS I., koning van *Hongarije*, na GEYSA, in

1079, was in *Polen* geboren, werwaarts zijn vader Bela I., de wijk had genomen, om de gewelddadigheden van koning Petrus te vermijden. Na verscheiden omwentelingen beklom hij den troon, en deed op denzelven den roem schitteren, waarvan hij reeds vroegtijdig bewijzen had gegeven. Hij onderwierp de Bohemers, sloeg de Hunnen, verdreef hen uit *Hongarijë*, overwon de Russen, de Bulgaren, de Tartaren vergrootte zijn rijk, met op hen behaalde overwinningen, en voegde er *Dalmatië* en *Croatië* bij, werwaarts hij geroepen was, om zijne zuster van de slechte behandelingen te bevrijden van Zuonimir, haren wreeden echtgenoot. Deze held bezat al de deugden van eenen Heilige. Hij was de vriend der armen en der regtvaardigheid, begiftigde verscheiden kerken, en stichtte een aantal kloosters. Hij overleed in 1095, op den oogenblik, waarop hij zich tot de reis naar *Palestina* voorbereidde. Deze vorst is beroemd in de geschiedenis door zijne godsvrucht. Celestinus III. canoniseerde hem in 1198. Zijn *leven* is door een gelijktijdig monnik, in het Latijn beschreven, *Krakau*, 1511, en komt met aanteekeningen bij de *Bollandisten* voor *Acta sanctorum*, 5e dl.

* Ladislaus II, koning van *Hongarijë*, volgde in 1200, zijnen vader Emerich op; maar, door eenen vroegtijdigen dood weggemaaid, bestuurde hij zijn rijk slechts gedurende zes maanden.

* Ladislaus III, koning van *Hongarijë*, volgde in 1272, zijnen vader, Stephanus V op, droeg met keizer Rudolf, op eene krachtdadige wijze bij, tot den val van Ottocarus, koning van *Boheme*, die door hunne wapens, onttroond werd. Later werd hij zelf door de Tartaren en Cumanen aangevallen, wanneer hij zijne toevlugt nam tot zijnen bondgenoot, den keizer; maar deze, zijne magt benijdende zond hem slechts ontoereikende hulp, en weldra verliet men hem geheel en al. Ladislaus kon zich tegen zijne talrijke vijanden niet verdedigen, en viel in de magt der Cumanen, in eenen slag, welken hij hun leverde, werd buiten zijne staten gevoerd, en door de Tartaren, in 1290 vermoord.

Ladislaus IV, groot-hertog van *Litthauën*, werd in 1440, na den dood van Al-

BERTUS van *Oostenrijk*, tot den troon van *Hongarije* beroepen; reeds sedert zes jaren, bezat hij, onder den naam van WLADISLAW VI, dien van *Polen*, [als opvolger van zijnen vader den beroemden JAGELLO. De weduwe van ALBERT van *Oostenrijk*, laatste koning van *Hongarije*, door keizer FREDERIK ondersteund, had haren zoon, die pas vier maanden oud was, doen zalven, en, bij de aannadering van LADISLAUS de vlugt genomen, de kroon medenemende, die tot de zalving had gediend. Maar de Hongaren, die eenen vorst noodig hadden, in staat om den Turken het hoofd te bieden, riepen desniettegenstaande LADISLAUS uit; en bij gebrek van koninklijke kroon, plaatste men de kroon op zijn hoofd, die het standbeeld van STEPHANUS I. versierde]. AMURAD II. bragt zijne wapens in *Hongarije*; maar door HUNIADES, veldheer van LADISLAUS, geslagen, en zich gedwongen ziende, om naar *Azië* terug te keeren, sloot hij den plegtigsten vrede, welke ooit door de Christenen en Muzelmannen gesloten was. De Turksche vorst en koning LADISLAUS bezwoeren denzelven beide; de eene op den koran, de andere op het Evangelie. Naauwelijks was dezelve gesloten, of LADISLAUS had er berouw over, wijl hij daardoor, het aan den keizer PALEOLOGUS en aan de Venetianen gegeven woord geschonden had, om namelijk met hem gemeenschappelijk tegen den algemeenen vijand te werk te gaan. Toen de kardinaal JULIANUS CESARINI, legaat in *Duitschland*, in die omstandigheden aankwam, oordeelde hij werkelijk, dat LADISLAUS, zonder zijne bondgenooten den vrede niet had kunnen sluiten, (en niet, zoo als zulks een protestantsch predikant valschelijk geschreven heeft, dat men het woord aan ongeloovigen gegeven niet behoorde te houden; eene lastering, door den kardinaal PAZMAN, meesterlijk wederlegd). Na dus de wapens weder te hebben opgevat, leverde de koning in 1444, bij *Varnes*, slag aan AMURAD; hij werd geslagen en met steken doorboord. (Zie AMURATH II.) Zijn hoofd, door eenen Janitsaar afgehouwen, werd door al de gelederen van het Turksche leger rondgedragen; hetwelk op eene voldoende wijze wederlegt, hetgene, wat sommige schrijvers verhalen, van de eerbewijzen, welke AMURAD aan het lijk van dezen vijandelijken koning liet te beurt vallen. Deze nederlaag veroorzaakte ge-

deeltelijk den ondergang van *Hongarijë* en van het Griekscbe keizerrijk, daar dezelve voor de Ottomansche veroveraars eenen nieuwen ingang opende. Indien men volgens de gebeurtenis mag oordeelen, zoo heeft de Voorzienigheid eene trouweloosheid gestraft, die *haren naam onder de Heidenen deed lasteren:* maar het geheim der goddelijke raadsbesluiten moet ons terug houden, om op eene al te bevestigende wijze, de oorzaken der rampen te bepalen, waarmede de Heer de volken en vorsten bezoekt. — Zie CESARINI.

* LADISLAUS V, koning van *Hongarijë*, was de zoon van ALBERTUS van *Oostenrijk*. Toen zijn vader overleed, was hij nog al te jong, om te regeren; het was uit vrees van eene onstuimige minderjarigheid, dat de grooten LADISLAUS IV, benoemden (zie het voorgaande artikel). Na den dood van dezen laatste, werd LADISLAUS V. wettige koning, volgens de Hongaarsche wetten, door zijne getrouwe Hongaren tot den troon beroepen; die echter verpligt waren, om hem gewapenderhand, aan keizer FREDERIK te ontweldigen, die zich tot zijnen voogd had verklaard. Onder zijn bestuur vielen de Turken *Hongarijë* andermaal aan; doch dit rijk werd door den dapperen JOANNES HUNIADES andermaal gered. Na den dood van dien held, den bevrijder des lands, liet de ondankbare LADISLAUS deszelfs zoon op het schavot omkomen; maar deze strafoefening maakte hem zoo gehaat, dat hij verpligt was, om eerst naar *Weenen*, vervolgens naar *Praag* te vlugten. Hij stond op het punt, om met MAGDALENA, dochter van KAREL VII, in den echt te treden, toen hij in deze laatste stad in 1748 overleed. MATTHIAS CORVINUS, tweede zoon van JOANNES HUNIAD, was zijn opvolger.

* LADISLAUS VI, koning van *Hongarijë*, was reeds koning van *Polen* en *Bohême*, toen hij na den dood van MATTHIAS CORVINUS in 1490 den Hongaarschen troon beklom. De kroon van *Hongarijë* was verkiesbaar; de moeijelijkheden, welke hij, tijdens zijne verheffing had ondervonden, om zijne zaak te doen zegevieren, deden hem besluiten, om bij zijn leven, zijnen opvolger LODEWIJK, zijnen oudsten zoon te doen erkennen: op deze wijze maakte hij de kroon erfelijk. In 1514 stelde hij de verzameling der wetten des

lands, welke hij verzameld en in orde gebragt had, aan de staten van *Hongarijë* ter bekrachtiging voor. Hij overleed in 1516, door zijne onderdanen, aan wier geluk hij zich geheel had toegewijd, betreurd.

LADISLAUS, of LANCELOT, koning van *Napels*, bijgenaamd *de Overwinnaar en de Milddadige*, was zulks beide; maar deze hoedanigheden werden bezwalkt door eene onbegrensde heerschzucht en eene ongehoorde wreedheid. Hij werd in 1376 geboren, en was de zoon van KAREL III, *van Duras*, die het koningrijk *Napels* op JOANNA I. veroverde. KAREL werd in Februarij 1386 in *Hongarijë* vermoord, te *Napels* zijne vrouw MARGARETHA, met twee kinderen JOANNA, die later regeerde, en toenmaals 16 jaren oud was, en den tienjarigen LADISLAUS, nalatende. De partij van *Anjou* noodzaakte MARGARETHA, om zich in *Gaëta* op te sluiten, alwaar LADISLAUS zijne jeugdige jaren doorbragt. Hij noemde zich graaf van *Provence*, en koning van *Hongarijë*. Deze laatste kroon liet hij zich in 1403 gedurende de gevangenschap van keizer SIGISMUNDUS, die hem kort daarna noodzaakte, om naar *Napels* terug te keeren, te *Javarin* opzetten. Hij was zijnen vader KAREL VAN DURAS, in 1386 in het koningrijk *Napels* opgevolgd. Maar, daar de Napolitanen LODEWIJK II, hertog van *Anjou* beroepen hadden, zoo veroorzaakte deze mededinging bloedige oorlogen. Paus JOANNES XXIII. was voor den hertog van *Anjou*, aan wien hij de beleening van *Napels* had gegeven. LANCELOT werd te *Roquesèche*, aan de oevers van de *Garigliana* in 1411 geslagen. Na deze nederlaag, van welke de overwinnaar geen gebruik wist te maken, erkende JOANNES XXIII, LANCELOT, zijnen vijand als koning (ten nadeele van LODEWIJK VAN ANJOU, zijnen wreker) op voorwaarde, dat men hem den Venetiaan CORARIO, zijnen mededinger naar den heiligen Stoel, zoude overleveren. Nadat LANCELOT alles beloofd had, liet hij CORARIO ontsnappen, maakte zich meester van *Rome*, en vocht tegen den Paus, zijnen weldoener, en tegen de Florentijnen, die hij noodzaakte, om in 1413 den vrede te koopen. Zijne zegevierende wapens, beloofden hem nog grooter voorspoed, toen hij te *Napels* in 1414, in de hevigste smarten overleed. De dochter van eenen arts, op welke hij smoorlijk ver-

liefd was, bragt hem door een vergif om het leven, hetwelk haar vader haar bereid had, hetzij om aan de Florentijnen te behagen, hetzij, om zich over zijne dochter te wreken, welke hij verleid had.

LADISLAUS, koningen van *Polen* van dien naam. — Zie WLADISLAW.

LADISLAUS, oudste zoon van STEPHANUS DRAGUTIN, huwde kort voor den dood van zijnen vader, met de dochter van LADISLAUS, waiwood van *Zevenbergen*, en werd uit hoofde van dit verbond, met eene scheurzieke vorstin aangegaan, door den kardinaal *de Montefiore*, legaat van den H. Stoel geëxcommuniceerd. LADISLAUS was de vermoedelijke erfgenaam van de kroon van *Servië*; toen zijn vader afstand van dezelve deed, had hij het regt der kinderen behouden. Daar MILUTIN, zijn oom, dien troon wilde bezitten, zoo liet hij LADISLAUS na den dood van zijnen vader opsluiten, en hield hem gevangen tot aan zijnen eigen dood, in 1421 voorgevallen. LADISLAUS, alstoen koning van *Servië* geworden, weigerde aan KONSTANTIJN, zijnen broeder, deszelfs erfdeel, die daar hij zulks niet goedwillig had kunnen bekomen, hem hetzelve aan het hoofd van een leger vraagde. Hij werd overwonnen en gevangen genomen. LADISLAUS dreef de wreedheid zoo ver, dat hij hem liet ophangen en vervolgens vierendeelen. Deze onmenschelijkheid haalde hem den haat der volken op den hals, die de kroon aan STEPHANUS, natuurlijken zoon van MILUTIN, toenmaals naar *Konstantinopel* verbannen, aanboden. LADISLAUS, van iedereen verlaten, werd te *Sirmick* gevangen genomen, en in eene gevangenis geworpen, welke hij niet weer verliet.

LADVOCAT (LODEWIJK FRANCISCUS), te *Parijs*, in 1644 geboren, en den 8 Februarij 1735, in dezelfde stad, als deken der rekenkamer overleden, had den post van raadsheer des konings waargenomen. Zijn voornaamste werk voert ten titel: *Entretiens etc.* (*Gesprekken over een nieuw stelsel van zedeen natuurkunde, of nasporing van het gelukkig leven, volgens de natuurlijke kennissen*), *Parijs*, 1721, in 12.mo Het denkbeeld alleen, om in de 18.e eeuw een *Nieuw stelsel van wijsbegeerte, geground op de natuur der door zich zelve, bekende dingen* voor te stellen, toont genoeg-

zaam aan, dat de schrijver niet bestemd was om het *gelukkige leven* te vinden. [Het grondbeginsel, waarop de schrijver in zijn werk steunt is, dat *uit de gehoorzaamheid aan de wetten het vermaak, en uit derzelver overtreding de smart voortvloeit.* Hij voegde bij hetzelve in zijn *nieuw stelsel nieuwe en uitgebreider ontwikkelingen.*]

Ladvocat (Joannes Bapta) in 1709, in het diocees van *Toul* geboren, was doctor, bibliothekaris, en hoogleeraar van den leerstoel van het Hebreeuwsch aan de *Sorbonne.* Na zijne wijsgeerige studien bij de Jesuiten van *Pont-à-Mousson*, die hem te vergeefs aan hare maatschappij wilden verbinden, volbragt te hebben, ging hij in de *Sorbonne* studeren. In zijn diocees teruggeroepen, bekleedde hij de pastorij van *Domremy*, eene door de geboorte van de maagd van *Orleans* beroemde plaats. Maar daar de *Sorbonne* hem aan het platte land benijdde, benoemde zij hem in 1740 tot eenen harer koninklijke leerstoelen, en gaf hem in 1742, den titel van bibliothekaris. Nadat de hertog van *Orleans*, een even zoo godsdienstige als geleerde prins, in 1751, in de *Sorbonne* eenen leerstoel had gesticht, ter verklaring van de heilige Schrift volgens den Hebreeuwschen tekst, benoemde hij den abt Ladvocat tot denzelven, die dezen post tot aan zijnen dood den 29 December 1765 voorgevallen, met roem waarnam. Hij was een meer geleerd dan oordeelkundig man, die de oude talen, het Hebreeuwsch, het Chaldeeuwsch en de wiskunde volkomen meester was. Deze geleerde bezat een hart dat zijnen geest waardig was; eene edele openhartigheid bezielde al zijne gevoelens. Noch hetgene, wat hij schreef, noch hetgene, wat hij zeide werd door hem opgesmukt; maar men gevoelde in al zijne handelingen, die menschlievendheid en die zachtheid, welke de ware bron der bescheidenheid is. Er bestaat van hem: 1.o *Dictionnaire etc.* (*Aardrijkskundig Woordenboek*) in 8.vo, verscheiden malen herdrukt. Dit werk, onder den naam van Vosgien, en als eene vertaling uit het Engelsch, in het licht gegeven, is eene vrij goede *beknopte uitgave* van het aardrijkskundig Woordenboek van la Martinière. Het Fransche werk is veel naauwkeuriger, dan het Engelsche, waarmede het bijna geene overeenkomst heeft; maar toen Ladvocat zijn werk aan het publiek aanbood,

wilde hij hetzelve, als een voortbrengsel van *Engeland*, opgang doen maken. Men heeft van dit *Woordenboek* gebruik gemaakt, ter zamenstelling van een ander meer volledig en meer naauwkeurig, voor de tweede maal te *Luik*, bij BASSOMPIERRE gedrukt, 1791 — 1794, 2 dl.n in 8.vo — 2.o *Dictionnaire etc.* (*Beknopt geschiedkundig Woordenboek der groote mannen*), *Parijs*, 1752, 2 dl.n in 8.vo: de beste uitgave is die van LETRONNE, met belangrijke Bijlagen, *Parijs*, 1813, waarvan er verscheiden uitgaven en nadrukken bestaan. Eenige derzelve zijn op allerlei wijzen misvormd en verminkt; de Jansenisten en de Protestanten, hebben er hunne vooringenomenheden en dwalingen doen insluipen. Er is er eene in 1777, te *Parijs*, in 3 deelen in het licht verschenen, met eenige goede en andere slechte vermeerderingen. De grenzen, in welke de schrijver zijn werk beperkt had, beletten hem, om aan een aantal artikels de vereischte uitgebreidheid te geven; maar zijne onpartijdigheid, zijne verkleefdheid aan de regten van Godsdienst en deugd, maken zijn *Woordenboek*, hoe onvolledig hetzelve ook wezen moge, verre verkieslijk boven degene, door welke men het heeft willen doen vervangen. In eene laatste uitgave, te *Parijs* van 1821 tot 1824, 5 dl.n in 8.vo in het licht gegeven, heeft men het *Supplement* van 1789, 1 deel, in 8.vo in het werk ingesmolten, door KAREL WILLEM LECLERC. Dit werk is in het Italiaansch vertaald, *Milane*, 1758, 3 dl.n in 8.vo — 3.o *Grammaire etc.* (*Hebreeuwsche Spraakkunst*), 1755, 1765, 1789, 1822, in 8.vo. De schrijver had dezelve zamengesteld voor zijne kweekelingen; dezelve vereenigt de duidelijkheid met de vereischte orde. — 4.o *Latijnsche Verhandelingen* over de Boeken MOZES, JOB en de *Psalmen*, en eene *Verhandeling* in het Fransch over de plaats der schipbreuk van den H. PAULUS. — 5.o *Tractus de conciliis in genere*, *Caen*, 1769, in 12.mo en *Porto*, 1773, in 8.vo — 6.o *Verhandeling* over den Psalm LXVII., *Exurgat Deus...* — 7.o *Lettre etc.* (*Brief over het gezag der oorspronkelijke teksten van de H. Schrift*), *Caen*, 1766, in 8.vo — 8.o *Jugemens etc.* (*Beoordeelingen van eenige nieuwe vertalingen van de H. Schrift, volgens den Hebreeuwschen tekst*). Deze vier laatste zijn nagelatene

werken, en te 's *Gravenhage*, in 1767 gedrukt. Dezelve zijn eene goede wederlegging van het stelsel van den abt VILLEFROY en der kapucynen, kweekelingen van dien abt. [De geschiedkundige Lofrede van LADVOCAT, komt voor in de *Année littéraire*, 1766, 2e deel en in den *Necrologe*, van 1767.]

LÆLIANUS (ULPIUS CORNELIUS), een der veldheeren, welke op het einde van het bestuur van GALLIENUS, in *Gallië* den titel van keizer aannamen. Hij werd in 266, te *Mentz*, door zijne soldaten als *Augustus* uitgeroepen. Hij was reeds hoog bejaard, doch bezat dapperheid en staatkunde. LÆLIANUS regeerde slechts eenige maanden. Daar de soldaten, welke hem hadden uitgeroepen, en die hij gebruikte, om de Gallische steden weder op te bouwen, welke de Germanen verwoest hadden, en, om ter beteugeling der barbaren, nieuwe sterkten op te werpen, aan hunne werkzaamheden geenen eindpaal zagen, zoo sloegen zij aan het muiten, en benamen hem in het begin van 267 het leven, op den oogenblik, waarop POSTHUMIUS, die ook naar de kroon der *Cæsars* dong, tegen hem optrok. Men heeft hem ten onregte met den tiran LOLLIANUS verward, die na hem het purper aannam; en POMPONIUS ÆLIANUS, die onder DIOCLETIANUS aan het muiten sloeg.

LÆLIUS (CAJUS), bijgenaamd *Sapiens*, beoefende de wijsbegeerte onder DIOGENES den *Stoicijner* en onder PANÆTIUS: hij bezocht vervolgens het *forum*, en onderscheidde zich onder de redenaars van zijnen tijd. Hij was in den beginne *prætor*, en consul, in het jaar 140 vóór J. C., en tevens de boezemvriend van SCIPIO *den Afrikaner, den Jonge*. Hij onderscheidde zijne dapperheid in *Spanje*, in den oorlog tegen VIRIATUS, veldheer der Lusitaniërs of Portugezen. Hij onderscheidde zich niet minder door zijnen smaak voor de welsprekendheid en de dichtkunde, en door de bescherming, welke hij aan diegene verleende, welke dezelve beoefenden. Men is van gevoelen, dat hij deel had aan de *blijspelen* van TERENTIUS. Zijne welsprekendheid schitterde dikwerf in den senaat ten voordeele van de weduwe en den wees. Deze groote man was zedig. Daar het hem niet had kunnen gelukken, om eene zaak te winnen, raadde hij zijne partijen aan, om zich tot GALBA, zijnen mededinger te

wenden, en hij was de eerste, die dezen geluk wenschte, toen hij vernam, dat dezelve de zaak gewonnen had. Zijne vriendschap voor SCIPIO logenstrafte zich nooit, en CICERO heeft deze verbindtenis ontsterfelijk gemaakt, door den naam van LÆLIUS aan het hoofd zijner zamenspraak *De amicitia* te plaatsen. — Er is nog een andere LÆLIUS geweest, die in het jaar 190 vóór J. C. Romeinsch consul was. Hij vergezelde het eerst SCIPIO *den Afrikaner*, naar *Spanje* en *Afrika*, en had deel aan de overwinningen op HASDRUBAL en SYPHAX behaald.

* LAËNNEC (RENATUS THEOPHILUS HYACINTHUS), lijfarts van hare koninklijke hoogheid mevrouw de hertogin van *Berry*, lector, en koninklijk hoogleeraar bij het collegie van *Frankrijk*, lid der koninklijke akademie van geneeskunde, werd te *Quimper*, in 1781 geboren; hij volbragt zijne eerste geneeskundige studiën te *Nantes*, onder het opzigt van zijnen oom, opziener der ziekenhuizen dier stad. Hij kwam in 1799 te *Parijs*, en volgde er de cursus der geneeskunde. Na in 1802 de beide groote prijzen der geneeskunde, door het Instituut uitgeloofd, behaald te hebben, wijdde hij zich aan de praktijk van zijn beroep toe, en gaf een aantal *verhandelingen* in het licht, welke in het *Journal de Médecine*, de *Dictionnaire des sciences medicales* en in andere tijdschriften werden opgenomen; door zijne waarneemingen heeft hij eene eervolle vermelding verdiend, in het verslag in 1810 over de vorderingen der wetenschappen, aan het instituut gedaan. In 1802 gaf hij in het *Journal de Médicine*, zijn eerste werk over de *Pathologische ontleedkunde* in het licht; hetzelve was getiteld: *Verhandeling over het darmvlies*. Op het einde van hetzelfde jaar, ontwikkelde hij in hetzelfde dagblad, de door hem ontdekte behandeling, om het inwendige vlies van de holten der hersenen, welker bestaan men nog niet had kunnen bevestigen, en die de artsen enkel bij vergelijking aannamen, te ontleden. Nog heeft men hem de ontdekking te danken van het eigenlijke levervlies, hetwelk door verscheiden kundige artsen is bekrachtigd, en waarvan de beschrijving gevonden wordt in het *Journal de Médecine* voor 1803. In 1804 nam de geneeskundige faculteit in hare Memoriën op

Monographie etc. (*Naamsbeschrijving der blaaswormen*), die beschrijving van verscheiden nieuwe soorten van wormen bevat. Hij las aan deze maatschappij verscheiden *Verhandelingen over de ingewands-wormpjes*, voor, die tot dusverre onbekend waren, en door hem *Distomus intersectus* worden genoemd; alsmede over *de borstgezwellen*, enz. Maar hetgene, wat zijnen roem tot eenen Europeschen heeft gemaakt, dit zijn de werken, welke hij over de borstziekten ondernam. De eigenschap, welke alle ligchamen bezitten, om klanken voort te brengen, heeft hem op het denkbeeld gebragt van een werktuig, door hem *Stetoscope* genaamd, door middel van hetwelke het minst geoefende oor den staat der longen en des harts kan kennen: deze ontdekking is in het licht gegeven in zijn werk, getiteld: *Traité etc.* (*Verhandeling over de kenteekens der long- en hartziekten*), *Parijs*, 1819, 2 dl.n in 8.vo; er is het gunstigste verslag van gegeven in de *Annales encyclopédiques*, en in de *Annales politiques, morales et littéraires*. Eene tweede aanmerkelijk verbeterde uitgave, is in 1826, in 2 dl.n in 8.vo in het licht verschenen. De gezondheid van Laënnec was door zijne talrijke werken verzwakt; hij was de geboortelucht gaan inademen, maar te *Kerlouanec*, in *Finistère* aangekomen zijnde, overleed hij den 13 Augustus 1826. Deze bekwame ontleedkundige was geneesheer van *la Salpétrière*, en van het ziekenhuis *Neckér*. Hij was ook zeer ervaren in de oude talen, en vooral in de verschillende Keltische tongvallen. Men haalt van hem verscheiden menschlievende trekken aan, die ten bewijs verstrekken, dat bij dezen achtenswaardigen man de kunde met de deugd gepaard ging.

* Laensbergh (Matthëus), kanonik van de St. *Bartholomeus-kerk*, te *Luik*, leefde omtrent het jaar 1600; hij wordt voor den schrijver van den eersten *Almanak van Luik* gehouden, volgens de meest algemeene overlevering, in 1636 gedrukt. Deze *Almanak* is vervolgens jaarlijks gedrukt met nieuwe voorspellingen en profetiën. Doch er bestaat niets zekers ten opzigte van dezen Matthëus Laensbergh; zijn naam zelfs wordt niet gevonden in de lijst der kanoniken van *Luik* van dat tijdvak. In het oudste exemplaar van dezen Almanak vindt men de *twaalf Hemelteekens, besturende*

het menschelijke ligchaam. Hij heeft zijnen roem enkel te danken aan de toevallige vervulling van eenige zijner voorspellingen.

LAËRTIUS. — Zie DIOGENES LAËRTIUS.

LAET (JOANNES DE), directeur der Oost-Indische compagnie, zeer ervaren in de geschiedenis en aardrijkskunde, werd te *Antwerpen* geboren, en overleed aldaar, in 1649. Men heeft van hem: 1.° *Novis orbis*, *Leijden*, 1633, in fol. met een aantal kaarten en platen, die de dieren, planten en vruchten van *Amerika* voorstellen. Deze beschrijving van de nieuwe wereld, in 18 boeken, ofschoon soms zeer onnaauwkeurig, is den aardrijksbeschrijvers zeer van dienst geweest. LAET vertaalde zelf zijn werk in het Fransch. Deze getrouwe, maar platte vertaling verscheen in het licht, in fol. *Leijden*, 1640, onder den titel van: *Histoire du nouveau monde.* — 2.° *De gemmis et lapidicus libri duo*, *Leijden*, 1647, in 8.vo — 3.° *Respublica Belgarum*, in 24.mo. vrij naauwkeurig. — 4.° *Gallia*, in 24.mo, minder op prijs gesteld, dan het voorgaande. — 5.° *De regis Hispaniæ regnis et opibus*, in 24.mo — 6.° *Historia naturalis Brasiliæ G. Pisonis, et Georgii Marggravii*, *Leijden*, 1648, in fol. met pl. — 7.° *Turcici imperii status*, in 24.mo — 8.° *Persia, seu Regni persici status*, in 24.mo — 9.° *De imperio magni mogolis*, 1631. — 10.° *Portugallia*, 1642. — 11.° *Respublica Poloniæ, Lithuaniæ, Prussiæ et Livoniæ*, 1642. Al deze kleine werken, bij ELZEVIR gedrukt, bevatten eene beknopte beschrijving der verschillende landen, waaruit het rijk, dat de geographist doorloopt, is zamengesteld. Men spreekt in dezelve over de hoedanigheden van het luchtsgestel, en over de voortbrengselen van den grond; over de genie, de Godsdienst, en de zeden der volken; over het burgerlijke en staatkundige bestuur; over de magt en de rijkdommen der staten. De aardrijksbeschrijvers, die na LAET zijn gekomen, hebben veel nut gehad van deze werken. Zijne uitgave van VITRUVIUS, met de aanteekeningen van PHILANDRE, BARBARO, SAUMAISE, en vergezeld door verschillende Verhandelingen van onderecheidene schrijvers over hetzelfde onderwerp, bij ELZEVIR: 1649, in fol. wordt zeer op prijs gesteld.

LÆTA, eene Romeinsche

dochter van ALBINUS, den opperpriester, huwde op het einde der 4e eeuw, met TORAXES, zoon van de heilige PAULA. ALBINUS werd door de deugd van zijnen schoonzoon, en de wijsheid zijner dochter, zoo zeer getroffen, dat hij afstand deed van het Heidendom, en de Christelijke Godsdienst omhelsde. LÆTA werd moeder eener dochter, even als hare grootmoeder, PAULA genaamd: het is bij deze gelegenheid, dat de heilige HIERONYMUS aan haar eenen even zoo zakelijken als welsprekenden brief schrijft, die aldus begint: *Apostolus PAULUS scribens ad Corinthios etc.*, waarin hij haar onderrigtingen geeft ter opvoeding van dit geliefde kind.

LÆTUS, hoofdman der lijfwacht van keizer COMMODUS, in de 2e eeuw, belette, dat die wreede vorst, zoo als hij zulks besloten had, de stad *Rome* liet verbranden. Daar COMMODUS hem met eenige anderen wilde doen sterven, zoo kwam deze hem voor, en gezamenlijk met dezelve liet hij hem in 193 vergif geven. LÆTUS verhief PERTINAX tot de keizerlijke waardigheid; en drie maanden later liet hij hem vermoorden, wijl hij de krijgstucht al te streng herstelde, en wijl hij door zijne onschuld en opregte zeden, hem stilzwijgend zijne losbandigheid verweet. DESIDERIUS JULIANUS, strafte hem kort daarna met den dood.

LÆTUS POMPONIUS. — Zie POMPONIUS.

LÆVINUS TORRENTIUS. — Zie TORRENTIUS.

LÆVIUS, een oude Latijnsche dichter, van wien er ons slechts *twee verzen* in AULUGELLUS, en *Zes* in APULEUS overblijven. Men is van gevoelen, dat hij vóór CICERO leefde.

* LAFAGE (JOANNES PETRUS DE), hofprediker des konings van *Frankrijk*, in 1733, te *Mausy*, bij *Rieux*, in *Languedoc* geboren, kwam in den ouderdom van 11 jaren te *Parijs*, en ontving er de kruinschering, uit handen van den kardinaal ROCHE-AYMON, toenmaals aartsbisschop van *Toulouse*. Hij was pas 14 jaren, toen hij in de kerk van *Rieux* een kanonikaat verkreeg. Hij volbragt zijne wijsgeerige, en theologische cursus in de *Sorbonne*, en na tot Priester te zijn gewijd, begaf hij zich in de gemeenschap van *Saint-André-des-Arcs*, onder het bestuur van den heer LÉGER, pastoor dier parochie; eene toenmaals zeer beroemde school, en waaruit

zeer vermaarde prelaten en bijzondere personen zijn voortgekomen (zie LÉGER). Het scheen natuurlijk, dat de abt LAFAGE naar *Rieux* terugkeerde, werwaarts zijn kanonikaat hem riep, alwaar hij zijne geheele familie had, en waarvan de bisschop hem reeds tot groot-vikaris had benoemd; maar daar de heer LÉGER, die in den jongen geestelijke, reeds eene kiem van talenten had ontdekt, die zich in de hoofdstad met voordeel kon ontwikkelen, zoo spoorde hij den heer DE BEAUMONT, aartsbisschop van *Parijs*, aan, om hem in zijn diocees te houden. De abt DE LAFAGE werd tot bevorderaar der geregtskamer van het geestelijk regtsgebied benoemd, en verkreeg een kanonikaat der hoofdkerk. Het was alstoen, dat hij zich geheel en al aan het predikambt toewijdde, waarin hij verdienden roem inoogstte. Zijne welsprekendheid was deftig en eenvoudig. In zijne redevoeringen streefde hij niet naar ijdele sieraden; maar zijne redenering was bondig en leerrijk, en, overtuigd en getroffen verliet men zijne predikatiën. De Fransche omwenteling belette hem in den voortgang zijner nuttige loopbaan. Zij beroofde hem van alles, even als degene, die tot de Kerk behoorden. Na het concordaat van 1801, werd hij tot het bisdom *Montpellier* benoemd; maar hij verschoonde zich, en vestigde zich te *Versailles*, alwaar hij een kanonikaat aannam. Hij aanvaardde alstoen weder de bediening des kansels, predikte te *Versailles*, te *Parijs*, en in vele andere steden, en zijne hooge jaren beletten hem niet, om zich met groote statiën te belasten. Het was niet alleen dezelfde ijver, het was dezelfde kracht, hetzelfde vuur alstoen hij nog jonger was. Hij was geroepen, om in de Vaste van 1815 voor den koning te prediken. Eene ongesteldheid belette Zijner Majesteit om hem in de eerste weken te hooren, en men kent de treurige gebeurtenissen, die hem kort daarna noodzaakten, *Frankrijk* te verlaten. Toen de abt LAFAGE in 1818, op nieuw beroepen was, om aan het hof te prediken, volgde hem de koning gedurende de geheele statie. Deze redenaar was toenmaals 85 jaren oud. Kort daarna verloor hij het gebruik zijner beenen, en ernstige kenteekenen kondigde zijn naderend einde aan. Hij beijverde zich, om de geestelijke troost- en genademiddelen te ontvangen, en overleed den 23 December 1818, betreurd door al degene, die hem gekend hadden, en eene groote gaping nalatende in het

kleine getal predikers, die de Fransche onlusten overleefd, of zich na dezelve gevormd hebben.

LAFARE (KAREL AUGUSTUS, markgraaf DE), in 1644 op het kasteel van *Valgorge*, in *Vivarais* geboren, was kapitein der lijfwacht van MONSIEUR, en deszelfs zoon, later regent des rijks. Hij behaagde aan dien prins door de levendigheid zijner verbeeldingskracht, en de scherpzinnigheid van zijnen geest. Zijne gedichten ademen die vrijheid, die bevallige en ongedwongene wending, welke de kunst vruchteloos zou trachten na te bootsen; maar dezelve zijn ook met de gebreken der aan zich zelve overgelatene natuur behebt. De stijl derzelve is onnaauwkeurig en zonder juistheid, zonder over een nog gewigtiger gebrek te spreken. Het is veeleer de liefde en BACCHUS, die de markies DE LAFARE bezielden, dan APOLLO. De vruchten zijner Muze worden gevonden achter de oude uitgaven zijner werken van den abt CHAULIEU zijnen vriend. De markgraaf DE LAFARE overleed in 1712. Behalve zijne in 1781, in 12.mo herdrukte *Poésies* (*Gedichten*), heeft men van hem *Memoriën* en *Overwegingen* over de voornaamste gebeurtenissen der regering van LODEWIJK XIV, in 12.mo Dezelve zijn met eene vrijheid geschreven, die soms al te ver gedreven wordt. Nog heeft men van hem de woorden eener opera PANTHEA genaamd, welke de hertog van *Orleans* gedeeltelijk op muzijk bragt.

* LAFARE (ANNA LODEWIJK HENDRIK DE), kardinaal, den 8 September 1725, in het diocees van *Luçon* geboren: na in het collegie van LODEWIJK *den Groote* te zijn opgevoed, bestemde hij zich tot den geestelijken staat, en verkreeg, nog jong zijnde, de priorij van *Donchery*, bij *Sédan*. In 1778 was hij groot-vicaris van *Dijon*, en deken der heilige kapel dier stad. In die hoedanigheid werd hij tot *algemeen overste* of syndicus, der staten van *Bourgondië* verkozen, hetwelk hem aan het hoofd der administratie van dat gewest plaatste. In 1683 verkreeg hij daarenboven de abdij van *Licques*, tot de Premonstratenzer-orde behorende, en in het diocees van *Boulogne* gelegen. In 1787 tot het Bisdom *Nancy* benoemd, werd hij den 13 Januarij 1788 gezalfd: deze stoel gaf hem de titels van primaat, van kanselier der universiteit van *Nancy*, en van geboren kerkelijk raads-

heer bij het parlement van *Lotharingen*. Door de geestelijkheid van zijn diocees tot de algemeene staten afgevaardigd, sprak hij aldaar, de *openingsrede* uit, die, te midden van de gisting der gemoederen, niet al het uitwerksel te weeg bragt, hetwelk men er van had kunnen verwachten: sedert de restauratie is de prelaat in bekoring gebragt geweest, om dezelve te doen herdrukken; doch redenen van voorzigtigheid deden hem van dit ontwerp afzien, uit vrees dat de vijanden der Godsdienst aan eenige uitdrukkingen eene verkeerde verklaring mogten geven. Hij sprak meer dan eens in de vergadering, om de Catholijke Godsdienst, tot Godsdienst van den staat te doen verklaren, om de vernietiging der religieuze-orden te beletten, om zich tegen den roof der kerkelijke goederen te verzetten, om de Joden niet tot het genot van burgerregten toe te laten, en in verscheiden andere gewigtige aangelegenheden. Hij was een der onderteekenaars van de *ontwikkeling der grondbeginselen*, welke de minderheid in 1790 ontwierp. Den 8 Januarij 1791 rigtte hij aan zijne geestelijkheid eenen herderlijken brief over den gevorderden eed en aan de administrateurs van het Dep.t der *Meurthe*, op dezelfde dagteekening eenen *Brief*, bij wijze van verklaring, om hun te kennen te geven, dat hij weigerde, om tot alle invoering van nieuwigheden bij te dragen, die in de besluiten vervat zijn. Deze moedige prelaat had verscheiden *brochures* in het licht gegeven, in welke hij de belangen der Godsdienst verdedigde, onder anderen *Considérations etc.* (*Staatkundige aanmerkingen over de tijdelijke goederen der geestelijkheid*), 1789, in 8.vo — 2.o *Quelle etc.* (*Hoedanig moet de invloed der Nationale vergadering op kerkelijke en godsdienstige zaken zijn?*), 1789, in 8.vo De bisschop van *Nancy* begaf zich eerst naar *Trier*, vervolgens naar *Weenen*, alwaar hij gedurende twintig jaren de agent en de correspondent des konings en der prinsen was; en toen MADAME, de dochter van LODEWIJK XVI, in die stad kwam, bekleedde hij bij die vorstin den post van aalmoezenier, en volgde de onderhandelingen tot haar huwelijk met den Hertog van *Angoulême*. Hij deed geen afstand van zijnen bisschoppelijken stoel; hij onderteekende zelfs de vertoogen van 1803: hij had aan den paus eenen bijzonderen brief geschreven, gedagtee-

kend uit *Weenen*, den 2 November 1801, en die gevonden wordt in de *Verzameling van stukken*, te *Londen*, in 1802 gedrukt, en te *Parijs*, in 1814 herdrukt. Voor het overige onthield zich deze prelaat bestendiglijk van de uitoefening van zijn regtsgebied, en was een der eerste, om, toen hij daartoe werd opgeroepen, zijn ontslag den koning aantebieden. Zijne hoedanigheid van agent des konings te *Weenen*, trok de aandacht van BONAPARTE, die hem dwong die hoofdstad te verlaten: hij bragt verscheidene jaren in ballingschap in *Moravië* door, en liep zelfs eenig gevaar, toen de Fransche legerbenden, van alle kanten door *Duitschland* trokken. Hij keerde eerst in 1814 naar *Frankrijk* terug, werd der commissie bijgevoegd, die belast was, met het beheer der kerkelijke zaken, en tevens tot aartsbisschop van *Sens* benoemd. Hij nam eerst bezit van dien stoel, den 27 November 1821. Tot de waardigheid van kardinaal verheven, verkreeg hij den priesterlijken titel van *St. Maria in Transpontina*. Hij was tegelijkertijd pair van *Frankrijk*, minister van staat, eerste aalmoezenier van Mevrouw de *Dauphine*, en commandeur der orde van den H. Geest. De kardinaal LAFARE is bij de beide laatste conclaven tegenwoordig geweest, en te *Parijs* den 10 December 1831 overleden. Verscheiden zijner *mandementen* en *redevoeringen* zouden verdienen verzameld te worden; men heeft hem eene *Lofrede van den Heer* DE *Bernis*, aartsbisschop van *Rouanen*; eene *Levensschets van den Heer* DE *Girac*, oud-bisschop van *Rennes*, en verscheiden andere belangrijke stukken te danken. Men verzekert, dat hij zeer gewigtige handschriften over zijne uitwijking, en over de zaken, waarmede hij door den koning te *Weenen* was belast, heeft nagelaten: het is zeer te wenschen dat deze Memoriën in het licht worden gegeven.

LAFAYETTE. — Zie FAYETTE.

† LAFAYETTE (MARIA PAULUS JOANNES ROCHUS YVES GILBERT MOTIER, markies DE), werd den 6 September 1757 te *Chavagnac*, in het departement der *Opper-Loire*, uit een der oudste adellijke geslachten van *Auvergne* geboren. Met zijn 16e jaar, kort vóór de troonsbeklimming van LODEWIJK XVI, verscheen hij aan het Fransche hof, huwde met eene dochter van den graaf DE NOAILLES, en kwam weldra in ken-

nis met BENJAMIN FRANKLIN. De Noord-Amerikanen, die toen met afwisselend geluk hunnen onafhankelijkheidsoorlog voerden, vonden weldra in hem eenen vurigen voorstander. In 1777, op een tijdstip toen de zaak der Noord-Amerikanen eene ongunstige wending had genomen, rustte hij op eigene kosten een fregat uit, waarmede hij zich naar de Vereenigde-Staten begaf. Daar diende hij eerst als gewoon vrijwilliger en naderhand als generaal onder de troepen van het opkomende gemeenebest, en verwierf zich grooten krijgsroem; vooral ook ten gevolge der omstandigheid; dat hij het was, aan wien de Britsche generaal CORNWALLIS, zich met zijne legerbenden moest overgeven. Ook bewees hij aan het Noord-Amerikaansche gemeenebest in een ander opzigt gewigtige diensten, daar hij zich tot twee malen toe naar *Parijs* begaf, om de Fransche regering tot het zenden van hulpbenden naar de Vereenigde-Staten over te halen, en daarin volkomen slaagde. Na den vrede van *Versailles* keerde hij naar zijn vaderland terug, waar hij weldra bij de gebeurtenissen der eerste Fransche omwenteling eene veel beteekenende rol speelde. In de belangrijke zittingen der nationale vergadering van den 13 en 14 Julij, was LAFAYETTE haar voorzitter; hij werd kort daarna opperbevelhebber van *Parijs*, en het was onder zijne leiding, dat de Bastille vermeesterd en de nationale garde der hoofdstad opgerigt werd. Weldra ondervond hij echter, dat het gemakkelijker was geweest, het Fransche volk door vrijheids-droomen in beweging te brengen, dan de eenmaal opgewekte zucht tot omverwerping van al het bestaande binnen zekere grenzen te beperken. Bij de gruweltooneelen te *Versailles*, op den 5 en 6 October 1789, kon LAFAYETTE het koninklijk geslacht reeds niet meer tegen allerlei hoon en smaad beveiligen; onder zijne leiding werd LODEWIJK XVI. destijds naar *Parijs* teruggevoerd. In 1792 stond LAFAYETTE aan het hoofd van het leger der *Ardennes*, en behaalde daarmede eenige voordeelen; en in Junij van dat jaar, toen aan den geheel ondermijnden troon dagelijks nieuwe slagen werden toegebragt, had hij den moed, om zich naar *Parijs* te midden der nationale vergadering te begeven, en daar, in weerwil der steeds magtiger wordende bergpartij, voor de handhaving van het koninkl-

lijk gezag te ijveren. Het was reeds te laat, en LAFAYETTE, wiens beeldtenis door het volk van *Parijs* in het openbaar verbrand werd, ontsnapte ter naauwernood aan de vervolgzucht der bloeddorstige Jacobynen. Zorg voor lijfsbehoud dwong hem weldra zijn vaderland te ontvlugten, en hij viel in de handen der Oostenrijkers, die hem tot 1797, eerst te *Wezel* en naderhand te *Olmutz* gevangen hielden. Men heeft aan de pogingen, die destijds door de tegenpartij in het Britsche parlement gedaan werden, om zijne invrijheidstelling te bewerken, eene der welsprekendste redevoeringen van Fox te danken. Bij den vrede van *Leoben* werd LAFAYETTE, door tusschenkomst van BONAPARTE ontslagen, en eenigen tijd daarna keerde hij naar zijn vaderland terug, waar hij tot 1815, meestal op zijn landgoed in *Augvergne* doorbragt. In 1815 betrad hij op nieuw het staatkundig tooneel, en na den slag van *Waterloo*, behoorde hij onder de leden der kamer van afgevaardigden, die het meest op de ontzetting van NAPOLEON en den terugkeer tot de beginselen van 1789 aandrongen. Na de herstelling der BOURBONS, deed LAFAYETTE zich voornamelijk kennen door de volharding, waarmede hij de zoogenaamde liberale grondbeginselen in de wetgevende kamer voorstond. Zijne reis door de Vereenigde Staten in 1824 en 1825, was een wezenlijke zegetogt, en hij werd bij die gelegenheid zoo wel door de overheden als door de ingezetenen met allerlei eerbewijzen overladen. Het werkzaam aandeel, dat LAFAYETTE aan de Fransche omwenteling van 1830 en aan de verheffing van den hertog van *Orleans* tot koning nam, ligt nog versch in elks geheugen. Weinige maanden na die gebeurtenis was de verwijdering tusschen het bestuur van koning LODEWIJK PHILIPS en LAFAYETTE, ter zake van diens aansluiting aan de partij der beweging, reeds zoo groot geworden, dat hij in December 1833, de hem opgedragene betrekking van opperbevelhebber der nationale gardes van geheel *Frankrijk* moest nederleggen. In hoeverre LAFAYETTE sedert zich aan het hoofd der revolutionnaire propaganda heeft geplaatst, valt moeijelijk te beslissen; maar zeker gaat het, dat de opstanden in *Polen*, *Italië* en elders, in de laatste jaren in hem ondersteuning of aanmoediging vonden, en dat de begrippen, die hij omtrent de binnen- en buitenlandsche staatkunde van *Frankrijk* koesterde, hoe lan-

ger hoe minder bij de regering en bij de meerderheid der volksvertegenwoordigers van dat land ingang hadden. LAFAYETTE overleed te *Parijs*, den 22 Mei 1834. — Zijne uitvaart in de kerk *l'Assomption*, en zijne begravenis te *Picpuce* waren allerluisterrijkst. Men schat het getal der personen, die den stoet volgden op ongeveer 250,000, terwijl de tot denzelven behoorende gewapende magt 9,300 man bedroeg. — Onder diegene welke de handhaving van rust en orde in *Frankrijk* wenschen, werd zijn dood geenszins betreurd.

* LAFFON DE LADÉBAT (ANDREAS DANIËL), te *Bordeaux* den 30 November 1746, uit eene der aanzienlijkste familiën dier stad geboren, volbragt zijne opvoeding aan de universiteit van *Franeker*. Na gedurende eenigen tijd, de werkzaamheden van zijnen vader, die toenmaals aan het hoofd van een zeer aanzienlijk handelhuis stond, gedeeld te hebben, trad hij in 1775 in den echt, en begaf zich naar het land, alwaar hij zich enkel met de zorg bezig hield, welke zijne familie vorderde, zich aan eenige studien en vooral aan de werkzaamheden van den landbouw toewijdde. Hij was alstoen een der stichters der *Akademie van schilderkunde van Bordeaux*, werd lid der *akademie van kunsten en wetenschappen* derzelfde stad, en *corresponderend lid der maatschappijen van landbouw en aanmoediging van Parijs*. Tijdens de beroeping van de algemeene staten, gaf LAFFON over de zamenstelling dier vergadering, en over de verkiezingswijze, verschillende gelegenheids *schriften* in het licht. De adel van *Guyenne* was het niet eens, omtrent de natuur en de grenzen der volmagten, aan de afgevaardigden te geven, hij werd belast, om bij de algemeene staten te reclameren, tegen de benoemingen, die op bijzondere mandaten geschied waren: ten gevolge van dit vertoog werden er nieuwe volmagten aan de afgevaardigden gegeven. In 1791 werd LAFFON tot lid der wetgevende vergadering benoemd: nadat hij de gevaren had gezien, waarmede de troon bedreigd werd, schaarde hij zich onder de verdedigers van denzelven, en hield zich in de commissie der geldmiddelen, waarvan hij lid was, bezig, met middelen te beramen, die orde in de uitgaven van den staat brengen, en het krediet handhaven konden, dat door de staat-

kundige schokken des tijdvaks bedreigd werd. Den 20 Junij 1792 begaf hij zich naar het kasteel, alwaar hij zich beijverde, om de koninklijke familie te beschermen. Hij presideerde de vergadering van den 23 Julij tot den 9 Augustus, in de onstuimigste oogenblikken, en had het geluk, om gedurende de moordtooneelen van September, den abt Sicard aan den dood te ontrukken: het was aan de pogingen, die hij bij Chabot deed, dat de onderwijzer der doofstommen het leven te danken had. In de daaropvolgende maand December werd Laffon aangeklaagd, onder het valsche voorwendsel, dat hij fondsen van de burgerlijke lijst ontvangen had; gedurende eenige dagen in zijn huis in hechtenis gesteld, verkreeg hij zijne vrijheid weder, en werd met het beheer der *disconto-kas* belast, waarvan hij de vereffening behield, toen deze inrigting werd afgeschaft. Op nieuw in 1794 in hechtenis genomen, ontsnapte hij enkel aan de verbanning, wijl men zijne talenten noodig had, om de dienst tot onderhoud van het krijgsvolk te verzekeren. In 1795 benoemden hem de Departementen der *Seine* en *Gironde* tot afgevaardigde bij den raad der ouden, waarvan hij den 29 Mei 1797 secretaris, en den 20 Augustus van hetzelfde jaar president werd. Hij sprak in deze vergadering over de meeste onderwerpen van geldmiddelen. Tegen de ontwerpen van het Directorium ingenomen, was hij een der slagtoffers van den staatkundigen streek van den 18 *fructidor* (4 Septb. 1797). Naar de brandende woestijnen van *Sinamary* verbannen, werd hij door de hevige ziekte aangetast, die verscheiden zijner ongeluksgezellen in het graf sleepte, en bleef alleen met den Heer de Marbois op dezen onherbergzamen grond. Na eene ballingschap van 21 maanden, werden zij beide teruggeroepen. Laffon kwam weder in het privaat-leven, hetwelk hij enkel verliet, om weder onder de talrijke associatiën op te treden, welke sinds dien tijd in *Frankrijk* gevormd werden. Hij werd een der bestuurders van het koninklijk instituut van jonge blinden. Hij is den 14 October 1829 te *Parijs* overleden. Laffon de Ladebat was Protestantsch. De heeren Frederik Monnot, Guizot en Marron hebben aan zijn graf zijne lijkrede uitgesproken.

Lafitau (Jozef Franciscus), te *Bordeaux* geboren,

begaf zich vroegtijdig in de maatschappij van JESUS, waarin zijn smaak voor de schoone letteren en de geschiedenis hem van de menigte onderscheidde. Hij maakte zich in het gebied der letteren, door eenige werken bekend: 1.° *Les mœurs etc.* (*De zeden der wilde Amerikanen, met de zeden der eerste tijden vergeleken*), *Parijs*, 1723, 2 dl.n in 4.to; en 4 dl.n in 12.mo; dit is een zeer verdienstelijk werk, zeer ten onregte aangerand door ROBERTSON, in zijne Geschiedenis van *Amerika*, een oppervlakkig geschrift, vol valsche aanmerkingen en noodlottige grondbeginselen. Pater LAFITAU was missionaris onder de wilden geweest; ook bestaat er niets zoo naauwkeurigs over dat onderwerp. Zijne vergelijking der oude volken met de Amerikanen is zeer geestig, en vooronderstelt eene uitgebreide kennis der oudheid, ofschoon alles in hetzelve niet even zeer kan toegejuicht worden; en er eenige gedwongene overeenkomsten in zijn. — 2.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der ontdekkingen van de Portugezen in de nieuwe wereld*), 1733, 2 dl.n in 4.to en 1734, 4 dl.n in 12.mo, naauwkeurig en wel geschreven. — 3.° *Remarques etc.* (*Aanmerkingen op het Gin-Seing*), *Parijs*, 1728, in 12.mo De schrijver overleed in 1740.

LAFITAU (PETRUS FRANCISCUS), werd te *Bordeaux* in 1685 geboren, was de zoon van eenen makelaar in wijn, en had zijne fortuin aan zijnen geest te danken. Hij begaf zich zeer jong onder de Jesuiten, en onderscheidde zich bij dezelve door zijne begaafdheid voor den kansel. Naar *Rome* gezonden, ter zake van de geschillen door de Jansenisten tegen de bulle *Unigenitus* opgeworpen, behaagde hij aan CLEMENS XI. Zijn levendig en ongedwongen onderhoud, zijn in kwinkslagen vruchtbare geest gaven aan den opperpriester een gunstig denkbeeld van zijne inborst en zijne begaafdheden. Hij verliet zijne orde, en werd tot het bisdom *Sisteron* benoemd, alwaar hij het voorbeeld zijner geestelijkheid was. Na zijn leven in de uitoefening der bisschoppelijke deugden te hebben doorgebragt, overleed hij op het kasteel van *Lurs*, in 1764, in den ouderdom van 79 jaren. De Bisschop van *Sisteron* had zich steeds een hevige vijand van het Jansenismus getoond. Men heeft van hem verscheidene werken 1.° *His-*

toire etc. (*Geschiedenis van de bulle* Unigenitus), 2 dl.n in 4.to, en 3 dl.n in 12.mo » Men vindt er het ware in, zegt de schrijver der *Trois Siecles*, dat de grondslag van elk geschiedkundig werk moet zijn, en met het ware, orde, duidelijkheid, ontwikkeling, eenen edelen, der geschiedenis betamenden stijl, en eene gematigdheid, van welke men zich nooit moet verwijderen." Er is eene nieuwe uitgave te *Maastricht* van in het licht verschenen, 1789, 2 dl.n in 12.mo — 2.o *Réfutation etc.* (*Wederlegging der sprookjes, of geheime Memoriën over de aanneming der bulle* Unigenitus, *door* VILLEFORE), 1734, 3 dl.n in 8.vo Een werk, hetwelk, zoo wel als het voorgaande, bewijst, dat hij de sekte, welker listige kunstgrepen hij ontsluijerde, in den grond kende; deze kennis strekte zich zoo ver uit, dat hij zeer ver, en op eene zeer juiste wijze de toekomst voorzag, zoo als zulks blijkt uit de volgende zinsnede, letterlijk bij de omwenteling van 1789 bewaarheid: » Dat men thans terugkome op alles, wat men in deze geschiedenis gelezen heeft, en men zal bevinden, dat het *Quesnellismus* niet anders dan het *Calvinismus* is, hetwelk, daar het zich in *Frankrijk* niet openlijk durft vertoonen, onder de dwalingen van den tijd heeft verborgen. Dit heeft men gezien, in die beruchte ontwerpen, waarin de *Quesnellisten*, de kerk van *Frankrijk* met de Anglikaansche kerk wilden vereenigen (zie DU PIN), en in al die beruchte libellen, waarin zij voor den bijzonderen geest eene regtbank hebben opgerigt. Maar *hetwelk nog beter zou blijken, in eene dier hagchelijke gelegenheden, welke God verhoede, waarin men alles zou verontrusten, om eene volkomene geweetensvrijheid daar te stellen; alsdan is het ontwijfelbaar, dat men de Quesnellisten zich openlijk met de Protestanten zou zien vereenigen*, om voortaan niet meer dan een enkel ligchaam uit te maken, zoo als zij reeds niet meer dan eene enkele ziel met hen zijn." — 3.o *Histoire etc.* (*Geschiedenis van CLEMENS* XI.), 2 dl.n in 12.mo — 4.o *Sermons* (*Leerreden*), 4 dl.n in 12.mo, die aan de verwachting van het publiek niet beantwoordden. Deze prelaat was rijker in gebaarden en in voordragt, dan in welsprekendheid. Zelden haalt hij de H. Schrift en de kerkvaders aan; hij heeft gebrek aan keuze in de bewijzen,

en de beste worden dikwerf over het hoofd gezien: dezelve zijn echter verre verheven, boven de ligtzinnige redevoeringen van de meeste onzer nieuwere redenaars. Hij was gelukkiger in het behandelen der zedeleer dan in de geheimen. — 5.° *Retraite etc.* (*Geestelijke afzondering voor eenige dagen*), in 12.mo — 6.° *Avis etc.* (*Raadgevingen voor het gewetensbestuur*), in 12.mo — 7.° *Conférences etc.* (*Conferentiën*), in 12.mo — 8.° *Lettres etc.* (*Geestelijke brieven*), in 12.mo Al deze werken, vol goede zedelessen, zijn dikwerf zwak in denkbeelden; doch zijn alle tot het gewetensbestuur zeer nuttig. — 9.° *La vie etc.* (*Het leven en de geheimen der heilige Maagd*), 2 dl.n in 12.mo De schrijver legt in hetzelve meer godsvrucht dan oordeelkunde aan den dag, en vermengt met onbetwistbare zaken, onzekere of valsche overleveringen.

LAFONT. — Zie FONT.

LAFONTAINE. — Zie FONTAINE (JOANNES DE LA).

* LAFONTAINE (AUGUST HENDRIK JULIUS), een der vruchtbaarste romanschrijvers van ons tijdvak, werd in 1756 te *Brunswijk* geboren, uit eene om het Protestantismus *Frankrijk* ontwekene familie, en was de zoon van eenen beroemden schilder. Tot den geestelijken staat bestemd, volbragt hij zijne theologische studien aan de universiteit van *Helmstadt*; maar daar hij geene roeping voor het predikambt gevoelde, aanvaardde hij in 1786 den post van huisonderwijzer bij de kinderen van den Pruissischen generaal VAN THADDEN, die te *Halle* zijn verblijf hield. Hij werd echter in 1789 predikant, en trok als veldprediker van een Pruissisch regiment naar *Champagne*, en maakte tot aan den Bazelschen vrede al de veldtogten met hetzelve. Alstoen kwam hij aan de universiteit van *Halle* terug, van welke hij zich sedert dien tijd zelden verwijderd heeft. Hij heeft zich aanhoudend bezig gehouden met de uitgaven van een aantal *romans*; men telt er tot 80, die in verscheiden levende talen en ook de meeste in het Nederduitsch vertolkt zijn. Wij willen de naamlijst derzelve niet opgeven, die of onvolledig of vervelend zoude zijn. In het algemeen bezitten zijne voortbrengselen, natuurlijk gevoel, vrolijkheid, critiek zonder bitterheid en afbeeldsels vol van eene tref-

fende originaliteit. In haar werk over *Duitschland*, zegt mevrouw DE STAËL, over de romans van LAFONTAINE sprekende, dat dezelve *in het algemeen belangrijker zijn door de bijzonderheden, dan door het plan van het onderwerp zelf*. Men beschouwt hem in het algemeen als de stichter der school, welke die van WALTER SCOTT is voorafgegaan, en die zich voorstelt, om de gewoonten te schilderen, te onderscheiden, en te kenschetsen, veeleer dan om karakters voor te dragen. Wij zullen er nog bijvoegen, dat de zedeleer van LAFONTAINE geen verwijt verdient, en dat, indien men werken heeft gezien, welke men voor vertalingen van dezen Duitschen romanschrijver deed doorgaan, en in welke men wellustige tafereelen aantrof, die voortbrengsels niet van hem zijn. LAFONTAINE is in 1831 overleden.

LAFOSSE. — Zie FOSSE.

* LAFOSSE (ANNA CHARLIER), dochter van eenen messenmaker van *Parijs* en vrouw van eenen werkman in ebbenhout, is bekend door een zeer merkwaardig wonder in het jaar 1725 aan haren persoon gewrocht. Sedert 20 jaren leed zij aan eenen geweldigen bloedvloed, en was zoo zeer verzwakt, dat zij naauwelijks op hare beenen kon staan. Eene Protestantsche buurvrouw gaf haar den raad, om, naar het voorbeeld van de vrouw van het Evangelie, die van den bloedvloed genezen werd, ook hare genezing aan JESUS CHRISTUS te vragen. Door eene geheime ingeving aangedreven, nam zij oogenblikkelijk daartoe het besluit, en koos tot de uitvoering daarvan den hoogen feestdag van het allerheiligste Sacrament, op welken dag de processie voorbij hare deur moest trekken. Zij liet zich op dat tijdstip op de straat dragen, en toen zij het allerheiligste ontdekte, beproefde zij om te knielen, en bad met zulk een levendig geloof, terwijl zij alle pogingen in het werk stelde, om hetzelve te volgen, zoo dat zij eensklaps meer kracht gevoelde, en zelfs die, om het heilig Sacrament tot in de kerk te vergezellen. Dezelve binnen tredende, gevoelde zij de bloedvloeijing ophouden, bleef de hoogmis bijwonen, en keerde naar haar huis terug, alleen zonder gids, tot tot groote verbazing van al degene, die haar kenden. Van dien dag af, was zij volkomen genezen. Deze gebeurtenis maakte veel opspraak; men kwam haar van alle kanten bezoeken. Er

werden artsen van de koninklijke faculteit verkozen, om haar met eene strenge naauwkeurigheid te onderzoeken, en volgens hunne verklaring, vaardigde de kardinaal DE NOAILLES, aartsbisschop van *Parijs*, een mandement uit, door hetwelke hij de genezing als bovennatuurlijk en wonderdadig verklaarde, en eene processie, en een *Te Deum*, in dankzegging voorschreef. Om er de gedachtenis van te bewaren, wilde hij, dat men de uitspraak van zijn mandement, op eenen steen zou graveren, die in de kerk van de H. MARGARETHA werd opgerigt. — In deze kerk wordt, ter gedachtenis van dit wonder, een jaarlijksch feest met een octaaf gevierd. Deze gedurende de omwenteling gestaakte plegtigheid, is den 31 Mei 1818 hervat. Het kerkelijk officie, dat gedurende dezelve gebeden wordt, is in 1725 en 1761 gedrukt. De latijnsche lofzangen zijn door COFFIN zamengesteld. De kardinaal beschouwde deze genezing als eene plegtige getuigenis, welke God aan het leerstuk der wezenlijke tegenwoordigheid had willen geven, om den Protestanten, die in de voorstad *Saint-Antoine*, waar mevrouw LA FOSSE woonde, talrijk waren, de oogen te openen. Het plaats gehad hebbende wonder heeft aanleiding gegeven tot eene twistende briefwisseling tusschen den kanonik HOQUINÉ, en den predikant JACOB VERNET van *Geneve* in 1725, 2 dl.n, in 8.vo gedrukt. Zie *Histoire littéraire de Geneve*, door SÉNEBIER.

LAGALLA (JULIUS CÆSAR), werd in 1571 geboren, en was de zoon van eenen regtsgeleerde, te *Padulla*, een stadje van *Basilicate*, in het koningrijk *Napels*. Na zijne eerste studiën in zijn vaderland te hebben volbragt, werd hij in den ouderdom van 11 jaren naar *Napels* gezonden, om er de wijsbegeerte te beoefenen. Na zijne cursus volbragt te hebben, legde hij zich op de geneeskunde toe, en maakte zulke vorderingen in die wetenschap, dat hij, na door eene onderscheiding, welke het collegie van artsen van *Napels* hem wilde verleenen, kosteloos de doctorale waardigheid te hebben ontvangen, hij in den ouderdom van 18 jaren tot arts van de pauselijke galeijen werd benoemd. In den ouderdom van 19 jaren liet hij zich in de universiteit van *Rome* tot doctor bevorderen; en 21 jaren oud

zijnde, werd hij door Clemens VIII. waardig gekeurd, om den leerstoel der welsprekendheid aan het Romeinsch collegie te bekleeden, welken post hij tot aan zijnen dood, in 1624 voorgevallen, met roem vervulde. De werkzaamheden aan deze betrekking verbonden, lieten hem weinig tijd over, om de geneeskunde uit te oefenen; ook is hij meer bekend als wijsgeer dan als arts. Men had echter zulk een hoog gevoelen van zijne talenten in de kunst om te genezen, dat Sigismundus III, koning van *Polen* en *Zweden*, hem in hoedanigheid van lijfarts bij zich wilde hebben; hetwelk de slechte staat zijner gezondheid hem niet toestond aan te nemen. Deze geleerde was met een bewonderenswaardig geheugen begaafd, en deze gaaf der natuur was hem nuttiger dan aan ieder anderen, wijl zijn schrift onleesbaar was, en hij niet dan met den grootsten tegenzin schreef. Ook zijn er weinig werken van hem overgebleven. Leo-Allatius, die eene *Levensbeschrijving* van hem heeft geleverd, haalt er eene verhandeling in aan, getiteld: *Disputatio de cœlo animato*, *Heidelberg*, 1622, en eene over *de onsterfelijkheid der ziel*, *Rome*, 1621, in 4.to

Lagalissonière. — Zie Galissonnière.

Lagardië. — Zie Gardie.

Lagerloof, of Lagerloef-*Laurifolius* (Petrus), een geleerde Zweed, den 4 November 1648 in de provincie *Wermeland* geboren, werd hoogleeraar in de welsprekendheid te *Upsal*, en door den koning van *Zweden* verkozen, om de oude en nieuwere geschiedenis der Noordsche koningrijken te beschrijven. Hij overleed den 7 Januarij 1699. Men heeft van hem onder anderen: 1.° *Historia linguæ græcæ*, *Upsal*, 1685, in 8.vo — 2.° *De antiquitate et situ gentis suionicæ*. ibid. 1689. — 3.° *Historia repertæ navigationis in album mare*, ibid. 1691. — 4.° *De gentis gothicæ sedibus*, ibid. 1691. — 5.° *Observationis in linguam suecanam*, ibid. 1694. — 6.° *De magno Sinarum imperio*, ibid. 1697. — 7.° *De veris et antiquis gentis sedibus asserendis*, ibid. 1709, in 8.vo

Lagneau (David), een beruchte goudzoeker in de verborgene wetenschappen, enkel bekend door zijne dwaasheid voor den wijsgeerigen steen, die hem verstand en fortuin deed verliezen, en die

hem bewoog, om het ongerijmde boek van BASILIUS VALENTINUS, getiteld: *De twaalf sleutels der wijsbegeerte*, te vertalen en te vermeerderen. De vertaling van LAGNEAU werd in 1660, te *Parijs*, in 8.vo gedrukt. Zij, die even zoo zot waren als hij, zochten hetzelve. Deze schrijver overleed op het einde der zeventiende eeuw.

LAGNY (THOMAS FANTET, heer van), een beroemd wiskunstenaar, te *Lyon*, in 1660 geboren, werd door zijne ouders voor de balie bestemd; maar de natuur- en meetkunde behaalden bij hem de overhand op de regtsgeleerdheid. Reeds vroeg te *Parijs* bekend, werd hij met het onderwijs en de opvoeding van den hertog DE NOAILLES belast. De akademie van wetenschappen opende in 1695 voor hem hare deuren, en eenigen tijd daarna gaf LODEWIJK XIV. hem den leerstoel der waterbeschrijving te *Rochefort*. Zijne verdienste deed hem, na verloop van zestien jaren naar *Parijs* terugroepen, alwaar hij eenen post van pensionaris der akademie, dien van onder-bibliothekaris des konings voor de wijsgeerige en wiskunstige werken, en eene jaarwedde van 2000 *livres*, waarmede hem de hertog van *Orleans* begunstigde, verkreeg. Deze beroemde man overleed, in 1734, door de geletterden, wier steun en vriend, en door de armen, wier vader hij was, algemeen betreurd. De meest bekende werken van dien beroemden wiskunstenaar zijn: 1.° *Méthodes etc.* (*Nieuwe en verkorte wijzen der worteltrekking en nadering*), *Parijs*, 1692 en 1697, in 4.to — 2.° *Elémens etc.* (*Grondbeginselen der reken- en stelkunst*), *Parijs*, 1697, in 12.mo — 3.° *Analyse etc.* (*Algemeene ontleding, of wijze om de problema's op te lossen*), te *Parijs* door RICHER, 1733, in 4.to in het licht gegeven. — 4.° Verscheiden belangrijke *Schriften* in de Memoriën der akademie van wetenschappen. Dezelve verraden eenen grooten meetkundige.

* LAGOMARSINI (HIERONYMUS), een beroemde Italiaansche Jesuit, uit eene adellijke familie gesproten, werd te *Genua* den 30 September 1698 geboren, en volbragt zijne eerste studien met den meesten roem bij de Jesuiten, in het collegie van *Prato* in *Toskanen*. Den 13 November 1713 begaf hij zich onder de Jesuiten; na zijne proefjaren volbragt te hebben, werd hij onder het opzigt van uitmuntende meesters ge-

plaatst. Zijne vorderingen beantwoordden aan de hoop, welke men van hem had opgevat. Hij werd een der meest ervaren mannen in de Latijnsche taal; ook was hij de Grieksche taal volkomen meester, en had geenen enkelen tak der letterkunde verzuimd. In 1721 werd hij naar *Arezzo* gezonden, om er de schoone letteren te onderwijzen. Eenige schriften, die hij in het licht gaf, verbreidden zijne begaafdheid, en zijne diepe kennis van het Latijn. Van daar dagteekent zijne vertrouwelijkheid met den beroemden FACCIOLATI, die zich toenmaals met de verbetering van het *Woordenboek van CALEPINO* bezig hield. Deze geleerde zag in van hoe veel nut hem pater LAGOMARSINI in deze moeijelijke taak kon zijn, en dikwerf nam hij toevlugt tot zijne kunde. Intusschen werd LAGOMARSINI naar *Rome* teruggeroepen, om er zijne theologische studiën te volbrengen. Toen hij dezelve ten einde was, werd hij naar *Florence* gezonden, om de *rhetorica* te onderwijzen. Na zich gedurende 20 jaren daarmede te hebben bezig gehouden, en uitmuntende voorwerpen zijne school te hebben zien verlaten, werd hij naar *Rome* teruggeroepen, om in het Romeinsche collegie de Grieksche taal te onderwijzen. Hij stond in zeer naauwe vriendschapsbetrekking met den Jesuit, DE AZEVEDO, die het vertrouwen van BENEDICTUS XIV bezat. Deze pater stelde LAGOMARSINI aan dien beroemden Paus voor, die weldra zijne verdiensten op prijs gesteld had, en gaf hem de vleijendste bewijzen zijner achting. Pater LAGOMARSINI ging voort, met tot aan zijnen dood, den 18 Mei 1773 voorgevallen, te *Rome*, de Grieksche taal te onderwijzen. Zijn uiteinde was even zoo stichtelijk, als zijn leven voorbeeldig en werkzaam was geweest. Deze beroemde Jesuit heeft een aantal werken nagelaten, waarvan de voornaamste zijn: 1.° *ANTONII MARIÆ GRATIANI de Scriptis, invita MINERVA, ad ALOYSIUM fratrem libri XX; cum notis HYERONIMI LAGOMARSINI, Florence*, 1746, 2 dl.n 4.to De aanteekeningen van hetzelve in het zuiverste Latijn geschreven, zijn geleerd en talrijk. Het eerste deel is opgedragen aan MURATORI, uit erkentenis voor zijn *Christianesimo felice nel Paraguai*, zoo vereerend voor de maatschappij der Jesuiten. Het andere deel is aan den markgraaf MAFFEI opgedragen. — 2.° *JULII POGGIANI sunensis epistolæ et orationes, olim collectæ ab AN-*

TONIO-MARIA GRATIANO, *nunc ab* HYERONIMO LAGOMARSINO, *e societate* JESU, *illustratæ ac primum editæ*, *Rome*, 1762, 4 dl.n in 4.to Dit werk, waaraan de schrijver verscheiden jaren besteedde verspreidt licht, dat men niet elders zoude vinden, niet alleen over de geschiedenis van het concilie van *Trente*, maar ook over de letterkunde der zeventiende eeuw. Men vindt aan het einde van het tweede deel een welsprekend stuk, getiteld: *In Jacobum-Augustum Thuanum, posteritatis nomine, ad quam ille quodam suo carmine provocavit actio*, dat, zegt men, om het zuivere Latijn, met de beroemde *Verrines* van den Romeinschen redenaar verdient vergeleken te worden. — 3.° *HYERONIMI LAGOMARSINI Soc. JESU, orationes septem, editio sexta, retractatior et auctior accedit jam epistola edita, qua quid in* MARCII TULLI CICERONIS, *contra L. Pisonem, oratione, interciderit demonstratur*, *Rome*, 1753. LAGOMARSINI had deze Redevoeringen, te *Florence* uitgesproken, en dezelve aan den geleerden kardinaal CLEMENS-ARGENVILLIERS opgedragen. Dezelve werden door het publiek toegejuicht en gunstig onthaald. — 4.° *R. P. HYERONIMI LAGOMARSINI, Soc. JESU, epistolæ ad amicum exemplum in qua judicium fertur de aliquot locis operis inscripti: noctium Sarmaticarum vigiliæ, editio post Polonicam et Germanicam tertia*, *Bologna*, 1743. Pater LAGOMARSINI, was door eenen inwoner van *Warschau* ten opzigte van het werk getiteld: *Noctium Sarmaticarum vigiliæ*, van pater UBALDO MIGNONI, in die stad, in 1751 gedrukt. Hij ontwikkelt zijn gevoelen in de brieven, waarvan men den titel heeft opgegeven. Dezelve komen voor in de *Recueil de Calogera*, 10 dl.n blz. 435, en zijn aan den beroemden FACCIOLATI gerigt. — 5.° *R. P. LAGOMARSINI, Soc. JESU, litterarum ad* JOANNEM-VINCENTIUM LUCENSEM *exemplum, quibus Judicium fertur de aliquot locis libelli, Romæ mense Septembri, anno 1753, vulgati, hoc titulo: F. VINCENTII MARIÆ DINELLI, cathedratici, Casanatensis ordinis prædicatorum, ad* CAROLUM NOCETIUM, *Soc. Jesu, theologum, epistolæ*, *Trente*, 1745. Deze dominikaner had pater NOCETI, ten opzigte van het *probabilismus*, met de wapens der scherts aangerand. In deze Brieven belast zich LAGOMARSINI met de verdediging van zijnen orde-broeder, en be-

antwoordt den dominikaner-hoogleerear op denzelfden toon. — 6.° *Giudicio degli autori della storia d'Italia, intorno l'ultimo libro de'theatri del padre Concina*, *Venetië*, 1756. — 7.° *Angelo Mariæ, cardinali Querino, de Dione Cassio epistola.* Er wordt hierin gesproken van de verbeteringen in Dio Cassius door Reimarus. Dit stuk komt voor in het 14e deel *della storia letteraria d'Italia*, blz. 167. — 8.° *Lettera del padre Lagomarsini al signore marchesse Maffei, intorno alla sua Merope.* Deze Brief komt voor in hetzelfde deel blz. 284, met het antwoord van den markies. — 9.° *De origine fontium, carmen.* Dit in 1726 zamengesteld en eertijds te *Rome* uitgesproken gedicht, werd door pater Joannes Petrus Bergantini, een theatijner, in vrije verzen vertaald, die hetzelve in het licht gaf met de vertaling *delle Cose botaniche di Savastano*, *Venetië*, 1749 en voegde er eene berijmde opdragt bij, waarin hij den lof van Lagomarsini en van zijne werken uitbazuint. — 10.° *De aleæ januensis, seu De aleæ romanæ, Romam traducte ratione, elegiacon, auctore Golmario Marsiniano*, een stuk, waarin eene ongedwongenheid en sierlijkheid doorstraalt, die eenen Ovidius waardig zijn; hetzelve is in het 12.e Dl. der *Verzameling van Calogera*, en in het werk, getiteld: *de Azevedo Venetæ urbis descriptio*, *Venetië*, 1780, in het licht gegeven. Men heeft op verre na nog al de werken van Lagomarsini niet aangehaald; hij was onvermoeid, en het is moeijelijk, om te begrijpen, hoe een enkel mensch zoo veel heeft kunnen schrijven. Zijn eenig werk voor eene uitgave van Cicero is onmetelijk; hij had meer dan drie honderd handschriften van dezen klassieken schrijver, uit de Laurentijnsche bibliotheek ontleend, nagelezen en vergeleken. Hij droeg daarenboven bij tot verscheidene letterkundige werken, was, zoo als men reeds gezegd heeft, aan Facciolati, van groote dienst voor zijn Woordenboek, nam deel aan de beruchte brieven van *Atromo Trascomaco*, tegen het boek van den abt Lami, *De eruditione apostolorum*, enz. 1741, en aan de *aanteekeningen op het dichtstuk van Jozef Marianus Parthenius, betrekkelijk de electriciteit.* Men weet eindelijk, dat hij aan Pater Bandiera, eerst Jesuit, en later serviter monnik grootelijks van nut was, in zijne *Ver-*

talingen der redevoeringen en brieven van CICERO, zoo wel als ten opzigte der aanteekeningen, welke er bij gevoegd zijn. Men raadpleegde hem van alle kanten, en hij vond tijd, om aan alles te voldoen. Hij was buitengemeen aan zijne orde verkleefd; hij voorzag de vernietiging derzelve, die werkelijk kort na zijnen dood plaats had; en wijl hij reeds ziek was, wenschte hij zich geluk met eenen staat, die hem deed hopen er geen getuige van te zijn. De eer der maatschappij ging hem zeer ter harte; hij had te gunste derzelve een aantal memoriën en aanhalingen van vermaarde schrijvers verzameld, die haar volkomen regtvaardigden van de hatelijke beschuldigingen harer vijanden. Hij had er eene verzameling van zamengesteld aan welke hij den titel had gegeven van: *Testimonia virorum illustrium, de Societati JESU, in de usque ab initio ejusdem repetita ordine chronologico ad nostram ætatem perpetua nec unquam interrupta, annorum serie digesta.* Deze verzameling bestond uit 30 deelen: zijne briefwisseling alleen besloeg er 20, LAGOMARSINI liet daarenboven talrijke handschriften na. De vrucht van zoo veel nachtwaking zoo wel als eene door hem verzamelde kostbare bibliotheek, ging bij de vernietiging der maatschappij verloren. Een klein gedeelte van zijn uitgebreid werk over CICERO, ging over in handen van JOANNES BAPTISTA LAVAGNA, een Genuesche Jesuit, zijnen bloedverwant, die hetzelve aan den geleerden BANDINI, kanonik van *Florence* overgaf. Andere handschriften verrijkten de bibliotheek van het Romeinsch collegie, en die van den kardinaal ZELADA, een beroemd liefhebber, die dikwerf uit zijne eigene fondsen, tot de letterkundige ondernemingen van LAGOMARSINI had bijgedragen, en die een der vijf kardinalen was, belast, om de overblijfselen der verschillende Jesuitencollegiën te bewaken. Men kan aan LAGOMARSINI, de eer niet betwisten, van een der verlichtste en schranderste mannen der 18.e eeuw te zijn geweest. Bij zijnen dood beijverden zich al de geleerden van *Europa*, om zijne gedachtenis te huldigen, en hem de verschuldigde schatting van lofspraak te betalen. Eene derzelve was bestemd, om in de *Novelle letterarie di Firenze*, in het licht te verschijnen, hetwelk echter niet geschied is. Zijn portret werd te *Florence*, met dit koppeldicht gegraveerd:

Est Lagomarsinus vultu; sed pingere vocem
Si liceat, quivis dixesit: est Cicero.

* La Grange (Jozef Lodewijk graaf de), een beroemde meetkundige, een der grootste wiskunstenaars der nieuwere tijden, werd te *Turin* den 25 Januarij 1736 geboren. Hij was van Franschen oorsprong, zoo als zijn naam zulks te kennen geeft. Zijn over-grootvader had onder Lodewijk XIV, in hoedanigheid van kapitein der ruiterij gediend, en was de bloedverwant eener hofdame, der koningin-moeder van dien vorst. Deze officier was overgegaan in de legerbenden van Karel-Emmanuel II, hertog van *Savooijë*, die hem aan eene mejufvrouw Conti, uit eene beroemde familie van *Rome* gesproten, had uitgehuwd. De vader van Jozef Lagrange bekleedde te *Turin*, den post van penningmeester bij het ministerie van oorlog, doch onvoorziene ongelukken kwamen hem van een gedeelte zijner fortuin berooven. Zijn jonge zoon studeerde toenmaals aan de universiteit zijner geboorteplaats. De tegenspoeden zijner familie vermeerderden zijnen ijver, om een onderrigt te verkrijgen, dat zijn toestand hem noodzakelijker maakte. Eene zonderlinge zaak; degene, die zoo ver in de loopbaan der wetenschappen moest vorderen, toonde in den beginne enkel aanleg voor de letteren: het was eerst in het tweede jaar van zijnen wijsgeerigen cursus, dat het lezen eener verhandeling van Halley, zijne genie voor de wiskunde deed ontluiken. In dien ouderdom (19 jaren), waarin men naauwelijks zijne denkbeelden, omtrent de studiën, welke men is doorgeloopen, kan bepalen, werd hij hoogleeraar in de wiskunde, aan de artillerie-school van *Turin*; hij stelde zich in briefwisseling met verscheidene geleerden van *Europa*, en meer bijzonder nog met den beroemden Euler. Zijne eerste proeve was het vermaarde vraagstuk *maximis et minimis* der onbepaalde integraal-regels. Euler, die sedert tien jaren de geleerden van *Europa* had uitgenoodigd, om dit *problema* optelossen, werd, toen hij de geleerde oplossing van den jongen Lagrange zag, door verbazing getroffen. Op zijne beurt een bewonderaar van dezen grooten meetkundige, beoefende Lagrange deszelfs werken, maakte aanteekeningen op dezelve, en maakte zich, als ware het, gemeenzaam met dezelve. Een eenvoudig overzigt opende voor hem den weg tot nieu-

we kundigheden, en de oplossing van een *problema* bood hem de ontwikkeling eener theorie aan. Zijn werk over de *maximis en minimis* ontdekte hem, eenen nieuwen wiskundigen tak, *de afwijkings-rekening*, en toen hij dezelve vond, had hij zijn 22e jaar nog niet bereikt. Eenige jaren later, stichtte hij door den ridder SALUCES (later markgraaf van dien naam) en door doctor CIGNA ondersteund, de akademie van wetenschappen te *Turin*, onder de onmiddellijke bescherming van koning VICTOR-AMADEUS III. Het was ook onder de begunstiging van dien vorst, den beschermer der wetenschappen, dat de nieuwe akademie weldra de vruchten harer werkzaamheden in het licht gaf, onder welke men steeds die van den onvermoeiden LAGRANGE onderscheidde. In het tijdverloop van drie jaren, verschenen er twee deelen *Verhandelingen* van genoemde maatschappij in het licht, het eerste in 1759, en het tweede in 1760. Bij het eerste deel, en in de belangrijke ontdekkingen van LAGRANGE, bemerkt men voornamelijk zijne geleerde *Verhandeling over de verspreiding van het geluid*, welke hem de middelen verschafte, om de berekening door D'ALEMBERT uitgedacht, om de natuurkundige vraagstukken op te lossen, te volmaken en uit te breiden; eene berekening, die eene even zoo onveranderlijke als zekere uitkomst opleverde. De geleerde sterrekundige MONTUCLA, heeft in het *Journal étranger*, Mei 1790, eene ontleding dezer bewerking opgegeven. Men merkt er de volgende zinsnede in op: » De heer LAGRANGE legt er zich in den beginne op toe, om de ongenoegzaamheid der theorie van NEWTON aan te toonen, en door middel van de variatiën, lost hij het vraagstuk op door de regtstreeksche veel licht verspreidende grondregels der *dynamique* (kennis van de bewegende krachten); al de eigenschappen der *transmissie*, zijn in de algemeene regels van den heer LAGRANGE opgesloten. Zie hier de voornaamste gevolgtrekkingen, die hij er uit afleidt. 1.° Dat de snelheid des geluids in geenen deele afhangt, van de snelheid of van de kracht der schudding aan de lucht gegeven; 2.° dat het geluid zich evenzeer naar alle kanten uitbreidt, van het ligchaam, dat hetzelve voortbrengt; 3.° dat de snelheid dezelfde is in de geheele uitgebreidheid der

veerkrachtige vezel; 4.° dat deze snelheid niet afhangt van de lengte dezer vezel, dat is, dat het geluid zich met dezelfde snelheid, in de vrije lucht als in eene beslotene plaats verspreidt. De meeste dezer gevolgen, waren, wel is waar, reeds door de waarneming bekend, maar wij zijn van gevoelen, dat er geen natuurkundige is, die de verdienste niet erkent, deze daadzaken van eene bondige theorie te hebben afgeleid." Ter bekrachtiging van dezen volzin, zullen wij dien van eenen bekwamen theoreticus in de toonkunst den heer CHERON, aanhalen. » Vervolgens overgaande, zegt hij, tot het onderzoek der terugkaatsing of vorming der weerklanken, heeft LAGRANGE daartoe slechts noodig, eenig geval van het voorschrift te ontwikkelen, het toont hem aan, dat, indien de luchtvezel aan beide zijden, door een of ander beletsel wordt afgebroken, de trilling der luchtdeeltjes, met dezelfde snelheid achterwaarts moet keeren. Het oor zal dan, ten tweeden male, bij terugkaatsing, het geluid kunnen vernemen, dat het reeds regtstreeks gehoord heeft. Indien de luchtvezel slechts van eenen kant wordt afgesneden, zal de echo klaarblijkelijk eenvoudig zijn; maar indien deze vezel aan beide zijden ten einde loopt, zal dezelve vermenigvuldigd worden; want het door het eene einde teruggekaatste geluid, zal zulks op nieuw door het andere worden, en dit zou tot in het oneindige plaats hebben, indien deze beweging eindelijk niet verzwakte en te niet ging. Deze verklaring der *echo's* is ongetwijfeld de ware, en er zou in de theorie van dit verschijnsel niets te wenschen overblijven, indien men de vereischte omstandigheden kende, om deze soort van terugkaatsing te weeg te brengen, of om dezelve merkbaar te maken." Wel verre dat EULER, eene lage afgunst, ten opzigte van de vorderingen van zijnen mededinger zoude voeden, vatte hij voor hem eene geheel vaderlijke toegenegenheid op; hij moedigde hem aan in zijne werkzaamheden, en deed hem tot lid benoemen der akademie van *Berlijn*, in de klasse der wiskunde, waarvan hij directeur was. In 1764 behaalde LAGRANGE den door de akademie van *Parijs* voorgestelden prijs, *over de theorie van de schijnbare beweging der maan*. Hij loste dit vraagstuk op door het grondbeginsel der *virtuele snelheden*, met dat van D'ALEMBERT vereenigd; hij bepaalde de neiging van den evenaar der maan op de

ecliptica, en op deze wijze gelukte het hem, om de reden te betoogen van de *valling op hetzelfde punt der doorsnijdingspunten van den evenaar en den wegstreep der maan.* Deze geleerde nasporingen boezemden hem het ontwerp in der *Ontledende werktuigkunde*, een beroemd werk, hetwelk leert en bewijst, dat de geheele volmaaktheid der werktuigkunde van de volmaaktheid der integraal-rekening afhangt, eene rekening, welker uitvinding zich NEWTON en LEIBNITZ betwisten, en die LAGRANGE van al hare kluisters bevrijdde. Hij behaalde in 1766 den door de akademie van wetenschappen te *Parijs* uitgeloofden prijs *over de bewegingen der wachters van JUPITER*, en dat tot doel had om de naauwkeurige bewegingen eener planeet te bepalen, hetzij van JUPITER of SATURNUS, die door de aantrekkingen, welke derzelver wachters, op haar uitoefenen, bestendiglijk in haren loop belemmerd wordt. De oplossing van dit vraagstuk was der scheepvaart grootelijks tot voordeel, dezelve bragt de tafels van *Jupiter* en *Saturnus* tot volledigheid, en maakte bij gevolg de lengtebepaling in volle zee gemakkelijk. Wij zullen den beroemden meetkundige, in al zijne gewigtige ontdekkingen niet volgen; hetzij ons genoeg te zeggen, dat hij al de takken, tot de wiskundige wetenschappen behoorende, zonder er zelfs de *algébra* van uit te zonderen, tot volkomenheid bragt. Daar hij de geleerden te *Parijs*, met welke hij in briefwisseling was, wenschte te kennen, kwam hij in die hoofdstad, en vergezelde er zijnen vriend den markgraaf van CARACCIOLO, die er in hoedanigheid van afgezant kwam. Eene vrij ernstige ziekte noodzaakte LAGRANGE, om naar *Turin* terug te keeren. Nadat D'ALEMBERT de aanbieding van FREDERIK II, die hem tot directeur der akademie van *Berlijn* had benoemd, had van de hand gewezen, stelde hij aan dien vorst LAGRANGE voor, die aangenomen werd, en gaf hem door eenen brief berigt van zijne benoeming. LAGRANGE maakte zulks aan VICTOR-AMADEUS bekend, die niet tevreden scheen, en den brief van D'ALEMBERT wilde zien. Na deze zinsnede gelezen te hebben: » De grootste wiskundige van *Europa*, moet zich bij den grootsten zijner koningen bevinden," — zeide hij tot LAGRANGE: » Spoed, u mijn heer om u tot den grootsten koning van *Europa* te begeven...." Te *Ber-*

lijn aangekomen, werd LAGRANGE op de eervolste wijze door FREDERIK onthaald. Hij liet eene zijner bloedverwanten uit *Turin* komen, met welke hij in den echt trad, en die hij eenige jaren daarna verloor. Hij verwierf de achting en de vriendschap van den koning van *Pruissen*, die hem *den wijsgeer zonder geschreeuw* noemde. LAGRANGE was gedurende 20 jaren directeur der akademie van *Berlijn*, zonder de afwezigheid van EULER te doen betreuren, dien hij aldaar vervangen had. Hij leverde aan dat geleerde genootschap meer dan zestig *Memoriën* of *Verhandelingen*, en vergat daarom de akademie van *Turin* niet. Toen MIRABEAU zich te *Berlijn* bevond, had hij den heer DE BRETEUIL, afgezant van *Frankrijk* overgehaald, om aan den minister DE VERGENNES te schrijven, ten einde LAGRANGE naar *Parijs* te lokken. LODEWIJK XVI, dien men er over sprak, gaf zijn verlangen te kennen, om hem bij zich te hebben, en, na den dood van FREDERIK II, verkreeg hij van zijnen opvolger WILLEM FREDERIK, dat hij den geleerden wiskunstenaar afstond. LAGRANGE wees de voorstellen van de hand, hem door de afgevaardigden van *Sardinië*, *Napels* en *Toskanen* gedaan, en kwam in 1787 te *Parijs*. Hij ontving er eene jaarwedde van 6,000 francs, welke gelijk stond, met die, welke hij te *Berlijn* had genoten, en hij had eene huisvesting in het *Louvre*, met den titel van *pensionnaire-vétéran*, die hem het stemregt gaf in de beraadslagingen der akademie; waarvan hij sedert 1772 honorair lid was. In 1788 verscheen zijne *Ontledende werktuigkunde*, door de zorg van den abt MAIRE en den heer LEGENDRE in het licht. Bij den koning in aanzien, door de koningin beschermd, door al de geleerden geacht, kreeg hij eensklaps eenen afkeer tegen die zelfde wetenschap, welke hem zoo veel roem, eer en eene gelukkige fortuin had verschaft. Men had dezelfde verandering bij D'ALEMBERT opgemerkt; maar hetgeen walging scheen, was eigenlijk slechts eene *vermoeidheid der hersenen*, door eene onafgebrokene inspanning op lange en moeijelijke berekeningen, en welke eenigen tijd rust vorderden, veroorzaakt. LAGRANGE wendde zijne denkbeelden op de *geschiedenis der Godsdiensten*, op de bespiegelingen der *oude toonkunst*, der *talen*, der *geneeskunde* enz. Hij hield zich evenzeer met de scheikunde bezig, en zeide: » dat de-

zelve even zoo gemakkelijk was geworden, om aan te leeren als de algebra." Hij werd lid der commissie met het daarstellen van een metrisch stelsel belast. In 1794 werd hij lid van het bureau, ter belooning van nuttige ontdekkingen daargesteld; en in de maand Maart 1792, werd hij tot een der drie administrateurs van de munt benoemd. Twee maanden later huwde hij met mejufvrouw LEMONNIER, wier grootvader, vader en oom, zitting hadden in de akademie. Tot dus verre had de omwenteling, noch op zijne fortuin, noch op zijnen persoon inbreuk gemaakt; doch het scheelde weinig of hij werd door het besluit van den 16 October 1793 getroffen, dat al de vreemdelingen van het Fransche grondgebied uitsloot. GUITON-MORVEAU redde hem, door hem in requisitie te doen stellen, ter voortzetting der berekeningen over de theorie der projectilen (zware ligchamen, die in de hoogte geworpen, aan hunne zwaarte overgelaten zijn). Hij was levendig getroffen, door den treurigen dood van BAILLY, en van den geleerden LAVOISIER, en zeide, over dezen laatste sprekende: »Zij hebben slechts eenen oogenblik noodig gehad, om dit hoofd te doen vallen, en honderd jaren zullen welligt niet toereikende zijn, om een dergelijk voort te brengen." Omtrent dezen tijd liep hij eenig gevaar, maar het *schrikbewind* hield eindelijk op met den dood van ROBESPIERRE. Tijdens de oprigting der normaal-school, werd hij bij dezelve benoemd als hoogleeraar der wiskunde, en hij bekleedde denzelfden leerstoel bij de polytechnieke school, alwaar hij, gezamenlijk met LAPLACE en MONGE, eene algeheele omwenteling, in het onderwijs der wiskundige wetenschappen bewerkte. Deze drie geleerden koesterden voor elkander eene ware achting en eene opregte vriendschap. LAGRANGE was een billijke waardeerder van de verhevene talenten van NEWTON en bewonderde vooral zijn *wereldstelsel*. Hij was een der eersten, die bij de oprigting van het instituut, als leden van hetzelve werden aangenomen. Onder het bestuur van BONAPARTE, zag hij zich met eerbewijzen overladen, en werd tot lid van den senaat, grootofficier van het legioen van eer, graaf des keizerrijks, groot-kruis van de orde der *réunie* enz. benoemd. LAGRANGE bezweek na een kortstondig ziekbed, den 10 April 1813, en werd in het *Pan-*

théon begraven. De heeren LACEPÈDE en LAPLACE spraken elk eene lijkrede uit. Er zijn verscheiden schriften over dezen beroemden wiskunstenaar in het licht gegeven. LAGRANGE heeft nagelaten: 1.° *Additions etc.* (*Bijlagen tot de algebra van EULER*). Deze bijlagen bevinden zich in het 2e deel, en bevatten 300 blz. — 2.° *Mécanique etc.* (*Ontleedkundige werktuigkunde*), *Parijs*, 1787, in 4.to — 3.° *Theorie der ontleedkundige werkingen*, *Parijs*, 1797 — 1803, in 4.to — 4.° *Résolutions etc.* (*Oplossingen enz.*) ibid 1798 — 1808 in 4.to — 5.° *Leçons etc.* (*Reken- en stelkundige lessen, aan de normaal-school gegeven*). — 6.° *Essais etc.* (*Proeven van staatkundige rekenkunde*), 1786, in 4.to — 7.° Meer dan honderd *Memoriën* of *Verhandelingen*, voorkomende in de verzamelingen der akademien van *Turin*, *Berlijn* en *Parijs*, van welke hij lid was, zoo als ook van andere geleerde maatschappijen, behalve die van *Engeland*. CARNOT, toenmaals minister van binnenlandsche zaken, liet (in 1815) door het gouvernement de handschriften van LAGRANGE koopen, die nog niet gedrukt zijn. Deze van natuur goede en bescheiden, en, zoo als men zegt, *vrij godsdienstige* geleerde, bezat eene eenigzins oorspronkelijke inborst. Hij schepte bijzonder behagen in het gezelschap van jonge lieden en vrouwen, op welker onderhoud, hoe oud dezelve ook wezen mogten, hij zeer gesteld was: ook zeide hij, dat hij nooit eene vrouw van 60 jaren gevonden had; dat is te zeggen, dat hij in het schoone geslacht slechts die beminnelijkheid, dat gevoel en die zachtheid zocht, door de natuur aan hetzelve geschonken, en die door eene wijze opvoeding ontwikkeld worden.

LAGRANGE. — Zie GRANGE.

* LAGRENÉE *de oude* (JOANNES LODEWIJK), een schilder, te *Parijs*, in 1724 geboren. Men houdt hem voor eenen kweekeling van KAREL VAN LOO, ten minste hij volgde de manier van dezen goeden meester. Zijn eerste werk, dat JOZEF, *de droomen verklarende*, voorstelde, behaalde den grooten prijs: hij begaf zich daarop, te zijner verdere ontwikkeling naar *Rome*. Te *Parijs* teruggekeerd, werd hij, na de vervaardiging van zijn schilderstuk DEJANIRE *door den* CENTAURUS *geschaakt*, als lid der akademie aange-

nomen. Op uitnoodiging der keizerin ELIZABETH, begaf hij zich naar *Rusland*, en werd aldaar door die vorstin tot hoogstderzelver eersten schilder benoemd, maar hij kwam weldra in *Frankrijk* terug, en werd hoogleeraar der akademie van *Parijs*. De koning verkoos hem eenigen tijd daarna tot directeur zijner akademie te *Rome*, alwaar hij verscheidene jaren vertoefde. Naar *Parijs* teruggeroepen, verkreeg hij den post van rector der akademie; men gaf hem een dier verblijven in de gallerijen van het *Louvre*, waarmede HENDRIK IV de kunstenaars beloonde. Deze groote koning zeide: » Ik ben op de eer gesteld, om diegene, welke ik hoogacht en die het meest tot den roem des bestuurs bijdragen, bij mijnen persoon te hebben." Men heeft nog van LAGRENÉE eene schilderij, voorstellende de *bevalligheden, gekweld door de minnegoodjes*. Hij is den 29 Junij 1805 overleden. [Zijne schilderijen, die zeer talrijk zijn, waren zeer beroemd, doch dezelve worden tegenwoordig veel minder gezocht. Hij bezat slechts weinig vindingsvermogen. Er ontbrak kracht aan zijne manier, maar hij behaagde door het frissche en zachte zijner vleeschkleuren, om welke reden hij door zijne tijdgenooten *de Fransche ALBANI* genoemd werd. Men heeft naar eenige zijner schilderijen gegraveerd.]

* LAGRENÉE, *de jonge* (JOANNES JACOBUS), broeder van den voorgaande, en, even als hij een schilder, werd in 1740 geboren, had dien zelfden broeder tot meester; na zijne talenten in *Italië* ontwikkeld te hebben, begaf hij zich naar *Rusland*. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd de jonge LAGRENÉE, hoogleeraar der akademie van schilderkunde te *Parijs*, en was gedurende eenigen tijd aan de fabriek van *Sevres* verbonden, alwaar zijne teekeningen eene gelukkige omwenteling in de vormen en sieraden, der porselein-werken, welke men aldaar vervaardigde, te weeg bragten. Deze kunstenaar beminde boven alles het oude: hij heeft de afbeeldsels van eenige badstoven, van verscheidene etruscische vaten, en van een aantal versierde loofwerken op wapenschilden, linnen, hout, glas en marmer vernieuwd, voortgebragt, door middel, van geestige behandelingen, welke hij zelf had uitgevonden. Onder de schilderijen, welke men van

hem heeft, zijn er eenige belangrijk door de bevalligheid der zamenstelling; dezelve worden door de liefhebbers gezocht. LAGRENÉE is te *Parijs*, den 13 Februarij 1821 overleden.

LAGUILLE (LODEWIJK), een jesuit, te *Autun* in 1685 geboren, en te *Pont-à-Mousson* in 1742 overleden, verwierf achting door zijne deugden en talenten. Hij had zich in 1714 op het congres van *Baden* bevonden, en de ijver voor den vrede, welken hij op die vergadering had aan den dag gelegd, verwierf hem eene jaarwedde. Men heeft van hem verscheidene werken. Het voornaamste is eene *Histoire etc.* (*Geschiedenis van den ouden en nieuwen Elzas, van CÆSAR, tot in 1725*), *Straatsburg*, 2 dl.n, in fol., en 8 dl.n in 8.vo, 1727. Deze geschiedenis begint met een nuttig overzigt van den *ouden Elzus*, en eindigt met verscheiden bewijsstukken, en, waaruit men groot licht kan putten. De *Alsatia illustrata* van den heer SCHAPFLIN heeft het werk van pater LAGUILLE niet doen vergeten. Hij heeft ook eenige stichtelijke werken in het licht gegeven, onder anderen *Préservatifs etc.* (*Behoedmiddelen voor een aanzienlijk jongeling, tegen de ongodsdienstig- en losbandigheid*), 1739, in 12.mo [Pater LAGUILLE werd tot driemalen als provinciaal zijner orde verkozen, na van verscheidene Collegien rector te zijn geweest.]

LAGUNA of LACUNA (ANDREAS), een geneesheer, te *Segovia*, in 1499 geboren, bragt een groot gedeelte van zijn leven door aan het hof van keizer KAREL V, die een groot vertrouwen in hem stelde, en hem tot zijnen eersten lijfarts benoemde. Hij begaf zich in 1540 naar *Metz*, legde gedurende eene pestziekte aldaar, al zijne zorg aan de inwoners dier stad te koste, en verwierf daardoor hunne achting en erkentenis, waarvan hij op eene schrandere wijze gebruik maakte, om de banden naauwer toetehalen, die hen aan de Roomsche kerk en aan hunnen vorst verbonden. Hij begaf zich van daar naar *Rome*, alwaar LEO X hem bewijzen eener groote achting gaf; hij doorreisde vervolgens *Duitschland*, *de Nederlanden*, en ging in 1560 zijne dagen in zijn vaderland eindigen. [Om zijne verdiensten te beloonen, had Paus JULIUS III hem tot aartsdiaken benoemd, en tot paltsgraaf en ridder van den heiligen PETRUS verheven. De-

ze' arts was ook een zeer goede criticus, en paarde met zijne ervarenheid in de geneeskunde, eene diepe ervarenheid in de Grieksche en Latijnsche talen.] Men heeft van hem: 1.° *Anatomica methodus*, *Parijs*, 1635, in 8,vo — 2.° *Epitome Galeni operum adjectis vita Galeni et libello de ponderibus et mensuris*, *Lyon*, 1643, in fol. — 3.° *Annotationes in Dioscoridem*, *Lyon*, 1554, in 12.mo — 4.° Eene *Spaansche Vertaling* der werken van DIOSCORIDES, *Valentia*, 1636, in fol. enz. [LAGUNA heeft verscheidene andere belangrijke schriften vervaardigd, die bij herhaling herdrukt zijn].

LAGUS (DANIËL), een Lutheraan, hoogleeraar der godgeleerdheid te *Greifswald*, overleed in 1678. Men heeft van hem: 1.° *Theoria meteorologica*. — 2.° *Astrosophia mathematico-physica*. — 3.° *Steichologia ... Archeologia*; dit zijn drie verschillende verhandelingen. — 4.° *Examen trium confessionum reformatiorum, machiacæ, lipsiensis et throrunensis*. — 5.° *Commentariën* op de brieven aan de Galatiërs, aan de Efezers, en aan de Philippeërs.

* LAHARPE (AMADEUS EMMANUËL), divisie-generaal, werd in 1754 op het kasteel van *Ultins*, bij *Rolle*, in *het Waadland*, hetwelk toenmaals tot het kanton *Bern* behoorde, geboren: tot den militairen staat bestemd, gaf hij zich in Hollandsche dienst, bij het regiment MAY, toenmaals door den heer CONSTANT DE REBECQUE, vader van BENJAMIN CONSTANT, aangevoerd. Weldra genoodzaakt, om naar zijn vaderland terug te keeren, en de loopbaan der wapens te verlaten, om het opzigt te houden over het beheer zijner goederen, nam hij deel aan den opstand der Waldensers tegen het bestuur van *Bern*, en ten gevolge van zijne staatkundige gedragslijn, werd hij ter dood veroordeeld, en zijne goederen voor een' spotprijs verkocht. LAHARPE, vader van zes kinderen, kwam in *Frankrijk* eene schuilplaats en middelen van bestaan zoeken. Op het einde van 1791 tot chef van het 4.e bataillon vrijwilligers van het departement *Seine en Oise* benoemd, werd hij door den maarschalk LUCKNER, met een gedeelte zijner soldaten in het kasteel van *Rodenak* geplaatst: de Fransche grenzen werden toenmaals bedreigd; LAHARPE zag weldra de onmogelijkheid in, om die

sterkte met zulke zwakke middelen te verdedigen: daar hij den post niet wilde verlaten, op welken zijn aangenomen vaderland hem geplaatst had, maakt hij zijn heldhaftig besluit aan de dapperen dier bezetting bekend: het was om niets minder te doen, dan om niet te capituleren, tot het uiterste te vechten, om, indien de tegenstand mogelijk was, door den vijand heen te slaan, of, indien elk ander middel onbruikbaar was, zich met den vijand, onder de bouwvallen van het kasteel te begraven: reeds worden de onderaardsche gewelven, met eene groote hoeveelheid buskruid gevuld, toen LUCKNER, die er van onderrigt werd, de ontruiming van *Rodenak* beval. LAHARPE zelf was aan het hoofd dezer verrigtingen, en het was in tegenwoordigheid des vijands, dat hij de artillerie en den krijgsvoorraad van die plaats naar *Diedenhoven* deed vervoeren. Toen hij den generaal en chef in de legerplaats van *Richemont* ontmoette, gaf deze hem, in tegenwoordigheid van het geheele leger, den bijnaam van *dappere*. Met het bevelhebberschap van *Bitche* belast, verstikte hij in de omstreken dier stad, eenige pogingen tot opstand, en deed zich evenzeer door zijne wijze en bevredigende, als door zijne onverschrokkene en krachtvolle inborst opmerken. Na eenig deel te hebben genomen, aan de aanvallen bij *Trier*, onder aanvoering van den generaal BEURNONVILLE, werd hij tot het bevelhebberschap van *Briançon* benoemd, voerde den oorlog in het *Alpische gebergte*, verkreeg, daar hij zich stormenderhand van een der forten van *Toulon* meester maakte, den rang van brigade-generaal, en voerde gedurende eenigen tijd het bevel over de stad *Marseille*. Bij de voorhoede van het leger van *Italië*, verdiende hij den lof zijner chefs, en onderscheidde hij zich voornamelijk in de gevechten van *Garessio*, en *Cairo*. Hij werd tot bevelhebber der krijgsmagt benoemd, bestemd om *Corsika* te heroveren. Daar deze togt werd uitgesteld, ging hij weder zijnen post bezetten, bij het leger van *Italië*. Toen KELLERMANN zich genoodzaakt zag, om voor de Austro-Sardische troepen, onder aanvoering van DEVRINS, te wijken, werd LAHARPE belast, om zijnen aftogt te dekken, en zijn schrander en moedig gedrag, vooral gedurende de gevechten van *Vedo* en *Savona*, van den 23 tot den 30 Junij 1795 geleverd, stelde het leger in staat, om zijne stellingen in

te nemen. Tot den rang van divisie-generaal bevorderd, onderscheidde hij zich door zijne dapperheid in den bloedigen slag van *Loano*. Toen in 1796 BONAPARTE met het opperbevel over het leger van *Italië* werd belast, werd aan LAHARPE de regter vleugel opgedragen, en hij had grootelijks deel aan den goeden uitslag der gevechten van *Montemotte*, *Millesimo* en *Dego*. Terwijl de generaal-en-chef, het Piemontesche trachtte te *isoleren*, om den koning van *Sardinië* te noodzaken eenen afzonderlijken vrede te sluiten, ontving LAHARPE het bevel, om den Oostenrijkschen generaal BEAULIEU in bedwang te houden, hetwelk hij met even zoo veel bekwaamheid als moed ten uitvoer bragt. Hij onderscheidde zich andermaal te *Mondovi*, en, toen het verdrag van *Cherasco* met den koning van *Sardinië* gesloten was, werd hem steeds met het bevel der voorhoede belast zijnde, de overrompeling van den overtogt van den *Po* opgedragen. Na in deze onderneming geslaagd en te *Codogna* aan den weg van *Cremona* naar *Lodi* post gevat te hebben, werden zijne troepen door eene afgedwaalde colonne aangetast; dadelijk biedt hij den vijand het hoofd, en dwingt hem, om den aftogt te kiezen. Hij kwam gedurende den nacht in zijn hoofdkwartier terug, toen de Fransche troepen, die hem door de duisterheid niet herkenden, en zich verbeeldden, dat er Oostenrijkers naderden, eene losbranding deden, die hem het leven kostte. Het leger plengde billijke tranen op zijn graf. LAHARPE heeft vier zonen nagelaten, waarvan er twee bij het Fransche leger hebben gediend; een hunner is aan zijne bekomene wonden overleden.

* LAHARPE (JOANNES FRANCISCUS DE), een beroemde Fransche letterkundige en *criticus*, werd te *Parijs* den 20 November 1739 geboren; zijn vader, die uit het *Waadland* oorspronkelijk was, diende in *Frankrijk* in hoedanigheid van kapitein der artillerie. Voor den ouderdom van negen jaren wees geworden zijnde, werd LAHARPE, volgens zijne eigene bekentenis, zes maanden door de liefdadige zusters van de parochie *St. André-des-Arcs* opgevoed. Zelfs dreven deze goede zusters hare liefdadigheid nog verder, dan dat zij dezelve tot de eerste opvoeding zouden bepaald hebben; daar zij er op bedacht waren, hem onder het opzigt van bekwame onderwijzers te

stellen. Een derzelve was de eerbiedwaardige abt Asselin, principaal van het collegie van *Harcourt*, die vriendschap voor hem opvatte en hem in dat gesticht eene beurs deed bekomen. Met zekerheid weten wij geene andere bijzonderheden van het eerste tijdperk des levens van Laharpe: de sluijer die zijn oorsprong bedekt, is nooit geheel opgeligt geweest, men heeft hem in twintig schotschriften de onwettigheid zijner geboorte verweten, even alsof de kinderen, die het ongeluk hebben, de vrucht der misdaad te zijn, aan het vergrijp hunner ouders schuldig waren: ook verwaardigde zich langen tijd en met reden Laharpe niet, om zich van eene beschuldiging te ontheffen, die op hem niet toepasselijk was. In 1790 verklaarde hij echter voor de eerste maal in eenen brief aan den *Mercure de France* en voornamelijk tegen den abt Royou gerigt, dat het toeval hem van eenen goeden edelman uit het *Waadland* had doen geboren worden; hetwelk nog niets tegen het betwiste punt besliste: voor het overige spreekt hij in denzelfden brief, die wij voor ons hebben, volstrekt niet over zijne moeder, en dat stilzwijgen is door eenige personen als eene stilzwijgende bekentenis van de in geschil staande zaak beschouwd. Het zekere hiervan is, dat toen de generaal Laharpe in *Italië* werd gedood, deze omstandigheid bij het Directoire werd ingeroepen, als eene reden, om den toestand van eenen geletterde, die denzelfden naam droeg, en die toenmaals, ten gevolge van den *18 Fructidor*, onder een verbanningsbesluit zuchtte, te verzachten: dit vertoog door de Talleyrand en Chenier ondersteund, bleef niet zonder uitwerksel. Alles beweegt dus, om te gelooven, dat Laharpe, wiens moeder ons niet bekend is, de zoon was van een Waldenser edelman, Laharpe genaamd, en waarschijnlijk van eenen officier van dien naam. Wat hier ook van wezen moge, de jonge Laharpe werd in het collegie van *Harcourt* opgevoed, alwaar hij de loffelijkste studiën maakte: twee achtereenvolgende jaren, viel hem de eerprijs der *Rhetorica* ten deel, een voorregt, dat na Laharpe enkel is te beurt gevallen, aan den Heer Noël, schrijver van verscheiden classiek geworden werken, en aan Victor Leclerc, thans Hoogleeraar der welsprekendheid, in de faculteit der letteren aan de akademie van *Parijs*. Deze zegepraal werd door eene bittere vernedering

gevolgd: hij had zich veroorloofd, om hekeldichten tegen eenige personen van het collegie van *Harcourt*, waarschijnlijk tegen de studiemeesters te vervaardigen: deze misdaad werd door eene schandelijke gevanschap te *Bicêtre* geboet, van waar men hem als door eene soort van gunst naar *la Force* vervoerde. Later verzwaarde het openbaar gevoelen zijnen misslag, want men zeide, dat deze hekeling tegen zijnen weldoener gerigt was. De zaak was valsch; maar zijne vijanden (en weinig schrijvers hadden er zoo veel als LAHARPE), naijverig, op den roem, die hij in de letterkundige wereld, en vooral op het tooneel behaald had, wilden door deze schandelijke lastering den goeden naam van eenen man bezwalken, wiens talenten hun bekommering baarden. LAHARPE wederlegde deze beschuldiging in een *Berigt*, aan het einde van zijn Treurspel TIMOLÉON geplaatst: » het is waar, dat ik in den ouderdom van negentien jaren, zeer onvoorzigtiglijk versjes tegen eenige particulieren van het collegie van *Harcourt* vervaardigde; eenige mijner makkers verzamelden dezelve, en voegden er andere bij; doch in die versjes heb ik nooit personen bedoeld, omtrent welke ik den minsten pligt te vervullen had...." En hij roept te dien opzigte de getuigenis van den Heer ASSELIN zelven in. Na eene gevangenschap van eenige maanden, die zijne inborst verbitterd had, en hem had voorbereid, om te gelooven, dat *Frankrijk* door dwingelanden geregeerd werd, sloeg hij de loopbaan der letteren in, waarin zijne eerste welgelukte poging hem nieuwe lauwers beloofde. LAHARPE begon met eenige *Brieven* of *Heldendichten*, die hij in 1759 in het licht gaf. De *Brieven van MONTEZUMA aan CORTES*, en van *ELIZABETH aan don CARLOS* waren voorafgaan door eene *Verhandeling over het heldendicht*. Deze beide stukken werden heviglijk gehekeld door FRÉRON, die in een artikel van het *Année littéraire*, dezen *scholier* laakte, *wijl hij met eene hand, die nog aan de plak onderworpen was, de verdienste van eenen dichter zoo als OVIDIUS had durven wegen.* De onbillijke critiek wekte den haat van LAHARPE op, en van dien oogenblik af ontstond er een openbare oorlog tusschen deze beide geletterde mannen. Iedereen was niet van het gevoelen geweest van FRÉRON: de *Heroïden* waren toegejuicht, en de jeugdige schrijver was niet ontmoe-

digd. In 1763 liet hij aan het hof, en daarna in het *Théâtre Français*, het treurspel *Warwick* ten tooneele voeren; dit stuk maakte een' grooten opgang: hetzelve verschafte hem de eer, van aan LODEWIJK XV te worden voorgesteld. Het edele des stijls, de kracht der hoofdrol, het eenvoudige des bedrijfs, en vooral de waarheid der gezegden hebben dit stuk op het tooneel doen blijven, ofschoon de geschiedenis in hetzelve niet wordt geëerbiedigd, en de ontwikkeling eenigzins romanesk is. Intusschen werd het genot der eigenliefde, hetwelk het gunstige onthaal van zijn eerste tooneelstuk aan LAHARPE deed ondervinden, eenigzins gematigd door de talrijke hekelingen, die van hetzelve in het licht verschenen, en welke hij met dien minachtenden toon van meerderheid beantwoordde, die hem in het vervolg zoo noodlottig werd. Vast besloten, om zijne lasteraars, en vooral PIRON, die met zijne gewone kwaadaardigheid van hem gezegd had: » Deze jongeling heeft enkel dit stuk in den buik," tot zwijgen te brengen, wandelde hij voort in de loopbaan, waarin hij begonnen was, zich te onderscheiden; maar hij handhaafde deze schitterende optreding niet. LAHARPE had zijn treurspel aan VOLTAIRE opgedragen. Van dit tijdstip af, ontstonden er tusschen den meester en den leerling de vertrouwelijkste vriendschapsbetrekkingen; bij den filozoof van *Ferney* had zelfs eene overdrevene toegevendheid plaats. CHABANON verhaalt er ons het bewijs van: men voerde dikwijls te *Ferney*, eenige stukken van VOLTAIRE uit, en iedereen belastte zich met eene rol: LAHARPE veroorloofde zich somtijds, om de dichtregels te veranderen, die zich in de zijne bevonden; op eenen zekeren dag, dat men ADELAÏDE DU GUESCLIN zoude voorstellen, kwam hij aan VOLTAIRE zeggen: *Papa, ik heb eenige dichtregels veranderd, die mij zwak toeschenen.* VOLTAIRE hoorde dezelve aan, en zeide hem daarop: *Wel zoo, mijn zoon, dit is veel beter, verander altijd op dezelfde wijze, daar kan ik niet dan bij winnen.* In andere omstandigheden, sprak LAHARPE, die halsstarrig in zijne gevoelens was, VOLTAIRE tegen, en bragt dikwijls zijn geduld ten einde; en desniettegenstaande vergramde de wijsgeer zich niet tegen hem, en toen verscheiden personen aan VOLTAIRE daarover hunne verwondering te kennen gaven, zeide hij hun: *Wat zou ik doen? hij bemint mijnen persoon en mijne wer-*

ken. Een jaar na de voorstelling van *Warwick*, verscheen *Timoléon* in het licht (1764), die zeer koel onthaald werd; en *Pharamond*, dien hij in het daaropvolgende jaar leverde, slaagde niet bij de eerste opvoeringen. Boosaardige hekelaars maakten van dit dubbele ongeval spoedig gebruik. DORAT, onder anderen, schreef:

J'ai vu, malgré la canicule,
Mourir de froid *Timoléon*:
J'ai vu le public sans scrupule
Bâiller au nom de *Pharamond*.

De meer bittere dan billijke puntdichten, en de slechte uitslag die aanleiding tot dezelve had gegeven, bragten LAHARPE niet van zijn stuk, die achtereenvolgend, ofschoon met groote tusschenpozingen aan het tooneel leverde: *Gustave Wasa* (1766), *Menzikoff* (1776), *Les Barmecides* (1778), *Les Muses rivales*, eene soort van overdreven lofdicht ter eere van VOLTAIRE (1779); *Jeanne de Naples*, *Les Brames* (1783), en *Coriolan* (1784). Het lot dezer verschillende werken, was op verre na hetzelfde niet: *Menzikoff*, *Jeanne de Naples* en *Coriolan* waren de eenige, die eenigzins opgang maakten. De talrijke vijanden des dichters zegevierden reeds over zoo vele tegenkantingen; maar LAHARPE wreekte zich volkomen, door *Philoctète*, dat met *Warwick*, hem als tooneeldichter alle aanspraak op roem geeft. Het zij, dat hij, door SOPHOCLES ondersteund, dien hij veelcer vertaald dan nagevolgd heeft, en dat hij, vrij van de zorg, om een plan te ontwerpen, en karakters te scheppen, er zich uitsluitend op kon toeleggen, om zijnen stijl te verfraaijen en te zuiveren, een onwaardeerbaar voorregt voor eenen schrijver, bij wien de verbeeldingskracht, niet het sterkste vermogen was; het zij dat zijne hartstogtelijke liefde voor de meesterstukken van *Griekenland* en *Rome*, hem gelukkige ingevingen verschafte, het is ten minste zeker, dat hij zich in dit werk, met betrekking tot de zeggingskracht, op eenen geringen afstand van de meesters der kunst plaatste. Een werk, dat zich door zijne uitvoering onderscheidt, ofschoon tot eene mindere soort behoorende, kwam nog den roem van LAHARPE vermeerderen. Het was *Mélanie*, een tooneelstuk in drie bedrijven, dat hij in 1770 vervaardigde. Men wil, dat hij de hoofdzaak tot hetzelve ontleende, uit een verschrikkelijk pas plaats gehad hebbende voorval, en dat hij zich in hetzelve voornamelijk toelegde, om de deugden van zijnen

weldoener, den heer LÉGER, pastoor van *Saint-André-des-Arcs* te schetsen. Dit met eene weinig gewone sierlijkheid en zuiverheid geschreven stuk maakte eenen opgang, die weinig naar deszelfs verdienste geëvenredigd was; en ontving bij herhaling de toejuichingen, eener vergadering, die met geestdrift de wijsgeerige zinspreuken aanhoorde waarvan het vol is, en die het treurige lot kwam beweenen eener jonge onbezonnene, die zich zelve liever van het leven beroofde, dan in een klooster te gaan, naar hetwelke hare ouders haar wilden zenden. Dit onderwerp, dat in betrekking stond met den haat, welke de religieuze gestichten aan diegene reeds inboezemden, die dezelve later met zoo vele onmenschelijkheid vernielden, was de voornaamste oorzaak van dit al te gunstige onthaal. Men wilde niet zien, hoe onbetamelijk het was, om het inwendige van een klooster, en personen, zoo als eenen eerbiedwaardigen herder en eene jonge nieuwelinge op het tooneel te brengen. LAHARPE zelf heeft zulks later zoo wel gevoeld, dat hij een jaar voor zijn overlijden, dit stuk van het tooneel heeft genomen, en opregtelijk betreurde van het te hebben doen voorstellen. De tooneelkundige roem was de eenige niet, dien LAHARPE wist te behalen. Hij had zich onder de kampvechters naar de akademische prijzen geschaard, alwaar de hoedanigheid zijner begaafdheid hem bijzonder scheen te roepen. *De Lofreden van HENDRIK IV, van RACINE en van FÉNÉLON* vermeerderden zijnen roem, en droegen op eene krachtdadige wijze bij, om hem de deuren der akademie te doen openen, in welke hij in 1776 werd opgenomen, na door die maatschappij acht malen bekroond te zijn geweest. Kort daarna, gaf hij, ofschoon hij, zoo als men zegt, het Portugeesch niet verstond, eene vertaling der *Lusiade* in het licht. Maar zijne vertolking, ofschoon dikwerf van het dichtvuur en het schitterende des oorspronkelijken ontbloot, is ten minste aanbevelenswaardig, door de naauwkeurigheid en duidelijkheid, kenschetsende eigenschappen van den stijl van LAHARPE. Deze vertaling (in het Fransch) met *aanteekeningen* en het *Leven* van CAMOËNS vermeerderd, is in 1776, te *Parijs*, in 2 dl.n in het licht verschenen. Het was omtrent dezen zelfden tijd, dat hij zich met de verkorting belastte der *Histoire des voyages* (*Geschiedenis der Reizen*) van den abt PRÉ-

vost, eene verzameling uit een aantal boekdeelen bestaande, waarin gewigtige aanmerkingen, en de belangrijkste daadzaken, meestal met de nietsbeduidendste bijzonderheden vermengd zijn. Ofschoon deze arbeid, door deszelfs natuur, zeer vreemd, aan de gewone bezigheden van Laharpe, en van zijnen kant niet veel anders kon zijn, dan een boekverkoopers speculatie, kan men echter niet ontkennen, dat de verkorting met smaak ontworpen is, en zich met vele belangstelling laat lezen. Hij verminderde de 43 dl.n in 4.to van den abt Prévost tot 23 dl.n in 8.vo Daar de neiging van zijnen geest hem tot het schrijven van Verhandelingen lokte, zoo bragt een aanloksel van voorliefde hem onophoudelijk, tot het netelige beroep van dagbladschrijver terug. Gedurende 40 jaren verrijkte hij verschillende dagbladen met artikels, waarin de behoedende grondbeginsels van den goeden smaak, wanneer dezelve door geenen beweeggrond van partijdigheid misleid wordt, heerschende zijn. Zijne aanmerkingen zijn dikwerf onbeduidend, maar in het algemeen verraadt zijne verhandeling den waren ontleedkundigen geest. In de stukken, aan welke hij eene bijzondere zorg te koste legt, is zijne redeneerkunst, overtuigend en dringend; aan de duidelijkheid, aan de juistheid, aan de naauwkeurigheid van zijnen stijl, erkent men den ijverigen leerling der Fransche classieke schrijvers. Hij plukte ook dichtlauwers; maar in het algemeen is de grootste verdienste zijner gedichten, de naauwkeurigheid des stijls en de zuiverheid des smaaks; maar het ontbreekt hem bijna altijd aan vuur, vindingkracht en koloriet: moeijelijk kan men in deze dichterlijke zamenstellingen, eene *tirade* van twintig regels vinden, waardig, om onthouden of aangehaald te worden. Laharpe had verscheiden jaren, aan de *redactie* van den Mercure gewerkt: toen de Fransche omwenteling uitbarstte, droeg hij andermaal tot dit tijdschrift bij, en ofschoon het letterkundige gedeelte aan hem was opgedragen, verdedigde hij echter met vuur de staatkundige gevoelens, die hij met geestdrift had omhelsd. Wij kunnen dit gedeelte des levens van Laharpe niet stilzwijgende voorbijgaan; later herstelde hij zijn ongelijk op eene zoo edele wijze, dat wij hetzelve niet behoeven te ontveinzen, uit vreeze van zijnen goeden naam te benadeelen.

Hij was sedert 1786, in hoedanigheid van hoogleeraar der letterkunde aan het *Lyceum*, tegenwoordig *Atheneum der Kunsten* verbonden, hij droeg aldaar de lessen voor, die gedrukt zijn onder den titel van *Lycée ou Cours de littérature ancienne et moderne*, een dikwerf herdrukt werk, wijl het gedeeltelijk uitmuntend is: het zou in alles een voorbeeld van gezonde critiek zijn, indien de hoogleeraar dieper ervaren was geweest in de Grieksche studiën, en omtrent zijne tijdgenooten, even zoo vele regtvaardigheid had aan den dag gelegd, als omtrent zijne voorgangers; indien hij, bij eene uitgebreider kennis der meesterstukken van *Griekenland*, de vergetelheid had kunnen voegen van eenige oude geschillen of van eenigen naijver. De omwenteling verraste hem te midden van dit nieuwe onderwijs, dat de menigte uitlokte. Nog omtrent dezen tijd aan de wijsgeerige school verbonden, waarvan hij al te lang de toegenegen leerling was, dacht hij zijne gevoelens te moeten doen kennen, omtrent de groote hervorming, welke zijne meesters hadden voorbereid, en welke de demagogen eerlang zouden voltrekken. Men had verscheiden brave mannen gezien, die de eerste gebeurtenissen der omwenteling toejuichten, in welke zij de toepassing der schoone staatkundige theoriën waanden te vinden, waarmede zij zich de verbeeldingskracht in slaap hadden gewiegd, maar de meeste waren van afschrik teruggedeinsd, bij het gezigt der eerste misdaden, eener woedende democratie. Laharpe behoorde niet tot dat getal; hij deelde in de dolzinnigheid van dit tijdvak van dwaasheid en den 3 September 1792 verscheen hij in zijne cursus, met de roode muts op het hoofd, en zong of las een *Hymnus aan de vrijheid* voor zoo vele onderpanden, hetzij door zijn gedrag, hetzij door zijn onderwijs, hetzij door zijne artikels van den *Mercure*, aan de omwenteling gegeven, bevrijdde hem niet van de vogelvrijverklaring: in 1794 werd hij verscheiden maanden in de gevangenis van het *Luxembourg* opgesloten. Het is met dezen tijd, dat zijne staatkundige en godsdienstige bekeering begint. Hij zelf berigt ons, dat zijne bekeering geheel bewerkt werd, toen hij de *Navolging van J. C.* bij toeval openende, deze woorden hem in het oog vielen: » Hier ben ik, mijn Zoon, ik kom tot U, omdat Gij mij hebt aangeroepen." Gedurende zijne gevangenschap vertaalde hij het boek

der *Psalmen*, aan het hoofd van hetwelke hij eene uitmuntende *Verhandeling* plaatste, over den geest der gewijde boeken en den stijl der profeten. Van dien tijd af was LAHARPE een nieuw mensch en vooral een geheel nieuwe schrijver. Aan de vrijheid teruggegeven, vreesde hij niet om aan zijne bekeering, de openbaarheid te geven, welke de ergernis vorderde, die hij zou hebben kunnen geven; en, tegelijkertijd de schamprederen der revolutionnairen en der Filozofen trotserende, zag men hem in zijne openbare lessen eervelle herroepingen doen. In 1799 gaf hij zijn *Cours de Littérature*, waarover wij reeds gesproken hebben, in het licht, hij bragt er de veranderingen in, welke zijne eigene verandering noodzakelijk maakte, 14 dl.n in 8.vo Tegelijkertijd verbond zich LAHARPE met de heeren DE FONTANES en DE VAUXELLES, ter uitgave van een dagblad (*le Mémorial*), waarin hij onophoudelijk de heerschzucht van het *Directorium* aanrandde, en waarin hij een volk, dat de omwentelingen reeds moede was, en dat zich over zijne buitensporigheden begon te schamen, tot de goede zeden en de gezonde leerstellingen zocht terug te brengen. Zijne openhartigheid, en vooral een geschrift, dat hij tegelijkertijd in het licht deed verschijnen, en dat ten titel voert: *Du fanatisme etc.* (*Over de dweepzucht in de revolutionnaire taal*), vol van eene geestkracht, welke men in hem nog niet kende, deed hem onder de bannelingen van den 18 *Fructidor* begrijpen. Hij was genoodzaakt, om zich in de omstreken van *Parijs* schuil te houden, van waar hij zijne *Correspondance littéraire* (*Letterkundige briefwisseling*), die hij van 1774 tot 1791 met den groot-hertog van *Rusland* onderhouden had, in het licht gaf. De gestrengheid, met welke de meeste schrijvers van den tijd er zich in beoordeeld vinden, haalde hem onaangenaamheden op den hals, welke hij had kunnen vermijden. Zijne schriften en verordeningen tegen de wijsgeerige partij, welke BONAPARTE scheen te begunstigen, berokkenden hem een bevelschrift, krachtens hetwelke hij op vijf en twintig mijlen afstands van *Parijs* werd verbannen, hij verkreeg later, om te *Corbeil* de afzondering te verkrijgen, in welke hij aan de stinkende moerassen van *Sinamary* ontsnapt was: maar de zwakke staat zijner gezondheid deed hem weldra

de vergunning erlangen van te *Parijs* terug te komen. Van dien oogenblik af erkende men in hem de uitwerkselen der Christelijke onderwerping; zich bijna uitsluitend met godvruchtige oefeningen bezig houdende, maakte hij zich bereid, om voor God te verschijnen; en, ondanks de hulpmiddelen der kunst, gaf hij den 11 Februarij 1803 den geest. In den naam van het instituut, drukte de heer DE FONTANES bij zijn graf, het leedgevoel der vriendschap uit, en bij de opening van het Atheneum in 1805, sprak de heer DE CHAZET, zijne lofrede uit. Men vindt zijn *leven* en de treffende geschiedenis zijner bekeering in de uitgave der *Cours de littérature* van COSTE, 16 dl.n in 12.mo, 1813. De heer MELY-JANIN is de schrijver derzelve. Behalve de werken van LAHARPE, waarover wij reeds gesproken hebben, heeft men hem nog te danken: 1.° *Mélange etc.* (*Letterkundige mengelingen, of wijsgeerige brieven en stukken*), 1763, in 12.mo — 2.° *Traduction etc.* (*Vertaling van het leven der twaalf Cæsars*), van SUETONIUS, met aanteekeningen en aanmerkingen, 1770, 2 dl.n in 8.vo Deze in het algemeen sierlijke vertaling is niet altijd getrouw. — 3.° *Discours etc.* (*Aannemingsredevoering, bij de Fransche akademie*), 1776, in 4.to — 4.° *Eloge etc.* (*Lofrede van VOLTAIRE*), 1780, in 8.vo — 5.° *Eloge etc.* (*Lofrede van CATINAT*), in 1775, door de Fransche akademie bekroond. — 6.° *De la guerre etc.* (*Over den oorlog, door onze laatste dwingelanden aan de rede, aan de zedeleer, en aan de kunsten verklaard*), 1796, in 8.vo — 7.° Eenige dichtstukken, waarvan er verscheiden bekroond zijn, zoo als *de Bevrijding van Salerno, het Beeld des Wijzen, de voordeelen des vredes, raadgevingen aan eenen jongen dichter, BRUTUS aan TASSO, TANGU en FELIME*. enz. — 8.° *Commentarium op de treurspelen van RACINE*, een nagelaten werk, *Parijs*, 1807, 7 dl.n in 8.vo — 9.° *Commentarium op de tooneelkundige werken van VOLTAIRE*, 1814, 1 dl. in 8.vo — 10.° *Le triomphe etc.* (*De zegepraal der godsdienst, of de koninklijke martelaar*), een heldendicht, in zes zangen, 1814. Dit werk is beneden den roem van deszelfs schrijver. LAHARPE heeft zelf eene keuze van zijne werken geleverd, *Parijs*, 1778, 6 dl.n 8.vo Zijne *OEuvres choisies et posthumes* (*Uitgelezene en*

nagelatene werken), *Parijs*, 1806, zijn door PETITOT in het licht gegeven, die zich in de weglatingen, naar den wil des schrijvers schijnt geschikt te hebben. Hij heeft er verscheiden onuitgegeven voortbrengselen in opgenomen, waartoe behooren de *Fragmenten van de verdediging der godsdienst*; een werk, door LAHARPE ondernomen, maar dat hij niet ten einde heeft kunnen brengen. Deze *Fragmenten* vullen het laatste deel bijna geheel en al. Men bespeurt in dezelve, behalve de gewone zuiverheid en sierlijkheid des schrijvers, eene zalving en eene verhevenheid, welke hij in zijne godsdienstige gevoelens, en in de H. Schrift geput had, die het voornaamste voorwerp zijner leesoefeningen en zijner overwegingen op het einde van zijn leven uitmaakten. [Zijne *Œuvres complètes* (*Volledige werken*), zijn in 1820, in 16 dl.n in 8.vo in het licht verschenen, en zijne *Œuvres choisies* (*Uitgelezen werken*), met eene *levensschets* des schrijvers van FAYOL, in 1818. Men heeft LAHARPE den bijnaam van *Franschen* QUINTILIANUS gegeven, wij houden de uitdrukking voor niet zeer juist gekozen, want het werk van QUINTILIANUS is hoofdzakelijk theoretisch, terwijl dat van LAHARPE critisch is. De eene heeft de regels ontwikkeld, de andere heeft dezelve toegepast, door de voornaamste schrijvers der oudheid en der nieuwere tijden te beoordeelen. De minder schitterende bijnaam van ARISTARCHUS, zou veel beter aan LAHARPE passen.]

LAHIRE. — Zie HIRE.

LAIMAN, of LAYMAN (PAULUS), een Jesuit, te *Inspruck* in 1576 geboren, onderwees de wijsbegeerte, het kerkelijke regt en de godgeleerdheid te *Ingolstadt*, te *Munchen* en te *Dillingen*, en overleed te *Constans*, in 1635. Men heeft van hem eene *Zedelijke godgeleerdheid*, in fol., die van een groot gebruik is, niet alleen voor de godgeleerden, maar ook voor de canonisten. Men heeft er verscheiden uitgaven van vervaardigd; die van *Parijs*, 1622, wordt gezocht.

LAINÉ. — Zie LAISNÉ.

LAINEZ, of liever LAYNEZ (JACOBUS), tweede algemeene overste der Jesuiten, in 1512, te *Almacario*, een vlek, in het diocees van *Siguenza*, in *Kastilië* geboren, droeg veel bij tot de oprigting der

maatschappij van JESUS. Twee jaren na den dood van den heiligen IGNATIUS, waarvan hij een der eerste medegezellen was, volgde hij hem in zijne waardigheid op. Hij was bij de kerkvergadering van *Trente* tegenwoordig als theologant van PAULUS III, van JULIUS III en van PAULUS IV. Hij onderscheidde zich aldaar door zijne kunde en zijnen geest, en vooral door zijnen ijver tegen de sekten van LUTHER en KALVIJN, en verwierf aldaar zulk eene achting, dat toen hij de derdendaagsche koorts had, de congregratie der theologanten en kardinalen op zijnen koortsdag niet gehouden werd. Hij verklaarde zich nadrukkelijk tegen het gebruik van den kelk, door koning FERDINAND en den hertog van *Beijeren* voor de Duitschers gevraagd, en zulks ondanks de groote verpligtingen, welke de ontluikende maatschappij aan die vorsten had; daar hij zich overtuigd hield, dergelijke toegevendheden, welverre van de invoerders van nieuwigheden te vreden te stellen, dezelve nog des te meer verstouten. In het gevolg van den kardinaal van FERRARE, legaat van PIUS IV, kwam LAINEZ in *Frankrijk*, en verscheen aldaar op de bijeenkomst van *Poissi*, om zich tegen de aanmatigingen der Calvinisten te verzetten. Zijne eerste aanvallen waren tegen de koningin CATHARINA DE MEDICIS gerigt. Hij had den moed, om haar het nutteloozen en het gevaarlijke van dergelijke geschillen aantetoonen, die de waarheid raadselachtig schijnen te maken. Hij zintwistte niet te min in deze vergadering met BEZA, en sprak met nadruk tegen de nieuwere dwalingen. In *Rome* teruggekeerd wees hij het purper van de hand, en overleed in 1565. Zijne levensbeschrijving bestaat in het Spaansch, en is in het Fransch vertaald door MICHAEL D'ESNE, heer van *Bettancourt*, *Douai*, 1595, in 8.vo Men heeft van hem eenige godgeleerde en zedekundige werken. THEOPHILUS RAYNAUD noemt hem als schrijver der *Declaratiën op de constitutiën der Jesuiten*, en eenige schrijvers kennen hem de constitutiën zelve toe: maar zulks is eene dwaling, door de dagteekeningen en onbetwistbaarste daadzaken wederlegd. (Zie IGNATIUS). Hetgene, wat eenige schrijvers hebben te boek gesteld, betrekkelijk de veranderingen door LAINEZ, in de maatschappij der Jesuiten gebragt, is evenzeer fabelachtig (*).

(*) De levensbeschrijvers, die hem verweten hebben, van zich voor

Niemand begreep beter dan hij den geest van den stichter, en legde zich met meer ijver toe, om denzelven onder zijne kinderen te behouden. [Men vindt de lijst zijner werken in de *Bibliotheek* van SOTHWELL.]

LAINEZ (ALEXANDER), uit dezelfde familie als de voorgaande, in 1650 te *Chimay*, in *Henegouwen* geboren, onderscheidde zich reeds vroegtijdig door zijne begaafdheid voor de dichtkunde, en door zijnen smaak voor de vermaken. Na *Griekenland*, *Klein-Azië*, *Egypte*, *Sicilië*, *Italië*, *Zwitserland* doorreisd te hebben, kwam hij, van alles ontbloot, in zijn vaderland terug, maar deze dichter werd om zijne kwinkslagen, en zijne verzen, die hij dikwijls voor de vuist vervaardigde, overal gunstig onthaald. Tevreden van met het glas in de hand aan tafel te worden toegejuicht, wilde deze epikurische dichter aan niemand de vrucht zijner zangnimf toevertrouwen. De meeste der kleine stukken, welke nog van hem bestaan, in 1753, gezamenlijk in 8.vo uitgegeven, zijn bijna enkel *ex-tempores*. LAINEZ overleed te *Parijs* in 1710. Dwaasselijk was hij op het denkbeeld gekomen, om zich naar de vlakte van *Montmartre* te doen geleiden, om alvorens te sterven, nog eens de zon te zien opkomen (een trek door J. J. ROUSSEAU nagevolgd, die zijn venster liet openen, om nog eens de schoone natuur te beschouwen.) Zijn wellustig leven had hem tot die gevoelens gebragt. Al zijne schriften zijn daarvan niet dan een al te getrouw tafereel. De keuze, die hij van PETRONIUS had gedaan, om denzelven in dichtmaat en in onrijm te vertalen, geeft zijne neiging genoegzaam te kennen. Deze vertaling is niet gedrukt.

* LAIRE (FRANCISCUS XAVERIUS), lid der Arkadische akademie van *Rome*, van de maatschappij van *Florence*, en van de akademie van *Besançon*, werd den 10 November 1738 te *Vadans*,

hem en zijne opvolgers, de uitgebreidste volmagt te hebben doen geven, zoo als het altoosdurende generalaat, het regt, om zonder algemeen overleg, allerlei overeenkomsten te sluiten, dat, om op dezelfde wijze de constitutiën der orde, te verklaren en te wijzigen, zijn in dwaling gebragt. Alles was vóór LAINEZ geregeld, die er wel aan kan hebben toegebragt, maar als tweede persoon, en geenszins als algemeen overste der maatschappij.

een dorp bij *Gray* in *Franche-Comté* geboren. Hij omhelsde de orde der minderbroeders, onderwees de wijsbegeerte in het collegie van *Arbois*, en verkreeg in 1774 van zijne oversten de vergunning, om *Italië* te gaan bezoeken. Te *Rome* gekomen, onderzocht hij met eene bijzondere oplettendheid de handschriften van de bibliotheken dier groote stad, en verkreeg door zijne kunde en boekenkennis, den titel van bibliothekaris van den vorst van *Salm-Salm*, die hem de grootste toegenegenheid betoonde. In 1796, liet de kardinaal DE BRIENNE hem den post van hoogstdeszelfs bibliothekaris aanbieden, dien hij met vreugde aannam, in de hoop van in denzelven zijnen smaak voor de *bibliographie* te kunnen voldoen. Hij verkreeg van dien kardinaal de gelegenheid, om de aanzienlijkste bibliotheken van *Italië* te bezoeken, en keerde naar dat land terug, om er zijne nasporingen voorttezetten. Gedurende zijn verblijf te *Rome* gaf PIUS VI hem bewijzen eener bijzondere achting, en beproefde vruchteloos om hem aldaar te houden, door hem den post van opziener der Vatikaansche bibliotheek aan te bieden. In 1791 bood hij het bestuur eene memorie aan, over de te nemen maatregelen ter voorkoming der beschadiging van de gedenkteekens der kunsten, verlette zich met eene onverschrokkenheid, die toenmaals niet zonder gevaar was, tegen de woede der nieuwere Wandalen, en slaagde er in, om eene menigte zeer kostbare geschiedkundige gedenkstukken te redden. Tijdens de organisatie der centrale scholen, werd hij tot bibliothekaris van het Dep.t der *Yonne* benoemd, en opende te *Auxerre*, zijne woonplaats, eene zeer belangrijke bibliographische cursus. Hij behield dezen post tot aan zijnen dood, den 27 Maart 1801 voorgevallen. In het *Magasin encyclopédique* van het jaar 1801 vindt men eene levensschets van pater LAIRE. Men heeft van hem: 1.° *Mémoires etc.* (*Verhandelingen om te dienen tot de letterkundige geschiedenis van eenige groote mannen der 16.e eeuw, met eene bijlage tot de typographische jaarboeken van* MAITTAIRE), *Napels*, 1776, in 4.to — 2.° *Specimen historicum typographiæ Romanæ 15 seculi, cum indice librorum*, *Rome*, 1778. — 3.° *Epistola ad abbatem* UGOLINI *enz.*, te *Pavia*, met het valsche drukmerk *Straatsburg* in 8.vo uitgegeven. — 4.°

De l'origine etc. (*Over den oorsprong en den voortgang der boekdrukkunst in Franche-Comté, met eene lijst der aldaar gedrukte werken*), *Dôle* 1784, in 12.mo — 5.o *Serie dell' edizioni aldine*, met den kardinaal DE LOMENIE, *Pisa*, 1790, in 12.mo; eene tweede vermeerderde uitgave, *Padua*, 1790, in 12.mo; eene derde uitgave, *Venetië* 1792, zelfde formaat. — 6.o *Index librorum ab inventa typographia ad annum 1500*, *Sens*, 1792, 2 dl.n in 8.vo Dit is eene geschiedkundige en beredeneerde catalogus, van al de in de 15e eeuw gedrukte boeken, die tot de prachtige bibliotheek van den kardinaal behoorden. — 7.o *Recherches etc.* (*Nasporingen en geschiedkundige waarnemingen over een gedenkstuk der kunsten, dat in de kerk van Sens bestond*); dezelve zijn in het *Magasin encyclopédique* opgenomen, 3e jaar blz. 542. Dit gedenkteeken is een heerlijk praalgraf, ter gedachtenis van den kanselier DUPRAT, in 1535 als kardinaal en aartsbisschop van *Sens* overleden, opgerigt. — 8.o *Lettres etc.* (*Brieven over verschillende oude gedenkteekens, te Auxerre gevonden*), in hetzelfde dagblad opgenomen.

† LAIRESSE (REINIER), een schilder, te *Luik*, in 1596 geboren. Hij was de kweekeling van JOANNES TAULIER, met wiens dochter hij in den echt trad. Zijne voornaamste schilderijen zijn: *De marteldood der elf duizend maagden*, die men in het Urseliner klooster te *Luik* zag; *de opstanding der dooden*, en de *marteldood van den H. LAURENTIUS*, die men in de abdij van dien naam, bij *Luik* bewaarde. Het Augustijner-klooster van *Luik* bezat verscheiden schilderijen van dien kunstenaar, welke een der schoonste sieraden van dat gesticht uitmaakten. Hij heeft het *plafond* der kerk van *Sarte* bij *Hoei* geschilderd. Nog wordt door de kenners op prijs gesteld, de *Bezoeking der H. ELIZABETH*, die hij voor dezelfde kerk heeft vervaardigd. Maar het is voornamelijk in schilderijen voor partikulieren vervaardigd, dat hij de grootste talenten ontwikkelde. Men noemt als meesterstukken, *den dood van SENECA*, en de *schaking van HELENA*. Hij openbaarde nog eene andere begaafdheid, welke hij met het beste gevolg beoefende: hij was namelijk de kunstmeester, om den rooden Jaspis, het witte marmer, en dat der steengroeven des lands

op het hout voor te stellen, het was hem gelukt, om dezelve zoo natuurlijk na te bootsen, dat degene, die er de hand aan bragten, bedrogen werden. De kerk van *Val-Benoit* bij *Luik* was er mede versierd. Hij overleed in 1667, zonen nalatende, die de erfgenamen zijner talenten waren.

† LAIRESSE (REINIER), zoon van den voorgaande. Zijne neiging bewoog hem, om vruchten in het klein, bloemen en vogelen te schilderen, en dit was in de daad de soort, waarvoor de natuur hem geschapen had. Zijne kleine schilderijen worden als fraaije miniaturen beschouwd. MAXIMILIAAN HENDRIK VAN BEIJEREN, prins-bisschop van *Luik* en keurvorst van *Keulen*, was er zoo zeer over te vreden, dat hij hem met eene jaarwedde naar *Rome* zond: hij verbleef aldaar twee jaren, en vestigde zich alstoen te *Bonn*, alwaar hij voor zijnen beschermer, MAXIMILIAAN HENDRIK werkte. Al zijne schoonste stukken werden gedurende het bombardement dier stad in 1691 vernield. Het jaar van zijnen dood is onbekend.

† LAIRESSE (JACOBUS), broeder van den voorgaande. Deze ging zich met zijnen broeder JOANNES, in *Holland* vestigen, ten einde zich met hunnen broeder GERARDUS te vereenigen, die derwaarts de vlugt had genomen. Het is vooral in de bloemen, dat JACOBUS heeft uitgemunt. Hij heeft ook een twintigtal zeer voltooide portretten geschilderd, zoo als zulks blijkt uit een handschrift, door den heer DE VILLENFAGNE aangehaald. Hij heeft ook een Engel-bewaarder voor de Jesuiten van *Luik* vervaardigd. — JOANNES LAIRESSE, broeder der voorgaanden, beoefende zoo als JACOBUS, niet alleen de schildér-, maar ook de dicht-, toon- en tooneelkunst. Hij slaagde vooral in het schilderen van insekten. — ERNST LAIRESSE, een andere broeder der voorgaanden, muntte vooral uit in het schilderen van dieren.

LAIRESSE (GERARDUS), broeder voorgaanden, te *Luik*, in 1640 geboren. Deze is de beroemdste der zonen van den ouden REINIER. Hij bezat eenen geoefenden geest, de dicht- en toonkunst, maakten beurtelings zijne uitspanning, en de schilderkunst zijne bezigheid uit. Zijn vader was zijn onderwijzer in de teekenkunde; reeds in den ouderdom van 15 jaren slaagde hij in het portretschilderen. Zonder veel moeite won hij veel geld, doch verteerde het ook weder op

dezelfde wijze. Zijne jeugd was zeer onstuimig; de liefde strooide rozen en doornen op het pad derzelve. Hij had vele bijzondere lotgevallen. Na eene zijner minnaressen, die hem met woede had aangevallen, wijl hij haar niet wilde huwen, gevaarlijk gekwetst te hebben, zag hij zich genoodzaakt zijn vaderland te verlaten, en nam de wijk naar *Holland*. Hij muntte uit in groote zamenstellingen. Met eene gelukkige genie begaafd, bezat hij even zoo vele vruchtbaarheid in de uitvinding als gemakkelijkheid in de uitvoering. Zijne denkbeelden waren schoon en verheven. De *opneming ten Hemel der H. Maagd*, die in de hoofdkerk van *Luik* was, de *bekeering en de doop van den H. Augustinus*, die men in het Urseliner-klooster vond, hebben de bewondering der kenners geboeid. Men stelde evenzeer eene schilderij op prijs, de nederdaling van Orpheus in de hel voorstellende. Hij overleed te *Amsterdam*, in 1711. Nadat Lairesse in den ouderdom van 50 jaren blind was geworden, troostte hij zich over dit ongeluk, door conferentiën over de schilderkunde te besturen, en zijne geheele theorie in het Nederduitsch te dicteren. Deze lessen door zijne hoorders en leerlingen met zorgvuldigheid opgeschreven, maken eene volledige verhandeling uit over de schilderkunde, men vindt in dezelve ook de grondbeginselen der teekenkunde, die lang te voren reeds gedrukt waren geweest. Lairesse heeft vele platen nagelaten met sterk water geëtst. Ook heeft men volgens dezen meester gegraveerd. Lairesse was de vader van drie zonen, waarvan twee de kweekelingen in zijne kunst werden.

Lairvels (Servatius), te *Soignies*, in *Henegouwen*, in 1560 geboren, abt van *Sainte-Marie-aux-Bois*, en reformateur der orde van Premonstrateit, liet zijne hervorming goedkeuren door Lodewijk XIII, die hem toestond, dezelve in zijn rijk in te voeren, en door de Paussen Paulus V en Gregorius XV. De abt Lairvels had den troost, van in *Frankrijk* zoo wel als in *Lotharingen*, den geest van armoede, van liefdadigheid, van ootmoedigheid en van versterving, welke de eerste volgelingen van den H. Norbertus bezielde, te zien herleven. Hij overleed in de abdij van *Sainte-Marie-aux-Bois* in 1631, na eenige stichtelijke werken, op eene wijdloopige wijze geschreven, in het licht te hebben gegeven: 1.° *Sta-*

tuts etc. (*Hervormingsregels der orde van Premonstrateit*). — 2.° *Cathéchisme etc.* (*Catechismus der nieuwelingen*). — enz.

LAÏS, eene beruchte ligte vrouw, in het jaar 420 vóór J. C. te *Hyccara*, eene stad in *Sicilië* geboren, werd naar *Griekenland* vervoerd, toen NICIAS, veldheer der Atheners, haar vaderland verwoestte. *Korinthe* was het eerste tooneel harer geilheid. Vorsten, grooten, redenaars, wijsgeeren, alles snelde naar haar toe. LAÏS had eenen bepaalden smaak voor de wijsgeeren. De walgelijke Cyniker DIOGENES, behaagde haar. ARISTIPPUS, een andere wijsgeer, bragt met haar een gedeelte van zijn vaderlijk erfgoed door. Deze vrouw schertste somwijlen over de zwakheid dezer lieden, die den naam van *wijzen* voerden: » Ik weet niet, zeide zij, wat men door de gestrengheid der wijsgeeren verstaat, maar met dien schoonen naam zijn zij dikwijls niet minder aan mijne deur dan de Atheners." Na een gedeelte der jeugd van *Korinthe* bedorven te hebben, begaf LAÏS zich naar *Thessalië*, om er eenen jongeling te bezoeken, op welken zij verliefd was. Men wil, dat eenige op hare schoonheid naijverige vrouwen, haar in het jaar 340 vóór J. C. in eenen Venus-tempel vermoordden. *Griekenland* rigtte te harer eer gedenkteekenen op, tot schande der betamelijkheid en der zeden, die het blinde Heidendom niet kende, en wiens godheid zoo als de heilige PAULUS zegt, het schandelijkste gedeelte was van zulks ligchamelijk te zijn. *Quorum deus venter est, et gloria in confusione eorum.* (*Phil.* III, 19.) [Men moet deze LAÏS niet verwarren met eene andere, die omtrent 50 jaren later leefde.]

LAISNÉ, of LAINAS (VINCENTIUS), priester van het *Oratorium* van *Frankrijk*, te *Lucca*, in 1633 geboren, onderwees met roem, en hield *Conferentiën* over de heilige Schrift, te *Avignon*, te *Parijs* en te *Aix*. Dezelve werden zoo zeer toegejuicht en gezocht, dat men in de laatstgenoemde stad verpligt was, stellaadjen in de kerk opterigten. — Zijne gezondheid was steeds zeer wankelbaar geweest; men had hem naar *Aix* gezonden, om dezelve te herstellen: hij overleed aldaar in 1677. Men heeft van hem: 1.° *Oraisons funèbres etc.* (*Lijkreden van den kanselier* SEGUIER *en van den maarschalk* DE CHOISEUL.) De lofspraken zijn gematigd in dezelve, en

de netelige plaatsen met beleid behandeld. Zijne welsprekendheid is te gelijker tijd bloeijend en Christelijk. — 2.° *Conferentiën*, over de Kerkvergadering van *Trente*, te *Lyon* gedrukt. — 3.° *Conferentiën*, in handschrift, 4 dl.n in fol. over de H. Schrift. Een overheidspersoon van *Aix* bewaarde dezelve in zijne Bibliotheek. [In een' harer *Brieven* aan hare dochter spreekt Mevrouw de Sévigné met veel lof over de welsprekendheid van Laisné, dien zij eene zijner lijkreden had hooren voordragen, en stelt hem gelijk met Massillon, van wien deze vader de vriend was.]

Laith, of Leith, was een koperslager, die drie kinderen, Jakob, Amrou en Ali genaamd; opvoedde. Daar de vader en de kinderen hun beroep moede werden, wilden zij de wapens voeren. Laith trok dus met zijne drie kinderen te veld, en na eenige gelukzoekers verzameld te hebben, waarvan hij zich tot hoofd opwierp, werd hij kapitein van gaauwdieven. Hij roofde echter met bescheidenheid, en plunderde degene, welke in zijne handen vielen nooit geheel en al uit, maar stelde zich tevreden, hetgene, wat zij hadden met hen te deelen. Hij was bekend en geacht om zijne dapperheid, en om die zijner kinderen, bij Darhan, die toenmaals in *Segestan* regeerde. Deze vorst lokte hem aan zijn hof, en bevorderde hem tot de eerste waardigheden van den Staat: zoodat Laith, bij zijn overlijden, aan zijnen zoon Jakob, de hoop en de middelen naliet, om tot iets groots te geraken. In de daad, het was deze zelfde Jakob, die de *dynastie* der *Soffariden* stichtte.

* Lake (Gerardus), Lord, Burggraaf, Engelsche veldheer, in 1744, uit eene zeer oude familie geboren, omhelsde vroegtijdig het vak der wapens en verhief zich door zijne eigene verdiensten. Hij onderscheidde zich gedurende den zevenjarigen oorlog, en in *Amerika* onder den generaal Cornwallis. Toen *Engeland* in 1793, den oorlog aan *Frankrijk* had verklaard, werd hij, aan het hoofd van de eerste brigade der gardes naar *Holland* gezonden; hij kwam met het Engelsche leger terug, dat de Franschen in 1794 noodzaakten, om het vaste-land te verlaten; in 1797 ontving hij bevel, om zich naar *Ierland* te begeven, om aldaar den opstand te dempen, die er losgebarsten was. Den 21 Junij van dit zelfde jaar versloeg hij de opstande-

lingen te *Vinegarhill*; toen kort daarna, de Franschen, onder de bevelen van den generaal HUMBERT geland waren, werd LAKE te *Castlebar*, alwaar hij zes stukken achterliet, geslagen. Hij vergoedde zijn verlies den 8 September 1798, bij *Ballynamuck*; zeer overlegen in getal zijnde, noodzaakte hij de Franschen en Ieren, die niet op het slagveld gebleven waren, om de wapens nederteleggen. *Ierland* onderwierp zich; LAKE, die aldaar in afschuw was, had, door zijne overdreven gestrenge maatregelen, de geesten verbitterd. In 1800 werd hij tot opperbevelhebber van het Engelsche leger in *Indië* benoemd. In de maand November 1801 bewoog hij den Nabab-Vizier, om aan *Engeland* een gedeelte grondgebieds aftestaan, in plaats van de subsidie, waaraan hij onderworpen was. In 1802 versloeg hij de Zemindars van *Sasni* en *Cotchoura*, en maakte zich meester van al hunne plaatsen. Den 29 Augustus 1803, trok hij het grondgebied der Mahraten binnen, en na den Franschen veldheer PERRON, terug te hebben gedreven, maakte hij zich meester van de sterkte *Aly-Ghor*. Den 11 September 1803 viel hij den Franschen generaal in de vlakte van *Dehly* aan, en noodzaakte na een bloedig gevecht, twee zijner brigaden, om zich gevangen te geven. Na de Mahratische en Fransche troepen uit de stad *Agra* verdreven te hebben, vond hij zich meester van de bezettingen van *Scindia*, ten oosten van de rivier *Tomboul*. Tegen het einde des jaars, sloot hij een verdrag met den rajah van *Djeipour*. Den 17 November overrompelde hij in zijne legerplaats, HOLCAR, opperhoofd der Mahraten, en versloeg hem geheel en al. In de maand Januarij 1805 berende hij *Bertpore*, de eenige plaats, welke aan HOLCAR overbleef: hij vraagde den vrede. De vijandelijkheden begonnen op nieuw. Nadat HOLCAR alles verloren had, sloot hij in de maand Februarij 1807 een tweede verdrag, waarna LAKE, in 1807 in *Engeland* terugkwam. Met den titel van *Lord LAKE*, tot rijkspair, vrijheer van *Dehly* en *Laswarri*, burggraaf, gouverneur van *Plymouth* benoemd, overleed hij den 21 Februarij 1808, nadat hij slechts eenige maanden van zijnen verheven rang genot had gehad. — GEORGE AUGUSTUS FREDERIK, zijn tweede zoon, die onder hem, den veldtogt naar de *Indiën* had gemaakt, sneuvelde den 17 Augustus 1808, in den

slag van *Roleia* in *Portugal*. WELLINGTON stelde in hem het grootste belang.

LALANDE (JACOBUS DE), Raadsheer en Hoogleeraar in de regtsgeleerdheid te *Orleans*, zijne geboorteplaats, werd in 1622 geboren, en overleed in 1703. Hij werd evenzeer betreurd om zijne kunde als om zijnen ijver en zijne neiging tot weldadigheid, waardoor hij den titel van *Vader des volks* verdiende. Men heeft van hem: 1.° Een uitmuntend *Commentarium* over het stadsregt van *Orleans*, in fol. 1677, en in 1704, in 2 dl.n herdrukt, de eerste uitgave is de beste. 2.° *Traité etc.* (*Verhandeling over het opontbod van edelen en onedelen, die een leen bezitten enz.*), in 4.to, 1674. — 3.° Verscheiden andere *Regtsgeleerde werken*, in het Latijn.

LALANDE (MICHAËL RICHARD DE) een Fransche toonkunstenaar, te *Parijs* in 1657 geboren, overleed te *Versailles* in 1726. Hij verbond zich aan het orgel en het klavier, en deed zich weldra in verscheiden parochiën verlangen. LODEWIJK XIV verkoos hem, om aan de beide jonge prinsessen, zijne dochters, mejufvrouwen DE BLOIS en DE NANTES het klavier te leeren spelen. Hij verkreeg achtereenvolgend de beide posten van kamer-muzijkmeester, de beide van componist, dien van opperbewindhebber der toonkunst, en de vier posten van kapelmeester. De *motetten*, welke hij steeds met vele toejuiching voor LODEWIJK XIV, en LODEWIJK XV heeft doen uitvoeren, zijn gezamenlijk in 2 dl.n in fol. uitgegeven. Men bewondert vooral het *Cantate*, het *Dixit* en de *Miserere*.

* LALANDE (JOZEF HIERONYMUS LE FRANÇAIS DE), een beroemde sterrekundige, te *Bourg-en-Bresse*, den 11 Julij 1732 geboren, werd in den beginne door zijnen vader, voor de loopbaan der balie bestemd. Te *Lyon* in een gesticht der Jesuiten geplaatst, werd hij aldaar met eenen zeer godvruchtigen geest bezield, en, in den ouderdom van 10 jaren, schreef hij tooneelstukjes of andere werkjes, welke de godsdienstigste gevoelens ademden. Hij beoefende de wiskunde onder pater BERAUD, toen op den 25 Julij 1748 de groote verduistering plaats had: met de grootste oplettendheid volgde hij de waarnemingen, welke zijn onderwijzer over dit luchtverschijnsel maakte. Onbepaald in zijne besluiten, wist hij niet, wat hij voor zijne toe-

komstige bestemming zou ondernemen; in het begin had hij het verlangen van zijnen vader toegejuicht, die wenschte, dat hij advokaat zoude worden: toenmaals beoefende hij de welsprekendheid onder zijnen hoogleeraar der *rhetorica*. Toen hij zijne wijsgeerige cursus maakte, had hij het oog op de godsdienst gevestigd, en hij wilde Jesuit worden; maar, achter deze *godsdienstige gevoelens* was de zucht voor de wetenschap verborgen, aan welke hij later zoo veel roem heeft bijgezet. In de afzondering, waarin hij zou geleefd hebben, ware hij in de maatschappij van Jesus gebleven, hoopte hij de hulpmiddelen en vooral de rust te vinden, welke hij noodig had, om de sterrekundige kennis op te doen, die het voorwerp zijner wenschen was. Maar zijne ouders verzetten zich tegen zijn verlangen: zij zonden hem naar *Parijs* om zijne regtsgeleerde cursus te volbrengen. Na tot advokaat te zijn bevorderd, stelde hij zijne regtsgeleerde studien geheel en al ter zijde. Hij had kennis gemaakt met Delisle, die in het door hem bewoonde huis een *observatorium* had opgerigt: hij volgde zijne lessen, woonde de sterrekundige voorlezingen bij, die Messier in het collegie van *Frankrijk* hield, en bezocht de cursus van wiskundige natuurkunde, welke toenmaals de hoogleeraar Lemonier gaf, beroemd geworden, wijl hij eenen graad aan den poolcirkel heeft gemeten. Lalande wist de vriendschap zijner meesters te winnen, en hij maakte gebruik van hun onderwijs. Men hield zich toenmaals met een groot sterrekundig vraagstuk bezig; het was namelijk te doen, om de *parallaxis* van de maan, den afstand van de maan tot de aarde te bepalen. Lacaille had zich naar de *Kaap de Goede Hoop* begeven, om betrekkelijk de oplossing van dit vraagstuk, waarnemingen te maken, en tevens de geleerden van *Europa* uitgenoodigd, om hem door corresponderende waarnemingen te ondersteunen. De ligging van *Berlijn* was degene, welke het geschiktste toescheen, wijl dezelve zich bijna onder den meridiaan van de Kaap bevindt; maar het *observatorium* dier stad, bezat toenmaals noch geschikt werktuig, noch behoorlijk geoefende sterrekundigen. Lemonier bood zich aan, en werd ligtelijk aangenomen; toen hij door het bestuur gemagtigd was, om zich naar *Berlijn* te begeven, had hij geene moeite, om zich te doen vervangen door zijnen kweekeling, aan wien hij zijn vierde van eenen

cirkel toevertrouwde, het volledigste, dat te dien tijde bestond. LALANDE, ofschoon pas 19 jaren oud zijnde, vertrok dus naar *Berlijn*. Aan FREDERIK voorgesteld, die verwonderd was, eenen zoo jongen sterrekundige te zien, en die hem bij deze gelegenheid de vleijendste woorden toesprak, werd hij als lid der Akademie van *Berlijn* aangenomen. Gedurende den geheelen tijd van zijn verblijf in die stad, bragt hij de nachten in zijn observatorium door, de morgenstonden bij EULER, van wien hij lessen in de Algebraïsche analyses ontving, en de avonden met de wijsgeeren van het hof des konings. Bij zijne terugkomst gaf hij den uitslag zijner waarnemingen in eene *brochure* in het licht, getiteld: *D. LALANDE, astronomium regius, de observationibus suis Berolinensibus ad parallaxim lunæ definiendam, etc.* Na deze reis, kwam hij te *Bourg* terug, alwaar hij op den aandrang zijns vaders, die in zijnen zoon liever eenen advokaat, dan eenen *academicus* bezat, in de pleitzaal dier stad verscheiden zaken verdedigde. Omtrent dezen tijd bespeurde men in hem nog niet de minste soort van verandering: hij scheen steeds aan de godsdienst verkleefd, en vergezelde zijne moeder in hare godvruchtige oefeningen. In 1754 werd de 21jarige LALANDE, tot hoogleeraar der sterrekunde benoemd: hij kwam te *Parijs* terug. Middelerwijl hadden LACAILLE en LEMONIER een geschil over den graad van *Amiens*: LALANDE verklaarde zich tegen zijnen meester. De gevoeligheid van dezen laatste daarover duurde achttien jaren, en, zoo als LALANDE zeide: *Eene geheele omwenteling van de doorsnijdingspunten der maan.* De waarnemingen van de *Kaap* en van *Berlijn* hadden den uitslag niet opgeleverd; welken men er zich van beloofd had, wijl men den diameter der maan niet naauwkeurig kende. Met behulp van eenen zonnemeter van achttien voeten, gelukte het aan LALANDE, dien diameter en deszelfs onveranderlijke betrekking met de horizontale parallaxis te bepalen. Er moesten twee voorbijgangen van *Venus* door de zon plaats hebben. Om op eenen aardkloot de gunstigste liggingen te kunnen kiezen, stelde LALANDE op eene aardrijkskundige kaart, het uur voor van den in- en uitgang van *Venus* voor de verschillende landen der aarde. Bij de ontwikkeling der wijze van DELISLE, die ook de zijne

werd, bediende hij zich geheel en al van dezelve; deze wijze was des te veiliger, daar LAGRANGE, die dezelve eenige jaren later wilde onderzoeken, tot dezelve uitkomsten geraakte. LALANDE hield zich ook met de zonnewijzerkunde op; hij verklaarde verscheiden bijzondere wijzers, zoo als dien van *Bourg en Bresse*, dien van *Besançon*, dien van PINGRÉ enz. Hij schreef eene geleerde *Verhandeling* over de komeet van 1765, waarvan HALLEY de wederverschijning had voorzegd, en gaf in het vervolg nieuwe bijzonderheden, over de laatste verschijning dier komeet in het licht. Nadat MORALDI het opzigt over de *Connaissance des temps* had laten varen, volgde LALANDE hem op, en had den voorrang boven PINGRÉ, ofschoon die sterrekundige zeer voordeelig bekend was door eenen *Etat du ciel* (*Staat des Hemels*), voornamelijk voor de marine bestemd. LALANDE gaf aan het werk, waarvan hij redacteur was geworden, eenen zekeren graad van volkomenheid, en van 1760 tot 1775 ingesloten, schreeef hij 16 deelen van hetzelve. Daar de verbeteringen aan dit werk toegebragt, breedvoeriger verklaringen en ophelderingen vorderden, vereenigde hij dezelve in een boekdeel, dat hij afzonderlijk in het licht gaf, onder den titel van *Exposition, etc.* (*Verklaring der Sterrekundige berekening*), *Parijs*, 1752. In hetzelfde jaar, stond hem DELISLE, zijn eerste meester te *Parijs*, onder den last der jaren gebukt, den leerstoel der sterrekunde af, welken hij bij het collegie van *Frankrijk* bekleedde. LALANDE verving hem met roem op denzelven, en er kwamen uit zijne school uitmuntende leerlingen te voorschijn, zoo als HENRY, BAVRY, PIAZZI, zijn neef LE FRANÇAIS LALANDE, MECHIN en anderen, die voor de zeevaartkunde zeer nuttig werden, daar zij sterrekundige methoden, bij dezelve invoerden. Deze diensten verwierven hem de eer, om onder de leden der akademie van *Brest* te worden opgenomen, en eene jaarwedde van 1000 *livres* hem door het gouvernement verleend. Nog bewees hij eene gewigtige dienst, aan de door hem onderwezen wetenschap, door in zijne *Verhandeling over de Sterrekunde* de gapingen aantevullen, welke men aan verscheiden werken verweet, zoo als de *Elémens* van CASSINI, de *Institutions astronomiques* van LEMONIER, en de *Leçons élémentaires* van LACAILLE. Men was in het jaar 1769, waarin men den voorbijgang van *Venus* en de

zon wachtte. LALANDE beijverde zich, om alle sterrekundigen van *Europa* uit te noodigen, om hunne waarnemingen te maken. Deze geleerden zonden hem den uitslag derzelve, uitgenomen pater HELL, een beroemde sterrekundige, en bekend door zijne *Ephemeriden van Weenen*, stad, waar hij zijn verblijf hield. Dit gaf aanleiding tot eenige geschillen tusschen de beide sterrekundigen; maar eindelijk was LALANDE genoodzaakt te bekennen, dat de waarneming van pater HELL over den voorbijgang van *Venus* de volledigste was geweest. Dat hij dezelve voor het overige niet aan LALANDE had gezonden, was op bevel van zijn gouvernement geschied. Intusschen gaf LALANDE in 1772 zijne *Waarneming* over dezen zelfden voorbijgang in het licht, welke diende, om op de meestmogelijk naauwkeurige wijze, den afstand van de zon tot de aarde te bepalen. Nadat hij in 1773, in de *Elemens etc.* (*Grondbeginselen der wijsbegeerte van NEWTON*) door VOLTAIRE had gelezen, » dat de ontmoeting eener planeet, welke tegen de aarde zou botsen, dezelve in brand zou hebben kunnen steken, maar dat de Voorzienigheid alles zoodanig geregeld had, dat dezé aanraking onmogelijk was gemaakt," en nadat CLAIRAUT van zijnen kant, bij gelegenheid van de komeet van 1759 had bewezen, » dat de aantrekking der planeten, eene wegstreep aanmerkelijk kon veranderen," verklaarde zich LALANDE tegen de eerste stelling; en terwijl hij in zeker opzigt de tweede aannam, besloot hij, dat de zaak *niet geheel en al onmogelijk*, maar buitengemeen onwaarschijnlijk was, en schreef over dat onderwerp, de *memorie*, getiteld: *Réflexions etc.* (*Overwegingen over de planeten, die de aarde kunnen naderen*). Dit geschrift geraakte bekend; en de mogelijkheid, welke de titel aanduidde, dat eene komeet den aardbol naderde en *denzelven bij gevolg in brand stake*, bragt het publiek in beweging. Men dacht dat het einde der wereld zou plaats hebben op den oogenblik, dat men zulks het minste verwachtte. Deze vrees verdubbelde, toen men vernam, dat deze verhandeling niet was voorgelezen in de zitting, waarvoor dezelve bestemd was; want men verbeeldde zich dat zulks enkel niet was geschied, om het ongeluk te verbergen, dat men er in aankondigde. LALANDE, die zoo zeer naar be-

roemdheid streefde, verwierf dezelve bij deze gelegenheid, ten koste der algemeene verslagenheid; dezelve was zoodanig, dat de luitenant van policie, zich de *memorie* deed ter hand stellen, en overtuigd dat dezelve niets verontrustends bevatte, beval hij het in het licht geven derzelve. Deze voorzigtige stap bragt de geesten geenszins tot bedaren, en men hield zich overtuigd, dat de schrijver, de verschrikkelijke aankondiging, welke men zoo zeer vreesde, had achterwege gelaten. De rust werd niet dan langzamerhand hersteld, toen men en de memorie en de kometen vergeten had. Kort daarna begaf LALANDE zich naar *Beziers*, alwaar men den zuiversten hemel genoot, om de aangekondigde verdwijning van den ring van *Saturnus* waartenemen; maar de zwakte van zijn gezigt maakte zijne waarneming minder naauwkeurig, dan die, welke men te *Parijs* en te *Londen* gemaakt had. Hij had te dien opzigte verscheiden geschillen met CASSINI DE THURY; maar gemeenschappelijke vrienden verzoenden de beide sterrekundigen. De eerste gaf in 1776 eenen Hemelbol in het licht van eenen voet middellijn; hij hield zich vervolgens bezig, om de laatste hand te leggen aan een werk over de *middellijnen der wachters van JUPITER*, dat BAYLLY onvolledig had gelaten, en omtrent hetwelk deze laatste hem volkomen vrijheid naliet. Reeds in 1789 kwamen al de sterrekundigen in beweging; het was om eenen voorbijgang van *Mercurius* te doen, die den 3 Mei moest plaats hebben. LALANDE liet dezelve in het *Journal de Paris* aankondigen, en had de minuut en de seconde bepaald, waarop *Mercurius* de zonneschijf moest verlaten. LALANDE bedroog zich, en vond zich gedrongen, zulks te bekennen, maar men moet ook zeggen, dat de Hemel op dien dag met wolken bedekt was. Hij had tot deelgenoot in zijne werkzaamheden, zijnen neef, die zijn kweekeling was, en waarvan hij op eene zeer voordeelige wijze spreekt in de voorrede zijner *Histoire etc.* (*Geschiedenis van den Fransehen Hemel*). » Deze verzameling, zegt hij, zal talrijke waarnemingen van CASSINI, van LEMÔNIER, van DELISLE, van MESSIER, enz. kunnen bevatten; maar ik heb gemeend met de nieuwste te moeten beginnen, en vooral met de waarnemingen der sterren, die de eerste grondslag der sterrekunde zijn. Ik had aan LEPAUTE-DAGELET

de beschrijving van den gesternden Hemel aangewezen: hij begon in 1782, en men vindt in dit deel een gedeelte zijner waarnemingen. De reis van LA PEYROUSE, ontnam hem ons den 13 Junij 1785. MICHAËL LE FRANÇAIS LALANDE, mijn neef, ondersteunde mij verre boven mijne verwachting, en hij heeft het tot vijftig duizend sterren gebragt." Deze lof van zijnen neef is bevestigd door den beroemden dr. OLBERS, die geene zwarigheid maakt, om te zeggen, dat dit werk *uitmuntend* is, en hij voegt er bij: » Ik ben zeer overtuigd, dat de nakomelingschap deze uitspraak zal bevestigen, en dat de sterrekundigen, eenmaal de geheele waarde zullen gevoelen, eener zoo getrouwe en zoo volledige beschrijving des Hemels." Op het einde der 18e eeuw deed LALANDE, door zijnen invloed, het observatorium der militaire school bouwen, en door het gouvernement de *quadratuur des cirkels* koopen, die eerst aan DAGENET, en vervolgens aan MICHAËL LALANDE, zijnen neef, werd toevertrouwd; eindelijk stichtte hij eenen gedenkpenning, welken het instituut jaarlijks aan den schrijver, *der belangrijkste waarneming, of der ter bevordering der sterrekunde nuttigste verhandeling* toekent. Hij bezorgde de *Ephémerides* tot in 1775, wanneer hij met de *Connaissance des temps* werd belast. Na dit tijdschrift te hebben laten varen, vatte hij hetzelve in 1794 weder op, en zette het voort tot aan zijnen dood. In zijnen ouderdom verviel LALANDE tot eene dier zonderlingheden, die vrij gemeen zijn aan diegene, welke zich op de rekenkundige wetenschappen toeleggen; eene zijner zonderlingheden was, spinnen te eten: zulks deed andermaal van hem spreken en dit was juist hetgene, wat hij wenschte. Met hetzelfde doel plaatste hij zich des avonds op den *Pont-Neuf*, en liet den nieuwsgierigen, die hem in grooten getale omringden, de glansveranderingen der ster *Arpol* zien, en sprak met hen over sterrekunde; hij vergat daarbij niet te zeggen, dat hij LALANDE heette. Daar hij een dweepzuchtige vereerder van MONTGOLFIER was (zie dat art. en GUSMAO), en zich hoe langer zoo meer bij het volk wilde indringen, kwam hij op het denkbeeld, om zich in eenen luchtbal naar *Gotha* te begeven. Hij maakte dit besluit openlijk bekend, besteeg werkelijk eene ballon, die zich in de lucht verhief; maar zijn geleider, bij tijds onderrigt, deed hem in het *bosch van*

Boulogne nederdalen, betuigende, dat de wind tot de reis naar *Gotha* tegen was. Gedwongen, om dezelve te staken, troostte zich LALANDE, door het denkbeeld, dat het publiek zijnen moed op prijs had kunnen stellen, en dat hij het onderwerp aller gesprekken zoude zijn. Bij het zien der uitgebreide lijst der werken van LALANDE, bij het opsommen der talrijke door hem gedane nuttige ontdekkingen, staat men verbaasd, in hem geenen godsdienstigen man te vinden. Bij het begin der Fransche omwenteling, omhelsde hij met geestdrift de zaak derzelve, en sprak in 1793 openlijk eene *redevoering tegen het bestaan van God* uit. Toen gelukkiger tijden aan iedereen toestonden, om zijn geloof te volgen; ging hij voort het atheïsmus te verdedigen en te prediken, en was SYLVANUS MARÉCHAL behulpzaam in de zamenstelling van het *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek der godverzakers*). Hij gaf zelfs twee *Bijlagen* tot deze slechte compilatie in het licht, welke vol van leugens en grootspraak zijn; eindelijk dreef hij zijne zucht, om proselieten te maken, zoo ver, dat hij van het gouvernement bevel ontving, om, omzigtiger te zijn en over dit onderwerp niets meer te schrijven. Men heeft zijn gedrag bij deze gelegenheid toegeschreven aan de zucht, waarmede hij bezield was, om van zich te doen spreken, onverschillig op welke wijze. Hij zeide zelf, dat hij *een wasdoek was voor de beleedigingen, en eene spons voor de lofspraken.* Hij heeft bij herhaling doen drukken, *dat hij alle deugden der menschheid meende te bezitten.* » Ik heb welligt ongelijk gehad, voegt hij er ergens bij, van aldus te spreken; maar de overtuiging van mijn geweten, maakt mij zulks tot eene wet." Een verstandig man zeide: *Men moet ten minste onder zijne deugden de zedigheid niet tellen.* Zijne zonderlinge en eigenzinnige inborst, en de gewoonte, welke hij had aangenomen, om aanhoudend zijn gevoelen te openbaren, zelfs over onderwerpen, die niet tot zijn vak behoorden, had eene menigte misnoegden en lasteraars tegen hem opgewonden, die hem in den avond van zijn leven zelfs met beleedigingen overlaadden. Men beweert, dat hij zich jaarlijks, in de Goede week, de *Lijdensgeschiedenis van J. C.* deed voorlezen. Men duide het ons niet ten kwade, dat wij in dit geval tot het *Scepticismus* overhellen, en het uiteinde van LALANDE regtvaardigt niet dan al te

zeer onze twijfelingen. Gedurende langen tijd had hij zich aan eenen leefregel onderworpen, die in een beperkt gebruik van spijzen, in het drinken van veel water, en in het doen van groote wandelingen bestond. Deze leefregel, welken hij in de strengste jaargetijden opvolgde, eindigde met zijne gezondheid te ondermijnen, die daarenboven niet zeer sterk was. Hij voorzag, dat zijn laatste oogenblik naderde, en men hoorde hem om de hulp der Godsdienst noch vragen, noch zich dezelve verschaffen. Op den avond van den 4 Augustus 1807, zeide hij tot degene, die hem omringden: *Ik heb u niet meer noodig, gaat rusten.* Men kwam eenige oogenblikken daarna terug, en hij had den geest gegeven. Hij heeft nagelaten: 1.° *Exposition etc.* (*Verhandeling over de sterrekundige berekening*), *Parijs*, 1762, 1 dl. — 2.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de sterrekunde*), 1764, 2 dl.n in 4.to. Hij gaf er twee andere uitgaven van in het licht, die van 1790, bevat zijne *nieuwe planeettafels*; een vierde dl., in 1780 in het licht gegeven, bevat een aantal waarnemingen over de getijën. Men vindt er ook eene *Verhandeling* in van DUPUIS, over *den sterrekundigen oorsprong* aller fabels, dat later aanleiding gaf tot het zeer onregtzinnige werk *l'Origine de tous les cultes*. — 3.° *Mémoire etc.* (*Verhandeling over den voorbijgang van* VENUS *den 3 Junij 1769 waargenomen, om tot vervolg te dienen, van de verklaring der kaart, in 1764 in het licht gegeven*), *Parijs*, 1772, in 4.to — 4.° *Réflexions etc.* (*Overwegingen over de planeten, die de aarde kunnen naderen*), ibid 1774. — 5.° *Lettre etc.* (*Brief over den ring van Saturnus, door heer* LALANDE *aan den heer* CASSINI *geschreven ten opzigte van zijn berigt geplaatst in het* Journal politique *van Augustus 1773*), *Toulouse*, in 8.vo — 6.° *Abrégé etc.* (*Beknopte theoretische en praktische geschiedenis der scheepvaartkunde, door den heer* LALANDE, *met uurkringstafels, door meurouw* LALANDE, *zijne nicht, berekend*), *Parijs*, 1773, 1 dl. in 4.to De schrijver heeft in dit werk de lijst van alle goede scheepvaartkundige werken geplaatst, die in de *Bibliographie astronomique* niet worden opgegeven. — 7.° *Astronomie etc.* (*Sterrekunde voor dames*), 1793, 1 dl., in 8.vo — 8.° *Catalogue etc.* (*Lijst van duizend deaspunten*

omringende sterren), 1795, — 9.° *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de hoogte van Parijs, boven de oppervlakte der zee*), 1795. — 10.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van den Franschen Hemel, de waarnemingen van verscheiden Fransche sterrekundigen bevattende*), 1801, op last des gouvernements gedrukt. — 11.° *Voyage etc.* (*Reis naar den Mont-Blanc*), in Augustus 1796 gedaan, 20 blzd.n in 8.vo — 12.° *Voyage etc.* (*Reis door Italië*), *Parijs*, 1786, 3 dl.n in 12.mo; een uitmuntend werk, met eenen atlas, den platten grond der voornaamste sleden bevattende. Hij is de uitgever geweest van de *Leçons élémentaires etc.* (*Grondbeginselen der sterrekunde door* LACAILLE), 4e uitg. 1780, van de *Traité etc.* (*Verhandeling over de spheer en den almanak*), door RIVARD, 1798, nieuwe uitgave; van de *Histoire etc.* (*Geschiedenis der wiskunde*), door MONTUCLA 1800, enz. Hij heeft daarenboven, medegewerkt aan de *Bibliographie astronomique*, aan bijna al de geleerde *Dagbladen* of *Verzamelingen* van *Europa*; hij heeft verscheiden afzonderlijke *verhandelingen*, *memoriën*, *overwegingen* enz. geschreven, waarvan de naamlijst al te lang zoude zijn, en die men in *la France littéraire* bij het artikel LALANDE, door QUÉRARD kan vinden. De lofrede van LALANDE, door DELAMBRE gehouden, komt voor in het 5e dl. der *Memoriën van het instituut*. Mevrouw de prinses CONSTANTIA van *Salm*, heeft in 1809, in het atheneum der kunsten, eene *geschiedkundige lofrede* van LALANDE voorgelezen; dit stuk, gevolgd door aanteekeningen uit de Memoriën van LALANDE ontleend, komt voor in het 2e deel van het *Magasin encyclopédique*, 1810.

LALANE (NOËL of NATALIS DE), een beroemde leeraar der *Sorbonne*, te *Parijs* geboren, was het hoofd van de afgevaardigden te *Rome*, ter zake van JANSENIUS, ter welker verdediging hij, zegt men, zijn geheele leven werkte. Men schrijft hem meer dan veertig verschillende werken over dat onderwerp toe, over welke het gezag der Kerk hem andere gevoelens had behooren te geven. De voornaamste zijn: 1,° *De initio piæ voluntatis*, 1650, in 12.mo — 2.° *La Grâce etc.* (*De zegepralende genade*), in 4.to, onder den naam van BEAULIEU: de volledigste uitgave is die van 1666. — 3.° *Conformité etc.* (*Overeenkomst van* JANSENIUS *met*

de Thomisten, ten opzigte van de vijf stellingen.) — 4.° *Vindiciæ santi* THOMÆ *circa gratiam sufficientem*, tegen pater NICOLAÏ, een dominikaner, met ARNAULD en NICOLE. LALANE overleed in 1673, 55 jaren oud.

LALLEMANT (LODEWIJK), een Jesuit, te *Châlons-sur-Marne* in 1578 geboren, als rector te *Bourges*, in 1635 overleden, is de schrijver eener *Verzameling van grondregels*, welke men achter zijn *Leven* vindt, in 1794, in 12.mo, door pater CHAMPION, in het licht gegeven, en dat later is in het licht verschenen onder den titel van *Doctrine spirituelle*; de laatste uitgave is van *Avignon*, 1781. Er komen uitmuntende zaken in voor, vruchten eener groote ondervinding in de goddelijke zaken; maar ook eenige beuzelingen, vreemde geheimzinnigheden, en voor het minst onzekere stellingen.

LALLEMANT (PETRUS), regulier Kanonik van de heilige GENOVEVA, te *Reims* geboren, omhelsde dien staat eerst in den ouderdom van 33 jaren. De kansel, het gewetensbestuur en de godvruchtige werken vervulde den geheelen loop van zijn leven. Hij eindigde hetzelve door eenen heiligen dood in 1673, in den ouderdom van 51 jaren, na kanselier der universiteit te zijn geweest. Er bestaat van hem: 1.° *Le Testament spirituel* (*Het geestelijk Testament*), in 12.mo — 2.° *Les saints désirs de la mort* (*Het heilig verlangen naar den dood*), in 12.mo — 3.° *La mort etc.* (*De dood der regtvaardigen*), in 12.mo Deze drie werken zijn in de handen van alle godvruchtige personen. — 4.° *Abrégé etc.* (*Beknopte levensgeschiedenis der heilige* GENOVEVA), in 8.vo: deze schiet in oordeelkunde te kort. — 5.° *Eloge funèbre etc.* (*Lijkrede van* POMPONE DE BELLIÈVRE), in 4.to, de 17 April 1657, in het *Hôtel-Dieu*, te *Parijs* uitgesproken.

LALLEMANT (JACOBUS PHILIPPUS), een jesuit in 1660 te *Saint-Valery-sur-Somme* geboren, overleed te *Parijs*, in 1748. Hij was een der ijverigste verdedigers van de bulle *Unigenitus*, en van het gezag der kerk. Men heeft van hem den *waren geest der leerlingen van den heiligen* AUGUSTINUS, 1705 en 1707, 4 dl.n in 12.mo: een in zekere opzigten waar tafereel, maar dat niet van overdrevenheid is vrij te pleiten. —

2.° *Le sens etc.* (*De eigenlijke en letterlijke zin der psalmen*), in onrijm, in 12.mo, welk werk de verheven lofzangen van den koninklijken profeet in een schoon licht plaatst. Men heeft er eene menigte uitgaven van geleverd; en dit boek kan den Christenen niet te gemeenzaam zijn, het is het beste gebedenboek, hetwelk men hun aan de hand kan geven. Pater GOLDHAGEN, heeft volgens dit voorbeeld, eene hoogduitsche omschrijving geleverd, *Mentz*, 1780, in 8.vo (Zie DAVID). — 3.° *Réflexions etc.* (*Overwegingen over het nieuwe Testament*), 12 dl.n in 12.mo; welke hij tegen die van QUESNEL overstelde. Indien, zoo als lieden van de partij zulks beweerd hebben, hij bij hem in bevalligheid van stijl moet onderdoen, zoo wordt dit verlies rijkelijk door eene naauwgezette regtzinnigheid rijkelijk vergoed. Er bevinden zich op het einde van elk hoofddeel zeer goede aanteekeningen tot goed verstand van den letterlijken zin door pater LANGUEDOC. — 4.° Eene *Vertaling* (in het Fransch) der navolging van JESUS CHRISTUS, 1 dl. in 12.mo Verscheiden *werken* tegen de wederspannigen tegen de besluiten der kerk.

LALLI (JOANNES BAPTISTA), LALLIUS, werd door den hertog van *Parma*, en den paus in het bessuur van verscheiden steden gebruikt en overleed te *Norcia* in *Umbrië*, zijne geboorteplaats in 1637, in den ouderdom van 64 jaren. Men heeft van hem verscheiden Italiaansche dichtstukken: 1.° *Domiziano Moscheida*, in 12.mo — 2.° *Il mal francese*, in 12.mo — 3.° *La Gerusalemme désolata*, in 12.mo — 4.° *l'Eneide travestita*, in 12.mo — 5.° Een deel met *verschillende gedichten*, 1638, in 12.mo

LALLOUETTE (AMBROSIUS), kanonik van *Sainte-Opportune*, te *Parijs*, zijne geboorteplaats, in 1724, in den ouderdom van 71 jaren overleden, legde zich met het beste gevolg toe op het gewetensbestuur, en op de missiën ter vereeniging van de Protestanten met de Roomsche Kerk. Men heeft hem te danken: 1.° *Traités etc.* (*Verhandelingen over de wezenlijke tegenwoordigheid, over de communie onder eene gedaante*), in 1 dl. in 12.mo vereenigd. — 2.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der vertalingen in het Fransch van de heilige Schrift*), 1692, in 12.mo De schrijver spreekt over de veranderingen, welke de Protestanten er op ver-

schillende tijden in gemaakt hebben, en treedt in belangrijke, doch soms onnaauwkeurige bijzonderheden. — 3.° *Vie etc.* (*Leven van* ANTOINETTE DE GONDI, *overste van den Kalvarieberg*) 4.° *Vie etc.* (*Leven van den kardinaal* LE CAMUS, *Bisschop van Grenoble.*) Men schrijft hem gewoonlijk toe *Histoire etc.* (*Geschiedenis en kort begrip der Latijnsche, Italiaansche en Fransche werken voor en tegen het blijspel en de opera*), in 12.mo

LALLOUETTE (JOANNES FRANCISCUS), een Fransche toonkunstenaar, leerling van LULLI, te *Parijs*, in 1728 in den ouderdom van 75 jaren overleden, verkreeg achtereenvolgend den post van kapelmeester der kerk van *Saint-Germain-l'Auxerrois* en van die van *Notre-Dame*. Hij heeft verscheiden motetten, met het volle koor vervaardigd, die zeer toegejuicht zijn; maar men heeft van zijne werken slechts eenige één twee- en drie stemmige *motetten* met de algemeene bas voor de voornaamste feesten des jaars gegraveerd. Zijn *Miserere* vooral wordt zeer op prijs gesteld.

* LALLY of LALLI (THOMAS ARTHUR graaf van), vrijheer van TULLENDALLY of TOLLENDAL in *Ierland*, een Iersche edelman, uit het oude geslacht der O'MUL-LALLY, wiens voorouders het lot van JACOBUS II., koning van *Engeland* volgden, toen deze vorst in *Frankrijk* eene schuilplaats zocht, werd te *Romans* in *Dauphiné* in 1702 geboren, en sloeg reeds vroegtijdig de loopbaan der wapens in; hij had den ouderdom van 8 jaren nog niet bereikt, toen hij in het Iersche regiment van DILLON, waarvan zijn vader bevel voerend kolonel was, den rang van kapitein verkreeg. Reeds in hetzelfde jaar liet zijn vader hem te *Gironne* bij zich komen, daar *hij hem ten minste het buskruid wilde doen ruiken, om zijnen rang te verdienen.* Toen hij 12 jaren oud was, liet hij hem in 1714, te *Barcelona* de eerste loopgraaf bezetten. Het was in de vacantie, dat de jonge LALLY aldus zijne militaire opvoeding begon, hij keerde vervolgens naar het collegie terug, en maakte wezenlijk zijne eerste wapenfeiten in 1733, in hoedanigheid van adjudant majoor in het regiment van DILLON. In het volgende jaar onderscheidde hij zich bij den aanval der versterkings liniën van *Etlingen*, alwaar hij het leven redde van zijnen vader, toenmaals brigadier. Nadat de vrede in 1737 gesloten was,

stak de graaf van LALLY naar *Engeland* over, om er de zaden dier zamenzweringen uittestrooijen, welke zoo dikwerf de STUARTS bijna weder op den troon hadden geplaatst, en, na de drie koningrijken doorkruist, en er eene briefwisseling met de voornaamste JACOBUS gezinden aangeknoopt te hebben, werd hij, bij zijne terugkomst met eene geheime zending aan het Russische hof belast, in welke onderneming hij niet slaagde, niettegenstaande zijn ijver en zijne diplomatische talenten in een helder daglicht verschenen. Hij werd achtereenvolgend, kolonel van een regiment van zijnen naam, daarna luitenant-generaal, en in 1756, landvoogd van de Fransche bezittingen in *Indië*. Hij kwam den 28 April 1758 te *Pondichery* aan. De oorlog was verklaard tusschen *Frankrijk* en *Engeland*. Hij maakte zich dadelijk meester van *Gondelour* en van *Saint-David*; doch hij stiet voor *Madras* het hoofd; en, na het verlies van eenen veldslag, was hij genoodzaakt, om onder *Pondichery* terug te wijken, dat de Engelschen berenden, en den 16 Januarij 1761 innamen. De bezetting werd krijgsgevangen gemaakt en de stad gesloopt. LALLY had door zijne opvliegende en trotsche inborst, en door de beleedigendste uitdrukkingen, alle geesten verbitterd. Om hem aan den toorn der Fransche officieren te onttrekken, lieten de Engelschen hem den 18 Januarij naar *Madras* vervoeren. Den 23 September daaropvolgende in *Engeland* aangekomen, verkreeg hij de vrijheid, om naar *Frankrijk* terug te keeren. De consul van *Pondichery* en de inwoners beschuldigden hem, van misbruik te hebben gemaakt van de magt, welke de koning hem had toevertrouwd. Hij werd in de *Bastille* opgesloten. Het parlement ontving bevel, van zich met zijn proces bezig te houden, en hij werd den 6 Mei 1766 veroordeeld, om onthoofd te worden, als *volkomen overtuigd, de belangen des konings, des staats en der Oost-Indische maatschappij verraden, zijn gezag misbruikt, en zich aan knevelarijen en afpersingen schuldig gemaakt te hebben.* Het vonnis werd ten uitvoer gebragt, en deze luitenant-generaal eindigde zijn leven op een schavot. In 1778 voorzag zich een zoon van den graaf van LALLY (zie het volgende artikel), wiens wettigheid door eene nicht (mevrouw de gravin DE LA HEUSE) betwist werd, in cassatie, ten opzigte van het tegen zij-

nen vader uitgesproken vonnis. Het gelukte hem in de daad, om hetzelve te doen *casseren*, en het proces voor het geregtshof van *Dijon* te doen verwijzen. Bij besluit van den 23 Augustus 1783 bevestigde die regtbank het vonnis van het parlement van *Parijs;* maar, krachtens een besluit van den raad werd het besluit van het parlement vernietigd. Het *factum*, hetwelk VOLTAIRE ten gunste van dezen ongelukkigen generaal heeft in het licht gegeven, is vol valsche en lasterlijke beweringen: het is altijd schoon de partij der ongelukkigen voor te staan, maar men moet te hunnen koste de onschuld en de eer van anderen niet opofferen. [Het artikel, hetwelk de *Biographie universelle* aan LALLY heeft toegewijd is een der schoonste van dit uitmuntende werk].

* LALLY-TOLENDAL (TROPHIMUS GERARDUS, markgraaf van), te *Parijs*, den 5 Maart 1751 geboren, zoon van den voorgaande. De jonge LALLY werd in het collegie van *Harcourt* opgevoed, alwaar hij zich door zijne schitterende vorderingen onderscheidde. Daags voor dat hij zijnen vader op het schavot verloor, werd hij van het geheim zijner geboorte onderrigt, waaruit hij de hoop opvatte van hem te doen *rehabiliteren*. Ook had hij te naauwernood het collegie verlaten, of hij deed de regtbanken van zijne reclamatiën weergalmen: dezelve werden ondersteund door die van VOLTAIRE, welke in deze zaak, zoo wel als in die van CALAS, eenen ijver aan den dag legde, welke zijner menschlievendheid tot eer verstrekt. De uitslag bekroonde hunne pogingen; vier besluiten van den raad, verbraken achtereenvolgend, de vonnissen van het parlement, en de zaak zou waarschijnlijk voor het hof van *Rouanen* haar volle beslag hebben bekomen, indien de omwenteling van 1789, deze opperste regtbank niet juist vernietigd had. LALLY had voor dien tijd den post van hoofdschout van *Etampes* gekocht: de magtbrieven van dien post bevatten, dat hem dezelve zijn verleend, voor de door zijnen vader aan den staat bewezene diensten, en om zijne kinderliefde. Het proces, dat hij ter *rehabilitatie* van zijnen vader had gevoerd, had de algemeene aandacht op hem gevestigd; in 1789 benoemde de adel van *Parijs* hem als afgevaardigde bij de algemeene staten. Na zich met de minderheid van den adel met den burgerstand te hebben vereenigd,

trad hij eenigzins in de hervormingsontwerpen der nieuwsgezinden: hij sprak de lofrede van NECKER uit, en werd lid van de commissie van constitutie. Nadat er op den 14 Julij onlusten waren losgebarsten, werd hij met eene deputatie gezonden, om de gisting des volks tot bedaren te brengen, den volgenden dag sprak hij de menigte op het stadhuis aan; op den 17 voerde hij in tegenwoordigheid des konings andermaal het woord voor dezelve; maar zijne redevoering met de beste bedoeling ingegeven, maakte al het uitwerksel niet, dat dezelve moest voortbrengen. Door twee magten te willen vereenigen, op welker verdeeling de partijgeest steeds uit was, verbitterde hij de vijanden der kroon hoe langer zoo meer. Daar hij in zijne rol van middelaar niet was geslaagd, verklaarde hij zich openlijk ten gunste van het hof, randde de partij der nieuwsgezinden aan, en noemde zelfs van ter zijde MIRABEAU. Een leerling en bewonderaar van NECKER zijnde, had hij even als deze minister gewenscht, dat het bestuur in drie magten verdeeld was, en dat de Fransche constitutie, op de leest van het charter van *Engeland* werd geschoeid; hij wilde ook dat de koning het volstrekte *veto* behield: met andere woorden hij had de grondbeginselen, welke LODEWIJK XVIII door het charter van 1814, in werking bragt. LALLY-TOLENDAL zocht het gevoelen der vergadering over dit onderwerp te onderscheppen; maar het werd van de hand gewezen: zelfs werd de commissie van constitutie ontbonden; eene andere commissie, die dezelve opvolgde, stelde de constitutie van 1791 voor, volgens welke *Frankrijk* gedurende elf maanden bestuurd werd. LALLY was er verre van verwijderd, om die nieuwigheden, welke hij als gevaarlijk beschouwde, goed te keuren: de dagen van den 5 en 6 October schenen hem de leus van nog grooter ongelukken. Daar hij oordeelde, dat de vergadering hare magt te buiten ging, en dat zij de kracht niet had, om de orde te herstellen, verliet hij *Frankrijk*, en begaf zich naar *Zwitserland* bij zijnen vriend MOUNIER. In een los stukje, hetwelk hij middelerwijl onder den titel van *Quintus Capitolinus* in het licht gaf, onderzoekt hij de verrigtingen der nationale vergadering, en overweegt de grondslagen der constitutie van 1791, waarvan hij de gebreken aantoont. In het volgende jaar keerde hij met de heeren DE MONTMARIN, MALOUET en BERTRAND

DE MOLLEVILLE naar *Frankrijk* terug: hij trachtte LODEWIJK XVI te redden; maar zijne pogingen waren vruchteloos. Na de gebeurtenissen van den 10 Augustus zelf in hechtenis genomen, werd hij in de abdij opgesloten. Gelukkiger dan de meeste der overige gevangenen, ontsnapte hij aan de moordtooneelen van September; hij verkreeg zelfs de vrijheid weder, en stak naar *Engeland* over, alwaar hij in zulk eenen behoeftigen staat verkeerde, dat hij zich genoodzaakt zag, om van het Britsch bestuur eenige ondersteuning aan te nemen. Tijdens het proces van LODEWIJK XVI schreef hij aan de conventie, om de eer te verzoeken, dien vorst te mogen verdedigen: daar zijn verzoek niet werd toegestaan, liet hij zijne pleitrede drukken, waarin eene uitstekende begaafdheid en eene edele ziel doorstralen, en die eene der schoonste voortbrengselen van LALLY-TOLENDAL is. Hij gaf ook in het licht: *Défense etc.* (*Verdedigschrift der uitgewekenen*). De 18 *Brumaire* gaf hem aan *Frankrijk* terug: hij bewoonde *Bordeaux* tot in 1814; hij verliet die stad werkelijk niet anders dan in 1805, om den paus zijne hulde te komen aanbieden, die ter krooning van BONAPARTE, *Rome* verlaten had. LODEWIJK XVIII benoemde LALLY-TOLENDAL tot lid van zijnen geheimraad. Van toen af verbond LALLY zich aan den persoon van dien vorst, welken hij naar *Gend* vergezelde. Hij was het, die het rapport uitbragt, volgens hetwelke het *Manifest des konings aan de Fransche natie* werd ontworpen. Den 19 Augustus 1815 tot de waardigheid van pair verheven, beklom hij dikwerf de *tribune;* hij stemde voor de wet van *amnestie*, van den 12 Januarij 1816. Het was op zijne voordragt, dat eenige dagen later de wet werd aangenomen, waarbij bevolen werd, dat men door eenen algemeenen rouw, den verjaardag des overlijdens van LODEWIJK XVI zoude gedenken, eene wet, die tot heden nog door geene andere wet is vervallen, en die toch, sedert dat LODEWIJK PHILIPPUS den troon beklommen heeft, niet ten uitvoer is gebragt. [Op den 31 December 1832, is deze wet door de kamer der afgevaardigden ingetrokken]. Men hoorde hem spreken over de wet der verkiezingen, door het ministerie in 1816 voorgesteld, en in 1817 op nieuw voorgedragen, over de *budgets* van 1816 en volgende jaren, over de ministeriele verantwoordelijkheid, over de vrijheid der

drukpers. Men kan zeggen, dat hij altijd gematigd was in zijne gevoelens. Hij is den 11 Maart 1830, in dezelfde godsdienstige gevoelens overleden, welke hij gedurende zijn geheele leven in uitoefening had gebragt. LALLY-TOLENDAL was een geestige redenaar, maar zijne redevoeringen zijn dikwerf met sieraden en verhevene uitdrukkingen overladen. Hij heeft verscheiden *redevoeringen* van CICERO (in het Fransch) vertaald, en heeft zelfs in het tooneelkundige proeven geleverd: behalve een *Essai etc.* (*Proeve over het leven van den graaf van Strafford*), minister van KAREL I, vervaardigde hij over dezen staatsman een *Treurspel*, dat in 1792 in het *Théatre Français* ten tooneele werd gevoerd. Eenige *liederen*, *brieven aan BURKE*, *memoriën* en andere *staatkundige schriften*, zijn bijna alles wat LALLY-TOLENDAL, die lid der Fransche akademie was, heeft nagelaten.

* LALUZERNE (CÆSAR WILLEM DE), kardinaal bisschop van *Langres*, pair van *Frankrijk*, te *Parijs*, den 17 Julij 1738, uit eene oude familie van *Normandijë* geboren, en door zijne moeder aan de LAMOIGNONS verbonden, was in den beginne ridder van *Malta*; maar hij bestemde zich weldra voor den geestelijken staat, en kwam in het seminarie van *Saint-Magloire*, te *Parijs*. De invloed van zijnen grootvader, den kanselier DE LAMOIGNON, deed hem vroegtijdig verscheiden beneficiën erlangen: in 1754, tot kanonik *in minoribus*, van de hoofdkerk van *Parijs*, en twee jaren later tot abt van *Mortemer* benoemd, volbragt hij zijne theologische cursus, in het collegie van *Navarre*, was in 1762 de eerste zijner doctorale proefjaren, en werd grootvikaris van den heer DILLON, aartsbisschop van *Narbonne*. De provincie *Vienne*, waarin hij de kapel van *Notre-Dame de Pitié* (diocees van *Grenoble*) bezat, benoemde hem in 1765, tot agent der geestelijkheid, hij kweet zich met ijver en roem van dien post, welke te dien tijde, door de tusschen de geestelijkheid en de parlementen ontstane geschillen, zeer netelig was. Gemeenschappelijk met den heer DE CICÉ, zijnen ambtgenoot, bood hij den raad, in de maand maart 1766, een rekwest aan tegen de geregtelijke vordering, van den heer CASTILLON, advokaat-generaal bij het parlement van *Provence*, op de akten der

geestelijkheid. De raad beval de intrekking van het *requisitorium*. In 1770 volgde de abt DE LA LUZERNE, den heer DE MONTMORIN, in dat zelfde jaar overleden, in het bisdom *Langres* op. Hij bleef niet te min honorair-kanonik der hoofdkerk van *Parijs*, was bij de vergadering der geestelijkheid van dat jaar en bij die van 1775 tegenwoodig. Met een groot diocese belast, verdeelde hij zijnen tijd tusschen de studie en de bezigheden aan het herdersambt verbonden. Hij sprak in 1773 voor den graaf van *Artois* de lijkrede uit van den koning van *Sardinië*, en in het volgende jaar, droeg hij in dezelfde kerk die van LODEWIJK XV in tegenwoordigheid van MONSIEUR voor. Hij deed in 1782, afstand van zijne abdij van *Mortemer*, en werd tot die van *Bourgueil*, in het bisdom *Angers* benoemd. Hij vaardigde verscheiden *ordonnantiën* en *herderlijke Brieven* uit, die zijne talenten en evangelische deugden waardig waren. LA LUZERNE, werd in 1787 tot de vergadering der notabelen beroepen; in het volgende jaar had hij zitting in de laatste vergadering der geestelijkheid; en in 1789, werd hij tot de algemeene staten benoemd. Na de gevolgen ontdekt te hebben, welke de eerste verrigtingen van den burgerstand na zich sleepten, stelde hij voor, dat de geestelijkheid en de adel, zich in eene kamer vereenigen zouden; maar dit voorstel werd door de drie orden verworpen: MIRABEAU rigtte drie brieven aan zijne magtgevers, om het stelsel van LA LUZERNE, dat in de vormen van het Engelsch gouvernement gegoten was, te bestrijden. LA LUZERNE was echter de tweede der bisschoppen, die de vergadering voorzat; de geest, die er in heerschte, kon aan zulk eenen wijzen prelaat niet behagen; ook begaf hij zich, na den 5 en 6 October naar zijn diocees, alwaar de nieuwsgezinden hem niet in rust lieten. Hij stemde in de *Verklaring der grondbeginselen van dertig bisschoppen*, weigerde, om den 1 December 1790, aan de vernietiging van zijn kapittel mede te werken, en, den 20 rigtte hij aan de administrateurs van *Haute-Marne* eenen nadrukkelijken *Brief*, die tegen hunne besluiten protesteerde, en rekenschap gaf van zijne grondbeginselen. Hij schreef nog andere, niet minder moedige *brieven*, en die de grondbeginselen van den dag bestreden, te weten: aan de burgelijke officieren

van *Langres*, *over zijne weigering van den burgereed;* aan den heer BECQUEY, algemeen prokureur en *syndicus* van het parlement, die antwoordde, en aan wien de prelaat op eene zegevierende wijze *repliceerde*. Hij gaf ook een *Examen etc.* (*Onderzoek der instructie van de nationale vergadering over de zoogenaamde burgerlijke organisatie der geestelijkheid*) in het licht; alsmede eene *Instruction etc.* (*Onderrigting aan de pastoors en andere priesters van zijn diocees, die den eed niet hadden afgelegd*), 15 Maart 1794, en die door drie en dertig bisschoppen werd aangenomen; en eindelijk eene *Instruction etc.* (*Herderlijke onderrigting over de scheuring in Frankrijk*), te *Langres*, in 1805 herdrukt, waarin hij bondig over de voornaamste wederlegde onderwerpen spreekt. Deze moedige tegenstand was slechts in staat, om de vervolgingen te verdubbelen. Men beroofde hem van zijn bisdom; weldra zag hij zich verpligt, om *Frankrijk* te verlaten. Hij begaf zich naar *Zwitserland*, en vestigde zich te *Constans*, alwaar hij op den Paaschdag van 1795, eene leerrede voordroeg, over de oorzaken des *ongeloofs* (in 1818 gedrukt). Hij hield zich gedurende verscheiden jaren in die stad op, en onthaalde er de priesters van zijn diocees, die even als hij uitgeweken waren. Hij had er altijd ten minste twaalf aan zijne tafel: om dit werk van liefdadigheid te vervullen, verkocht hij tot zelfs zijne gouden ringen en zijn bisschoppelijk kruis. Zich naar *Oostenrijk*, bij zijnen broeder CÆSAR HENDRIK begeven hebbende, die te *Bernau*, bij *Wels*, woonde, bleef hij aldaar tot aan den dood van dien ouden minister van LODEWIJK XVI, in 1799 voorgevallen. Hij begaf zich daarop naar *Italië*, vestigde zijn verblijf te *Venetië*, alwaar hij zich met de redactie zijner talrijke werken bezig hield. Hij bood dezelfde voorbeelden van deugd en goedheid, als in zijne vorige ballingschappen aan. De zorgen, welke hij aan de Fransche krijgsgevangenen in de ziekenhuizen toewijdde, haalde hem eene ernstige ziekte op den hals, waarvan hij langen tijd de gevolgen gevoeld heeft: hij hield niet op 600 zijner ongelukkige landgenooten, die door de zweetkoorts aangetast waren, te ondersteunen. In 1801 deed hij, op verzoek van PIUS VII, afstand van zijnen bisschoppelijken stoel van *Langres*, en kwam eerst in

1814, na den val van BONAPARTE, in *Frankrijk*. Zijn doortogt door *Langres* was een zegetogt. Toen hij te *Parijs* was aangekomen, benoemde koning LODEWIJK XVIII hem tot pair van *Frankrijk*. Op het einde van hetzelfde jaar, was LA LUCERNE, een der negen in commissie vereenigde bisschoppen, om over de kerkelijke zaken te raadplegen. Tijdens de terugkomst van BONAPARTE in *Frankrijk*, verliet hij *Parijs* niet, en werd niet verontrust. Na de tweede restauratie aan den koning voorgesteld, werd hij tot de waardigheid van kardinaal verheven, en ontving den hoed, den 24 Augustus 1817. Ofschoon LA LUZERNE, even als andere oude bisschoppen, een aartsbisdom had kunnen bekomen, verkoos hij boven die verheffing zijnen stoel van *Langres*; maar nieuwe onderhandelingen met het hof van *Rome* aangeknoopt, beletten hem, van zich naar zijn diocees te begeven. Op dit tijdstip was hij de eenige prelaat, in den raad der ministers toegelaten, ter beraadslaging over het concordaat gehouden; kort daarna benoemde hem de koning tot minister van staat. Hij behoorde ook tot de vergadering der verscheiden bisschoppen, over hetzelfde concordaat gehouden, en onderteekende de *Brieven*, welke aan den Paus en den koning gezonden werden. Men houdt hem voor den schrijver van dien aan LODEWIJK XVIII, in Junij 1818, door meer dan dertig bisschoppen onderteekend, welke in denzelve op de uitvoering van het voornoemde concordaat aandrongen. Hij verhief zich in de kamer der pairs met drie andere bisschoppen, leden derzelfde kamer, den 10 Mei 1819, door eene openlijke *verklaring*, tegen de weigering, om in een ontwerp van wet, de beteugeling van beleedigingen der Godsdienst aangedaan, te vermelden. In October 1819 ontving hij het blaauwe lint. Ondanks zijne hooge jaren en zijne zwakheden, verdeelde LA LUZERNE zijnen tijd tusschen de studie en de godvruchtige oefeningen. Hij stond des morgens ten vier ure op, en hield eenen strengen leefregel. Sedert lang verzwakte zijne gezondheid. Door eene ziekte aangetast, die vijf en vijftig dagen geduurd heeft, en zijn einde voelende naderen, riep hij dadelijk de hulp der Godsdienst in, en ontving dezelve in tegenwoordigheid zijner familie, die hij op eene godvruchtige wijze vermaande.

LA LUZERNE behield zijne geheele tegenwoordigheid van geest; tot op den oogenblik van zijnen dood, den 21 Junij 1821 voorgevallen. De heer COURTOIS DE PRESSIGNY, aartsbisschop van *Besançon*, heeft in de kamer der pairs de lofrede van den kardinaal DE LA LUZERNE uitgesproken. Deze *lofrede* is in den *Moniteur* van den 26 Julij 1821 opgenomen..... » Met de ondervinding des grijsaards, zegt de *Ami de la Religion et du roi* 28e dl. blz. 232, paarde hij de levendigheid der jeugd en de opregtste godsvrucht; hij oefende de deugd eenvoudig uit; na de geleerdste lieden door zijne kunde en zijn geheugen verbaasd te hebben, bragt hij in den vertrouwelijken kring, door zijne openhartige vrolijkheid nog meer verwondering te weeg. Hij beminde de kinderen en werd door dezelve bemind. Een uitmuntende vriend, de aartsvader zijner familie zijnde, was hij daarbij steeds een getrouwe onderdaan; een aan zijne pligten gehechte prelaat, een werkzame schrijver, en een ijverige verdediger van de godsdienstige grondbeginselen en van de regten der Kerk. Hij is met eer eene lange loopbaan ten einde gestreefd, en laat in en buiten zijn diocees, de herinnering zijner hoedanigheden en zijner diensten na." Men heeft van hem: *Oraison etc.* (*Lijkrede van* KAREL EMMANUËL III, *koning van Sardinië*), 1773, in 4.to en in 12.mo — 2.° *Oraison etc.* (*Lijkrede van* LODEWIJK XV, *koning van Frankrijk*), 1774, in 4.to en in 12.mo — 3.° *Instruction etc.* (*Herderlijke onderrigting over de verheverheid van de Godsdienst*), *Langres*, 1786, in 12.mo, *ibid* 1809, *Parijs*, 1810, 1818, *Lyon*, 1810, 1815; in het Italiaansch vertaald door GIO; *Venetië*, 1799, in 8.vo; ibid 1810. — 4.° *Institutions etc.* (*Onderrigtingen over het ritual van Langres*), *Besançon*, 1786, in 4.to; *Parijs*, 1817, in 4.to — 5.° *Examen etc.* (*Onderzoek van de instructie der nationale vergadering, over de zoogenaamde burgerlijke organisatie der geestelijkheid*), 1791. — 6.° *Considérations etc.* (*Bespiegelingen over verschillende punten der Christelijke zedeleer*), *Venetië*, 1798, 5 dl.n in 12.mo, *Lyon*, 1816, 4 dl.n in 12.mo — 7.° *Dissertations etc.* (*Verhandelingen over de wet der natuur.*) — 8.° *Dissertation etc.* (*Verhandeling over de geestelijkheid der ziel, en over de vrijheid van den mensch*). — 9.° *Considérations etc.* (*Bespiegelingen over den kerkelijken*

staat), *Parijs*, 1810, in 12.mo — 10.o *Dissertation etc.* (*Verhandeling over het openbaar onderwijs*), *Parijs*, 1816, in 8.vo — 11.o *Sur la responsabilité etc.* (*Over de verantwoordelijkheid der ministers*), 1816, in 8.vo — 12.o *Projet etc.* (*Ontwerp van wet op de verkiezingen*), ibid, 1820. La Luzerne is de schrijver van verscheiden andere werken (*), onder welke de *Verhandelingen*, van 1802 tot 1808, te *Langres*, in 8 dl.n, in 12.mo gedrukt. Deze prelaat heeft daarenboven verscheiden artikels aan de dagbladen *le Conservateur* en *la Quotidienne* geleverd. Wij zouden veel te zeggen hebben, indien wij de inborst en de schriften van la Luzerne wilden beoordeelen: deze prelaat toonde, hetzij vóór, hetzij gedurende, hetzij na de omwenteling, eene onverschrokkenheid en eene standvastigheid, die den grootsten lof waardig zijn. De kerkelijke geschiedenis zal hem onder de ijverigste verdedigers van de Godsdienst en den troon rangschikken: zijne schriften zoo wel als zijne handelingen hadden geen ander doel: het zijn onwederlegbare redeneringen, met vuur, met kracht en met zalving voorgedragen. Onder de Fransche geestelijkheid verspreid, hebben zij bij dezelve de heilzaamste uitwerkselen te weeg gebragt: zij bieden eene volledige cursus van godsdienstige wijsbegeerte aan. De sieraden des stijls vereenigen zich met de kracht der bewijzen, en dragen bij om zijne werken nuttiger te maken, wijl dezelve te gelijker tijd aangenaam zijn. De kardinaal la Luzerne had twee broeders, Cæsar Hendrik, die onder Lodewijk XVI, minister van marine was, en Anna Cæsar, afgezant van *Frankrijk*, aan het hof van *Londen*.

Lamarche (Joannes Franciscus), een Jesuit, in 1700 in *Bretagne* geboren, heeft zich door zijne werken onderscheiden, welker naauwkeurigheid en bondigheid de voornaamste verdiensten der-

(*) *Tot dezelve behooren de ook in het Nederduitsch vertaalde* Verhandeling over de Catholijke Kerk en de Protestantsche kerken, 2 *deelen in 8.vo* Deventer 1821 — 1822, *en* Betrachtingen over het Lijden onzes Heeren Jesus Christus, *in 12.mo*, 's Hertogenbosch, 1827.

Vertaler.

zelve uitmaakt, tot dezelve behooren: *La Foi etc.* (*Het geloof geregtvaardigd van alle verwijtingen van tegenspraak*), 1762, in 12.mo *Instructions etc.* (*Leerstellige onderrigtingen over de aflaten*), 1751, in 12.mo Nog heeft men van hem eene *Verhandeling over de Meetkunde.* Hij overleed in 1763.

* LAMARCK (JOANNES BAPTISTA ANTONIUS PETRUS MONNET DE), lid der akademie van wetenschappen, en hoogleeraar in den plantentuin, werd te *Bazentin* in *Picardijë*, den 1 Augustus 1744 geboren. Hij trad in de krijgsdienst, in het infanterieregiment van *Beaujolais;* maar een ernstig ongeval noodzaakte hem, om van dezelve aftezien; hij wijdde zich vervolgens aan de wetenschappen toe. In 1778 gaf hij in 3 dl.n *La Flore Française* in het licht. De eerste uitgave is zeldzaam, dezelve wordt door liefhebbers, om de schoonheid harer uitvoering gezocht. In 1795 verscheen er eene tweede uitgave, 3 dl.n in 8.vo, met platen van in het licht: beide worden nog gezocht, ondanks die, welke in 1815, in 6 dl.n in 8.vo, met aanteekeningen van CANDOLLE en LAMARCK is in het licht gegeven. Het is aan dit werk, dat de schrijver zijn' eersten roem en zijne eerste titels te danken had: hij vereenigde in hetzelve, al wat hij het beste en het gemakkelijkste vereenigbaar vond, in de wijzen van TOURNEFORT, van LINNÆUS en van JUSSIEU, en omvatte al de planten van *Frankrijk.* De eerste uitgave geschiedde ten koste van het gouvernement, en op de koninklijke drukkerij. De *Voorrede* is van DAUBENTON, en de stijl is door HAUY bekuischt. Er is van dit werk een *Uittreksel* vervaardigd, dat in 1792, in 2 dl.n in 8.vo is in het licht verschenen. LAMARCK werkte mede aan de uitgave der *Encyclopédie par ordre de matières*, en schreef de vier deelen der *Kruidkunde*, die tot dezelve behooren. Gedurende de Fransche omwenteling tot hoogleeraar van de natuurlijke geschiedenis der dieren zonder wervelbeenderen benoemd, heeft hij dikwijls in zijne cursus, dat vreemde denkbeeld ontwikkeld, hetwelk DEMAILLET reeds in zijnen *Telliamed* had voorgedragen, te weten; dat wij begonnen hebben met visschen te zijn, welker staart langzamerhand in voeten veranderd is. LAMARCK verhaalde de bijzonderheden dier herschepping, met eene onverstoorlijke koelbloedigheid, en zelfs heeft hij dezelve in

eenige zijner schriften, en in het Uittreksel zijner Zoölogische cursus van het Museum der natuurlijke historie, 1812, in 8.vo vermeld. Zijn stelsel is vooral ontwikkeld in de *Histoire etc.* (*Geschiedenis der dieren zonder wervelbeenderen*), 1815—1822, 7 dl.n in 8.vo Dit is zonder tegenspraak het belangrijkste der werken van LAMARCK; het vooronderstelt onnoemelijke nasporingen en werkzaamheden: ongelukkiglijk wordt de stelselgeest er al te veel in aangetroffen, en de geleerde, die de talrijke aanmerkingen van LAMARCK er uit wilde wegnemen, zou der wetenschap eene groote dienst bewijzen. Behalve zijn belagchelijk leerstelsel, matigde LAMARCK zich nog het vermogen aan, om de weerveranderingen te kunnen voorspellen, en in dien geest gaf hij een *Annuaire météorologique* (*Weerkundig Jaarboek*) 1799 — 1810, in het licht. Dit jaarboek stelde voor: 1.o De verdeeling der maanden, betrekkelijk de beide beurtelingsche declinatiën der maan enz. 2.o Nieuwe waarnemingen, betrekkelijk verscheiden reeds waargenomene weerkundige bijzonderheden enz. De schrijver zag zich verpligt, om van deze uitgave aftezien, daar men aan BONAPARTE gezegd had, dat een lid van het Instituut almanakken maakte. Bij eene talrijke gehoorgeving, onder welke zich ook LAMARCK bevond, deed de keizer hem hierover levendige verwijtingen. Onder de andere werken van LAMARCK, zullen wij opmerken: 2.o *Histoire etc.* (*Natuurlijke geschiedenis der planten, volgens derzelver verwantschappen*), *Parijs*, 1802 en 1826, 15 dl.n in 18.mo (met BRISSEAU MIRBEL, die de schrijver der dertien laatste deelen is). — 3.o *Philosophie etc.* (*Zoölogische wijsbegeerte*), 1809, 2 dl.n in 8.vo — 4.o *Recherches etc.* (*Nasporingen over de vorming der levende ligchamen*), 1802, in 8.vo — 5.o *Tableau etc.* (*Encyclopedische en methodische beschrijving der kruidkunde*), 1791 — 1823, 3 dl.n, in 4.to Behalve van de aangevoerde werken is LAMARCK nog de schrijver van een aantal Verhandelingen, aan de *Recueil de l'académie des sciences*, aan het *Journal de physique*, de *Choix de mémoires sur divers objets d'histoire naturelle*, het *Magasin encyclopédique*, de *Annales*, en aan de *Mémoires du muséum d'histoire naturelle*, geleverd. In het algemeen was deze geleerde

een Systematische geest, en zelden kwam zijn gevoelen met dat van andere geleerden overeen. In zijne laatste jaren hield LAMARCK zijne voorlezingen niet meer; hij was blind geworden, en is in dien staat te *Parijs*, den 19 December 1829 overleden, verscheiden natuur-, natuurlijke-historie- en scheikundige werken nalatende, welker aanhaling ons al te breedvoerig zoude maken.

LAMARE. — Zie MARE.

* LAMARQUE (De Graaf MAXIMILIAAN), luitenant-generaal, zoon van een lid der Constituerende vergadering, werd te *St. Sever*, fransch Departement *des Landes*, den 21 Julij 1770 geboren. Reeds vroegtijdig werd hij voor de loopbaan der wapens bestemd, begaf zich in 1792 als eenvoudig soldaat in dienst, en werd, na verloop van eenige maanden, kapitein der grenadiers van LA TOUR D'AUVERGNE. Hij maakte den veldtogt van 1793, bij het leger der *Oostelijke Pyreneën* mede, en ontving, bij gelegenheid, dat hij op den 3 Februarij met eene enkele compagnie, aan eene geheele Spaansche colonne het hoofd bood, twee ernstige verwondingen. Later maakte hij zich aan het hoofd van 200 grenadiers meester van *Fontarabië*, een wapenfeit, dat hem den rang van adjudant-generaal verwierf. Daarna bij de legers van *Engeland* en den *Rijn* geplaatst, werd hij in 1801 tot brigade-generaal benoemd; in die hoedanigheid onderscheidde hij zich in den slag bij *Hohenlinden*. Na den vrede van *Luneville*, voerde hij het bevel over eene afdeeling onder de bevelen van LECLERC, maakte in 1805 den veldtogt van *Duitschland* mede, en vereenigde zich vervolgens met de troepen, die op *Napels* aantrokken. Deze reis van het Noorden naar het Zuiden, stelde hem dikwerf aan groote gevaren bloot, vooral toen hij het Tyrolergebergte, en de grenzen van het koningrijk *Napels*, alwaar hij door 50 struikroovers door den beruchten FRA-DIAVOLO aangevoerd, werd aangetast. Het Fransche leger opende den veldtogt van *Napels*, door het beleg van *Gaëta*, waarin LAMARQUE zich deed onderscheiden. In 1807 belast om de Kalabrische opstandelingen te beteugelen, nam hij *Camerotta* stormenderhand in, sloeg bij *Maratica* 1200 Engelschen, die geland waren, om den opstand te ondersteunen, noodzaakte de stad, om te capituleren en maakte 1200 krijgs-

gevangenen. Door deze schitterende krijgsverrigtingen, verkreeg hij den rang van divisie-generaal. Koning Jozef benoemde hem tot chef van zijnen staf; Joachim, die Jozef op den troon van *Napels* opvolgde, belastte Lamarque, met de inneming van het onoverwinnelijke *Caprea*, het nieuwe *Gibraltar*, alwaar de toekomstige cipier van *St. Helena*, sir Hudson Lowe, het bevel voerde. Lamarque vertrok met 1600 uitgelezen manschappen, en, na wonderen van vermetelheid en dapperheid, noodzaakte hij de belegerden om te capituleren. Salicetti, minister van *Napels*, kwam te *Caprea*, en schreef: » Ik heb er de Franschen gevonden, maar ik kan niet gelooven, dat zij er zijn binnen gekomen." Na deze verovering werd Lamarque in *Opper-Italië* geroepen, alwaar hij het bevel voerde over eene afdeeling in het leger van den onder-koning. Hij onderscheidde zich in dezen nieuwen veldtogt te *Villa-Nova*, aan de oevers der *Piave*, te *Obertoilz*, *Laybach*, *Engendorf*, *Wagram*, alwaar er vier paarden onder hem werden weggeschoten. Het is in dezen veldtogt, dat Napoleon hem tot groot-officier van het legioen van eer benoemde. Na *Wagram*, werd de generaal Lamarque naar *Antwerpen* gezonden, alwaar hij nieuwe diensten bewees. Na in 1812 den Russischen veldtogt mede gemaakt te hebben, werd hij naar *Spanje* teruggeroepen, en gedurende drie jaren, waren de gevaren van dezen zoo werkzamen, en zoo noodlottigen oorlog voor hem eene aaneenschakeling van voorspoed; de belangeloos- en menschlievendheid zetten zijne verrigtingen in het schiereiland steeds luister bij. Na de eerste restauratie in *Frankrijk* teruggekeerd, werd Lamarque den 27 Julij 1814 tot ridder van den H. Lodewijk benoemd. Na de terugkomst van het eiland *Elba*, gaf Napoleon hem achtereenvolgend het bevel over *Parijs*, en dat over eene sterke afdeeling aan de Belgische grenzen: en eindelijk in de maand Mei werd hij tot generaal en chef van het *leger der Vendée* benoemd. Hij begon met gestrenge maatregelen te nemen, tegen de bloedverwanten der koningsgezinde Vendeërs; maar in den loop van dezen veldtogt, toonde hij zich bekwaam en edelmoedig, er meer naar strevende, om de Vendeërs te sparen, dan om hen te verdelgen, en den 9 Junij

schreef hij hun: » Ik bloos niet, u den vrede te vragen; want, in de burgeroorlogen is de eenige roem, dezelve te doen ophouden." Zeer verschillende van de bevredigers van 1832, vervolgde deze man der gevaren en der slagvelden zijne vijanden heviger met zijne voorstellen, dan met zijne gelederen. Na te *Laroche-Servière* eenige voordeelen behaald te hebben, gelukte het hem eene bevrediging te bewerken, waarvan de artikels te *Chollet*, den 26 Junij 1815 onderteekend werden. Op den volgenden dag kwamen de heeren DUCHESNE en DUPERAT, hem van wege SAPINAUD en LAROCHEJAQUELIN, den eenparigen wensch der Vendeërs overbrengen, om zich met zijne troepen te vereenigen, en onder zijne bevelen, als Franschen te strijden, om zich tegen alle pogingen der mogendheden te verzetten, welke de verbrokkeling van *Frankrijk* ten doel zouden hebben. Na de terugkomst des konings, was LAMARQUE in de tweede lijst der ordonnantie van den 26 Julij begrepen, en begaf zich eerst naar *St. Sever*, onder het opzigt van den minister van justitie. Later nam hij de wijk naar *Brussel*, alwaar hij door koning WILLEM met onderscheiding behandeld werd: de prins van *Oranje* onderhield zich met hem in de tuinen van *Tervuren*. Wij hebben eenen brief onder de oogen, waarin de generaal aan eenen burger van *Amsterdam*, zijne levendige erkentenis voor zijne doorluchtige weldoeners uitdrukt, een gevoelen, dat overigens, de Julij-omwenteling niet overleefd heeft. In 1820 in *Frankrijk* teruggeroepen, bewoonde de generaal LAMARQUE *Parijs*, en wijdde zich toe aan de beoefening der letteren. Hij gaf eenige *brochures* in het licht, die in aanmerking kwamen. Eerst verscheen er van hem een werk in het licht over de noodzakelijkheid eener staande armée, met een ontwerp eener organisatie der infanterie, meer bezuinigend, dan dat, hetwelk tot dusverre gevolgd was. In 1825 deed hij eene *memorie* verschijnen over de voordeelen van een kanaal van scheepvaart, *parallel* aan de *Adour*, uit een landbouwkundig *commercieel* en *militair* oogpunt beschouwd, en in 1826 verscheen er van hem een los stukje in het licht, onder dezen titel: *de l'Esprit etc.* (*Over den militairen geest in* Frankrijk, *over de oorzaken, die bijdragen, om denzelven uit te dooven, over de noodzakelijkheid en de middelen, om denzelven*

op te wekken). Al deze werken werden zeer gezocht, aan het laatste viel de eer van verscheiden uitgaven ten deel. In 1829 werd LAMARQUE door het dep.t *des Landes*, tot lid van de kamer der afgevaardigden verkozen. Hij nam plaats aan de linkerzijde, en deelde in de overdrevenheid van diegene zijner ambtgenooten, welke dezelfde bank bekleedden; hij voerde het woord, in bijna alle gewigtige onderwerpen, die ter tafel kwamen. Hij verdedigde, en dit is eene lofspraak, welke men hem verschuldigd is, de belangen zijner oude spitsbroeders, te welker gunste, hij bestendiglijk de gunst des gouvernements inriep. De onderwerpen van militaire administratie zijn alle door hem behandeld, en zulks dikwijls, met al de juistheid en duidelijkheid, welke men van eenen bekwamen en eenen kundigen krijgsman verwachten kon. LAMARQUE heeft eene schitterende hulde bewezen, aan dien veldtogt van 1823, door den dauphin, » met eene bewonderenswaardige bekwaamheid en voorzigtigheid geleid." Dit zijn zijne uitdrukkingen, en deze lof is niet verdacht. Kort na de omwenteling van 1830, werd hij op nieuw naar de westelijke departementen gezonden; maar naauwelijks begon hij krijgsverrigtingen, waarvan men zich eenen gelukkigen uitslag beloofde, of hij werd teruggeroepen en op reform gesteld. Van dien tijd af wijdde hij zich uitsluitend toe aan zijnen post van afgevaardigde. Het was voor de vierde maal, dat hij in de kamer zitting had, toen hij den 3 Junij 1831 te *Parijs* overleed. Zijne lijkplegtigheden hadden den 5 Junij plaats. De lijkstatie bestond uit eene ontelbare menigte; in den naam des legers spraken de maarschalk CLAUZEL, in den naam van de kamer der afgevaardigden, de Heer MAUGUIN en de generaal LAFAYETTE redevoeringen bij zijn graf uit; de Poolsche generaal UMINSKI, de nuntius LELEWEL, de Portugesche generaal SALDANHA, huldigden den verdediger hunner zaak. Maar de verregaandste ergernis kwam dit lijkfeest storen. De roode muts, het bloedige zinnebeeld van het schrikbewind van 93 werd geplant, en gedurende twee dagen werd de hoofdstad met bloed bezoedeld. De nakomelingsschap zal ongetwijfeld iets van den lof afdoen, aan den generaal LAMARQUE als redenaar toegezwaaid. Zijne redevoeringen waren die des tribuuns (gemeensmans), maar des tribuuns, die steeds het doel in het oog hield. Men heeft

hem den PINDARUS der tribune genoemd, en deze scherts is eene billijke critiek. De schrijver overtrof den staatsman. Wat de krijgsroem van LAMARQUE betreft, zoo is dezelve ten prijze des bloeds in vijftig veldslagen verworven; en zal de hartstogten der tijdgenooten lang overleven.

* LAMBALLE (MARI THERESIA LOUISE van SAVOOIJE CARIGNAN, prinses van), weduwe van LODEWIJK ALEXANDER JOZEF STANISLAUS DE BOURBON-PENTHIÈVRE, prins van LAMBALLE, werd te *Turin*, den 8 September 1749 geboren, in den ouderdom van 16 jaren gehuwd, werd zij kort daarna kinderlooze weduwe. Zij was gedurende haar kortstondig huwelijk ongelukkig geweest: reeds vroeg was zij in naauwe vriendschapsbetrekking met de koningin MARIA ANTOINETTE gekomen, en deze beide vorstinnen vertrouwden elkander onderling haar wederkeerig hartzeer toe, want de koningin voorzag de ongelukken der Fransche omwenteling, en ging diep onder dit vooruitzigt gebukt. Haar post van opperbewindhebster van het huis van MARIA ANTOINETTE, bragt haar gestadig in betrekking met het geheele hof, waarvan zij door hare schoonheid en hare bevalligheden het sieraad was. Bij de eerste onlusten, die zich in *Parijs* openbaarden, spoorde de koningin, die voor de veiligheid harer vriendin bezorgd was, haar aan, om naar *Engeland* te vertrekken; maar de prinses van LAMBALLE stemde in deze treurige scheiding enkel na de grootste tegenkanting toe: sommigen zeggen, dat zij er enkel toe besloot, toen zij het op handen zijnde vertrek van den koning naar *Varennes* vernomen had, anderen willen, dat zij van dit voornemen niets geweten heeft. Intusschen vertrok zij op denzelfden dag, 20 Junij 1791 naar *Dieppe*, van waar zij naar *Engeland* overstak; zij werd er met al den eerbied aan het ongeluk en de schoonheid verschuldigd, ontvangen. Zij had het geheele tijdvak der Fransche omwenteling op dezen gastvrijen grond kunnen doorbrengen; maar toen zij vernomen had, dat LODEWIJK XVI naar *Parijs* teruggevoerd, en dat hij de constitutie aangenomen had, van dien oogenblik af, wilde zij naar *Frankrijk* terugkeeren, en de gevaren der koninklijke familie deelen. Zij werd de onafscheidbare gezellin van MARIA ANTOINETTE, en toen de koningin in hechtenis werd genomen, volgde zij haar in hare gevangenis des *Tempels*

(13 Augustus 1792.) Zij bragt er slechts eenige dagen in door. Den 19 Augustus uit den toren gerukt, en naar de gevangenis *la Force* vervoerd, op den oogenblik, waarop men de moordtooneelen voorbereidde, waarin de gemeente van *Parijs* besloten had, haar te betrekken, en toen reeds het bloed met groote stroomen voor de deur der gevangenis vloeide, kondigde men haar aan, dat zij naar *l'Abbaye* zoude vervoerd worden. Zij zeide, dat zij even zoo gaarne in deze gevangenis wilde blijven als naar eene andere te gaan, maar een nationale garde, die haar bed naderde, zeide haar op eenen norschen toon, dat haar leven van hare gehoorzaamheid afhing. Er ontstond alstoen eene groote beweging in de gevangenis; maar de kreten der stervenden konden nog niet tot in het verblijf der prinses doordringen. Deze beweging en vooral de angst, die op aller aangezigten te lezen was, boezemden haar zulk eene verschrikking in, dat zij om eenige oogenblikken verzocht, om haren geest tot bedaren te brengen en zich aan te kleeden. Daarna den nationalen-garde roepende, om haar den arm te geven, werd zij voor den bloedraad gebragt, waarin HÉBERT, LHUILLIER en CHEPPY, in hunne municipale sjerp gekleed, zitting hadden, en waarbij zich de beulen bevonden, die de handen, het aangezigt en de kleederen, met bloed geverwd, met ongeduld op slagtoffers wachtten. Bij het zien dezer verschrikkelijke vergadering, en bij het gillen der ongelukkigen, die men geheel in de nabijheid ontzielde, zeeg de prinses bewusteloos neder; zoodra zij weder tot bewustzijn was gekomen, vroeg men haar naar haren naam en hare hoedanigheden, en of zij kennis had gedragen van de zamenspanningen van het hof voor den 10 Augustus. Men deed haar verscheiden vragen betrekkelijk de koningin. » Helaas! riep zij uit, ik heb niets te antwoorden. Wat vroeger of wat later te sterven, is mij onverschillig. Ik ben geheel bereid." — » O, zeide de president, zij weigert te antwoorden, naar *l'Abbaye!*" — Dit woord was het doodvonnis der gevangenen van *la Force*, zoo als het woord *naar la Force!* het doodvonnis der gevangenen van *l'Abbaye* was. Men sleurde de ongelukkige dadelijk naar buiten, en naauwelijks was zij den drempel over, of zij ontving op het achterste van haar hoofd eenen sabelslag. Er verhieven zich verschei-

den stemmen onder de menigte, die *genade! genade!* riepen; maar een eerlooze soldaat velde haar met eenen knodslag neder. Haar lijk werd vervolgens het voorwerp der bloedigste beleedigingen, men scheidde er het hoofd af; men opende haar den boezem, het hart werd haar uitgerukt, en aan eenen ijzeren haak gestoken. Dadelijk vormt zich een afschuwelijke optogt. Dit hoofd, aan hetwelk de dood nog al den nadruk niet beroofd had, wordt op eene lans geplaatst, en het bloedende hart wordt door de goten gesleept; een pijper en een tamboer gaan de moordenaars vooruit, die na verschillende wijken van *Parijs* doorkruist te hebben, voorbij het *hôtel van Toulouse* (thans de *bank van Frankrijk*), de woning der prinses van LAMBALLE, gaan, den tuin van het *Palais-Royal* omtrekken, en het verschrikkelijk zegeteeken naar den *Tempel*, onder de oogen der koningin dragen, die de gedrogten met groote kreten oproepen, om haar van dit afschuwelijk tooneel getuige te maken. Schoon, zacht, verpligtend, vlekkeloos, deugdzaam, zonder *intrigue*, en gematigd in den schoot der vorstelijke gunst, vraagde mevrouw DE LAMBALLE, nooit iets voor zich zelve. Eene blinde woede deed haar bloed stroomen, want zij had geene vijanden, er kleefde op haar geene persoonlijke wraak; men martelde haar zonder haar te haten. Het was het hart van MARIA ANTOINETTE, dat men wilde treffen, door dat van hare dierbaarste vriendin te doorboren. Het beste bewijs van den eerbied, welken men aan mevrouw DE LAMBALLE toedroeg, is, dat zelfs diegene, welke haar deden vermoorden, in hunne *libellen* nimmer hare nagedachtenis durfden lasteren. [Men heeft in 1826 te *Parijs* een zeer belangrijk werk in het licht gegeven, vol van tot dus verre onbekende bijzonderheden; men heeft gezegd, dat zulks volgens eigenhandige aanteekeningen der prinses zelve is ontworpen; maar de echtheid derzelve is door aanzienlijke personen betwist. Wij willen ons bepalen met er enkel den titel van op te geven: *Mémoire etc.* (*Verhandelingen betrekkelijk de koninklijke familie van Frankrijk, gedurende de omwenteling, voor de eerste maal in het licht gegeven, volgens het dagboek de brieven en de gesprekken der prinses van LAMBALLE, door eene aanzienlijke dame.*) — Mevrouw CATHARINA HYDE, markgravin GOVION BROGLIO SOLARI — aan

de vertrouwelijke dienst dezer ongelukkige prinses verbonden, *Parijs*, 2 dl.n]

LAMBECIUS (PETRUS), een beroemd Duitsche boekenkenner, in 1628 te *Hamburg* geboren, maakte zulke snelle vorderingen in de letterkunde, dat hij in den ouderdom van 19 jaren, geleerde *Aanmerkingen* op AULUGELLUS in het licht gaf. Reizen in verschillende gewesten van *Europa* verspreidden zijnen naam en vermeerderden zijne kundigheden. In *Hamburg* teruggekeerd, werd hij in 1652 tot hoogleeraar der geschiedenis, en in 1664 tot rector van het collegie benoemd. Twee jaren later trad hij in den echt met eene rijke, maar oude, gierige en hoofdige vrouw. Daar hij met deze *furie* niet langer kon leven, begaf hij zich naar *Rome*, alwaar hij openlijk de Catholijke Godsdienst omhelsde. Dáár bereidden Paus ALEXANDER VII en de koningin CHRISTINA voor hem een gelukkig lot. Ligtelijk vergat hij zijn vaderland, alwaar, de nijd, na zijne studiën en zijne werken gehekeld te hebben, hem beschuldigd had van een ketter, en zelfs een godloochenaar te zijn. Hij werd vervolgens bibliothekaris, raad en geschiedschrijver des keizers, en overleed in dien post te *Weenen*, in 1680. De werken, die zijner gedachtenis tot eer verstrekken, zijn: 1.° *Origines Hamburgensis ab anno 808 ad annum 1292*, 2 dl.n in 4.to, 1652 en 1661, 2 dl.n in fol. 1706 en 1710, een werk vol geleerde aanteekeningen. — 2.° *Animadversiones ad Codini Origines Constantinopolitanas*, zeer geleerd, *Parijs*, 1655, in fol. — 3.° *Commentariorum de bibliotheca cæsarea vindobonensi libri VIII*, 1664, 8 dl.n in 12.mo. Dit is eene geleerde catalogus der handschriften van de bibliotheek des keizers. Men moet bij dit werk de *bijlage* van DANIËL DE NESSEL voegen, 1690, 2 dl.n in fol. — 4.° *Prodromus historiæ literariæ, et Iter Gellense*, een nagelaten werk, in 1710, door JOANNES ALBERTUS FABRICIUS, in 1710 in 't licht gegeven.

LAMBERT (FRANCISCUS), een franciskaner monnik van *Avignon*, zijne geboorteplaats in 1487, verliet zijn klooster in 1522, om het Lutheranismus te prediken, en vooral om eene vrouw te hebben. LUTHER maakte hem tot zijnen apostel in *Zwitserland* en in *Duitschland*, en verschafte hem den post van eersten hoogleeraar te

Marpurg. Hij overleed aldaar aan de pest in 1530, na in het licht te hebben gegeven: 1.° twee *Geschriften*, het eene om zijne afvalligheid te regtvaardigen, en het andere om zijne orde in minachting te brengen, 1523, in 8.vo Het eerste is herdrukt, met verscheiden zijner *brieven* en *godgeleerde onderwerpen*, in de *Amœnitates litteraria* van SELHORN. — 2.° *Commentariën* op den heiligen LUCAS, op het huwelijk, op het *hooglied*, op de *kleine profeten*, en op het *boek der openbaring*, in 8.vo; eene Verhandeling, bevattende verscheidene godgeleerde *discussiën*, onder den vrij juisten titel van *Farrago* in 8.vo Deze afvallige monnik verborg zich langen tijd onder den naam van JOANNES SERRANUS. Zijne schriften zijn even zoo onverstaanbaar door zijne overijling, als ledig van reden. [Hij was de tijdgenoot van den al te beruchten ZWINGLIUS, met wien hij over verschillende leerstellige punten verscheidene *conferentiën had*.]

LAMBERT (ANNA THERESIA DE MARGUENAT DE COURCELLES, markgravin DE), te *Parijs* in 1647 geboren, was de dochter van eenen rentmeester, zij verloor haren vader toen zij drie jaren oud was. Hare moeder ging een tweede huwelijk aan, met den gedienstigen en geestigen BACHAUMONT, die uit pligtbesef en uit vermaak den gelukkigen aanleg, dien hij in zijne schoondochter ontdekte, ontwikkelde. Dit beminnelijke kind gewende zich toenmaals reeds, om kleine uittreksels harer leesoefeningen te maken. Op deze wijze vormde zij langzamerhand eenen letterkundigen schat, geschikt om hare uitspanningen te veraangenamen, en om haar in hare wederwaardigheden te vertroosten. Na den dood van haren echtgenoot, HENDRIK LAMBERT, markgraaf van *Saint-Bris*, met wien zij in 1666 in den echt was getreden, en dien zij in 1688 verloor, werd zij in langdurige en wreede processen gewikkeld, waarin het, om hare geheele fortuin te doen was. Zij voerde en bragt dezelve met al de bekwaamheid eener persoon ten einde, die geene andere begaafdheid zou gehad hebben. Eindelijk vrij, en meesteres van een aanzienlijk vermogen, dat zij, als ware het, overwonnen had, rigtte zij te *Parijs* een huis op, waarin het tot eer verstrekte van ontvangen te worden: het was, op een klein getal uitzonderingen na, het eenige, dat van de besmet-

telijke ziekte des spels niet aangestoken was, en waarin men zich begaf, om op eene verstandige wijze met elkander te spreken. Ook lieten de ligtzinnige lieden niet na, om, wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbood, zich schampere uitdrukkingen tegen het huis van mevrouw DE LAMBERT te veroorloven, die zeer gevoelig ten opzigte van de gesprekken en gevoelens van het publiek, somtijds vreesde van te veel aan haren smaak te offeren. Deze beroemde dame overleed in 1733. Haar *Leven* is in 2 dl.n, in 18.mo, 1813, en hare gezamenlijke werken in 2 dl.n, in 12.mo in het licht gegeven; de voornaamste zijn: 1.° *Les Avis etc.* (*De Raadgevingen eener moeder aan haren zoon en eener moeder aan hare dochter*), 1727, in 12.mo, 3.e uitg. Dit zijn geene dorre lessen, waarin het moederlijke gezag kennelijk is, het zijn lessen en voorschriften, door eene vriendin gegeven, en die uit het hart voortvloeijen. Het is een beminnelijke wijsgeer, die den weg, langs welken hij zijne leerlingen wil doen wandelen, met rozen bestrooit, die zich minder tot de beuzelachtige beschrijvingen der deugden bepaalt, dan om dezelve inteprenten, door derzelver bevalligheden te leeren kennen. Alles, wat zij voorschrijft, draagt den stempel eener edele en kiesche ziel, die zonder tooi en zonder inspanning de hoedanigheden bezit, welke zij in anderen vordert. Men gevoelt alom deze warmte des harten, die alleen de waarde bepaalt van de voortbrengselen des geestes. — 2,° *Nouvelles etc.* (*Nieuwe overwegingen over de vrouwen*, of *Bovennatuurkunde der Liefde*); dezelve zijn vol verbeeldingskracht, schranderheid en bevalligheid. — 3.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de vriendschap*). De geestige schrijfster schildert de voordeelen, bevalligheden, vriendschapspligten, met even zoo vele waarheid als kieschheid. — 4.° *Traité etc.* (*Verhandeling over den ouderdom*), niet minder op prijs gesteld, dan die der vriendschap. — 5.° *La Femme ermite* (*De Kluizenaarster*), een kleine buitengemeen, aandoenlijke Roman. — 6.° *Morceaux etc.* (*Losse stukken over de zedeleer of de letterkunde*). Alom straalt dezelfde geest, dezelfde smaak, dezelfde schakering door; somtijds doch zeldzaam, stoot men op gezochtheden. De *Werken* (*OEuvres*) van mevrouw LAMBERT zijn gezamenlijk uitge-

geven, 1748, 2 dl.n in 12.mo en 1813, 2 dl.n 18.mo

Lambert (Jozef), zoon van eenen rentmeester, werd te *Parijs* in 1654 geboren, aanvaardde den doctoralen hoed van *Sorbonne*, en verkreeg de priorij van *Palaiseau*, bij *Parijs*. De kerk van *St. André-des-Arcs*, zijne parochie, weergalmde langen tijd van zijne zachte en welsprekende stem. Hij had het geluk van verscheiden Calvinisten en verharde zondaren te bekeeren. Hij hield zoo wel te *Parijs* als te *Amiens*, conferentiën, die gedrukt zijn. Zijne liefdadigheid mag met den naam van heldenmoed bestempeld worden: de armen verloren in hem den teedersten der vaders, den wijsten trooster, en den edelmoedigsten beschermer, toen de dood hem den 31 Januarij 1722 wegmaaide. Het was op verzoek van dezen heiligen man, dat de *Sorbonne* eene verklaring uitvaardigde, waarbij de thesis dergenen, die zich in dezelve titularissen van verscheiden beneficien hadden genoemd, van geenerlei waarde werden verklaard. Men heeft van hem: 1.o *l'Année etc.* (*Het Evangelische Jaar of Homiliën*), 7 dl.n in 12.mo Zijne welsprekendheid is waarlijk Christelijk, eenvoudig, zacht en treffend. Al deze werken dragen denzelfden stempel, en men kan dezelve niet genoeg aanbevelen, aan diegene, welke door hunnen staat verpligt zijn, om het volk te onderwijzen. Indien de stijl derzelve ongekunsteld is, moet men daarbij in aanmerking nemen, dat hij voor landbewoners schreef, en geenszins voor hovelingen. — 2.o *Conferentien*, 2 dl.n in 12.mo, onder den titel van *Verhandeling over het kerkelijke Leven.* — 3.o *Epîtres etc.* (*Epistels en Evangeliën van het Jaar*), met overwegingen, 1 d.l in 12.mo; dit werk is in 1831 in 2 dl.n herdrukt, en elk deel bevat 2 boekdl.n in 12.mo — 4.o *Les ordinations etc.* (*De verordeningen der Heiligen*), in 12.mo — 5.o *La manière etc.* (*De wijze om de armen behoorlijk te onderwijzen*), in 12.mo, in 1831 herdrukt. — 6.o *Histoires etc.* (*Uitgezochte geschiedenissen van het Oude en Nieuwe Testament*), in 12.mo; eene voor de geloofsonderwijzers zeer nuttige verzameling. — 7.o *Le Chrétien etc.* (*De in de geheimen der godsdienst, en de waarheden der zedeleer onderrigte Christen*). — 8.o *Instructions courtes et familières*, ook in het Nederduitsch vertaald, onder den titel van *Gemeenzame Pre-*

ken op al de Zondagen, en op de voornaamste Feestdagen van het Jaar, 's *Bosch*, 1831, 2 dl.n, in 12.mo; deze onderrigtingen voor de Zon- en voornaamste Feestdagen des jaars, zijn te dienste der armen en voornamelijk der buitenlieden. — 9.o *Instructions etc.* (*Onderrigtingen over het Symbolum des geloofs*), 2 dl.n in 12.mo, in 1831, in 3 dl.n in 12.mo herdrukt; — *over de goddelijke Geboden*, en *die der Kerk*, 2 dl.n in 12.mo — 10.o *Deux lettres etc.* (*Twee Brieven over de meerderheid van beneficiën*), tegen den abt Boileau. [De *Ami de la Religion* geeft een zeer gunstig verslag van deze werken, welke hij, blz. 68 en 283, den herders en geloovigen zeer aanbeveelt].

Lambert (Claudius Franciscus), een vruchtbare en werkzame *Compilator*, te *Dôle* geboren, verkreeg de pastorij van *Saineau* in het diocees van *Rouanen*, waarvan hij later afstand deed. Hij kwam te *Parijs*, stelde zich aldaar te dienste der boekverkoopers, voor welke hij onderscheiden werken compileerde, die hem weinig kostten, en die niet waardig waren, wat zij hem kostten. De voornaamste zijn: 1.o *Le Nouveau etc.* (*De nieuwe* Telemachus *of gedenkschriften en lotgevallen van den graaf* *** *en van zijnen zoon*), 3 dl.n in 12.mo — 2.o *La Nouvelle etc.* (*De nieuwe* Marianne), 3 dl.n in 12.mo — 3.o *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften en lotgevallen eener aanzienlijke vrouw*), 3 dl.n in 12.mo — Men ziet, dat hij in deze verschillende romans heeft getracht te doen zien, dat hij naar goede voorbeelden werkte; maar zulks schijnt enkel in den titel, en het is aan dien titel, dat zij derzelver geheelen opgang te danken hebben. Van verbeeldingskracht en sierlijkheid zijn dezelve geheel en al ontbloot. — 4.o *l'Infortunée etc.* (*De ongelukkige Siciliaansche vrouw*), in 12.mo — 5.o *Recueil etc.* (*Verzameling van waarnemingen over alle volken der wereld*), 4 dl.n in 12.mo — 6.o *Recueil etc.* (*Verzameling van belangrijke waarnemingen over de zeden, gebruiken, kunsten en wetenschappen der verschillende volken van* Azië, Afrika *en* Amerika), *Parijs*, 1749, 4 dl.n in 12.mo — 7.o *Histoire etc.* (*Algemeene, burgerlijke, natuurkundige, staatkundige en godsdienstige geschiedenis, van alle volken der wereld*),

1750, 14 dl.n in 12.mo Hij heeft in dit werk al datgene vereenigd, wat men in de verschillende reisbeschrijvingen verspreid vindt; maar het ontbreekt hem aan naauwkeurigheid in de daadzaken, en aan bevalligheid in den verhaaltrant. — 8.° *Histoire etc.* (*Letterkundige geschiedenis van* LODEWIJK *XIV.*), 3 dl.n in 4.to, die hem eene jaarwedde verwierf: dezelve is slechts eene onverduwelijke en slecht geschrevene compilatie der *memoriën* van NICERON, der *lofreden* van onderscheidene geleerde genootschappen, der *beoordeelingen* van dagbladschrijvers. De schrijver heeft er eene voorrede voor geplaatst over de vorderingen van elke wetenschap onder het beroemde bestuur van LODEWIJK *den Groote;* maar deze van denkbeelden ontbloote voorrede, is enkel met hoogdravende volzinnen opgevuld. Dit werk is in het Hoogduitsch vertaald, *Koppenhagen.*, 1759, 3 dl.n in 8.vo — 9.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van* HENDRIK *II.*), 2 dl.n in 12.mo — 10.° *Bibliothèque etc.* (*Natuurkundige bibliotheek*), 7 dl.n in 12.mo — 11.° *Memoires etc.* (*Gedenkschriften van* PASCARILLA), in 12.mo, een slechte roman, enz. Hij overleed te *Parijs* in 1765.

De zucht om te compileren van den abt LAMBERT is wezenlijk aanstekelijk geworden. Die ondoordringbare wolk van allerlei *brochures*, en die min of meer encyclopedische romans, welke de wereld overstroomen, zijn een uitwerksel dier ziekte.

LAMBERT (JOANNES HENDRIK), een wiskunstenaar, in 1728 te *Mulhausen*, in den *Elzas* geboren, overleed te *Berlijn* aan eene uittering, den 25 September 1777. [De zoon zijnde van eenen armen kleêrmaker, die met eene talrijke familie belast was, kon hij in den beginne zijnen smaak voor de studie niet voldoen; hij begaf zich echter naar eene kosteloze school, alwaar men hem de grondbeginselen der Latijnsche en Fransche talen onderwees: het overige leerde hij alleen uit zijne boeken; en zijn aanleg tot het aanleeren van wetenschappen was zoo groot, dat het hem gelukte, om het Grieksch, het Latijn, het Engelsch, het Hoogduitsch, de natuur-, werktuig- en sterrekunde, de godgeleerdheid, de wijsbegeerte, de welsprekendheid en zelfs de dichtkunde te leeren kennen.] Zijn geest bezat iets zonderlings en oorspronkelijks. Op eenen zekeren tijd aan den koning

van *Pruissen* voorgesteld, en door dezen vorst ondervraagd zijnde, *wat hij in het vak van wetenschap, sterrekunde, geschiedenis, of eindelijk in eenig ander deel zou kunnen ondernemen*, antwoordde hij: *Alles*. Ofschoon dit antwoord tegen hem innam, verschoonde hem echter de vorst, ongetwijfeld om de ligtzinnigheid en verwaandheid der eeuw, tegen welke de jonge lieden zich niet dan moeijelijk kunnen verdedigen, en onthaalde hem op eene vriendelijke wijze; hij werd pensionaris der akademie van *Berlijn*, en raad bij het departement der gebouwen. [Hij begon met onderwijzer te zijn der klein-zonen van den graaf PETRUS DE SALIS, te *Chur*, en vergezelde in die hoedanigheid zijne kweekelingen op hunne reizen door *Duitschland*, *Italië* en *Frankrijk*, alwaar hij D'ALEMBERT leerde kennen, die hem den koning van *Pruissen* aanbeval.] LAMBERT had eene bijzondere voorliefde voor nieuwe en buitengewone zaken, en omhelsde dezelve met die geestdrift, welke zoo nabij aan de dwaling grenst. De gewaande wachter van *Venus* is eene dier ontdekkingen der eeuw, in welke hij zich zeer oefende. Hij verzekerde, dat die wachter, op eene duidelijke wijze den 1 Junij 1777 verschijnen zoude, en vele sterrekundigen wachtten denzelven met eene oplettendheid en een geduld, die het vertrouwen bewijzen, waarin de Berlijner kunstgenoot bij hen stond. Behalve de stukken, welke hij voor de *Memorien* van *Berlijn*, *Bazel* en *Munchen* leverde, heeft men van hem een aantal andere werken; de voornaamste zijn: 1.° *Vergezigtkunde*, *Zurich*, 1758. — 2.° *Verhandeling over de voornaamste eigenschappen van den weg des lichts*, *'s Gravenhage*, 1759. — 3.° *Photometrie* of *Lichtmeetkunde*, *Augsburg*, 1765. — 4.° *Verhandeling over de wegstrepen der Kometen*, *Augsburg*, 1761. — 5.° *Wiskundige stukjes*, enz. De Heer DE MERIAN, lid der Akademie van *Berlijn*, heeft het *Wereldstelsel door* LAMBERT, in 1773 in het licht gegeven; de tweede uitgave is in 1784, in 8.vo in het licht verschenen. Deze sterrekundige maakt van al de zigtbare sterren, (met uitzondering van die van den melkweg), een enkel en zelfde stelsel, dezelve wentelen zich alle in massa, met onze zon, rondom een duister ligchaam, van eene gedrogtelijke grootte, en hetwelk

men zegt, zich in *Orion* te bevinden, alwaar sedert lang een bleek schijnsel wordt waargenomen, hetwelk ongetwijfeld het genoemde ligchaam, het middelpunt van het geheele stelsel, is. De melkweg handelt van zijnen kant op dezelfde wijze, en bewijst dezelfde hulde aan zijn duister ligchaam. Maar die groote stelsels zijn enkel kleine deelen van een ander stelsel; en de melkweg is slechts een toebehooren van eenen anderen melkweg, een klein rad van een werktuig, uit honderd andere raderen zamengesteld enz. Verscheiden aanmerkingen over dit stelsel kan men vinden in het *Journ. histor. et littér.* 15 Mei 1786 blz. 97.

* LAMBERT (BERNARDUS), een religieus van de orde van den H. DOMINICUS, te *Salernes*, in *Provence*, in 1738 geboren, legde zijne geloften af in het klooster van den H. MAXIMINUS, waarvan toenmaals al de religieuzen, uit hoofde van Jansenismus, *in interdict* stonden; hij nam den geest en de grondbeginselen van het gesticht aan, en verdedigde in openbare thesis de leer van hetzelve: later hoogleeraar van het klooster van *Limoges* geworden zijnde, onderwees hij dezelve in zijne lessen. Eene *thesis*, welke hij er den 14 Augustus 1765 deed verdedigen, werd den 19 Februarij 1766 op den *Index* geplaatst. Hij volgde dezelfde gedragslijn te *Grenoble*, alwaar hij ook de godgeleerdheid onderwees. De heer DE MONTAZET, aartsbisschop van *Lyon*, riep hem derwaarts, nam hem in zijnen raad, en benoemde hem tot zijnen theologant. Hij verliet niettemin dien prelaat om zich te *Parijs* te komen vestigen. Zijne grondbeginselen waren al te strijdig met die van den heer DE BEAUMONT, dan dat hij hem aldaar gaarne zoude dulden. Eenige bisschoppen kwamen echter te zijne gunste tusschenbeide, en beloofden dat hij niets anders dan tegen de wijsgeeren en de ongeloovigen zoude schrijven; op deze voorwaarde, die hij ongetwijfeld gedurende het leven van den standvastigen en godvruchtigen bisschop hield, werd het hem toegestaan, om zich in een klooster der hoofdstad te begeven. Hij is de schrijver van verscheiden werken, waarvan de geheele naamlijst voor dit bestek veel te wijdloopig zoude zijn, wij willen ons tot de opgave van enkele van de voornaamste derzelve bepalen: 1.° *Recueil etc. (Verzameling van teksten over de intermediaire komst van JE-*

sus Christus, aan den uitgever der verhandeling van den bisschop van Lescar (*de Noé*), *over den toekomstigen staat der kerk, onderworpen*). — 2.° *Mémoire etc.* (*Verhandeling over het ontwerp, om de religieuze genootschappen te vernietigen*). — 3.° *Avis etc.* (*Raadgevingen aan de geloovigen*, of *Grondbeginselen ter regeling hunner gevoelens en huns gedrags in de tegenwoordige omstandigheden*). enz. enz. Lambert overleed te *Parijs* den 27 Februarij 1813. Hij bezat vele kunde en was zeer ervaren in de godgeleerdheid. Indien er onder zijne werken gevonden worden, die eene berispelijke leer bevatten, en onder deze moet men niet alleen diegene tellen, welke hij ten voordeele der partij heeft vervaardigd, aan welke hij zich verbonden had, en in welke hij eenen misdadigen tegenstand, tegen de besluiten van het hoofd der kerk tracht te regtvaardigen, maar ook die, waarin hij de dwalingen van het *millenarismus* (stelsel van het duizendjarig rijk) vernieuwt, zijn er ook andere, waarvan het doel loffelijk is; zoo als diegene, in welke hij met alle gestrengheid het ongeloof vervolgt, die, waarin hij de constitutionele kerk bestrijdt, die, waarin hij den religieuzen staat verdedigt, enz. Al deze schriften doen betreuren, indien het geoorloofd is, zich van deze uitdrukking te bedienen, dat pater Lambert het onkruid met het goede zaad heeft uitgestrooid. Gaarne zou men wenschen, hem niet te behoeven te verwijten, van oude dwalingen te hebben doen herleven, en nieuwe dwalingen te hebben verdedigd; van in eerbied te kort te zijn geschoten, omtrent geestelijken, die in waardigheid gesteld waren, zoodra zij met hem in gevoelen verschilden; van zijne pen in gal gedoopt te hebben, wanneer hij tegen zijne vijanden schreef, en eindelijk van zich met de ongerijmde verdediging der dwaasheden van het *secourismus* te hebben belast, hetwelk hij, ofschoon hetzelve door de redelijksten dergenen, met welke hij gemeene zaak maakte, veracht en verworpen werd, hardnekkiglijk heeft verdedigd. Hij was voor het overige een religieus, die zeer aan zijne orde gehecht was, en zelfs, na van dezelve afgetrokken te zijn, de pligten derzelve waarnam.

* Lamberti (Lodewijk), een Italiaansche beoefenaar der

Griekschè taal, in 1758 te *Reggio* in *Lombardijë* geboren. Hij werd te *Modena* tot advokaat bevorderd, doch verliet weldra de pleitzaal, om zich aan de letterkunde toe te wijden. Hij werd eerst secretaris van den nuntius van *Bologna*, begaf zich vervolgens naar *Rome*, alwaar hij de vriendschap won van den geleerden oudheidkundigen VISCONTI, die hem ingang gaf in het huis van BORGHÈSE. LAMBERTI beschreef, onder het opzigt van zijnen beschermer, de oudheden en schoone standbeelden der *villa* van dien naam. In het begin der Fransche omwenteling begaf hij zich naar *Reggio*, en van daar, tijdens den inval van BONAPARTE, in 1796, naar *Milane*. In de maand Maart des volgenden jaars, had de daarstelling der *Cisalpische republiek* plaats, welke door een zoogenaamd *nationaal congres* werd voorafgegaan, in welke LAMBERTI de vernietiging des adels en aller monarchale zinnebeelden deed bepalen; hij verzette zich tegen de invoering der veelwijverij, door COMPAGNONI voorgesteld. Hij was lid van den grooten wetgevenden raad, en later lid van het uitvoerend bewind. De overwinningen van SUWAROW in *Italië* (1778 en 1799) noodzaakten LAMBERTI, om *Milane* te verlaten: hij kwam aldaar terug na den slag van *Marengo*, door BONAPARTE gewonnen, die na zijne terugkomst uit *Egypte* eerste consul was geworden. LAMBERTI, tot lid van het Italiaansch instituut benoemd, daar men omtrent dien tijd oprigtte, betuigde zijne erkentenis door eene *ode* tot lof van den overwinnaar. Hij verkreeg kort daarna den leerstoel der schoone letteren aan de universiteit van *Bréra*, en den post van directeur der bibliotheek van denzelfden naam, die hij verrijkte met eene reeks van uitgaven der 15e eeuw, zoo als die, der ALDES, van COMINO van LA CRUSCA enz. Hij werd versierd met de ordeteekens van het legioen van eer en van de ijzeren kroon; en in 1810 te *Parijs* gekomen, om aan keizer NAPOLEON, zijne prachtuitgave van HOMERUS, door den beroemden BODONI gedrukt, aan te bieden, ontving hij de som van 30,000 francs tot belooning. Te *Milane* teruggekeerd, overleed hij aldaar den 4 December 1813. Men heeft van hem in het Italiaansch: 1.° *Gedichten*, *Parma*, BODONI, 1796, in 18.mo — 2.° *Sculture del palazzo della villa Borghese*, enz. *Rome*, 1796, 2 dl.n in 8.vo — 3.° *Ode* aan NAPOLEON bij gelegenheid van het nationale

feest van 1803 (met die van SAVIOLI en MONTI gedrukt, en bij dezelfde gelegenheid in het licht gegeven). — 4.° *Verhandeling over de schoone letteren*, *Milane*, 1803. — 5.° *Ode aan NAPOLEON* (bij zijne krooning als koning van *Italië*), *Milane*, 1808. — 6.° *ALEXANDER in Armotië*, kantate, *ibid.* in fol. 7.° *Gedichten van Grieksche schrijvers*, te weten: de gezangen van RUPTEUS, de OEDIPUS van SOPHOCLES, en de lofzang aan CERES door HOMERUS, in Italiaansche verzen vertaald, *Brescia*, 1808, in 8.vo — 8.° *Aanteekeningen* gevoegd bij die van pater MOMBELLI, *over de Italiaansche taal.* (Zie de *Classici Italiani*, in 1809). — 9.° De *HOMERUS* in het Grieksch, met verbeteringen en veranderingen, *Parma*, BODONI, 1810, gr. in fol. Dit is de schoonste uitgave van dien grooten dichter, welke bekend is. Dezelve heeft, volgens het verslag, dat de heer BOISSONNADE er van geleverd heeft, den lof van het Fransche instituut verdiend. — 10.° *Osservazione sopra ALCUNE lezioni della Iliade D'OMERO*, *Milane* 1813, in 8.vo

LAMBERTUS (*Heilige*), in 640 geboren, bisschop van *Maastricht*, zijne geboorteplaats, volgde in 670, op THEODORETUS, zijnen meester, en werd na den dood van CHILDERIC II, koning van *Austrasië*, door den barbaar EBROÏN, die zeven jaren later stierf, van zijnen zetel verdreven. LAMBERTUS, die de vlugt had genomen naar het klooster van *Stavelo*, werd door PIPYN van *Heristal*, in 681 op zijnen zetel hersteld: hij bekeerde een aantal ongeloovigen van *Toxandrië*, verzachtte hunne barbaarschheid, en werd in 709 (volgens de *Bollandisten*, en in 696 of 697 volgens anderen) door DODO, om de vrijmoedigheid met welke hij PIPYN van *Heristal* berispte, die een ergerlijk leven leidde met ALPAIS, vermoord. DODO was een bloedverwant dezer bijzit. Anderen schrijven zijnen dood aan eene verschillende oorzaak toe; zij beweren dat, nadat twee neven van den bisschop, twee broeders van DODO vermoord hadden, deze zich door dien moord over eene misdaad wreekte, waaraan LAMBERTUS niet te min vreemd was. Zijn marteldood had te *Luik* plaats, dat toenmaals slechts nog een dorpje was, en dat door deze gebeurtenis eene aanzienlijke stad werd, daar de godsvrucht der geloovigen veel volk der-

waarts lokte. De heilige HUBERTUS was zijn opvolger. De *Bibliothèque historique de France*. I. deel N.o 8746 — 8760 geeft 14 levensbeschrijvingen van dien prelaat op. — Er zijn twee andere Heiligen van dien naam geweest, de eene aartsbisschop van *Lyon*, in 668 overleden; de andere bisschop van *Vence* in 1114 gestorven.

LAMBERTUS, keizer en koning van *Italië*, was de zoon van GUIDO, hertog van *Spoleto*, dien hij in 894 opvolgde, na in 892 deel aan het bestuur te hebben bekomen. Hij had tot mededingers BERENGARIUS en ARNULPHUS; maar hij veroverde op hen *Milane* en een gedeelte van *Lombardijë*; hij eindigde door zich met BERENGARIUS te verstaan, en overleed aan de gevolgen van eenen val van het paard, welken hij in 898 op de jagt deed. Deze vorst gaf de schoonste hoop, die hij ongetwijfeld zou verwezenlijkt hebben, indien hij langer had mogen leven.

LAMBERTUS van *Aschaffenburg* of *Schauenburg*, een beroemde benediktijner uit de abdij van *Hirchfelden*, in 1058, ondernam de reis naar *Jeruzalem*. In *Europa* teruggekeerd, schreef hij eene *Kronijk* van ADAM tot in 1077. Deze kronijk is tot het jaar 1050 slechts eene gebrekkige korte schets, maar van 1050 tot in 1077 is het eene behoorlijk uitgebreide geschiedenis van *Duitschland*. Dit gedenkstuk der oudheid werd te *Bazel* in 1669, met dat van KOENRAAD LEICHTENAU, in fol. gedrukt, en in het eerste deel der *schrijvers van Duitschland*, door PESTORIUS opgenomen. Een monnik uit *Erfurt*, heeft er een vervolg van geleverd tot het jaar 1472; maar dezelve wordt weinig geacht. Dit vervolg wordt ook in de *Verzameling* van PESTORIUS aangetroffen.

LAMBERTUS, bisschop van *Atrecht*, te *Guines* geboren, onderscheidde zich, terwijl hij nog kanonik van *Rijssel* was, zoo zeer door zijne predikgave, dat de Artesiërs, die hunne kerk van die van *Kamerijk* wilden scheiden, met welke zij sedert 500 jaren verbonden was, hem in 1112 tot hunnen bisschop verkozen. URBANUS II bevestigde deze verkiezing, en wijdde den nieuwen bisschop te *Rome*, ondanks de tegenkantingen der Kamerijkers. LAMBERTUS was bij eenige kerkvergaderingen tegenwoordig, en overleed in 1115. Hij werd in zijne hoofdkerk begraven, en men gaf hem

een grafschrift, waaruit men ziet, » dat de heilige Maagd aan LAMBERTUS verschenen was, en hem eene waskaars had gegeven, die de kracht bezat om van het heilige vuur [eene zekere pestachtige ziekte toenmaals in *Frankrijk* zeer heerschende], te genezen." Men heeft in de *Miscellanea* van BALUZIUS, eene *Verzameling van handvesten en brieven* betrekkelijk het bisdom *Atrecht*, en die aan LAMBERTUS wordt toegeschreven.

LAMBERTUS, bijgenaamd *de stamelaar*, uit hoofde van de moeijelijkheid zijner uitspraak, overleed in 1177, op zijne terugreize van *Rome*, werwaarts, RUDOLF, bisschop van *Luik* hem had gezonden. Hij was het, die de *bagijnen* in de *Nederlanden* invoerde; welker gestichten zich in die gewesten zeer verspreidden, tot groot nut der godsdienst en der maatschappij, daar dezelve aan eene menigte dochters de middelen verschaffen om deugdzaam te leven, zonder haar van de vrijheid te berooven, om in de wereld terug te keeren. Verscheiden schrijvers kennen de instelling der bagijnen aan de heilige BEGGA toe; men kan de reden dezer toekenning vinden in de *Diplomat. Belgica* van FOPPENS, 2e deel blz. 948.

* LAMBESC (KAREL EUGENIUS van *Lotharingen*, hertog van *Elbœuf*, prins van), den 25 September 1751 geboren, was de zoon van een der prinsen uit het huis van *Lotharingen*, de bloedverwant van MARIA ANTOINETTE, voor welke vorstin hij steeds eene bijzondere toegenegenheid aan den dag legde. Hij was, nog zeer jong zijnde, in Fransche dienst getreden, en door bemiddeling zijner beschermster verkreeg hij den gewigtigen post van grootschildknaap. Hij was bevelvoerend eigenaar, van het koninklijk-Duitsche regiment en had eenen grooten invloed aan het hof. Reeds bij het eerste begin der Fransche omwenteling, toonde hij zich de hevigste vijand derzelve. De wending, welke de zaken namen, noodzaakte het bestuur, om in Julij 1789, bij *Parijs* eene legerplaats op te rigten. De prins van LAMBESC werd in dezelve geplaatst, en toen op den 12 dier maand, oproerige groepen op het plein van LODEWIJK XV waren gekomen, werd de prins van LAMBESC belast, om dezelve te verstrooijen. Aan het hoofd van zijn regiment trok hij over den *Pont-Tournant*, en kwam rennende in de *Tuileriën*. De overige corps ondersteunden hem niet; men zag zelfs de

Fransche gardes zich met het volk vereenigen, den weg zelfs met stoelen belemmeren, de soldaten des prinses trotseren, terwijl deze met eene hagelbui van steenen begroet werden. Genoodzaakt, om den aftogt te kiezen, doch zonder veel gevaar, begaf hij zich naar de legerplaats; de zegepraal der volkspartij op den 14 Julij had ten gevolge dat hij in staat van beschuldiging werd gesteld. Hij werd voor de nationale vergadering beschuldigd en aangeklaagd, als hoofd der anti-revolutionnaire zamenzwering. Voor de regtbank het *Châtelet* gevoerd, als hebbende tegen de natie gehandeld, werd hij door zijne regters vrijgesproken. Voor het overige vermeed de prins de gevolgen dier zaak, door de vlugt naar *Duitschland* te nemen, werwaarts zijn leger hem in 1792 volgde, om in het leger der prinsen, broeders van LODEWIJK XVI, te dienen. De prins van LAMBESC viel met de Pruissen in *Champagne*. Nadat zij het Fransche grondgebied hadden ontruimd, nam hij in *Oostenrijk* dienst, en verkreeg er de rangen van generaal-majoor en van luitenant veldmaarschalk. Men meent dat deze prins ook de veldtogten van den *Rijn* en van *Italië* tegen de Franschen mede gemaakt heeft, maar hij voerde geen opperbevel in dezelve. Hij trad in 1803 in den echt, met de gravin ANNA DE CETTER, weduwe van den graaf POTOKI en ging in 1812 een tweede huwelijk aan, met de gravin weduwe van COLLOREDO. Bij de restauratie in 1814, kwam hij in *Frankrijk* terug. Tot pair verheven, was hij naar *Weenen* teruggekeerd, alwaar zijne hoedanigheid van prins van den bloede, hem na de aartshertogen, den eersten rang toewees. Hij overleed den 8 December 1826, geene erfgenamen nalatende. In hem is de mannelijke tak van het huis van *Lotharingen* uitgestorven.

LAMBIN (DIONYSIUS), een geleerde Franschman, te *Montreuil-sur-mer*, in *Picardijë*, in 1516 geboren. Hij reisde in *Italië*, met den kardinaal DE TOURNON, en verkreeg door zijnen invloed den post van hoogleeraar in de Grieksche taal, bij het koninklijk collegie van *Parijs*. Hij bekleedde denzelven tot aan zijnen dood, veroorzaakt in 1572, door het verlies van zijnen vriend RAMUS, die in de moordtooneelen van den *Bartholomeus-nacht* het leven verloor. Men heeft van hem verscheiden werken, in welke men eene uitgebreide doch dikwerf verdrietige ge-

leerdheid aantreft. De zorg, die hem bezielde, om met de angstvalligste naauwkeurigheid de verschillende lessen aan te voeren, verveelde vele geleerden, en deed het woord *lambiner* (talmen) ontstaan. LAMBIN heeft *Commentariën* op LUCRETIUS geleverd, 1563, in 4.to; op CICERO, 1585, 2 dl.n; op PLAUTUS, 1588, en op HORATIUS, 1605, alle drie in fol. Zijn werk op HORATIUS is toegejuicht; maar hij is minder gelukkig geweest, in de verbeteringen welke hij aan de *werken* van den Latijnschen redenaar heeft gemaakt. Hij verandert naar willekeur den tekst van CICERO, zonder door de oude handschriften daartoe beregtigd te zijn. Hij neemt de woorden weg uit de uitgaven, welke zich in de handen van iedereen bevinden, om nieuwe in derzelver plaats te stellen, die hij enkel uit zijne eigenzinnige verbeeldingskracht geput heeft. Telkens wanneer hij er deze woorden bijvoegt: *Invitis et repugnantibus libris omnibus*, kan men verzekeren, dat hij zich bedriegt.

* LAMBINET (PETRUS), een kenner van oude boeken en handschriften, achtereenvolgend Jesuit, Premonstratenzer, en wereldlijk Priester, werd in 1742, te *Tournes*, een dorp bij *Mézières* (Fr. Departement *Ardennes*) geboren. Hij volbragt zijne studiën bij de Jesuiten, en trad in den ouderdom van 15 jaren, te *Pont-à-Mousson* in hunne maatschappij; hij bleef in dezelve tot op de vernietiging dier orde. Aan de wereld teruggegeven, bragt hij eenige jaren in dezelve door, waarna hij zich in de abdij van *Lavaldieu*, van de Premonstratenzer orde aanbood, om zich aan den regel derzelve te onderwerpen; zijne proefjaren ging hij in de abdij van *Villers-Cotterets* doorbrengen. Hij verliet dit gesticht en het religieuse gewaad, zoo niet met de uitdrukkelijke toestemming zijner oversten, dan toch ten minste zonder dat zij er zich tegen verzetten, en begaf zich naar *Brussel*, alwaar hij zich met de opvoeding der beide zonen van den Hertog van *Croquembourg* belastte. Na dezelve ten einde te hebben gebragt, wendde hij zich naar *Rome*, om eene secularisatiebreve te erlangen, die hem, op de toestemming van den abt van Premonstrateit verleend werd. De abt LAMBINET had zich steeds met de schoone letteren en voornamelijk met de bibliographische nasporingen, bezig gehouden. Hij had een aantal bibliothe-

ken bezocht, en reizen ondernomen, om zijne kennissen in dat gedeelte der letterkunde uittebreiden. Hij gaf verscheiden werken in het licht, waarvan de titels volgen: 1.° *Eloge etc.* (*Lofrede der keizerin* MARIA THERESIA), *Brussel.* — 2.° *Table etc.* (*Beredeneerd register der in den* Esprit des Journeaux, *van 1772 tot 1784 ingesloten vervatte onderwerpen*), *Parijs* en *Luik*, zonder jaartal, 4 dl.n, in 12.mo — 3.° *Notice etc.* (*Beredeneerd uittreksel van eenige handschriften, betrekkelijk de geschiedenis van* België, *en die in de openbare bibliotheek van* Berne *gevonden worden*), in het 5.e dl. 2.e afd. der Memoriën van de akademie van *Brussel*, blz. 252 — 263. De abt LAMBINET ontwierp dit uittreksel met behulp van den Heer WILHELMI, bibliothekaris van *Berne;* dezelve werd den 12 October 1780, in de akademie van *Brussel* voorgelezen. — 4.° *Récherches etc.* (*Geschied- en letterkundige nasporingen over den oorsprong der boekdrukkunst, voornamelijk over derzelver eerste gestichten in de* 15.e *eeuw in België*), *Brussel*, 1798, in 8.vo, te *Parijs*, in 1810, onder dezen titel herdrukt: *Origine etc.* (*Oorsprong der boekdrukkunst, volgens de geloofwaardige bewijzen, het gevoelen van den Heer* DAUNOU *en dat van den Heer* PRAËT), 2 dl.n, in 8.vo De eerste uitgave werd heviglijk gehekeld, door den Heer DE LA SERNA-SANTANDER, *Dictionnaire bibliographique*, der 15.e eeuw, 1.e dl. blz. 388 — 389. — 5.° *Remarques etc.* (*Bibliographische en critische aanmerkingen op eene Latijnsche uitgave der Navolging van J. C. door* BEAUZÉE, *lid der Fransche akademie*), 1788 (en *op verscheidene andere uitgaven van hetzelfde boek*) geplaatst in het *Journal des Curés* van 25 en 27 Augustus 1809, N.os 117 en 119. Tegen dit werk plaatste de Heer GENCE in hetzelfde *Journal*, een stuk getiteld: *Défense etc.* (*Verdediging van de Latijnsche uitgave der Navolging, door* BEAUZÉE *in het licht gegeven*). Hij bewijst er in, dat de gewaande uitgave van BEAUZÉE, door LAMBINET aangerand, geene andere is, dan die van VALART, met het titelblad der uitgave van den *academicus* voorzien (zie GERSEN). De abt LAMBINET heeft het *verslag van de uitgave der Navolging*, door pater DESBILLONS in het licht gegeven, herzien en vermeerderd. Hij heeft zelf eene stereotype uitgave van dat beroemde werk

geleverd, en tevens deel genomen aan de geschillen, omtrent deszelfs schrijver ontstaan, welke hij, tegen het gevoelen van den heer GENCE, beweert A KEMPIS te zijn. De worsteling, welke hij te dien opzigte, met beroemde tegenstrevers te voeren had, ondermijnde, zegt men, zijne gezondheid. Hij werd door eene beroerte getroffen, en overleed den 10 December 1813. Het instituut heeft aan zijne kunde lof toegezwaaid, en geleerden hebben hem onder het getal gerangschikt, dergenen, welke zich ten opzigte van de *bibliographie* verdienstelijk hebben gemaakt.

* LAMBRECHTS (KAREL JOZEF MATTHEUS), senateur, te *St. Truijen*, in het Belgische gedeelte der provincie *Limburg*, in 1753 geboren, maakte uitmuntende studiën aan de universiteit van *Leuven;* in 1788, werd hem door JOZEF II, keizer van *Duitschland*, den last opgedragen, om verschillende hoogescholen van dat land te onderzoeken. Hij was te *Weenen* bij de lessen eener normaalschool tegenwoordig, door dien vorst in de hoop opgerigt van goede hoogleeraars te vormen. Tijdens den opstand der Belgen tegen het Oostenrijksche bestuur, van verkleefdheid aan hetwelke men LAMBRECHTS verdacht hield, zag hij zich genoodzaakt, om zijn vaderland te verlaten. Na den afloop dier omwenteling en de herstelling van het Oostenrijksche gezag, keerde LAMBRECHTS naar *Brussel* terug, en oefende er de regtsgeleerdheid uit. Hij was tot lid van den grooten raad van *Mechelen* verkozen, toen de Fransche troepen de keizerlijken uit *België* verdreven. Toen omtrent dien tijd zijn vaderland door de Fransche republiek werd overmeesterd, voegde hij zich dadelijk aan de zijde der overwinnaars, en verkreeg de eerste administrative posten. Na den 18 *fructidor*, werd hij naar *Parijs* beroepen, om MERLIN van *Douai*, in het ministerie van justicie te vervangen (4 September 1797). Op zijne beurt door CAMBACÈRES vervangen (Julij 1799) keerde hij naar zijn vaderland terug, alwaar hij president werd van het dep.t der *Dyle*. Na den 18 Brumaire, benoemde het consulair bestuur hem tot senateur. In plaats van zich door de erkentenis te doen kluisteren, bragt hij in die vergadering denkbeelden van onafhankelijkheid en tegenkanting, die hem deden opmerken; hij verklaarde zich vooral tegen de overheeringen van BONAPARTE, en was

een der drie leden van den senaat, die hunne stemmen aan de oprigting van den keizerlijken troon weigerden. Gedurende de dertien jaren, welke hij in deze vergadering zitting had, behoorde hij altijd tot de minderheid. Hij was het, die in 1814 de beruchte *consideranten* der *vervallingsacte* tegen BONAPARTE uitgesproken, ontwierp, hij was ook lid der commissie, die aan LODEWIJK XVIII de *constitutionele acte* voorstelde, welke die vorst weigerde aantenemen. Hij behoorde niet tot het getal der senateurs, die toenmaals in de kamer der pairs kwamen; hij ontving van het koninklijke bestuur slechts brieven van groote naturalisatie. Gedurende de *honderd dagen*, stemde hij tegen de *constitutionele acte*, en legde geen eed van getrouwheid aan BONAPARTE af. Twee departementen benoemden hem in 1819 tot afgevaardigde (de departementen der *Seine-Inférieure* en van *Bas-Rhin*): de slechte staat zijner gezondheid stond hem niet toe, om dikwijls in de kamer te verschijnen; intusschen sprak hij dikwijls in dezelve, vooral in de zaak van GRÉGOIRE, die als onwaardige werd verjaagd, en ten opzigte van de uitzonderingswetten, welke de omstandigheden toenmaals noodzaakten om voor te stellen, om te toonen, dat hij tot de oppositie van de uiterste linkerzijde behoorde; voor het overige stemde hij ten allen tijde tegen alle ontwerpen van het ministerie. LAMBRECHTS is te *Parijs*, den 4 Augustus 1823 overleden; hij had den titel van graaf en den rang van commandeur van het legioen van eer ontvangen. Onder zijne testamentaire beschikkingen merkt men op een legaat van 12000 franken, ter oprigting van een gesticht, uitsluitend ter ondersteuning van blinde protestanten bestemd, en eene som van 2000 franken, bestemd voor het beste *werk, ten voordeele van de vrijheid der eeredienſten*, en andere geschenken in denzelfden geest. Indien het, zoo als de heer MAHUL zegt, waar is, dat LAMBRECHTS steeds der Catholijke godsdienst bleef toegedaan, in welke hij geboren was, is het moeijelijk de eerstgenoemde beschikking te verklaren, en wat het tweede legaat betreft, zoo weigerde de minister van binnenlandsche zaken, aan de akademie de magtiging, om hetzelve te aanvaarden: zijn erfgenaam (de heer KAREL D'OUTREPONT) heeft de *maatschappij van Christelijke zedeleer*, belast, om over dit onderwerp

eene prijsvraag uit te vaardigen, en het is de heer ALEXANDER VINET, die in 1826 den prijs heeft behaald. Men heeft van LAMBRECHTS: 1.° *Principes etc.* (*Staatkundige grondbeginselen*), 1815, in 8.vo en 2.° *Réflexions etc.* (*Overwegingen bij gelegenheid van het werk van den abt* DE FRAYSSINOUS, *getiteld: Over de ware grondbeginselen der Gallikaansche kerk*), *Parijs*, 1816, in 8.vo Hij heeft ook eenige bijzonderheden over zijn leven geschreven, na zijnen dood in het licht gegeven onder den titel van *Notice etc.* (*Aanteekening, gevonden in de papieren van den graaf* LAMBRECHTS), *Parijs*, 1823, in 8.vo

* LAMBRUSCHINI (JOANNES BAPTISTA), bisschop van *Orvieto*, den 28 October 1755 te *Sestri-di-Levante*, in het diocees van *Brugnato* geboren, omhelsde, na zijne studiën bij de Jesuiten van *Genua* volbragt te hebben, den geestelijken staat. Tot hoogleeraar der godgeleerdheid in het seminarie dier stad benoemd, bewees hij de grootste diensten aan de jongelingen, die zijne cursus volgden, door hun de middelen aan de hand te geven, om zich tegen de gevaarlijke nieuwigheden te wapenen, welke onvoorzigtige theologanten toenmaals verspreidden. Tijdens de omwenteling van *Genua* (1797), werd LAMBRUSCHINI met verscheiden andere aanzienlijke personen, in hechtenis genomen: in het kasteel van *Savona* opgesloten, verkreeg hij eerst, na verloop van eenigen tijd, en op voorwaarde van niet naar *Genua* terug te keeren, de vrijheid weder. Ondanks deze voorwaarde, keerde hij echter, toen de bondgenooten eenig voordeel op de Franschen behaalden, naar die stad terug; maar verpligt, om andermaal de vlugt te nemen, begaf hij zich naar *Rome*, alwaar de paus hem op de eervolste wijze onthaalde, hem tot bisschop van *Azoth in partibus*, daarna tot *Apostolisch Administrator* van het diocees van *Orvieto*, en eindelijk in in 1807 tot bisschop van dien stoel benoemde. De rampen der tijden gedoogden niet, dat hij langen tijd onder zijne diocesanen verkeerde: daar hij den eed, welken het Fransche bestuur van hem vorderde, niet had willen afleggen, werd hij eerst naar *Turin*, daarna naar *Bourg*, en eindelijk naar *Belley* verbannen, alwaar hij verbleef tot op den oogenblik, dat *Europa* den vrede veroverd

had, door den krijgsman te doen vallen, die de verovering aller rijken gedroomd had. Na op zijne doorreize te *Rome* den paus begroet te hebben, haastte LAMBRUSCHINI zich, om zich naar *Orvieto* te begeven, alwaar hij er zich geheel en al aan toewijdde, om in zijn diocees de godsdienst weder te doen bloeijen, en de onheilen door den vreemden inval veroorzaakt, te herstellen. Hij richtte verscheiden nuttige gestichten op: door zijne zorg werd er een gebouw voor de Christelijke broeders tot stand gebragt; zoo als er zich ook in korten tijd, onder zijne bescherming tien kloosters verhieven. Het was te midden dezer werkzaamheden, dat hij door eene beroerte werd getroffen, die hem den 24 November 1827 in het graf sleepte. Men heeft aan dezen deugdzamen prelaat verscheiden werken te danken, onder anderen: 1.° *Theologica dogmata, Genua*, 1788, in 4.to, welke in drie en dertig artikels de geheele leerstellige godgeleerdheid bevat. — 2.° eene *Beknopte godgeleerdheid over de genade*, in het Latijn, *Genua*, 1789, in 8.vo — 3.° eene *Verhandeling, in 1804 in de akademie der Catholijke godsdienst*, van welke hij een der eerste leden was, *voorgedragen*. — 4.° *Geestelijke gids, ten gebruike van het diocees van* Orvieto, *Rome*, 1823 in 12.mo

LAMECH, uit het geslacht van KAÏN, zoon van MATHUSALA, vader van JABEL, van JUBAL van TUBALKAÏN en van NOËMA, is bekend in de schrift door de veelwijverij, waarvan men hem voor den eersten grondlegger houdt. Hij huwde ADA en SELLA. Op eenen zekeren tijd, zeide LAMECH tot zijne vrouwen: » Hoort mij, vrouwen van LAMECH! Ik heb een' man verslagen, om mijne wonden, en eenen jongeling, om mijne kneuzing. Men zal zevenvoudig wraak nemen over den moordenaar KAÏN, en over LAMECH, zeventigmaal zevenmalen." — (*Genesis* IV, 23 — 24). Deze woorden bevatten een ondoordringbaar duister; men heeft dezelve niet dan door gissingen kunnen verklaren, omdat men met al de bijzonderheden der zaken, die in de eerste tijden der wereld voorvielen, niet genoegzaam bekend is. Het schijnt echter, dat een gedeelte dezer uitdrukking KAÏN betreft, die men meent door LAMECH gedood te zijn, en wiens moordenaar *zevenvoudig* moest gestraft worden, zoo als zulks in het 4.e hoofddeel van *Genesis* gezegd

wordt. Hetgene, wat men in het algemeen kan besluiten, is dat LAMECH een opvliegend man was, wiens onbezonnen toorn door God gestraft is, en dat de Goddelijke regtvaardigheid, door eene toenemende gestrengheid, de straf van den manslag verzwaarde, naarmate dat deze gruwelijke barbaarschheid onder de kinderen der menschen toenam. *Dom* CALMET en de vervolger van BULLET hebben zich beijverd, om dezen tekst der H. Schrift op te helderen, en de moeïelijkheden, welke dezelve heeft doen ontstaan, optelossen.

LAMECH, zoon van MATHUSALEM, en vader van Noë, die hem in den ouderdom van 182 jaren gehoren werd. Na de geboorte van zijnen zoon, leefde hij nog 575 jaren; zoodat zijn geheele leeftijd 757 jaren beloopt. Hij overleed het vijfde jaar vóór den zondvloed, in 1342 vóór J. C.

LAMET. — Zie DELAMET.

LAMÉTRIE. — Zie MÉTRIE.

LAMI (*dom* FRANCISCUS), te *Montreau*, een dorp in het diocees van *Charlres*, in 1636, van adellijke ouders geboren, voerde in den beginne de wapens, die hij liet varen, om in de congregatie van den H. MAURUS te gaan. Hij legde er in 1659 zijne geloften af, en overleed te *Saint-Denis*, in 1711. Hij werd buitengemeen betreurd zoowel om zijnen verlichten geest, als om de goedheid van zijn hart, de opregtheid zijner inhorst, en de zuiverheid zijner zeden. De werken, met welke hij het publiek verrijkt heeft, dragen den stempel dier verschillende hoedanigheden. De voornaamste zijn: 1.° eene geachte verhandeling *De la connaissance etc.* (*Over de zelfkennis*), 6 dl.n in 12.mo, waarvan de volledigste uitgave, die van 1700 is. Die van ABBADIE, over hetzelfde onderwerp, schijnt dieper gedacht te zijn. — 2.° *Nouvel etc.* (*Nieuw omvergeworpen Atheismus*), in 12.mo tegen SPINOSA: een vrij zwak werk, en waarin de schrijver aan zijne redeneringen de schitterende zegepraal niet verzekert, welke de ongerijmdheden van SPINOSA zeer gemakkelijk maakten. — 3.° *l'Incrédule etc.* (*De ongeloovige door de rede tot de godsdienst teruggebragt*, of *Gesprek over de overeenkomst der rede en het geloof*), *Parijs*, 1710, in 12.mo, een

zeer geacht en niet zeer bekend werk. — 4.° *De la connaissance etc.* (*Over de kennis en de liefde Gods*), in 12.mo; na den dood des schrijvers in het licht verschenen. — 5.° *Lettres etc.* (*Wijsgeerige brieven over verschillende onderwerpen*), in 12.mo — 6.° *Lettres etc.* (*Godgeleerde en zedekundige brieven*), in 12.mo — 7.° *Les gémissemens etc.* (*De verzuchtingen der ziel onder de dwingelandij des ligchaams*), enz. enz.

LAMI (BERNARDUS), priester van het *Oratorium*, te *Mans* in 1645, uit eene aanzienlijke familie geboren, onderwees de *humaniora*, en de wijsbegeerte in de verschillende collegiën zijner congregatie, en in alle met den meesten roem. Zijn ijver voor de gevoelens van DESCARTES, joeg de voorstanders van ARISTOTELES tegen hem in het harnas. Hij onderging verdrietelijkheden te *Saumur* en te *Angers*, alwaar hij achtereenvolgend de wijsbegeerte onderwees; men bragt het zoo ver, dat men een' *lettre de cachet* tegen hem vraagde en verkreeg. De kundige oratorist werd van zijnen leerstoel beroofd, en naar *Grenoble* verbannen. De kardinaal LE CAMUS, bisschop dier stad, verbond hem aan zich in het bestuur van zijn diocees, en vertrouwde hem den post van hoogleeraar der godgeleerdheid in zijn seminarie toe. LAMI paarde de H. Schrift met de godgeleerdheid, en van dien tijd af maakte hij de bouwstoffen der werken gereed, welke hij over dat onderwerp heeft in het licht gegeven. Datgene, hetwelk het meeste gerucht heeft gemaakt is zijnen *Concorde etc.* (*Overeenstemming der evangelisten*), in hetwelke hij drie gevoelens blootlegde, die hem in langdurige geschillen verwikkelden. In de eerste plaats beweerde hij er in, dat de H. JOANNES *de Dooper*, tweemalen was gevangen genomen, de eerste maal op last der priesters en Farizeërs; en de tweede maal op dien van HERODES.... Ten tweede, beweerde hij, dat J. C. in het laatste avondmaal, het paaschlam niet at, en dat het ware paaschlam aan het kruis werd gehecht, terwijl de Joden het zinnebeeldige offerden..... Ten derde, zoo waren de beide MARIA's en de zondaresse, volgens hem dezelfde persone, waarin hij gelijk schijnt gehad te hebben (Zie MAGDALENA.) BULTEAU, TILLEMONT, MAUDUIT, WITASSE, DANIËL, PIEDNUD, randden deze gevoelens met veel vuur aan, vooral dat van het Paaschlam, hetwelk met

het Evangelisch verhaal niet scheen overeentekomen. *Apud te facio Pascha cum discipulis meis.* Pater LAMI was een zeer achtenswaardig man, een vriend der afzondering, eenvoudig en zedig; zijne zeden waren zuiver en gestreng. Hij sprak over allerlei onderwerpen met zeer vele gemakkelijkheid. Het gebied der letteren verloor hem in 1715. Er bestaat van hem: 1.° *Elémens etc.* (*Grondbeginselen der meet- en wiskunde*), 2 dl.n, in 12.mo Hij ontwierp dit werk, op eene reis, die hij te voet deed van *Grenoble* naar *Parijs*. — 2.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de vergezigtkunde*), 1700, in 8.vo — 3.° *Traité etc.* (*Verhandeling over het evenwigt*), 1687, in 12.mo — 4.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de grootheid in het algemeen*), in 12.mo Al deze verschillende verhandelingen genoten in den tijd een gunstig onthaal; maar tegenwoordig worden dezelve in het geheel niet meer gebruikt. — 5.° *Entretiens etc.* (*Gesprekken over de wetenschappen en over de wijze om te studeren*), 1706, in 12.mo; deze gesprekken bevatten een leerzaam geheel, welks beoefening zeer nuttig zou zijn voor jongelingen, wijs genoeg, om zich te willen onderwijzen, alvorens hunne pen in het wild en zonder grondregels te doen werken. De schrijver geeft hun zeer oordeelkundige raadgevingen tegen den eigenwaan, en de overhaasting, die hun het spoor bijster maken en schildert op eene uitmuntende wijze de geleerden onzer eeuw (zie SPIZELIUS). — 6.° *Démonstration etc.* (*Betoog der heiligheid en waarheid van de Christelijke zedeleer*), 5 dl.n in 12.mo, 1706 — 1716. — 7.° *Introduction etc.* (*Inleiding tot de H. Schrift*), volgens de *Apparatus Biblicus* van BOYER, in 4.to: de Latijnsche uitgave is in 8.vo Dit boek beantwoordt aanzijnen titel, en door hetzelve vooraf te lezen, wint men veel in de beoefening der gewijde boeken. — 8.° *De Tabernaculo fœderis, de sancta civitate Jerusalem et de templo ejus*, in fol., een geleerd werk. — 9.° *Harmonia sive concordia evangelica*, Lyon, 1699, 2 dl.n in 4.to, hierover hebben wij boven reeds gesproken, enz. De stijl van dezen schrijver is vrij sierlijk en ongedwongen, maar hij is niet altijd zuiver.

LAMI (JOANNES), godgeleerde van den hertog van *Toskane*, hoogleeraar der kerke-

lijke geschiedenis, in de universiteit van *Florence*, in die stad den 6 Januarij 1770 overleden, heeft zich bekend gemaakt door een aantal Latijnsche werken, onder anderen door de *Uitspanningen der geleerden*, Florence, 1737, 2 dl.n in 8.vo, en door het *Ware geloof der Christenen, aangaande het geheim der allerheiligste Drieëenheid*, in 6 boeken verdeeld, *Florence*, 1737, in 4.to

LAMIA, de naam eener beroemde Romeinsche familie, uit welke ÆLIUS LAMIA sproot, die in HORATIUS geprezen wordt. — Er is een LUCIUS ÆLIUS LAMIUS geweest, die, wijl hij de partij van CICERO tegen PISO met al te veel vuur had voorgestaan, verbannen werd. Hij werd bouwmeester, en na den dood van CÆSAR, pretor. Men meent, dat hij het is, dien PLINIUS, met AVIOLA en TUBERO, onder het getal der mannen plaatst, die dood gewaand zijn, maar die ontwaakt werden, door het vuur van den brandstapel, bestemd, om hen te verteren. *Hist. nat.* l. 7. C. 52. Maar deze schijndooden zijn in niets te vergelijken, met dien, waarvan er in het *Journ. hist. et litt.* van 1 December 1776, bladz. 440 gesproken wordt. Men kan verschillende aanmerkingen op die gebeurtenissen zien, *ibid*, 1 Decemb. 1791, bladz. 492.

LAMIA, een berucht ontuchtig vrouwspersoon, de dochter van eenen Athener, werd van fluitspeelster, de minnares van PTOLEMEUS I, koning van *Egypte*. Zij werd gevangen genomen in den zeeslag, welken DEMETRIUS POLYORCETUS, op dien vorst bij het eiland *Cyprus* won. De overwinnaar beminde haar evenzeer als de overwonnene, ofschoon zij reeds vrij ver in jaren gevorderd was. De Atheners en Thebaners rigtten te harer eer, even als voor alle beruchte verleidsters der goede zeden, eenen tempel op, onder den naam van VENUS LAMIA. Zie LAÏS.

* LAMIOT (LODEWIJK MARIA), in 1775 in het diocees van *Atrecht* geboren, begaf zich in 1787, in de congregatie van den H. LAZARUS, en vertrok in 1789, met de heeren CLET en PENÉ, naar de missiën; hij was alstoen nog maar diaken. Te *Macao* tot priester gewijd, begaf hij zich naar *Canton*, vervolgens naar *Pekin*, alwaar hij, na den dood van den heer RAUX, bij het Sineesch bestuur tolk voor de Europesche talen werd. Tegelijkertijd bestuurde hij aldaar een seminarie van jonge Sinezen, en onderwees

de wiskunde. Nadat de heer CLET, zijn ambtsbroeder te *Ho-Nou*, alwaar hij predikte, was gevangen genomen, sloeg men ook de handen aan LAMIOT, onder voorwendsel, dat hij betrekkingen met hem onderhield. Naar *Hou-Pé* vervoerd, om hem met dien geestelijke te vergelijken, werd hij bij herhaling geslagen, om hem tot de bekentenis zijner betrekkingen te brengen. De regtbank deed uitspraak, dat het niet bewezen was, dat LAMIOT met den heer CLET in betrekking stond, maar dat men hem naar *Europa* behoorde terug te zenden. De heer CLET werd den 17 Februarij 1820, in zijne gevangenis gewurgd (zie *l'Ami de la Religion*, 26 D.l N.o 624), na uit de handen van LAMIOT, die het middel had gevonden, om in zijne gevangenis door te dringen, de H. Communie te hebben ontvangen. LAMIOT werd naar *Canton* vervoerd, alwaar hij in de maand April 1820 aankwam, en begaf zich kort daarna naar *Macao*, alwaar hij den 5 Junij 1831 overleden is. Hij had in die stad een collegie of seminarie voor jonge Sinezen opgerigt, en hij heeft de missie met ten minste vijftien priesters vermeerderd. Hij was het, die op het gelukkige denkbeeld kwam, om jonge Sinezen naar *Frankrijk* te zenden, ten einde er grondige studiën te maken.

LAMOIGNON, de naam eener oude familie, uit het voormalige Fransche gewest *Nivernais* (tegenwoordig Dep.t *Nièvre*), in de 13.e eeuw door de wapens beroemd, en die zich in de 16.e de loopbaan der magistratuur opende. — LAMOIGNON (KAREL DE), heer van *Basville*, in 1514 geboren, beoefende de regtsgeleerdheid te *Ferrare*, onder den beroemden ALCIAT, en was de eerste zijner familie, die tot de magistratuur overging; hij overleed in 1573 als rekwest-meester. Hij werd in zijne laatste ziekte verscheiden malen door den koning bezocht; hij had zich deze onderscheiding door zijne wijsheid en regtschapenheid waardig gemaakt. — zijn zoon, PETRUS DE LAMOIGNON, in 1584 overleden, staatsraad, was een goede Latijnsche dichter. — CHRISTIAAN, zijn andere zoon, was de vader van den navolgende.

LAMOIGNON (WILLEM DE), markgraaf van *Basville*, was de klein-zoon van den voorgaande, en werd in 1617 geboren. Hij werd in 1635 als raadsheer bij het parle-

ment van *Parijs* aangenomen, en als rekwestmeester in 1644, en onderscheidde zich in deze beide betrekkingen door zijne kunde en zijne regtschapenheid. Zijne verdienste verschafte hem in 1658, na den dood van den eersten president DE BELLIÈVRE, den post van eersten president bij het parlement van *Parijs*. [Tijdens zijne benoeming sprak LODEWIJK XIV deze vleijende woorden tot hem: » Indien ik een deugdzamer man, een waardiger onderdaan had gekend, zou ik hem gekozen hebben."] De president DE LAMOIGNON vervulde al de pligten van zijnen post met even zoo vele wijsheid als ijver; hij handhaafde de regten van zijn genootschap, hij verhief zijne stem voor het volk; hij ontwapende de haarkloverijen door zijne uitspraken; hij was eindelijk van gevoelen, dat *zijne gezondheid en zijn leven aan het publiek en niet aan hem toebehoorden*: dit waren de uitdrukkingen van welke hij zich bediende. [Hij had eenige geschillen met FOUQUET, ten opzigte van zijne verbazende uitgaven. Intusschen onthield hij zich, bij gelegenheid van het proces van dien opperbewindhebber, zoo veel als het hem mogelijk was, om in het parlement voorteziten, en was op den dag, dat het vonnis uitgesproken werd, niet bij de zitting tegenwoordig. Toen zijne vrienden hem aanspoorden, om zijne plaats in de kamer weder in te nemen, antwoordde hij: *Lavavi manus meas... quomodo inquinabo eas?* Hij erkende FOUQUET schuldig, maar hij keerde de verbittering af, met welke COLBERT het vonnis tegen eenen man wilde doen vellen, dien hij haatte. Toen LODEWIJK XIV in het begin van zijn bestuur eene vergadering in het parlement bijwoonde, meldde de ceremoniemeester zich aan, om het parlement na de Bisschoppen te groeten. » SANTOT, zeide de eerste president, het hof neemt uwe beleefdheden niet aan." — » Ik noem hem *mijn heer* SANTOT," hernam LODEWIJK XIV. — » Sire, zeide daarop de president, uwe goedheid ontslaat u soms, om als meester te spreken, maar uw parlement moet u als koning doen spreken."] Zijne redevoeringen, zijne antwoorden, zijne vonnissen waren alle even zoo vele bondige, als licht verspreidende schriften. Zijne ziel evenaarde zijne genie. Eenvoudig in zijne zeden, streng in zijn gedrag, was hij de zachtste der menschen, wanneer de weduwe en de wees aan

zijne voeten lagen. Hij verpoosde van zijnen arbeid door de bekoorlijkheden der letterkunde. De BOILEAUS, de RACINES, de BOURDALOUES vormden zijn klein hofgezin. Hij overleed in 1677. FLÉCHIER sprak zijne *lijkrede* uit, en BOILEAU vierde hem in zijne gedichten. Zijne *besluiten* (*arrêtés*) over verscheidene belangrijke onderwerpen van het Fransche regt, verschenen te *Parijs*, in 1702, in 4to, en in 1768, in 8.vo in het licht. [Dezelve zijn in 1783 herdrukt met eene *levensbeschrijving van den president* DE LAMOIGNON, volgens de familie papieren geschreven.]

LAMOIGNON (CHRISTIAAN FRANCISCUS DE), oudste zoon van den voorgaande, werd te *Parijs*, in 1644 geboren. Hij ontving van den Hemel, met eenen veel omvattenden, ongedwongen, bondigen, voor alles geschikten geest, eene edele houding, eene zware en aangename stem, eene natuurlijke welsprekendheid, bij welke de kunst weinig te voegen had; een verbazend geheugen, een regtschapen hart, en een standvastig karakter. Zijn vader kweekte deze gelukkige voorregten aan. In 1666 tot raadsheer bevorderd, belastte zijn genootschap hem met de belangrijkste commissiën. Hij werd vervolgens rekwestmeester, en eindelijk advokaat-generaal; welken post hij gedurende 25 jaren bekleedde, en in welken hij alles scheen, wat hij was. In het begin van 1690, gaf de koning hem de bewilliging van eenen post van president met de fluweelen muts; maar de zucht tot den arbeid hield hem nog acht volle jaren in de vergadering der raadkamers, en hij maakte van 's vorsten gunstbewijs niet eerder gebruik, dan toen zijne gezondheid en de aandrang zijner familie, hem niet langer toestonden eene eervolle rust te ontvlieden. De akademie van opschriften, opende in 1704 voor hem hare deuren, en in het volgende jaar benoemde hem de koning tot president dier maatschappij. BOILEAU droeg hem zijnen 6.en *Epître* op. Hij is het, die de even zoo belagchelijke als schandelijke proef van het congres (*) deed afschaffen. Men heeft slechts

(*) *Deze geheel met de eerbaarheid strijdige proefneming, werd door den regter bevolen, en geschiedde in tegenwoordigheid van heelmeesters en matronen, om te onderzoeken*

een enkel zijner werken gedrukt, zoodanig als hetzelve uit zijne pen is gekomen, en dit is een *brief* over den dood van pater BOURDALOUE, dien men op het einde van het 3.e Dl. van den *Carême* van dien grooten redenaar vindt. Hij had ook het *leven* van zijnen vader, den eersten president, zamengesteld.

LAMOIGNON DE MALESHERBES. — Zie MALESHERBES.

LAMOTTE. — Zie HOUDARD.

* LAMOURETTE (ADRIANUS), constitutionnele bisschop van *Lyon*, werd in 1742, te *Servens*, in het *Boulonnesche* geboren. Hij begaf zich in de congregatie der Lazaristen, en werd achtereenvolgend overste van het seminarie van *Toul*, directeur van *Saint-Lazare*, en in 1789 groot-vikaris van *Atrecht*. Hij had zich tot dus verre door eene schijn-godsvrucht onderscheiden, of, indien dezelve opregt mogt zijn geweest, was zij niet zeer bestendig, en al te zwak, om tegen de verleidingen der eeuw te worstelen. Intusschen had hij reeds eenige schriften in het licht gegeven, waarin hij, onder de grondregels der godsdienst eenige wijsgeerige denkbeelden gemengd had. Deze overhelling tot de revolutionnaire nieuwigheden deed hem door MIRABEAU tot deszelfs theologant verkiezen, en hij bediende zich van de pen van LAMOURETTE, wanneer hij over godsdienstige onderwerpen te spreken had. Het was LAMOURETTE, die het ontwerp van *Adres aan het Fransche volk over de burgerlijke constitutie der geestelijkheid* zamenstelde, hetwelk MIRABEAU in de constituerende vergadering voorlas. Na den gevorderden eed te hebben afgelegd, werd LAMOURETTE tot het bisdom van *Lyon* benoemd, en te *Parijs*, den 22 Maart 1791 gewijd. Het departement van *Saône en Loire*, verkoos hem als afgevaardigde bij de wetgevende vergadering, alwaar hij zich in den beginne als een der gematigdste toonde. LAMOURETTE verklaarde zich tegen de vrijheid der eerediensten, tegen de republiek en de twee kamers, en spoorde de vergadering aanhoudend tot eendragt en gematigdheid aan;

of een man onvermogend *was*, *ten einde op grond daarvan het huwelijk te ontbinden.*

Vertaler.

intusschen stelde hij voor, dat men alle nasporingen zou doen ophouden, betrekkelijk de hoofden van den opstand van den 20 Junij 1792 tegen de koninklijke familie in het kasteel der *Tuilerien*, en scheen ongevoelig voor de verschrikkelijke gebeurtenis, van den 10 Augustus deszelfden jaars. Toen Lodewijk XVI met zijne familie in den toren des tempels werd opgesloten, vraagde hij, dat alle gemeenschap tusschen de leden der koninklijke familie zou verboden worden. Nadat de *Moniteur* zich in den naam bedrogen had, en Daumerette, eenen eerlijken landbouwer in de *Ardennes*, als de voordrager dier wreede motie had opgegeven, reclameerde deze afgevaardigde tegen dit berigt, en de *Moniteur* herriep zijn gezegde den 6 September 1792, door den abt Lamourette, bisschop van *Lyon*, als den waren voordrager der motie te verklaren. Hij kwam weldra tot menschelijker en billijker denkbeelden terug, toen hij het onschuldige bloed zag vergieten; hij randde de muitelingen aan, sprak met moed en nadruk tegen de moordtooneelen van den 2 September, waarbij, zoo in de gevangenissen als in de kerken, zoo vele ongelukkigen omkwamen, onder welke men een aantal priesters telde. Bij het sluiten der wetgevende vergadering, begaf hij zich naar *Lyon*, alwaar hij zich, gedurende het schrikbewind, te gunste der inwoners dier ongelukkige stad verklaarde. Later in de handen der muitelingen gevallen, werd Lamourette naar *Parijs* gevoerd, en in de *conciergerie* opgesloten, alwaar hij den abt Emery aantrof. De raadgevingen van dezen eerbiedwaardigen, geestelijke en zijn eigen geweten bewogen hem, om den 7 Januarij 1794, eene herroeping zijner vorige dwalingen te onderteekenen: het oorspronkelijke van dit stuk wordt nog te *Lyon* bewaard. Hij verklaart zich in hetzelve als de schrijver der redevoeringen, door Mirabeau over de kerkelijke aangelegenheden uitgesproken. Door de revolutionnaire regtbank ter dood veroordeeld, beklom hij het schavot met eene Christelijke gelatenheid en onderwerping, die de overige slagtoffers, welke hem ter slagtbank vergezelden stichtten. Hij werd den 10 Januarij van hetzelfde jaar 1794 ter dood gebragt. Welke ook de misslagen van dezen rouwhebbenden zondaar geweest zijn, moet men echter bekennen, dat hij meer onvoorzigtig dan misdadig was.

Hij heeft nagelaten: 1.° *Pensées etc.* (*Gedachten over de wijsbegeerte des ongeloofs, of enz.*), 1786, in 8.vo — 2.° *Pensées etc.* (*Gedachten over de wijsbegeerte des geloofs, of enz.*), 1789, in 8.vo — 3.° *Les Délices etc.* (*De bekoorlijkheden der godsdienst of de kracht des Evangelies om ons gelukkig te maken*), 1788, in 12.mo in het Spaansch vertaald, *Madrid*, 1791, in 8.vo — 4.° *Décret etc.* (*Besluit der nationale vergadering, betrekkelijk de geestelijke goederen, geregtvaardigd door den aard en de wetten der kerkelijke instelling*), 1789 — 1790, in 8vo — 5.° *Lettre etc.* (*Herderlijke brief*, gevolgd door den *brief aan den Paus*). — 6.° *Considérations etc.* (*Bespiegelingen over den geest en de pligten van het religieuze leven*), na zijnen dood in het licht gegeven, 1795, in 12.mo, enz.

Lampe (Frederik Adolf), een protestantsche godgeleerde, den 18 Februarij 1683, te *Dethmold*, in het graafschap *Lippe*, geboren, was achtereenvolgend predikant in verscheiden kerken, daarna doctor en hoogleeraar in de geleerdheid en de kerkelijke geschiedenis te *Utrecht*, en overleed in 1729, aan eene bloedvloeijing, als leeraar van de *St. Stephanus-kerk*, te *Bremen*, verscheiden werken nalatende, onder welke men onderscheidt zijne verhandeling *De cymbalis veterum*, *Utrecht*, 1703, in 12.mo, met plat. en zijn *commentarium* op het Evangelie van den heiligen Joannes, 1724 — 1725, 5 zware deelen in 4.to, vol geleerde beuzelingen. Nog heeft men van hem een *kort begrip der natuurlijke godgeleerdheid*, in 8.vo Hij werkte met Theodorus de Hase, aan een dagblad, getiteld: *Bibliotheca historico philologico-theologica*, en leverde eene uitgave van *Hist. ecclesiæ reformatæ in Hungaria et Transilvania*, door Paulus Embert, met bijlagen, *Utrecht*, 1728, in 8.vo

* Lampillas (de abt don Franciscus Xaverius), een Spaansche geestelijke en letterkundige, werd te *Jaen*, in *Andalusië* in 1739 geboren. Nog jong zijnde begaf hij zich reeds onder de Jesuiten, en bleef bij dezelve tot aan de vernietiging der maatschappij. Hij bekleedde den leerstoel der schoone letteren in het collegie van *Sevilla*, toen hij, ten gevolge der strenge maatregelen tegen de religieuzen zijner orde genomen, zich genoodzaakt zag, om zijn vaderland

te verlaten; met verscheiden zijner ordebroeders begaf hij zich naar *Genua*. Zich aldaar uitsluitend met de beoefeening der Italiaansche taal en letterkunde bezig houdende, gaf hij in het licht, zijn *Saggio storico*, of *Geschiedkundige en verdedigende proeve der Spaansche letterkunde*, zijnde eene beantwoording van twee geschriften der paters Bettinelli en Tiraboschi, waarin deze laatste met vele vooringenomenheid over de Spaansche letterkunde spraken, dit werk verscheen te *Genua* in het licht, 1778 — 1781, 6 dl.n in 8.vo, en maakte eenen grooten opgang. De abt Lampillas spreidt in hetzelve eene niet zeer gewone geleerdheid ten toon; hij bewijst den Italianen, dat zij de eerste oorzaken zijn geweest van het verval der letteren en der letterkunde, hetwelk geene beantwoording zou zijn geweest aan zijne tegenstrevers, indien hij niet te gelijkertijd had doen zien, dat te midden der grootste onkunde der natiën, *Spanje* nog beroemde geniën behield, en, dat het bijna de wieg en bakermat van de herleving der letteren in *Europa* is geweest. Men zou hem welligt dien lof kunnen betwisten; maar Karel III, koning van *Spanje*, overladde als een erkentelijk vorst den schrijver met weldaden, die zijne talenten aan den roem zijns vaderlands aanwendde. Bettinelli en Tiraboschi beantwoordden deze *geschiedkundige proeve door twee brieven*, aan welke Lampillas op zijne beurt geen weder-antwoord schuldig bleef. Deze verschillende stukken werden te *Rome* in 1781 gedrukt. Hij heeft bij zijne voortbrengselen gevoegd Italiaansche *gedichten*, die niet zonder verdiensten zijn. Lampillas overleed te *Genua*, in November 1798.

Lampridius (Ælius), een Latijnsche geschiedschrijver der 4e eeuw, onder de regeringen van Diocletianus en Constantius Chlorus, had het *leven* van verscheiden keizers beschreven, maar er blijven ons enkel over dat van Commodus, Diadumenianus, zoon van Macrinus, van Heliogabalus en van Alexander Severus. Deze werken, welke hem, volgens eenige *critici*, ten onregte worden toegeschreven, zijn voor de eerste maal gedrukt te *Milane*, en men vindt dezelve in *Historiæ Augustæ scriptores*, *Leijden*, 1671, 2 dl.n in 8.vo Deze schrijver biedt belangrijke zaken aan, doorde meeste geschiedschrijvers over het hoofd gezien, en die echter

bijdragen, om een juist denkbeeld van die vorsten van *Rome* te vormen. Zijn stijl is veeleer die eener verzameling van anekdoten, dan eene aaneengeschakelde geschiedenis. [Vossius (*De hist. Lat.*) en Fabricius (*biblioth. Lat.*) zijn van gevoelen, dat Lampridius en Spartianus slechts een en dezelfde schrijver zijn; maar de Moulines heeft dit gevoelen wederlegd, en heeft hetgeen wat nog overbleef van Lampridius, in zijne Fransche vertaling der *Historiæ Augustæ scriptores* geleverd. Twee fragmenten zijn door de Marolles ook in het Fransch vertaald.]

Lampridius (Benedictus), een beroemde dichter, op het einde der 15e eenw te *Cremona* geboren, onderwees met roem de Grieksche en Latijnsche talen te *Rome*, alwaar Leo X hem beschermde. Na den dood van dien opperpriester, begaf hij zich naar *Padua*, en werd vervolgens onderwijzer van den zoon van Frederik van Gonzaga, hertog van *Mantua*. Men heeft van hem *Puntdichten*, *Oden*, en andere dichtstukken, in het Grieksch en in het Latijn, *Venetië*, 1550, in 8.vo: [dezelve zijn later in het 6e deel der *Carmina illustrium poetarum Italorum*, *Florence*, 1719, en in andere verzamelingen opgenomen.] Hij overleed in 1536.

Lampsonius (Dominicus), een Vlaamsche letterkundige, te *Brugge*, in 1532 geboren, verbond zich aan den beroemden kardinaal Polus, volgde denzelven in *Engeland*, en begaf zich na den dood van dien prelaat, in 1558 naar *Luik*. Hij werd aldaar secretaris der prins-bisschoppen. Gerardus van Groesbeek en Ernst van Beijeren. Ondanks zijne bezigheden, vond hij den tijd, om met vrucht de schilderlessen van Lambertus Lombard waar te nemen. Uit erkentenis schreef hij het *leven* van dien schilder, dat te *Brugge* door Hubertus Goltzius, in 1565, in 8.vo werd in het licht gegeven. Ook vierde hij in Latijnsche verzen de beroemdste schilders der *Nederlanden* in een werk, hetwelk ten titel voert: *Elogia in effigies pictorum celebrium Germaniæ inferioris*, *Antwerpen*, 1572 in 4.to Hij overleed te *Luik* in 1599.

Lana-Terzi (Franciscus de), in 1631, te *Brescia*, in het Lombardijnsch-Venetiaansch koningrijk geboren, werd Jesuit, en onderwees met veel roem de wijsbegeerte en de wiskunst. Men heeft van hem verscheiden geleerde

en belangrijke werken over de natuurkunde, in het Italiaansch geschreven, onder anderen, eene verzameling van nieuwe uitvindingen, onder den titel van *Prodomo all' arte maestra, Brescia*, 1670, in fol.: een werk, dat in 1684 in dezelfde stad op nieuw is in het licht verschenen, onder den titel van *Magisterium naturæ et artis*, 3 dl.n in fol. met platen (zie STURM-JOANNES CHRISTOPHORUS — en *Journ. histr. et littér.* van 1 Maart, 1784, blz. 346). De werken van FRANCISCUS LANA, en van PHILIPPUS LOHMEIR, over *de scheepvaart in de lucht*, zijn in het Hoogduitsch vertaald met aanmerkingen van HEERBRANDT, *Tubingen*, 1784, in 8.vo Deze PHILIPPUS LOHMEIR gaf te *Wittenberg*, in 1679 eene verhandeling in het licht onder dezen titel: *Exercitatio physica de artificio navigandi per aerem.* Hij schijnt LANA of STURM gecopieerd te hebben, wiens *Collegium* 3 jaren vóór zijn *Exercitatio* in het licht verscheen. Pater LANA gaf andere werken over verschillende natuurkundige onderwerpen in het licht. [Hij is te *Brescia*, in 1687 overleden. De lasteraars van MONTGOLFIER hebben beweerd, dat hij het eerste denkbeeld zijner luchtbollen, uit het werk van LANA-TERZI geput had, waarvan er een uittreksel is geleverd, onder den titel van *Navis volans, Napels*, 1784.]

LANCELOT (Dom CLAUDIUS), een bekwame taalkundige, te *Parijs*, in 1616 geboren, werd door de kloosterlingen van *Port-Royal* in eene school gebruikt, welke zij te *Parijs* hadden opgerigt, en onderwees de *humaniora* en de wiskunde. Hij werd vervolgens belast met de opvoeding der prinsen van CONTI. Toen deze opvoeding hem na den dood der prinses, hunne moeder, ontnomen werd, aanvaardde hij het kleed van den heiligen BENEDICTUS in de abdij van *St. Cyran*. Nadat hij had bijgedragen, om eenige onlusten in dat klooster te verwekken, werd hij naar *Quimperlay* in *Neder-Bretagne* verbannen, alwaar hij in 1695 overleed. De deugden, welke hem de *Mémoires sur Port-Royal* toeschrijven komen geenszins overeen, met hetgene, wat de graaf van *Brienne* in 1685 van hem zeide: » CLAUDIUS LANCELOT, in 1616 geboren, is zeker de hardnekkigste en verwaandste Jansenist, dien ik ooit gezien heb. Zijn vader was een houtmeter te *Parijs*. Hij was de onderwijzer der prinsen van CONTI, van welke de koning zelf,

hem, na den dood der prinses, hunne moeder, wegjoeg; waardoor hij zich genoodzaakt zag, om zijnen intrek te nemen in de abdij van *St. Cyran*, alwaar hij het sub-diakonaat reeds ontvangen had. Sedert zijne terugkomst in die abdij, bezorgde hij er de keuken, en zeer slecht; hiermede ging hij voort tot aan den dood van den laatsten abt van *St. Cyran*." Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Nouvelle etc.* (*Nieuwe wijze, om de Latijnsche taal te leeren*), 1664; en herdrukt in 1667 in 8.vo met verbeteringen en vermeerderingen, en in 1761, en later zeer dikwijls. LANCELOT is de eerste, die de gewoonte is voorbijgegaan, om den leerlingen de regels van het latijn, in het latijn zelf voor te dragen; eene gewoonte, die, met de in het begin afschrikkende moeijelijkheden, het voordeel had, van de vorderingen der scholieren te bevorderen, en hun de praktijk, te gelijk met de theorie te geven: ook ontwaart men, dat, sedert men zulks heeft verwaarloosd, het gebruik der latijnsche taal zeer vervallen is. De spraakkunsten van DESPAUTÈRES, van ALVARÈS, en andere, die zoo vele goede latinisten hebben gevormd, waren in het latijn geschreven. Of men al zegt, dat zulks ongerijmd is, dat *het met de natuur en de orde der dingen strijdt, eene taal in die zelfde taal te onderwijzen, wijl zulks vooronderstelt, dat men dezelve reeds verstaat;* zoo is zulks echter in de doode talen volstrekt noodzakelijk; dit is het eenige middel, om dezelve gemeenzaam te maken, en het voordeel te vergoeden, hetwelk men in den leertijd der levende talen heeft. Zoodra men er genoeg van weet, om onvolkomenlijk eenige woordvoegingen te begrijpen, moet men zich aan de latijnsche spraakkunsten verbinden. Men is alsdan in hetzelfde geval, als een kind, dat leert gaan en dansen; enkel door die dingen te oefenen leert hij dezelve. Kende hij de moedertaal, toen men ondernomen heeft, hem dezelve te leeren? (Zie de verdediging dezer aanmerkingen in *journ. hist. et littér.* van 15 Jan. 1783). — [Dit gevoelen is dat van de FELLER: de uitgevers dezer 8.e uitgave durven hunnen meester niet tegenspreken; maar zij zeggen, dat het tegen overgesteld gebruik, zelfs bij de Jesuiten de overhand heeft behouden, en dat men door de ondervinding niet bevonden heeft, dat deze verandering ondoelmatig was]. — Men kan het werk van LANCELOT beschouwen als een uit-

treksel van hetgene, wat VALLA, SCALIGER, SCIOPPIUS, SATURNIUS, en vooral SANCTIUS over de Latijnsche taal geschreven hebben. Men vindt in hetzelve belangrijke aanteekeningen over de Romeinsche namen, *sestertiussen*, over de wijzen om uittespreken en te schrijven der ouden. — 2.° *Nouvelle etc.* (*Nieuwe wijze om het Grieksch te leeren*). Dezelve zag in 1659, in 8.vo het licht, en is in 1754, en later dikwerf herdrukt: deze beide werken zijn in het Engelsch vertaald. — 3.° *Verkorte uitgaven* dezer beide werken. Men wil, dat LODEWIJK XIV zich van de Latijnsche leerwijze bediende. De Fransche verzen dier beide werken zijn van SACY. — 4.° *Le jardin etc.* (*De tuin der Grieksche wortelwoorden*), in 8.vo, 1657. (Zie LABBE). Dit werk heeft een aantal uitgaven gehad; het heeft tot voorbeeld gediend van verscheiden andere *wortelhoven*, ter beoefening van verschillende talen, doch is geen zijner talrijke navolgingen geëvenaard. — 5.° *Grammaire etc.* (*Italiaansche spraakkunst*), in 12.mo — 6.° *Grammaire etc.* (*Spaansche spraakkunst*), in 12.mo — 7.° *Grammaire etc.* (*Algemeene en beredeneerde spraakkunst*), in 12.mo in 1756, door de zorg van DUCLOS, secretaris der Fransche akademie, herdrukt. Dit werk, volgens het plan en de denkbeelden van D.r ARNAULD vervaardigd, is in verscheiden talen vertolkt. — 8.° *Delectus epigrammatum*, 2 dl.n in 12.mo, met eene voorrede door NICOLE. — 9.° *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften om te dienen tot het leven van ST. CYRAN*), 2 dl.n in 12.mo; het werk eens dweepers, hetwelk men volgens het leven en de bekende hoedanigheden van zijnen held moet beoordeelen. (Zie VERGER). — 10.° *Verhandelingen*, *Waarnemingen* en *Gewijde Tijdrekenkunde*, voorkomende in den bijbel van VITRÉ, *Parijs*, 1662, in fol.

LANCELOT, koning van *Napels*. — Zie LADISLAUS.

LANCILLOTI of LANCELLOTTI (JOANNES PAULUS), een beroemde regtsgeleerde van *Perosa*, in zijne geboorteplaats in 1591, in den ouderdom van 80 jaren overleden; schreef verschillende werken, onder anderen dat van het *Kort begrip van het canonieke regt*, in het Latijn, in navolging van dat, hetwelk keizer JUSTINIANUS had doen ontwerpen, om tot in-

leiding aan het burgerlijk regt te dienen. Hij zegt in de voorrede tot dat werk, dat hij er op bevel van paus PAULUS IV aan begonnen was, en dat dit kort begrip werd goedgekeurd door commissarissen, afgevaardigd, om hetzelve te onderzoeken. Er bestaan van hetzelve verscheiden uitgaven met aanteekeningen. De beste is die van DOUJAT, 2 dl.n in 12.mo Nog heeft men van LANCILLOTI een *Corpus juris can.* in 4.to

LANCISI (JOANNES MARIA), een beroemde Italiaansche arts, te *Rome* in 1654 geboren, en in die stad in 1720 overleden, hoogleeraar der ontleedkunde in het collegie *Sapientia*, lijfarts en geheim kamerheer van INNOCENTIUS XI en van CLEMENS XI, oefende zijne bedieningen met veel roem uit. Hij liet eene rijke bibliotheek na, welke hij aan het ziekenhuis van den H. Geest schonk, op voorwaarde, dat dezelve publiek zoude zijn. [De abt CHRISTOPHORUS CARSUGH maakte dit kostbare geschenk onsterfelijk door zijne *Bibliotheca Lancisiana*, *Rome*, 1718, in 4.to] De meeste zijner voortbrengselen zijn te *Geneve*, 1718, in 2 dl.n in 4.to gedrukt, en herdrukt in het Latijn, 1739 in fol., en in 1745, 4 dl.n in 4.to Men vindt er verschillende belangrijke verhandelingen in, over de plotselijke sterfgevallen, over de schadelijke uitwerkselen der moeras-dampen, over den lindworm, over de aanstekelijke veeziekten, over de wijze, op welke de artsen behooren te studeren. Nog heeft men van hem eene uitgave van het *Metallotheca vaticana* van MICHAEL MERCATI, *Rome*, 1717, met eene bijlage van 1719, die dikwijls ontbreekt.

LANCIVAL. — Zie LUCK DE LANCIVAL.

LANCRET (NICOLAAS), een Parijsche schilder, in 1690 geboren, en in 1743, algemeen bemind en geacht, overleden, studeerde onder PETRUS ULIN en GILLOT: ook had hij WATTEAU tot meester: maar hij evenaarde hem niet, noch in fijnheid van penseel, noch in zachtheid van teekening. Hij heeft echter verscheiden bevallige stukken vervaardigd. Meer dan 80 onderwerpen zijn, volgens zijne schilderijen, gegraveerd.

LANDA (CATHARINA), eene dame uit *Piacenza*, beoefende de letteren zonder laatdunkendheid, en was vrij van de gewone gebreken der geleerde vrouwen. Zij schreef in 1526 eenen Latijnschen

brief aan BEMBO, welke onder die van dien bekwamen man gevonden wordt. Zij was de zuster van den graaf AUGUSTINUS LANDO, en vrouw van den graaf JOANNES FERMO TRIVULCIO.

* LANDAZURI (JOACHIM), een Spaansche priester, te *Vittoria* in 1734 geboren, omhelsde den geestelijken staat en wijdde zich met eenen bijzonderen ijver toe, aan de beoefening der geschiedenis van zijn land. Hij heeft verscheiden werken over dat onderwerp nagelaten, die zeer belangrijk zijn door de bijzonderheden, welke men er in aantreft, en door de wijze, waarop dezelve verhaald worden. KAREL III, erkentelijk voor de diensten, welke hij aan zijn land had bewezen, verleende hem eene jaarwedde, en de Spaansche akademie nam hem onder hare leden op. Men heeft van dezen geschiedschrijver: 1.° *Kerkelijke en staatkundige geschiedenis van Biskaaije*, *Vittoria*, 1752, 5 dl.n in 12.mo — 2.° *Aardrijkskunde van Biskaaije*; 1760, 2 dl.n in 8.vo Onder alle aardrijksbeschrijvingen van dit gewest, wordt deze als de naauwkeurigste geroemd. — 3.° *Geschiedenis der beroemde mannen van Biskaaije*, *Vittoria*, 1786, in 4.to LANDAZURI overleed te *Vittoria* den 12 Januarij 1806, door al zijne landgenooten betreurd, aan welke hij bijna al de werkzaamheden zijns levens had opgeofferd.

LANDES. — Zie DESLANDES.

LANDINI of LANDINO (CHRISTOPHORUS), een Italiaansche letterkundige, te *Florence*, in 1424, geboren, heeft de *Natuurlijke Historie* van PLINIUS vertaald. Zijne *Vertaling*, die niet altijd naauwkeurig is, werd door JENSON, te *Venetië* in 1476, in fol. gedrukt. In 1482 drukte men te *Florence*, in fol. zijne Latijnsche *Commentariën*, op HORATIUS, [en te *Venetië* in 1520, die, welke hij op VIRGILIUS heeft gemaakt]. Dezelve zijn later verscheiden malen herdrukt, doch de eerste uitgave wordt het meeste gezocht. Men heeft hem ook *Aanteekeningen* op DANTE te danken, welke door SANSOVINO, bij die van VELLUTELLO op denzelfden schrijver gevoegd zijn. [Hij heeft daarenboven in het licht gegeven: *Disputationum camaldulensium libri IV*, *Dialogi de nobilitate animæ etc.* Hij was lid der platonische akademie van *Florence*].

LANDO, Paus, opvolger van ANASTASIUS III; in 913 of 914, overleed na slechts zes maanden den stoel van den H. PETRUS bekleed te hebben. Blindelings aan den wil der beruchte THEODORA, moeder van MAROSIA, onderworpen, wijdde hij den diaken JOANNES, een' der gunstelingen dier heerschzuchtige vrouw, tot aartsbisschop van *Ravenna*. De dood maaide dien opperpriester kort daarna weg.

LANDO of LANDI (ORTENSIO), een Milanesche arts van de 16.e eeuw, [liet wel dra zijn beroep varen, al te ernstig voor eenen zoo ligtzinnigen geest als de zijne. Na in *Frankrijk* en in *Italië* gereisd te hebben, verbond hij zich aan de bisschoppen van *Catana* en van *Trente*, was bij de opening der kerkvergadering, in deze laatste stad gehouden, tegenwoordig en overleed te *Venetië*, in 1560.] Hij is de schrijver van verscheiden werken, welke hij behagen vond, om onder aangenomen namen in het licht te geven. Men heeft van hem: 1.° Eene zamenspraak, getiteld: *Fortianæ quæstiones*, waarin hij den geest en de zeden der verschillende volken van *Italië* onderzoekt, en waarin hij den naam aanneemt van PHILALETHES POLYTOPIENSIS, *Leuven*, 1550, in 8.vo — 2.° Twee andere Zamenspraken, de eene getiteld: *CICERO Relegatus*, en de andere *CICERO Revocatus*, die ten onregte aan den kardinaal HIERONYMUS ALEXANDRE zijn toegeschreven. Dezelve verschenen in 1534, in 8.vo te *Lyon*, in het licht, alwaar LANDO zich toenmaals bevond. — 3.° Verscheiden zijner losse stukjes, zijn te *Venetië*, in 1554, onder dezen titel herdrukt: *Varii componimenti d'ORTENSIO LANDO, cioè dialoghi, novelle, favole*; in 8.vo; op zijne reizen door *Duitschland*, *Zwitserland* enz., had LANDO zich door de nieuwigheidpredikers laten verleiden; verscheiden zijner werken zijn op den *Index* geplaatst. [Men kan hierover raadplegen, het 7.e d.l der *Storia Letteraria d'Italia*, door TIRABOSCHI, en het 1.e d.l der *Memorie par la storia letteraria de Piacenza*, door POGGIALI].

LANDRI of LANDERIC, opperhofmeester van CLOTARIUS II, wist dien koning van *Neustrië*, gedurende zijne jeugd, tegen CHILDEBERT II, (584 — 628) te verdedigen. LANDRI deed eenige troepen met boomtakken, welke zij plantten, tot de legerplaats van CHILDEBERT naderen, zoodat de krijgslieden van dezen

laatste, zich verbeeldden, bij een kreupelbosch te zijn. Maar bij het aanbreken van den dag, kwamen de soldaten van LANDRI uit dit loof te voorschijn, en tastten die van CHILDEBERT zoo hevig aan, dat zij dezelve in 593 op de vlugt dreven. Eene krijgslist, waardig om onder diegene geplaatst te worden, welke JULIUS FRONTINUS, in zijne Verhandeling *de Stratagematibus* verhaalt, en die vrij wel overeen komt met eenige van diegene, welke hij zegt, het beste geslaagd te zijn. Zijne misdadige betrekkingen met FREDEGONDE, zijn niet dan al te waar.

LANDRI (*Heilige*), bisschop van *Parijs*, kenmerkte zijne liefdadigheid, gedurende den grooten hongersnood, welke die stad in 651 trof. Hij was het, die omtrent denzelfden tijd het ziekenhuis stichtte, dat in het vervolg den naam van *Hôtel-Dieu* heeft aangenomen. Na zijn overlijden werd zijn stoffelijk hulsel in de kerk van *Saint-Germain-l'Auxerrois*, die toenmaals onder de aanroeping van den heiligen VINCENTIUS stond, bijgezet.

LANFRANC, aartsbisschop van *Kantelberg* (*Cantorbery*), werd te *Pavia*, in 1005 geboren; hij was de zoon van eenen raadsheer dier stad. Na zich door zijne kunde onderscheiden, en de regtsgeleerdheid te *Pavia* onderwezen te hebben, begaf hij zich naar *Frankrijk*, en wijdde zich, in 1041, in het klooster *le Bec*, waarvan hij prioor werd, aan God toe. Hij opende aldaar zijne school, die de beroemdste van *Europa* werd: eene andere voor de letterkunde rigtte hij te *Avranches* op; maar op eene reis van *Avranches* naar *Rouanen*, door dieven aangehouden, die hem aan eenen boom gebonden lieten, kreeg hij eenen afschrik van de wereld. Hij onderscheidde zich ook door den ijver, met welken hij in het Concilie van *Rome* in 1059, en in verscheiden andere Conciliën, de dwalingen van BERENGARIUS bestreed. WILLEM, hertog van *Normandijë*, onttrok hem aan zijn klooster, om hem, in 1063 aan het hoofd der abdij van den H. STEPHANUS, te *Caen*, te plaatsen. LANFRANC opende er andermaal eene school, welke even zoo beroemd werd als die van *le Bec*. Toen WILLEM, koning van *Engeland* was geworden, beriep hij LANFRANC tot zich, en gaf hem in 1070, het aartsbisdom *Kantelberg*. De nieu-

we aartsbisschop herbouwde de hoofdkerk dier stad, en stichtte er verscheiden ziekenhuizen. WILLEM stelde zulk een groot vertrouwen in hem, dat hij hem met het bestuur van *Engeland* belastte, wanneer hij zich genoodzaakt zag, om naar *Normandijë* over te steken. Deze heilige prelaat overleed in 1089, beroemd door zijne deugden en door zijnen ijver ter handhaving der tucht, der regten zijner kerk, en der kerkelijke vrijheden. Hij werd tegelijkertijd als een bekwaam staatsman, en als een geleerde prelaat beschouwd. Zijne werken zijn verzameld door *dom* D'ACHERY, en te *Parijs* in 1648, in fol. gedrukt. Men vindt in dezelve: 1.° zijne beroemde *Verhandeling over het ligchaam en bloed onzes Heeren, tegen BERENGARIUS*; 2.° *Commentariën* op den heiligen PAULUS; 3.° *Aanteekeningen* op CASSIANUS; 4.° *Brieven*; 5.° *Zederegel*, waarin er in het bijzondere over de oefeningen van het kloosterleven wordt gesproken; een werk door dom D'ACHERY, na zijne uitgave der schriften van LANFRANC ontdekt, en in het 4e dl. van zijn *Spicilége* opgenomen. » Bij dezen schrijver, zegt de abt BERGIER, gevoelt men minder de ruwheid der eeuw, in welke hij schreef, dan bij zijne tijdgenooten; hij legt eene groote kennis van de H. Schrift, de overlevering en het kerkelijke regt aan den dag. Men vindt in zijne schriften meer natuurlijke orde en naauwkeurigheid, dan in al de andere voortbrengselen der 11e eeuw. De protestanten, die er weinig belang in gesteld hebben, wijl hij een monnik was, hadden vergeten, dat zijne verdienste alleen hem op den eersten bisschoppelijken stoel van *Engeland* had doen plaatsen; dat hij het vertrouwen won van *WILLEM den veroveraar*; dat gedurende de afwezigheid van dien vorst, LANFRANC verscheiden malen het rijk met alle mogelijke wijsheid bestuurde. Men moet dus over de menschen oordeelen, noch volgens het kleed hetwelk zij gedragen, noch volgens de eeuw in welke zij geleefd hebben. Het klooster was, enzal altijd het geschiktste verblijf zijn, om zich aan de studie toe te wijden, om te gelijker tijd vele kundigheden en deugden op te doen. Men behoeft slechts datgene, wat LANFRANC geschreven heeft, om het geloofsartikel der *Eucharistie* te bewijzen, te vergelijken, met de schriften der voornaamste protestantsche predikanten, om hetzelve aan te randen, en men zal zien van welke zijde de meeste

juistheid en bondigheid zijn." Eenige hekelachtige en lasterzuchtige schrijvers hebben de gedachtenis van dien prelaat aangerand, maar men vindt eene bondige wederlegging van het door hen aangevoerde in het *Angli sacra* van WARTHON. [LANFRANC had ook eene *kerkelijke geschiedenis*, het *leven* van *WILLEM den veroveraar*, en een *Commentarium* op de psalmen geschreven, die verloren zijn geraakt. Zijne *werken* komen ook voor in de *bibliotheek der kerkvaders*.]

LANFRANC, in de 13e eeuw een arts te *Milane*, oefende met roem in die stad de genees- en heelkunde uit. Hij ondervond niet te min verdrietelijkheden, welker oorzaak hij niet noemt, maar die betrekking schijnen gehad te hebben tot de geschillen der Guelfen en Gibellinen; hij werd zelfs in hechtenis genomen en gevangen gezet. De burggraaf MATTHEUS, stond hem toe, van zich te begeven, werwaarts hij wilde, en zoodra hij *Frankrijk* gekozen had, deed die heer hem derwaarts vergezellen. Hij werd naar verscheiden plaatsen des koningrijks beroepen, en verbleef eenigen tijd te *Lyon*. In 1295 begaf hij zich op aanzoek van verscheiden heeren en artsen, maar voornamelijk van meester JOANNES DE PASSAVANT naar *Parijs*, om openlijk de heelkunde te onderwijzen, en de bewerkingen dier kunst aan te toonen. De heelkunde was geheel en al in handen van baardschrapers of onkundige kwakzalvers. Hij bragt tusschen de artsen en barbiers, eene klasse van geleerden tot stand, die even als LANFRANC, de praktijk der kunstbewerkingen, met de geneeskundige wetenschap paarde. Van daar is het *collegie van heelmeesters van St. Côme*, te *Parijs* ontstaan, dat ten tijde van den heiligen LODEWIJK is begonnen. Men heeft van hem: *Chirurgia magna et parva*, *Venetië*, 1490, in fol., en later verscheiden malen herdrukt: in de uitgave van *Lyon*, 1553, vindt men GUIDO DE CHAULIAC, en andere oude heelmeesters. LANFRANC heeft, zonder zulks te vermelden, WILLEM SALICET dikwerf afgeschreven. [Zijn werk is in het Fransch vertaald door meester WILLEM YVOIRE. *Lyon*, 1490, en in het Hoogduitsch door OTTO BRUNFELS, *Frankfort*, 1566, in 8vo]

LANFRANC (JOANNES), een schilder te *Parma*, in 1581 geboren, en te *Rome* in 1647

overleden, was in den beginne edeljonker van den graaf van *Scotti*; maar met veel aanleg en smaak voor de teekenkunde geboren zijnde, beoefende hij dezelve voor zijne uitspanning. De graaf ontdekte zulks, en bragt hem zelf in de school van Augustinus Carraccio, en vervolgens in die van Hannibal Carraccio. De snelle vorderingen welke Lanfranc in de schilderkunde maakte, verwierven hem weldra eenen grooten naam en de ridderlijke waardigheid; deze ridder bezat eene uitgebreide verbeeldingskracht, die groote onderwerpen vorderde. Hij slaagde slechts op eene middelmatige wijze, in schilderijen, die geene buitengewone grootte hadden. [Hij heeft vooral uitgemunt in het schilderen van helmdaken: als zijne meesterstukken in dat vak worden aangehaald, die van den heiligen *Andreas della Valle*, van *Jesus* en van den *schat des heiligen Verlossers* te *Napels*. Het museum van het *Louvre* bezit van dien meester de volgende schilderijen: *Agar, in de woestijn*, den heiligen *Petrus*, den heiligen *Paulus* en den heiligen *Augustinus*. Hij heeft ook met sterk water geëtst, en gedeeltelijk volgens zijne eigene zamenstellingen, den *Bijbel van Raphaël*, 1607, 51 bladen in 4.to]

* Lanfredini (Jacobus), een geleerde kardinaal te *Florence*, den 26 October 1670 geboren. Na den geestelijken staat omhelsd te hebben, sloeg hij de loopbaan in van het Roomsche kerkvoogdijschap. De eerste post, welken hij bekleedde, was, in 1722, dien van burgerlijk bijzitter van den kardinaal-kamerling. In het volgende jaar werd hij tot huis-prelaat, lid der consistoriale congregatie, en referendaris der beide handteekeningen benoemd. De 16 Maart 1727, werd hij door Paus Benedictus XIII zelven tot priester gewijd. Clemens XIII, zijn stadgenoot, benoemde hem in 1730 tot een kanonikaat van den *heiligen* Petrus. Hij werd achtereenvolgend secretaris van de congregatie der kerkvergadering, stemgever der genade-onderteekening, *datarius* der *penitentiaria*, en eindelijk den 24 Maart 1735, kardinaal. Hij liet alstoen den naam van Amadori, welken hij tot dusverre gedragen had, varen, om dien van Lanfredini, zijnen familienaam aan te nemen. Den 27 derzelfde maand, stelde hem de Paus in consistorie voor de vereenigde bisdommen van *Osimo* en *Cingoli*, in het mark *Ankona* voor; en den 4 April daar-

aanvolgende, werd hij door den kardinaal GUADAGNI gewijd. Hij was een geleerde en ijverige prelaat, die zich niet minder door zijne bisschoppelijke deugden, dan door zijne diepe geleerdheid beroemd maakte. Hij overleed den 16 Mei 1741, in zijn diocees groote voorbeelden van wijsheid en liefdadigheid nalatende. Er bestaat van hem: 1.o *Raccolta d'orazioni sinodali e pastorali*, *Jesi*, 1740, in 4.to — 2.o *Lettere pastorali* etc. *Turin*, 2 dl.n in 8.vo — 3.o *Lettere scritte alla nobiltà ad agli artisti*, in 8.vo De abt LAMI gaf zijne *levensbeschrijving* in het licht 2e dl. der *Memorabilia Italorum eruditione præstantium*. GUARNACI en BUONAMICI spreken er met lof over, de eerste in zijn werk getiteld: *Vitæ et gesta pontificum Romanorum et S. R. E. cardinalium*, blz. 681, *Rome*, 1751, 2 dl.n; en de andere in zijn werk, *de claris pontific. epist. scriptoribus*, blz. 286.

LANG of LANGE (JOANNES MICHAËL), in 1664, te *Ezelswangen* in het hertogdom *Sulzbach* geboren, verkreeg den leerstoel der protestantsche godgeleerdheid te *Altorf*. Maar na zich aldaar vijanden op den hals te hebben gehaald, verliet hij die stad, en kwam te *Prentzlow* wonen, alwaar hij den 20 Junij 1731 overleed. Men heeft van hem: 1.o *De fabulis mohammedicis*, 1697, in 4.to — 2.o Verscheiden Latijnsche *Verhandelingen* over het mahometismus en den koran. — 3.o *Dissertationes botanico-theologicæ*, *Altorf*, 1705, in 4.to — 4.o *Philologia barbaro-græca*, *Neurenberg*, 1708, in 4.to

LANGALERIE of LANGALLERIE (PHILIPPUS DE GENTIL, markgraaf van), eerste vrijheer van *Saintonge*, werd in 1656 te *la Motte-Charente* geboren. Reeds in zijne jeugd wijdde hij zich aan de dienst der wapens toe, maakte tweeën-dertig veldtogten mede in dienst van *Frankrijk*, gaf groote bewijzen van dapperheid, en bragt het in 1704 tot den rang van luitenant-generaal. Zijne trotsche inborst en zijne overdrevene heerschzucht verwekten hem onaangename geschillen, die hem in 1706 bewogen, om in keizerlijke dienst over te gaan. Hij werd in *Frankrijk* als een overlooper gevonnisd, en veroordeeld, om opgehangen te worden. Na in het leger des keizers den rang van veldheer der ruiterij bekomen te hebben, behield hij denzelven niet

lang, daar hij zich de ongenade van prins EUGENIUS, dien hij bij het beleg van *Turin* vergezeld, en onder wien hij de beide volgende veldtogten mede gemaakt had, had op den hals gehaald. Hij verliet de dienst des keizers, begaf zich naar *Polen*, alwaar hij tot generaal bij de Litthausche ruiterij bevorderd werd, en niet rustiger was. In 1714 werd hij Calvinist, in de hoop van bij de protestantsche vorsten, gemakkelijker eene bediening te vinden. Na verschillende togten, naar *Frankfort*, *Berlijn*, *Hamburg*, *Bremen*, *Cassel*, vertrok hij naar *Holland:* alwaar hij zich zeer naauw verbond, met den Turkschen aga, of afgezant te *'s Gravenhage*, die met hem, in naam van den grooten heer een verbond sloot. Men heeft er nooit de artikels wel van gekend; in het algemeen meent men, dat het om eene landing in *Italië* te doen was, die onder aanvoering van den markgraaf zoude geschieden. Dit was het uitwerksel der kuiperijen van den kardinaal ALBERONI (zie dat artikel), die zich met de Ottomannen had verbonden, om den keizer bezigheid te verschaffen, en zijn uitgebreid en hersenschimmig ontwerp te verwezenlijken. De markgraaf trok door *Hamburg*, om schepen te doen gereed maken, toen de keizer hem in 1716, te *Staden* deed in hechtenis nemen. Men vervoerde hem naar *Weenen*, vervolgens naar het kasteel van *Raab* of *Javarin* in *Hongarijë*, alwaar hij in 1717 van verdriet overleed. In 1743 verscheen in het licht. *Memorien van den markgraaf* DE *LANGALERIE, eene geschiedenis door hem zelven in zijne gevangenis te Weenen geschreven, 's Gravenhage*, in 12.mo Deze zoogenaamde geschiedenis is een roman, die men onder begunstiging van eenen bekenden naam aan den man heeft willen brengen: de namen, daadzaken, dagteekeningen, alles toont genoegzaam de valschheid derzelve aan. Men wil, dat de markies DE LANGALERIE het ontwerp gevormd had, om op de eilanden van den *Archipel* de overblijfselen der Hebreeuwsche natie te verzamelen.

LANGBAINE (GERARDUS), te *Barton-Kirke* in *West-Moreland*, in *Engeland* geboren, en in 1658, in den ouderdom van 50 jaren overleden, was opziener van de handvesten der universiteit van *Oxford*. Men heeft van hem verscheiden geschriften, waarin de geleerde aanmerkingen met volle handen worden uitgestrooid. De meest

bekende zijn: 1.° Eene *Uitgave* van LONGINUS, in het Grieksch en Latijn, met aanteekeningen 1636 en 1638 in 8.vo — 2.° *Fœderis scotici examen*, in het Engelsch, in 4.to — 3.° Eene *Vertaling* in het Engelsch, van het Onderzoek der Kerkvergadering van *Trente*, door MARTINUS CHEMNITZ. — Zie dat artikel. — [4.° *Platonicorum aliquot qui etiamnum super sunt authorum, græcorum imprimis, mox et latinorum syllabus alphabeticus*, ten vervolge van ALCINI *in Platonicam philosophiam introductio*, door D.r FELL, 1667, in 8.vo]

LANGE (RUDOLF), een Westfaalsche edelman, en proost der Domkerk van *Munster*, werd ter behandeling eener gewigtige zaak, door zijnen Bisschop en zijn kapittel tot Paus SIXTUS IV gezonden, en kweet zich op eene eervolle wijze van zijnen last. Bij zijne terugkomst liet hij te *Munster* een collegie oprigten. LANGE werd door dit gesticht en door zijne schriften, de voornaamste hersteller der letteren in *Duitschland*. Men heeft van hem verscheidene Latijnsche *Dichtstukken* (op het Laatste beleg van *Jeruzalem*, op de heilige Maagd, op den H. PAULUS), die men niet gelooft gedrukt te zijn. MAITTAIRE geeft er echter eene uitgave van op van *Munster*, 1486, in 4.to LANGE overleed in 1519, in den ouderdom van 81 jaren, door zijne medeburgers, wier weldoener en verlichter hij was geweest, algemeen betreurd.

LANGE (PAULUS), een Duitsche Benediktijner, en later een leerling van LUTHER, te *Zwickau*, in *Meisnië* geboren, doorliep in 1515, de kloosters van *Duitschland*, ten einde gedenkstukken op te sporen. Hij is de schrijver eener *Kronijk der Bisschoppen van Zeitz*, in *Saksen*, van 968 tot 1515, in het eerste deel der Schrijvers van *Duitschland*. Hij prijst in dezelve LUTHER, CARLSTADT, en MELANCHTHON, en vaart er heviglijk in uit tegen de geestelijkheid; dit is hetgene, wat hem bij de Protestanten zoo dierbaar heeft gemaakt, even als of de goedkeuring van eenen afvalligen monnik, de noodlottige scheuring kon regtvaardigen, door welke zij de Kerk bedroefd hebben.

LANGE (JOANNES), in 1485, te *Löwenberg* in *Silezië*, geboren, en te *Heidelberg*, in 1565 overleden, oefende met roem in die stad de geneeskunde uit, en was de

lijfarts van vier Palts-keurvorsten. Men heeft van hem: *Epistolarum medicinalium opus miscellaneum*, *Frankfort*, 1689, in 8.vo; eene verzameling, waarin hij eene zeldzame geleerdheid ontwikkelt, en welker beoefening zeer nuttig is, voor al degene, die de geschiedenis der natuur willen leeren. — Hij is onderscheiden van Christoffel Joannes Lange, in 1655 te *Pagau* in *Meisnië* geboren, hoogleeraar in de geneeskunde te *Leipzig*, in 1701 overleden; wiens werken te *Leipzig*, in 1704, in 2.n in fol. zijn in het licht verschenen.

Lange (Jozef), Langius, te *Kaisersberg*, in den *Opper-Elzas* geboren, en in 1630 overleden, was Hoogleeraar in het Grieksch te *Freiburg*, in *Brisgau*, in 1610, werd vervolgens Catholijk, en gaf de compilatie in het licht, getiteld: *Polyanthea nova*, *Geneve*, 1600, 2 dl.n, in fol., *Lyon*, 1604, *Frankfort*, 1607. Men vindt er stukken in over allerlei onderwerpen. Nog heeft men van hem: *Florilegium*, eene alphabetische verzameling van zin-, zede- en gedenkspreuken, enz., *Straatsburg*, 1598, in 8.vo, *Elementare mathematicum*, in 8.vo [Men heeft hem ook uitgaven van Perseus, Juvenalis enz. te danken.]

Lange (Karel Nicolaas), een bekwaam Zwitsersche natuurkenner, heeft in het Latijn geleverd: 1.o *Historia lapidum figuratorum Helvetiæ*, *Venetië* 1708, in 4.to — 2.o *Origo lapidum figuratorum*, *Lucerne*, 1706, in 4.to — 3.o *Methodus testacea marina distribuendi*, *Lucerne*, 1722, in 4.to Deze werken, en vooral het eerste, worden door de natuurkenners zeer gezocht.

Lange (Franciscus), advokaat bij het parlement van *Parijs*, in 1610 te *Reims* geboren, en te *Parijs*, in 1684 overleden, heeft zich beroemd gemaakt door een werk, getiteld: *Le Patricien Français*, 2 dl.n, in 4.to, 1755, [het verscheen voor de eerste maal in het licht, onder den naam van Gastier, procureur bij het parlement. Hij was reeds aan zijne 4.e uitgave, toen de bevelschriften van 1667 en 1670, eene verbetering noodzakelijk maakten. Van toen af verschenen er een aantal uitgaven van hetzelve in het licht. De laatste is die door Piemont, referendaris-raad bij de kanselarij, te *Parijs* in 1755, in 2 dl.n, in 4.to geleverd.]

Langeac of Langhac (Joannes de) uit eene oude familie te *Langeac*, diocese van

St. Flour geboren, volbragt zijne studiën te *Parijs*, en omhelsde den Geestelijken staat. De menigte Beneficiën, welke hij bezat is verbazend; maar hij maakte een goed gebruik van zijne inkomsten. FRANCISCUS I, die hem beminde, benoemde hem in 1516, tot Hoogstdeszelfs aalmoezenier, in 1518 tot rekwestmeester, en achtervolgend tot afgezant in *Portugal*, *Polen*, *Hongarijë*, *Zwitserland*, *Schotland*, *Venetië*, *Ferrare*, en eindelijk te *Rome*. Het was op zijne aanbeveling dat ROBERT CENALIS, hem in het bisdom van *Avranches* opvolgde. In alle plaatsen, waar hij zich bevond, hield hij zich enkel met het algemeene welzijn bezig. Zijne gedachtenis bestaat nog te *Limoges*, alwaar men hem *den goeden Bisschop* noemt. Hij beminde en beschermde de kunsten. STEPHANUS DOLET droeg hem drie werken op: *De officio legati, quem vulgo ambassiatorem vocant; de immunitate legatorum; de legationibus Langiachi episcopi Lemovicensis*, *Lyon*, 1541, in 8.vo Deze waardige Prelaat overleed in hetzelfde jaar te *Parijs*, en werd algemeen betreurd.

† LANGENDIJK (PIETER), een beroemd Hollandsch dichter, den 25 Julij 1683., te *Haarlem* geboren. Met eenen natuurlijken geest begaafd, die niet door de opvoeding werd ontwikkeld, worstelde hij bijna zijn geheele leven met de behoefte. Door die geestigheid onderscheiden, welke de Engelschen *humour* noemen, is hij dikwerf in het kluchtige, en zelfs in het snaaksche vervallen. Vroeg reeds was de dichtkunst zijne geliefkoosde uitspanning, daar hij reeds in den ouderdom van zestien jaren zijn blijspel *don QUICHOT, op de bruiloft van KAMACHO* voltooide, welk stuk hij later heeft verbeterd, en dat steeds, zelfs tot in onze dagen, op het tooneel is gebleven. Men heeft van LANGENDIJK verscheiden andere geheel oorspronkelijke tooneelstukken, zoo als *KRELIS LOUWEN of ALEXANDER de Groote op het Poëtenmaal*, kluchtig blijspel, *de Zwetser*, kluchtspel, *de Wiskunstenaar of het gevlugte Juffertje*, kluchtspel, en eene menigte andere. Zijne puntdichten zijn niet zonder zout, maar dit zout is soms geweldig grof. Zijn *ÆNEAS in zijn zondags pak*, is eene boertige navolging van het 4e boek van den ÆNEAS van VIRGILIUS. Zijne berijmde geschiedenis der *Graven van Holland*, bestaat in *Jaar-*

dichten in de kamer der rhetorijkers voorgelezen. Zijn treurspel *Julius Cæsar en Cato* is naar het Fransch van DE CHAMPS gevolgd. Zijne *dichtwerken* zijn in 4 dl.n in 4.to uitgegeven, *Haarlem*, 1721 — 1740, en zijne *Graven van Holland* bestaan uit 2 dl.n in 4.to 1745. LANGENDIJK overleed te *Haarlem* den Julij 1756; na pas vijf dagen te voren, op zijn ziekbed, door een doopsgezind predikant te zijn gedoopt.

LANGEVIN (ROELAND), kanonik van *Bayeux*, schreef in 1269 het beroemde *Cartularia* dier Kerk, onder den naam van deszelfs schrijver zoo zeer bekend. Dat is eene Compilatie van statuten, gebruiken en plegtigheden, welke ten zijnen tijde in die hoofdkerk plaats hadden, en voor welke Kerk het nog tot wet dient. Dit kostbare handschrift, werd door een gelukkig toeval gered van de verschrikkelijke verwoestingen der Protestanten in 1562.

LANGEVIN (ELEONORUS), leeraar der *Sorbonne*, te *Carentan* geboren, overleed in in 1707, is de schrijver van een werk getiteld: *L'infaillibilité etc.* (*De onfeilbaarheid der Kerk, betrekkelijk het geloof en de zeden*), tegen MASIUS, hoogleeraar te *Koppenhagen*, *Parijs*, 1701, 2 dl.n, in 12.mo

LANG-JEAN (REMIGIUS), een schilder, te *Brussel* geboren, in 1671 overleden, was de beste der kweekelingen van VAN DIJK. Hij vormde zijne wijze volgens die van zijnen meester, en hij heeft zijn koloriet zeer wel nagebootst, maar hij heeft dezelfde fijnheid van teekening niet kunnen bereiken. Men ziet weinig ezel-stukken van LANG-JEAN. Zijne voornaamste schilderijen zijn stichtelijke onderwerpen, in het groot ontworpen.

LANGIUS. — Zie LANGE (JOZEF.)

LANGIUS, of LANGE (KAREL), volgens sommigen te *Gend*, en volgens anderen te *Brussel* geboren, was kanonik der kerk van *Luik*, alwaar hij, in eenen niet zeer gevorderden ouderdom, den 29 Julij 1573 overleed. Hij was naauw verbonden met JUSTUS LIPSIUS en verscheiden andere geleerden van zijnen tijd. LANGIUS was zeer ervaren in het Grieksch en het Latijn, een goede dichter, en een der oordeelkundigste *Critici* zijner eeuw; al degene, die over hem gesproken hebben, komen er in overeen, dat hij in zich

eene buitengewone geleerdheid en eene voorbeeldige godsvrucht vereenigde. Er bestaan van hem *Commentariën* op de *Officiën van* CICERO, op de Blijspelen van PLAUTUS, en *Dichtstukken*.

LANGLADE. Zie SERRE.

LANGLE (PETRUS DE), te *Evreux* in 1644 geboren, in 1670 D.r der *Sorbonne*, werd, op verzoek van den grooten BOSSUET, zijnen vriend, verkozen tot onderwijzer van den graaf van *Toulouse*. LODEWIJK XIV beloonde hem in 1698 voor zijne zorgen ten opzigte van zijnen kweekeling, met het bisdom *Boulogne*. Het *mondament*, dat hij in 1717 ten opzigte van beroeping van de bulle *unigenitus*, uitvaardigde, ergerde de Catholijken, veroorzaakte zijne ongenade aan het hof, en verwekte hevige onlusten in zijn diocees. De inwoners van *Calais* sloegen aan het muiten; die van *Quernes* en *Artois*, ontvingen hem bij gelegenheid van een bezoek met steenworpen en stokslagen. Met den bisschop van *Montpellier*, COLBERT, verzette zich deze prelaat, tegen het vergelijk van 1720. Deze stap verbitterde den regent, die hem naar zijn diocees verbande. Hij overleed aldaar in 1724, na het zachte des vredes, de voordeelen der onderwerping aan de kerk, de voldoening, aan de pligten van eenen getrouwen herder verbonden, aan den geest van verdeeldheid en partijschap te hebben opgeofferd.

* LANGLES (LODEWIJK MATTHEUS), een geleerde kenner der Oostersche talen, den 23 April 1763, te *Péronne*, in *Picardijë* geboren, had tot vader een oude krijgsman, ridder van den H. LODEWIJK, die hem evenzeer voor de loopbaan der wapens bestemde; ondanks eenen vroegen smaak voor de studie, weigerde hij niet, om den militairen staat te omhelzen, maar hij verzocht aan zijne ouders de vergunning, om de Oostersche talen te leeren; ten einde, zoo als hij zeide, in *Indië*, of als officier of als diplomaat te kunnen dienen; hetwelk toenmaals zeer voordeelig was. De jonge LANGLES was zijne opvoeding te *Montdidier* begonnen; hij bragt dezelve te *Parijs* ten einde, alwaar hij zijnen vader opvolgde in den post van officier, bij de regtbank van maarschalken van *Frankrijk*. Het was alstoen, dat hij zich den tijd, welken zijn post hem overliet, ten nutte maakte, om de verschillende voorlezingen over de Oostersche

talen te volgen, die hij wilde leeren kennen: aldus volgde hij in het collegie van *Frankrijk*, de lessen in het Arabisch van den heer CAUSSIN DE PERCEVAL, en die in het Perzisch, van den heer RUFFIN. De ministers BERTIN en DE BRETEUIL spoorden hem aan om het *mandchou* te beoefenen, en in 1797, gaf hij een alphabet in 4.to in die taal in het licht, dat verscheiden malen herdrukt is. Hij droeg hetzelve op, aan de akademie van opschriften; door dit werk verwierf hij, welligt overdreven loftuitingen; maar hij haalde zich tevens het onbillijke verwijt op den hals, van zich het *alphabet* van DESHAURAYES te hebben toegeëigend, dat 20 jaren vroeger in de platen der *Encyclopédië* was gegraveerd. Het alphabet van LANGLES was vervaardigd volgens de *Dictionnaire tartare, mandchou-Français*, van pater AMIOT, dien de schrijver uit *Sina* aan den heer BERTIN had gezonden. LANGLES werd met de uitgave van dit woordenboek belast, dat te *Parijs*, 1789 — 1790, in 3 dl.n in 4.to gedrukt werd. Eene bijzonderheid betrekkelijk dit mandchou-alphabet, die wij niet stilzwijgende mogen voorbijgaan, is dat zulks het eerste werk in die taal was, hetwelk met beweegbare letters gedrukt werd. Vroeger had LANGLES uit het Grieksch vertaald en in het licht gegeven *Institut etc.* (*Staat- en krijgskundige instellingen van TAMERLAN*), *Parijs*, 1787, in 8.vo; deze vertaling, die de eerste proeve van dezen jeugdigen geleerde was, had hem de bescherming van den maarschalk van RICHELIEU verworven, en deed hem een der twaalf jaarwedden verkrijgen, welke het maarschalks-geregtshof, aan mannen verleende, die aan zijne dienst verbonden waren. LANGLES liet kort daarna, in 18.mo en in 8.vo drukken, *Recueil etc.* (*Verzameling van vertelsels, fabels en zedespreuken, uit verschillende Arabische en Perzische schrijvers ontleend*): in dit werk maakte hij het bestaan en het doel der Aziatische maatschappij van *Calcutta* bekend. In hetzelfde jaar gaf hij nog in het licht: *Ambassades etc.* (*Wederkeerige gezantschappen van eenen koning van* Indië, *van* Perzië *enz. met eenen keizer van* Sina), uit het Perzisch vertaald van ABDOUL-RIZÂC *van Samarkand*, met het *leven* dier vorsten, en een *Beknopt geschiedkundig berigt over de Mahratten*, uit het Perzisch, Indisch dialect, vertaald. Wij hebben reeds ge-

zegd; dat het ontwerp van LANGLES was, om naar de Fransche Overzeesche bezittingen over te steken. De omwenteling stond hem niet toe, om zulks ten uitvoer te brengen. Hij ging dus voort, met zich op de beoefening der levende Oostersche talen toe te leggen, die hij voor de handelondernemingen als noodig en voor de vorderingen der wetenschappen en der letterkunde als gunstig beschouwde. Het was met oogmerk, om het gouvermement te doen besluiten, dergelijke studiën te beschermen en aan te moedigen, dat hij in 1790 aan de constituerende vergadering eene memorie indiende: in hetzelfde jaar gaf hij *Indische fabels en vertelsels*, met eene *voorrede*, en *aanteekeningen over de zeden, de godsdienst en de letterkunde der Hindos* in het licht. In 1792 tot bewaarder der Oostersche handschriften van de koninklijke bibliotheek benoemd, werd hij in 1813 lid der tijdelijke commissie van kunsten, der commissie van openbaar onderwijs toegevoegd. In het volgende jaar werd hij opziener van het letterkundig depôt, in het oude capucijner-klooster te *Parijs* opgerigt; en in hetzelfde jaar verkreeg hij de oprigting der *school voor de levende Oostersche talen*, bij de toenmaals nationale bibliotheek geplaatst, een gesticht, waarom hij reeds sedert lang had aangehouden, en waarvan hij de bestuurder werd; hij onderwees er te gelijkertijd het Perzisch en het Maleitsch. In 1795 werd hij een der acht opzieners dier bibliotheek, voornamelijk met de Oostersche handschriften belast. Bij de oprigting van het instituut, tot lid van hetzelve benoemd, weigerde hij, om deel te nemen aan den togt van *Egypte*, ofschoon hij BONAPARTE persoonlijk kende. De staatkundige grondbeginselen van LANGLES, hielden hem van den krijgsman verwijderd, die later de republiek moest vernietigen, aan welke hij bestendig was verkleefd geweest. Gedurende het geheele tijdvak der omwenteling werd LANGLES nooit verontrust: hij had beschermers en vrienden weten te vinden, onder degene, die aan het hoofd der zaken stonden; en indien het een onaangenaam gevoel verwekt, zulk eenen beroemden geleerde zich te zien bezoedelen, door de aanraking met de revolutionnairen, kan echter de wetenschap zich over deze omstandigheid verheugen, die tot het behoud van een aantal gedenkstuk-

ken bijdroeg, welke de Wandalen van dien tijd onfeilbaar zouden verwoest hebben. Te gelijkertijd gaf LANGLES belangrijke werken in het licht, die hij aan *Azië* ontleende, en wijdde zich aan het onderwijs der Oostersche talen toe, voor welke het hem gelukte in *Frankrijk* smaak op te wekken. Tot aan zijnen dood den 28 Januarij 1824 voorgevallen, heeft hij zijn werkzaam leven besteed, om onder zijne landgenooten, de beoefening der Aziatische talen uit te breiden, welke hij bijna alle met gemakkelijkheid sprak. Indien hij aan deze verdienste een al te groot gewigt hechtte, moet men ten minste bekennen, dat hij deze uitgebreide letterkundige kennis ten voordeele der wetenschappen heeft aangewend, en dat hem dezelve gediend heeft, om eene menigte geschied-, aardrijks- en staatkundige bijzonderheden der Aziatische gewesten op te helderen. Zijne partikuliere bibliotheek bevatte een onnoemelijk aantal boeken, betrekkelijk het Oosten; de naamlijst derzelve is belangrijk, en door MERLIN, in 1825, in 8.vo in het licht gegeven. Deze beroemde geleerde ontving eerst onder de restauratie het kruis van eer; hij was met de *St. Wladimirsorde* van *Rusland* versierd, lid der Aziatische maatschappij van *Calcutta*, der oudheid- en aardrijkskundige maatschappij van *Frankrijk*, enz. Men kan de naamlijst zijner talrijke werken (voor dit bestek al te uitgebreid) zien in de *Dictionnaire des anonymes, la France littéraire* door ERSCH, en *l'Annuaire nécrologique* door MAHUL, 1824, blz. 157—162.

LANGLOIS (JOANNES BAPTISTA), een Jesuit, te *Nevers*, in 1663 geboren, en in 1706 overleden, gaf verscheiden schriften in het licht tegen de *uitgave* van den heiligen AUGUSTINUS, door de benediktijnen van den H. MAURUS geleverd. Er bestaat van hem een door deszelfs uitgebreide geleerde naspooringen, critiek en edele ongedwongene en dikwijls zelfs warme en sierlijke voordragt zeer gezocht werk, namelijk *Histoire etc.* (*Geschiedenis der kruistogten tegen de Albigensen*), *Parijs*, 1703, in 12.mo Hetgene, wat hij van de ondeugden, dwalingen en buitensporigheden der Albigensen verhaalt, bewijst hoezeer de nieuwere schrijvers ongelijk hebben gehad, van de tegen die sectarissen in het werk gestelde gestrengheden te laken.

* Langlois (Isidorus), een dagbladschrijver te *Rouanen* den 18 Junij 1770 geboren, schreef gedurende verscheiden jaren der Fransche omwenteling *le Messager du Soir.* (*De avond-bode*), en zocht, door de grondbeginselen, welke hij daarin verspreidde, het ongelijk te vergoeden, waaraan hij zich had schuldig gemaakt, door het werkzame aandeel, dat hij aan de eerste onlusten van *Frankrijk* genomen had. Hij randde zonder ontzag de dwingelanden aan, wier haat en eigenliefde men niet straffeloos kon trotseren, en werd den 18 Fructidor door een verbanningsvonnis getroffen. Het gelukte hem, om te ontsnappen, maar in 1798 in hechtenis genomen, werd hij in den *Temple* opgesloten, en naar het eiland *Oléron* gezonden. Na den 18 *Brumaire* door de consuls teruggeroepen, overleed hij te *Parijs*, den 12 Augustus 1800. [Men heeft van hem: *Des gouvernemens etc.* (*Over de besturen die aan* Frankrijk *niet passen*), 1795, in 8.vo — *Appel etc.* (*Beroeping op mijne regters en medeburgers*), 1795, in 8.vo]

* Langlois (Joannes Thomas), een dagbladschrijver, oud-advokaat bij het parlement van *Parijs*, alwaar hij in 1748 geboren werd, werkte in 1791 en 1792 mede aan de uitgave van een dagblad, getiteld: *Les actes des Apôtres* (*de Handelingen der Apostelen*) [in den beginne — 1789 — door Peltier uitgegeven, en strijdig met de grondbeginselen der omwenteling, 1791, 10 dl.n in 8.vo] Hij had zich bestendiglijk van alle posten verwijderd gehouden, en hield zich enkel bezig met de zamenstelling van eenige *Memoriën*. Hij heeft voor de *Quotidienne*, en den *Précurseur* eenige artikels geleverd. Men haalt als een voorbeeld, aan dat, hetwelk hij in 1804, in het licht gaf, ten voordeele der afgevaardigden van *Guadaloupe*, en waaraan diegene hun behoud te danken hadden. Langlois overleed te *Gisors* in 1805.

Languet (Hubertus), te *Vitteaux* in *Bourgondië*, in 1518 geboren, studeerde de regtsgeleerdheid te *Boulogne*. Na een werk van Melanchthon te hebben gelezen, nam hij het besluit, om hem te *Wittenberg* te gaan bezoeken. Hij kwam aldaar in 1549 aan, trad met dien beruchten man, die hem de dwalingen van Luther inboezemde, in eene naauwe vriendschap. Na den dood

van MELANCHTHON begaf LENGUET, zich naar AUGUSTUS, keurvorst van *Saksen*, dien hij in het beleg van *Gotha* volgde: en die hem de gewigtigste onderhandelingen toevertrouwde. Hij werd in 1568 tot den landdag van *Spiers* afgevaardigd, en was in 1570 bij de conferentiën van *Stettin* tegenwoordig. In den loop deszelfden jaars naar *Frankrijk* gezonden, sprak hij, in den naam der protestantsche vorsten van *Duitschland*, voor KAREL IX eene onbeschaamde redevoering uit (dezelve wordt in de *memoriën* van dien koning gevonden). De geschillen in *Saksen* tusschen de Lutherschen en Zwinglianen, omtrent de eucharistie ontstaan, noodzaakte LANGUET, den hertog van *Saksen*, van wien hij een der eerste ministers was, om zijn ontslag te vragen. Hij overleed te *Antwerpen* in 1581, in dienst van den prins van *Oranje*. Volgens DUPLESSIS-MORNAI, was LANGUET datgene, wat vele lieden trachten te schijnen, en leefde hij op de wijze, waarop weldenkende lieden wenschen te sterven; maar men gevoelt ligtelijk, dat men de loftuitingen, welke sectarissen elkander toezwaaijen, in geenen deele gaaf moet aannemen. Men heeft van hem verscheiden werken; de voornaamste zijn: 1.° *Verzameling van brieven*, in het Latijn, *aan den keurvorst van Saksen*, *Halle*, 1699, in 4.to; *aan* CAMERARIUS, *vader en zoon*, *Frankfort*, 1685, in 12.mo; *aan den ridder* SIDNEI, 1646, in 12.mo — 2.° *Vindiciæ contra tyrannos*, onder den naam van STEPHANUS JUNIUS BRUTUS in het licht gegeven, 1579, in 8.vo in het Fransch vertaald, 1581. Dit is het voortbrengsel eens republikeins, die niets ontziet, en die over de vorsten denkt, zoo als men in den senaat van *Rome*, na de uitroeijing der TARQUINIUSSEN sprak — 3.° *Verhaal van de onderneming van den keurvorst* AUGUSTUS, *tegen* WILLEM GRUMBACH, *en andere Saksische muitelingen*, met de *Geschiedenis* van hetgene, wat de keizer tegen dien vorst verrigtte, 1562, in 4.to — Men schrijft hem toe het *verdedigschrift van den prins van Oranje, tegen den koning van Spanje*, 1581, in 4.to, een lomp en lasterachtig hekelschrift, dat de dweeper WATSON heeft willen doen voorkomen als een geloofwaardig stuk, volgens hetwelke men PHILIPPUS II (zie dat art.) moest beoordeelen. Zijn *Leven* is beschreven door LA MARE, raadsheer bij het parlement van

Dijon, *Halle*, 1700, in 12.mo

LANGUET DE GERCY (JOANNES-BAPTISTA JOZEF), achterkleinneef, van den voorgaande, te *Dijon*, in 1675 geboren, was de zoon van den prokureur-generaal bij het parlement dier stad. Hij ontving den doctoralen hoed der *Sorbonne*, in 1703, en werd pastoor van *St. Sulpice*, in 1714. De kerk zijner parochie was der hoofdstad niet waardig; men wilde dezelve herstellen, en had te dien einde het koor reeds opgerigt: maar het overige was onvoltooid. De abt LANGUET vormde het groote plan, om eene kerk op te rigten, die al zijne talrijke parochianen kon bevatten. Hij ondernam, dat groote werk, met geene andere fondsen, dan eene som van 100 Fransche kroonen. Dit geld besteedde hij tot het aankoopen van steenen, die hij in alle naburige straten liet uitstellen, tevens zorgende, om bekend te maken, dat, dezelve tot het opbouwen zijner kerk bestemd waren. Van alle kanten stroomden hem dadelijk alle hulpmiddelen toe, en de hertog van *Orleans*, regent van *Frankrijk*, stond hem eene loterij toe. Deze prins legde in 1718 den eersten steen van het portaal; en de pastoor van *St. Sulpice* spaarde gedurende zijn geheele leven, noch zorgen, noch kosten, om zijne kerk in bouworde en sieraden eene der prachtigste van geheel *Frankrijk* te maken. De inwijding derzelve had in 1745 plaats. Een ander werk, dat den abt LANGUET niet minder tot eer verstrekt, is de oprigting van het gesticht, het *Kind* JESUS, ten behoeve van arme vrouwen en meisjes, en van een zeker getal adellijke jufvrouwen: hetzelve is tegenwoordig voor zieke kinderen bestemd. De abt LANGUET hield niet op, dit huis te ondersteunen tot aan zijnen dood, in 1750, in zijne abdij van *Bernay* voorgevallen. Nooit was een mensch bekwamer en vernuftiger, om zich ruime aalmoezen, en aanzienlijke legaten te verschaffen. Men weet van goeder hand, dat hij jaarlijks omtrent een millioen franken uitdeelde. Hij verkoos altijd verarmde adellijke familien, en men heeft van geloofwaardige menschen vernomen, dat er in zijne parochie eenige aanzienlijke familien waren, voor welke hij jaarlijks 30,000 *livres* besteedde. Edelmoedig van inborst zijnde, gaf hij op eene onbeperkte wijze, en wist de behoeften voortekomen. Ten tijde van de duurte

des broods, in 1725, verkocht hij, ter ondersteuning der armen, zijn huisraad, zijne schilderijen en andere zeldzaamheden, welke hij met vele moeite verzameld had. Hij had sedert dien tijd slechts drie zilveren gedekken, geen tafelkleed, en een eenvoudig saaijen bed, dat mevrouw DE CAVOIS hem *leende*, omdat hij al degene, welke zij hem tot dusverre *gegeven* had, voor de armen verkocht had. Wel verre van zijne familie te verrijken, deelde hij zelfs zijn vaderlijk erfdeel uit. Zijne liefdadigheid bepaalde zich niet tot zijne parochie. Toen de pest in *Marseille* woedde, zond hij aanzienlijke sommen naar *Provence*, ter ondersteuning dergenen, welke door deze plaag bezocht werden. Hij stelde onophoudelijk en met ijver belang, in de bevordering en den bloei der kunsten, in de ondersteuning des volks, en in den roem der natie. De abt LANGUET wees bestendiglijk het bisdom van *Conserans*, dat van *Poitiers* en verscheiden andere van de hand. Zijne godsvrucht en de bestendige ijver, met welken hij zich op de werken van liefdadigheid toelegde, beletten hem niet, om vrolijk en aangenaam in den omgang te zijn. Hij legde in denzelven veel geest aan den dag, en was rijk in snedige en kiesche antwoorden. Men heeft hem in de kerk van *St. Sulpice* een heerlijk praalgraf opgerigt, dat gedurende de omwenteling gesloopt werd.

LANGUET (JOANNES JOZEF), broeder van den voorgaande, kwam, op verzoek van den grooten BOSSUET, zijn' vriend en stadgenoot, in het gesticht van *Navarre*, waarvan hij overste werd; hij aanvaardde er den doctoralen hoed van *Sorbonne*, en werd in 1715 tot bisschop van *Soissons* benoemd. Zijn ijver voor de bulle *Unigenitus*, droeg niet weinig bij, om hem den mijter te verschaffen, en na denzelven verkregen te hebben, verkoelde deze ijver niet het minste. Hij kenschetste elk jaar van zijn bisschoppelijk bestuur door *mandementen* en *geschriften*, tegen de *anticonstitutionnarissen*, de *appellanten*, de *reappellanten*, de *convulsionarissen*, en de vereerders van den diaken PARIS. Zijne vijanden beweerden, dat TOURNELY het grootste aandeel had gehad, aan deze verschillende werken tegen hen; en toen na den dood van dien leeraar, de bisschop het *Leven van MARIA ALACOQUE* in het licht had gegeven, zeide een snaak der partij, dat *TOURNELY het verstand van den bisschop van Soissons had medege-*

nomen, en hem enkel den dop (la coque) had gelaten. De ze scherts was niet meer gegrond dan deze andere tegenrede, door ik weet niet wie toen hij in de Fransche akademie en in den staatsraad was toegelaten: »De bisschop van *Soissons* heeft de godgeleerdheid behandeld, zonder er in onderwezen te zijn, hij was een academicus zonder er de talenten toe te bezitten, en staatsraad, zonder met de staatszaken bekend te zijn." Deze geheele schampere rede is ongegrond. LANGUET was noch een FÉNÉLON, noch een BOSSUET, zulks is genoeg bekend, maar hij wist te schrijven en zelfs met sierlijkheid. Zijne vijanden moesten zulks bekennen, en zouden het bekennen, indien de blinddoek van den partijgeest, alle waarheid niet geheel verborgen hield. Het is mogelijk, dat hij in zijne polemische werken al te veel aan zijnen ijver heeft toegegeven; dat hij de leerstelling van het gevoelen niet onderscheiden heeft, dat hij de verdienste zijner tegenstrevers niet altijd gezien heeft, maar het is niet minder waar, dat verscheiden stukken zijner voortbrengselen, zijner kunde en zijnen geest tot eer verstrekken. Deze prelaat ging in 1731 van het bisdom *Soissons* tot het aartsbisdom *Sens* over, en overleed in 1753 in den ouderdom van 76 jaren, als een godvruchtig en liefdadig prelaat beschouwd. Zijne polemische werken zijn in het Latijn vertaald, en te *Sens*, in 1753, in 2 dl.n in fol. gedrukt. Nog heeft men van hem: eene *Vertaling* in het Fransch der psalmen, in 12.mo — 2.o *De l'Esprit etc.* (*Over den geest der kerk in hare plegtigheden*), tegen de verhandeling van CLAUDIUS DE VERT, schatmeester van *Cluny*, over de plegtigheden der kerk. — 3.o Stichtelijke werken; vol zalving, onder anderen de *verhandeling over het vertrouwen op de barmhartigheid Gods*, zeer geschikt, om dezelve in het hart der geloovigen op te wekken. — 4.o *Aanmerkingen* op de beroemde *verhandeling* van den Jesuit PICHON, over de menigvuldige Communiën. — 5.o Eene *wederlegging* der brieven van JACOBUS VARLET (zie dat art.) — 6.o *Vie etc.* (*Leven van MARIA ALACOQUE*), 1729, in 4.to — 7.o Verscheiden *redevoeringen*, in de verzamelingen der Fransche akademie. Dezelve bewijzen, dat hij zeer wel in staat was, om zelf zijne werken zamen te stellen. Zijn stijl is eenigzins wijdloopig, maar duidelijk, natuurlijk, sierlijk en vrij edel.

LANGVELD. — Zie MACROPEDIUS.

† LANJUNAIS (JOANNES DIONYSIUS graaf van), pair van *Frankrijk*, en lid der akademie van opschriften en schoone letteren, den 12 Maart 1753 té *Rennes* geboren, werd in 1775 hoogleeraar van het kerkelijke regt, in 1779 raad der staten van *Bretagne*, en in 1789 lid der constituerende vergadering en der conventie. Hier sprak hij even zeer voor de regten des volks, als later voor die des troons, en huldigde alom de grondstellingen der constitutionele monarchie. Later moest hij, door de Jakobijnen vogelvrij verklaard, zich 18 maanden verborgen houden, nam echter na den val van het schrikbewind, zijne plaats in de conventie weder in, waarvan hij president werd. Reeds in het begin verzette hij zich tegen de heerschzuchtige plannen van BONAPARTE; en desniettegenstaande verhief deze hem tot de waardigheid van graaf. In 1814 stemde hij voor de afzetting van NAPOLEON, en werd door LODEWIJK XVIII tot pair verheven. Gedurende de 100 dagen weigerde hij aan NAPOLEON den eed, en desniettegenstaande nam deze zijne verkiezing aan, tot president van de kamer der volksvertegenwoordigers. Zijne staatkundige loopbaan werd door geene misdaad bezoedeld, en in verscheiden gelegenheden legde hij een edel karakter aan den dag, ofschoon zijne betrekkingen met den beruchten GRÉGOIRE en DE POTTER, hem niet zeer tot eer verstrekken. Hij overleed te *Parijs*, den 13 Januarij 1827, een aantal werken, meest van staatkundigen inhoud, nalatende.

* LANNES (JOANNES), hertog van *Montébello*, Fransch veldheer, den 11 April 1769, te *Lectoure*, in het Fransch Departement *Gers*, geboren, heeft in de militaire geschiedenis van *Frankrijk*, den schoonsten roem van beleid, en moed nagelaten. Hij studeerde in zijne geboorteplaats, toen hij, ten gevolge van het verlies, hetwelk zijn vader van zijne geringe fortuin, in eene landhoeve bestaande, onderging, zich verpligt zag, om zijne studiën te staken. Tot het aanleeren van een handwerk genoopt, werd LANNES als leerjongen bij eenen verwer geplaatst; hij oefende dit beroep in 1792 nog uit, toen hij door de wet, waarbij alle jonge Franschen, in staat om de wapens te voeren, werden opgeroepen, tot de krijgsdienst werd bestemd. LANNES was een der eersten, die in hoedanig-

heid van Sergeant-majoor vertrok, in een der bataillons, welke men voor het leger der *Oostelijke Pyreneën* formeerde. Werkzaam, schrander en dapper zijnde, zoo werd hij snel bevorderd, en reeds in 1794 was hij *Chef-de-brigade* (kolonel.) Na het verdrag van *Bazel*, waarin de vrede met *Spanje* gesloten werd, werd LANNES niet onder de activiteits hoofdofficieren geplaatst. Hij werd onder de Officieren begrepen, die de conventionneel AUBRY, na den 9 *Thermidor*, uit hoofde van onbekwaamheid deed afzetten. De rust, tot welke hij veroordeeld scheen, verontwaardigde hem, en hij begaf zich in het begin van 1796, in hoedanigheid van eenvoudig vrijwilliger, naar het leger van *Italië*, alwaar zijne dapperheid hem deed opmerken, en bijzonder de aandacht van den generaal BONAPARTE tot zich trok, die zich herinnerde, dat op den 13.e *Vendemiaire*, 4.e jaar (18 October 1795), op den oogenblik, waarop de Conventie, door de sectiën van *Parijs* werd bedreigd, deze officier onder zijne bevelen had gestaan, en dat hij zich door zijn beleid en zijnen moed had onderscheiden. Op het slagveld van *Millesimo*, tot kolonel van het 29.e regiment (32.e halve-brigade) benoemd (den 14 April 1796), deed hij wonderen van dapperheid, bij het overtrekken van den *Po*, in den slag van *Lodi* (10 Mei 1796), in dien van *Bassano* (8 September 1796), waarin hij twee vaandels veroverde; bij de bestorming van *Pavia*, ten gevolge van welke hij tot generaal werd bevorderd; bij het beleg van *Mantua*, waarbij hij de voorstad *St. George* met de bajonnet in de hand innam; en de gevechten van *Fombio* en *Governolo*, eindelijk in den gedenkwaardigen slag van *Arcole* (15 November 1796), waarin de Franschen op de Oostenrijkers eene der belangrijkste overwinningen van den veldtogt behaalden, en bij welken LANNES had willen tegenwoordig zijn, ondanks de hevige pijnen, welke hem, de in een vorig gevecht bekomene wonden veroorzaakte. Toen het leger van *Italië* op *Rome* aantrok, kwam de generaal LANNES het eerst te *Imola* aan, van welke stad hij de verschansingen veroverde; en deze gebeurtenis besliste dadelijk omtrent de onderwerping van den eerbiedwaardigen en ongelukkigen Paus PIUS VI, tot wien de overwinnaar gezonden werd, om over den vrede te handelen.

Na het sluiten van het verdrag van *Campo-Formio* (17 October 1797), begaf de generaal LANNES zich naar *Parijs*, alwaar hij een bevelhebberschap in de onderneming tegen *Engeland* moest aanvaarden; maar daar middelerwijl, die van *Egypte* beslist was, vergezelde hij BONAPARTE op denzelven, die hem sedert langen tijd, als een zijner dapperste veldheeren beschouwde. In dezen veldtogt, waarin alles nieuw was voor het Fransche leger, vijanden, wapens, plaatsgesteldheid, luchtsgestel, werd LANNES steeds met het bevel over de voorhoede belast. Bij het ontschepen des legers, onder de muren van *Alexandrië*, in al de gevechten, welke den intogt der Franschen in *Caïro* vooraf gingen, bij het beleg van *Accon*, in den slag van *Aboukir*, onderscheidde hij zich door eene bewonderenswaardige onverschrokkenheid, en ontwikkelde de grootste krijgskundige bekwaamheden. Zijne afdeeling, trok op den berg *Sables*, door zes zware stukken geschuts verdedigd, tegen de Turken op; en de verschrikking, welke hij in hunne gelederen verspreidde, was zoo sterk, dat de geheel radelooze soldaten, zich in de zee stortten, om aan het staal des overwinnaars te ontsnappen, meer dan tien duizend, door de ruiterij van den generaal MURAT naar strand gedreven, kwamen op deze wijze om het leven. LANNES berende *Aboukir*, tastte de wijkschans aan, waarvan hij stormenderhand de verschansingen veroverde, en werd in dit gevecht gevaarlijk gekwetst. Toen BONAPARTE *Egypte* verliet, om naar *Frankrijk* terug te keeren, was LANNES een der zeven officieren, die hem vergezelden, en een der veldheeren, die hem op den 9 en 10 November 1799 het nuttigste waren. Ten gevolge dier gebeurtenissen naar *Toulouse* gezonden, werd hij met het bevelhebberschap der 9.e en 10.e militaire divisien belast, waartoe zijne geboorteplaats behoorde, en ofschoon hij meer moed op het slagveld, dan bekwaamheid tot eene onderhandeling bezat, zoo gelukte het aan zijnen roem, aan zijne standvastigheid, aan zijne openhartigheid, aan de hoop, welke men van het nieuw gevestigde bestuur koesterde, om de onlusten te doen verdwijnen, welke de factiën er nog hoopten te onderhouden. Naar *Parijs* teruggeroepen, werd hij tot opperbevelhebber van de lijfwacht des Consuls benoemd. Na dat de oorlog op nieuw in *Italië* was losgebarsten,

en de eerste Consul den 6 Mei 1800 *Parijs* verlaten had, om zich aan het hoofd des legers te plaatsen, werd LANNES met het bevel over de voorhoede belast, trok andermaal op *Pavia* los, dat hij twee jaren vroeger stormenderhand had ingenomen, stak over den *Po*, veroverde het voordeelige standpunt van *Stradella*, gaf bewijzen van bekwaamheid in den slag van *Casteggio*, onderscheide zich in dien van *Marengo*, door verscheidene wapenfeiten, waaraan hij, en als veldheer, en als soldaat deel nam. Eene eeresabel was de belooning van zijn schoon gedrag. In 1801, in hoedanigheid van gevolmagtigd minister, naar *Lissabon* gezonden, wist hij aldaar de waardigheid der natie te handhaven, welke hij vertegenwoordigde, en verliet dien post, ten gevolge van moeijelijkheden door het regt ontstaan, hetwelk hij beweerde te bezitten, om koopvaardijschepen den *Taag* te doen opzeilen, zonder aan eenig onderzoek of het betalen van regten onderworpen te zijn. Den 19 Mei 1804 tot de waardigheid van rijks-maarschalk verheven, werd hij achtereenvolgend tot chef der 9e cohorte, groot officier van het legioen van eer en hertog van MONTEBELLO benoemd. Bij het hervatten der vijandelijkheden met *Oostenrijk*, in 1805, verkreeg hij het bevel over de voorhoede van het groote leger, trok op *Ludwigsburg* aan, en drong in *Beijeren*, alwaar hij op de roemrijkste wijze den veldtogt begon. Hij droeg ook veel bij tot den goeden uitslag van het gevecht van *Wertingen*, tot de nederlaag van MACK, tot de inneming van *Ulm* en voornamelijk tot de overwinning van *Holabrunn*, alwaar hij een aanval der ruiterij beval, die de overwinning van den kant der franschen besliste. In den slag van *Austerlitz* met het opperbevel over den linkervleugel des grooten legers belast, werden er in dit belangrijk gevecht twee zijner adjudanten aan zijne zijde gedood; de gelukkige uitkomst van dezen veldslag, die over het lot van *Oostenrijk* besliste, was grootendeels toeteschrijven aan de schrandere krijgsverrigtingen, en aan de onbegrijpelijke werkzaamheid der bewegingen van den hertog van MONTEBELLO. Toen in October 1807 de veldtogt tegen *Pruissen* begonnen was, onderscheidde zich de maarschalk in alle gevechten: *Jena*, *Eylau*, *Friedland* werden de nieuwe tooneelen van zijnen roem; maar het was voornamelijk in den verschrikkelijken slag van

Eylau, dat hij wonderen van dapperheid deed, waardoor hij de bewondering en erkentenis van het geheele leger verdiende. Toen BONAPARTE naar *Spanje* vertrok, vergezelde de hertog van MONTEBELLO hem derwaarts; in den slag van *Tudela* voerde hij het bevel over een legercorps; hij bestuurde het beleg van *Saragossa*, en behaalde in dezen waarlijk goddeloozen oorlog, wijl dezelve tegen de vrijheid en onafhankelijkheid van een volk gerigt was, verscheiden voordeelen, waarover wij hier niet dan met leedwezen spreken, en enkel om der geschiedkundige waarheid te huldigen. Intusschen had het steeds overwonnen, doch steeds geduchte *Oostenrijk* voor de vijfde maal den standaard des oorlogs tegen NAPOLEON opgeheven. In *Frankrijk* teruggekeerd, alwaar hij sedert verscheiden jaren burgerlijk was getrouwd (hij was van zijne eerste vrouw gescheiden), genoot de hertog van MONTEBELLO, eenigen tijd rust, op het schoon landgoed van *Maisons*, dat hij in den omtrek van *Parijs* had aangekocht, toen hij bevel ontving om naar *Duitschland* te vertrekken; hij verliet zijne woning niet dan met het noodlottigste voorgevoel, omhelsde zijne vrouw en zijne kinderen, en stortte tranen, bij het verlaten van zijn kasteel, dat hij niet moest wederzien. Aan het hoofd dier dappere legioenen, die dikwerf onder zijne bevelen overwonnen hadden, maakte de hertog van MONTEBELLO, na eene onafgebrokene reeks van overwinningen, zich meester van *Regensburg*, en behaalde nog eene menigte zegepralen, toen in den slag van *Essling*, den 22 Mei 1809 geleverd, een kanonschot hem het regterbeen geheel en het linker boven den enkel wegnam; men vreesde dadelijk voor zijn leven, en haastte zich, om hem op eene draagbaar naar BONAPARTE te vervoeren. Ofschoon deze bezig was, met bevelen te geven, die het naauwelijks verzekerde lot van den slag dringend noodzakelijk maakte, kon hij bij dit treurige gezigt eene levendige aandoening niet bedwingen. De maarschalk, die het bewustzijn verloren had, kwam op dezen oogenblik weder tot zich zelven, en zeide tot NAPOLÉON: » Binnen een uur zult gij dengenen verloren hebben, die met den roem en de overtuiging sterft, van uw beste vriend te zijn geweest. » Deze woorden werden gehoord door al degene, die hen omringden; maar hetgene, wat slechts door enkele personen is gehoord, en op eene wijze, die het geven

van een naauwkeurig verslag van hetzelve onmogelijk maakt, is het afgebroken gesprek van den maarschalk met NAPOLEON, en de raad, dien hij hem al stervende gaf, om hem te bewegen, toch een eindpaal aan zijne overdrevene heerschzucht te stellen, die, na achtereenvolgend al de deelgenooten zijner fortuin in het graf te hebben gesleept, zou eindigen, met er hem zelven ook in te storten. Het bestaan van dit gesprek is stellig, maar wij zouden niet durven instaan voor de bijzonderheden, die er van bekend zijn gemaakt. Aan een klein getal aanschouwers, aan welke BONAPARTE bevel had gegeven, om zich te verwijderen, gelukte het, om slechts eenige woorden te onderscheppen, en om uit het vuur, waarmede de stervende maarschalk zich uitdrukte, en de zigtbare aandoening van NAPOLEON te oordeelen, dat hetgene, waarover zij handelden, van het grootste aanbelang was. De hertog van MONTEBELLO, gaf den 31 Mei 1809 den geest, na door eene dubbele *amputatie* negen dagen in de hevigste smarten te hebben doorgebragt. Zijn lijk, eerst te *Straatsburg* bijgezet, is op den 22 Mei des volgenden jaars, op den verjaardag zijner verwonding, naar *Parijs* vervoerd, en op den 6 Julij, den jaardag der overwinning van *Wagram*, in het *Panthéon* te rust gesteld. De tweede echtgenoote van LANNES, mejufvrouw DE GUÉHÉNEUC, was de dochter van een oud-commissaris van oorlog. De maarschalk heeft drie kinderen nagelaten, waarvan de oudste, den 17 Augustus 1805, onder den naam van MONTÉBELLO, tot pair van *Frankrijk* is verheven. Een zoon der eerste vrouw, die een gedeelte der nalatenschap des maarschalks *reclameerde*, was vroeger door de regtbanken als onecht (*adultérin*), verklaard. Er bestaat een *Vie militaire de J LANNES*, etc. door RENÉ PERIN, *Parijs*, 1810, in 8.vo

LANNOY (KAREL DE), veldheer in dienst van KAREL V, was uit een der beroemdste huizen van *Vlaanderen* gesproten, alwaar hij in 1470 geboren werd; hij diende in den beginne in de legerbenden van keizer MAXIMILIAAN, die hem in 1516 tot ridder van het gulden vlies verhief, en in 1521 tot stadhouder van *Doornik* benoemde. LANNOY werd in 1522 onder-koning van *Napels*, voor keizer KAREL V. Na den dood van PROSPERTIUS COLONNA, in 1523, had hij het algemeen bevel over de legerbenden des keizers, en maakte zich onster-

felijk, in den slag van *Pavia*, in 1525 waarin FRANCISCUS I werd gevangen genomen. Men weet dat deze vorst zich niet dan aan den onder-koning wilde overgeven. » DE LANNOY, zeide hij hem in het Italiaansch, zie hier den degen eens konings, die verdient geprezen te worden, wijl hij, alvorens denzelven overtegeven, er zich van bediend heeft, om het bloed van verscheiden der uwen te doen storten." Dit was waar, en de koning had wat al te veel gebruik gemaakt, van de zekerheid, waarin hij was, dat de keizerlijken hem niet wilden dooden, om er zelf zeer nutteloos en straffeloos verscheiden te dooden, die hem zochten krijgsgevangen te maken. Ook zeide hem DE LANNOY, bij het aannemen van zijnen degen, en terwijl hij hem eenen anderen gaf. » Ik verzoek uwe majesteit, mij te willen vergunnen, dat ik haar den mijnen geef, die het bloed van velen der uwen gespaard heeft." De edelmoedige LANNOY behandelde FRANCISCUS I steeds als koning. Daar hij vreesde dat zijne troepen soms mogten ondernemen, om zich van den persoon van dien vorst meester te maken, om zich van hunne betaling te verzekeren, zoo liet hij hem naar het kasteel van *Pizzighettone* vervoeren. Om hem vervolgens tot de reis naar *Spanje* overtehalen, zeide hij hem, dat hij een mondgesprek met den keizer kon hebben, en dat zij het ligtelijk te zamen eens zouden worden, hem belovende, dat hij hem, ingeval er geene verzoening te treffen ware, weder naar *Italië* zoude geleiden. Nadat het verdrag tusschen KAREL V en FRANCISCUS I gesloten was, geleidde LANNOY den koning naar *Fontarabië*, tot aan den oever der rivier *Bidassoa*, die *Frankrijk* van *Spanje* scheidt. Keizer KAREL V gaf hem het prinsdom *Sulmona*, het graafschap *Asti* en dat van *Roche en Ardennes*. Hij overleed te *Gaëta* in 1522, aan eene brandende koorts, die hem binnen vier dagen wegmaaide. LANNOY was een bedaard en gematigd veldheer, in staat om de zegepraal zoo wel door zijne krijgskundige talenten als door zijnen moed te beslissen. Zoo wel voor het kabinet als voor het slagveld geschikt, wist hij onderhandelingen aanteknoopen en verdragen te bewerken.

* LANNOY (JULIANA CORNELIA baronnesse DE), heeft onder de Hollandsche dichters eenen beroemden rang ingenomen. In 1738 te *Breda* geboren, is zij aldaar in den ouderdom van 44 jaren o-

verleden, na zich gedurende verscheiden jaren gevreesd te hebben gemaakt in alle dichterlijke prijsuitlovingen, waarin zij dikwerf den zegepalm behaalde. De natuur had haar tot eene dichteres gevormd, en zij kweekte deze begaafdheid aan door de beoefening der Engelsche letterkunde, en zelfs die van het oude *Rome*. Zij vereenigde in hare werken dichtvuur, oorspronkelijk-en sierlijkheid; hare begaafdheid heeft zich onderscheiden in de brieven, in het hekeldicht en vooral in de ode. Ook bestaan er van haar drie treurspelen in vijf bedrijven die eene welverdiende en duurzame toejuiching op het tooneel van *Amsterdam* hebben genoten, te weten: LEO *de Groote*, 1767, in 12mo *het beleg van Haarlem*, 1770, en CLEOPATRA, 1776. Bij haar leven had zij twee deelen met hare *gedichten* in het licht gegeven (hare treurspelen hier niet onderbegrepen), *Leyden*, 1780, in 8.vo, en de heer BILDERDIJK heeft er na haren dood, te *Breda*, in 1782 voorgevallen, een derde in het licht gegeven 1783, in 8.vo. Dezelfde uitgever had ook eene verzameling van Fransche gedichten van mejufvrouw de LANNOY aangekondigd, maar dit ontwerp is onuitgevoerd gebleven.

LANOUE. — Zie NOUE.

LANSBERG (JOANNES), in het Latijn LANSPERGIUS, in *Beijeren*, in eene stad van zijnen naam, geboren, werd te *Keulen*, Karthuizer en overleed in 1539, zijn 50.e jaar nog niet bereikt hebbende, met den bijnaam van *regtvaardige*, en liet een aantal stichtelijke werken na, waarin eene teedere godsvrucht doorstralen. Dezelve zijn in 1693, in 5 dl.n in 4.to, te *Keulen* gezamenlijk uitgegeven. Zijne *Zamenspraken van JESUS CHRISTUS met de geloovige ziel* (*Alloquium JESU CHRITI ad animam fidelem*), *Leuven*, 1572, in 12.mo zijn in verscheiden talen vertolkt. De schrijver was een ijverig man, die met geestdrift werkte, om diegene tot den schoot der Kerk terug te brengen, welke de dwalingen van LUTHER er uit verwijderd hadden.

LANSBERG (MATHEUS). — Zie LAENSBERGH.

LANSBERGHE (PHILIPPUS), een protestantsche wiskunstenaar en sterrekundige, in 1561, in de provincie *Zeeland* geboren, was gedurende eenigen tijd predikant te *Antwerpen*. Nadat die stad den 12 Augustus 1585 tot de gehoorzaamheid aan PHI-

LIPPUS II was teruggekeerd, zag hij zich genoodzaakt, om eene schuilplaats in de *Vereenigde provinciën* te zoeken. Hij werd predikant in de stad *Goes* en begaf zich op het einde zijner dagen naar *Middelburg*, alwaar hij in 1632 overleed. Er bestaat van hem: 1.° *Progymnasmata astronomiæ restitutæ*, 1629, in 4.to; uit het Nederduitsch in het Latijn vertaald, door MARTINUS HORTENSIUS, *Middelburg*, 1630, in 4.to, en in het Fransch door N. GOUBARD, ibid. 1639, in fol. — 2.° *Commentationes in motum terræ*, in het voorgaande. Hij verklaart zich in dezelve voor het stelsel van COPERNICUS. — 3.° *Tabulæ motuum cœlestium perpetuæ*, *Middelburg*, 1633, in fol. Men zegt, dat hij 40 jaren aan deze tafels werkte. 4.° *Introductio in quadrantem tum astronomicum, tum geometricum, etc. Middelburg*, 1632, in fol. — 5.° *Eene gewijde tijdrekenkunde*, *Middelburg*, 1645, in 4.to — *Horologiographia nova*, enz. Al deze werken zijn in 1663, te *Middelburg*, gezamenlijk in folio uitgegeven. — Zijn zoon JACOBUS LANSBERGHE legde zich ook op de wiskunde toe, en gaf een *verdedigschrift* van de werken van zijnen vader in het licht, *Middelburg*, 1633, in 4.to, en overleed in *Holland*, in 1657. — Men moet hem niet verwarren, met eenen JACOBUS LANSBERGHE, bekend door eene *beschrijving van de stad Hulst*, *'s Gravenhage*, 1687, in 8.vo, noch met N. LANSBERGHE, een bekwaam Hollandsch ingenieur, die in het licht gaf: *De wijze om de plaatsen te versterken*, *'s Gravenhage*, 1712, in 4.to. Dit werk is belangrijk door de nieuwheid van het stelsel, hetwelk de schrijver er in ontwikkelt, en door de critiek der steden, welke het beste versterkt schijnen.

LANSIUS of LANZIUS (THOMAS), een Duitsche regtsgeleerde, in 1577, te *Bergen*, in *Opper-Oostenrijk* geboren, reisde veel, verwierf eene groote kennis van de zeden en wetten der verschillende natiën, en werd hoogleeraar der regtsgeleerdheid te *Tubingen*. Men heeft van hem: *Orationes, seu consultatio de principatu inter provincias Europæ*, *Amsterdam*, 1636, in 8.vo Men moet zich wel wachten van aan al de bijzonderheden geloof te slaan, welke hij in dat werk verhaalt; er komen er geheel valsche en lasterlijke onder voor, voornamelijk in hetgene, wat hij van den kardinaal BEMBO verhaalt. LANSIUS overleed in 1657.

LANUZA (HIERONIJMUS BAPTISTA DE SELLA DE), bijgenaamd *de DOMINICUS zijner eeuw*, te *Jxar*, in het diocees van *Saragossa*, in 1553 geboren, begaf zich onder de dominikaners en werd provinciaal zijner orde. Hij bekleedde dien post met veel roem, toen hij aan PHILLIPPUS III een verzoekschrift aanbood, tegen de leer van MOLINA, en de vrijheid, welke de paussen aan de godgeleerden lieten om dezelve te onderwijzen. Dit verzoekschrift kan, wat het natuurkundige voorbesluit betreft, den ijver des vervaardigers tot eer verstrekken, maar geenszins zijner gematigdheid. De paussen hadden de vrijheid gelaten, omdat zij zagen, dat in de betwiste punten, niets het geloof betrof (Zie LEMOS). Deze godvruchtige dominikaner werd in 1616, op den bisschoppelijken stoel van *Balbastro*, en in 1622 op dien van *Albarazin*, verheven. Hij overleed in deze laatste stad in 1625, na een leven, vol van de pligten eens bisschops en de oefeningen eens religieus ten einde te hebben gebragt. PHILLIPPUS III stelde zulk eenen hoogen prijs op zijne deugd, dat hij hem bij zijne komst tot den troon deed verzoeken, van hem de geestelijken en religieuzen optegeven, welke hij de eerste kerkelijke waardigheden zoude waardig keuren. Men heeft van hem *Evangelische Verhandelingen*, op eene eenvoudige en bondige wijze geschreven; *Homiliën*, 3 dln, vrij getrouw uit het Spaansch in het latijn vertaald, door ONESIMUS DE KIEN, *Mentz*, 1649, 4 dln, in 4to; doch niet zeer naauwkeurig in het Fransch, door LODEWIJK AMARITON; en *Verzoekschrift tegen de jesuiten*, LANUZA benijdde eenigzins het aanzien, waarin zij stonden; indien hij een profeet ware geweest, zou hun lot hem geene afgunst gebaard hebben.

* LANZE (VICTOR AMADEUS DELLE), den 1 September 1712 te *Turin* uit eene aanzienlijke familie geboren. Hij werd achtereenvolgend regulier kanonik van de H. GENOVEVA te *Parijs*, vervolgens vikarius te *Turin*. Door paus BENEDICTUS XIV, den 10 April 1747 tot kardinaal bevorderd, werd hij kort daarna aartsbisschop van *Nicosia*, prefekt der kerkvergadering, aalmoezenier van den koning van *Sardinië*, en abt Commendatarius, van de abdij van den H. BENIGNUS, alwaar hij den 25 Januarij 1784 overleed. Indien LANZE tot het

toppunt van kerkelijke waardigheden werd verheven, had hij zulks meer aan zijne talenten en deugden, dan aan zijne geboorte te danken. Bij eene diepe geleerdheid paarde hij eene zuivere leer en eene zeldzame godsvrucht, die hij nog opluisterde door eene edelmoedige inborst, en eene vurige liefdadigheid. Men heeft van hem: 1.° *Synodus diœcesana Segusii in Gallia subalpina, coacta anno 1745, a* VICTORIO AMEDÆO A LANCEIS, — 2.° *Synodus diœcesana insignis abbatiæ fructuariensis sancti* BENIGNI *de sancto* BENIGNO, *Turin*, 1752. Men vindt de lofrede van dien prelaat in de *Storia letteraria d'Italia*, blz. 325, en in de *Nuova raccolta degli opuscoli*, enz. van den beroemden pater COLOGERA.

* LANZI (LODEWIJK) een geleerde Italiaan, te *Monte-del-Olmo* bij *Macereta*, in 1732 geboren, studeerde bij de Jesuiten, en begaf zich in 1750 in die orde. Hij onderwees de rhetorica, de wijsbegeerte, en de godgeleerdheid: na de vernietiging zijner orde, benoemde de grootshertog LEOPOLD hem tot onderbestuurder der galerij van *Florence*, alwaar hij den 31 Maart 1810 overleed. [Hij was ontegensprekelijk een der bekwaamste letterkundigen, en der geleerdste oudheidkenners van *Italië*. Men heeft hem de oprigting van een Etruscisch kabinet te danken, hetwelk hij met eene bewonderenswaardige orde inrigtte. Hij heeft 28 belangrijke werken nagelaten, waarvan men de lijst kan vinden in een verslag, door den abt MAURO BONI in het licht gegeven, en in het 4e dl. der *Annales encyclopédiques*, 1817, in het Fransch vertaald], en waarvan wij enkel diegene willen aanhalen, welke het meest tot zijnen roem hebben bijgedragen: 1.° *Gids der galerij van Florence*, *Florence*, 1782, in 8.vo — 2.° *Proeve over de Etruscische taal*, *Rome*, 1789, 3 dl.n in 8.vo die door alle geleerden van *Europa* werd toegejuicht. — 3.° Eene uitmuntende berijmde vertaling der *werken en dagen van* HESIODUS, met *aanteekeningen*, ibid., 1808, in 4.to — 4.° *Verhandeling over de zoogenaamde Etruscische vazen*, *Florence*, 1790. — 5.° *Geschiedenis der schilderkunde in Italië*, *Bassano*, 1791, 6 dl.n in 8.vo, een werk, dat zich in dat vak zeer aanbeveelt. Al deze werken zijn in het Italiaansch. LANZI was zoo teeder gevoelig voor de herinnering zijner orde, dat men hem geheel bewogen zag, telkens wan-

neer hij een' zijner ordebroeders ontmoette.

LANZONI (JOZEF), geneesheer en hoogleeraar te *Ferrare*, lid der akademie van de verzamelaars der natuurlijke zeldzaamheden, werd te *Ferrare* in 1663 geboren, en toonde reeds in zijne kindschheid eene bijzondere neiging voor de studie. De roem, welken hij verwierf in de uitoefening der geneeskunde, verschafte hem het vertrouwen van verscheiden aanzienlijke personen. Den geheelen tijd, die niet tot zijn beroep werd gevorderd, besteedde hij tot de letterkunde; of de beoefening der oudheid. Verscheiden Italiaansche en vreemde geleerde genootschappen namen hem als hun medelid aan. Hij is de hersteller en secretaris van dat van *Ferrare* geweest. LANZONI overleed in 1730. Men heeft te *Lausanne* in 1738, de *Verzameling* zijner werken, die nog in handschrift waren, met die, welke men reeds had in het licht gegeven, in 3 dl.n in 4.to in het Latijn gedrukt.

LAPARELLI (FRANCISCUS), krijgsbouwkundige en bouwkunstenaar, te *Cortona* den 5 April 1521 geboren; maakte zich door zijne ervarenheid in de krijgs- en werktuigkunde, bij COSMUS I groot-hertog van *Toskanen* bemind en geacht. Hij verkreeg onder PIUS IV eene compagnie van 200 manschappen, met welke hij belast werd, *Civita-Vecchia* te bewaken, waarvan hij de muren en de haven versterkte. MICHAËL ANGELO BUONAROTTI vertrouwde hem vervolgens de uitvoering zijner teekeningen van de St. Pieterskerk toe. Nadat SOLIMAN II, in 1565 besloten had, om met 240 zeilen, de ridders van *Jeruzalem*, van *Malta* te verdrijven, zond PIUS IV FRANCISCUS LAPARELLI derwaarts. Hij werkte aan de versterking des eilands, en gaf het ontwerp eener nieuwe stad, welke den naam van *Valetta* verkreeg, wijl JOANNES PARISOT DE LA VALETTE, toenmaals groot-meester van *Malta* was. Toen de Turken in het vervolg ondernemingen op het eiland *Cyprus* gevormd hadden, bood LAPARELLI den Venetianen zijne diensten aan; en te *Candia* aangekomen zijnde, alwaar de geheele Christenvloot zich vereenigd had, overleed hij aldaar, den 26 October 1570, aan de pest.

LAPEYRÈRE. — Zie PEYRÈRE.

LAPEYRONIE. — Zie PEYRONIE.

* LAPEYROUSE of LAPÉROUSE (JOANNES FRANCISCUS PICOT DE GALAUP DE), een beroemde Fransche zeevaarder, te *Albi*, in 1741, uit eene adellijke familie van *Toulouse* geboren, begaf zich in 1758 onder het corps der Fransche marine, en werd in 1764 vaandrig. Gedurende de 14 daaropvolgende jaren van vrede, had hij de gelegenheid, om een groot gedeelte des aardbols te doorkruisen. Bij het hervatten der vijandelijkheden in 1778, voerde hij het bevel over een fregat in het smaldeel van den graaf van *Estaing*, en verdiende door zijn schoon gedrag den rang van scheepskapitein (1780), dien hij zich door nieuwe wapenfeiten hoe langer zoo meer waardig maakte. In 1782 vernielde hij de Engelsche volkplantingen aan de *Hudsonsbaai*. LODEWIJK XVI, die zijne verdiensten had leeren kennen, vertrouwde hem de regeling eener reis rondom de wereld toe. Hij vertrok den 1 Augustus 1785, op het fregat *la Boussole* van *Brest*, in het gezelschap van verscheiden geleerden, en met de naauwkeurigste, natuur-, wis- en sterrekundige werktuigen voorzien, om ontdekkingen te doen, of liever om die van COOK voort te zetten. Hij had onder zijne bevelen het fregat *l'Astrolabe*, gecommandeerd door den kapitein DE LANGLE, zijnen vriend, een officier van groote verdiensten. Het scheepsvolk der beide fregatten, bestond uit de gehardste, de gezondste en de schranderste manschappen, die men had kunnen vinden. LODEWIJK XVI, aan wiën men deze zeereis had voorgesteld, als eene onderneming, die tot luister zijner regering zoude verstrekken, schetste zelf het plan tot dezelve, en ontwierp, zegt men, de instructiën, die aan LAPEYROUSE, als opperbevelhebber van den togt, werden gegeven. Al de geleerde maatschappijën hadden hem memoriën geleverd, en al de Europesche besturen, hadden hem de bescherming en ondersteuning hunner zeemagt beloofd. Na *la Conceptión*, de *Paasch-* en *Sandwicheilanden* bezocht te hebben, kwam hij aan de Noord-westkust van *Noord-Amerika*, op den 58en graad Noorderbreedte, en den 139sten Westerlengte, alwaar hij den ingang ontdekte eener diepe baai, die nog door geenen enkelen zeevaarder gezien was. De doorvaart, bij eenen snellen stroom, geheel met verborgene klippen bezet, was moeijelijk en gevaarlijk te na-

deren; maar het binnenste beloofde alles wat men van eene rustplaats verwachten kan. De beide fregatten, door gebrek aan water, levensmiddelen en hout gedrongen, waagden het binnenloopen derzelve zonder ongeluk, maar niet zonder het uiterste gevaar, het grootste, zegt LAPEYROUSE, waaraan hij ooit schepen heeft blootgesteld gezien. Deze baai verkreeg op de expeditie-kaart den naam van *Port des Français*; er werd in de daad een uitmuntende ankergrond gevonden, bij een klein onbewoond eiland, waarop men hout, water en wild in overvloed aantrof. Tot dusverre had LAPEYROUSE noch dooden, noch zieken aan boord gehad: alvorens het eiland te verlaten, wilde hij, volgens het plan, door zijne ingenieurs opgemaakt, peilstokken plaatsen, en gebruikte tot dat einde eene groote en eene kleine *boot* van *la Boussole*, en eene boot van *l'Astrolabe*. De drie booten scheidden van hun boord ten zes ure des morgens, en ten tien ure kwam de kleine boot alleen terug, met het even zoo verschrikkelijke als onverwachte berigt van den ondergang der beide andere. De eerste boot was door eene beweging der zee, waarvan dezelve het uitwerksel noch kon voorzien, noch kon vermijden, op de klippen der doorvaart geworpen; de tweede had er zich vrijwilliglijk op geworpen, in de hoop van hare makkers te redden. Dit ongeluk was des te gevoeliger voor LAPEYROUSE, daar hij zes kundige officieren verloor, waarvan er een, een naaste bloedverwant van hem was, en bij hem, zoo als hij zelf zeide, *de plaats van zoon bekleedde*. Hij rigtte vervolgens zijnen togt van het Noorden naar het Zuiden, om de westkust van *Amerika* te erkennen, en kwam den 3 Januarij 1787, te *Macao* aan, alwaar hij het genoegen had, van een Fransch vaartuig der koninklijke marine aan te treffen. Hij begaf zich van daar naar *Manilla*, en stevende naar het Noorden, langs dezelfde breedten, welke hij aan de kust van *Amerika* doorkruist had; maar deze scheepvaart, in bogtige met eilanden doorzaaide zeestreken, was langer, gevaarlijker en rijker in gebeurtenissen. Den 8 September kwam hij te *Avatscha*, op het schiereiland *Kamschatka*, alwaar hij zich 20 dagen ophield. Den 1 October 1787 ging hij weder onder zeil, om de *Japansche eilanden* en de zeeëngte te erkennen, die dezelve, het-

zij van het vaste land van *Azië*, hetzij onderling scheidt, eene moeijelijke taak, die noch door COOK, noch door KING was kunnen ten uitvoer gebragt worden. Den 9 December was hij voor eene der *eilanden van de zeevaarders* (*iles des Navigateurs*), een gedeelte van het scheepsvolk wilde aan land stappen, de heer DE LANGLE, die de onderneming in persoon aanvoerde, werd met elf manschappen, door de wilde inboorlingen van dat land vermoord, een aantal anderen werd zwaar gekwetst. Het schijnt zeker, dat men dit moordtooneel zou hebben voorgekomen, door geen der wilden te doen naderen; maar alsdan had men zijne toevlugt tot het geweld moeten nemen, en al de aanvoerders der onderneming hadden het zich tot een punt van eer gesteld, van in *Europa* terug te komen, zonder een druppel Indisch bloed te hebben gestort. LAPEYROUSE van den bekwaamsten zijner officieren, van een gedeelte van zijn scheepsvolk en van zijne sloepen beroofd, die de wilden in eenen oogenblik verbrijzeld hadden, koos de partij, om zich naar *Botany-Bay* te begeven, zonder ergens aan te landen, en hij kwam aldaar aan den 29 Januarij 1788, omtrent dertig maanden na zijn vertrek uit *Europa*. Sedert dien tijd, heeft men geen berigt van hem ontvangen. In zijnen laatsten brief aan den minister, gedagteekend den 7 Januarij 1788, gaf hij zijn voornemen te kennen, van tot de *Vrienden-eilanden* op te zeilen, van tusschen *Nieuw-Guinea* en *Nieuw-Holland*, door een ander kanaal te varen, dan dat van *Endeavour*, mits er een bestond, van den zeeboezem van *Carpentaria*, en de geheele westkust van *Nieuw-Holland*, tot aan *Diemens-land* te bezoeken, zoodanig echter, dat hij in het begin van December 1788, op het eiland *Mauritius* of *Ile de France* kon aankomen. Het is waarschijnlijk dat hij zijnen dood heeft gevonden in eene schipbreuk of onder de slagen van eenige barbaarsche horden. De constituerende vergadering beval in 1791, dat er twee schepen te zijner nasporing zouden worden uitgerust. D'ENTRECASTEAUX werd met die onderneming belast; en ofschoon hij zorgvuldig al de kusten heeft bezocht, welke LAPEYROUSE, na zijn vertrek van *Botany-Bay* moest aandoen, heeft hij echter van dezen ongelukkigen reiziger niet het minste spoor kunnen ontdekken. LAPEYROUSE had sedert zijn vertrek verscheiden ma-

len het *Dagverhaal* van zijnen togt, het ontwerp van een aantal kaarten, eenige memoriën over wetenschappelijke onderwerpen gezonden: deze verschillende bouwstoffen zijn gezamenlijk uitgegeven, onder den titel van *Voyage etc.* (*Reize van LAPEYROUSE rondom de wereld*), door MILET-MUREAU, brigade generaal bij het corps der genie, *Parijs*, 1794, 4 dl.^{n} in 4.to, eene uitgave met pracht uitgevoerd, met eenen atlas van verscheiden schilderachtige gezigten, en bijzonderheden, de natuurlijke historie betreffende, mede zeer schoon uitgevoerd. Deze reis is in 1793, in 4 dl.^{n} in 8.vo, met den atlas herdrukt, welke uitgave, ook zonder atlas verkocht wordt. In 1826 heeft men onuitgegeven brieven van LAPEYROUSE gevonden, waarover men de *Revue encyclopédique*, 1e dl., 1827, blz. 323, kan raadplegen.

LAPIDE (CORNELIUS à), of CORNELIUS CORNELISSEN VAN DEN STEEN, een beroemde verklaarder der H. Schrift, in 1566, te *Bockholt*, in het Belgische gedeelte der provin- *Limburg* geboren, begaf zich onder de maatschappij van JESUS, en wijdde zich in dezelve toe aan de beoefening der talen, der schoone letteren, en vooral aan die der H. Schrift. Na met roem te *Leuven* en te *Rome*, [alwaar hem dikwerf de eer te beurt viel, om eene redevoering voor den paus te houden. Men verhaalt, dat toen hij bij eene dezer gelegenheden, zijne redevoering geknield was begonnen, en de heilige vader hem gezegd had, van op te staan, zijne kleine gestalte, nadat hij gehoorzaamd had, den paus deed gelooven, dat hij in dezelfde houding was gebleven, zoodat dezelve de uitnoodiging herhaalde. CORNELIUS de oorzaak van dit nieuwe bevel begrepen hebbende, zeide zedigelijk: *Beatissime pater, ipse fecit nos, et non ipsi nos*]. Deze geleerde Jesuit overleed te *Rome*, den 12 Maart 1637, in den geur van heiligheid. Zijn ligchaam werd op eene afgezonderde plaats begraven, opdat men hetzelve zou kunnen onderscheiden, wanneer het om zijne zaligverklaring mogt te doen zijn. Er bestaan van hem 10 dl.^{n} met *Commentarien op de H. Schrift*, vol uitmuntende zaken, maar die niet altijd de hoogte des onderwerps bereiken, waarover dezelve handelen; het oordeel en de critiek des schrijvers evenaarden zijne uitgebreide geleerdheid niet.

Meer dan al het overige zijner *Commentariën*, stelt men op prijs, die welke de *Boeken van Mozes* en de *Brieven van den H. Paulus* verklaren. De beste uitgave van de volledige verzameling zijner *Commentariën*, is die van *Antwerpen*, 1681, en volg. jaren, 10 dl.n in fol. Tirinus en Menochius hebben grootelijks gebruik gemaakt van deze schriftverklaringen, dikwijls hebben zij dezelve slechts verkort, door al datgene weg te nemen wat aan den letterlijken zin vreemd is.

Lapierre. — Zie Mallerot.

* Laplace (Petrus Simon), een beroemde meet- en sterrekundige, den 28 Maart 1749, te *Beaumont-en-Auge*, in *Calvados* geboren, was de zoon van eenen eenvoudigen landbouwer. Ondanks de armoede zijner ouders, wist hij de hinderpalen te overwinnen, die zich tegen zijne opvoeding aankantten. Na de wiskunde in de militaire school zijner geboorteplaats te hebben onderwezen, kwam hij te *Parijs*, alwaar zijne talenten en kundigheden hem vermogende en nuttige beschermers verschafte, tot deze behoorde d'Alembert, die hem in de loopbaan der wetenschappen bestuurde, en de president Saron, die zijne eerste *Verhandelingen* deed drukken, en aan wien hij dezelve opdroeg. Hij maakte vroegtijdig eene belangrijke ontdekking, die welligt de oorzaak zijner snelle bevordering was, namelijk die der *Onveranderlijkheid der middelbare afstanden van de planeten tot de zon.* Weldra, in de plaats van Bezout, in 1784, tot *examinator* der kweekelingen van het koninklijk corps der artillerie benoemd, werd hij lid van de akademie van wetenschappen. Voortgaande, om zich met ijver toe te leggen op de nasporing der wetten, welke het wereldstelsel besturen, gaf hij over dat onderwerp in 1796, een werk in het licht, dat in het geheele geleerde *Europa* den grootsten indruk verwekte; hij droeg zulks als eene hulde aan den raad der vijfhonderden op, en, den 26 September deszelfden jaars, kwam hij aan het hoofd van een gezantschap, aan dien raad verslag geven, van de werkzaamheden des instituuts sedert deszelfs oprigting: in de redevoering, welke hij bij deze gelegenheid uitsprak, herinnerde hij de namen dergenen, die door hunne talenten, en hunne zucht voor de wetenschappen aan *Frankrijk* tot roem hadden verstrekt,

en in deze lijst van geleerden, welke hij op deze wijze aan de erkentenis van zijn land toewijdde, vergat hij zijnen eigen weldoener, den president SARON niet, die voor hem, op eene zoo edelmoedige wijze de loopbaan der wetenschappen had geopend. Ofschoon LAPLACE de grondbeginselen der omwenteling had omhelsd, bekleedde hij echter vóór het consulaat geenen openbaren post; alstoen (November 1799) werd hij tot minister van binnenlandsche zaken benoemd; maar zijne buitengewone bekwaamheid was niet algemeen; het schijnt zelfs, dat hij weinig geschiktheid tot het behandelen van staatszaken bezat; wat hier ook van wezen moge, hij werd na verloop van zes weken door LUCIEN BONAPARTE vervangen. NAPOLEON BONAPARTE sprak over hem de volgende beoordeeling uit: » Een meetkundige van den eersten rang zijnde, toonde hij weldra een beneden het middelmatige *administrateur* te zijn. Reeds bij zijnen eersten arbeid ontdekten de consuls, dat zij zich bedrogen hadden: LAPLACE plaatste geen enkel onderwerp, onder deszelfs ware gezigtspunt, hij zocht overal spitsvinnigheden, had slechts twijfelachtige denkbeelden, en bragt eindelijk *den geest der oneindig kleinen* in de administratie." In hetzelfde jaar werd LAPLACE tot den senaat beroepen, waarvan hij in 1803 tot vice-president en in hetzelfde jaar tot kanselier werd verkozen. In 1805 werd hij belast, om aan den senaat een verslag uit te brengen, over de noodzakelijkheid, om den almanak der republiek af te schaffen, en door den gregoriaanschen te doen vervangen. BONAPARTE gaf hem den titel van graaf en het groot-kruis van het legioen van eer. Gedurende den geheelen loop van het keizerlijke bestuur was hij zeer aan hetzelve verknocht geweest, en had van hetzelve de beloonigen zijner talenten ontvangen; desniettegenstaande stemde hij voor de vervallenverklaring van BONAPARTE, en werkte op eene krachtdadige wijze mede tot de vernietiging zijner magt, door de daarstelling van een provisioneel bestuur te bevorderen. LODEWIJK XVIII, verhief hem den 14 Junij 1814 tot de waardigheid van *pair*, en gaf hem den titel van markgraaf. Getrouw aan zijne nieuwe eeden verscheen LAPLACE gedurende de 100 dagen niet in de *Tuileries*; bij gevolg nam hij, zoodra als de koninklijke troon hersteld was, zijne plaats in de kamer der

pairs weder in. In 1816 werd hij tot lid der Fransche akademie benoemd. Toen dit genootschap in hare vergadering van den 27 Januarij 1827 besloot, om den koning een verzoekschrift aan te bieden, waarin de bezwaren ontwikkeld werden, die het geleerde *Frankrijk* door de aanneming van het ontwerp van wet over de *beteugeling van drukpersvergrijpen*, zouden drukken, bestreed de markgraaf LAPLACE, die toenmaals directeur dier letterkundige maatschappij was, en het voorzitterschap waarnam, vruchteloos het besluit zijner medeleden; doch daar hij niet had kunnen slagen, nam hij zijn ontslag. Hij is den 6 Maart deszelfden jaars te *Parijs* overleden. De *Moniteur* van den 20 derzelfde maand, bevat de *Redevoeringen*, door de heeren DARU, POISSON en BIOT, in den naam van het instituut, aan het graf van den markgraaf LAPLACE uitgesproken, en die van den 12 April, zijne *lijkrede*, in de kamer der pairs, door den markgraaf DE PASTORET voorgedragen. De voornaamste werken van dezen grooten meetkundige zijn: 1.° *Théorie etc.* (*Bespiegeling over de beweging van de elliptische gedaante der planeten*), 1784, in 4.to — 2.° *Théorie etc.* (*Bespiegeling over de aantrekkingen der spheroïden, en over de gedaante der planeten*), 1785, in 4.to — 3.° *Exposition etc.* (*Verklaring van het wereldstelsel*), 1796, 2 dl.n in 8.vo, 5e, door den schrijver herziene en vermeerderde uitgave, 1824, in 4.to, met portretten, en 2 dl.n in 8.vo — 4.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de hemelsche werktuigkunde*), 1798 — 1805, 5 dl.n in 8.vo — 5.° *Théorie etc.* (*Ontleedkundige bespiegeling der schijnbaarheden*) 1812, in 4.to, 3e uitgave, 1820, met eene *Bijlage*, in 1825, in 4.to in het licht gegeven. — 6.° *Essai etc.* (*Wijsgeerige proeve over de schijnbaarheden*) 1814, in 8.vo, 5e uitgave, 1825. — 7.° *Précis etc.* (*Kort begrip van de geschiedenis der sterrekunde*) 1821, in 8.vo — 8.° Een aantal *Verhandelingen*, in het *Journal de l'école polytechnique*. LAPLACE heeft zich ook met de scheikunde bezig gehouden. Men heeft hem de uitvinding van eenen warmtemeter te danken, en hij heeft de proefnemingen van CAVENDISH en MONGE, betrekkelijk de oplossing der lucht herhaald. De uitslag dezer proefnemingen, is in het *Journal polityps* van den 26 Julij 1786 opgeteekend. Zijne werken zijn met sierlijkheid en zuiverheid geschre-

ven, voornamelijk zijne *Verklaring van het wereldstelsel*, en hij heeft bewezen, dat wetenschappelijke betoogen, de verdienste des stijls niet buiten sluiten. Het belangrijke van de meeste zijner werken is wijsselijk op prijs gesteld door den heer DELAMBRE, in zijn *Rapport etc.* (*Verslag van den aanwas der wetenschappen*), van den 6 Februarij 1808. LAPLACE was lid van bijna al de geleerde genootschappen. De maatschappij van *Arceuil*, ter aanmoediging van den bloei der wetenschappen opgerigt, telde LAPLACE onder hare stichters.

LAQUINTINIE. — Zie QUINTINIE.

* LARCHER (PETRUS HENDRIK), een geleerde kenner der Grieksche taal en oudheden, te *Dijon*, den 12 October 1726 geboren, en den 22 December 1812, als lid van het Fransche instituut, en titulair hoogleeraar der Grieksche letterkunde bij de faculteit van *Parijs* overleden, was een zeer geleerd en diepdenkend man, maar aan wien de natuur de bevalligheden en de welluidendheid des stijls had geweigerd, zonder welke de geleerdste aanmerkingen, en de naauwkeurigste denkbeelden den lezer niet kunnen binden. Het godsdienstige gevoelen van LARCHER onderging drie veranderingen: hij was eerst aan de godsdienst gehecht, werd vervolgens een valsche wijsgeer, en stierf in de gevoelens van eenen opregten Christen. De voornaamste zijner werken zijn: 1.° *Supplément etc.* (*Bijlage tot de wijsbegeerte der geschiedenis*), tegen VOLTAIRE, *Parijs*, 1767 en 1769, in 8.vo — 2.° *Mémoire etc.* (*Verhandeling over Venus*), een werk in 1775, door de akademie van opschriften en schoone letteren bekroond. — 3.° *La retraite etc.* (*De aftogt der Tien Duizenden*), door XENOPHON, 1778, 2 dl.n in 12.mo — 4.° *HERODOTUS*, 1786, 7 dl.n in 8.vo, 6 dl.n in 4.to Dit werk, het meesterstuk van LARCHER, is minder belangrijk door den stijl, dan door het *Commentarium*, en zijne uitmuntende aardrijks- en tijdrekenkundige nasporingen, enz.

LARDNER (NATHANIËL), een Anglikaansche godgeleerde, in 1684, te *Hawkhurst*, in het graafschap *Kent* geboren, en den 24 Julij 1768, in eenen behoeftigen staat overleden. Zijn leven biedt een voorbeeld te meer aan van den behoeftigen staat, waarin zich dikwerf de ge-

letterden bevinden. Er bestaan van hem geachte werken, ofschoon dezelve, wat den grond der zaken betreft, weinig nieuws aanbieden. Het eerste is getiteld: *The credibility of the gospel history* (*De geloofwaardigheid der geschiedenis van het Evangelie*), 8 dl.n in 12.mo 1755 — 1757. Het tweede voert ten titel: *De getuigenis der oude Joden en Heidenen, te gunste van de Christelijke Godsdienst*, 4 dl.n, 1763 — 1767. De heer BULLET en pater DE COLONIA waren hem in deze loopbaan voorgegaan. Hij heeft nog verscheiden andere minder belangrijke schriften in het licht gegeven, zoo als. *Proeve over het verhaal van MOZES*, betrekkelijk de schepping en den val van den mensch, 1753; een systematisch werk, waarin de schrijver zijne denkbeelden voor die der H. Schrift opdischt, waarin men niets vindt, dat de wezenlijke moeijelijkheden van het boek *Genesis* verklaart. Het is eene *physico-theologie* even zoo willekeurig als die van BURNET.

LAREN. — Zie LAAR (PETRUS VAN)

LARGILLIÈRE (NICOLAAS DE), een uitmuntende portretschilder, te *Parijs* in 1656 geboren: [hij was de kweekeling van ANTONIUS GOUBEAU, een' Antwerpsch schilder, die hem, toen hij 18 jaren oud was, wegzond, zeggende, dat hij hem niets meer kon leeren]. De jonge kunstenaar stak naar *Engeland* over, alwaar zijne begaafdheid levendig werd toegejuicht; maar ten gevolge der wet, die de Catholijken verbande, zag hij zich verpligt *Londen* te verlaten. De beroemde LE BRUN hield hem in *Frankrijk*. De akademie nam hem op als historie-schilder, hij slaagde werkelijk zeer wel in dat vak; maar de gelegenheid deed hem voornamelijk aan het portret werken. Bij de komst van JACOBUS II tot den troon van *Engeland*, werd LARGILLIERE ontboden, om het portret van den koning en de koningin te schilderen, hij keerde vervolgens naar *Frankrijk* terug, en overleed te *Parijs*, in 1746, groote goederen nalatende. Deze meester schilderde meestal bestelde stukken; zijne teekening is echter naauwkeurig en de natuur in dezelve volmaakt wel nagebootst Zijn opleggen der kleuren is vrij, geleerd en los, zijn penseel zacht, zijne zamenstelling rijk en geestig. Hij gaf eene volmaakte gelijkenis aan zijne hoofden; zijne handen zijn bewonde-

renswaardig, en zijne kleedingen vol smaak. [De uitmuntende wijze, waarop deze schilder het portret volvoerde, verwierf hem den bijnaam van *Franschen* VAN DIJK. Hij heeft ook uitmuntende schilderijen vervaardigd zoo als: *De maaltijd door de stad, in 1687 aan* LODEWIJK XIV *gegeven; — het huwelijk van den Hertog van Bourgondië, in 1627*, en eene andere groote schilderij, voorstellende *de gelofte* van de stad *Parijs*, in de kerk van de H GENOVEVA geplaatst. Meer dan 60 zijner portretten zijn gegraveerd]. — Een zijner zonen in 1742 overleden, heeft eenige tooneelstukken nagelaten.

LA ROCHE. — Zie ROCHE.

LAROCHEFOUCAULT. — Zie ROCHEFOUCAULT.

* LAROCHEJAQUELEIN (HENDRIK DE), een der beroemdste aanvoerders der Vendéesche legerbenden werd den 30 Augustus 1772, op het kasteel van *Fruhelières*, bij *Chatillon-sur-Sèvres* in *Poitou* geboren, hij was de zoon van den markgraaf DE LA ROCHEJAQUELEIN, kolonel van het koninklijk Poolsch regiment (ruiterij). Bestemd om de loopbaan der wapens te volgen, werd hij naar de militaire school van *Soreze* gezonden. Op het eerste tijdstip der omwenteling was hij pas 16 jaren oud; hij vergezelde zijnen vader niet op deszelfs uitwijking: het verlangen om den troon te verdedigen, deed hem in de constitutionele garde van LODEWIJK XVI treden; maar de verschrikkelijke dag van den 10 Augustus kwam zijne vleijende hoop verijdelen. De hoofdstad verlatende, zeide hij: .... » Ik ga naar mijn gewest, en weldra zal men van mij hooren spreken." Hij begaf zich naar het landgoed *Clisson*, bij DE LESCURE, zijnen vriend en bloedverwant. Door dezelfde gevoelens vereenigd, waren zij bijna van denzelfden ouderdom en hadden dezelfde belangen; het duurde niet lang of zij namen een werkzaam deel, aan de in hun gewest reeds begonnen pogingen, tot herstel der monarchie, welker ondergang door de misdaad van den 21 Januarij voltooid scheen. De slechte uitkomst van den eersten opstand van *Bressuire*, ontmoedigde LAROCHEJAQUELEIN niet. Toen er op den 10 Maart 1793 een nieuwe opstand had plaats gehad, kwam een boer aan LAROCHEJAQUELEIN het berigt brengen, dat de inwo-

ners der naburige parochiën de wapens hadden opgevat, om zich met de opstandelingen te vereenigen, en dat zij hem tot hunnen aanvoerder hadden verkozen (Zie LESCURE). Hij snelde toe, en vereenigde zich met zijne schaar met BONCHAMP en D'ELBÉE (zie die artikels). Een republikeinsch leger was in de *Vendée* doorgedrongen, hij begaf zich naar *Châtillon* en *Saint-Aubin*, alwaar zich de eigendommen zijner familie bevonden; duizenden van boeren komen van alle kanten toesnellen, en roepen hem tot hunnen aanvoerder uit. Hij houdt voor hen eene krachtvolle redevoering, die hij met deze woorden eindigt: » Ik ben nog zeer jong en zonder ondervinding; maar ik verlang vuriglijk, mij waardig te maken, om over u te bevelen; laat ons den vijand gaan opsporen, indien ik terugdeins dan doodt mij; indien ik voorwaarts ga, volgt mij; indien ik sneuvel, wreekt mij. . . ." De Vendeërs, vol geestdrift, snellen den vijand te gemoet, dien zij op het kerkhof van *Aubiers* verschanst vinden. Zij vallen het vlek aan, schieten op de republikeinen toe, drijven dezelve terug, maken zich meester van hun geschut, en hun aanvoerder, geleidt hen dadelijk naar *Châtillon* en *Tiffauges* terug, alwaar hij de veroverde *munitie* met de andere opstandelingen deelt, die zich onder zijne standaards scharen. Op dezen oogenblik, had de markgraaf DE LESCURE, door het gevaar gedrongen, aan meer dan veertig parochiën het bevel gezonden, van de wapens op te vatten, toen LAROCHEJAQUELEIN onder de kreet van *leve de Koning!* met zijne schaar aan kwam. Het kasteel van *Clisson*, eene wapenplaats geworden, werd opgepropt met slecht gedisciplineerde, slecht gewapende soldaten, doch die allen met eenen beproefden moed bezield waren. Het corps van LAROCHEJAQUELEIN, vereenigde zich gewoonlijk, met het groot leger van ANJOU, dat 18,000 man sterk was: ook nam hij op den 2 April deel aan het roemrijke gevecht van *Beaupréau*, ten gevolge van hetwelk de republikeinen tot over de *Loire* werden gedreven. Bij den aanval van *Thouars*, rukte LAROCHEJAQUELEIN, op de schouders van den dapperen TEXIER DE COUELAI steunende, eigenhandig de steenen uit de muren en begint de bres. Men volgt zijn voorbeeld, en de belegerde republikeinen leggen de wapens neder. In den eersten

slag van *Fontenai*, door de Vendeërs verloren, voerde hij het bevel over den linker vleugel. In den tweeden slag, viel hij met de ruiterij aan, en voltooide de nederlaag der vijanden. De 7 Junij, sloeg hij het verschanst leger van *Varins* op de vlugt, en, met zijnen sabel gewapend, achtervolgde hij de vlugtelingen, en doodde eenen dragonder, wiens schot op hem gemist had. Hij toonde denzelfden moed bij de inneming van *Saumur*, waarin hij het eerste binnen trok. Binnen vijf dagen tijds hadden de Vendeërs, zich van 80 stukken geschuts, van eene menigte krijgsbehoeften meester, en 12,000 krijgsgevangenen gemaakt. *Saumur* werd aan LAROCHEJAQUELEIN toevertrouwd; hij verliet die stad eerst na de nederlaag van *Nantes*. In den slag van *Luçon* voerde hij het bevel over den linkervleugel, en dekte den aftogt van het koninklijke leger. Het is van dit tijdstip af, dat de vernielingsoorlog tegen de *Vendée* begon; maar niets was in staat, om de dapperheid der koningsgezinde helden te verflaauwen. LAROCHEJAQUELEIN veroverde met BONCHAMPS, het sterke punt van *Ernée*; en ofschoon hem de duim door eenen kogel verbrijzeld werd, verliet hij het slagveld niet. Na dat de republikeinsche legers zich vereenigd hadden, beproefden STOFFLET, LESCURE en LAROCHEJAQUELEIN vruchteloos, om *Châtillon* te dekken. Zij wilden de Republikeinen bij *Cholet* aanvallen; ondanks wonderen van dapperheid, verloren zij den slag, en LESCURE, BONCHAMPS en D'ELBÉE, werden doodelijk in denzelven gewond. LAROCHEJAQUELEIN, werd met de vlugtelingen tot *Beaupré* medegesleept, en het was tegen zijnen raad, dat men den noodlottigen overtogt der *Loire* ondernam. Tachtig duizend vlugtelingen, kwamen, om zich aan het geduchte geschut der Republikeinen te onttrekken, den 18 October te *Saint-Florant* aan, en bereikten den regter oever der rivier. Op den 19 October was er te *Varades*, en aan den regter oever der *Loire* een nieuw koninklijk leger vereenigd. D'ELBÉE en BONCHAMPS bestonden niet meer en LESCURE, even gelijk zij, doodelijk gekwetst, had slechts weinig tijd meer om te leven. Hij noemde LAROCHEJAQUELEIN, als den eenigen, die in staat was, om den verslagen moed der Vendeërs weder optewekken, en al de chefs benoemden hem eenparig tot opperbevelheb-

ber: hij was alstoen pas 20 jaren. Vruchteloos wijst deze jeugdige en zedige held, met de tranen in de oogen, deze eer van de hand; hij wordt, als ware het, gedwongen om toetestemmen en.... door een leger van dapperen ziet hij zich als opperhoofd begroet. Dit leger breekt den 20 October op naar de kusten van *Bretagne*, alwaar de Engelschen hulp hadden beloofd. Een Republikeinsch corps, dat *Laval* bedekte, werd door de Vendeesche ruiterij aangevallen en verstrooid. Bij het vervolgen van den vijand, bevond LAROCHEJAQUELEIN zich alleen, zonder wapens, den arm in eenen sluijer, in eenen naauwen weg, en regt tegen over eenen Republikein, die op hem aanlegde. LAROCHEJAQUELEIN ontwijkt het schot, dringt met zijn paard tegen hem in, velt hem ter neder, en verdedigt hem vervolgens tegen zijne soldaten, die toegesneld zijn, en den Republikein willen afmaken. » Ga, zegt hem LAROCHEJAQUELEIN, ga, keer tot de Republikeinen terug, en zeg hun, dat de generaal der koningsgezinden, ongewapend, en van het gebruik van eenen arm beroofd, u nedergeveld, en het leven gelaten heeft." Intusschen moest men slag leveren, aan den generaal SÉCHELLE, die op *Laval* aantrok. Deze slag duurde eenen dag en eenen nacht; dezelve had plaats, tusschen die stad en het vlek *Antrain;* de koningsgezinde generaal ontwikkelde in denzelven de talenten van eenen grooten veldheer. De overrompelde Republikeinen verloren veel volk, hunne bagaadje en hun geschut. Het koninklijke leger rustte te *Laval* eenige dagen uit. Nadat LAROCHEJAQUELEIN zijn leger in drie corpsen had verdeeld, zegevierde hij in twee andere aanvallen, en maakte zich meester van *Ernée* en *Fougères.* Hij rigtte zich vervolgens door *Dol* op *Granville*, dat zijn leger uit 50,000 man bestaande, vruchteloos aanviel. Dit ongeval ontmoedigde de Vendeërs zoo zeer, dat zij luidkeels riepen om naar hunne haardsteden terug te keeren, en op het punt stonden, om aan het muiten te slaan. Het gelukte aan LAROCHEJAQUELEIN, om hen tot bedaren te brengen, en hij verwijderde zich van die kusten. Dezelve verlatende, verloren de koningsgezinden de hoop, van zich met de Engelsche magt te vereenigen, die in *Bretagne*, op hen wachtte. Lord MOIRA, die het bevel over dezelve voerde, was, uit hoofde van tegenwind, nog niet onder zeil gegaan. Zich naar *Dol*

rigtende, ontmoette LAROCHEJAQUELEIN op den 16 November den generaal WESTERMANN; het gevecht duurde 22 uren, en de koningsgezinden behaalden eene volkomene overwinning: het paard van hunnen generaal werd gekwetst, maar hij noodzaakte de republikeinen, om in de grootste wanorde de vlugt te nemen, en deze overwinning stelde hem in het bezit van *Ernée* en *Mayenne*, van waar hij zich naar *Laval* begaf. Den 5 December tastte hij *Augé* aan, alwaar hij hetzelfde lot ondervond als te *Granville*. Genoodzaakt om der *Loire* den rug te keeren, en de brug van *Cé*, door sterke vijandelijke detachementen versterkt, te vermijden, wilden de Vendeërs echter de *Vendée* binnen trekken, en zij volgden den weg van *Baugé*. Vóór *la Flèche*, vonden zij tegen den avond de brug afgebroken, en van den anderen kant de stad door eene sterke bezetting verdedigd. LAROCHEJAQUELEIN zich tusschen de rivier en de vijanden geplaatst ziende, neemt een besluit, den kundigsten generaal waardig. Hij kiest 400 ruiters, die elk met eenen voetknecht achter op het paard de *Loire* langs trekken; hij vindt eene waadbare plaats, trekt er het eerste door, en door de zijnen gevolgd, overrompelt en slaat hij het garnizoen op de vlugt, maakt zich meester van de voorstad, verschanst zich in dezelve, herstelt de brug, maakt zich meester van de stad, redt het leger, en voegt nieuwe lauwers bij zijnen roem. Intusschen had het leger aan alles gebrek; om hetzelve van levensmiddelen te voorzien, rigtte hij zich naar *le Mans* en maakte zich meester van die stad; maar den volgenden dag, ziet hij zich op drie verschillende wegen aangevallen. Den 13 December had er een bloedige slag plaats, die als het ware het graf van een even zoo getrouw als onverschrokken leger was. Nadat LAROCHEJAQUELEIN een weinig ruiterij verzameld, en een aantal vlugtelingen weder vereenigd had, kwam hij met dit overschot te *Laval* aan, steeds door de republikeinen aangevallen, die den volgenden dag *Craon* binnen trokken. Men marcheerde dag en nacht, in de hoop van te *Ancenis* de *Loire* over te trekken. De koningsgezinden bereiken eindelijk *Pouancé*, en vervolgens *Ancenis*, hetwelk zij den 16 zonder tegenstand te vinden, binnen trokken. Maar de tegenovergestelde oever was door den vijand bezet, en er was op

de rivier noch brug, noch schuit. Men ontdekt aan de overzijde der rivier, vier beladen schuiten: men moet zich van dezelve meester maken..... wie zal zulks durven bestaan? .... de onverschrokken generaal. Hij laat uit eenen naburigen vijver een bootje halen, dat men op eenen wagen vervoert; hij springt met STOFFLET en LAVILLE DE BEAUGÉ in hetzelve, en houdt zijn paard bij den toom, dat het schuitje al zwemmende volgt. Dit zwakke vaartuig, zonder roer of stuur en zeer beschadigd, zinkt nu, en verschijnt dan weder op de baren, en bereikt eindelijk den oever. Middelerwijl had het leger, dat, achtereenvolgend was aangekomen, vlotten vervaardigd, om de rivier over te steken. De koningsgezinden worden in dezen arbeid gestoord, door eenen onverwachten aanval der republikeinen. Het bloedbad was verschrikkelijk. Deze waren de laatste pogingen van dit dappere leger, dat twee maanden vroeger meester was van de *Loire*, in *Maine* en *Bretagne* op de republikeinen zegevierde, en in verscheiden steden den standaard van HENDRIK *den Groote* had geplant. Degene, die dezen noodlottigen dag overleefden, gingen roemrijk in de vlakte van *Savenay* sneven. Getuige van dezen ramp, wil LAROCHEJAQUELEIN, die zich, aan den tegenovergestelden oever bevond, door STOFFLET, DE BEAUGÉ DE LANGERIE, en een 20 tal soldaten, die zich bij hen hadden kunnen voegen, gevolgd, in het binnenland verbergen, zij worden door eene patrouille overrompeld; hunne soldaten verspreiden zich en zij blijven alleen; alle vier dwalen het overige van den dag rond, en komen des avonds in eene landhoeve aan. Door vermoeidheid en slaap uitgeput, vallen zij op eenen hoop stroo neder. Zij worden weldra door hunnen waard gewekt, die hen waarschouwt, dat er eene patrouille nadert .... maar de slaap is sterker, dan de zucht voor het leven. zij geven aan deze dringende behoefte toe. De republikeinsche soldaten komen opdagen, en zelve door slaap en vermoeidheid bevangen, vallen zij aan den anderen kant van den stroohoop, in de nabijheid der vier Vendeërs, welke zij niet ontdekt hebben, in den slaap. LAROCHEJAQUELEIN en zijne ongeluksgezellen, vertrokken met het aanbreken van den dag, en gedurende 48 uren leefden zij van het brood, hetwelk zij aan afgezonderde republikeinen, die onder hunne slagen vielen, ontnamen. Na verscheiden zij-

wegen te zijn doorgeloopen, komt LAROCHEJAQUELEIN des nachts te *Châtillon* aan: de republikeinen hadden aldaar eenen post. Hij gaat de stad door, antwoordt niet op het geroep eener schildwacht; en bereikt eene landhoeve, bij *Saint-Aubin de Beaubigné*. Hij vindt in deze landhoeve zijne moei, mevrouw LAROCHEJAQUELEIN, die er zich gedurende eenige dagen verborgen hield. Hij neemt rust, en op den oogenblik des vertreks, spoort deze moedige vrouw, die in de edele beradenheid van haren neef deelde, hem nogmaals aan, om voor de koninklijke zaak te strijden. » Indien gij sterft, zeide zij, zult gij mijne tranen en mijne achting mede in het graf nemen." LAROCHEJAQUELEIN begeeft zich weder op weg; maar door vijanden omgeven, dienden de puinhoopen van zijn eigen kasteel van *Frubelières*, alwaar hij geboren was, en dat de republikeinen hadden afgebrand hem eenigen tijd, tot schuilplaats. Zijne aankomst en de plaats, waar hij zich ophield, werden weldra bekend. Een detachement ruiterij komt de bouwvallen doorsnuffelen, enkel door zich op het bovenste gedeelte van den muur van den voorgevel, die niet omgevallen was, uit te strekken, onttrekt hij zich aan hun gezigt. Andermaal uit dit gevaar gered, en vernomen hebbende, dat CHARETTE in *Neder-Poitou* is aangekomen, snelt hij naar dien veldheer, om nieuwe krijgsverrigtingen met hem te beramen. Hij werd zeer koel ontvangen, en toen zij van elkander scheidden, zeide CHARETTE tot LAROCHEJAQUELEIN: » Ik vertrek naar *Mortagne*; indien gij mij wilt volgen, zal ik u een paard doen geven...." — » Ik, u volgen! antwoordde trotschelijk, de opperveldheer der *Vendeé*, weet, dat ik gewoon ben, om zelf gevolgd te worden, en dat ik het ben, die hier het bevel voer!" Bij het uitspreken dezer woorden verwijderde hij zich, en, op denzelfden dag verlieten 800 man CHARETTE, en kwamen LAROCHEJAQUELEIN als hunnen veldheer erkennen. Middelerwijl verwoestten de republikeinen de *Vendeé* te vuur en te zwaard, hetwelk aan hunne detachementen den naam van *helsche colonnes* deed geven. Niet lang duurde het, of LAROCHEJAQUELEIN werd in drie ernstige gevechten met den generaal CORDELIER gewikkeld, die echter de koningsgezinden niet kon overwinnen. Maar de gevaren vermenigvuldigden zich; en daar

LAROCHEJAQUELEIN geen volk genoeg had, om aan geduchte massa's het hoofd te bieden, zoo stelde hij zich enkel in het bosch van *Vezin*, in staat van verdediging; hij liet er veldhutten bouwen, cantonneerde zich in dezelve, en plaatste op den weg van CHOLET eenen post uit de dappersten van zijn klein leger zamengesteld. Gedurende het overige van den winter, hield hij zich bezig, om de gemeenschappen der republikeinen af te snijden, hunne patrouilles, krijgslieden, munitiën en bezendingen op te ligten. Eene bijzondere omstandigheid kwam het getal zijner krijgslieden vermeerderen. Hij liet in alle parochiën een *bevel* aanplakken, bij eenen gevangen genomen, adjudant-generaal gevonden; dit bevel hield in, van vrijgeleiden aan de Vendéesche boeren te geven, zich vervolgens van hen meester te maken, en hen te fusileren. Daar de boeren dus geene andere veiligheid dan in hunne eigene verdediging zagen, wapenden en schaarden zij zich onder LAROCHEJAQUELEIN. Aan het hoofd van een talrijker leger, trekt hij te veld, bedreigt de republikeinsche cantonnementen, en behaalt eenig voordeel op den generaal CORDELIER. Toen de bezetting van *Cholet* was uitgetrokken, om het dorp *Nouaille* te gaan verbranden, randde LAROCHEJAQUELEIN haar aan, op den oogenblik dat zij hetzelve in brand stak ..... Helaas! dit moest het laatste gevecht van dezen held zijn! Een gedeelte der Vendeërs omsingelt de brandstichters, waarvan er verscheiden in de door hen ontstoken vlammen omkomen; andere Vendeërs schieten op de vijanden los, en hunne ruiterij rigt er een verschrikkelijk bloedbad onder aan. De vlugtelingen achtervolgende, ontdekt LAROCHEJAQUELEIN, twee grenadiers achter eene haag verborgen: » Geeft u over, zeide hij hun, ik schenk u genade." Zij maken zich gereed, om te gehoorzamen; de generaal wil hen ondervragen, en nadert hen, ondanks de tegenbedenkingen zijner officieren, die hem volgen. Men spreekt zijnen naam uit, en een der grenadieren offert zich op; terwijl LAROCHEJAQUELEIN zich op zijn paard voorover bukt, om naar zijn wapen te tasten, legt de grenadier op hem aan, en schiet hem van zeer nabij; de kogel treft het voorhoofd van den generaal, die valt, en op denzelfden oogenblik den geest geeft (4 Junij 1793). Zijn moordenaar wordt op staanden voet afgemaakt, maar de koningsgezinden hebben hunnen aanvoerder en hunnen

held verloren! Zijn lijk werd op dezelfde plaats begraven, waar hij de laatste zucht had gegeven, en zijn dood werd door de koningsgezinden en zelfs door de republikeinen betreurd. Binnen tien maanden had hij zestien overwinningen behaald, en zulks met de zwakste middelen, en in de neteligste omstandigheden. » LAROCHEJAQUELEIN bezat een sterk ligchaamsgestel, met bevalligheid behandelde hij een paard, beminde hartstogtelijk de jagt, en wilde oefeningen..... Zijn gelaat was buitengemeen zacht en edel, zijne houding krijgshaftig; zijne van natuur levendige oogen, werden te midden van een gevecht zoo vurig, zoo trotsch, dat zijn blik, dien eens arends geleek. Buiten den strijd, gaf hij zich aan de vrolijkheid, aan het opgeruimde van zijne jaren over, terwijl hij zijn karakter enkel in beslissende oogenblikken ontwikkelde. In de krijgsraden, was hij altijd van het beradenste gevoelen; maar hij offerde hetzelve gaarne op, aan het gevoelen der legerhoofden, wier rijpheid van verstand, meer kennis en ondervinding scheen aan te kondigen. *Beslist*, zeide hij, *en ik zal ten uitvoer brengen.* Van roemzucht brandende, scheen hij tot de oude heldhaftige ridderlijden te behooren. Zijne overblijfselen werden in 1815 opgedolven, en in de paróchiale kerk van *Cholet* te ruste gelegd. Op den 7 Mei 1817 werden dezelve met die zijner voorouders te *Saint-Aubin* vereenigd. Zie *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften van mevrouw de markgravin* DE LAROCHEJAQUELEIN, enz.), 1816, 1 deel in 8.vo; *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften over de ondernemingen van Quiberon*), *Parijs*, 2 deelen in 8.vo (*).

* LAROCHEJAQUELEIN (LODEWIJK DUVERGIER markgraaf DE), tweede broeder van den voorgaande, in 1777, te *Saint-Aubin de Beaubigné*, in *Poitou* geboren, volgde zijnen vader in de uitwijking, maakte zijne eerste wapenfeiten, in het Oostenrijksch regiment van LATOUR, ging vervolgens in de dienst van *Engeland* over, maakte twee veldtogten, op het eiland *St. Domingo*, en keerde in 1804 in *Frankrijk* terug, alwaar

(*) *Het in mijne Aanteekening, bladz. 320 van het zesde Deel aangevoerde werk, kan ook den Nederduitschen lezer, nader met dezen beminnelijken held der* Vendée *bekend maken.* Vertaler.

hij met de weduwe van den markgraaf DE LESCURE in den echt trad. Hij leefde in de afzondering, toen hij in 1813 met eenen agent van LODEWIJK XVIII in betrekking kwam. De herstelling van den troon der BOURBONS strookte al te zeer met zijne wenschen, dan dat hij er niet uit al zijn vermogen aan zou medegewerkt hebben: ook bereidde hij in zijn gewest de geesten tot deze restauratie voor, en, toen hij wist, dat de hertog van ANGOULÊME te *St. Jean de Luz* was, haastte hij zich, om aan dien prins de hulde der stad *Bordeaux* te gaan aanbieden. Tot bevelhebber der koninklijke grenadiers der garde benoemd, beschermde hij op den 20 Maart het vertrek des konings, dien hij met eenige getrouwe dienaars tot *Gend* vergezelde. Hij begaf zich vervolgens naar *Engeland*, en verzocht bij het gouvernement de middelen, om de *Vendée* tegen BONAPARTE in opstand te brengen. Na wapens, krijgsbehoeften en subsidien te hebben ontvangen, stak hij naar *Bretagne* over, en landde aan de kust van *Saint Gilles*. Een aantal inwoners des lands, vereenigde zich op zijne stem, en oude Vendeesche legerhoofden, de heeren D'AUTICHAMPS, SAPINAUD, DE SUZANNET, enz. erkenden hem voor hunnen opperveldheer. Het keizerlijke bestuur zocht hen weldra te verdeelen. Het slaagde er in, door voorstellen van amnistie te doen, wapenschorsingen te vragen, enz. Weldra werd er eene Vendeesche bende afgedankt, twee andere koningsgezinde corps trokken naar het binnenland, geheel gereed om dit voorbeeld te volgen. Bij dit berigt werd LAROCHEJAQUELEIN, die zich toenmaals bij den Engelschen admiraal bevond, die het bevel voerde over de vloot, welke langs die kusten van *Frankrijk* kruiste, over deze misdadige afvalligheid verontwaardigd. Hij vernéemt te gelijkertijd, dat de generaal TRAVOT, met een sterk detachement keizerlijke troepen aankomt, om zich tegen de nieuwe ontscheping van wagens en krijgsbehoeften te verzetten, welke hij voornemens is te doen. Zonder de gevaren eener ongelijke ontmoeting te berekenen, trekt LAROCHEJAQUELEIN tegen de troepen van BONAPARTE op; hij ontmoette dezelve in het dorp *Matthes*, bij *Sainte-Croix de Vic*: aldaar had een gevecht plaats, gedurende hetwelke de Vendéesche held, eenen kogel in de borst ontving, en op het slagveld sneuvelde. Zijn dood had de volslagen nederlaag der Vendeërs ten gevolge. Zijn oud-

ste zoon is tot pair van *Frankrijk* benoemd, en zijn broeder AUGUSTUS, die in hetzelfde gevecht gewond werd, ontving het bevelhebberschap over de grenadiers te paard van de koninklijke garde.

LAROQUE. — Zie ROQUE (LA)

LARREY (IZAAK DE), een geschiedschrijver te *Montivilier*, in het land van *Caux*, van Calviniste ouders, in 1638 geboren, oefende gedurende eenigen tijd in zijne geboorteplaats het beroep van advokaat uit. Protestantsch zijnde, had hij zijne kinderen ook in dezelfde geloofsleer opgevoed. Daar een bevel van LODEWIJK XIV, aan de hervormden al hun gezag over hunne kinderen ontnam, zoodra deze het verlangen te kennen gaven, om Catholijk te worden, zoo maakte eene der dochters van LARREY, gebruik van deze wet, en ging in een klooster. Na vruchtelooze pogingen in het werk te hebben gesteld, om haar aan deze schuilplaats te onttrekken, wilde LARREY zijn vaderland verlaten: hij begaf zich naar de *Vereenigde Provinciën* en werd geschiedschrijver van de algemeene staten. De keurvorst van *Brandenburg* beriep hem vervolgens naar *Berlijn*, en hield hem door eene jaarwedde aldaar gevestigd. Hij overleed aldaar in 1719. De levendigheid van zijnen geest maakte zijne inborst ongelijk, en bragt hem dikwijls tot tegenovergestelde uitersten. Met een uitmuntend geheugen begaafd, verliet hij zich al te zeer op hetzelve, en maakte geene uittreksels zijner leesoefeningen. Van daar de onnaauwkeurigheden, die in eenige schriften wemelen. De meest bekende zijn: 1.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van AUGUSTUS*), *Rotterdam*, (*Berlijn*), 1690, in 8.vo, het eerste geschiedkundige werk van LARREY, in eenen stouten stijl en naar waarheid geschreven. Hetzelve is herdrukt met de *Geschiedenis der driemanschappen*, door CITRI DE LA GUETTE. — 2.° *l'Héritière etc.* (*De erfgename van Guienne of geschiedenis van ELEONORA, dochter van WILLEM, laatsten hertog van Guienne, echtgenoote van LODEWIJK VII, koning van Frankrijk*), *Rotterdam*, 1691, in 8.vo; 1692, in 12.mo: een geschiedkundig stuk, in eegen hoogdravenden, levendigen en eenigzins romanesken stijl geschreven. — 3.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Engeland, Ierland en Schotland*), 4 d.n, in fol. 1697

— 1713. Dit werk, hetwelk tegenwoordig niet meer wordt gelezen, maakte bij deszelfs ontstaan eenen grooten opgang; doch het duurde niet lang, of men kwam van dit vooroordeel terug. — 4.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der zeven wijzen*), 2 dl.n in 8.vo, ibid 1713, zamengesteld, om de ledigen bezig te houden, en die niet altijd haar doel bereikt. LARREY verscheen ook in hoedanigheid van controversist op het tooneel. — 5.° Hij gaf in 1709 een *Réponse etc.* (*Antwoord op de raadgeving aan de uitgewekenen*) in het licht, te *Rouanen*, in 1714 en 1715, in 12.mo herdrukt. — [6.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van* LODEWIJK *XIV*), 1718, 3 dl.n in 4.to, en 9 dl.n in 12.mo, eene ontrouwe couranten-compilatie, zonder bevalligheid in den stijl, en zonder naauwkeurigheid in de daadzaken, de dagteekeningen en de eigennamen: op eene menigte plaatsen is zulks eene herhaling van de lasteringen der protestanten, waarbij de schrijver er nieuwe voegt. De drie laatste deelen zijn van LA MARTINIÈRE. Men bespeurt een merkelijk verschil, tusschen LARREY, als levensbeschrijver van LODEWIJK XIV, en LARREY, als levensbeschrijver van KAREL II, JACOBUS II, en WILLIAM III.]

LARROQUE (MATTHEUS DE), een Protestantsch predikant, te *Leirac*, bij *Agen*, in 1619, van Calviniste ouders geboren, predikte met toejuiching te *Charenton*. Nadat de hertogin LA TRIMOUILLE hem gehoord had, verkoos zij hem tot predikant te *Vitré* in *Bretagne*. Na deze kerk, gedurende 27 jaren bediend te hebben, ging hij het predikambt te *Rouanen* uitoefenen, alwaar hij in 1684 overleed. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Eucharistie*), *Amsterdam*, 1669, in 4.to, en 1671, in 8.vo; ondanks de geleerde aanmerkingen, welke hij er in verspreidt, is zulks een der zwakste geschriften, welke de Protestanten tegen dit geheim hebben in het licht gegeven, dat, zoo wel als de overige leerstukken des Christendoms, in het redeneerkundige moeijelijkheden kan opleveren, maar tegen hetwelk het niet voorzigtig is, bewijzen in de geschiedenis, in de overlevering en in de leer der Kerkvaders, te zoeken. — 2.° *Réponse etc.* (*Antwoord op het boek van den Heer* DE MEAUX — BOSSUET —, *over de Communie onder beide gedaanten*), 1683, in 12.mo — 3.° *Traité etc.* (*Verhandeling over het regaal-regt*), *Rotterdam*, 1685, in 12.mo — 4.° Twee

Latijnsche Verhandelingen over PHOTIUS en LIBERIUS. — 5.° Verscheidene andere *geschilschriften*, door zijne partij op prijs gesteld. [In het *Woordenboek* van BAYLE en de *Memoriën* van NICERON vindt men eene lijst zijner overige werken.]

LARROQUE (DANIËL DE), zoon van den voorgaande, te *Vitré*, in 1660 geboren, verliet *Frankrijk*, na de intrekking van het edikt van *Nantes*, stak naar *Londen*, van daar naar *Koppenhagen*, vervolgens naar *Amsterdam* over, en kwam eindelijk te *Parijs* terug, alwaar hij de Catholijke Godsdienst omhelsde. Een hekelschrift tegen LODEWIJK XIV (bij gelegenheid van den hongersnood van 1693), waaraan hij deel had gehad, deed den drukker ophangen, en bragt hem naar het *Châtelet*, van waar hij naar het kasteel van *Saumur* werd vervoerd. Door de bescherming van de abdis van *Fontevrault*, vijf jaren daarna de gevangenis verlaten hebbende, verkreeg hij eenen post in het bureau van buitenlandsche zaken, en vervolgens tijdens de regentes eene jaarwedde van 4000 *livres*. Hij overleed in 1731. Er bestaat van hem: 1.° *Vie etc.* (*Leven van den bedrieger MAHOMED*), uit het Engelsch vertaald, volgens den geleerden PRIDAUX, *Amsterdam*, 1698 en *Parijs*, 1699, in 12.mo — 2.° Twee slechte, hekelachtige Romans, de eene onder den titel: *Véritables etc.* (*Ware beweeggronden der bekeering van RANCÉ*), abt van *la Trappe*, *Keulen*, 1685, in 12.mo; de andere onder dien van: *Vie etc.* (*Leven van MEZERAI den Geschiedschrijver*), in 12.mo De schrijver was jong, zegt de abt D'OLIVET; toen hij dit laatste werk schreef, maar was hij zulks ook toen hij hetzelve in 1726 in het licht gaf? — 3.° *Vertaling* (in het Fransch) der Romeinsche Geschiedenis van ECHARD, door den abt DES FONTAINES herzien en in het licht gegeven. — 4.° De abt OLIVET schreef hem ook toe: *Avis etc.* (*Raadgevingen aan de uitgewekenen*), 1690, in 12.mo. In geheel *Holland* hield men het er echter voor, dat BAYLE de schrijver van dat werk was; men gelooft zulks gewoonlijk ook nog tegenwoordig. De schrijver, wie hij ook wezen moge, deelt in hetzelve zeer goede raadgevingen aan de uitgewekenen mede, die door hunne hevige uitvaringen tegen *Frankrijk*, de zaak niet beter maakten. — 5.° Gedu-

rende eene ziekte van BAYLE, werkte hij aan de *Nouvelles etc.* (*Berigten uit het gebied der letteren.*)

LASCA. — Zie GRAZZINI.

LASCARIS (THEODORUS), uit eene oude Grieksche familie, was in 1200 gehuwd met ANNA, dochter van ALEXIUS ANGELUS, op wien zijn broeder IZAAK den schepter had overweldigd. Tijdens de belegering van *Konstantinopel* door de kruisvaarders, trachtte hij zich vruchteloos tegen hunne landing te verzetten, en na de inneming dier stad door de Latijnen, begaf hij zich naar *Natolië* en nam den titel aan van despoot. Hij vereenigde zich met de Bulgaren en den Sultan van *Iconium*, om de Franken te bestrijden. Het Grieksche rijk was van alle kanten verscheurd. LASCARIS maakte gebruik van den staat van magteloosheid, waarin het zich bevond, om zich in 1206 te *Nicea* als keizer te doen uitroepen. [Eerst weduwenaar geworden, en van zijne tweede vrouw gescheiden zijnde, trad hij voor de derde maal in den echt, met MARIA, dochter van PETRUS DE COUTENAY, Fransch keizer te *Konstantinopel*.] Na verscheiden bewijzen van dapperheid te hebben gegeven, overleed hij in 1222. Hij was een achtenswaardige vorst die door zijnen moed en zijne voorzigtigheid den val van het Oostersche rijk vertraagde. — JOANNES DUCAS VATATZES, zijn opvolger en schoonzoon, had een zoon ook THEODORUS LASCARIS *de Jonge* genaamd. Deze laatste regeerde te *Nicea* van 1255 tot 1259. [Na eenige vrij belangrijke heldendaden tegen de Bulgaren en Tartaren werd die vorst door eene woedende zwartgalligheid aangetast, en gevoelde verscheiden aanvallen van vallende ziekte. Deze ziekte verzwakte zijn oordeel, en vermeerderde zijne neiging tot den toorn: zoodat hij door wreede en buitensporige daden, een bestuur bezwalkte, waarvan de beginselen de beste hoop hadden opgeleverd.] Hij liet eenen zoon na, JOANNES genaamd.

LASCARIS (ANDREAS JOANNES), bijgenaamd *Rhyndacenus*, wijl hij uit *Rhyndacus*, eene stad tusschen *Phrygië* en den *Hellespont* gelegen, uit dezelfde familie als de voorgaande oorspronkelijk was, werd in 1445 geboren, en begaf zich na de inneming van *Konstantinopel* naar *Italië*. *Griekenland* was de prooi der *Ottomannen* en het verblijf

der barbaarschheid geworden. Het huis van LAURENTIUS DE MEDICIS, het toevlugtsoord der geletterden, werd dat van LASCARIS. Die Florentijnsche heer, zich toenmaals bezig houdende, met het zamenstellen dier uitgebreide boekverzameling, zond hem twee malen naar *Konstantinopel*, ter opsporing van Grieksche handschriften. Bij zijne terugkomst, kwam hij onder de regering van KAREL VIII in *Frankrijk*; hij gaf aldaar onderwijs in het Grieksch aan BUDÉ en aan DANÈS. LODEWIJK XII zond hem tot twee malen als afgevaardigde naar *Venetië*; een post waartoe hij minder geschikt was, dan tot dien van bibliothecaris. Toen eenigen tijd daarna de kardinaal DE MEDICIS, onder den naam van LEO X tot de pauselijke waardigheid verheven was, begaf LASCARIS, zijn oude vriend, zich naar *Rome*, en verkreeg van dien paus het bestuur van het collegie der Grieken, door LEO gesticht. In 1515 belastte hij hem met eene belangrijke zending naar FRANCISCUS I. Deze vorst vertrouwde hem de zorg toe, om met BUDÉ zijne bibliotheek van *Fontainebleau* tot stand te brengen, en zond hem op nieuw naar *Venetië*, alwaar hij tot 1535 verbleef; hij sloeg alstoen, op aanzoek van PAULUS III weder den weg van *Rome* in. Alvorens bij dien opperpriester aantekomen, overleed hij in 1535 aan de jicht. Men drukte te *Bazel*, in 1537, en te *Parijs* in 1545. in 4.to, eenige *puntdichten* van LASCARIS, in het Grieksch en in het Latijn, want hij was deze beide talen volkomen meester. Zijn stijl is levendig en welluidend. Eene der grootste verpligtingen, welke men jegens hem heeft, is van de meeste der schoone handschriften, welke wij bezitten, in *Europa* te hebben gebragt. [De bibliotheek van dezen geleerde werd later naar *Spanje* overgebragt, en vormt eene der zeldzaamste verzamelingen van de boekerij van het *Eskuriaal*. Men heeft hem de Latijnsche vertaling van eenige verhandelingen van POLYBIUS over de krijgskunde te danken. Het was den geleerden LASCARIS niet te gering, om te *Florence* en later te *Rome* als proef-corrector te dienen: het is aan hem, dat men de even zoo kostbare als zeldzame uitgaven der volgende werken te danken heeft: *Anthologia epigrammatum græcorum, libri VIII, græce, Florence*, 1494, in 4.to; *Scholia græca in Iliadem, in integrum*

restituta, *Rome*, 1517, in fol. enz. De heer VILLEMAIN heeft een even zoo belang- als leerrijk werk in het licht gegeven, onder den titel van: *LASCARIS, of de Grieken der 15.e eeuw*, *Parijs*, 1825, in 8.vo]

LASCARIS (KONSTANTIJN), verliet in 1453 of 1454 *Konstantinopel*, zijne geboorteplaats, toen de Turken zich van dezelve hadden meester gemaakt, en nam de wijk naar *Italië*, alwaar zijne talenten, het onthaal ontvingen, hetwelk dezelve verdienden. Hij onderwees de schoone letteren te *Milane*, vervolgens te *Napels* en eindelijk te *Messina*. Uit zijne school kwamen BEMBO en andere beroemde mannen voort. Hij liet zijne bibliotheek, die vele kostbare handschriften, door hem uit *Konstantinopel* medegebragt, bevatte, aan den senaat van *Messina* na, die hem in 1465 het burgerregt verleend had, en hem een marmeren praalgraf liet oprigten. Men heeft van hem eene *Grieksche spraakkunst*, enkel in het Grieksch, *Milane*, 1476, in 4.to Dit is het eerste voortbrengsel der boekdrukkunst in het Grieksch; dezelve is herdrukt, met eenige andere verhandelingen over de spraakkunst, *Venetië*, 1537, in 4.to

LASCUS of LASCO (JOANNES), uit eene beroemde Poolsche familie, was proost van *Gnesne*, daarna bisschop van *Vesprin* in *Hongarije*. Hij verliet het Catholijke geloof, om de zoogenaamde hervorming te omhelzen, die hij in *Holland* en *Engeland* predikte; en door de koningin MARIA verdreven zijnde, doorkruiste hij *Duitschland*, *Denemarken*, en overleed in *Polen* in 1560. Zijne voornaamste werken zijn: 1.o *Tractatus de sacramentis*, *Londen*, 1552, in 8.vo — 2.o *Forma ministerii in peregrinorum ecclesia, instituta Londini an, 1550, par EDUARDUM VI*, in 8.vo

* LASCY (JOZEF FRANCISCUS MAURITS, *graaf van*), in 1725 te *Petersburg* geboren, was de zoon van graaf PETRUS DE LASCY, die zich onder PETER *den Groote*, in de dienst van *Rustand* onderscheiden had, en die in 1751 als landvoogd van *Lijfland* overleed. Hij trad de loopbaan der wapens in, in welke zijne voorouders zich reeds onderscheiden hadden, en volgde op eene edele wijze hun voetspoor. In 1744 ging hij in de dienst van *Oostenrijk* over, begon met adjudant te zijn van den graaf VON BROWN, maakte zijnen eersten veldtogt in *Ita-*

lië, terwijl er in het gevecht van *Véletri* drie paarden onder hem gedood werden. Even zoo gelukkig als dapper, zag men hem zich in 1748 bij het beleg van *Maastricht* onderscheiden, en den rang van kolonel bekomen. In 1756, redde hij te *Lowositz*, het Oostenrijksche leger, en werd tot prijs zijner dapperheid, en eener zware wonde, welke hij ontvangen had, tot generaal-majoor bevorderd. Op den 22 November 1757 nam hij grootelijks deel aan den slag van *Breslau*, en werd tot luitenant-generaal en chef van den staf benoemd. Het was aan zijne wijze schikkingen, dat de maarschalk DAUN de overwinning van *Hochkirch* te danken had. In 1759 tot den rang van luitenant-generaal der artillerie verheven, drong hij in het volgende jaar aan het hoofd van vijftien duizend man, tot in *Berlijn* door, en ontving van MARIA THERESIA de sieraden harer orde, en in 1762 den rang van rijks-maarschalk. De vrede, die kort daarna gesloten werd, liet hem niet werkeloos: hij liet de grenzen van *Boheme* versterken, en verscheiden vestingen herstellen. In den rijksraad, tot welken hij werd toegelaten, had men hem zeer wijze raadgevingen te danken, die aan *Oostenrijk* dikwerf nuttig waren, en den nijd tot zwijgen bragten, welken zijne verdienste hem had verwekt door daden, die enkel, aan eene groote, geheel aan de dienst van zijnen vorst toegewijde ziel behooren. MARIA THERESIA regeerde niet meer. JOZEF II, die haar op den troon verving, had in 1788 eenen oorlog tegen de Turken ondernomen, in welken, noch de dapperheid des keizers, noch zijne eigene raadgevingen, den kwaden uitslag hadden kunnen beletten. LASCY bedacht zich niet, om in deze gelegenheid LAUDON zijnen vijand, voor te stellen, als den eenigen, die de eer der Oostenrijksche wapens kon herstellen. Eenen hoogen ouderdom bereikt hebbende, ging hij voort, met door zijne raadgevingen den vorst toe te lichten, dien hij aan het hoofd der legerscharen niet meer kon verdedigen, en overleed te *Weenen*, den 30 November 1801. Een werkzame generaal, die eene beproefde standvastigheid, en vooral eene schitterende dapperheid bezat, zou de maarschalk van LASCY nog meer aanspraak op de erkentenis van *Oostenrijk* hebben, indien hij zich niet een stelsel van verschansin-

gen en kordons had gevormd, dat groote rampen in den oorlog tegen de Turken, en in de eerste veldtogten tegen *Frankrijk* heeft berokkend. Men vindt breedvoerige bijzonderheden over hem in de *Mémoires du prince de Ligne.*

LASIUS. — Zie LAZIUS.

LASNE (MICHAËL), een teekenmeester en graveur, te *Caen*, in 1596 gehoren, en in 1667 overleden, heeft eenige gegraveerde platen geleverd, volgens RAPHAËL, PAULUS VERONESUS, JOSEPINO, RUBENS, HANNIBAL CARRACCIO, VOUET, LE BRUN en anderen; ook heeft hij verscheiden stukken, volgens zijne eigene genie vervaardigd, in welke men zijne begaafdheid bewondert, om de hartstogten uit te drukken. [Hij heeft met het beste gevolg de wijze nagevolgd van VILLAMENA en C. BLOEMAERT. Zijn *werk* bestaat uit 600 stukken, bijna alle door de liefhebbers zeer gezocht, en waarvan de voornaamste zijn: *De gestorven CHRISTUS, op eenen steen uitgestrekt, en door de heilige Maagd beweend*, 1641; *de bezoeking van ELIZABETH*, volgens LODEWIJK CARRACCIO; *de heilige Maagd, in de wolken op eene halve maan gezeten*, volgens ALBANI; een *portret van LODEWIJK XIII te paard, door de faam uitgeroepen.*]

LASSALA (de abt MANUËL), een Spaansche Jesuit, te *Valencia*, in 1738 geboren, onderwees de *rhetorica* in het seminarie der edelen dier stad, toen hij tijdens de verstrooijing dier maatschappij verpligt was hetzelve te verlaten. Hij begaf zich naar *Italië*, vestigde zich eerst te *Bologna*, begaf zich vervolgens naar *Ferrare*, alwaar hij de wijsbegeerte onderwees. Tijdens de komst van KAREL IV tot den troon, keerde hij naar *Spanje* terug, en overleed in zijne geboorteplaats, den 22 Maart 1806. Hij heeft in het Spaansch nagelaten: 1.° *Proeve over de algemeene oude en nieuwe geschiedenis, Valentia*, 1755, 3 dl.n in 4.to — 2.° *Verslag over de Kastiliaansche dichters*, ibid, 1757, in 4.to — 3.° verscheiden *Vertalingen* der treurspelen van SOPHOCLES en EURIPIDES, ibid, 1758 — 1760. — 4.° *JOZEF, aan zijne broeders voorgesteld*, treurspel in 5 bedrijven, in verzen, *Valentia*, 1762. — 5.° *Don Sancho Aburca*, idem, ibidem, 1765. Men heeft van hem in het Italiaansch de volgende treurspe-

len: 6.° *Iphigenia in Aulis*, een navolging van EURIPIDES en RACINE, *Bologna*, 1783. — 7.° *Ormisinda*, in 5 bedrijven, ibid, 1783. — 8.° *Lucia Miranda*, in 5 bedrijven, ibid, 1784. Het onderwerp van dit treurspel is uit de geschiedenis der Spanjaards, in *Paraguaij* ontleend. Hij heeft in het Latijn in het licht gegeven: 9.° *Rhenus Emmanuelis Lassale*, ibid, 1781, een dichtstuk, vervaardigd, bij gelegenheid der overstrooming van den *Rhijn*, een riviertje, dat door de stad *Bologna* loopt, en gewoonlijk de *kleine Rijn* wordt genaamd. — 10.° *Fabulæ LOCKMANI sapientis, ex arabico sermone latinis versibus interpretatæ*, ibid, 1781, aan zijnen vriend don FRANCISCUS PEREZ BAYER, een geleerde Spanjaard opgedragen. Al de werken van den abt LASSALA maakten grooten opgang. [RAYMI-DIOSDADO CABALERO, zijn landgenoot en orde-broeder, heeft blz. 75 — 76 zijner eerste *bijlage tot de bibliotheek van SOTWELL*, de lijst der verschillende schriften van LASSALA opgegeven. In het algemeen hebben de levensbeschrijvers, die bijna alle eenen anderen Engelschen *biographist*, den heer GEORGE CRABB zijn gevolgd, zich omtrent de dagteekeningen der geboorte en des overlijdens van dezen Spaanschen Jesuit bedrogen.]

LASSENIUS (JOANNES), in 1636, te *Waldau*, in *Pommeren* geboren, reisde met eenen jongen heer van *Dantzig*, door *Holland*, *Frankrijk* en *Engeland*, en bezocht de bibliotheken, en geleerden dier landen, met welke hij betrekkingen aanknoopte. Te *Neurenberg* zijnde, wikkelde hij zich in netelige zaken, door een libel in het licht te geven, getiteld: *Classicumbelli Turcici*, tegen twee jesuiten, de paters OTTO van *Augsburg* en NEUHAUSEN van *Regensburg*, en tegen den leeraar JÄGER. Men ligtte hem heimelijk op, en men zond hem naar eene gevangenis in *Hongarijë*. Na zijne vrijheid verkregen te hebben, werd hij tot leeraar benoemd, van verschillende Luthersche kerken in *Duitschland*, daarna tot hoogleeraar der godgeleerdheid te *Koppenhagen*, alwaar hij in 1692 overleed. Hij heeft een aantal werken in het Hoogduitsch nagelaten, die zelfs bij de Lutherschen weinig bekend zijn.

LASSO of LASSUS (ORLANDO DI), een beroemde toonkunstenaar der 16.e eeuw, in 1520 te *Bergen* in *Henegouwen* geboren, en te

Munchen, den 15 Junij 1593 overleden, was de eerste man, zijner kunst, in eenen tijd, waarin de toonkunst, nog datgene niet was, wat dezelve tegenwoordig is. Hij deed zijne talenten schitteren aan de hoven van *Frankrijk*, *Engeland*, *Beijeren*, enz., was muzijk-meester te *Napels*, bestuurder en kapelmeester van *St. Jan van Lateranen*, te *Rome*. Men heeft van hem een aantal muzijkstukken over gewijde onderwerpen, onder den titel van *Mengelingen van* ORLANDO LASSUS, *Parijs*, 1576; en *Vervolg der Mengelingen*, 1584. Men twijfelt aan het bestaan der andere werken, welke de *bibliographen* hem gewoonlijk toeschrijven, zoo als *Theatrum musices*, *Patrocinium musarum*, *Motetorum et madrigalium libri*, *Liber missarum*, enz. Zijne tijdgenooten roemden hem als het wonder zijner eeuw, en stelden hem boven ORPHEUS en AMPHION. Een dichter heeft van hem gezegd:

Hic ille est LASSUS lassum, qui recreat orbem,
Discordemque sua corpulat harmonia.

LASSUS, of LASUS, een toonkunstenaar en dithyrambisch dichter, in het jaar 500 vóór J. C. te *Hermione* in den *Peloponesus* geboren, na den dood van PERIANDER, een der zeven wijzen van *Griekenland*, was de eerste, die over de theorie der toonkunst schreef, en die regels over de zamenstelling en het gezang leverde. Toen iemand hem vraagde, wat het beste geschikt was, om wijsheid, in te boezemen, antwoordde hij, dat zulks de ondervinding was.

† LASTMAN (PETRUS), een schilder en etser met sterkwater, volgens HUBER en HOUBRAKEN, in 1581, en volgens DESCAMPS in 1562, te *Haarlem* geboren, was de kweekeling van CORNELIS CORNELISZ. van *Haarlem*; en na van de lessen van dien meester gebruik te hebben gemaakt, ging hij zich in 1604 te *Rome* verder in zijne kunst ontwikkelen. In zijn vaderland teruggekeerd, zag hij zijnen roem toenemen; en zijne talenten werden bezongen, in verscheiden dichtstukken door zijne tijd-en landgenooten, en vooral door den onsterfelijken VONDEL vervaardigd. Maar hetgene, wat het meest tot zijnen roem heeft bijgedragen, is de roem een der meesters van REMBRANDT te zijn geweest. Zijne schilderijën, die eene schoone zamenstelling, en eene goede manier aanduiden, zijn zeldzaam. Hij

heeft volgens zijne eigene ordonnantiën, een klein getal stukken met het steekijzer gegraveerd, waarin een zeer goede smaak heerscht, doch die uitertst zeldzaam zijn; onder anderen JUDAS en TAMAR; het tooneel wordt in een uitgestrekt en schoon landschap voorgesteld. Boven, in het verschiet, ontwaart men de letters P. L. de naamletters des kunstenaars. Het is onbekend, in welk jaar hij is overleden. — NICOLAAS LASTMAN, of NICOLA DI PETRI, zijn zoon te *Haarlem*, in 1619 geboren, beoefende, even gelijk zijn vader, de schilder- en graveerkunst. Volgens eene schilderij van zijnen vader heeft hij gegraveerd: CHRISTUS, *in den Olijftuin*, gr. in fol; volgens JOANNES PINAS, zijnen meester, den H. PETRUS *uit de gevangenis verlost*, om tot tegenhanger van de voorgaande schilderij te dienen; den *marteldood van den H. PETRUS*, volgens GUIDO, en eindelijk *den barmhartigen Samaritaan*, eene zeer weinig bekende plaat, en die door de schoonheid harer uitvoering wel verdient bekend te zijn.

LATERANUS (PLAUTIUS), werd in het jaar 65, na J. C. tot Romeinsche consul benoemd. Alvorens echter van zijn consulaat bezit te kunnen nemen, werd hij, als zijnde hij in de zamenzwering van PISON, tegen NERO getreden, op bevel van dien vorst, vermoord. Het is naar PLAUTIUS LATERANUS, dat het beroemde paleis van *Lateranen* zijnen naam ontleend heeft, wijl het vroeger het huis was, hetwelk door de leden dier familie bewoond werd. De gelijktijdige schrijvers stelden dit huis in den rang der schoonste gebouwen van *Rome*.

LATHBER (JOANNES), een Engelsche minderbroeder der 15.e eeuw, heeft goede *commentariën* geschreven op de *Psalmen*, op JEREMIAS en de *Handelingen der Apostelen*. Die op JEREMIAS heeft hij in 1406 ten einde gebragt.

LATINUS PACATUS DREPANIUS, een Latijnsche redenaar, te *Drepane* in *Aquitanië* geboren, van wien er eene *Lofrede op THEODOSIUS den Groote* bestaat, voor dien vorst in 389, na de nederlaag van den tiran MAXIMUS, uitgesproken. Er is eene uitgave van, van 1651, in 8.vo; en men vindt dezelve in de *Panegyrici veteres*, 1677, in 4.to.

LATINUS-LATINIUS, of LA-

TINO-LATINI, zoo als pater NICÉRON hem noemt, in 1513 te *Viterbo* geboren. Hij werd gebruikt aan de correctie van het *Dekreet* van GRATIANUS, en overleed te *Rome*, in 1593, na aanmerkingen en verbeteringen op TERTULLIANUS, en op verscheiden andere schrijvers, en eene geleerde compilatie onder den titel van *Bibliotheca sacra et profana* in het licht te hebben gegeven. Deze verzameling van aanmerkingen, verbeteringen, verschillende tekstverklaringen, gissingen, enz. werd te *Rome* in 1667 gedrukt, door de zorg van DOMINICUS MACRI, die dezelve met het *leven* des schrijvers verrijkte. Het is ten onregte, dat men dezen heeft beschuldigd van de stukken der ouden te hebben achtergelaten, welke met zijne gevoelens niet overeenkwamen. JUSTUS LIPSIUS noemt hem *Probissimus senex, et omni litterarum genere instructissimus.* Ofschoon zijn ligchaamsgestel zeer zwak was, spaarde hij hetzelve echter zoo, dat hij eenen ouderdom van 80 jaren bereikte. [Hij was achtereenvolgend secretaris der kardinalen RODOLFO PIO, DEL POZZO en COLONNE.]

LATINUS (JOANNES), naam, onder welken een beroemde Ethiopiër, leerling van den vermaarden CLÉNARD, in de geleerde wereld bekend is. Hij ontwikkelde eene genie en kundigheden, die men in eenen Afrikaan van de 16e eeuw niet zou verwacht hebben, en gaf openbare lessen in de toonkunst, de dichtkunde en de Latijnsche taal in een collegie van *Grenada*. Zijn roem was buitengewoon, en alle liefhebbers snelden toe, om eenen *Neger* te zien, in de kundigheden der schoone geesten van *Europa* uitmunten, en dezelve zelfs aan Europeërs onderwijzen. » Een nieuw bewijs, na zoo vele andere, zegt een physioloog, dat de menschelijke rede op zich zelve staat; dat het een hemelsch vuur is, zoo als een oude zich uitdrukt, dat zich overal, waar het kan, ontwikkelt, *divinæ particula auræ*, en dat, indien plaatselijke of werktuigelijke omstandigheden, deszelfs veerkracht beletselen in den weg stellen, of deszelfs ontwikkeling bevorderen, dezelve nooit de voortbrengende oorzaak kunnen zijn." LATINUS overleed in 1590. [Men heeft van hem een klein dichtstuk getiteld: *De navali Joannis Austriaci ad Echinadas insulas victoria, etc.*]

LATOMUS of MASSON (JACOBUS), een kundige schoolsche godgeleerde, te *Combron* in de Belgische provin-

cie *Henegouwen*, in 1475 geboren, was leeraar van *Leuven*, kanonik van den H. PETRUS der zelfde stad, en der hoofdkerk van *Kamerijk*, en geloofsonderzoeker. Hij schreef tegen LUTHER, en was een der beste controversisten van zijnen tijd. Hij overleed in 1544. Al zijne werken werden in 1550 gezamenlijk in het licht gegeven. De lutheranen waren zoo gevoelig voor de slagen, welke LATOMUS hun toebragt, dat zij hem reeds bij zijn leven, en na zijnen dood, door hekelschriften, romans, en de beleedigendste uitdrukkingen heviglijk lasterden. — JACOBUS LATOMUS, zijn neef, in het begin der zestiende eeuw, te *Combron* geboren, kanonik van den H. PETRUS te *Leuven*, den 29 Julij 1596 overleden, had zich op de Latijnsche dichtkunde toegelegd, en in het licht gegeven: *Psalmi omnes DAVIDIS in carmen conversi*, *Antwerpen*, 1587, in 8.vo BUCHANAN en pater COMMIRE hebben hem in dat vak overtroffen.

LATOMUS (BARTHOLOMEUS), te *Arlon*, in het Belgische gedeelte van het groot-hertogdom *Luxemburg*, in 1485 geboren, was een der in de schoone letteren meest ervaren man zijner eeuw. Hij onderwees de *rhetorica* te *Keulen*, was principaal van het collegie van *Freyburg* in *Brisgau*, en begaf zich vervolgens naar *Parijs*, alwaar FRANCISCUS I hem in 1534 benoemde, om het eerst eenen leerstoel van Latijnsche welsprekendheid, aan het door hem opgerigte koninklijke collegie van *Frankrijk* te bekleeden: Toen op het einde van hetzelfde jaar, de sacramentarissen de vermetelheid hadden gehad, om vuilaardige geschriften, tegen het allerheiligste Sacrament des altaars en tegen den koning te verspreiden, beschuldigde men daarvan de te *Parijs* aanwezige Duitschers, en stond zonder onderscheid tegen dezelve op. LATOMUS vreesde van in dien opstand begrepen te worden; maar nadat FRANCISCUS I een naauwkeurig onderzoek naar de schrijvers dier libellen had laten doen, vond hij, dat het alle Franschen waren: er waren er ten minste tachtig, die de doodstraf ondergingen. LATOMUS onderwees met roem, tot in 1542; toen begaf hij zich naar *Coblentz*, alwaar hij raadsheer van den keurvorst van *Trier* werd. De ketters, en in het bijzonder MARTINUS BUCER, randden hem in zijne afzondering aan; hij trad uit deze geschillen

steeds met eer, en als een man, die in zijne Godsdienst wel onderwezen is, te voorschijn. De roem, welken hij door zijne werken verwierf, bewoog KAREL V, om hem in 1546 naar de bijeenkomst te *Regensburg* te zenden, ten einde aldaar in hoedanigheid van bijzitter van den kant der Catholijken, tegenwoordig te zijn. Hij overleed te *Coblentz*, in 1566. Er bestaat van hem een aantal letterkundige werken, onder anderen *Aanteekeningen* op een groot gedeelte der werken van CICERO. Deze aanteekeningen zijn vereenigd in eene uitgave van CICERO, door JOANNES OPORIN, te *Bazel*, in 1553, in fol. in het licht gegeven.

† LATOMUS (JOANNES), regulier kanonik van *Windesheim*, prioor van het klooster van *Throne*, bij *Herentkals*, in de Belgische provincie *Antwerpen*, in 1578 overleden, was algemeen administrateur zijner congregatie. Het is in die hoedanigheid, dat hij, na het klooster van den *St. Agnietenberg* bij *Zwolle* bezocht te hebben, hetwelk vernietigd werd, om het nieuwe bisdom van *Deventer* te beschenken, op verzoek van PHILIPPUS II, door PIUS IV opgerigt, dat hij het beroemde handschrift van THOMAS A KEMPIS (zie KEMPIS) redde, waarin de vier boeken der *Navolging* gevonden werden. LATOMUS bragt dit handschrift naar *Antwerpen*, alwaar hij het in 1577, aan den boekdrukker J. BELLER, zijnen vriend, gaf, die hetzelve in het Fransch vertaalde. Deze schonk het op zijne beurt aan de Jesuiten dier stad, ten gunste zijner zonen, die religieuzen der maatschappij waren; maar hij droeg zorg, om van den rector van het collegie, GEORGE DURAS, een naauwkeurig erkend handschrift te bekomen, waarnaar BALTHASAR BELLER, in 1616, eene uitgave in het licht gaf. Deze uitgave is enkel bij den Jesuit ROSWEIJDUS bekend. Na de vernietiging der Jesuiten in *Vlaanderen*, is het handschrift van KEMPIS met het kabinet der bollandisten, in het klooster van *Tongerloo* overgegaan, welk klooster later door JOZEF II vernietigd is, en men weet niet wat er verder van dit handschrift is geworden.

LATOUCHE. — *Zie* TOUCHE.

* LATOUR-MAUBOURG (MARIA VICTOR FAY, markgraaf van), luitenant-generaal, den 11 Februarij 1756 geboren, begaf zich in 1782, als onder-luitenant in het regiment

van *Beaujolais* (infanterie), werd in 1786 kapitein in het regiment van *Orleans* (ruiterij), en in 1789, tweede luitenant bij de lijfwacht des konings. Na op den 5 October 1789 bewijzen van ijver en trouw, aan den persoon van LODEWIJK XVI, bij wien hij de dienst verrigtte, te hebben gegeven, week hij uit, ten gevolge der gebeurtenissen van den 10 Augustus 1792, en keerde eerst na den 18 Brumaire in *Frankrijk* terug. Intusschen werd hij op den Egyptischen veldtogt adjudant van KLEBER; hij had den rang van kolonel bekomen, toen hij den veldtogt van *Austerlitz* mede maakte. In dezen gedenkwaardigen slag, onderscheidde hij zich door zijne dapperheid, en ontving den rang van brigadegeneraal. Hij maakte de veldtogten van *Pruissen* en *Polen* mede, werd in het gevecht van *Deypen* gekwetst, ontving den 10 Junij 1807, den titel van divisie-generaal, en werd op nieuw in den slag van *Friedland* gekwetst. In 1808 voerde hij in *Spanje* het bevel over de ruiterij van het leger van het Zuiden, en had grootelijks deel aan de gevechten van *Cuença*, van *Santa-Martha* en van *Villalba*, aan het beleg van *Badajos*, aan den slag van *Gucboca*, enz. Zijn gedrag met de Spanjaards had hem de toegenegenheid van een volk verworven, dat de Franschen in geenen deele beminde, en bij verschillende gelegenheden, ontving hij van dezelve ondubbelzinnige bewijzen, van achting en toegenegenheid, voornamelijk in den aftogt van *Cordova*. Na *Spanje* in 1812 te hebben verlaten, ging hij tot het groote naar *Rusland* bestemde leger over: men haalt de schitterende wijze aan, waarop hij zich in den slag van *Mojaïsk* gedroeg: het was in de beste orde, dat hij den aftogt aan het hoofd van zijn corps bewerkstelligde. In 1813 met het bevel over het eerste corps ruiterij belast, overlaadde hij zich met roem te *Dresden* (27 Septemb.), en vooral te *Leipzig*, alwaar een kanonskogel hem een dijbeen wegschoot (18 October). Toen de BOURBONS in *Frankrijk* waren teruggekeerd, haastte zich LATOUR-MAUBOURG, om zich onder hunne banieren te scharen, en de vervallenverklaring van BONAPARTE aan te nemen. Door den graaf van *Artois*, tot lid eener commissie benoemd, met de reorganisatie van het leger belast, werd hij den 2 Junij 1814, door den koning beroepen, om zitting te nemen

in de kamer der pairs. Gedurende de 100 dagen, bekleedde hij geenerlei post, onder de tweede restauratie, kwam hij weder in de kamer der pairs, en in 1820, werd hij met de portefeuille van oorlog belast. Na den dood van den maarschalk hertog van COIGNY, werd hij gouverneur der *Invaliden*, in welke hoedanigheid hij in 1831 overleden is. Als minister viel hem een welverdiende roem van wijsheid en gematigdheid ten deel. BONAPARTE had hem achtereenvolgend tot rijksgraaf en grootkruis van het legioen van eer benoemd: LODEWIJK XVIII verhief hem tot commandeur der orde van den H. LODEWIJK, en ridder der orde van den H. Geest.

LATTAIGNANT (GABRIËL KAREL DE), in 1697, te *Parijs* geboren, was kanonik van *Reims*, en overleed in die stad, in 1778. Hij gaf zich eerst aan de vlugtige dichtkunde over, en bragt een aantal liederen voort, waarin hij de betamelijkheid van zijnen staat schijnt te vergeten. Men moet hem echter dit regt doen wedervaren, dat hij zich nooit die buitensporigheden veroorloofde, welke men wijsgeerige noemde, steeds eerbiedigde hij de Godsdienst in zijne gedichten. Men kan zelfs tot zijnen roem zeggen, dat hij de ligtzinnigheden zijner zangnimf, door voortbrengselen herstelde, die zijner talenten waardiger waren. Zijne *Cantiques Spirituels* (*Geestelijke Gezangen*), zullen hem bij de wijze geesten meer eer verschaffen, dan zijne *Minnedichten* hem van den kant der ligtzinnige geesten toejuiching hebben verworven.

* (LATUDE (HENDRIK MAZERS DE), door zijne langdurige gevangenschap bekend, werd in 1725, te *Montagnac*, in *Languedoc*, uit eene aanzienlijke familie van dat land geboren. Hij was door zijne ouders, en door zijne eigene neiging tot het wapen der genie bestemd. Door de beenheid, om fortuin te maken, gekweld, kwam hij in den ouderdom van 20 jaren te *Parijs*, en dacht het middel gevonden te hebben, om zich een groot aanzien te verwerven, door aan mevrouw DE POMPADOUR, toenmaals titulaire minnares van LODEWIJK XV, het berigt eener gewaande zamenzwering te geven, gesmeed om haar te vergeven; het zou in de werking eener doos bestaan, die der gunstelinge moest worden toegezonden, en die door LATUDE zelven was toebereid. De zaak maakte veel gerucht,

maar de *intrigue* werd weldra ontdekt, en nadat de berigtgever in hechtenis was genomen, werd hij eerst in *Bicêtre* opgesloten, van waar hij trachtte te ontsnappen, hetwelk hem naar *Vincennes* deed overbrengen. Nieuwe pogingen, om zich de vrijheid te verschaffen, deden hem nog gestrenger behandelen: hij werd in de *Bastille* opgesloten. Achttien maanden later werd hij uit het gevangenhok, waarin men hem had geworpen, in eene kamer overgebragt, alwaar hij tot ongeluksgezel had, eenen jongeling ALÈGRES genaamd, dien mevrouw DE POMPADOUR evenzeer in deze gevangenis hield opgesloten. Hij ontsnapte met hem in 1756, werd te *Amsterdam* aangehouden, en naar de *Bastille* terug gevoerd. Men kluisterde hem aan handen en voeten: ondanks het knellende van zijnen toestand, begon hij zich aan zijnen staat te gewennen, en gevoelde zelfs oogenblikken van tevredenheid. Hij maakte rotten tam, bedacht nuttige ontwerpen, en troostte zich altijd met de hoop van eenmaal in vrijheid te zullen worden gesteld. Intusschen verliepen de jaren, zonder de minste verandering in zijn lot te brengen: hij werd wanhopig, en zou, zonder de liefdadigheid zijner opzieners den hongerdood gestorven zijn. De dood van mevrouw DE POMPADOUR bragt niet de minste verzachting in zijn lot: hij veranderde van gevangenis. In 1764 naar *Vincennes* overgebragt, ontsnapte hij en werd weder gevangen genomen; naar *Vincennes* teruggebragt, werd hij naar *Charenton* vervoerd, alwaar zijne vijanden hem gedurende 2 jaren, als eenen krankzinnige, die hij niet was, deden behandelen. In 1777 kreeg hij zijne vrijheid weder, onder voorwaarde echter van in zijne geboorteplaats te blijven. LATUDE overtrad dit bevel, werd op nieuw in hechtenis genomen, en in *Bicêtre* opgesloten; hij kwijnde aldaar verscheiden jaren, te midden van allerlei slag van boosdoeners. In 1784 viel eene memorie, door hem voor den president DE GOURGUES vervaardigd, in handen van LE GROS, eene handelaarster te *Parijs*, die zijn lot ter harte nam, en aan welke het gelukte hem, in 1784, zijne gevangenis te doen verlaten. In 1790 verleende de nationale vergadering aan LATUDE een jaargeld tot onderhoud, maar hij zag zich weldra den speelbal der gemeente van *Parijs*, en hij was zonder hulpmiddelen, toen hij, in 1793, door een vonnis, te-

gen de erfgenamen van mevrouw DE POMPADOUR, en van den heer AMELOT, de bewerkers zijner gevangenschap, eene jaarwedde verkreeg. Hij is te *Parijs*, den 1 Januarij 1805, overleden.

LAU (THEODORUS LODEWIJK), een beruchte Spinosist der achttiende eeuw, raadsheer van den hertog van *Coerland*, heeft zich ongelukkiglijk bekend gemaakt, door eene verhandeling, te *Frankfort*, in 1717, onder dezen titel gedrukt: *Meditationes philosophicæ de Deo, mundo, homine*, in 8.vo van 48 bladzijden, zonder jaartal en drukoord. Dit boek werd verboden, waardoor hetzelve zeer zeldzaam is geworden. LAU zegt in hetzelve: *Deus est materia simplex: ego materia modificata..... Deus oceanus; ego fluvius..... Deus terra, ego gleba.....* Zie daar de dolzinnigheden tot welke de trotsche en onvoorzigtige rede overslaat wanneer zij zich van de openbaring, de getrouwe bewaarster van haar licht, afscheidt. Hij heeft ook eenige staatkundige verhandelingen geschreven, die niet beter zijn dan zijne godgeleerde verhandelingen.

LAUBAINE (YRIER DE MAGONTHIER DE), in 1641, in *Limousin* geboren, kwam door zijne diensten tot den rang van luitenant-generaal, en maakte zich denzelven waardig door de bewijzen van moed, welke hij bij verschillende gelegenheden aan den dag legde. In 1704 tot gouverneur van *Landau* benoemd, werd hij aldaar door de beide legers berend, onder de bevelen van prins LODEWIJK van *Baden* en prins EUGENIUS, ondersteund door het observatie leger van lord MARLBOROUGH; hij verdedigde de plaats, gedurende 69 dagen, en verkreeg eene eervolle capitulatie. Hij werd tot groot-kruis der orde van den H. LODEWIJK verheven, en begaf zich naar *Parijs*, alwaar hij in 1706 overleed.

L'AUBESPINE. — *Zie* AUBESPINE.

LAUBRUSSEL (IGNATIUS DE), een Jesuit, te *Verdun*, in 1663 geboren, onderweesmet roem in zijne orde, werd provinciaal van *Champagne*, en vervolgens studie-prefekt van prins LODEWIJK van *Asturië*, en toen die prins in den echt trad, werd hij biechtvader der prinses. Hij overleed te *Porto-Santa-Maria*, in *Spanje*, in 1740, na eenige werken in het licht te hebben gegeven. De meest bekende zijn: 1.° *Verhandeling over de misbruiken*

der critiek in het stuk van Godsdienst, *Parijs*, 1710, 2 dl.n, in 12.mo, aan den Heer DE ROHAN, later kardinaal, opgedragen. — 2.o *Leven van pater KAREL van Lotharingen*, een Jesuit, *Nancy*, 1733, in 8.vo Zijn oogmerk was, om de Godsdienst, op de onvermogende slagen, welke de ongeloovigen en ketters aan dezelve toebrengen, te wreken: er komen goede zaken in voor, maar dezelve zouden met meer waardigheid en nadruk kunnen voorgedragen worden.

LAUD (WILLIAM), aartsbisschop van *Canterbery* of *Kantelberg*, en minister van staat onder KAREL I, beroemd door zijne talenten en door zijne standvastigheid in zijne ongelukken, werd te *Reading* in *Engeland*, in 1573 geboren. Hij aanvaardde den doctoralen hoed te *Oxford*, werd eerst kapellaan van JACOBUS I, daarna achtereenvolgend bisschop van *St. David*, van *Bath* en van *Laodes*; na den dood van ABOOT, zijnen tegenstander, verkreeg hij den stoel van *Canterbery*. Men beschuldigde hem van de *puriteinen* te vervolgen, die later zijnen val bewerkten. Hij volgde den beruchten hertog van BUCKINGHAM in het ministerie op. Men schrijft hem het reglement toe, in 1622 door koning JACOBUS uitgevaardigd, om aan de predikanten te verbieden, van op den kansel, onderwerpen der voorbeschikking, of der koninklijke voorregten te behandelen. Hij spoorde den koning aan, om de negen en dertig artikels der *anglikaansche geloofsbelijdenis* te doen herdrukken, en zijn verlangen was, om het anglikaansche *ritus*, voor alle Britsche kerken algemeen te maken, en in de godsdienstoefeningen den luister der Roomsche plegtigheden te herstellen, ten einde de algemeene primaat der godsdienst te worden. Zijne verkleefdheid aan KAREL I was hem noodlottig. De vijanden van dien vorst deden hem in den *Tower* van *Londen* plaatsen. Hij werd door het parlement beschuldigd van de Catholijke godsdienst te willen invoeren, van getracht te hebben, de Roomsche kerk met de Anglikaansche te vereenigen. Nadat KAREL geheel verslagen was, en dat de muitelingen niets meer te vreezen hadden, liet men dezen beroemden prelaat in 1644 onthoofden. Men heeft van hem een *verdedigschrift der Anglikaansche kerk*, tegen FISHER,

Londen, 1639, in fol. Dit is de verdediging der scheuring en der ketterij, die genoegzaam bewijst, dat het zonder grond is, dat men hem beschuldigde van stappen ten voordeele der Catholijke kerk te hebben gedaan. WARTHON gaf in 1695, het *leven* van dien aartsbisschop, in fol. in het licht. Hetzelve is belangrijk en wordt zeer gezocht. Men vindt in hetzelve het proces van LAUD, door hem zelven in den *Tower* zeer naar waarheid geschreven.

* LAUDENOT (LOUISE), ook na hare religieuze professie *Moeder van den H. JACOBUS* genaamd, was de dochter van eenen lijfarts des konings van *Frankrijk*, en onderscheidde zich voornamelijk door hare godsvrucht. Na het besluit te hebben genomen, om de wereld te verzaken, begaf zij zich onder de Benediktijner nonnen van de abdij van *Montmartre*, legde er hare gelofte af, en onderscheidde zich aldaar door hare regelmatigheid en hare deugden. Zij had eene zorgvuldige opvoeding ontvangen, bezat talenten, en schreef met ongedwongenheid. LOUISE deed dezen gelukkigen aanleg tot de eer van God strekken, door geestelijke werken tot stichting van den naaste te schrijven. Men heeft haar te danken: 1.° *Catéchisme etc.* (*Catechismus der deugden en ondeugden*). — 2.° *Médtiation etc.* (*Overweging over de levens der Heiligen, voor al de feesten des jaars, en over de voornaamste feesten des Heeren en der H. Maagd*). — 3.° *Exercices etc.* (*Oefeningen voor de H. Communie en voor de Mis*), enz. Deze godvruchtige maagd overleed heiliglijk in haar kloosster den 27 Mei 1736.

LAUDON (GEDEON ERNST, vrijheer van), eigenaar van een Duitsch infanterie-regiment, groot-kruis der militaire orde van MARIA THERESIA, veldmaarschalk des Oostenrijkschen legers, een der bekwaamste en gelukkigste veldheeren der 18.e eeuw, werd te *Tootzen* in *Lijfland*, in 1716, uit eene oude familie des lands geboren. Hij maakte zijne eerste veldtogten, onder den maarschalk MÜNCHEN, in den oorlog van 1738, en was tegenwoordig bij de inneming van *Oczakow*, in de veldslagen van *Chocxim* en *Stawutschane*, alwaar de Turken geheel verslagen werden. Toen hij in 1756 met den rang van luitenant-kolonel, naauwelijks in dienst

van het huis van *Oostenrijk* was getreden, baande hij zich zoo zeer den weg tot den roem, dat hij zich binnen een jaar tot artilleriegeneraal verheven zag, en binnen drie jaren tot commandant-en-chef van een geheel leger. Hij bevrijdde *Olmutz* van het beleg der Pruissen, sloeg den koning te *Kunersdorf*, bij *Frankfort aan de Oder*, en na den generaal FOUCQUET te *Landshut* gevangen te hebben genomen, nam hij *Glatz* en *Schweidnitz* stormenderhand in, en bedwong eindelijk den voortgang van FREDERIK, in eenen oorlog, die voor het huis van *Oostenrijk*, noodlottig had kunnen worden. Hij was het evenzeer, die in 1778, na tot maarschalk te zijn bevorderd, en aan het hoofd van 60000 man te zijn geplaatst, belette, dat prins HENDRIK van *Pruissen*, zijn leger met dat van den koning zijnen broeder, in *Boheme* vereenigde. In 1788 en 1789 maakte hij zich meester van *Dubitza*, *Novi*, *Gradisca* en *Belgrado*. In 1790 tot algemeen bevelhebber in *Boheme* en in *Moravië* benoemd zijnde, overleed hij den 14 Julij in zijn hoofdkwartier van *Neu-Ditschein*. FREDERIK II stelde zijne krijgstalenten op prijs terwijl hij tevens zijne wakkerheid en buitengemeene werkzaamheid vreesde. Hij noemde hem zijne *schildwacht*, en zeide dat *hij de schikkingen der overige veldheeren achtte, maar de veldslagen van* LAUDON *vreesde*. De levensloop van dezen grooten veldheer is niet altijd even schitterend geweest en er zijn verscheiden tijdvakken geweest, waarin hij als in eene volslagene vergetelheid bleef; want wat de gunst van het hof betreft, zoo kon hij zich enkel in de laatste maanden zijns levens van dezelve verzekeren. Eenvoudig in al zijne manieren, een vijand der vleijerij en kuiperijen, van al de middelen beroofd, welke de rijken bezitten, om zich in de wereld te doen gelden, en te midden zijner zeldzame hoedanigheden, geheel op zich zelven staande, deed LAUDON nooit den minsten stap, om de gunst der hovelingen te winnen, voor welke zijne groote verdiensten slechts een voorwerp van verbaasdheid was, zoo als hij dat der bewondering van de ministers en van alle burgers was. Hij was in de Luthersche godsdienst opgevoed, doch werd door volkomene overtuiging Catholijk en was getrouw aan al de pligten door de godsdienst voorgeschreven. Voor zijn overlijden, ontving hij met

levendige godsvrucht, de heilige Sacramenten. Hij had hetzelfde voorbeeld gegeven, toen hij in 1788 naar de legerplaats van *Dubitza* vertrok, en verliet de kerk, om zich onmiddellijk bij het leger te voegen. In de legerplaats aangekomen, ontwaarde hij, dat men het morgen- en avondgebed verzuimde, en niets ging hem meer ter harte, dan om dit Christelijk gebruik te herstellen. Het leger betreurde hem als eenen vader, als het onderpand zijner zegepralen. Toen hij in zijne laatste oogenblikken de officieren, die rondom zijn bed stonden, in tranen zag smelten, troostte en bemoedigde hij hen, door woorden uit de ware wijsbegeerte geput: hij beval hun aan, de godsdienst steeds met de dapperheid te vereenigen van zich voor datgene te wachten, wat men de grondregels der sterke geesten noemt, er deze gedenkwaardige woorden bijvoegende: » Aan mijn vertrouwen op God, heb ik al den voorspoed te danken, dien ik gehad heb, zoo wel als den troost, dien ik smaak, op den oogenblik van voor Hem te verschijnen, van een ooggetuige heeft men deze bijzonderheden vernomen. Hij heeft zelf het volgende grafschrift voor zich vervaardigd: *Commemoratio mortis optima philosophia.*

LAUDUN. — Zie DELAUDUN.

LAUGIER (MARCUS ANTONIUS), in 1713 te *Manosque* in *Provence* geboren, begaf zich reeds vroegtijdig onder de Jesuiten. Hij wijdde zich aan den predikstoel toe, en predikte met roem aan het hof. Na de maatschappij van JESUS verlaten te hebben, wendde hij zich tot de schoone kunsten. Zijne *Essai etc.* (*Proeve over de bouwkunde*), *Parijs*, 1753, in 12.mo, 1755, 8.vo, bewees, dat hij geboren was, em dezelve te oefenen. Er komen ongetwijfeld eenige gewaagde aanmerkingen in dit werk voor, maar men vindt er nog meer juiste en gezonde denkbeelden in. Daarenboven is hetzelve wel geschreven. Eenigen tijd daarna, gaf hij in het licht *Observations etc.* (*Aanmerkingen over de bouwkunde*), 1765, in 12.mo, en *Manière etc.* (*Wijze, om de schilderkundige werken te beoordeelen*), 1771, in 12.mo, die het bewijs voltooiden dat hij de begaafdheid bezat, om de grondbeginselen en moeijelijkheden dier kunsten te ontwikkelen. Zijne *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het gemeenebest van Venetië*) die hij, in 1758 en volg. jaren,

in 12 dl.n in 12.mo, in het licht gaf en die *over den vrede van Belgrado*, 2 dl.n; in 12.mo, 1768, verzekerden hem eenen rang onder de geschiedschrijvers. Hij vereenigde in beide op eenige plaatsen na, het kenmerk der waarheid met de verdienste der naauwkeurigheid. De stijl zou in zekere stukken beter bekuischt, en minder hoogdravend, minder met meer redeneer-dan geschiedkundige trekken, en verwarde vergelijkingen overladen kunnen zijn. Nog heeft men van hem: 1.o *Paraphrase etc.* (*Omschrijving van de Miserere*), naar SIGNERI vertaald, in 12.mo — 2.o *Voyage etc.* (*Reize naar de Zuidzee*) naar het Engelsch, 1756, in 4.to, en in 12.mo — 3.o *Apologie etc.* (*Verdediging der Fransche toonkunst*), tegen J. J. ROUSSEAU. — 4.o *Oraison etc.* (*Lijkreden van den prins de Dombes*), vol schoonheden eener ware welsprekendheid. Deze achtbare schrijver overleed in April 1769.

* LAUJON (PETRUS), een dichter in 1727 te *Parijs* geboren, stond in vriendschapsbetrekking met PIRON, COLLÉ, PANARD, en al de boertige mannen van zijnen tijd, wier kwinkslagen hij zeer wel navolgde, en die bij hem soms in bijtende en hekelachtige trekken ontaardden. Hij was lid der Fransche akademie, en deken der liedjesdichters. Hij overleed te *Parijs* in 1811, en heeft nagelaten: *Ismene en Ismenias*, treurspel in drie bedrijven; *l'Iconstant* (*de Onbestendige of de Kamermeisjes*), blijspel in vijf bedrijven, in proza, in 1777 ten tooneele gevoerd; *l'Ecole etc.* (*de school der vriendschap* — en *de nieuwe school der moeders*), blijspelen, elk in één bedrijf, *Le couvent* (*Het klooster*), blijspel in één bedrijf; dit is eene hulde, welke een 65-jarige grijsaard aan de omwenteling meende verschuldigd te zijn; zangspelen, zoo als *Sylvia*, in drie bedrijven, 1770; boertige *Opera*'s, zoo als de *Vijftienjarige verliefde*, in drie bedrijven; *de gewaande dichter* in drie bedrijven, enz. enz. keerdichten, dansspelen, enz. en eene verzameling van liederen, onder den titel van *A-propos de Société* in het licht gegeven, 1776, 3 dl.n in 12.mo Men ontwaart in de gedichten van LAUJOU, ongekunsteldheid, vuur en vele verbeeldingskracht. Zijne *werken* zijn gezamenlijk uitgegeven, *Parijs*, 1811, 4 dl.n in 8.vo

* LAULAHNIER (MICHAËL

Jozef de), bisschop van *Egea in partibus*, te *Cheylard*, in het *Vivaresche*, in 1718 geboren, werd in 1776 tot bisschop gezalfd. Hij wijdde zijnen tijd en zijne pen aan de verdediging der godsdienst toe, en gaf onder den naam van een oud militair verscheiden werken tegen de nieuwere wijsbegeerte in het licht. Er bestaan van hem: 1.° *Essai etc.* (*Proeve over de Christelijke godsdienst, en over het stelsel der nieuwere wijsgeeren* enz.) door eenen ouden afgezonderden militair, *Parijs*, 1770, in 12.mo — 2.° *Pensées etc.* (*Gedachten over verschillende onderwerpen*), id. *Langres* en *Parijs*, 1773, in 12.mo — 3.° *Réflections etc.* (*Critische en vaderlandsche overwegingen, voornamelijk, om tot behoedmiddel te dienen tegen de grondbeginselen der wijsbegeerte*), 3.e herziene, verbeterde en vermeerderde uitgave, *Nyon*, 1780, in 12.mo: De schrijver van het *Woordenboek der naamloozen of ongenoemden*, is van gevoelen, dat de beide eerste werken, in het laatste ingesmolten zijn, en da het daarom als eene derde uitgave wordt voorgedragen. Men meent, dat deze bisschop, in 1788 overleed.

Launay (Petrus de), een schrijver der zoogenaamde hervormde godsdienst, te *Blois*, in 1573 geboren, liet eenen post bij de geldmiddelen, den titel van secretaris des konings, en al de vooruitzigten der fortuin varen, om zich op de beoefening der gewijde boeken toe te leggen. De protestanten van *Frankrijk*, stelden in hem een buitengewoon vertrouwen. Hij werd tot alle provinciale en nationale synoden, die in zijnen tijd gehouden werden, afgevaardigd; en overleed in 1662, door zijne sekte zeer betreurd. Men heeft van hem: 1.° *Omschrijvingen* op de brieven van den H. Paulus, op Daniël, het boek *Ecclesiastes*, de *Spreuken* en de *Openbaring*. — 2.° *Remarques etc.* (*Aanmerkingen op den Bijbel, of verklaring der moeijelijke woorden, volzinnen en beelden der H. Schrift*), *Geneve*, 1667. Deze beide werken, worden door de Calvinisten op prijs gesteld.

Launay (Franciscus de), een schrijver over het staatsregt, te *Angers* in 1612 geboren, werd tot advokaat bevorderd te *Parijs*, in 1638, volgde de pleitzaal, pleitte, schreef en consulteerde met denzelfden roem. Hij bekleedde den eersten leerstoel van het Fransche regt, in 1680, in het collegie van

Kamerijk gesticht, en opende zijne lessen met eene verhandeling, waarin hij bewees, » dat het Romeinsche regt, het gewone regt van *Frankrijk* niet is." Du Cange, Bigot, Coutelier, Ménage en verscheiden andere geleerden schepten er vermaak in, om zich met hem te onderhouden. Zij vonden in zijne gesprekken, eene onuitputtelijke bron, van de zekerste grondbeginselen der oude en nieuwere regtsgeleerdheid. Zijne zeden zetten zijner kunde grooten luister bij: dezelve waren zacht en zuiver, zijne godsvrucht opregt, zijne Christelijke liefde weldadig. Hij wist niets te weigeren, maar terwijl hij de ellendigen en vooral diegene, welke veeleer uit luiheid, dan uit behoefte bedelde, ondersteunde, zeide hij hun: » Gij zoudt wel kunnen werken, om in uwe behoefte te voorzien; ik sta des morgens ten vijf ure op, om mijn levensonderhoud te verdienen." Deze achtenswaardige man overleed in 1693. Men heeft van hem eene 1.o *Verhandeling over het jagtregt*, 1681, in 12. mo — 2.o *Remarques etc.* (*Aanmerkingen over de instelling van het Romeinsche en Fransche regt*), in 4.to, 1686. — 3.o *Commentarium op de Romeinsche landregten*, 1688, in 8.vo

* Launay (Joannes Baptista), een beroemde metaalgieter te *Avranches*, in het Fransch *Kanaal-Departement*, den 20 Maart 1768 geboren, volbragt eerst zijne studiën bij de Jesuiten, met oogmerk om den geestelijken staat te omhelzen. De staatkundige gebeurtenissen veranderden zijne bestemming; ten gevolge der omwenteling van 1789 bij zijne bloedverwanten teruggeroepen, legde hij zich met geestdrift toe op de werktuigelijke kunsten. De oproeping tot de krijgsdienst plaatste hem onder de standaards der Republiek: van eenvoudig soldaat werd hij weldra kapitein. Aan het materiele des legers verbonden, werd hij met het opzigt der geschutgieterij belast. Hij was het, die in 1802, de werkzaamheden der gieterij van de *Pont des arts*, in 1805, van de *Pont d'Austerlitz*, en in 1806 van de zuil der *Place Vendôme* bestuurde, die den 15 April 1809 ten einde werd gebragt. Ondanks de door hem bewezene diensten overlaadde hem het bestuur met verdrietelijkheden en onregtvaardigheden. Eene langdurige en smartelijke ziekte sleepte hem den 23 Augustus 1827 in het graf. Hij heeft in handschrift nagelaten: *Manuel etc.* (*Handboek voor den gieter in al-*

lerlei metalen, of enz.), 2 dl.n, in 18.mo, met een aantal platen. Dit werk is eene onvermijdelijke aanvulling van het werk van den beroemden MONGE over het gieten van kanonnen, en het is des te belangrijker voor de officieren der artillerie, daar zij in de proefnemingen van den Heer DE LAUNAY, eene steeds beredeneerde verhandeling, en dikwerf de oplossing der vraagpunten zal vinden, welke men hen ten allen tijde over het gieten der metalen opgeworpen heeft.

LAUNOY (MATTHEUS DE), priester van *Ferté-Alais*, in in het diocees van *Sens*, werd in 1560 Protestantsch, en oefende het predikambt te *Sédan* uit, alwaar hij in den echt trad. Een ergerlijk tooneel, waartoe hij in die stad aanleiding gaf, noodzaakte hem, om de vlugt te nemen. Hij werd weder Catholijk en ontving een domheerschap te *Soissons*. Na de partij der ligue te hebben omhelsd, stelde hij zich aan het hoofd van de factie der zestienen, en was de regtsvorderaar van den dood van den president BRISSON. Nadat de hertog van *Mayenne*, de moordenaars van dien overheidspersoon had doen vervolgen, begaf LAUNOY zich naar *Vlaanderen*, en overleed aldaar. Men heeft van hem: de *Beweegredenen zijner bekeering*, en een *Antwoord op de lasteringen*, welke hij beweerde, dat de predikanten tegen hem hadden uitgestrooid, en eenige geschilschriften.

LAUNOY (JOANNES DE), te *Valderic*, een dorp in *Normandyë* bij *Valognes*, in 1603 geboren, aanvaardde den doctoralen hoed in 1634. Eene reis, welke hij naar *Rome* deed, breidde zijne geleerdheid uit, en verschafte hem de vriendschap en achting van HOLSTENIUS en ALLATIUS. Te *Parijs* teruggekeerd, sloot hij zich in zijne studeerkamer op, en verzamelde de stukken der Kerkvaders en gewijde en ongewijde Schrijvers over allerlei onderwerpen. De *Conferentiën*, welke hij elken maandag aan zijn huis hield, waren eene soort van Akademische school, waarin men zich kon onderrigten, maar ook somtijds van het spoor dwalen; en daar dezelve het voorkomen van sluipvergaderingen aannamen, waarin zich verdachte lieden begaven, verbood de koning dezelve in 1636. Men hield zich in dezelve veel met RICHER en zijne gevoelens bezig en men trachtte een democratisch en regeringloos stelsel *interocren*, dat aan geene maat-

schappij paste, en het gezag der Catholijke kerk in deszelfs grondslagen zou ondermijnen. Om aan de aandacht des publieks eene afleiding te geven, deed men den legenden den oorlog aan, door de fabels aanteranden, welke dezelve bevatten; terwijl men te gelijker tijd verscheiden ware of waarschijnlijke daadzaken, die de critiek van DE LAUNOY, niet van de gewaande daadzaken onderscheidde, geenszins spaarde. Dit doet LAUNOY *den Ontnestelaàr der Heiligen* noemen. Ook zeide de pastoor van *St. Roch:* »Ik maak steeds eene diepe buiging voor hem, uit vrees, dat hij mij, mijnen heiligen ROCHUS ontneme." De president DE LAMOIGNON verzocht hem eens den heiligen YON, patroon, van een zijner dorpen, toch geen leed aan te doen. » Hoe zou ik hem leed kunnen berokkenen, antwoordde de leeraar, ik heb de eer niet van hem te kennen. Hij had de *heilige CATHARINA* martelares uit zijnen kalender geschrapt, en las op haren feestdag eene *Requiem*-Mis, even alsof het gebrek aan geloofwaardigheid in de akten eener Heilige door de Kerk van God vereerd, tegen haar bestaan of hare heiligheid kon doen besluiten (zie CATHARINA). Het zij men zulks als smaak, of als gemaaktheid beschouwe, hij leefde steeds arm en eenvoudig, en was een vijand van allen uitwendigen luister. Liever wilde hij zich van de *Sorbonne* doen uitsluiten, dan de censuur van Dr. ARNAULD, door *Rome* en de kerk van *Frankrijk* veroordeeld, te onderteekenen. Hij ging nog verder, hij schreef tegen het *formulier*, van de vergadering der geestelijkheid van 1656. Hij overleed in 1678, in het *hôtel* van den kardinaal D'ESTRÉES. De abt GRANET heeft eene uitgave zijner *werken* geleverd, 5 of 10 dl.n in fol; hij heeft er het leven des schrijvers bijgevoegd, en verscheiden zijner schriften, die het licht nog niet gezien hadden. Deze *criticus* schrijft noch met zuiver- noch met sierlijkheid: zijn stijl is hard en gewrongen. Hij drukt zich op eene geheel bijzondere wijze uit, en geeft aan zeer gewone dingen zeer zonderlinge wendingen. Zijne aanhalingen zijn menigvuldig, buitengemeen lang, en des te vervelender, daar hij niet vreest, dezelve te herhalen: men moet hem wel wantrouwen, want wanneer eene aanhaling hem hinderlijk was, verminkte hij dezelve, en droeg dezelve met

eene ongeloofelijke schaamte zoodanig voor als hij dezelve misvormd had; de uitgever zelfs zijner werken, haalt er een treffend voorbeeld van aan. Met oogmerk, om te bewijzen, dat echtbreuk den huwelijksband verbreekt, haalt hij eenen brief aan van Paus JOANNES VIII, waarin gezegd wordt. *Nulli ratione prorsus illi conceditur aliam vivente priore conducere;* en, den brief naar zijn stelsel plooijende, snijdt hij de woorden weg *nulla ratione prorsus*, en zich aan de woorden houdende *illi conceditur*, besluit hij op eene zegevierende wijze, terwijl hij roept: *quid clarius, vel expressius?* En dit is niet de eenige verminking van dien aard in denzelfden brief van JOANNES VIII. De meeste zijner redeneringen zijn niet veel juister dan zijne aanhalingen, en hij schijnt dikwijls andere inzigten te hebben gehad, dan die, welke hij te kennen geeft. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *De varia ARISTOTELIS fortuna in academia parisina* (zie ARISTOTELES). — 2.° *De duobus DIONYSIIS.* — 3.° *Historia gymnasii Navarræ*, vol geleerde nasporingen. — 4.° *Inquisitio in chartam immunitatis Sancti-Germani-a-Pratis*, een van aanhalingen overvloeijend werk. — 5.° *De commentitio LAZARI, MAGDALENÆ, MARTHÆ et MAXIMINI in Provinciam appulsu*, waarin hij geheel en al de overlevering der Provençalen verwerpt, betrekkelijk de aankomst in *Provence*, van LAZARUS, MAGDALENA en MARTHA; eene overlevering, over welke de Bollandisten gunstiger schijnen gedacht te hebben. — 6.° *De auctoritate negantis argumenti.* LAUNOY geeft al te veel kracht aan dit argument; maar hij maakte er zulk een groot gebruik van in zijne critiek, dat hij dezelve wel moest doen gelden. — 7.° *De veteribus parisiensium basilicis*, geleerd en belangrijk. — 8.° *Judicium de auctore librorum DE IMITATIONE CHRISTI.* (Zie AMORT). — 9.° *De frequenti confessionis et eucharistiæ usu.* — 10.° *De cura ecclesiæ pro sanctorum reliquiis*, een oordeelkundig werk. — 11.° *De cura ecclesiæ pro miseris et pauperibus*, vol geleerde aanmerkingen. — 12.° *De veteri ciborum delectu in jejuniis*, dat dezelfde lof verdient als het voorgaande. De schrijver beweert in hetzelve, dat men in eenen volstrekten zin met vleesch kan vasten; hij schreef het bij gelegenheid van het beleg van *Parijs*; maar in deze laatste jaren maakten oppervlakkige

geesten er misbruik van, om de tucht der kerk te ondermijnen. — 13.° *De scholis celebrioribus a* CAROLO MAGNO *exstructis*, er komen nasporingen in voor. — 14.° *De sacramento unctionis extremæ.* — 15.° *Romanæ ecclesiæ traditio circa simoniam;* het onderwerp is er in uitgeput. — 16.° *De vero auctore fidei professionis quæ* PELAGIO, AUGUSTINO *et* HIERONYMO *tribui solet.* — 17.° *Brieven*, afzonderlijk gedrukt, *Cambridge*, 1689, in fol. — 18.° Verscheiden schriften over *de ware overlevering der kerk, betrekkelijk de genade*, en over verschillende punten van geschiedkundige critiek, enz. — 19.° *Regia in matrimonium potestas*, in 4.to; een werk, waarin het Christelijke huwelijk, eene louter burgerlijke zaak wordt, wijl de schrijver aan de kerk het regt betwist, om wettige beletselen daar te stellen, en zulks uitsluitend aan de vorsten toeschrijft, tegen de uitdrukkelijke leer der kerkvergadering van *Trente;* want zulks is zekerlijk de zin van den canon, die den vloek uitspreekt over degene, die loochenen, dat de kerk de magt bezit, om wettige beletselen daar te stellen. De regtzinnige schrijvers aller natiën komen hierin overeen. »Nooit, zegt de kardinaal aartsbisschop van *Mechelen*, in zijne verklaring van 1789, nooit is er over dat onderwerp eenig geschil onder de Catholijke leeraars ontstaan; zij hebben als eene bewezene en ontegensprekelijke waarheid aangenomen, dat de kerk van JESUS CHRISTUS de magt had ontvangen, om wettige huwelijksbeletselen daar te stellen, en hebben deze leer, onder de in de kerkvergadering van *Trente* besliste punten gerangschikt, zoodat men in alle Catholijke landen met verbazing en verontwaardiging werd bevangen, toen D.r LAUNOY de vermetelheid had, van die magt aan de kerk te betwisten. Deze vermetelheid wekte in den beginne de vertoogen op van de gelijktijdige schrijvers, en haalde den schrijver den blaam van de bisschoppen zijner natie en van de geheele Christenheid op den hals. Zijne vreemde stelling bragt niet de minste verandering te weeg, noch in de god-, noch in de regtsgeleerdheid: het werk aan *Rome* onderworpen, werd aldaar onder de gevaarlijke boeken gerangschikt, vanwaar het in de vergetelheid en verachting verviel. Toen men op het einde der achttiende eeuw, de stelling van LAU-

NOY weder opwarmde, ontmoette dezelve, in de Christelijke scholen, dezelfde tegenkantingen, welke dezelve in de zeventiende eeuw had ondervonden; en de Roomsche kerk, de moeder en meesteres aller kerken, steeds oplettend, om den algemeenen schat der leer, waarover het opzigt haar bijzonder is toevertrouwd te bewaren, is niet ten achteren gebleven, om hare stem tegen deze oude nieuwigheid te verheffen, zoo als zulks uit verscheiden bevelschriften van den tegenwoordig regerenden paus blijkt." Buiten deze aanmerkingen, kan men zeggen, dat het gevoelen van LAUNOY, tot de volslagene ondermijning der Christelijke zeden geleidt. Want, indien de wettigheid der huwelijken enkel van het wereldlijk gezag afhangt, wie zal dan den Christenen beletten hunne zusters te huwen, zoo als de beroemde PTOLOMEUSSEN, en met hen geheel *Egypte?* van de gemeenschap der vrouwen in te voeren, zoo als de onvergelijkelijke PLATO zulks wilde, en zoo als de ernstige CATO zulks uitoefende? van volgens den raad van den Arabischen profeet de veelwijverij aan te hangen? van de gruwelijke bruiloften van NERO en SPORUS te vernieuwen? .... en, dat men niet over de natuurwet spreke, als strijdig met deze gruwelen. Kennen wij deze natuurwet beter dan de PLATO'S, de CATO'S, de SOCRATESSEN, enz.? Weten wij niet, dat men van de natuur zoo wel als van de rede, alles maakt, wat men wil, wanneer die eeuwige onmondigen niet onder de voogdijschap der Godsdienst staan? Men ziet daardoor tot welke ongerijmdheden LAUNOY zich door den smaak voor de paradoxe stellingen, en de zucht tot het zonderlinge, de grootste beweegraderen en den besturenden regel zijner gevoelens, liet medeslepen. Dit werk, door zijnen aard en zijn doel voor de regtbank van elken Christen-lezer veroordeeld, werd zulks ook te *Rome* door een besluit van den 10 December 1688. Men kan over dit onderwerp nazien de verhandeling *over het gezag der beide magten*, tweede uitgave, 1788 en 1791, 3e dl. blz. 158 en volgende; *Verdediging van het Christelijk huwelijk*, 1788; *Verzameling van Belgische vertoogen*, 6e dl. dlz. 179 (zie DOMINIS, — ESPENCE, — GERBAIS en GIBERT — J. P. —) Een ander geschrift, over hetwelke men veel gesproken heeft, is vóór zijnen dood verbrand. Een woordenboekschrijver beweert, dat

hetzelve over de gewaande verminking van het leerstellige door de schoolsche godgeleerdheid handelt. Maar het is zeker, dat het werk, hetwelk dit ongerijmde doel vervulde, bestaat, en dat het niet van LAUNOY, maar van FAYDIT is. Het verbrande geschrift was tegen pater ALEXANDRE. LAUNOY had hevige geschillen gehad met de Dominikanen; en het is de pen dier vaders (en niet die der Jesuiten, zoo als CHAUDON zulks beweert), welke hij veinsde te vreezen. Hij zegt zulks duidelijk in zijne *Confirmatio dissert. de vera plenarii apud August. concilii natione*, 2e dl. blz. 131 en. 169; maar deze geveinsde vrees, was van de beide zijden dier religieuzen, eene verfoeijelijke beleediging. LAUNOY had iets zwartgalligs in zijne inborst, hetwelk zich op zijn gelaat kenmerkte. ADRIANUS DE VALOIS schildert hem af, als eene lafhartige en vleijende ziel, als een lastigen en onbeschaamden tafelschuimer. *Quotidie*, zegt hij, *ad optimatum mensas non invitatus accedis, quotidie procerum patinas lingis, et tu quidem eos amicos ac etiam admiratores tuos arbitraris, cum plerique te adversentur spernantque et irrideant, improviso venientem excipiant inviti, quoniam honeste excludere, domove expellere nequeunt. Horum e procerum convivatorumque tuorum numero quidam, magno vir ingenio, magnaque virtute, nuper interrogatus ab amico, quid ita Launojum petulantis linguæ et calami scriptorem mensa sua dignaretur ita respondit: Quid faciam? hunc ego hominem amare non possem, sed molestum effugere non valeo. discedentem e curia in extremis gradibus stans diligenter observat.* — *ADR. VAL. Def. dissert. de basilicis.* Men vindt dezelfde aanhaling in de *werken* van LAUNOY, 4e dl. blz. 361.

LAURA. — Zie NOVES.

LAURATI of LORENZETTI (PIETRO), een schilder, te *Sienna* geboren, leerling van GIOTTO, bloeide in de 14e eeuw. Deze kunstenaar heeft te *Sienna* en te *Arezzo* gearbeid; hij slaagde voornamelijk in het aanbrengen der kleedingen, en om onder de stof het naakte zijner beelden te doen gevoelen. Hij heeft ook uitgemunt in de deelen, welke de vergezigtkunde betreffen. [LORENZETTI is in verscheiden stukken door zijnen broeder AMBROSIUS ge-

holpen, die zeer beroemd is, door zijne *schilderij*, op het stadhuis van *Sienna* geplaatst, en die door even zoo veel zinspelende *beelden*, de *gebreken* van een slecht bestuur voorstelt. Dichtregels, onder elken persoon geplaatst, verklaren het karakter en de teekening van denzelven.]

LAUREA. — Zie LAURIA.

LAUREGIUS. — Zie BARATELLA.

LAURENS (ANDREAS DU), geboren te *Arles*, leerling van LODEWIJK DURET, werd hoogleeraar in de geneeskunde te *Montpellier*, en eerste lijfarts van koning HENDRIK IV. Men heeft van hem onder anderen eene goede *Verhandeling over de ontleedkunde*, in het Latijn, in fol. welke in het Fransch is vertaald. DU LAURENS overleed in 1609.

LAURENS (HONORÉ DU), broeder van den voorgaande, en advokaat bij het parlement van *Provence*, onderscheidde zich in de partij der *ligue*. Weduwnaar geworden zijnde, omhelsde hij den geestelijken staat, en HENDRIK IV gaf hem het aartsbisdom *Embrun*. Hij bestuurde zijn diocees met wijsheid, en overleed te *Parijs* in 1612. Er bestaat van hem: 1° Eene *Verhandeling* over het edikt van HENDRIK III, om de Protestanten met de Catholijke kerk te vereenigen, in 1588, in 8.vo — 2.° *De Conferentie van Surène*, tusschen de afgevaardigden der algemeene staten, en die van den koning van *Navarre*, 1593, in 8.vo

LAURENS. — Zie LORENS.

LAURENT (JACOBUS), de zoon van eenen schatmeester van buitengewone krijgsuitgaven in *Frankrijk*, droeg lang het geestelijk kleed, hetwelk hij in eenen vrij gevorderden leeftijd aflegde. Hij was secretaris van den hertog van RICHELIEU, vader van den maarschalk, overwinnaar van *Mahon*. LAURENT beoefende de dichtkunde; maar hij is minder bekend door zijne gedichten, die zeer middelmatig zijn, dan door de vertaling van de *Geschiedenis van het Ottomanisch rijk*, door SAGREDO, 6 dl.n in 12.mo, *Parijs*, 1724. Nadat de vertaler den ouderdom van 85 jaren bereikt had, verloor hij het leven in eenen brand, welke op den 6 Maart 1726, zijn huis verteerde.

* LAURENT (PETRUS), een graveur, te *Marseille*, in 1739 geboren, was gedurende drie maanden kweekeling van

BALECHOU, maar hij werkte later bij voorkeur naar BERGHEM, LAUTERBURG en POUSSIN. Hij kwam het eerst op het denkbeeld, om de gravure van de voornaamste meesterstukken, welke de galerij van het museum bevatte, in het licht te geven, een werk, hetwelk hij verpligt was, te laten varen, na er zijnen tijd, en een gedeelte zijner fortuin aan te hebben opgeofferd: de eerste reeks werd echter bij zijn leven in het licht gegeven. Deze onderneming is met eenen welverdienden roem voortgezet, door zijnen zoon HENDRIK LAURENT. De heeren HUBERT en ROST geven de naamlijst op, van achttien stukken van dien arbeid, onder welke men voornamelijk opmerkt *den Dood van ridder* D'ASSAS. Maar het stuk, hetwelk LAURENT het meest tot eer verstrekt, is de gravure van den zondvloed, volgens POUSSIN, welke hij in de geheele rijpheid des ouderdoms en der bekwaamheid vervaardigde, en die alleen tegen verscheiden stukken kan opwegen. De uitvoering van LAURENT is vol vuur en vlugheid; hij is vooral wel geslaagd in de landschappen en dieren. Deze kunstenaar is te *Parijs*, den 30 Junij 1809, aan de gevolgen van een' aanval van beroerte overleden.

LAURENTIANUS (LAURENTIUS), hoogleeraar in de geneeskunde, te *Florence* en te *Pisa*, in de 15.e eeuw, vertaalde in het Latijn de *Verhandeling van* GALENUS *over de koortsen*, schreef opheldering op de *Pronostica* van HIPPOKRATES, *Lyon*, 1550, in 12.mo Zijne goede hoedanigheden werden beneveld door eene zwartgallige zwaarmoedigheid, die hem voor zich zelven onverdragelijk maakte. Hij eindigde met in eenen put te springen.

LAURENTIUS (*Heilige*), diaken der Roomsche kerk, onder Paus SIXTUS II, bestuurde in die hoedanigheid de goederen der kerk. Nadat keizer VALERIANUS, door een wreed bevelschrift, het vuur der vervolging had ontstoken, werd SIXTUS aan een kruis gehecht, en beloofde van hetzelve aan LAURENTIUS, reikhalzend, om hem te volgen, dat hij binnen drie dagen de martelkroon zoude ontvangen. Kort daarna werd hij in hechtenis genomen, en de stadhouder van *Rome* vraagde hem, in naam des keizers, naar de schatten, welke hem waren toevertrouwd. Nadat LAURENTIUS een uitstel van drie dagen had verkregen, gedurende welke hij al de Christen-armen verzamelde, stel-

de hij die na verloop derzelve, den stadhouder voor, zeggende: *Zie daar de schatten der Kerk.* Deze wreedaard liet hem eerst strengelijk geeselen, en vervolgens op eenen gloeijenden rooster uitstrekken. De Christen held gelaten in de vlammen, zeide tot zijnen dwingeland: » Ik heb lang genoeg op deze zijde gelegen, doe mij omkeeren, opdat ik aan beide zijden gebraden worde." De stadhouder door de onverschrokkenheid van LAURENTIUS nog woedender geworden, liet hem werkelijk omkeeren: » Eet gerustelijk, zeide de grootmoedige martelaar tot dit bloeddorstige mensch, en proef of het vleesch der Christenen, beter gebraden dan ruw smaakt." Hij bad daarop voor zijne vervolgers, voor zijne beulen, voor de stad *Rome*, en gaf den geest, op den 10 Augustus 258. Zijn dood bekeerde er velen tot het Christendom. Verscheiden Heidenen, door zijne standvastigheid getroffen, omhelsden weldra de godsdienst, die hem dezelve had ingeboezemd. [Sommige *Critici* zijn van gevoelen, dat de *Acten*, die onder den naam van den H. LAURENTIUS bestaan, het werk van eenen monnik der middeleeuwen zijn].

LAURENTIUS, bisschop van *Novare*, naar den stoel van *Milane* verplaatst, heeft zich in den loop der zesde eeuw, door zijne deugden en zijnen herderlijken ijver beroemd gemaakt. Men vindt eenige zijner *Homiliën*, in de *Bibliotheca Patrum*, 9.e d.l

LAURENTIUS (*Heilige*), monnik en priester van *Rome*, werd door Paus GREGORIUS *den Groote*, met den H. AUGUSTINUS ter bekeering der Engelschen gezonden, en doopte een aantal derzelve. Hij volgde den H. AUGUSTINUS in het aartsbisdom van *Cantorbéry* of *Kantelberg* op, en eindigde zijnen apostolischen arbeid in 619. — Men moet hem niet verwarren met den heiligen LAURENTIUS, uit koninklijk Iersch bloed gesproten, die abt van *Glindale* was, en later bisschop van *Dublin* werd. Hij overleed in de stad *Eu*, in *Normandijë*, in 1181.

LAURENTIUS *van Luik*, een Benediktijner religieus, uit het klooster van den H. LAURENTIUS bij *Luik*, van waar hij zijnen naam ontleende, ging van daar over in het klooster van den H. VANNES, te *Verdun*, en schreef eene *Kronijk* der bisschoppen van *Verdun*, en abten van *St. Vannes*, van 1040 tot 1144, voorkomende in het 12.e d.l

van het *Spicilegium* van *dom D'ACHÉRY*, en in het 1.e d.l, der *Geschiedenis van Lotharingen* door dom CALMET.

LAURENTIUS *der Verrijzenis* (*Broeder*), leekebroeder van de orde der Barrevoeter-Karmelieten, te *Herimini* in *Lotharingen* geboren, overleed te *Parijs*, in 1691, in den ouderdom van 80 jaren. FÉNELON, aartsbisschop van *Kamerijk*, die in zeer naauwe verbindtenis met hem had gestaan, schildert hem af als een man, die in zijne ernstigste ziekten vrolijk en in alles en overal een man Gods was. In 1694 heeft men te *Châlons*, zijn *Leven* in het licht gegeven, onder den titel van *Zeden en gesprekken van broeder LAURENTIUS.*

LAURENTIUS *van Brindisi* (*de Gelukzalige*), algemeen overste van de Capucijnerorde, te *Brindisi*, in het koningrijk *Napels*, in 1559, geboren, maakte zich beroemd, door zijne godsvrucht, zijne versterving, zijn ijver en zijne kundigheden. Hij stond in het grootste aanzien, bij keizer RUDOLF II, bij PHILIPPUS III, koning van *Spanje*, bij den keurvorst van *Beijeren* en bij al de Catholijke vorsten; bij verschillende gelegenheden maakte hij de ketters beschaamd, en bewees de grootste diensten aan de kerk. Hij was tot apostolischen nuntius, en resident van den koning van *Spanje* aan het Beijersche hof benoemd; achtereenvolgend naar *Milane*, *Genua*, *Venetië* en *Rome* beroepen, gelukte het hem, om den vrede tusschen de mogendheden te handhaven, die door derzelver betrekkingen wedijverend werden. Hij overleed te *Lissabon*, in 1619. Een bekende schrijver heeft het volgende afbeeldsel van hem geschetst: » Onder het arm en gestreng Capucijner gewaad, onder het uitwendige en den indruk der diep gevoelde Christelijke nederigheid, bezat pater LAURENTIUS DE BRINDISI een groot hart, eenen veel omvattenden geest, een veilig oordeel, eene handelende wijsheid en die vruchtbare deugden, welke er andere voortbrengen, en in de verte uitbreiden, hetgene, wat de levendigheid des geloofs en des ijvers, niet in de grenzen van eenige ruimte kan beperken. De opperpriesters en koningen hebben hem met eerbied aangehoord; hij was de vader en beschermer der volken, de schrik der ketters, en de groote verdediger der geloofs in *Ger-*

manië: met één woord, hij was een heilige en groote man; eigenschappen, die zoo gemakkelijk en natuurlijk vereenigd worden, wanneer de omstandigheden de ontwikkeling der hoedanigheden van den waren Christen begunstigen of verwekken." Pius VI, heeft hem in den rang der gelukzaligen geplaatst. Zijn *Leven*, te *Parijs*, in 1787, in 12.mo gedrukt, is wijdloopig, maar stichtelijk en leerzaam. Men vindt op het einde de lijst zijner werken, die men in handschrift in het Capucijner-klooster van *Venetië* bewaart.

Laurentius Justinianus. — Zie Justiniani.

Laurentius van *Upsal*. — Zie Goth.

Laurentius de Medicis. — Zie Medicis.

Laures (Antonius, ridder de), een Dichter uit *Languedoc*, te *Gignac*, in het diocees van *Montpellier*, uit eene aanzienlijke familie geboren, legde zich met roem toe op de letter- en vooral op de dichtkunde. Hij behaalde vier malen den prijs in de bloemspelen, en werd ook vier malen in de Fransche akademie bekroond. Hij is bekend door zijne vertaling of liever zijne berijmde navolging van de *Pharsalia* van Lucanus, 1 dl. in 8.vo, 1773. [Men vindt in het 3.e deel van den *Esprit des Journaux*, Mei, 1799, eenen Brief van Imbert over dien dichter.] Laures overleed te *Parijs*, in 1778.

Lauri (Philippus), een schilder te *Rome*, in 1623 geboren, en in die stad in 1694 overleden, heeft uitgemunt in het schilderen in het klein van onderwerpen uit de *herscheppingen*, *Bacchusfeesten* en *geschiedkundige stukken*. Zijn penseel is ligt, zijne zamenstellingen bevallig, zijne teekening naauwkeurig; maar zijn koloriet zelden in den vereischten toon, en nu zwak en dan overdreven. Hij heeft eenige landschappen vervaardigd, waarin vele frischheid en smaak wordt opgemerkt. [Het Museum van het *Louvre* bezit van dezen kunstenaar eene schilderij voorstellende den H. Franciscus van *Assisië*, *op zijn ziekbed*, *luisterende met geestverrukking naar een koor van hemelsche Geesten.*]

Lauria (Franciscus Laurentius de), ontleende dezen naam van de stad *Lauria*, in het koningrijk *Napels*, alwaar hij geboren was,

want zijn familie-naam was BRANCATI. Hij werd Franciskaner monnik, en van de eene waardigheid tot de andere, bereikte hij in 1687, onder INNOCENTIUS XI het Romeinsche purper. Deze Kardinaal overleed te *Rome*, in 1693, in den ouderdom van 82 jaren, verscheiden godgeleerde werken nalatende, waaronder datgene hetwelk ten titel voert: *De prædestinatione et reprobatione*, in 4.to, *Rome*, 1688, *Rouanen*, 1705, door de critiek, die hetzelve ondergaan, en den lof, dien men hetzelve toegezwaaid heeft, beroemd is geworden.

LAURIÈRE (EUSEBIUS JAKOB DE), advokaat bij het parlemant van *Parijs*, werd aldaar in 1659 geboren. Hij volgde gedurende eenigen tijd de pleitzaal; maar zijn smaak voor de werkzaamheden der studeerkamer, noodzaakte hem, dezelve te verlaten. Hij onderzocht al de deelen der oude en nieuwere regtsgeleerdheid; ontwikkelde den verwarden mengelklomp van den ouden regtshandel, en ontstak het licht in den duisteren nacht, der oude Gewestelijke regten van *Frankrijk*, en door netelige nasporingen, werd hij de godspraak der regtsgeleerdheid. De beroemdste geleerden van zijnen tijd, stelden er eene eer en een vermaak in, van met hem in betrekking te staan. LAURIÈRE was deelgenoot der studiën van den jongen D'AGUESSEAUS, later kanselier van *Frankrijk*. Deze bekwame man overleed te *Parijs*, in 1728; een aantal regtsgeleerde en oudheidkundige werken nalatende, die echter door derzelver plaatselijke strekking buiten *Frankrijk* weinig van nut zijn.

* LAURISTON (ALEXANDER JACOBUS BERNARDUS LAW, Markgraaf van), Maarschalk en pair van *Frankrijk*, te *Pondichery*, den 1 Februarij 1768 geboren, is de zoon van eenen gouverneur generaal der Fransche volkplantingen aan gene zijde der *Kaap de goede Hoop*, en klein-zoon van den beruchten LAW, wiens financiele stelsel onder het regentschap, aan zoo vele fortuinen den bodem in sloeg (Zie LAW.) In 1784 na al zijne studiën in *Frankrijk* volbragt te hebben, in het koninklijk artillerie-corps getreden, was hij in 1795 reeds kolonel van een regiment van hetzelfde wapen te paard. Het is in deze hoedanigheid, dat hij de eerste veldtogten der omwenteling mede maakte. BONAPARTE, wiens aandacht hij getroffen had, nam hem, tijdens het Consulaat

tot deszelfs adjudant aan, en kort daarna (1800) gaf hij hem den rang van brigade-generaal, met den post van commandant en chef der artillerie-school van *Lafere;* tegelijkertijd belastte hij hem met de verdediging van *Belle-Ile en mer.* Na in 1801 eene diplomatische zending te *Koppenhagen* te hebben vervuld, en de pogingen dier stad, tegen de Engelschen, die dezelve bombardeerden te hebben ondersteund, werd LAURISTON naar *Londen* gezonden, om er de bekrachtiging van het vredestraktaat, tusschen *Frankrijk* en *Engeland* gesloten, overtebrengen. LAURISTON werd te *Londen* met vreugde-gejuich onthaald: het volk ging zelfs zoo ver, dat het de paarden van het rijtuig van den Franschen afgevaardigde afspande en het voorttrok: men weet echter, dat deze vrede slechts een jaar duurde. Men verhaalt, dat hij openlijk de gevangeneming van den hertog van ENGHIEN afkeurde, en dat in eene woordwisseling, welke hij hierover met CAULINCOURT had, hij zijn gevoelen zoodanig uitte, dat hij aan BONAPARTE mishaagde, die hem van toen af van zijnen persoon verwijderde, en hem het bevelhebberschap over een depot der artillerie te *Piacenza* gaf. LAURISTON werd echter kort daarna tot divisie-generaal, en opperbevelhebber van het leger benoemd, dat te *Toulon*, op het smaldeel van den admiraal VILLENEUVE ingescheept was, om zich naar de kusten van *Spanje* te begeven. Na den slag van *Trafalgar*, bij welken hij niet tegenwoordig was, wijl hij vooraf bevel had ontvangen, om zich bij het groote leger in *Duitschland* te voegen, werd hij tot keizerlijk commissaris benoemd, om bezit te nemen van *Venetië*, *Dalmatië*, en de monden van de *Cattharo*. Nadat deze laatste verrigting hinderpalen had ontmoet, werd aan LAURISTON de last opgedragen, om zich meester te maken van *Ragusa* (1806), en er zich in te handhaven, met de 1200 man, die de eenigste magt waren, welke hij te zijner beschikking had. Naauwelijks had hij zich van die stad meester gemaakt, of hij werd door 1,500 man Russen en eene menigte Montenegrijnen aangetast. Na gedurende 25 dagen bijzondere gevechten te hebben moeten verduren, ten einde zich van water te provianderen, was hij in de noodzakelijkheid gebragt, om aan 12,000 vijanden slag te leveren. Tegen zulk eene talrijke magt niet bestand, sloot hij zich in de stad op, en verdedigde zich

met nadruk, noch de bestormingen noch het bombarderen maakte de Franschen versaagd, die eindelijk werden bijgesprongen door den generaal MOLITOR, wiens troepen toenmaals *Dalmatië* bezet hielden. Na deze schoone wapenfeiten, beval BONAPARTE, die het geheele gewigt van dien post kende, aan LAURISTON, om er gedurende den Pruissischen veldtogt te blijven. Hij droeg toenmaals bij tot den aanval van *Castel-Nuovo*, en in deze moeijelijke onderneming, stelde hij zich in den rang der bekwaamste veldheeren van het Fransche leger: het landvoogdijschap van *Venetië* was zijne belooning. In 1808 vergezelde hij BONAPARTE op de groote conferentie van *Erfurt*, en in de staten van het *Rijn-verbond*; hij volgde hem in *Spanje*, en droeg bij tot de inneming van *Madrid*. In 1809 was hij bij het leger van *Italië*, dat hij in *Hongarijë* vervolgde: hij wordt op de eervolste wijze in verscheiden gevechten genoemd, in dat van *Landshut*, in den slag van *Essling*, in het gevecht van *Raab*, en in het beleg dier stad, van welke hij zich meester maakte. BONAPARTE riep hem terug, om hem het opperbevel over de artillerie zijner garde toe te vertrouwen, die zich, zoo als ieder weet in den slag van *Wagram* onsterfelijk maakte. Na dezen roemrijken veldtogt, werd hij tot den keizer van *Oostenrijk* gezonden, en 6 maanden later, vergezelde hij de aartshertogin MARIA LOUISE, die met BONAPARTE den troon van *Frankrijk* ging deelen. Na verscheiden andere minder belangrijke zendingen, werd LAURISTON in 1811 tot afgezant in *Rusland* benoemd; hij verliet dien post in het volgende jaar, en ging zich te *Smolensko* bij het groote leger voegen. Na den ramp van *Moskau*, sloot hij een wapenstilstand met den generaal KUTUSOFF, voerde gedurende den aftogt het bevel over de achterhoede, en ging te *Maagdeburg* het 5e legercorps organiseren. Aan het hoofd zijner troepen, volbragt hij op de schitterendste wijze den veldtogt van 1813. Op den dag van den slag van *Lutzen*, maakte hij zich meester van *Leipzig*, sloeg de vereenigde Russen en Pruissen te *Wessig*; voerde in den slag van *Bautzen* den linkervleugel aan, en maakte zich meester van *Breslau*. Later werd hij met het provisioneel commandement, van het 5e en 11e legercorps belast; hij sloeg den generaal BLUCHER, op de hoogten van *Goldberg*; keerde zegevie-

rende terug uit de gevechten van *Jauer* en *Wachau*, en onderscheidde zich te *Dresden* en te *Leipzig*. In dit laatste gevecht, waarbij *Leipzig* in de magt der vijanden viel (19 Octb. 1813), week hij over de brug van *Lindenau*; dezelve afgebroken vindende, sprong hij te paard in de rivier, doch werd aan de tegenovergestelde zijde krijgsgevangen gemaakt. Naar *Berlijn* gevoerd, keerde hij eerst na de restauratie naar *Frankrijk* terug. LODEWIJK XVIII ontving hem met onderscheiding, versierde hem met het kruis van den H. LODEWIJK, en met het groot lint van het legioen van eer en na den dood van den graaf van NANSOUTI, benoemde hij hem tot luitenant-kapitein van de graauwe musketiers. Op den 20 Maart vergezelde LAURISTON den koning tot *Bethune*, begaf zich vervolgens naar zijn landgoed van *Richemont*, alwaar hij niet verontrust werd, en bleef een stil aanschouwer van de toenmaals plaats hebbende gebeurtenissen. Bij de terugkomst des konings werd hij tot de waardigheid van pair van *Frankrijk* verheven, en met het opperbevel van de eerste divisie der koninklijke garde belast. In 1820 werd hij minister van het huis des konings, legde die portefeuille in 1823 neder, om den maarschalksstaf te ontvangen, en behoorde tot het expeditie leger, naar *Spanje* gezonden, om FERDINAND VII weder op den troon te plaatsen. Deze veldheer is den 11 Junij 1828, aan eenen aanval van beroerte overleden: hij was een dier dappere krijgshelden, die, in de school der omwenteling gevormd, zich met rondborstigheid en regtschapenheid, aan de zaak van het wettige gezag verbonden, welke voor hen de zaak der eer werd.

LAURO (VINCENTIUS), te *Tropea*, in *Kalabrië*, geboren, beoefende reeds vroegtijdig de geneeskunde, en paarde met de kennis dier wetenschap eene groote bekwaamheid in de behandeling der staatszaken. PIUS V, die de geheele verdienste van dien geleerde kende, bevestigde hem in het bisdom van *Mondovi* in *Piemont*. Onder het pauselijk bestuur van GREGORIUS XIII, werd LAURO als nuntius naar *Polen* gezonden. Hij bekleedde deze nuntiatuur achtereenvolgend bij SIGISMUNDUS AUGUSTUS, bij HENDRIK VAN VALOIS, hertog van *Anjou*, en bij STEPHANUS BATTORI. Op zijne overreding, ontving JOANNES III, koning van *Zweden*, den Jesuit, ANTONIUS

PASSEVIN, aan zijn hof, die SIGISMUNDUS, zoon van dien vorst tot de Catholijke godsdienst bekeerde. In erkentenis voor de diensten van LAURO, versierde GREGORIUS XIII, hem in 1583 met het Roomsche purper. In vijf achtereenvolgende conclaven, had LAURO een aantal stemmen, om op den stoel van den H. PETRUS geplaatst te worden. Hij overleed in 1592, in den ouderdom van 70 jaren, met den roem, van zijne verheffing enkel aan zijne verdienste te danken te hebben.

LAURO (JOANNES BAPTISTA), te *Perosa* in 1581 geboren, werd kamerheer van URBANUS VIII, kanonik van de H. MARIA, secretaris van het consistorium, enz. Men heeft van hem: 1.° *Epistolæ*, 1624, in 8.vo — 2.° *Poemata*, 1625, in 12.mo — 3.° *Beknopte lofrede der geleerden, die ten zijnen tijde te Rome woonden, Rome*, 1625, in 8.vo Hij overleed in 1629.

LAUTREC. — Zie FOIX (ODET DE)

LAUZUN (ANTONIUS NOMPAR DE CAUMONT hertog van), in 1634 geboren, wist de gunst van LODEWIJK XIV, en die van mevrouw DE MONTPENSIER (zie dit laatste artikel) te verwerven. Nadat hij in 1689 *Pignerol* verlaten had, stak hij naar *Engeland* over, om koning JACOBUS II in de herovering van zijn rijk behulpzaam te zijn. Deze vorst verkreeg voor hem in 1692 den titel van hertog van LAUZUN. Men kan over zijn karakter en de geschiedenis zijns levens de belangrijke bijzonderheden raadplegen, voorkomende in de memoriën van den hertog DE SAINT-SIMON: de slotsom geeft geen gunstig denkbeeld van dezelve. Maar hij verbeterde zich zeer in de laatste jaren zijns levens, en eindigde met eenen zeer stichtelijken dood, in het klooster der kleine Augustijnen, te *Parijs*, in 1723. Hij liet bij de dochter van den maarschalk DE LORGES, met welke hij, na den dood van mevrouw DE MONTPENSIER, in den echt was getreden, geene nakomelingen na.

LAVAL (GILLES DE), heer van RETZ, maarschalk van *Frankrijk*, uit een beroemd huis van *Bretagne*, vruchtbaar in doorluchtige mannen, geboren, onderscheidde zich door zijnen moed, onder KAREL VI, en KAREL VII. Hij droeg veel bij tot het verdrijven der Engelschen uit *Frankrijk*. De diensten, welke hij aan zijn vaderland bewees, zouden hem onsterfelijk hebben gemaakt, indien hij de-

zelve niet bezoedeld had, door moordpleging, en toomelooze goddeloos- en losbandigheden. Na bij zijne overige misdaden, die van meineed en verraad jegens den hertog van *Bretagne* gevoegd te hebben, werd hij in 1440 veroordeeld, om in het weiland van *Nantes* levend verbrand te worden. De hertog getuige van deze strafoefening, stond toe, dat men hem vooraf wurgde, en dat men zijne overblijfselen begroef. De maarschalk van LAVAL was buitengemeen verkwistend. In dwaze uitgaven, verteerde hij 200,000 gouden kroonen, in gereed geld, die hij in den ouderdom van 20 jaren erfde, en meer dan 30,000 *livres* rente, welke er in die tijden 300,000 waardig waren. Werwaarts hij zich ook begaf, had hij in zijn gevolg een' vrouwenstoet, tooneelspelers, muzijkanten, instrumenten, waarzeggers, toovenaars, eene bende koks, eene troep honden van allerlei soort, en meer dan 200 handpaarden. MEZERAY zegt, dat *hij toovenaars en duivelkunstenaars onderhield, om schatten te vinden, en jongens en meisjes verleidde, die hij daarna doodde, ten einde zich met derzelver bloed te verlustigen.* Zulke gruwelen zouden ongeloofelijk zijn, indien men niet door andere voorbeelden wist, voor welke verregaande verleiding en boosaardigheid het menschelijke hart vatbaar is. Hebben wij niet in de 17.e eeuw eene Hongaarsche dame gezien, achtereenvolgend meer dan 600 meisjes opofferen, aan het hersenschimmige denkbeeld, van zich door derzelver bloed te verfraaijen, en zich eindelijk met derzelver vleesch voeden? Men kan deze onbetwistbare geschiedenis zien in het sierlijke werk van pater TUROCZI, *Hungaria cum suis regionibus*, bladz. 189. — Zie TUROCZI (LADISLAUS).

LAVAL (ANDREAS), heer van *Lohéac* en *Retz*, tweede zoon van JOANNES DE MONTFORT, heer van *Kergorlay* en van ANNA DE LAVAL, wier naam en wapen hij aannam, bewees uitstekende diensten aan koning KAREL VII, die hem tot admiraal, en later, tot maarschalk van *Frankrijk* verhief. In het begin van het bestuur van LODEWIJK XI, werd hij in zijnen post gesuspendeerd; maar die vorst herstelde hem kort daarna, en gaf hem in 1469 de ridderorde van den H. MICHAËL. Hij overleed in 1486, in den ouderdom van 75 jaren, zonder kinderen natelaten, en rijker in roem dan in goederen. In 1455, tegen JOAN-

NES V, graaf van *Armagnac* opgezonden, die geëxcommuniceerd was, wijl hij met zijne eigene zuster in den echt was getreden, had hij hem zoo hevig aangevallen, dat hij hem in eenen enkelen veldtogt van zijne staten beroofde.

LAVAL (URBANUS DE) markgraaf van *Sablé* en *Bois-Dauphin*, maarschalk van *Frankrijk*, en landvoogd van *Anjou*, onderscheidde zich in verschillende belegeringen en gevechten. Hij volgde de partij der *ligue*, werd in 1590, in den slag van *Ivry* gekwetst en gevangen genomen. Hij verzoende zich vervolgens met HENDRIK IV. Zijn invloed nam toe onder het volgende bestuur. Toen de prins van *Condé* en verscheiden andere misnoegden zich vereenigd hadden, om het huwelijk van LODEWIJK XIII met de infante van *Spanje* te beletten, gaven de koningin MARIA DE MEDICIS, en de markgraaf D'ANCRE, haar vertrouweling, aan LAVAL het bevel over het leger, hetwelk zij ter bestrijding der muitelingen op de been bragten; maar hij beantwoordde niet aan het denkbeeld, hetwelk men van zijne talenten had opgevat. Op het einde zijner dagen begaf hij zich naar een landgoed, alwaar hij in 1629, als een vergeten burger overleed.

LAVAL (ANTONIUS DE), Heer van *Belair*, bosch- en watermeester van het oude Fransch gewest *Bourbonnais*, daarna kapitein der kasteelen van *Beaumanoir-les-Moulins*, was zeer ervaren in de talen, de geschiedenis en de godgeleerdheid. Hij heeft een aantal werken nagelaten, en is in 1631, in den ouderdom van 80 jaren overleden.

LAVAL-MONTMORENCY (FRANCISCUS DE), eerste Bisschop van *Quebec*, was de zoon van HUGO DE LAVAL, Heer van MONTIGNI. Hij was in den beginne aartsdiaken van *Evreux*, en werd vervolgens tot den nieuw opgerigten stoel te *Quebec* benoemd, waarvan hij in 1675 bezit ging nemen. Hij stichtte een Seminarie, maakte er zich bij iedereen, door zijne deugd en uitstekende godsvrucht bemind, en overleed er in 1708, in den ouderdom van 80 jaren, na afstand van zijn Bisdom te hebben gedaan. De abt DE LA TOUR, deken van het kapittel van *Montauban*, heeft zijn *Leven* beschreven.

LAVARDIN. — Zie BEAUMANOIR, HILDEBERT en MASCARON.

LAVATER (LODEWIJK), een Protestantsche Controversist, te *Kiburg*, in het kanton *Zurich*, in 1527 geboren, en als predikant der laatste stad, in 1586 overleden, heeft nagelaten eene *Geschiedenis der Sacramentarissen*. *Commentariën* en *Homeliën*. Deze verschillende werken worden door de lieden van zijne partij gelezen. Maar zijne belangrijke verhandeling *de Spectris* (*Geneve*, 1580, in 8.vo, en *Leyden*, 1687, in 12.mo), wordt door iedereen gezocht.

LAVATER (JOANNES KASPAR), een beroemde gelaatkundige, te *Zurich*, den 15 November 1741 geboren, werd onder de Protestanten tot den Geestelijken staat bestemd, dien hij omhelsde; maar terwijl hij de godgeleerdheid beoefende, trok zijne vurige verbeeldingskracht hem tot andere voorwerpen: het lezen van dichtstukken en wijsgeerige werken, welke de 18.e eeuw zag ontluiken, had veel invloed op zijne denkbeelden en zijne werkzaamheden. Het eerste werk, hetwelk LAVATER in het licht gaf, alvorens zijne studiën volbragt te hebben, was een bijtend libel, tegen eenen hoofdschout, die zijn gezag eenigzins misbruikt had. Deze uitgave haalde hem den haat van een aantal zijner landgenooten op den hals: zijne ouders dachten hem door *Duitschland* te moeten laten reizen. LAVATER begaf zich naar *Berlijn*, kwam in vriendschapsbetrekking met den deugdzamen SPALDING, aan wien hij was aanbevolen, en bij wien hij lang vertoefde. Hij maakte kennis met eenige andere door hunne bekwaamheid beroemde personen, die zijne onstuimige inborst zochten te matigen en aan zijne denkbeelden eene nieuwe rigting te geven. In zijn vaderland teruggekeerd, werd hij in 1769 tot diaken en eenigen tijd daarna tot predikant der Protestantsche kerk van *Zurich* benoemd. Hij legde zich met roem op het predikambt toe. Intusschen had hij sedert zijne terugkomst uit *Duitschland*, deel genomen aan godgeleerde geschillen, die hij eerst met gematigdheid verdedigde, doch die hij later tot de onverdraagzaamheid, en bijna tot de wreedheid dreef: hij liet in de daad eenige zijner landgenooten verbannen, onder anderen den heer MEISTER, den geestigsten zijner lofredenaars, en die zich wreekte, door het graf van dengenen, die hem vervolgd had, met bloemen te bestrooijen. Wij zullen onder over de nieuwe rigting spreken, welke LA-

VATER weldra aan zijne denkbeelden gaf, toen hij de kenteekens van de inborst der menschen, en zelfs van hunne bekwaamheden, in hunne bijzondere gelaatstrekken zocht. In 1798, bij den inval der Franschen in *Zwitserland*, verbeeldde hij zich dat dit tijdstip, dat van den eindpaal eeniger misbruiken zoude zijn, en dat enkel edelmoedige denkbeelden, de drijfveder van het Fransche directorium in deze omstandigheid was: nadat eene treurige ondervinding hem geleerd had, dat het belang en het geluk der Helvetiërs, geenszins het beweegrad waren, dat het Fransche bestuur deed handelen, vreesde hij niet, van aan den volksvertegenwoordiger REWBELL, eenen brief, vol vaderlandsliefde en waardigheid te schrijven, waarin hij hem de onderdrukkende maatregelen verwijt, waarmede de gewaande vrienden der vrijheid, het vaderland van WILLEM TELL bezwaarden. Toen *Zurich* in het volgende jaar voor de tweede maal in de magt der Franschen viel, had hij een klein geschil met eenen soldaat, die hem een geweerschot door den onderbuik dreef, en hem eene wonde toebragt, aan welke hij, na 15 maanden de hevigste smarten te hebben verduurd, overleed, zonder te willen dat de moordenaar werd achtervolgd. Anderen zeggen, dat hij als slagtoffer eener bijzondere wraakneming stierf. LAVATER heeft verscheiden werken geschreven, waarvan er slechts een enkel in *Frankrijk* bekend is. In twee verzamelingen, *Pontius Pilatus* en *Handbibliotheek*, heeft hij zijne bijzondere gevoelens in het stuk van godgeleerdheid en zedeleer opgeteekend: de paradoxe en geheimzinnige geest des schrijvers openbaart zich in meer dan eene plaats derzelve. Het schijnt, dat hij altijd eenige stellingen noodig had, in staat om de werkzaamheid zijner droomerijen te oefenen, en om zijnen ingeboren smaak voor het wonderdadige bezig te houden. Zijne prozaïsche zamenstellingen vereenigen, zegt een levensbeschrijver, het *ascetismus* van mevrouw GUYON, den paradoxengeest van J. J. ROUSSEAU, den zachten stijl van FÉNÉLON, en het illuminismus van BÖHME. LAVATER beoefende ook de dichtkunde, hij heeft verzen vervaardigd, waarin eene zachte en troostrijke wijsbegeerte doorstralen, die echter in het werktuigelijke verwaarloosd, en wijdloopig in den stijl zijn: de nieuwe *Messiade*, *Jozef van Arimathea*, *het*

menschelijke hart, zijn ruwe schetsen vol schoonheid, doch onvolledig. Wij kunnen de menigte der door hem vervaardigde godsdienstige *tooneel-* noch de losse *dichtstukken* aanhalen, welke eene zeldzame ongedwongenheid aanbieden, maar voor het overige niet zeer zorgvuldig bewerkt zijn; maar wij zullen zijne *Uitzigten in de eeuwigheid* opmerken; dit is een zalvend en kiesch voortbrengsel, dat zich van zijne overige gedichten onderscheidt. Het werk echter, dat zijnen Europesche roem heeft bevestigd, is *Physiognomische fragmenten enz.*, 4 dl.n van 1775 — 1788. LAVATER bepaalde zich niet tot zijn werk in het Hoogduitsch, hij deed er eene Fransche uitgave van in het licht verschijnen, onder dezen titel gedrukt: *De la physiognomonie etc.* (*Over de gelaatkunde, of de kunst om de menschen te kennen en dezelve te doen beminnen*), *'s Gravenhage*, 1783, 5 dl.n in 4.to; hetzelve is daarenboven in alle beschaafde talen vertolkt. LAVATER had zich voorgesteld, eene even zoo moeijelijke als buitengewone wetenschap te scheppen, die reeds van zijne jeugd af zijne aandacht geboeid had, doch van welke hij door andere studiën afgetrokken was. Deze wetenschap bestaat hierin, om door de trekken des gelaats, niet alleen de neigingen en de inborst van eenen persoon te kennen, maar zelfs om zijne gelukkige of noodlottige toekomst te raden. ZOPYRUS, HIPPOCRATES en ARISTOTELES onder de Grieken, en onder de nieuweren, PORTA, BUFFON, LEBRUN, LA CHAMBRE hadden reeds over de gelaatkunde, nasporingen en waarnemingen gemaakt. Maar LAVATER is de eerste geweest, die dezelve aan regels en grondbeginselen heeft onderworpen. Hij begon met de waarneming van het gelaat der dieren, en paste zulks op het bijzondere instinkt toe, dat elk hunner soorten onderscheidt. Hij wendde vervolgens zijne blikken op de beelden der grooten mannen en der beruchte misdadigers. Hij verbeeldde zich de begaafdheid en boosaardigheid op het gelaat van VOLTAIRE, dat iets van den arend en van den aap had, geschilderd te zien; in de gelaatstrekken van NERO en CALIGULA, merkte hij de gedrogtelijke vereeniging op der schandelijkste ondeugden en der uitgezochtste wreedheid; het beeld van CORNEILLE stelde hem de scheppende genie, en dat van BOSSUET, den grooten en deugdzamen man voor. Na

deze eerste waarnemingen gemaakt te hebben, legde hij er zich op toe, om de verschillende karakters der mannen en vrouwen te kennen, welke hij trachtte om met derzelver onderling gelaat te vergelijken, en na een aantal onderzoekingen en nasporingen, na eene aanhoudende en veeljarige studie, hield hij zich overtuigd, dat hij in de uitwendige trekken, de meest verborgene geheimen lezen, en er de ondubbelzinnigste gevolgtrekkingen van afleiden kon. Hij gaf voor de eerste maal zijne gedachten in het licht, in eene soort van *prospectus* of *verhandeling*, welke hij der maatschappij van *Zurich* aanbood. Nadat andere werken over hetzelfde onderwerp, en waarover wij later zullen spreken, zijn naam door geheel *Europa* verspreid hadden, kwam men van alle kanten, om deze nieuwe godspraak te raadplegen. Onder verschillende bijzonderheden, welke men te dien opzigte verhaalt, zullen wij de volgende aan de wijze critiek des lezers onderwerpen. — Een Duitsche heer, die een beminnelijk en schoon man was, kwam in gezelschap van LAVATER: toen hij de zaal verliet, riepen eenige dames uit: *Ziedaar een gelukkig gelaat! Hebt gij er niets op aan te merken mijnheer LAVATER?* » Het spijt mij om hem, antwoordde hij, maar ik bespeur eenige strepen, die eene driftige inborst verraden, en ik vrees, dat hij een treurig uiteinde hebbe." Men zegt, dat drie maanden daarna de Duitsche heer, op een onbeleefd antwoord, dat hem de postillon gaf, denzelven door het hoofd schoot: hij werd gevangen genomen, en opgehangen. — De beruchte MIRABEAU, van *Parijs* komende, diende zich op eene vrijpostige en bespottelijke wijze, bij LAVATER aan, en begon met deze woorden: » Mijnheer de toovenaar, ik heb de reis geheel voorbedachtelijk ondernomen, om te weten, wat u van mijn gelaat dunkt. Zie mij aan, ik ben de graaf DE MIRABEAU; indien gij niet juist raadt, zal ik zeggen, dat gij een kwakzalver zijt. — Uw gedrag, mijn heer, is zeer onberaden, ik ben geen zwartkunstenaar." MIRABEAU dringt aan, waarop LAVATER hem zeide: » Uw gelaat geeft te kennen, dat gij met alle ondeugden geboren zijt, en dat gij niets hebt gedaan, om dezelve te beteugelen." » Gij hebt het waarlijk geraden," antwoordde MIRABEAU, en verwijder-

de zich geheel onthutst. Deze uitspraak was niet moeijelijk, indien men slechts eenigzins met den naam van den persoon bekend was. De volgende bijzonderheid is veel opmerkenswaardiger. Eene Parijsche dame kwam LAVATER over het lot eener geliefkoosde dochter raadplegen; de gelaatkundige beschouwt haar en weigert, om zich te verklaren. Door de moeder gedrongen, belooft hij haar eenen brief, geeft haar denzelven, op voorwaarde, dat zij dien eerst na verloop van zes maanden zoude ontzegelen. Na verloop van vijf maanden, ziet deze dame hare dochter sterven, opent alstoen den brief van den waarzegger, die in deze bewoordingen vervat was: » Mevrouw, wanneer gij dezen brief zult openen, zal ik met u het verlies betreuren, hetwelk gij geleden hebt. Het gelaat uwer dochter is een der volmaaktste, welke ik nog ooit gezien heb; maar ik heb trekken bespeurd, welke te kennen geven, dat zij binnen de zes maanden zal *sterven*, die verloopen zullen sedert den oogenblik, dat ik het genoegen heb gehad van u te ontvangen." Wij zullen ons niet bezig houden met het onwaarschijnlijke der bijzonderheden aantetoonen, in dit verhaal vervat, en zullen ons enkel bepalen tot de opmerking, dat het nieuwe stelsel, hetwelk LAVATER voorstond, en zijne zoogenaamde voorzeggingen der toekomst, een verlicht man weinig waardig waren, en nog minder aan eenen Christen, laat staan aan eenen geestelijke pasten. Het kon hem niet onbekend zijn, dat er niets laakbaarder en vermeteler voor het schepsel is, dan het lot zijner natuurgenooten, dat onmiddellijk van den wil Gods afhangt, te willen voorzeggen, en dat deze rede, welke aan den mensch is ten deel gevallen, elk denkbeeld van *fatalismus* moet uitsluiten, dat daarenboven door uiterlijke teekenen slecht zoude kunnen worden aangekondigd. Het stelsel van LAVATER heeft waarschijnlijk dat van D.r GALL doen geboren worden: deze laatste bepaalt zijne nasporingen tot den schedel (zie GALL); LAVATER strekt dezelve uit tot al de deelen des ligchaams, en vooral tot de verschillende gelaatstrekken. Beide stelsels zouden denzelfden grondslag van waarheid kunnen hebben, als die kaartspelen, waarin de bijgeloovige lieden hun lot gaan lezen. LAVATER bezat eene van natuur welwillende inborst; zijn omgang was voorkomend en leerzaam; hij zeide, hij deed niets, het-

welk niet het welmeenendst verlangen verraadde, van aan iedereen nuttig en aangenaam te zijn; desniettegenstaande had hij vijanden. Men heeft hem met grond, doch met ongevoeligheid zijne neiging verweten, om aan het ongeloofelijke te gelooven, en om het buitengewone natejagen, eene neiging, die hem den geestdrijver en bedrogene der kwakzalvers zijner eeuw maakte. Zijn afbeeldsel zal aan het slot der ontwikkeling van zijn gelaatkundig stelsel niet ongepast schijnen. Hij had een eenigzins lang hoofd, een breed, en met bevalligheid gebogen voorhoofd, zulke fijne haren, dat dezelve zeldzaam schenen; en men ze voor gekroesde zijde aanzag; zijne oogleden waren lang, en bedekten helder bruine oogen: zijne lippen waren dun, zijn zeer wijde mond, grimlachte zeer bevallig; eindelijk stond zijn vrij groote neus, met dit schoon gelaat in evenredig verband.

LAVAU. — Zie FLONCEL.

LAVAUR (WILLEM DE), advokaat bij het parlement van *Parijs*, in 1730 te *Saint-Cerè* in *Quercy*, zijne geboorteplaats, in den ouderdom van 76 jaren overleden, was door zijne kunde de godspraak van zijn land. Met een goed en edelmoedig hart vereenigde hij een verbazend geheugen, en eene uitgebreide letterkunde. Men heeft van hem: 1.° *Histoire etc.* (*Geheime geschiedenis van NERO of het feestmaal van TRIMALCIO*), naar PETRONIUS gevolgd, met geschiedkundige aanmerkingen, in 12.mo, 1726. — 2.° *Conférence etc.* (*Vergelijking der fabelleer met de gewijde geschiedenis*), 1730, 2 dl.n in 12.mo. De schrijver bewijst, dat de groote fabels, de eerdienst en de geheimen des Heidendoms, slechts verminkingen van de gebruiken, geschiedenissen en overleveringen der oude Hebreërs zijn. Er straalt vele geleerdheid in dit werk door; maar de gissingen zijn in hetzelve niet alle even gelukkig. HUET had, vóór den schrijver hetzelfde denkbeeld gehad; het is niet moeijelijk te ontdekken, dat LAVAUR van zijne *Démonstration évangélique* gebruik heeft gemaakt. De abt GUÉRIN DU ROCHER heeft over dit onderwerp veel licht verspreid in zijne geleerde *Histoire des temps fabuleux*, vruchteloos aangevallen door de heeren LAHARPE, DE GUIGNES en DU VOISIN, en met vuur verdedigd door den abt CHAPELLE. Men zie hierover ook *HÉRODO-*

TE, *historien du peuple Hébreu sans le savoir*, door den abt BONNAUD. Het is zeker, dat de Grieken op eene gemakkelijke wijze met de gewijde boeken kunnen zijn bekend geworden; hetzij door de Joden, die zij tot slaven maakten, zoo als men zulks in den Profeet JOËL ziet, hetzij door de Pheniciërs, die zoowel in *Griekenland*, als in de overige deelen van *Europa* en *Afrika*, zoo vele nuttige kundigheden hebben verspreid. » De filozofen dezer eeuw, zegt een criticus, hebben eenen bepaalden afkeer voor dergelijke vereenigingen. Zij kunnen niet gedoogen, dat de H. Schrift, tot grondslag zou hebben gediend van de geschiedkundige en mythologische schriften der ouden. Een GEBELIN, een BAILLY, hebben liever kinderachtige tijdrekenkundige, aardrijks-, natuur-, en geschiedkundige romans willen vervaardigen, dan eene eenvoudige en beslissende waarneming aan te nemen." — Zie OPHIONEUS.

* LAVEAUX (JOANNES KAREL THIBAULT DE), een letterkundige te *Troyes*, den 17 November 1749 geboren, begon zijne studiën in zijne geboorteplaats, en bragt dezelve te *Parijs* ten einde. Bij het verlaten zijner *humaniora*, nam hij eenen post aan van onderwijzer der Fransche taal te *Bazel*, zich vervolgens naar *Stutgard* begeven hebbende, werd hij aldaar tot hoogleeraar der Fransche letterkunde, en lid der *Carolynsche* universiteit benoemd. Op uitnoodiging van FREDERIK, ging hij eenen leerstoel bekleeden aan de universiteit van *Berlijn*, alwaar hij door al de geleerden dier stad en door de letterkundigen, die het hof van den wijsgeerigen koning bezochten, met onderscheiding onthaald werd. Op het tijdstip, waarop de Fransche omwenteling losbarstte, wilde LAVEAUX, die er dadelijk al de grondbeginselen van omhelsde, niet vreemd blijven aan de gebeurtenissen, welke zich voorbereidden, en van welke hij eenige voordeelige veranderingen voor zijne fortuin mogt hopen. Hij keerde dus naar *Frankrijk* terug, en kwam te *Straatsburg*, alwaar hij zich met de redactie van het Dagblad belastte, hetwelk er de boekdrukker TREUTTEL onder den titel van *Courrier de Strasbourg*, was beginnen uit te geven. Zijne staatkundige gevoelens joegen vele menschen tegen hem in het harnas, onder anderen den maire DIETRICH, die hem in hechtenis liet nemen; maar LAVEAUX werd kort daarna

weder in vrijheid gesteld, en begaf zich naar *Parijs* voor den beruchten dag van 10 Augustus 1792. Hij bekleedde verschillende posten, werd lid van de den 17 Augustus ingestelde regtbank, om diegene te vonnissen, welke, terwijl zij den koning verdedigden, gevangen waren genomen, en gedroeg zich in die omstandigheid met vele gematigdheid. Den 14 Augustus van het volgende jaar, beschuldigde hij den maire van *Straatsburg*, wegens de willekeurige in hechtenisneming, waarvan hij het voorwerp was geweest. Eenigen tijd daarna werd hij hoofd-redacteur van het *Journal de la Montagne*, maar zijne artikels over de veldheeren en afgevaardigden haalden hem eenige onaangenaamheden op den hals: daar het den laatstgenoemden begon te vervelen zich gestadig aangeklaagd te zien, gelukte het hun, hem in hechtenis te doen nemen. Ten gevolge der aanbeveling van de Jacobynen-club, in vrijheid gesteld, werd hij door Hébert aangeklaagd, en op nieuw in hechtenis genomen. Dezelfde club verwierf andermaal zijne vrijheid. Zoo vele onspoeden moede, liet hij de rol van dagbladschrijver varen, keerde tot zijne letterkundige werkzaamheden terug, onderwees de oude talen, en werd vervolgens chef van het militaire bureau van het *Seine*-departement. Na de oprigting van het consulaat, verliet hij de bureaux der prefecture, om de dubbele bedieningen, van divisiechef der gevangenissen en ziekenhuizen van het depar.t der *Seine* te vervullen, en hij behield deze posten tot op de tweede restauratie. Hij is te *Parijs* den 15 Maart 1827 overleden. Zijne werken, te talrijk om alhier in het bijzondere ontwikkeld te worden, loopen meestal over letter-, taal- en geschiedkundige onderwerpen.

* Lavilleheurnois (Berthelot de), in 1740 geboren, vestigde zich te *Parijs*, alwaar hij verscheidene posten bekleedde, en werd rekwestmeester. Gedurende de staatkundige stormen in *Frankrijk*, verliet hij de hoofdstad niet. Aan het koningschap verbonden, deelde hij niet in de grondbeginselen der omwenteling, hij beijverde zich integendeel, om door allerlei middelen aan de zaak van het wettige gezag nuttig te zijn. Hij kwam in 1796 op het denkbeeld, om, in navolging van de *Chouans*, verscheidene compagniën op te rigten, en dezelve vervolgens te doen

aan het muiten slaan, ten einde de BOURBONS weder op den troon te plaatsen. Hij had zich verbonden met DUVERNE DE PRESLE, en den abt BROTIER; maar door den kolonel MALO, aan wien hij zijn voornemen had medegedeeld, verraden, werd hij voor eenen krijgsraad gevoerd, voor welken hij met moed sprak, en in de maand April tot de gevangenis van één jaar veroordeeld; na den 18 Fructidor, lieten de leden van het *Directorium* hem in de verbanning naar *Cayenne* begrijpen: hij werd met PICHEGRU en anderen derwaarts gevoerd, en overleed aldaar in de maand Julij 1799.

* LAVOISIER (ANTONIUS LAURENTIUS), een beroemde scheikundige, te *Parijs* den 26 Augustus 1743 geboren, maakte zijne studiën in het college van *Mazarin*, en toen hij dezelve volbragt had, verkreeg hij van zijnen vader, die in den handel eene aanzienlijke en eervolle fortuin had verworven, de vergunning, om zich aan zijnen smaak voor de wetenschappen over te geven. Hij beoefende dezelve alle, de sterrekunde met LACAILLE, de scheikunde met ROUELLE, de kruidkunde met BERNARDUS DE JUSSIEU. Hij had nog geene drie en twintig jaren bereikt, toen hij in 1766, den door de akademie van wetenschappen uitgeloofden prijs, *over eene betere wijze van verlichting aan de stad* Parijs *te geven*, behaalde. Men zegt, dat deze jonge geleerde, die enkel van melk leefde, en geen ander gezelschap had, dan dat zijner meesters, en van eenige zijner werkzaamste medeleerlingen, zich gedurende zes maanden in eene met zwart behangen kamer opsloot, om zoo doende zijne oogen gevoeliger te maken voor de verschillende graden van uitzetting van het lamplicht. LAVOISIER bood daarop aan dezelfde akademie verscheiden belangrijke *Memoriën* aan: men merkt vooral diegene op, welke hij *over de lagen der bergen* vervaardigde; zijne werken *over de lucht en de rekbare vloeistoffen*, deden hem in 1768, in plaats van den overleden Heer BARON, als lid bij de akademie aannemen. LAVOISIER had naauwelijks den ouderdom van 25 jaren bereikt. Hij zette zijne nasporingen voort; maar, daar hij oordeelde, dat er groote geldelijke middelen, tot zijne nasporingen noodig waren, vraagde en verkreeg hij in 1769 den post van algemeen-pachter. Zijne fortuin en de inkomsten dier bediening, werden aan de vorderingen der wetenschappen toegewijd;

hij moedigde de jongelingen aan, en gaf hun de middelen, om de wetenschappelijke loopbaan, welke zij waren ingeslagen roemvol ten einde te streven. Hij vereenigde de geleerden ten zijnen huize, en het onderwerp aller gesprekken waren de wetenschappen in deze woordwisselingen, waaraan de meet- en scheikundigen deel namen, gewenden zich de eene aan de waarneming der bijzondere daadzaken, de andere aan de zuiverheid der redenering. Wij kunnen al de diensten niet opsommen, welke LAVOISIER aan de waarnemende wetenschappen bewees. Daarenboven vergat hij geenszins zijne ambtspligten. In 1776 tot opzigter der buskruiden en salpeters benoemd, verbeterde hij de vervaardiging van hetzelve. In 1791 tot de nationale schatkist geroepen, gaf hij over de geldmiddelen een werk in het licht, dat een verschrikkelijk licht over derzelver waren staat verspreidde: bij bragt ook in de boek houding eene naauwkeurige en gestrenge orde; waardoor men gemakkelijk elken avond den staat van alle kassen kon opmaken. De omwenteling liet niet toe, dat LAVOISIER zich gerustelijk met zijne geliefkoosde wetenschap bezig hield: diegene die met de schavotten op de openbare pleinen munt sloegen, wisten dat hij rijk was: hij bezat in de daad aanzienlijke landgoederen in het *Orleannesche*, alwaar zijne weldaden, zijne gedachtenis bij de inwoners dierbaar hebben gemaakt. Zijn post van secretaris bij de nationale schatkist, in verband met dien van algemeen pachter, welken hij tot dus verre bekleedde, was mede de oorzaak van zijnen ondergang. Met de overige algemeene pachters voor de revolutionnaire regtbank gevoerd, werd hij ter dood veroordeeld, onder de beuzelachtige beschuldiging, van den tabak, waarvan zij den alleenhandel bezaten, al te zeer bevochtigd te hebben. Hij verzocht aan zijne regters, de uitvoering van zijn vonnis veertien dagen uittestellen, ten einde voor de menschheid nuttige proefnemingen ten einde te kunnen brengen. » Ik zal alsdan het leven niet betreuren, riep hij uit, en hetzelve met vreugde aan mijn vaderland opoffeeren." De wreede president der regtbank (COFFINHAL), antwoordde hem: » De republiek heeft noch geleerden, noch scheikundigen noodig, de gang des geregts kan niet belemmerd worden." Er bestond echter geene bijzondere aanklagt tegen hem. Met een onverschrokken tred betrad hij den 8 Mei 1794 het

schavot, en stierf zonder eenige zwakheid aan den dag te leggen. Men betreurt te meer, dat hij geen uitstel van het vonnis heeft kunnen bekomen, daar het uitstel van eenige weken hem tot het tijdstip zou hebben kunnen brengen, waarop de schavotten omvergeworpen werden. Vóór LAVOISIER werden al de scheikundige Jaarboeken zonder zekerheid ontworpen. Men wist niet of er andere voortbrengselen bestonden, dan die, welke men verkreeg: daar hij op de uitkomsten der best gedane proefnemingen niet kon rekenen, dacht deze beroemde scheikundige, in al zijne verrigtingen het gebruik van maten en gewigten te moeten invoeren: al de stoffen in zijne proefnemingen gebruikt, werden dus gewogen en gemeten: die, welke hij verkreeg, werden zulks insgelijks. Er moest gelijkheid tusschen de aangewende stoffen, en de bekomene uitkomsten bestaan. Het is aan dit gelukkige en met standvastigheid voortgezette denkbeeld, dat men gedeeltelijk de veranderingen te danken heeft, welke de scheikunde in deze laatste tijden heeft ondervonden, en die dezelve in den rang der naauwkeurige wetenschappen heeft verplaatst. Al de oude proefnemingen zijn door dit nieuwe middel vernieuwd, en men heeft nieuwe uitkomsten bekomen; zelfstandigheden, tot dusverre onbekend, zijn gevonden, en eenige die voor hoofdstoffen doorgingen, zijn ontbonden. Men kan dus zeggen, dat LAVOISIER de *Schepper der naauwkeurige scheikunde* is. Wij zouden wenschen, zijne voornaamste werken te kunnen opgeven: hij was de eerste onder al de scheikundigen, die het bestaan der *Vlambaarheid* (*Phlogistique*) omver wierp, welk gewaand grondbeginsel van ontvlamming door het gezag van BECHER en STOLL, in de geleerde wereld opgang had gemaakt; hij toonde handtastelijk aan, dat de verkalking der metalen, aan derzelver vereening met de lucht is toe te schrijven, wijl dit gedeelte der lucht aldus ingezogen, kan ingeademd worden. CAVENDISH had ontdekt, dat de verbranding der ontvlambare lucht water tot voortbrengsel geeft: volgens dit vruchtbare denkbeeld, bewijst LAVOISIER, door schoone proefnemingen, dat het water kan ontbonden worden, in ontvlambare lucht, en in lucht, die men kan inademen, en hij paste weldra dezen grondslag op al de wezens van de drie rijken der natuur toe. Na deze belangrijke ontdekking, schreef

LAVOISIER, die zich eenen nieuwen weg had geopend, een aantal *Memorien*, welke hij der akademie van wetenschappen aanbood. In *la France littéraire* 4.e d.l telt QUÉRARD er drie en zestig, van 1768 tot aan zijnen dood, zonder over diegene te spreken, welke in de *Jaarboeken der Scheikunde* enz. voorkomen. Zijne voornaamste schriften zijn: 1.° *Opuscules etc.* (*Kleine scheikundige en classieke werken*), *Parijs*, 1773, 2 dl.n in 8.vo — 2.° *Nouvelles recherches etc.* (*Nieuwe nasporingen over het bestaan eener rekbare vloeistof*), 1775, in 12.mo Het is dit werk, hetwelk het meest tot zijnen roem heeft bijgedragen. — 3.° *Rapport etc.* (*Verslag der commissarissen, met het onderzoek van het dierlijk magnetismus belast*), 1784. — 4.° *Instruction etc.* (*Onderrig over de stof en het fabrikaat des salpeters*), 1777, in 8.vo nieuwe uitgave, 1774. — 5.° *Méthode etc.* (*Regel voor de scheikundige benaming*), in 8.vo, dikwerf herdrukt. — 6.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de grondbeginselen der scheikunde*), 1789, 2 dl.n in 8.vo, en 1800, 3 dl.n in 8.vo — 7.° *De la reproduction etc.* (*Over de voortplanting en vertering, met de bevolking vergeleken*), in 8.vo — 8.° *Traité etc.* (*Verhandeling over den grond-rijkdom van Frankrijk*), 1791, in 8.vo Dit is slechts het uittreksel van een groot werk, waaraan de schrijver sedert lang arbeidde, en waartoe de bouwstoffen verzameld waren; maar dat voor ons is verloren geraakt, zoowel als verscheiden andere vruchten der genie van LAVOISIER. Zijne *Lofrede* is door FOURCROY, in eene openbare vergadering, van het *Lyceum der kunsten* uitgesproken en de heer LALANDE heeft eene *Korte schets* in het licht gegeven van het Leven van dien beroemden en zedigen geleerde, die al de weldadige hoedanigheden des harten, met al de rijkdommen des geestes vereenigde.

LAW (JOHN), een Schot, berucht door het verderfelijk financie-stelsel, hetwelk hij in *Frankrijk* invoerde, werd in 1671 te *Edimburg* geboren, en was de zoon van eenen goudsmid en bankier. Na te *Londen* de dochter van eenen lord verleid te hebben, doodde hij den broeder zijner minnares, en werd veroordeeld, om opgehangen te worden. In 1694 verpligt, om *Groot-Brittannië* te ontvlugten, stak hij naar *Holland* over, en begaf zich van daar naar *Italië*. Hij had sedert

lang het plan, eener maatschappij ontworpen, die in billetten de schulden van eenen staat zou betalen, welke door de voordeelen zouden afgelost worden. Hij droeg dit ontwerp aan den hertog van *Savooije*, later 1.en koning van *Sardinië* (VICTOR-AMEDEUS) voor, die hem antwoordde, *dat hij niet vermogend genoeg was, om zich in den grond te werken.* Hij kwam zijn plan in 1709 of 1710 aan den algemeenen tegenboekhouder van *Frankrijk* voorstellen, en slaagde niet beter. Eindelijk werd hij onder het regentschap van den hertog van *Orléans* beter onthaald: twee milliards livres aan schuld te vernietigen, een naar nieuwigheden gretige vorst en volk, ziedaar de omstandigheden, welke zijne financiele onderneming ondersteunde. Hij rigtte in 1716 op zijnen eigenen naam eene bank op; dezelve werd weldra een algemeen bureau van ontvangsten des koningrijks. Men voegde er een handelgenootschap op de *Mississipi* bij, van welke men groote voordeelen deed hopen. Het publiek, door vooruitzigt op winst bekoord, kocht doldriftig actiën van deze vereenigde maatschappij en bank. De vroeger, uit wantrouwen op een gestapelde rijkdommen, kwamen nu ruimschoots in omloop; de billetten verdubbelden, vervierdubbelden deze rijkdommen. De bank werd in 1718 tot koninklijke bank verklaard; dezelve belastte zich met den handel van de *Sénégal*, en verkreeg het oude voorregt van de Indische maatschappij. Daar deze bank op zulke uitgebreide grondslagen was gevestigd, vermeerderden derzelver actien twintig malen boven derzelver eerste waarde. In 1719 waren dezelve tachtig malen al het geld waardig, dat in het koningrijk in omloop was. Het bestuur betaalde al de renteniers van den staat in papier; en dit was het tijdstip van den ondergang der best gevestigde fortuinen. Men gaf in 1720 aan LAW den post van tegenboekhouder der geldmiddelen. In korten tijd zag men hem van Schot, door naturalisatie een Franschman; van Protestant, een Catholijke; van gelukzoeker, heer der schoonste landgoederen, en van bankier, minister van staat worden. De wanorde steeg ten top. Het parlement van *Parijs* verzette zich zoo veel als mogelijk was, tegen de invoering dier nieuwigheden, en hij werd naar *Pontoise* verbannen. Eindelijk zag zich LAW, door de algemeene verachting overladen, genoodzaakt, het land

te verlaten, hetwelk hij had willen verrijken, en dat hij ten onderste boven gekeerd had. Hij begaf zich eerst naar eenè zijner landgoederen, in *Brie*; maar wijl hij zich aldaar niet in veiligheid bevond, doorkruiste hij een gedeelte van *Duitschland*, en begaf zich door *Tyrol* naar *Italië*. Na eenige andere togten door *Holland*, *Engeland* en *Denemarken* gedaan te hebben, vestigde Law zich eindelijk te *Venetië*, alwaar hij in 1729 overleed, den geest vol hersenschimmige ontwerpen, en dwaze berekeningen. Het spel had zijne fortuin begonnen, en deze hartstogt diende om derzelve den bodem in te slaan. Ofschoon zijn toestand aan het behoeftige grensde, speelde hij tot aan zijnen dood. [Over het stelsel van Law sprekende, drukt een schrijver zich aldus uit: » Het zou moeijelijk zijn, de soort van dolzinnigheid af te schilderen, die zich van de geesten had meester gemaakt, bij de even zoo snelle, als verbazende fortuinen, die toenmaals tot stand kwamen. Hij, die begonnen was met een *staats-billet*, bevond zich door ruilingen tegen geld, actiën en andere billetten, in eenige weken bezitter van millioenen. De straat *Quincampoix* (*) was het *rendezvous* aller actionnarissen, en het tooneel hunner dolle woede. De menigte drong zich zoo zeer derwaarts, dat verscheiden personen er verstikt werden. Er was in *Parijs* noch handel, noch gezelschap meer. Men hield zich enkel bezig met den prijs der actiën. Den aanzienlijksten fortuinen werden den bodem ingeslagen, en er ontstonden verbazende. De wanorde vond voedsel, zelfs in de hinderpalen, welke men derzelve in den weg stelde. Zoodanig was bijv. het uitwerksel van het verbod aan de inwoners van *Parijs* gedaan, om geenerlei gemunt geld, in hunne huizen te houden].

Law (Edmond). — Zie King (William).

Law de Lauriston. — Zie Lauriston.

Layman. — Zie Laiman.

Laynez. — Zie Lainez.

Lazarelli (Joannes Fran-

(*) *Onder welken titel onze* Langendijk, *in een geestig blijspel, dezen windhandel, die zich almede in ons vaderland deed gevoelen, op eene boertige wijze voorstelt.*
Vertaler.

CISCUS), een Italiaansche dichter, in 1770, te *Gubio* geboren, eerst bijzitter der *rota* te *Macerata*, vervolgens proost van *Mirandole*, overleed in 1794. Men heeft van hem een zonderling dichtstuk getiteld: *La Cocceïde legittima.* De tweede vermeerderde uitgave is van *Parijs*, zonder jaartal in 12.mo; het is zelfs voor de derde maal gedrukt. Dit is eene Verzameling van klinkdichten, en bijtende verzen, tegen eenen zekeren ARRIGHINI, zijnen ambtgenoot bij de rota van *Macerata.*

LAZARUS, broeder van MARIA en van MARTHA, woonde in *Bethanië.* JESUS, die hem lief had, ging somtijds zijnen intrek bij hem nemen. De Verlosser kwam in die plaats, vier dagen na den dood van LAZARUS, liet zich naar zijn graf brengen, en na er den steen van te hebben doen weg wentelen, riep Hij hem in het leven terug. Dit schitterende wonder, digt bij de poorten van *Jeruzalem* voorgevallen, en waarvan het zigtbare en bestaande voorwerp, alle twijfeling verwijderde, aan de opperpriesters en farizeërs geboodschapt zijnde, namen deze vijanden der waarheid het besluit, JESUS CHRISTUS en LAZARUS te doen sterven. Zij bragten hun goddeloos voornemen ten opzigte van den Zaligmaker ten uitvoer; maar ten opzigte van LAZARUS, zegt ons de gewijde Geschiedenis niet wat er van hem geworden is. De Grieken zeggen, dat hij op het eiland *Cyprus* stierf, alwaar hij bisschop was, en dat zijne overblijfselen, onder keizer *LEO den Wijze* naar *Konstantinopel* zijn overgebragt. Eenige oude martyrologiën van het Westen schijnen deze overlevering te bekrachtigen. Het schijnt dat men eerst vrij laat over zijne reis naar *Provence*, met MARIA MAGDALENA en MARTHA, zijne zusters, heeft gesproken, en dat men vooronderstelt heeft, dat hij als bisschop van *Marseille* is overleden.

LAZARUS, een wezenlijke of zinnebeeldige arme, dien de Zoon Gods ons in het Evangelie voorstelt, geheel met zweren bedekt, en voor de deur van eenen rijke liggende, alwaar hij enkel om de kruimels bad, die van de tafel vielen, zonder dat iemand hem dezelve gaf. Om het geduld van LAZARUS te beloonen, nam God hem uit deze wereld weg, en zijne ziel werd in ABRAHAMS schoot gedragen. De rijke stierf ook en had de hel tot graf. Toen hij in de folteringen was, zag hij LA-

zarus van verre, en bad hem, om eenige verkoelingen; maar Abraham antwoordde hem, dat *wijl hij in wellusten was geweest, terwijl Lazarus leed, het billijk was, dat hij gefolterd werd, terwijl deze zich verheugde.* Sommige Schriftverklaarders zijn van gevoelen, dat hetgene, wat de Zoon Gods alhier van Lazarus en den goddeloozen rijke verhaalt, eene wezenlijke geschiedenis is; anderen beweren, dat het slechts eene gelijkenis is, en nog anderen eindelijk den middelweg houdende, willen dat het een geschiedkundige grondslag is, door den Verlosser met eenige parabolische omstandigheden versierd.

Lazarus, een Grieksche religieus, die de gave der schilderkunde bezat, wijdde zijn penseel aan godsdienstige onderwerpen toe. Keizer Theophilus, een woedende *iconoclast*, liet den schilder met zweepslagen verscheuren, en deed hem gloeijende platen aan de handen vastmaken. Lazarus, van zijne wonden genezen, ging voort met Jesus Christus, de heilige Maagd, en de Heiligen af te schilderen. Hij overleed in 867 te *Rome*, werwaarts keizer Michaël hem gezonden had. Hij is onder de Heiligen geplaatst. Het Roomsche martyrologium bepaalt zijn feest op den 23 Februarij.

Lazerme (Jacobus), hoogleeraar in de geneeskunde aan de universiteit van *Montpellier*, in de maand Junij 1756, in den ouderdom van meer dan 80 jaren overleden, is de schrijver van een werk, getiteld: *Tractatus de morbis internis capitis*, 1748, 2 dl.n, in 12.mo een werk, dat enkel uit verlangen, om aan jonge artsen nuttig te zijn in het licht is gegeven. Nog heeft men van hem: 1.o *Curationes morborum*, 1751, 2 dl.n in 12.mo Dit werk is eenigzins oppervlakkig. — 2.o *De Suppurationis eventibus*, 1724, in 8.vo — 3.o *De febre tertiana intermittente*, 1731, in 8.vo

Lazius (Wolfgang), hoogleeraar in de schoone letteren en geneeskunde, te *Weenen*, alwaar hij in 1514 geboren werd, en in 1565, met den titel van geschiedschrijver van keizer Ferdinand I, en den roem van een zeer werkzaam man, doch slechte *criticus*, overleed. Men heeft van hem: 1.o eene geleerde Verhandeling *de Gentium migrationibus*, 1572, in fol. Het-

zelve handelt voornamelijk over de verhuizingen der Noordsche volken. — 2.° *Commentariorum republicæ Romanæ in exteris provinciis bello acquisitis constitutæ libri* XII, 1598, in in fol. vol nasporingen en onnaauwkeurigheden. — 3.° *De rebus Viennensibus*, 1546, in fol. geleerd, doch wemelende van fouten. De staten van *Weenen* oordeelden zijn werk echter eene eervolle belooning waardig. — 4.° *Geographia panonniæ*, in ORTELIUS. — 5.° *In genealogiam austriacam Commentarii*, 1564, in fol. enz. De meeste werken van LAZIUS, zijn te *Frankfort*, in 1698., in 2 dl.n in fol. gezamenlijk uitgegeven.

* LAZOWSKI, in 1730 in *Polen* geboren, verliet zijn vaderland tijdens de Fransche omwenteling, en kwam zich te *Parijs* vestigen, hij verkreeg aldaar kort daarna eenen post van opziener der manufacturen, dien hij later verloor. Door eene vurige en heerschzuchtige inborst medegesleept, offerde hij alles aan de zucht op, om zich te doen opmerken, legde het sierlijk gewaad, dat hij tot dusvere gedragen had af, verkleedde zich in eenen *Sansculotte*, werd wijk-kapitein der nationale garde van *Parijs*, en voerde den 10 Augustus 1792 de artillerie der verbondenen tegen het kasteel der *Tuilerien* aan. Men zag hem onder het getal der voornaamste bewerkers van de September moordtooneelen, zoowel in de hoofdstad als te *Versailles*. Eenigen tijd daarna bestuurde hij de bewerkers der verbanningen, die onophoudelijk in den naam van de Jacobynen der gemeente, voor de balie der conventie, de hoofden der getrouwe afgevaardigden kwamen vragen, welke hun eindelijk op den 2 Junij 1793 geleverd werden. Nadat, op voorstel van VERGNIAUD, in de maand Maart 1793 tot zijne in hechtenisneming besloten was, werd hij door zijne medepligtigen, die bij de partij van *la Montagne* zitting hadden, levendig verdedigd. Kort daarna door eene ontstekende koorts aangetast, eindigde deze eerlooze, op zijn bed, een leven, dat hij duizend malen door de hand des beuls had behooren te verliezen. De Jakobynen bewezen hem, de hem waardige lijkplegtigheden; en ROBESPIERRE verwaardigde zich, zijne lijkrede uit te spreken. Het lijk van dezen ellendeling, werd aan den voet des vrijheidsbooms, toenmaals op het plein *Carroussel* geplant, en dagelijks met het bloed der

slagtoffers besproeid, begraven. Hetzelve is er uit opgedolven en op het galgeveld geworpen, toen men na den 9 *Thermidor* de soort van gedenkteeken heeft omvergeworpen, hetwelk te zijner gedachtenis op die plaats was opgerigt. . . .

LEANDER (*Heilige*), zoon van eenen landvoogd van *Carthagena*, omhelsde in den beginne het kloosterleven, en werd vervolgens bisschop van *Sevilla*, alwaar hij eene kerkvergadering belegde. Hij werkte met veel vrucht aan de bekeering der Arianen van zijn diocees, bragt vele bekeeringen te weeg, onder anderen die van HERMENGILDUS, en werd door koning LENVIGILDUS tot ballingschap veroordeeld. Door RECARIDUS, zoon van dien vorst, teruggeroepen, verscheen hij, in 589, als voorzitter, met roem in de kerkvergadering van *Toledo*, en overleed in 596 of 601. (Zie ORTIZ.) De heilige GREGORIUS *de Groote*, droeg hem zijne *Zedeleeringen* over JOB op, welke hij op zijne aansporing had ondernomen. Men heeft van den heiligen LEANDER eenen *Brief*, aan FLORENTINA, zijne zuster, welke zeer nuttige raadgevingen voor de geestelijke maagden bevat. Men vindt dezelve in de *bibliotheek der Kerkvaders*, zoowel als zijne *Verhandeling* over de bekeering der Ariaansche Gothen, mede aan het slot der acten van het 3e concilie van *Toledo* geplaatst.

LEANDER. — Zie HERO.

LEANDER (Pater), een *capucijner*, te *Dijon*, zijne geboorteplaats, in 1667 overleden, schreef verscheiden werken, waardoor hij zich eenen grooten roem verwierf. De meest gezochte zijn: *De waarheden des Evangelies*, 1661 en 1662, *Parijs*, 2 dl.n in fol. en een *Commentarium* op de Brieven van den heiligen PAULUS, 1663, 2 dl.n in fol. Dit laatste is in het Latijn.

LEANDER. — Zie ALBERTI.

* LEBARBIER (JOANNES JACOBUS FRANCISCUS), een beroemde schilder, lid van de klasse der schoone kunsten bij het instituut, en van verscheiden geleerde akademiën en maatschappijën, werd te *Rouanen*, den 11 November 1738 geboren. Hij had de grondbeginselen der schilderkunde in de koninklijke scholen van *Normandijë* geleerd, en behaalde in 1755 en 1756 den prijs van me-

dedinging bij de akademie van *Rouanen*. In het volgende jaar te *Parijs* gekomen, ontving hij er de lessen en raadgevingen, van den heer PIERRE, eersten schilder des konings, en deed zich door zijne talenten onderscheiden, waarvan hij door verschillende voortbrengselen bewijzen gaf. Hij verbleef vier jaren te *Rome*, en gedurende dien tijd verzamelde hij eene menigte schoone teekeningen, volgens de grootste meesters: dezelve zijn bijna alle gegraveerd. Nog heeft men van hem eene verbazende menigte vignetten, en groote teekeningen, waarvan hij de voorbeelden heeft geleverd. In 1776 belastte hem het gouvernement, om in *Zwitserland*, gezigten en teekeningen te gaan opnemen, voor het prachtige werk van den heer ZURLAUBEN, ten titel voerende: *Tableaux topographiques etc. de la Suisse*, 1780 — 88, 4 dl.n in fol.; op deze reis maakte hij kennis met den dichter GESSNER; bij zijne terugkomst gaf hij eene Fransche uitgave in het licht, der *Werken* van dien beroemden vreemdeling, *Parijs*, 1786 — 1793, 3 dl.n in 4.to, en versierde dezelve met zijne teekeningen. Onder de schilderstukken van LEBARBIER, willen wij aanhalen, het *Beleg van Beauvais*, 1772, waardoor hij toegang tot de school van schilderkunde, en den titel van burger van *Beauvais* verwierf; hetzelve wordt op het stadhuis dier plaats gezien: het *Beleg van Nancy*, dat mede op het raadhuis dier stad geplaatst is; *JUPITER, op den berg Ida*, in de galerij van *Versailles*, *ARISTOMENES*, in het kasteel van *Compiègne*, de *H. LODEWIJK den Standaard* (*Oriflamme*) *opnemende*, en de *Vergoding van den H. LODEWIJK*, beide te *St. Denis*; een *CHRISTUS aan het kruis*, boven het hoogaltaar der hoofdkerk van *Sens*; *SULLY, aan de voeten van HENDRIK IV*, in het gesticht der *Gobelins* enz. Deze kunstenaar was even zoo geleerd als zedig; hij was een der eerste schilders van de nieuwe Fransche school, die zich aan de onveranderlijke regels van den goeden smaak verbonden; hij was geenszins een vreemdeling in de letterkunde, en schreef zelfs eenige werken. Men heeft in het licht gegeven. *Catalogue etc.* (*Naamlijst der schilderijen, teekeningen, enz., voortkomende uit de Bibliotheek van wijlen den heer LEBARBIER, lid van het instituut*), door PIÉRI-BÉNARD, *Parijs*, 1828, in 8.vo, door eene beknopte levensschets van dien kun-

tenaar voorafgegaan. [LEBARBIER is den 7 Mei 1826, te *Parijs* overleden.]

* LEBAS (PHILIPPUS), te *Frévent*, in 1760, uit eene achtbare familie geboren, was juist tot advokaat bevorderd, toen de Fransche omwenteling losbarstte: hij omhelsde de grondbeginselen derzelve, en werd in 1790 tot administrateur van zijn Departement benoemd. Tot afgevaardigde van *Pas de Calais*, bij de Nationale Conventie benoemd, stemde hij aldaar voor den dood van LODEWIJK XVI zonder appel en zonder uitstel, en, indien hij zich niet dan met eene zekere bepaling, ten gunste der aanslagen, van den 31 Mei, 1 en 2 Junij verklaarde, was deze schijnbare gematigdheid minder aan de opregtheid zijner redenering, dan aan van natuur schroomvallige, en achterhoudende vormen toeteschrijven. Den 14 September 1793, werd hij tot lid der Commissie van algemeene veiligheid benoemd. In naauwe vriendschapsbetrekking met SAINT JUST en ROBESPIERRE staande, putte hij in die afschuwelijke zielen, die wreedaardigheid, welke geenszins het kenmerk der zijne was. Achtereenvolgend met zendingen in de Departementen van *Pas de Calais*, *la Somme*, *Opper-* en *Neder-Rijn* belast, werd zijne dwingelandij zoo verschrikkelijk, dat een aantal Elzassers, de wijk namen naar het *Zwarte-Woud*, dat de velden en werkplaatsen werden verlaten, en dat verscheiden gemeenten, zonder inwoners bleven. Ofschoon een vriend van ROBESPIERRE en SAINT-JUST, zou hij welligt aan het vonnis zijn ontsnapt, dat hen veroordeelde, indien zijne blinde dweepzucht hem niet had doen vallen. Naauwelijks had hij het besluit tot het in hechtenisnemen dezer beide Revolutionnairen aangehoord, of hij riep uit, » dat hij in de schande van dit besluit niet wilde deelen, en dat hij denzelfden maatregel tegen zijnen persoon vraagde." Dezelve werd oogenblikkelijk genomen. Gearresteerd en met zijne ambtgenooten in eene der gevangenissen van *Parijs* gevoerd, werd hij met hen, aan de gemeente, die in opstand was tegen de Conventie, en zich gereed maakte om tegen dezelve op te trekken, overgeleverd. In de zitting van den 9 *Thermidor* [24 Julij 1794] werd hij buiten de wet gesteld, doch op den oogenblik, waarop hij door de conventionnele bende, onder aanvoering van

Beurnonville in hechtenis zou worden genomen, maakte hij, om niet in handen zijner vijanden te vallen, door een pistoolschot, een einde aan zijn leven.

Lebbeus. — Zie Judas (*Heilige*).

Lebeau. — Zie Beau.

Lebeuf. — Zie Boeuf.

Lebid, de oudste der Arabische dichters, die sedert den oorsprong van het Mahometismus geleefd hebben. Mahomed wendde zijn dichttalent aan, om de liederen en hekeldichten, die de Arabische dichters tegen hem vervaardigden te beantwoorden. Deze profeet zeide, dat de schoonste zinspreuk, die ooit uit den mond der Arabieren was gevloeid, die van Lebid was: *Alles wat God niet is, is niets.* Die van den H. Franciscus, *Deus meus et omnia*, is echter krachtvoller en eenvoudiger. De Arabische rijmelaar overleed, zegt men, in den ouderdom van 140 jaren.

Leblanc. — Zie Beaulieu (Lodewijk) en Blanc.

Leblanc (Marcellus), een Jesuit, te *Dijon* in 1653 geboren, was een der veertien wiskunstenaars, door Lodewijk XIV, aan den koning van *Siam* gezonden. Hij werkte aan de bekeering der *Talapoïnen*, en ging scheep naar *Sina*, maar daar het schip door de golven werd geslingerd, ontving pater Leblanc eenen slag aan het hoofd, aan welks gevolgen hij te *Mozambique* in 1693 overleed. Men heeft van hem: *Histoire etc.* (*Geschiedenis der omwenteling van Siam in 1688*), *Lyon*, 1692, 2 dl.n, in 12.mo, met een verslag van den tegenwoordigen staat der *Indiën*. Dit verhaal is naauwkeurig, en biedt verscheiden den zeevaarders nuttige aanmerkingen aan.

* Leblond (Augustus Savinianus), een wiskunstenaar te *Parijs*, den 22 Februarij 1811 overleden. Hij was een dergenen, die het meeste bijdroegen, tot de aanneming der nieuwe maten, en was de eerste, die in 1790 voorstelde om de lengte maten door den naam van *mètre* aanteduiden. Hij vond eene logarithmische wijzerplaat uit, op de maten en gewigten toegepast; maar de *arithmographe*, een ander dergelijk werktuig, door Gattey uitgevonden, heeft de voorkeur bekomen. Men heeft van hem, behalve verschillende werken over de maten: *De Porte-*

feuille der kinderen, eene belangrijke mengeling van dieren, bloemen, vruchten, kleederdragten, kaarten enz. met beknopte verklaringen en tafels. Dit bij afleveringen uitgegeven werk is niet ten einde gebragt. De tekst is afzonderlijk gedrukt, onder den titel van *Livret etc.* (*Boekje van de Portefeuille der kinderen*), 1798, 2 dl.n in 18.mo — 7.o *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek van de beroemde mannen der oudheid en latere tijden*), 1802, 2 dl.n, in 12.mo

LEBLOND. — Zie BLOND.

* LEBON (JOZEF), lid der conventie, te *Atrecht*, in 1765, uit eene behoeftige familie geboren, volbragt, ondanks de bekrompene omstandigheden, waarin zijne ouders verkeerden, zijne studiën in zijne geboorteplaats. Zijne opvoeding was geheel Christelijk; LEBON begaf zich in de congregatie van het *oratorium*, ontving de priesterwijding, en onderscheidde zich, zoo door de regelmatigheid zijner zeden, als door zijne verkleefdheid aan de godsdienst. Weldra echter verraadde hij eene neiging tot eene buitengewone onafhankelijkheid; ten gevolge van eenige geschillen, welke hij met zijne oversten had gehad, verliet hij zijne congregatie. In zijne geboorteplaatst teruggekeerd, knoopte hij aldaar eene naauwe vriendschap aan met ROBESPIERRE en GUFFROI, die later zijne ambtgenooten in de conventie werden. Hij legde den eed af, en werd tot pastoor van *Neuville* benoemd. LEBON openbaarde in het begin de wreedaardige inborst niet, welke hij later aan den dag legde. Men zag hem werkelijk te *Atrecht*, van welke stad hij maire was, zich na den 10 Augustus tegen de gruwelen van dien dag verklaren. In September daaropvolgende, liet hij de commissarissen, door de gemeente van *Parijs* gezonden, om de moordplegingen, in de eerste dagen dier maand bedreven, te regtvaardigen, uit de stad verjagen, en noodigde de departementen uit, om op gelijke wijze te handelen; en ofschoon men, in verscheiden andere posten, welke hij bekleedde, in hem steeds een voorstander der nieuwe maatregelen zag, gaf hij bewijzen eener gematigdheid, die op verre na niet konde doen vermoeden, hetgene wat hij later zou worden. LEBON was achtereenvolgend benoemd tot procureur-syndicus van het dep.t

Pas-de-Calais, en tot plaatsvervangend afgevaardigde bij de nationale conventie; hij nam in deze vergadering echter eerst zitting na den dood van LODEWIJK XVI. LEBON vervulde vervolgens twee verschillende zendingen, in de departementen der *Somme* en van *Pas-de-Calais*. Door zijnen ambtgenoot GUFFROI, als eenen gematigde en onbekwaam om de maatregelen van het *algemeen welzijn* ten uitvoer te brengen, aangeklaagd, werd hij voor de commissie van dien naam gedaagd, alwaar hij levendige verwijtingen ontving over zijn bloohartig gedrag, een patriot zonder geestkracht genoemd, en met den haat der commissie bedreigd werd, indien hij voortaan de vijanden en zamenzweerders der republiek beschermde. Deze verwijtingen bragten derzelver uitwerksel te weeg. LEBON werd naar *Atrecht* terug gezonden, om er het revolutionnaire stelsel door de tienmannen aangenomen, ten uitvoer te brengen; en deze afvallige priester was voortaan niets anders dan een wild en bloeddorstig dier. Hij rigtte in die stad eene revolutionnaire regtbank op, welker buitensporigheden, die van de regtbank van *Parijs* overtroffen: zoo wel regters als gezworenen werden door hem benoemd en afgezet: hij kondigde vooraf den onvermijdelijken dood der beschuldigden aan, en, hoe onderworpen de door hem gekozene regters ook waren, gebeurde het hem echter dikwijls hunne vonnissen te verbreken, wanneer hij dezelve te zacht vond, en des avonds naar het schavot te zenden, diegene, welke zij des morgens hadden vrijgesproken. Als een man uit de geringste volksklasse gekleed, met pistolen en eene bloote sabel gewapend, had hij geen hem toebehoorend huis, maar vestigde zich bij afwisseling in die der rijkste burgers, welke hij ten dood had doen veroordeelen. Deze onmenschelijke landvoogd dreef de wreedheid tot in het dolzinzinge: naauwelijks durven wij het te zeggen, dat hij den beul aan zijne tafel toeliet, en dat hij eenen papegaai wilde doen sterven, wijl hij meende, hem *vive le Roi!* te hebben hooren roepen. Hij kenschetste zich te gelijkertijd als een afvallige, als een losbandige en als een onmenschelijk wreede, en stelde er eene eer in, eenen onvergelijkelijken roem van boosaardigheid, onder de commissarissen der conventie te hebben bekomen. Dagelijks na zijnen middagmaaltijd, plaatste hij zich op zijn

balkon, om het ontzielen der slagtoffers te aanschouwen. Op zekeren dag liet hij de uitvoering van een derzelven uitstellen, om aan hetzelve de berigten te doen voorlezen, die hij juist uit het leger ontvangen had, » opdat het, zeide hij, aan de dooden de zegepralen der republiek kon gaan bekend maken." Hij liet muzijkanten bij het schavot plaatsen, en beval aan de door hem gevormde regtbank, van al degene te vonnissen, die zich door hunne rijkdommen, hunne deugden of begaafdheden onderscheidden. In de schouwburgen maakte hij de verdeelingswet met de sabel in de hand bekend, en spoorde het volk tot moord en plundering aan. Jonge dochters, gedwongen om zijner geilheid ter prooi te verstrekken, werden van uit zijne armen naar het schavot geleid. Hij leerde den knechten hunne meesters, den vrouwen hare echtgenooten, den kinderen hunne vaders verraden, en meette zijne beloonigen naar het belang der beschuldiging af. Met één woord, er is geene gruweldaad, die dit gedrogt niet bedacht, en van de gedachte tot de uitvoering was geene tusschenpozing. Hij werd verscheiden malen aangeklaagd; maar steeds door zijne ambtgenooten beschermd, ontsnapte hij tot driemalen aan de door zijne misdaden verdiende straffen: de 9 thermidor kwam een einde maken aan zijne woede; naauwelijks was hij de vergadering binnen getreden, of een gezantschap der inwoners van *Kamerijk* kwam hem voor de balie aanklagen; dadelijk stonden er een aantal leden op, en voerden het woord tegen hem. LEBON trachtte zich te regtvaardigen, door al de misdaden aan zijne ambtgenooten te wijten, wier wilsuitvoerder, zoo als hij zeide, hij slechts geweest was: een dergelijk verdedigingsmiddel kon niet aangenomen worden. Den 27 Julij 1795, in staat van beschuldiging gesteld, werd hij voor de criminele regtbank van het dep.t der *Somme* gevoerd, die hem den 9 October 1795 ter dood veroordeelde. Op den oogenblik, waarop men hem ter strafplaats voerde, geheel door den brandewijn bedwelmd, had deze ellendeling nog genoegzame tegenwoordigheid van geest, om, toen men hem het roode hemd aantrok uitteroepen: » Niet mij, behoeft men aldus uittedossen, men behoorde het naar de conventie te brengen, waarvan ik slechts de bevelen heb uit-

gevoerd." hij was pas 30 jaren oud.

LEBOSSU. — Zie BOSSU.

LEBRIXA. — Zie ANTONIUS-NEBRISSENSIS.

LEBRUN. — Zie BRUN.

* LEBRUN (PONTIUS DIONYSIUS ECOUCHARD), een lierdichter, te *Parijs* in 1729 geboren, had zijne eerste opvoeding aan de zorg van den prins van CONTI (den grootprioor) te danken, in wiens huis hij geboren, en aan wiens persoon zijn vader verbonden was. Deze prins, die hem teederlijk beminde, en wiens verkleefdheid op eene wijze is verklaard, die door niets kan geregtvaardigd worden, benoemde hem vroegtijdig tot secretaris zijner commandementen. De bijzonderheden van zijn afgetrokken leven, bieden weinig belangrijks aan, en wij hebben enkel optemerken, de wispelturigheid zijner staatkundige gevoelens, en zijne onoverwinnelijke neiging voor het puntdicht, hetwelk het aantal vijanden uitlegt, die zich tegen hem verklaarden. Aan eene beminnelijke, deugdzame en geestige echtgenoote uitgehuwd, die hij onder den naam van FANNY bezongen heeft, zou LEBRUN gedurende zijn geheele leven, het geluk hebben kunnen genieten, hetwelk hij gedurende veertien jaren bij haar smaakre; maar hij wist deze goede verstandhouding niet lang genoeg te handhaven. In 1774 verliet hij haar, pleitte om van haar gescheiden te worden, en moest de gevoelige vernedering verduren, dat zijne moeder en zijne zuster tegen hem getuigden. Hij verloor zijne zaak; maar met eene trotsche en driftige inborst geboren, wreekte hij zich door de bijtendste puntdichten, op zijne regters, en wat nog onvergeeflijker is, ook op zijne bloedverwanten. De prins van CONTI overleed kort daarna. Er bleef aan LEBRUN voor alle fortuin niet meer dan eene geringe jaarwedde van 1300 francs over, die weldra tot 1000 verminderd werd. De bankbreuk van den prins van GUÉMENÉE, bij wien hij zijne hem nog overblijvende fondsen had geplaatst, boorde hem verder geheel in den grond. De zoo lang wreede fortuin lachtte hem eindelijk toe. De Heer DE CALONNE, nieuwelings tot het algemeen tegenboek der geldmiddelen beroepen, deed hem door den koning eene jaarwedde van 2000 livres toekennen, en ontving van de erkentenis des dichters lofspraken en gedichten. LODEWIJK XVI zelfs was omtrent

dezen tijd het edele voorwerp zijner gezangen; maar men zag weldra, dat de zangnimf van LEBRUN zich meer aan de weldaad dan aan den weldoener hechtte. De omwenteling kwam en LEBRUN was een der ijverigste voorstanders derzelve; hij verloor zijne geestdrift niet, zelfs ten tijde van het schrikbewind. Hij was de dichter der volksregering, verkreeg van de Conventie eene woonplaats in het *Louvre*, matigde zijne gevoelens, toen de tijden zelve gematigd waren, en eindigde met zijnen wierook voor den eersten Consul te branden, na duizenden schimpreden tegen den koning uitgebraakt, en hetgene, wat hij de vrijheid noemde, in gedichten vol geestdrift en nadruk gevierd te hebben. In 1801 verkreeg hij eene jaarwedde van 6000 franken, en kwam in het Instituut bijna op den oogenblik van deszelfs oprigting. Reeds sedert lang verzwakte zijn gezigt aanmerkelijk, en toen hij den 2 September 1807 onder den last der jaren, en gedurige werkzaamheden bezweek, was hij bijna blind. Men kan hem geenszins groote talenten betwisten. Hij bezat in den hoogsten graad geestkracht, geestdrift, verhevenheid, en vooral datgene, wat men de dichterlijke schakering noemt; maar zijne verhevenheid, zweemt dikwijls naar opgeblazenheid, en zijne stoutheid naar zucht tot nieuwigheid. LEBRUN was reeds vroegtijdig een dichter, toen hij in den ouderdom van 12 jaren nog in het collegie *Mazarin* was, vervaardigde hij reeds verzen: zijn dichtalent werd bestuurd door de raadgevingen van den zoon van den grooten RACINE. LEBRUN volgde dezelve, dat is te zeggen, dat hij er zich toe bepaalde, om enkel de ouden tot voorbeelden te nemen, en bij het bewandelen van eenen dergelijken weg, heeft hij zich tot den rang der eerste Fransche lierdichters verheven, heeft hij den naam van *Fransche PINDARUS* verdiend. Doch laat ons betrekkelijk zijne dichtwerken in eenige bijzonderheden treden. Men onderscheidt de *Ode*, welke hij aan den jongen RACINE rigtte, die de hoop verliezende van het voetspoor van zijnen grootvader te kunnen bewandelen, de loopbaan der letteren voor die des handels had verlaten: de dichter verwijt hem deze soort van afvalligheid, in een van schoonheden schitterend stuk, doch nog beneden datgene, in hetwelke hij kort daarna den dood van dien zelfden vriend betreurde, te *Cadix* in eene overstrooming der zee omgekomen; welke

ramp door de verschrikkelijke aardbeving was te weeg gebragt, die in 1755 een gedeelte der stad *Lissabon* verdelgde. LEBRUN was nog geen 26 jaren oud, toen hij onder de dichters van den eersten rang reeds plaats had genomen. Op het voetspoor van TIBULLUS wandelende, bezong hij zijne rampen en vermaken, in *treurzangen*, die den stempel eener groote begaafdheid dragen; maar men moet het zeggen, de dichter knort meer dan hij zucht, en, indien zijne treurdichten door zijn hart zijn ingegeven, zoo was dit hart, zegt een levensbeschrijver, meer prikkelbaar dan gevoelloos, en zijne liefde geleek meer naar de woede van ALCEUS, dan naar de teederheid van SAPPHO. In 1760 droeg hij eene *Ode* aan VOLTAIRE op, om hem eene wezenlijke of gewaande nicht van CORNEILLE aantebevelen: men weet dat VOLTAIRE het oor leende aan de stem van den welsprekenden dichter, en dat eene uitgave der beide CORNEILLE's, diegene, welke beweerde van een' dezer treurspeldichters aftestammen in eenen goeden staat verplaatste. LEBRUN had een *Dichtstuk over de voorregten van het buiten leven* begonnen, hetwelk hij later den titel gaf van *de Voorregten der Natuur*; dit werk werd niet ten einde gebragt; er bestaan slechts eenige fragmenten van hetzelve. Hij had ook een ander *dichtstuk* ondernomen, ten titel voerende: *les Veillées des muses* (*De avondpartijen der Zanggodinnen*), dit werd evenmin voltooid. De *Oden* en *Puntdichten* van LEBRUN hebben het minst tot zijnen roem bijgedragen. Niet den mensch, maar den dichter beoordeelen wij, het is zijne genie van welke wij getuigenis afleggen. Ofschoon wij de onderwerpen laken door zijne zangnimf bezongen, bewonderen wij niet te min zijne gezangen. Ofschoon hij dikwijls met de dolzinnigheid van eenen muiteling bezield is, zijn wij echter verpligt te erkennen, dat zijne revolutionnaire *Oden*, onder de geestdrift der vrijheid vervaardigd, door de dichterlijke geestdrift zijn ingegeven. De weldenkenden kunnen geërgerd zijn geweest, hem de handelingen der omwenteling te zien toejuichen; maar de kunstregters hebben de begaafdheid des dichters moeten opmerken: zij hebben de *Oden op het schip* LE VENGEUR, zijne vertaling der Ode *Pindarum quisquis*, die van het *Exegi monumentum* enz. aangehaald. LEBRUN zal ongetwijfeld beter beoordeeld worden, wanneer de staat-

kundige haat uitgedoofd zal zijn, wanneer hij zoo als MILTON, andere lezers zal hebben dan zijne tijdgenooten. Welken rang men hem ook toekenne, met betrekking tot J. B. ROUSSEAU, dien hij niet altijd evenaarde, maar dien hij somtijds overtrof, stemt iedereen toe, dat hij in het puntdicht verre boven hem verheven was. Men telt in de verzameling zijner *Werken* tot 636 puntdichten. Indien men enkel diegene wil hebben, welke der genie van LEBRUN, tot eer verstrekken, moet men er een aantal van weg laten, hetzij, om dat dezelve betrekking op de omwenteling hebben, hetzij om dat dezelve valsch bevondene zaken voorstellen, hetzij eindelijk, omdat dezelve inbreuk maken op de goede zeden. Zijne *Werken* zijn gezamenlijk uitgegeven door den Heer GINGUENÉ, zijnen vriend, *Parijs* 1811, 4 dl.n in 8.vo met eene *Levensschets*. De uitgever heeft gemeend, verscheiden stukken uit dezelve te moeten weglaten, gedurende de omwenteling geschreven, en waarvan de gedachtenis niet zeer eervol is voor LEBRUN. Hij had wellig welgedaan er een nog grooter aantal uit wegtelaten, die zonder de gedachtenis des schrijvers te benadeelen, wellig in staat zijn, om zijnen letterkundigen roem te verminderen. De *Lijkrede* van LEBRUN, is door CHÉNIER uitgesproken, die hem ook nog in zijn *Tableau de la littérature Française* lof heeft toegezwaaid.

* LEBRUN (KAREL FRANCISCUS), hertog van *Plaisance* of *Piacenza*, werd den 19 Maart 1739, te *St. Sauveur Landelin* bij *Coutance*, uit eene van *Bretagne* oorspronkelijke familie geboren. KAREL FRANCISCUS, een der zeven kinderen, welke LEBRUN DE LA SEVIÈRE had gehad, kwam te *Parijs*, en ging als kostganger in het collegie *des Grassins*. Zijn gelukkige aanleg en zijne zucht voor de studie, verwierven hem de vriendschap van den heer LE BEAU, zijn' hoogleeraar. MAZEAS, aan wien men het uitmuntende werk *Eléments etc.* (*Grondbeginselen der meetkunde*) te danken heeft, was in het collegie van *Navarre*, zijn meester voor de wijsbegeerte. Hij leerde er eenen neef kennen van pater BERTHIER, een Jesuit en redacteur van het beruchte *Journal de Trévoux*. De jonge BERTHIER bragt LEBRUN in betrekking met zijnen oom, die, naar het schijnt, zijne studiën bestuurde, en gaf hem den raad van zich op het natuurregt toe te leggen.

LEBRUN wijdde zich geheel en al aan dezen arbeid toe: hij hield zich ook bezig met het onderzoek van den *Geest der Wetten*, door den beroemden MONTESQUIEU. Dit voor het Engelsche bestuur zoo vleijende werk, deed aan LEBRUN de reis naar *Londen* ondernemen; maar, daar *Frankrijk* toenmaals met *Groot-Brittannië* in oorlog was, ging hij over *Holland*, van welk land hij den handel, de zeden en de wetten beoefende, en stak vervolgens naar *Engeland* over, alwaar hij dezelfde waarnemingen maakte. Door zijne familie aangespoord, om eenen staat te kiezen, zoo viel zijne keuze op de regtsgeleerdheid, en hij volbragt zijne cursus onder den heer LORRY, die hem de bescherming van MAUPEOU verschafte, wiens zoon een medeleerling van LEBRUN was, en later zijn beschermer werd. De familie MAUPEOU stond grootelijks in aanzien. De vader was onderkanselier en zegelbewaarder, en de zoon president met de fluweelen muts, bij het parlement van *Parijs*. De eerstgenoemde nam LEBRUN tot secretaris aan, maar de geschillen, die er tusschen het hof en het parlement ontstonden, boezemden LEBRUN eenen afkeer voor de pleitzaal in: hij verliet echter den post niet, welken hij bij MAUPEOU bekleedde; men hield hem zelfs voor den steller der *Redevoeringen*, door den president, tijdens de geschillen van den hertog van AIGUILLON, met het parlement, uitgesproken. LEBRUN was achtereenvolgend tot koninklijke censor, betaalmeester der renten, en algemeen opziener van de domeinen der kroon benoemd. Hij verloor deze posten onder het ministerie van den hertog van AIGUILLON, die CHOISEUL verving, en na den dood van LODEWIJK XV, op zijne beurt door MAUREPAS vervangen werd. Te midden dezer diplomatische veranderingen, verviel MAUPEOU, die kanselier was geworden, in ongenade. LEBRUN was in 1773 met Mejufv. DE LAGOUTTE in den echt getreden; hij begaf zich naar zijn landgoed *Grillon*, dat aan den dichter REGNARD had toebehoord, en bleef aldaar gedurende 15 jaren. In 1789, en bij het begin der Fransche omwenteling, gaf hij een geschrift in het licht, ten titel voerende: *De Stem des Burgers*, waarin hij zich voor eene constitutionele monarchie verklaarde; na in zeker opzigt, de noodlottige gebeurtenissen te hebben voorzegd, eener omwenteling, in welke men zich van dit

grondbeginsel zoude verwijderen, toont hij de regeringloosheid in al hare gruwelen aan, en roept uit: »Weldra zal er een vermetele, een nieuwe stoutmoedige LEVELLER opstaan, die op de bouwvallen uwer oude vormen, eene nieuwe constitutie zal oprigten.... De algemeene wensch zal het geheele openbare gezag in zijne handen stellen; alsdan zal er eene wettige dwingelandij worden gevestigd, en onzer aller kluisters, zullen zelfs onder den titel van constitutie gesmeed worden." In hetzelfde jaar door de edelen van het schependom *Dourdan* tot de algemeene staten benoemd, toonde hij aldaar, zoo wel als in de constituerende vergadering eene gematigdheid, die den nieuwigheidspredikers niet behagen kon. Hij sprak over de *Tienden*, de *Geestelijke Goederen* en de *Assignatien*. Na de zitting werd hij tot lid van het Dep.t *Seine en Oise* benoemd, zat in het bestuur van hetzelve voor, en slaagde er in, om de onlusten te doen bedaren, welke het gebrek aan granen, in dat Dep.t alwaar het volk den maire van *Etampes* vermoordde, te weeg bragt; hij deed verslag van deze gebeurtenis voor de balie der wetgevende vergadering, en kenmerkte dezelve als een gevolg der regeringloosheid. Na den treurigen dag van den 10 Augustus (zie LODEWIJK XVI), legde hij alle openbaar gezag neder, leefde in afzondering tot op den 1 Septembember 1793, op welken dag hij, als van aristocratie verdacht, in hechtenis genomen, en in het gesticht *des Recollets* te *Versailles* opgesloten werd; zes maanden daarna werd hij weder op vrije voeten gesteld. In Junij 1794, op nieuw gevangen genomen, had hij het leven enkel aan den val van ROBESPIERRE te danken, die den 27 der volgende maand werd ten dood gebragt. LEBRUN werd echter eerst drie maanden na deze gedenkwaardige regtspleging uit zijne gevangenis ontslagen. Andermaal presideerde hij het directorium van *Seine en Oise*, en, tot den raad der ouden benoemd, werd hij lid van verschillende commissiën van geldmiddelen; legde in haren naam verschillende verslagen over de nationale schatkist, over de munten, over de bloedverwanten der uitgewekenen enz. af. Den 18 Brumaire zat hij voor in den raad der ouden, en het schijnt dat hij niet het minste deel had, aan de gebeurtenissen van dien dag. Intusschen hetzij dat BONAPARTE aan de koningsgezinde partij, een on-

derpand zijner toekomstige gematigdheid wilde geven, hetzij dat hij op de buigzaamheid en het schroomvallige van de inborst van LEBRUN rekende, hij verkoos hem ten minste voor zijnen derden consul. In dien verheven post, liet LEBRUN de staatkunde aan zijne ambtgenooten over, om zich uitsluitend met de geldmiddelen bezig houden, en het is aan hem, dat men de herstelling der rekenkamer te danken heeft. In 1804 keizer geworden zijnde, benoemde hem BONAPARTE, in het kort tijdverloop, tot aartstresorier, hertog van *Plaisance* en prins des rijks. In 1805 werd hij naar *Genua* gezonden, om de nieuwe departementen te organiseren. Verscheiden gemeenten van dat land sloegen aan het muiten. LEBRUN moest alstoen zijn karakter te buiten gaan, en eene geestkracht aan den dag leggen, die, zonder een druppel bloeds te storten, een goed uitwerksel te weeg bragt. Hij verbleef twee jaren in die departementen, met den titel van algemeen landvoogd, en het gelukte hem, zich van de Genuezen te doen beminnen. In 1809 zat hij voor in een' kiesraad van het dep.t der *Rhône*, en stichtte bij de akademie van *Lyon*, eenen jaarlijkschen prijs ter aanmoediging der nijverheid. Nadat LODEWIJK NAPOLEON, koning van *Holland*, de kroon had nedergelegd, benoemde NAPOLEON in 1811 LEBRUN, tot algemeen landvoogd dier toenmaals met *Frankrijk* vereenigde gewesten. Hij bleef aldaar tot in 1813, tot aan den aantogt der verbondene mogendheden tegen BONAPARTE, welke aanleiding gaf tot den opstand der steden *Rotterdam*, *Amsterdam*, *'s Gravenhage* enz. tegen de Franschen. LEBRUN kwam te *Parijs* terug, en, ofschoon hij geenerlei deel nam aan de handeling van den senaat, die de vervallenverklaring van BONAPARTE uitsprak, onderteekende hij echter de terugroeping der BOURBONS. In 1814 zat hij voor in het kies-collegie van *Seine en Oise*. Bij de terugkomst van NAPOLEON werd hij tot grootmeester der universiteit en pair van *Frankrijk* benoemd. Nadat LODEWIJK XVIII in 1815 zijnen troon andermaal beklommen had, sloot hij LEBRUN van het pairschap uit, doch herstelde hem weder in hetzelve in 1819. In den ouderdom van 80 jaren zat hij voor in den pasopgerigten raad der gevangenissen, sprak in denzelven eene zeer belangrijke redevoering uit. LEBRUN is in 1824 o-

verleden: hij was lid van het instituut (akademie van opschriften en Fransche akademie). De letterkundige werken, door welke hij deze onderscheiding heeft verdiend, zijn: *het verlost Jeruzalem*, uit het Italiaansch in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1774, 2 dl.n in 8.vo, (naamloos), dikwerf herdrukt, nieuwe uitgave, voorafgegaan door het *leven van TASSO*, (door SUARD), *Parijs*, 1813, 2 dl.n in 8.vo; de *Ilias van HOMERUS*, nieuwe [Fransche] vertaling, in onrijm, *Parijs*, 1776, 2 dl.n in 12.mo (naamloos); dezelfde bijna geheel herzien, *Parijs*, 1809, 2 dl.n in 12.mo; de *Odyssée van HOMERUS*, *Parijs*, 1819, 2 dl.n in 12.mo (naamloos). De vertaalwijze, door LEBRUN aangenomen, is vrij en dichterlijk: hij hecht zich minder aan de letter dan aan den geest des schrijvers; dezelve is geenszins, zoo als men zulks in de volkstaal zegt, eene *woordelijke* vertaling; maar geen voornaam denkbeeld is overgeslagen, en het bijzondere kenmerk van het oorspronkelijke werk straalt geheel en al in deszelfs afschrift door: met vermaak leest men de vertalingen van LEBRUN, en, wanneer men dezelve gelezen heeft, kan men zich eenig denkbeeld vormen van de bijzondere genie van TASSO en HOMERUS.

† LEBUINUS of LIAFWINUS (*Heilige*), Priester en een der eerste Evangelieverkondigers in de *Nederlanden*, omtrent het midden der achtste eeuw uit *Engeland* tot ons overgekomen, werd door GREGORIUS, overste der Utrechtsche kerk, naar de provincie *Over-IJssel* gezonden, alwaar hij zich voornamelijk te *Deventer* ophield, in welke plaats hij door den H. MARCHELMUS, eenen kweekeling van den H. WILLEBRORDUS, ondersteund, eenen zeer rijken oogst voor het Christendom won. De eerste voor hem gestichte kapel was te *Hiulpa*, thans *Wulpe*, in de nabijheid van *Deventer*; later werd te *Deventer* eene prachtige kerk te zijner eere opgerigt. Daar de Heidensche Saksers gewoon waren jaarlijks aan de rivier de *Wezer*, eenen algemeenen landdag te houden, zoo begaf LEBUINUS zich derwaarts, hield voor hen eene treffende Leerrede, hen, indien zij hunne hardnekkigheid niet onder het juk Gods bogen, met de vreesselijkste straffen des Hemels bedreigende. Terwijl de heilige man dit met eenen geest van voorzegging uitdonderde, gaan de

Saksers uit het naastbijgelegen woud staken rukken, waarmede zij hem met geweld zochten te dooden, doch God redde den Apostolischen ijveraar op eene wonderdadige wijze uit hunne handen; later echter koelden zij hunnen euvelmoed aan de nieuw gebouwde kerk te *Deventer*, die zij geheel in de asch legde. Dan deze storm bedaard zijnde, liet LEBUINUS de afgebrande kerk weder opbouwen, en ging voort met de leer der zaligheid te verkondigen, tot dat hij na zijnen dood, in dezelve begraven werd. Men wil, dat de overblijfselen van dezen Heilige, met die van den H. MARCHELMUS of MARCELLINUS en den H. RADBODUS 14.e Bisschop van *Utrecht*, die steeds in de hoofdkerk van *Deventer* hebben gerust, doch welker zilveren kassen op den 18 Julij 1578 door de bezetting tot buit werden gemaakt, thans nog in de Catholijke of Broerekerk te *Deventer*, zouden bewaard worden.

LEGAT. — Zie CAT (LE).

* LECCHI (JOANNES ANTONIUS), een Jesuit en beroemde wiskunstenaar, te *Milane*, den 17 November 1702 geboren, was hoogleeraar der schoone letteren en welsprekendheid aan de universiteiten van *Pavia* en *Milane*, alwaar hij vervolgens eenen leerstoel voor de wiskunde bekleedde. De keizerin MARIA THERESIA benoemde hem in 1759 tot hof-mathematicus; hij verkreeg denzelfden post van paus CLEMENS XIII, die hem met het opzigt der drie legatien, *Bologna*, *Ferrare* en *Ravenna* belastte. Nadat deze geleerde en vrome religieus de vernietiging zijner orde had overleefd, overleed hij den 24 Augustus 1776. Onder zijne talrijke werken, noemt men vooral: 1.° *Theoria, lucis, opticam, perspectivam, catoptricam, dioptricam, complectens, Milane*, 1739. — 2.° *Awertenze etc.* of *Waarschouwing tegen de geschiedenis van het probabilismus van pater* GABRIEL CONCINA, *Einsilden*, 1744, in 4.to — 3.° *Arithmetica universalis Isaaci Newtonis, sive de compositione et resolutione arithmetica, perpetuis commentariis illustrata et aucta*, ibid, 1752, 3 dl.n in 8.vo — 4.° *Elementa geometricæ theoricæ et practicæ*, ibid, 1753, 2 dl.n in 8.vo — 5.° *Elementa trigonometriæ, theorico-practicæ planæ et sphericæ*, ibid, 1756, 2 dl.n in 8.vo — 6.° *De sectionibus conicis, Milane*, 1758, in 8.vo — 7.° *Idrostatica* of *Waterweeg-*

kunde, in derzelver grondbeginselen onderzocht, en, met betrekking tot de vlietende wateren, in derzelver regelen hersteld, *Milane*, 1765, in 4.to — 8.° *Trattato etc.* of *Verhandeling over de bevaarbare kanalen*, ibid, 1779, in 4.to

LECHE (N.), in 1764 overleden, lid der akademie van wetenschappen te *Stokholm*, hoogleeraar in de natuurlijke historie te *Abo*, is de schrijver geweest van een werk, op last van den koning van *Zweden* ondernomen, en dat kort na den dood des schrijvers is in het licht verschenen, en wel onder dezen titel: *Onderrigting over het aankweeken van wilde boomen en struiken, enz.* Hetzelve is een uittreksel der werken van LINNÆUS, en van verscheiden andere geleerde natuurkundigen, die over dit onderwerp geschreven hebben.

* LECHELLE (A. B.), veldheer der republikeinsche legerbenden. Hij was schermmeester te *Saintes*, en leefde in armoede. In het begin der Fransche omwenteling trad hij in dienst bij de nationale gardes van *Neder-Charente*, alwaar zijne ervarenheid in de schermkunst, hem onder de militairen nuttige beschermers verschafte. Tot eskadron-chef van hetzelfde corps benoemd, werd hij bij de in dienststaande legers geplaatst; van rang tot rang klom hij op tot dien van brigade-, en eindelijk tot dien van divisiegeneraal. LECHELLE bezat geene andere begaafdheid, dan de vermetelheid van eenen gelukzoeker, die alle gevaren trotseert, om fortuin te maken. De minister BOUCHOTTE, die hem beschermde, liet hem, ondanks zijne algemeen erkende onkunde, tot opper-veldheer van het Vendeesche leger benoemen. Hij behaalde eenige voordeelen bij *Mortagne* en te *Challot*, op boeren zonder officieren en zonder krijgstucht; maar toen hij kort daarna met geoefende legerhoofden te doen had, werd hij te *Laval* geslagen, alwaar hij meer dan 10,000 man verloor. Om zich over deze nederlaag te wreken, liet de conventie LECHELLE in hechtenis nemen; hij werd naar *Nantes* gevoerd en gevangen gezet, alwaar hij van verdriet, of zoo als men zulks in den tijd beweerde, ten gevolgen van ingezwolgen vergif, overleed.

LECKZINSKA. — Zie MARIA LECKZINSKA.

LECKZINSKI. — Zie STANISLAUS LECKZINSKI.

LECLAIR (JOANNES MARIA), te *Lyon* in 1697 geboren, was de zoon van eenen toonkunstenaar, verkreeg den post van symphonist van LODEWIJK XIV, die hem met zijne goedheid vereerde. Na eene reis door *Holland*, vestigde hij zich te *Parijs*, alwaar de hertog van *Grammont*, wiens leermeester hij was geweest, hem eene jaarwedde gaf. LECLAIR genoot in vrede zijnen roem en de achting der weldenkenden, toen hij in den nacht van den 22 op den 23 October 1764 vermoord werd. Hij verbeterde het eerst de kunst van het vioolspelen, verminderde de moeijelijkheden van hetzelve, stelde er de schoonheden van in het licht, en was de schepper dier schitterende uitvoering, welke de Fransche orkesten onderscheidt. Zijne werken zijn: 1.° Vier boeken met *Sonaten;* waarvan het eerste in 1720 in het licht verscheen; 2.° twee boeken met *duo's;* 3.° twee met *trio's;* — 4.° twee *divertissementen* onder den titel van; *Récréations;* 5.° de *opera* van *Scylla en Glaucus*, waarin men stukken eener harmonie van den eersten rang aantreft.

LECLERC, — Zie CLERC (LE), LESSEVILLE, JOZEF VAN PARIJS.

* LECLERC D'OSTIN (KAREL EMMANUËL), een Fransch veldheer; die vooral door zijnen togt naar het eiland *St. Domingo* is beroemd geworden, werd te *Pontoise*, in November 1772 geboren; zijn vader was een handelaar. Reeds vroeg in dienst getreden, onderscheidde hij zich in 1792, door eenige trekken van dapperheid, en vooral door zijne revolutionnaire geestdrift. In 1793 adjudant-generaal zijnde, verbond hij zich zeer vertrouwelijk met BONAPARTE, in het beleg van *Toulon*. Toen deze stad door de Franschen heroverd was, werd hij tot brigade-generaal benoemd, en naar het leger des *Rijns* gezonden. Den 17 October 1794, werd hij als lid van de commissie des bestuurs, naar het Zuiden gezonden, en tot bevelhebber van *Marseille* benoemd, toen de generaal BRUNE, welke die haven bezet hield, naar *Parijs* werd teruggeroepen. Hij vergezelde BONAPARTE in *Italië*, en onderscheidde zich aldaar in de verschillende veldslagen, die er geleverd werden, onder anderen te *Mincio*, en te *Roveredo*. Naar *Bordeaux* gezonden, om het opperbevel over het ob-

servatie-leger der *Gironde* te voeren, werd hij, na dit leger zamengesteld en georganiseerd te hebben, belast, om datgene aan te voeren, hetwelk door *Spanje* trok, om *Portugal* te gaan onderwerpen. Hij dwong den prins van *Brazilië*, om te *Badajos*, een vernederend verdrag te onderteekenen, krachtens hetwelke *Portugal* aan Bonaparte, twintig millioenen betaalde. Deze bepaling, welke geheim bleef, verrijkte Lucien Bonaparte en Leclerc. In November 1801 verkreeg Leclerc het bevel over den togt naar *St. Domingo*. Na langdurige en bloedige gevechten, en netelige onderhandelingen met de hoofden van den opstand, gelukte het hem een groot gedeelte derzelve te ontwapenen, toen eene wreede aanstekelijke ziekte, hem noodzaakte om de wijk te nemen naar het *Schildpadden-eiland*, alwaar hij den 3 November 1802 aan de ziekte bezweek, die reeds een aantal Franschen had weggemaaid. Zijn lijk in *Europa* teruggebragt, is op zijn landgoed *Montgobert*, bij *Soissons* begraven. De generaal Leclerc was in 1801, met Pauline Bonaparte, gehuwd, die later met den prins Camillus Borghèse is in den echt getreden. [Leclerc had twee broeders, ouder dan hij; Lodewijk den oudste, was consulair agent, lid van het wetgevend ligchaam, en prefekt van het *Maas*-dep.t Hij overleed in 1821. De jongere, Lodewijk Nicolaas, onderscheidde zich in de loopbaan der wapens. Hij overleed den 16 Mei 1820, na door zijne diensten, de rangen van veldmaarschalk, commandeur van het legioen van eer, en ridder van den H. Lodewijk verworven te hebben.]

* Lecoat of Lecout (Yves Maria Gabriël Petrus), vrijheer van *Saint-Haouen*, schout-bij-nacht, en ridder van den H. Lodewijk, in 1757, uit eene aanzienlijke familie van *Bretagne*, geboren, trad reeds vroegtijdig in zeedienst, en maakte verscheiden togten in de Amerikaansche en Indische zeeën. Weldra tot scheeps-vaandrig benoemd, klom hij van rang tot rang op, tot dien van schout-bij-nacht der zeemagt, dien hij in 1796 verkreeg. Onder het schrikbewind, even gelijk als zoo vele anderen, in de gevangenis der abdij geworpen, gaf de 9 *Thermidor* hem de vrijheid terug. In 1800 was hij chef van den staf van den admiraal Latouche. Met gewigtige

zendingen belast, kweet hij zich van dezelve op eene gelukkige en bekwame wijze, en verdiende, om verkozen te worden, tot de aanvoering van de groote onderneming tegen *Engeland* ontworpen. Onder de gewigtige diensten, welke hij toenmaals bewees, noemt men de schitterende en stoute krijgsbewegingen door welke het hem gelukte, om de smaldeelen van *Duinkerken* en *Calais*, met de in de haven van *Boulogne* gecombineerde zeemagt te vereenigen, en het zeegevecht, waardoor hij de Engelschen, ofschoon verre overwegende in getal, tot den aftogt noodzaakte. In het volgende jaar onderscheidde zich LECOAT op nieuw door zijne onverschrokkenheid tegen de Engelschen, die branders tegen de vloot afzonden: hij randde dezelve aan, overrompelde en dwong hen andermaal om den aftogt te kiezen. In 1814 werd aan LECOAT de eervolle last opgedragen, om LODEWIJK XVIII te *Hartwel*, te gaan afhalen. Deze omstandigheid was gelukkig voor dien dapperen zeeman, die van de koninklijke familie de bewijzen der grootste achting en bescherming ontving. Getrouw, aan den door hem afgelegden eed, diende hij op geenerlei wijze het bestuur der honderd dagen. Naar een landgoed in *Normandijë* geweken, wachtte hij aldaar de tweede restauratie af: LODEWIJK XVIII benoemde hem tot schout-bij-nacht, zeeprefekt, en majoor-generaal in de haven van *Brest*. In 1817 met behoud eener jaarwedde ontslagen, overleed hij den 7 November 1826 te *Calais*, over welke havenstad hij gedurende verscheiden jaren het bevel had gevoerd. LECOAT is voornamelijk bekend als uitvinder van een nieuw stelsel van *telegraphen*. Men kan zeggen, dat hij zich gedurende zijn geheele leven met dit onderwerp bezig hied, en zijne uitvinding werd in den beginne goedgekeurd door eene commissie te dien einde door het instituut benoemd: maar dezelve vond in *Frankrijk* weinig bijval. Zijne ambtsbetrekkingen beletten hem gedurende eenigen tijd, om zijn ontwerp door te zetten; maar toen hij buiten dienst werd gesteld hield hij zich ernstiger met hetzelve bezig, en na verscheiden proefnemingen, zoo te *Parijs* als te *Havre* gedaan, werd hem, in 1823 de last opgedragen, om eene telegraphische brigade te vormen, die, tijdens den Spaanschen veldtogt, in het gevolg van den hertog van ANGOULÊME werd geplaatst, en toenmaals aan het leger gewigtige diensten bewees. Zijne *tele-*

graphen dienen zoo wel des nachts als bij dag. LECOAT was bijzonder met zijn stelsel ingenomen, wijl hij er de middelen in hoopte te vinden, om de schipbreuken te verminderen. Op uitnoodiging der capitalisten stond hij, zegt men, op het punt, om naar *Engeland* over te steken, ten einde zijn groot en nuttig ontwerp, van algemeene telegraphie te land en ter zee, bij dag en bij nacht, ten uitvoer te brengen, toen hij stierf De telegraaf, door hem uitgevonden, is de eerste, waarvan men zich des nachts bediend heeft, en het gebruik van denzelven is zoo spaarzaam, dat elk zijner lantaarns niet meer dan voor twee en een halve cents olie per uur verteert. Dezelve is buitengemeen eenvoudig, en een van deszelfs voornaamste voordeelen is den zeevaarders gedurende den nacht, het juiste punt bekend te maken, waar zij zich bevinden.

LECOQ. — Zie COQ (LE) en NANQUIER.

LECOUT. — Zie LECOAT.

* LECOZ (CLAUDIUS), aartsbisschop van *Besançon*, werd in 1740, te *Plounevez-Porzai*, in het diocees van *Quimper* geboren en was hoogleeraar in het collegie dier stad, van hetwelke hij later principaal werd. Bij het uitbarsten der Fransche omwenteling, omhelsde hij de grondbeginselen derzelve, en toonde een vurig patriot te zijn. Deze ijver voor de nieuwe orde van zaken werd beloond, tijdens de verkiezingen voor de bisschoppelijke zetels, door de burgerlijke constitutie der geestelijkheid opgerigt. LECOZ werd tot constitutionnele bisschop van *Ile en Vilaine* benoemd, en in die hoedanigheid, den 10 April 1791 gewijd. Door zijne verkleefdheid aan de revolutionnaire zaak viel hem eene andere onderscheiding ten deel. Na het sluiten der constituerende vergadering verkoos zijn departement hem tot lid der wetgevende vergadering, en hij kwam zitting nemen in dezelve. Op den 5 Februarij 1792, vraagde hij de vernietiging der associatien, van *wereldlijke geestelijken, die*, zeide hij, *van al de seminariën de broeinesten van kerkelijke aristocraten hebben gemaakt;* maar terwijl hij, zeker zeer ten onregte, de wereldlijke congregatiën aanrandde, wijdde hij in den lof uit van de onderwijzende orde-congregatiën, voornamelijk van die der doctrinarissen. In de

zitting van den 19 October 1791, verdedigde hij den ongehuwden staat der priesters, en toen, in die van den 14 November deszelfden jaars, ISNARD op eene hevige wijze tegen de *onbeëedigde* priesters uitvoer, verhief LECOZ, ofschoon beëedigd, zijne stem tegen hem, en noemde zijne rede, de *codex van het atheïsmus*. Hij keurde eindelijk openlijk het gedrag van een zijner suffraganen af, die aan eenen priester de huwelijksinzegening had doen geven. Onder het schrikbewind werd hij gevangen gezet. In 1795 vatte hij zijne bisschoppelijke bedieningen weder op, en keurde de beide rondgaande brieven der vereenigde bisschoppen goed. Hij was bij het concilie tegenwoordig dat den 15 Augustus 1797, in de hoofdkerk van *Parijs* geopend werd, en presideerde hetzelve. In de 2e constitutionnele kerkvergadering, den 29 Junij 1801 geopend, en in welke hij andermaal voorzat, verzette hij zich tegen eenen *Franschen sakramentaris*, den abt POINSIGNON. Hij toonde dezelfde tegenkanting tegen een voorstel van DESBOIS, bisschop van *la Somme*, strekkende om der commissie, een der door de bulle *Unigenitus* veroordeelde stellingen, te doen aannemen en afkondigen. Nadat er in dat zelfde jaar met den Paus een concordaat gesloten, en zulks in 1802 publiek gemaakt was, vraagde LECOZ om zijn ontslag, en werd tot het aartsbisdom *Besançon* benoemd. Bij het veranderen van bisschoppelijken zetel, veranderde hij geenszins van gevoelen; hij liet de herroepingen niet doen, welke men op andere plaatsen van de constitutionnele priesters vorderde; en niet alleen dat LECOZ zelf geene herroeping deed, beroemde hij zich integendeel dezelve niet gedaan te hebben. Hij bestuurde zijn diocees volgens zijne oude grondbeginselen. In een *geschrift* ging hij zelfs zoo ver, dat hij de burgerlijke constitutie der geestelijkheid verdedigde, en diegene prees, welke zich aan dezelve onderworpen hadden. Toen echter de Paus in 1804 te *Parijs* was, begaf hij zich, even als de overige constitutionnelen tot den heiligen Vader, en onderteekende, zegt men, eene *akte van aanneming en onderwerping aan de uitspraken van den heiligen Stoel, en van de Catholijke, Apostolijke en Roomsche Kerk, over de kerkelijke aangelegenheden van Frankrijk*. Men voegt er zelfs bij, dat in een bijzonder gesprek met den Opperpriester hij zijne vorige handelwijze met de tranen der opregtheid

betreurde. LECOZ zag de restauratie geenszins met het vermaak, dat dezelve aan alle goede Franschen moest verschaffen; en het verbod, dat hij ontving, om voor een der Franschen prinsen te verschijnen, die door *Besançon* trok, heeft dit vermoeden geloof bijgezet. Hij overleed den 3 Mei 1815, te *Villevieux*, in het *Jura*-dep.t Men heeft van hem: 1.° *Accord etc.* (*Overeenstemming van de ware grondbeginselen der Kerk, der zedeleer en der rede, met burgerlijke constitutie der geestelijkheid*), 1791, in 12.mo Sommigen noemen hem als schrijver van dit werk, ofschoon de *Dictionnaire des Anonymes*, 2e dl., blz. 462, hetzelve aan den heer LEBRETON toeschrijft. — 2.° *Lettre etc.* (*Herderlijke brief*) 1797. De schrijver vaart in denzelven op eene onbetamelijke en beleedigende wijze tegen PIUS VI uit en beschuldigt hem, eenen godsdienstoorlog te hebben te weeg gebragt. — 3.° *Statuten en Reglementen* voor zijn diocees van *Ile en Vilaine*, in 12.mo — 4.° *Avertissement etc.* (*Herderlijke waarschouwing over den tegenwoordigen staat der Catholijke godsdienst*). — 5.° *Observations etc.* (*Waarnemingen over de Egyptische dierenriemen*), 1802. — 6.° *Défense etc.* (*Verdediging der Christelijke openbaring, en bewijzen der godheid van J. C., tegen de Verhandeling ten gunste van God, door* DELILLE DE SALES), in 8.vo — 7.° *Instruction etc.* (*Herderlijke onderrigting*) van den 20 December 1813, over de vaderlandsliefde, enz. — 8.° Verscheiden *Mandementen*, waarin het hoofd van het toenmalige bestuur boven mate verheven wordt. — 9.° Verschillende *Brieven*, betrekkelijk een ontwerp van vereeniging der Protestanten met de Roomsche Kerk; eindelijk andere *Gelegenheidsgeschriften* enz.

LECTIUS of LECT (JACOBUS), een regtsgeleerde, was vier malen Syndicus van *Geneve*, en stond in zijne kleine Republiek grootelijks in aanzien. [Hij was de kweekeling van den beroemden CUJAS. Zijne landgenooten zonden hem naar de koningin ELIZABETH, om hare bescherming te gunste der Protestanten interoepen. Hij verkreeg ook van den prins van *Oranje*, 14,000 livres, tot herstelling der akademie van *Geneve*. Hij wekte den moed der inwoners op, tijdens den oorlog met den hertog van *Savooije*, die met een aanmerkelijk verlies der

zijnen werd teruggedreven.] Men heeft van hem 1.° Eene uitgave der *Poetæ græci veteres heroici*, *Geneve*, 1606, in fol. — 2.° *Gedichten*, in het Latijn, 1609, in 8.vo — 3.° *Verhandelingen*, in dezelfde taal, 1615, in 8.vo De *Treurspeldichters*, zijn in 1614, in fol., in het licht verschenen. LECTIUS overleed in 1611, in den ouderdom van 53 jaren. [Zijne *regtsgeleerde werken* komen voor in het 1.e dl. van het *Thesaurus juris romani*, *Leyden*, 1725.]

LEDESMA (PETRUS), een Dominikaner te *Salamanka* geboren, overleed in 1616, onderwees te *Segovia*, te *Avila* en te *Salamanka*. Men heeft van hem eene *Verhandeling over het huwelijk*, een *Kort begrip over de Sacramenten*, en verscheiden andere werken. — Men moet hem niet verwarren met DIEGO DE LEDESMA, een Spaansch Jesuit, te *Cuellar* geboren, die de achting van Paus GREGORIUS XIII verwierf, en te *Rome* in 1575 overleed; men heeft van hem verscheidene geschriften. — Er zijn nog twee andere Dominikanen van dien naam geweest, beide scholastieke godgeleerden, de eerste BARTHOLOMEUS, te *Nieva*, bij *Salamanka* geboren, overleed als bisschop van *Oxaca*, in 1604; de tweede MARTINUS, eindigde zijne dagen, in 1584: beide lieten werken na.

LEDESMA (ALFONSUS), te *Sevogia* geboren, door de Spanjaards, *de Goddelijke Dichter* genaamd, is echter weinig bij de vreemdelingen bekend. Hij overleed in 1623, in den ouderdom van 71 jaren. Men heeft van hem verschillende *Gedichten* over gewijde en ongewijde onderwerpen. Dezelve zijn krachtvol en edel; maar de dichter heeft zich al te zeer aan zijne verbeeldingskracht overgegeven, en den smaak niet genoegzaam geraadpleegd. Voor het overige werd hem de naam van *Goddelijke* minder gegeven om de verhevenheid zijner *genie*, dan, omdat hij zich op de dichterlijke behandeling van onderwerpen uit de H. Schrift toelegde.

*LEDOUX (CLAUDIUS NICOLAAS), een bouwkunstenaar, in 1736 te *Dormans* in *Champagne* geboren, beoefende de eerste beginselen der bouwkunst, onder het opzigt van BLONDEL. Voor den Griekschen smaak ingenomen, vormde hij zijnen smaak, door eene diepzinnige studie zijner kunst bij de ouden, en begon zich bekend te maken door verscheiden werken, welke

hij voor rijke partikulieren vervaardigde. De stad *Besançon* vertrouwde hem de uitvoering van haren schouwburg toe, en nadat het algemeene pachtbestuur van den minister van financiën de vergunning had bekomen, *Parijs* met muren te omgeven, belastte het LEDOUX met de oprigting der *Barrièren*. Het plan, dat hij er van vervaardigde, was heerlijk; maar hij zag zich genoodzaakt, hetzelve te beperken, uit hoofde van de buitengewone onkosten, die met de uitvoering zouden gepaard zijn gegaan. Intusschen zal men altijd als schoone gedenkstukken beschouwen, de *barrieres*, van *la Villette*, der *Champs-Elysées*, van *Monceaux*, *Italië*, *Charonne*, en vooral de zegezuilen van de *Barrière des troons*. Na *Parijs* met al deze gebouwen te hebben verrijkt, wijdde hij een groot gedeelte zijner fortuin toe, om door de beste kunstenaars, de verzameling zijner werken en ontwerpen, onder den titel van *Architecture etc*, (*Bouwkunde van C. N. LEDOUX*) te doen graveren. Dit werk moest uit vijf deelen bestaan; slechts het eerste is in het licht verschenen en voert ten titel: *l'Architecture etc.* (*De bouwkunde, met betrekking tot de kunst, de zeden en de wetgeving beschouwd*), Parijs, 1804, in fol. met 125 platen versierd. De uitvoering van dit werk is prachtig; maar de tekst, geheel door LEDOUX ontworpen, is zoo overdreven hoogdravend, dat dezelve soms onbegrijpelijk wordt. Onkrenkbaar aan de familie der BOURBONS en aan de monarchie verbonden, ondervond hij in 1793 eene langdurige en eervolle gevangenschap, en verdiende, zoo door zijne gevoelens, als door zijne werkzaamheden, de hulde, welke hem DELILLE in zijn Dichtstuk *l'Imagination* heeft toegebragt. LEDOUX overleed te *Parijs* den 20 November 1806. Zijn voornaamste stukken zijn door den Heer LANDON in de *Jaarboeken van het Museum* gegraveerd.

LEDRAN (HENDRIK FRANCISCUS), een beroemde heelmeester, vooral in het steensnijden, te *Parijs*, den 17 October 1770 in den ouderdom van 85 jaren overleden, schitterde evenzeer door de bekwaamheid zijner hand, als door de uitgebreidheid zijner kunde. Men heeft van hem: 1.° *Paralléle etc.* (*Vergelijking der verschillende wijzen, om de blaas van den steen te ontlasten*), *Parijs*, 1730 en 1740, in 8.vo, met platen, in het Hoogd. en in het Engelsch

vertaald. Hij heeft in 1756 een vervolg op dit werk geleverd. — 2.° *Observations etc.* (*Heelkundige waarnemingen*), *Parijs*, 1731, 2 dl.n, in 12.mo, en 1751, zelfde formaat. — 3.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de heelkundige bewerkingen*), *Parijs*, 1731 en 1742, in 8.vo, *Londen*, 1749, in 8.vo, met aanteekeningen en bijvoegselen van CHESELDEN. — 4.° *Reflexions etc.* (*Praktische bedenkingen over de verwondingen door schietgeweren toegebragt*), *Parijs*, 1737, 1740, 1759, in 12.mo, in het Hoogd. vertaald. — 5.° *Consultations etc.* (*Raadplegingen over de meeste der ziekten, die tot het gebied der heelkunde behooren*), *Parijs*, 1765, in 8.vo — 6.° *Traité etc.* (*Economische verhandeling over de ontleedkunde des menschelijken ligchaams*), 1768, een werk, minder op prijs gesteld, dan de overige voortbrengselen van dien bekwamen man, die niet alleen de goedkeuring der Franschen, maar ook der vreemdelingen hebben verworven: de meeste derzelve zijn in het Hoogduitsch en in het Engelsch vertaald. — Zijn vader HENDRIK LEDRAN was een der grootste *operateurs* zijner eeuw; hij verwierf vooral dezen roem in het leger, en aan het hof, en overleed in 1720. [Hij was chirurgijn-majoor van het gesticht *la Charité*, lid der koninklijke akademie, en der koninklijke maatschappij van *Londen*].

LEDROU (PETRUS LAMBERTUS), te *Hoei*, in de Belgische provincie *Luik*, geboren, een Augustijner-religieus, doctor te *Leuven*, onderwees met veel roem de godgeleerdheid aan de universiteit dier stad. INNOCENTIUS XI, van zijne verdienste onderrigt, liet hem naar *Rome* komen, en benoemde hem tot prefekt van het collegie der *propaganda*. De Paussen ALEXANDER VIII, INNOCENTIUS XII en CLEMENS XI droegen hem niet minder achting toe. INNOCENTIUS benoemde hem tot het bisdom *in partibus* van *Porphyre*. Nadat hij eenige onaangenaamheid had gehad bij gelegenheid der zaak van pater QUESNEL, in welke hij tot *consultator* was benoemd, begaf hij zich naar *Luik*, in hoedanigheid van vikaris-generaal van dat diocees. Hij overleed aldaar den 6 Mei 1721, in den ouderdom van 81 jaren. Men heeft van hem 4 *Dissertations etc.* (*Verhandelingen over het volmaakt en het onvolmaakt berouw*), *Rome*,

1707, en *Munchen*, 1708.

* LEDRU (NICOLAAAS PHILIPPUS), meer bekend onder den naam van *Comus*, een natuurkundige, te *Parijs*, in 1731 geboren. Hij wijdde zich in den beginne toe aan de proefondervindelijke natuurkunde en reisde in 1751 door de fransche gewesten en door vreemde landen alwaar hij zich door zijnen natuur- en wiskundige verlustigingen grooten roem verwierf. Hij beoefende zeer zorgvuldig het menschelijke ligchaam en de zamenstelling van hetzelve, en verwierf in dat gedeelte zeer diepe kundigheden. Te *Parijs* teruggekeerd, werd hij in hoedanigheid von *physicus* door LODEWIJK XV bij den hertog van *Bourgondië* geplaatst, en tot hoogleeraar der wiskunde bij de kinderen van *Frankrijk* benoemd. In 1766 te *Londen* zijnde, liet hij door NAIRN, vlakke en toppuntige kompassen, en verscheiden andere natuurkundige werktuigen vervaardigen. Het was LEDRU, die het model leverde tot de neigingsnaald, waarvan kapitein PHILIPS zich bediende op zijne reis naar de noordpool. Om zijne werkzaamheden aan te moedigen, verleende LODEWIJK XV hem een brevet om, volgens de wijze van KNIGHT en de Engelschen, het ijzer in staal te veranderen, en stond hem toe, de verzameling van zeekaarten, en portefeuilles, welke de magnetische waarnemingen bevatten, na te zien, om er voor zijne ontwerpen nuttige uittrekselen van te maken. Deze verzameling van uittrekselen was buitengemeen groot. LEDRU maakte van dezelve gebruik, om, volgens een ander stelsel, dan dat van HALLEY, *Zeekaarten* te vervaardigen, waarvan hij, in tegenwoordigheid van LODEWIJK XVI, op den 22 Mei 1785, geschrevene exemplaren aan LAPÉROUSE ter hand stelde, wiens reize het stelsel van den werkzamen *physicus*, grootendeels bekrachtigd heeft. In 1772 was hij begonnen de uitwerkselen der spiegelkunde of zinsbegoocheling aantetoonen, op welker volmaking hij zich later toelegde. Keizer JOZEF. II was in 1777 bij twee zijner bijzondere zittingen tegenwoordig. De electriciteit was toenmaals zeer in zwang. De geneeskunde had zich van dezelve meester willen maken, en om er de uitwerkselen van aantetoonen, paste LEDRU dezelve toe op de zenuwaandoeningen, voornamelijk op de vallende ziekte en op de beroerte. In 1782, benoemde de geneeskunde faculteit

eene commissie van zeven leden om zijne behandelingen te onderzoeken. Het verslag derzelve was zeer voordeelig, en LEDRU verkreeg voor zich zelven en zijne beide zonen den titel van natuurkundige des konings. Dit *verslag* werd in het zelfde jaar in 8.vo gedrukt, en was voorafgegaan door een beknopt overzigt van het stelsel des schrijvers. Gedurende de Fransche omwenteling deelde LEDRU in de knevelarijen, welke hij onder den dubbelen titel van regtschapen man, en geleerde verdiende, en werd onder het revolutionnair bestuur in arrest gesteld. Na zijne gevangenschap begaf hij zich naar *Fontenay-aux-Roses*, alwaar hij zich op de kruidkunde toelegde. Hij overleed te *Parijs* den 6 October 1807.

* LEDYARD (JOANNES) een Amerikaansche reiziger, voor den onverschrokkensten wandelaar bekend, die ooit bestaan heeft, werd reeds in zijne kindschheid door het verlangen gekweld, om de onbekende landen te bezoeken, en bragt verscheiden jaren onder de wilde Indianen door, om hunne gebruiken en zeden te beoefenen. Na als korporaal der zee-troepen met den kapitein COOK de wereld rond gezeild te zijn, besloot hij om het geheele *Noordelijke-Europa* te voet door te trekken, en de *Behringstraat* over te steken, ten einde de Engelsche volkplantingen in de *Hudsons-baai* te bereiken. Hij voerde dezen onmetelijken togt alleen en ongewapend uit. Hij werd vervolgens belast met het doen van ontdekkingsreizen *in Afrika*, maar kwam den 17 Januarij 1789 te *Caïro* om het leven. Men heeft de door hem verzamelde berigten in het licht gegeven in de *Memorien der maatschappij ter aanmoediging van de ontdekkingen in de binnenlanden van Afrika*, Londen, 1790, in 4.o in 1810, in 2 dl.n in 8.vo herdrukt. — Men moet hem niet verwarren met THOMAS LEDYARD, schrijver, van een *leven van MARBOROUGH*, in het Engelsch, *Londen*, 1753, 2 dl.n in 8.vo, en van eene *Geschiedenis van de Engelsche scheepvaart*, Londen, 2 dl.n in fol.

* LEE (NATHANIËL), een Engelsche tooneeldichter der 17.e eeuw, eerst in de school van *West-Munster*, en daarna in het Drieëenheids collegie van *Cambridge* opgevoed, heeft zestien *Stukken* nagelaten, met bijval op het Engelsche tooneel uitgevoerd. De onderwerpen zijn niet al-

tijd wel gekozen, noch de ontwikkelingen wel geleid; maar er komen schoone dichtregels in voor. Hij overleed in 1691 of 1692, in eenen staat van krankzinnigheid. ADDISSON heeft hem lof toegezwaaid. Zijne dichtwerken zijn gezamenlijk uitgegeven, *Londen*, 1734, 3 dl.n, in 8.vo

LEEMPT. — Zie KETELAER.

LEEU (GHERAERT of GERARDUS), maakte zich in de 15.e eeuw zeer beroemd, door zijne boekdrukkerij, die hij in 1472 te *Gouda* oprigtte, en in 1479 naar *Antwerpen* verplaatste, alwaar hij in 1492 overleed. Er kwam een aantal goede boeken van zijne persen te voorschijn, en LEEU was een zeer kundig man. [De voornaamste door hem gedrukte werken zijn: 1.° *Spiegel der Sassen, Gouda by GHERAERT LEEU, 22 April 1472.* — 2.° *JACOBI DE VORAGINE, de Gulde Legende in Duyts vertaelt*, 1473. — 3.° *Goudse Chronykje*, waar achter staat: *Dit Boec is voleynt by me GHERAERT LEEU, ter Goude in Hollant anno* MCCCCLXXVIII *op den lesten dach van September.* — 4.° *JOANNES MENSUE, Opera Menica, Antuerpiae*, 1479, in fol.]

† LEEUW (GABRIËL VAN DER), een schilder te *Dordrecht* in 1643 geboren, schilderde de dieren zeer naauwkeurig volgens de natuur, vooral kudden ossen, schapen en ander hoornvee. Hij overleed in 1688. Zijn broeder PETRUS oefende ook met roem dezelfde kunst uit.

† LEEUW (WILLEM DE), een beroemde etser met sterk water, te *Antwerpen* in 1600 geboren. Hij was de kweekeling van SOUTMAN, maar volgde de wijze van *pointeleren* zijns meesters niet, hij verving de punten door korte en dikke strepen, die met eene kracht en eene kleur, geschikt om de Coloriet-schilders na te bootsen, aan zijne gravures het schilderachtigste uitwerksel geven, ook heeft hij zijne etsstift grootendeels aan RUBENS en aan REMBRANDT toegewijd. Hij wist echter van handelwijze te veranderen, volgens den kunstenaar, dien hij had natebootsen, zoodat hij, wanneer hij eene reeks van groote landschappen volgens ADRIAAN NIEUWLAND wilde graveren, hij de achtergronden en hemels zoo fijn pointelleerde, dat zijne gravure naar eene gewaschte teekening gelijkt. Hij teekende zijne platen met eene in een gevlochtene W. en L. De stukken door hem,

volgens RUBENS gegraveerd, zijn: 1.° *LOTH en zijne dochters.* — 2.° *DANIËL, in den leeuwenkuil.* — 3.° *De H. Maagd van smarten.* — 4.° *De marteldood van de H. CATHARINA*, deze beide laatste schoone gravures in fol. zijn zeer zeldzaam. — 5.° *De vier groote jagten van RUBENS*, dezelfde welke SOUTMAN heeft gegraveerd, te weten de leeuwenjagt, de wolvenjagt, de wildzwijnenjagt, de krokodillenjagt en nijlpaardenjagt, zeer gr. in fol. Volgens REMBRANDT heeft hij gegraveerd: *Den ouden TOBIAS en zijne vrouw*, een stuk van eenen zeer goeden smaak en een goed uitwerksel; *DAVID voor SAÜL op de harp spelende;* — *Portret van de vrouw van REMBRANDT*, enz. Al deze stukken worden zeer gezocht, en zijn buitengemeen zeldzaam. De vier groote landschappen, welke hij volgens NIEUWLAND heeft gegraveerd, stellen gezigten voor uit *Tyrol:* dezelve zijn even zeldzaam, en onderscheiden zich door derzelver geleerde uitvoering. — Nog drie andere schilders van denzelfden naam, maakten zich op het einde der zeventiende eeuw zeer beroemd.

LEEUW. — Zie LEONIN.

LEEUWEN (SIMON VAN), een Hollandsche regtgeleerde, te *Leyden*, in 1625 geboren, oefende langen tijd en met veel roem, in zijne geboorteplaats het beroep van advokaat uit, en overleed te *'s Gravenhage*, den 13 Januarij 1682. Hij was zeer ervaren in het Romeinsche regt, maar nog meer in dat van zijn land. Zijne werken zouden meer op prijs worden gesteld, dan zij zulks werkelijk zijn, indien hij beter ervaren ware geweest in de schoone letteren. Hij heeft in het licht gegeven: 1.° *Praktyk ten gebruike der Notarissen*, *Rotterdam*, 1741, 2 dl.n, in 8.vo — 2.° *Censura forensis*, *Leyden*, 1741, 2 dl.n, in fol. — 3.° Eene *Uitgave* van het *Corpus jur. civil.*, Grieksch en Latijn, met de aanteekeningen van een aantal geleerden, *Leyden*, 1663, in fol. schoone uitg. — 4.° *De origine et progressu juris civilis Romani*, 1672, in 8.vo — 5.° *Beschrijving der stad en universiteit van Leyden*, *Leyden*, 1672. — 6.° *Verhandeling over den oorsprong, de gebruiken enz. der oude Batavieren*, *'s Gravenhage*, 1685, in fol. enz.

LEEUWENHOEK (ANTONIUS VAN), een beroemde natuurkundige te *Delft*, in 1632 geboren, muntte vooral uit in het vervaardigen van mikros-

koop en brillenglazen. Zijne ontdekkingen hebben hem eenen beroemden naam verworven, vele derzelve zijn nuttig en wezenlijk, bijv. die der aaneengehechtheid der slagaders, aders en bloedvaten; die der ontbinding der vezelen, die het kristallijnen vocht bevatten enz. Zijne waarnemingen omtrent de inrigting der bloedvaten zijn door de beroemdste natuurkundigen als naauwkeurig erkend, doch anderen zijn volkomen hersenschimmig. Zijn stelsel over de zaadwormen, waarvan hij het grondbeginsel der voortteeling maakte, is enkel door de nieuwheid in aanmerking gekomen, zich verbeeldende het *ovarismus* (eijerstelsel) te vernietigen, nam hij in deszelfs plaats een stelsel aan, dat nog veel gebrekkiger was, en dat den eersten blik van een oordeelkundig man niet kon verdragen. Hetgene, wat hem eenigermate verschoont, is het erkende onvermogen, waarin de natuurkundigen verkeeren, om over dit diepe geheim der natuur, iets grondigs te kunnen zeggen. Het middel, hetwelk hij meende te bezitten, om er toe te geraken, was ingebeeld, zoo als de heer FABRE in zijn *Essai sur les facultés de l'ame*, Parijs, 1785, zeer wel heeft opgemerkt. » Niet in de ontwikkeling van het zaad, zegt hij, bestaat het geheim der voortteling, maar in de vorming van hetzelve, en onvermogend zijn de mikroskopische waarnemingen, om zulks te bereiken." (Zie GRAAF, KIRCHEL MUYS). De zuivere smaak, die over de bondigheid eener waarneming uitspraak doet, ontbrak hem geheel en al, zoo wel als de letterkunde, die het licht over alle wetenschappen verspreidt. Men moet hem echter dank weten, van tot de ontdekking der zaadvochten te hebben bijgedragen, welke ontdekking, volgens eenen wijsgeer dezer eeuw alleen voldoende is, om het atheismus te vernietigen; werkelijk zou hetzelve er door vernietigd worden, indien de aanhangers van een zoo gedrogtelijk gevoelen, de juistheid eener gevolgtrekking konden bevatten. Hij overleed den 26 Augustus 1723, te *Delft*, waar men in de oude kerk een prachtig gedenkteeken met een grafschrift voor hem heeft opgerigt. Hij heeft verscheiden werken in het Nederduitsch in het licht gegeven, die in het Latijn vertaald, en onder den titel van: *Arcana naturæ detecta*, *Delft*, 1695 tot 1719, 4 dl.n in 4.to, *Leyden*, 1722 zijn in het licht gegeven. In 1722

heeft men ook in 4.to zijne *Brieven aan de koninklijke maatschappij te Londen*, van welke hij lid was, en *aan verscheiden geleerden*, in het licht gegeven.

*LEFEBVRE (FRANCISCUS JOZEF), maarschalk, hertog van *Dantzig*, pair van *Frankrijk*, den 25 October 1755, te *Ruffach* in den *Elzas* geboren, was, volgens sommigen de zoon van eenen eenvoudigen hussaar, en volgens anderen, van den ouden bevelhebber der burgerwacht dier stad. In den ouderdom van 18 jaren verloor hij zijnen vader, en werd aan de zorg van eenen vaderlijken oom toevertrouwd, toenmaals pastoor en rector van *Guemar*. De jonge LEFEBVRE, die reeds vroegtijdig tot den geestelijken staat was bestemd, zag van denzelven af, toen hij vernomen had, dat zijn broeder tot officier bij het Straatsburger regiment was benoemd. Den 10 September 1773 nam hij dienst onder de Fransche gardes, bij welke hij den 6 April 1788 tot den rang van eersten sergeant (compagnie van VAUGIRAUD) opklom; hij bevond zich nog in denzelfden post, tijdens de afdanking dier bende. Met de helft zijner compagnie, werd hij in het bataillon *Filles St. Thomas* ingelijfd, en met het onderwijs der soldaten van dat corps belast. LEFEBVRE had reeds bij het begin der omwenteling bewijzen van zijnen moed en van zijne zucht voor de orde gegeven, op den 15 Julij 1789, had hij het leven gered van verscheiden officieren zijner compagnie, door eene woedende menigte aangerand, die de deur der kazerne wilde verkrachten, en hen vermoorden; ook zag men hem aan het hoofd van een detachement van zijn bataillon, het binnentreden in het kasteel der *Tuileriën*, van de koninklijke familie beschermen, die vruchteloos getracht had, om zich naar *St. Cloud* te begeven; later begunstigde hij het vertrek naar *Rome*, van MESDAMES, moeijen des konings. In 1792 was het zijn moed, en zijne koelbloedigheid, die de disconto kas van plundering redde. In deze verschillende omstandigheden legde LEFEBVRE, die verscheiden malen gekwetst was, bijzondere talenten aan den dag, hij had bevordering verdiend. van den rang van kapitein der ligte infanterie, was hij tot dien van brigade generaal opgestegen (2 Decemb. 1792); den 10 Januarij 1794 werd hij divisie-generaal. Het was niet te midden der onlusten van *Parijs*, dat hij die snel-

le bevordering had erlangd: hij had zich naar het leger begeven, en zich in de gevechten van *Lambach* en *Giesberg* onderscheiden. Van dien tijd af verbindt zich zijn naam aan al de heldendaden van het leger der *Vosges*, der *Sarre*, der *Moezel*, van *Rijn* en *Moezel*, van *Sambre* en *Maas*, van den *Donau*, en van welke hij bijna altijd de voorhoede aanvoerde. In 1793, met het opperbevel der vier afdeelingen belast, welke bevel hadden, om de sterkte *Vauban* te belegeren, trok hij aan hun hoofd den *Palts* binnen, en berende de brug van *Manheim* aan den linker *Rijn*-oever. Zegevierend te *Anspach*, te *Sainte-Croix*, bij *Arlon*, te *Niederlange*, te *Dinant*, bereidde hij door zijne voordeelen den roemrijken slag van *Fleurus* voor; de generaal LEFEBVRE voerde in denzelven het bevel over den regtervleugel des Franschen legers; iedereen weet, dat hij door zijne koelbloedigheid, zijne dapperheid, en zijn voorbeeldig beleid, op eene krachtdadige wijze, tot de roemrijke overwinning bijdroeg, welke de Franschen in dien slag behaalden. De veldtogt van dat jaar eindigde met de gevechten van *Marmont*, *Nivelles*, *Florival* en *Frimont*, aan welke hij een zeer werkzaam aandeel nam. In het volgende jaar streed zijne afdeeling alleen te *Ept* en *Ochtrup*; den 20 *Fructidor* trok hij over den *Rijn*; dit was de eerste overtogt dier rivier in onze dagen gedaan; hij bragt denzelven bij *Eichelkamp* met even zoo vele onverschrokkenheid als geluk ten uitvoer. Hij overweldigde vervolgens *Spich* en *Angerbach*, en na den vijand uit *Koranne* te hebben verdreven, trok hij naar *Angermund*. In 1795 trok hij langs de *Sieg*, vocht te *Nidda* en te *Oberdiefenbach*, en trok vervolgens naar zijn eerste punt terug, om de vijandelijke colonne van den generaal BOROZ, in bedwang te houden. Een wapenstilstand deed de vijandelijkheden ophouden; maar dezelve begonnen reeds weder, in de lente 1796; hij vervolgde alstoen den vijand tot *Altenkirchen*, en moest aldaar den meest betwistten en roemrijksten slag van dezen veldtogt leveren. Gedurende den veldtogt van 1798 nam hij weder deel aan onderscheidene gevechten. Na den dood van den generaal HOCHE, ontving den generaal LEFEBVRE, het provisioneel bevel over het *Maas- en Sambre* leger, en werd bestemd, om over de ontworpene onder-

neming, tegen het keurvorstendom *Hanover* het bevel te voeren. Nadat deze onderneming niet plaats had, werd hij in 1799, bij het *Donau*-leger onder de bevelen van JOURDAN gebruikt; en den 30 *Ventose* bood hij eenen nadrukkelijken tegenstand aan 36,000 Oostenrijkers, die hem te *Stockach*, alwaar hij slechts 8,000 man had, hadden aangevallen. Door een geweerschot zwaar aan den arm gekwetst, verliet hij het leger en kwam in *Frankrijk* terug, alwaar hij van het directorium, tot belooning voor zijne diensten eene volledige wapenrusting ontving, en het bevel over de 17.e militaire divisie verkreeg. Op den 18.e Brumaire vergezelde hij BONAPARTE voor de balie van den raad der ouden, om er het besluit te hooren voorlezen, dat hem tot opperveldheer van het binnenlandsche leger benoemde. Eenige oogenblikken daarna, zelf voor het directorium ontboden, om verantwoording te doen van zijn gedrag als bevelhebber der 17.e afdeeling, antwoordde LEFEBVRE, dat hij geene andere verantwoording meer schuldig was, dan aan den opper-veldheer, die hem zoo even door den raad der Ouden gegeven was. Den 19 Brumaire was hij tegenwoordig bij de beruchte vergadering van de oranjerie van *St. Cloud*, en bewees op dien dag zeer gewigtige diensten aan den generaal BONAPARTE, die, om hem daarvoor te beloonen, hem in het bevelhebberschap der 17.e afdeeling handhaafde. LEFEBVRE droeg later bij tot de bevrediging der Departementen, *l'Eure*, *la Manche*, *Calvados* en *l'Orne*, werd, op voordragt van den eersten Consul, den 1.e April 1800 in den Senaat toegelaten, en met CLEMENS DE RIS tot *prætor* van dat ligchaam benoemd; welke posten hij tot aan de ontbinding van den Senaat heeft behouden. Den 19 Mei 1804 tot de waardigheid van Rijks-maarschalk verheven, werd hij achtereenvolgend tot chef van de 5.e Cohorte, groot-officier en groot-adelaar van het legioen van eer benoemd. Tijdens de hervatting der vijandelijkheden met *Oostenrijk*, in 1805, werd hij met het algemeen commandement der nationale gardes van de *Roër*, van *Rijn en Moezel* en van *Mont-Tonnerre* belast, en verscheen in 1806, aan het hoofd eener afdeeling tegen de Pruissen, weder op het tooneel. Ofschoon reeds boven de 50 jaren, voerde hij den 14 October in den slag van *Jena*, het bevel over de garde te voet, en beschermde met het eerste corps, de ach-

terhoede van het leger te *Thorn*, aan den linker oever van den *Weissel*, tot aan de overwinningen van *Eylau*, (8 Febr. 1807), als wanneer hij het bevel ontving, om *Dantzig*, met het Poolsche en Saksische leger en het Badensche contingent te gaan berennen. De stad werd den 10 Maart aangetast; het eerste bombardement had den 23 April plaats: de Pruissische bezetting, die hevige en menigvuldige uitvallen had gedaan, gaf zich den 26 Mei, na 51 dagen met opene loopgraven te hebben gevochten, met alle krijgseer over; en de generaal KALKREUTH, die in de stad het bevel voerde, verkreeg dezelfde capitulatie, als die, welke hij 14 jaren vroeger aan de Fransche bezetting van *Mentz* had verleend. Op den 28 Mei verkreeg de maarschalk LEFEBVRE den titel van *Hertog van Dantzig*. In 1808 aan het hoofd van het 5.e corps in *Spanje* gebruikt, handhaafde hij in dezen onregtvaardigen en noodlottigen oorlog, den door hem reeds verworven krijgsroem. Den 31 October won hij den slag van *Durango* op de veldheeren BLACKE en LA ROMANA. Den 1 November trok hij *Bilbao* binnen, en zegevierde ook den 15 November te *Espinosa*. Tijdens den oorlog van 1809 in *Duitschland* teruggeroepen, werd hij aldaar met het bevel over het Beijersche leger belast, onder zijne bevelen hebbende den kroonprins van *Beijeren* en de generaals WREDE en DE ROI, hij streed te *Tann*, te *Albertsberg*, te *Eckmuhl*, te *Wagram*, en tusschen deze krijgsbedrijven, trachtte hij, om het in opstand geraakte *Tyrol* te beteugelen. Deze veldtogt tot welken *Rusland* aan *Frankrijk* hulpbenden leverde, eindigde met den vrede van *Weenen*, in October 1809. De vrede was van geenen langen duur, en in den Russischen veldtogt, waarin *Oostenrijk* op zijne beurt, voor eenen korten tijd zijne wapens met die der Franschen vereenigde, voerde de hertog van *Dantzig* het opperbevel over de keizerlijke garde. Nadat de oorlogkansen, het overschot van dit onlangs nog zoo bloeijende en geduchte leger, op Franschen bodem hadden teruggevoerd, voerde de maarschalk den linkervleugel van hetzelve aan, vocht te *Montmirail*, te *Arcis-sur-Aube*, te *Champ-Aubert*, en eerst na den afstand van BONAPARTE kwam hij in de hoofdstad terug. Den 2 Junij 1814 werd hij tot pair van *Frankrijk* verheven. Het gedrag van

den hertog van *Dantzig*, tot op dezen tijd zoo roemrijk, logenstrafte zich, toen BONAPARTE van het eiland *Elba* ontsnapt, beproefde om de teugels van het bestuur weder in handen te bekomen. Hij nam deel aan het verraad van een gedeelte des Franschen legers, nam zitting in de kamer der pairs, en daar hij NAPOLEON, uit hoofde van zijne hooge jaren, niet meer in den strijd kon vergezellen, hielp hij hem met zijne raadgevingen. Toen de hulp der verbondene mogendheden, en het besluit van den behoedenden senaat, de BOURBONS weder op den troon hadden geplaatst, werd de hertog van *Dantzig* in de uitsluitingswet van den 24 Julij 1815 begrepen, maar in 1816, werd hij in zijnen titel van maarschalk van *Frankrijk* bevestigd, en ontving den staf uit de handen des konings. Sedert dit tijdstip zonder bediening en zonder commandement gebleven, is de hertog van *Dantzig*, bij koninklijke ordonnantie van den 5 Maart 1819 tot de kamer der pairs teruggeroepen. Een beraden moed, een juiste blik, eene rijpe ondervinding, hebben voor den hertog van *Dantzig* den roem van een der beste Fransche veldheeren verworven. [Bij verheveneman, voegde hij al de deugden des burgers, en vooral eene eenvoudigheid van zeden, die zich nooit gelogenstraft heeft, met eene edele belangeloosheid en eene groote zedigheid]. *Frankrijk* verloor hem den 14 September 1820. Zijne *Lofrede* is in de kamer der pairs, door den maarschalk, hertog van *Albuféra* uitgesproken.

* LEFEBVRE DES NOUETTES (KAREL, graaf), luitenant-generaal, te *Parijs*, den 14 December 1755 geboren, was de zoon van eenen kleermaker, die door de voordeelen in zijnen staat behaald, lakenkooper was geworden. Reeds bij het begin der Fransche omwenteling, nam hij dienst als vrijwilliger, in het legioen der Allobrogen, dat tot het leger van DUMOURIEZ behoorde. Zijne talenten en zijne dapperheid, verhieven hem tot de eerste rangen des legers: kapitein te *Marengo*, kolonel te *Austerlitz*, ging hij in 1806 over in dienst van HIERONIJMUS, koning van *Westfalen*. Weldra echter weder bij het Fransche leger geplaatst, werd hij den 28 Augustus 1808 tot divisie-generaal, en commanderend-kolonel der jagers te paard, van de keizerlijke garde benoemd: het is in deze hoedanigheid dat hij naar

Spanje werd gezonden, alwaar hij gekwetst, gevangen gemaakt en naar *Engeland* vervoerd werd. Uit de stad ontsnapt, die hem tot gevangenis diende, nam hij in het begin van den veldtogt van 1809 weder dienst, waarin hij het bevel voerde over de jagers te paard. In 1812 volgde hij BONAPARTE naar *Rusland*, en, toen deze naar *Frankrijk* terugkwam, vergezelde hij hem op eene der sleden, die zijn gevolg uitmaakten. In het volgende jaar droeg hij veel bij tot den goeden uitslag van den slag van *Bautzen*; den 29 September 1813, te *Altenburg* overwonnen, herstelde hij weinige dagen daarna deze nederlaag, door een Russisch corps ruiterij op de vlugt te slaan. Gedurende den veldtogt in *Frankrijk* onderscheidde hij zich door zijne dapperheid in den slag van *Brienne*, alwaar hij verscheiden lanssteken en zelfs eenen bajonnetsteek ontving. Toen BONAPARTE te *Fontainebleau* had afstand gedaan, nam LEFEBVRE het bevel op zich der *escorte*, die hem tot *Roanne* geleidde. Te *Parijs* teruggekeerd, gaf LODEWIJK XVIII hem het kruis van den H. LODEWIJK, en het bevel over de koninklijke jagers. Toen echter BONAPARTE van het eiland *Elba* terugkwam, trachtte hij om de jagers tegen het koninklijk bestuur aan het muiten te doen slaan, en om zich met de broeders LALLEMAND van *Lafère* meester te maken. Van daar begaf hij zich naar *Lyon*, alwaar hij den doortogt van BONAPARTE afwachtte. Deze benoemde hem tot lid van de kamer der pairs. Na aan de zijde van BONAPARTE, in de veldslagen van *Fleurus* en *Waterloo* te hebben gestreden, zag hij zich genoodzaakt *Frankrijk* te verlaten. Daar hij een der eersten was geweest, die zich ten gunste van BONAPARTE hadden verklaard, werd hij in art. 1 der koninklijke ordonnantie van 24 Julij 1815 begrepen, en door den tweeden permanenten krijgsraad der eerste militaire divisie, bij verstek ter dood veroordeeld; maar het was hem gelukt, om zich naar *Noord-Amerika* in te schepen. Hij leefde gerustelijk in de *Vereenigde Staten*, toen in 1822, het verlangen, om zijn vaderland en zijne vrouw weder te zien, hem deed besluiten, om naar *België* te zeilen. De paketboot, aan boord van welke hij zich bevond, werd door eenen storm overvallen, en verging tegen de Iersche kusten. LEFEBVRE DES NOUETTES kwam den 22 April 1822, in de-

ze schipbreuk om het leven.

* LEFEBVRE GINEAU (LODEWIJK, de ridder), lid van het Fransche instituut en van de kamer der afgevaardigden, in het Fransch Departement *des Ardennes*, in 1754 geboren, begon zijne loopbaan in de school der bruggen en wegen. Hij verliet dat ligchaam, om zich geheel en al aan de beoefening der wetenschappen toetewijden, en volgde vlijtiglijk de leer-cursus van het collegie van *Frankrijk*. Hij had van zijne familie eene aanzienlijke fortuin ontvangen, die hem in staat stelde, om zonder vrees voor de toekomst, zijnen smaak bot te vieren, en hij beoefende de wetenschappen, enkel om het bekoorlijke, dat dezelve doen smaken, vooral aan den man, wiens geest boven de menschelijke belangen is verheven. In 1780 droeg hij aan zijne hoogleeraars van het collegie van *Frankrijk*, eene nieuwe uitgave op der *oneindig kleinen* van den markgraaf DE L'HOPITAL, met belangrijke *aanteekeningen*, die de grondregels, waarop dit werk rust, ophelderen. Gedurende eenige jaren aan de bibliotheek des konings verbonden, werd hij in October 1786 door LODEWIJK XVI, tot hoogleeraar in de werktuigkunde aan het collegie van *Frankrijk* benoemd; maar in plaats van die cursus, werd hij gemagtigd om die der proefondervindelijke natuurkunde voor te dragen. Het is in deze cursus, dat hij 18 maanden later openlijk de proefneming der verbranding van het hydrogeen gas, en van de oplossing des waters deed: hij toonde klaarblijkelijk aan, dat het water geen *hoofdstof*, maar een *zamengesteld* ligchaam, en een scheikundig voortbrengsel is. Nadat het instituut in het jaar 3 was opgerigt, werd hij dadelijk lid van hetzelve. In 1793 was hij met verscheiden andere natuurkundigen naar de departementen gezonden, om er zich met bergstofkundige nasporingen bezig te houden: men vindt verscheiden zijner berigten in het *Journal des Mines* van dien tijd. Hij was ook lid der commissie, tot de invoering van het *nieuwe stelsel van maten en gewigten* benoemd; zijn bijzonder werk was de *bepaling van het kilogramme*, of der *maat-eenheid*. In de jaren 10 en 11 bekleedde LEFEBVRE-GINEAU met de heeren MORELLET, DUREAU DE LAMALLE, DU THEIL, DE PRONY en VIEN den post van lid van de jury van onderwijs te *Parijs*; hij werd met de organisatie der lyceën belast. Hij volgde daarna DELAMBRE

op, die een der drie algemeene inspecteurs der studien was, bij eene wet van het jaar 10 benoemd. Hij behield dezen titel tijdens de organisatie van de universiteit, en ontving zelfs den rang van gewonen raad. Te midden der staatkundige gebeurtenissen, die zich in *Frankrijk* met eene verbazende snelheid, als 't ware, verdrongen, zette LEFEBVRE-GINEAU zijne wetenschappelijke werkzaamheden voort. Wij kunnen al zijne proefnemingen niet aanvoeren, die in het beperkte bestek eener levensschets geene plaats kunnen vinden: wij kunnen echter niet stilzwijgende voorbijgaan, dat LEFEBVRE-GINEAU eens in eene crimineele zaak geraadpleegd zijnde, of het mogelijk was, om des nachts bij het licht van eene enkele zwavellont, een mensch te herkennen, hij door eene proefneming bewees, dat de zaak onmogelijk was, en de menschheid moest zich over deze zegepraal der wetenschap verheugen. Ondanks de soort van onherroepelijkheid, aan de leerstoelen van het collegie van *Frankrijk* verbonden, werd LEFEBVRE-GINEAU in 1824 van zijnen hoogleeraarspost ontzet. De geleerde natuurkenner hield zich met staatkunde bezig, en deed zulks met de herinneringen der republiek; want hij was in 1789, 1791 en 1792, achtereenvolgend drie malen, tot kiezer van *Parijs*, lid van den gemeente-raad, municipaal officier; en eindelijk tot administrateur der levensmiddelen, in de moeijelijkste en gevaarlijkste tijden benoemd. In dezen laatsten post heeft hij zeer gewigtige diensten aan de hoofdstad bewezen; dikwerf zelfs heeft hij zich geheel blootgesteld, om de onlusten en de oproerige bewegingen te doen bedaren, en met gevaar van zijn eigen leven, heeft men hem vreemdelingen zien redden, die door de menigte vervolgd werden. Na den 10 Augustus, werd hij op zijne beurt bedreigd: zijne misdaad was, de wetten ten uitvoer te hebben doen brengen; maar daar eene dergelijke *misdaad* slechts een voorwendsel, en geen grond van beschuldiging kon zijn, zoo verweet men hem een *overdreven gematigde* te zijn, en er werden verscheiden besluiten van arrest tegen hem uitgevaardigd. Enkel door de vlugt kon hij aan de vervolgingen ontsnappen, en eerst kort voor den 9 Thermidor (27 Julij 1794), kwam hij weder ten voorschijn; hij was alstoen met de goede burgers

onder de wapens, om aan de dwingelandij van ROBESPIERRE een einde te maken. Het departement der *Ardennes* stelde hem in 1807, aan den senaat voor, om lid van het wetgevend ligchaam te worden. Gedurende de zitting was hij lid van de commissie der geldmiddelen. In 1813 herkozen, was hij in 1814 lid der kamer, in welke hij zich met nadruk ten gunste der leden verklaarde, die ten gevolge van het laatste verdrag van *Parijs* vreemdelingen waren geworden, en van de vrijheid der drukpers, tegen welke hij wilde, dat men geenen enkelen belemmerenden maatregel in het werk zoude stellen. Het dep.t der *Ardennes* benoemde hem ten derden male, in 1815 tot lid van de kamer der afgevaardigden; in 1820 viel hem nogmaals dezelfde eer te beurt. De verkiezingen van 1824 waren hem niet gunstig; maar in 1827 kwam hij weder in de kamer. Gedurende zijne geheele staatkundige loopbaan, stemde LEFEBVRE-GINEAU met de liberale minderheid. Deze geleerde natuurkenner is den 8 Februarij 1830, te *Parijs* overleden. De heer KAREL DUPIN heeft eene *redevoering* over zijn graf uitgesproken. Toen DELILLE zijn dichtstuk over de *Drie rijken der natuur* wilde zamenstellen, ging hij zich onder de toehoorders van LEFEBVRE-GINEAU plaatsen, die daarenboven met CUVIER, en verscheiden andere geleerden, heeft bijgedragen tot de redactie der *aanteekeningen*, die eene nieuwe waarde aan dit werk van den *Franschen* VIRGILIUS bijzetten.

† LEFEBVRE, een jeugdige Belgische schilder, te *Visé*, in de provincie *Luik*, geboren, was de kweekeling van den, als schilder zoo beroemden DAVID (zie dat artikel) deed, deed zich door verscheiden werken opmerken, die een uitstekend talent beloofden, indien hij niet het slagtoffer van eenen vroegtijdigen dood ware geweest, dien men aan eenen overspannen arbeid toeschreef, welke zijne krachten had uitgeput. Onder de voortbrengselen van dezen jongen kunstenaar, onderscheidt men het portret, ten voeten uit van den koning der *Nederlanden*. Deze schilderij ruim geschilderd, heeft een zeer schoon uitwerksel, en zachte penseelstreken; de teekening derzelve is zeer naauwkeurig, en de houding edel. LEFEBVRE had den stijl van RUBENS en PAULUS VERONESUS bijzonder beoefend, met het beste gevolg wist hij de voornaamste hoe-

danigheden dier groote meesters bij vernieuwing voortedragen.

LEFÈVRE. — Zie FEVRE (LE).

LE FORT. — Zie FORT (FRANCISCUS LE).

† LEFRANCQ. Zie BERKHEIJ.

* LEGENDRE (LODEWIJK), lid der Fransche conventie, te *Parijs* in 1756 geboren, was gedurende tien jaren matroos geweest toen hij in de hoofdstad terugkwam en er eene vleeschhal oprigtte. Zonder eenig onderwijs te hebben ontvangen, had hij reeds in zijne kindschheid eenen natuurlijken aanleg voor de welsprekendheid aan den dag gelegd, en zich door het lezen van romans, eene kromtaal eigen gemaakt, waarin hij zich zeer gemakkelijk uitdrukte: de eerste onlusten, die te *Parijs* losbarstten, stelden hem in de gelegenheid, om van zijne begaafdheid voor het staatkundig gesnap gebruik te maken. Op de avonden van 1 en 2 Julij 1789, was hij aan het hoofd der volksbewegingen, in welke de borstbeelden van den hertog van ORLEANS en van NECKER, zegevierend door *Parijs* werden rondgedragen. Op den morgen van den 14 Julij, sprak hij het volk aan der wijk, welke hij bewoonde, om hetzelve te bewegen hem te volgen, stormenderhand in het *hôtel der Invaliden* te dringen, zich van de wapens en het geschut meester te maken, en naar de *Bastille* te trekken. Men heeft gezegd, dat LEGENDRE, zonder zulks te weten den handlanger van zekere volksmenners was, die geen moeds genoeg bezaten, om zich bij de eerste bewegingen in het licht te stellen. Hij verbond zich achtereenvolgend met DANTON, CAMILLUS DESMOULINS en FABRE D'EGLANTINE, die hij in de eerste distriks-vergaderingen had leeren kennen. Van dien tijd af verwijderde hij zich langzamerhand van zijne eerste beschermers, werd zelf eene soort van magt, en was een der stichters van de club der *Cordeliers*, die zich eerst als een mededingend, en later als een verheven gezag, naast dien der Jacobijnen vestigde, welken laatsten LEGENDRE echter niet ophield te bezoeken, en waaruit langzamerhand al de eerste vrienden der vrijheid verbannen werden. Hij was verpligt om de vlugt te nemen, ten einde zich aan de verschillende besluiten van in hechtenisneming, die tegen hem waren uitgesproken, te onttrekken, nu uit hoofde van de hevige redevoeringen, die hij

tegen het besluit, dat de onschendbaarheid des konings waarborgde, had gehouden, dan, ten gevolge der gebeurtenissen, op den 17 Julij 1791 in het *veld van Mars* voorgevallen. Hij verscheen van tijd tot tijd weder in de hoofdstad, tot dat nieuwe beweegredenen hem andermaal kwamen noodzaken te vlugten, of zich verborgen te houden. Hij was een der aanleggers en bewerkers van de dagen van 20 Junij en 10 Augustus 1792; maar hij weigerde standvastiglijk, om eenigerlei deel aan de moordtooneelen van 2 en 3 September te nemen, welker straffeloosheid hij echter later de lafhartige zwakheid had van te bevorderen. In September deszelfden jaars tot afgevaardigde te *Parijs* bij de nationale conventie benoemd, toonde hij zich in dezelve een der hevigste vijanden van Lodewijk XVI, en riep uit op den 11 December, op den oogenblik, waarop die vorst voor de balie zou verschijnen, » dat de afgevaardigden, zoowel als de tribunen, bij het binnentreden van den schuldige, het diepste stilzwijgen moesten in acht nemen, ten einde hem door de doodsche stilte der graven te verschrikken." Den 16 Januarij 1793 stemde hij voor den dood des konings, herinnerende dat hij hem den 10 Augustus in zijn kasteel der *Tuileriën* was komen aanranden; en op den 20, daags voor de regtspleging, stelde hij aan de tribune der Jakobijnen voor, *om zijn ligchaam in vier en tachtig stukken te snijden, ten einde dezelve aan de vier en tachtig departementen te zenden.* Op den dag van den dood des konings (21 Januarij) tot lid der commissie van algemeene veiligheid benoemd, was hij een der hevigste bevorderaars der misdaden van den 31 Mei, en, in de zitting van den 28 dier maand, greep hij Languinais, die de moordenaars tot regtvaardigheid en menschlievende gevoelens wilde bewegen, bij de keel en wierp hem van de tribune. Naar *Lyon* gezonden, bereidde hij aldaar door zijne zwakheid en zijne onkunde van den waren staat van dat land, den weg tot de gruwelen, die Collot d'Herbois er eenige maanden daarna kwam voltrekken. Naar de conventie terug geroepen, werd hij met eene nieuwe zending naar *Dieppe* belast. In eenen tijd, waarin de levensmiddelen schaarsch waren, antwoordde hij meer dan eens het volk, dat hem om brood vraagde: » *Hebt gij gebrek aan brood, welnu eet dan de aristokra-*

ten." In de conventie teruggekeerd, werd zijne oude vriendschap met DANTON, hoe langer zoo sterker, en deze, die hem reeds sedert lang niet anders dan met den naam van zijnen luitenant noemde, verbond hem aan al zijne ontwerpen. Weinig karakters hebben belangrijker contrasten opgeleverd dan dat van LEGENDRE: krachtig, en onverschrokken in zekere oogenblikken, scheen hij in andere besluiteloos en schroomvallig. ROBESPIERRE oefende eenen verschrikkelijken invloed op hem uit: zoodat hij bijv. na DANTON verdedigd te hebben, zelf in de zitting van den 30 Maart 1794, aan de vergadering zijne in hechtenisneming aankondigde. Na verklaard te hebben, dat hij dien afgevaardigde zoo zuiver als zich zelve beschouwde, na herinnerd te hebben, dat hij in 1792 geheel *Frankrijk* had doen opstaan, en gevraagd dat hij voor de balie mogt gehoord worden, herriep hij al zijne verklaringen en zijne vraag, zoodra ROBESPIERRE hem, al antwoordende had doen verstaan, dat de vrienden van DANTON wel eens zijn lot konden deelen. Bij deze lafhartigheid voegde LEGENDRE nog eene grootere; die namelijk van te verklaren, dat hij niemand wilde verdedigen. Van dien oogenblik af zag deze eertijds zoo geduchte revolutionnair zich onophoudelijk door het schavot vervolgd, en waande zich elken oogengenblik op het punt van in hechtenis te worden genomen. Kort daarna door COUTHON gelaakt, wijl hij de verdediging van DANTON had op zich genomen, verklaarde hij, » dat indien hij eene dwaling had begaan, dezelve onwillekeurig was." Gewaarschouwd zijnde, dat hij op het punt stond van in hechtenis te worden genomen, bezwoer hij in de vergadering, dat al degene, die iets te zijnen laste mogten hebben intebrengen, zulks oogenblikkelijk zouden verklaren. Steeds lafhartiger naar mate dat zijne vrees vermeerderde, maakte hij de naamlooze raadgevingen bekend, die hem waren toegezonden, om ROBESPIERRE en SAINT-JUST te vermoorden, en verklaarde, dat hij er niet aan twijfelde, of DANTON had medepligtigen, in de gevangenis van het *Luxembourg*, » betuigende dat hij thans overtuigd was van de wezenlijkheid der zamenzwering, om welke die afgevaardigde had moeten sterven, en bekende, dat hij zijn speelbal was geweest." Er zijn weinig voorbeelden van mannen, op welke de vrees een grooter invloed heeft uitgeoefend. Nooit had LEGENDRE over

DANTON gedacht, zoo als de vrees het hem thans afperste over hem te spreken. Na den 9 Thermidor heeft hij zulks dikwijls bekend, en niemand kon voortaan te zijnen opzigte gestrenger zijn, dan hij zulks zelf was. Gaarne deed hij zich voorkomen als den man der natuur, en noemde zich den *Donau-boer*. Kort voor den val van ROBESPIERRE, had hij den Jakobijnen te kennen gegeven, dat hij zijn ligchaam aan dezen afgevaardigde tot eenen schutswal zou doen strekken. Toen de 20jarige, schoone CECILIA RENAUD ter dood werd gebragt, als hebbende ROBESPIERRE willen vermoorden, riep LEGENDRE in de tribune der Jakobijnen, met eene even zoo lafhartige als belagchelijke geestdrift uit: » De hand der misdaad had zich opgeheven, om de deugd te vermoorden, maar de God der natuur heeft niet gedoogd, dat de misdaad voltrokken werd." Na den dood van ROBESPIERRE, werd LEGENDRE, ofschoon hij geenerlei werkdadig aandeel aan de roemrijke gebeurtenissen had genomen, die de conventie en de republiek van de verschrikkelijkste dwingelandij bevrijdden, welke ooit bestaan had, een der hevigste beschuldigers van de medepligtigen dier dwingelandij; en men moet bekennen, dat er nog groote gevaren bestonden, voor degene, die de erfgenamen van het pas vernietigde bloedige stelsel vervolgden; maar ROBESPIERRE bestond niet meer, en LEGENDRE werd niet meer door den tooverslag van schrik getroffen, die aan dezen naam verbonden was. Op den 1 Augustus 1794 tot lid der commissie van algemeene veiligheid verkozen, heeft geen zijner ambtgenooten, in minder tijd een grooter aantal in vrijheid stellingen onderteekend. Nadat de conventie, den 12 November 1794, op voordragt harer drie commissien van algemeene welzijn, en van legalisatie, had besloten, dat de zaal der Jakobijnen zoude gesloten worden, was het LEGENDRE, die zich met de uitvoering van het besluit belastte, en die aan de conventie de sleutels van dit broeinest der regeringloosheid terugbragt. In den loop van het proces van CARRIER, tegen wien hij, als lid der commissie van algemeene veiligheid alle maatregelen liet nemen, die geschikt waren, om zijne ontvlugting voor te komen, sprak hij verscheiden malen tegen dit gedrogt, ontwikkelde het verschrikkelijke tafereel zijner misdaden, en verhief zich dikwijls tot trekken, die eenen diepen indruk

op de vergadering en de tribunes maakten. Nadat Billaud-Varennes gehuichelde vrees over de gevolgen der in vrijheid stelling van mevrouw de Toursel had te kennen gegeven, noodigde Legendre de conventie uit, » om die handvol *prooi*-mannen, die den staatkundigen gezigteinder beneveldden, door de *dampen der misdaad* te treffen," en nam het volk tot getuige, dat hij wenschte, dat de oorsprong der natuur, hen veroordeelde om nooit te sterven. Den 7 November 1794 tot voorzitter der conventie verkozen, keerde hij den 5 December deszelfden jaars weder tot de commissie van algemeene veiligheid terug, die hij de vorige maand verlaten had. Na op eene vermogender wijze dan een zijner ambtgenooten te hebben bijgedragen, om Carrier naar het schavot te zenden, randde Legendre Maignet met niet minder nadruk, doch vruchteloos, aan, want Maignet werd niet vervolgd. De straffeloosheid van dezen laatste alstoen met die der leden van de oude commissiën van openbaar welzijn en algemeene veiligheid, toenmaals in staat van beschuldiging voor de nationale conventie, verbindende, riep hij uit: » Er zijn mannen, die, daar zij de conventie steeds naar hunnen zin willen leiden, legioenen van luitenants op den voorgrond stellen. Het zijn die mannen, die het bewijs hunner misdaden door den Oceaan hebben doen verzwelgen, en die de zee door den bloedigen afloop der *Loire* rood geverwd hebben; die brandstichtingen en verwoestingen in de departementen hebben aangerigt; degene, die de Jakobijnen in brand hebben gestoken, en er een toneel van hebben gemaakt, waarop ieder eene min of meer hatelijke rol speelt. De geschiedenis is op het *theater* en Robespiere in het *souffleurshok*." Het was bijna altijd met die eigenzinnigheid van beelden, die enkel in zijnen mond en met zijne gebaarden vereenigd uitwerksel konden te weeg brengen, dat Legendre verzekerd was van indruk te maken. Tijdens de regeringlooze opschuddingen van 1 April 1795, 20 Mei, en 5 October deszelfden jaars, dat Legendre eenen beraden moed, en eene onvermoeide werkzaamheid aan den dag legde; verscheiden malen trok hij op aan het hoofd der troepen, die de conventie bevrijdden, en bevorderde hare zegepraal. Lid van den raad der ouden geworden, schitterde hij hierin minder dan

in de vorige vergadering, en voerde hij zeldzamer het woord, wijl zijne soort van welsprekendheid, noodzakelijkerwijzer minder gelegenheid moest vinden, om zich te doen opmerken, en veel van derzelver uitwerksel moest verliezen, naar mate dat de revolutionnaire storm bedaarde, en dat de geesten kalmer begonnen te worden. Na de ontdekking der zamenzwering van DROUET en BABEUF, stemde hij voor hunne in beschuldiging stelling, en vraagde zelfs de verbanning van *Parijs* der ex-conventionnelen zijne oude ambtgenooten. » Dat de zamenzweerders, zeide hij, bij die gelegenheid, zich niet op de diensten beroemen, welke zij bij andere tijden hebben kunnen bewijzen; niet om zijne vroegere diensten; maar om zijne tegenwoordige misdaden, werd MANLIUS van de *Tarpejische rots* gestort." Het is buiten allen twijfel, of LEGENDRE, die somtijds wreed in zijne redeneringen was, maar die na den 9 *Thermidor* toonde, dat er meer lafhartigheid in zijn gemoed, dan standvastigheid in zijn karakter huisvestte, zou met onderwijs en eene zorgvuldige opvoeding, een der welsprekendste mannen, en welligt een der gewigtigste van de Fransche omwenteling zijn geworden. In de laatste tijden zijner conventionnele loopbaan, nam hij les in de spraakkunst, en had hij het besluit opgevat, om de Latijnsche taal te leeren. LEGENDRE is te *Parijs*, den 13 December 1797 overleden, en heeft zijn ligchaam aan de geneeskundige faculteit gelegateerd, *om*, zeide hij in zijn testament, *ook nog na zijnen dood voor de menschen nuttig te zijn.* Deze in de burgeroorlogen zoo vermetele mensch, was in zijne bijzondere betrekkingen matig, verpligtend, belangeloos, maar vatbaar voor trotschheid, en het streelde hem zeer, van door den hertog van *Orleans*, die hem somtijds toegang verleende, en door eenige hoofden der volkspartij, die hem een groot vertrouwen verleenden, onderscheiden te zijn.

† LEGENDRE (ADRIANUS MARIA), een der grootste Fransche meetkundige, lid van de akademie der wetenschappen, van het bureau der lengtemetingen, oud examinator van de leerlingen der polytechnique school, van die der artillerie en genie, werd den 18 September 1752, te *Parijs* geboren en overleed aldaar den 9 Januarij 1833, en dus in den ouderdom van 81 jaren. Zijne lange levensbaan was geheel

aan de wiskundige wetenschappen en aan derzelver verhevene toepassing gewijd; hij heeft dezelve met nieuwe leerstellingen en belangrijke gevolgen verrijkt. LEGENDRE was een der leerlingen van den abt MARIE, wiens naam altijd bij de wetenschappelijke wereld in waarde zal blijven; hij was slechts zeventien jaren toen hij, in tegenwoordigheid van de akademie der wetenschappen, eene leerstelling over de hoogere wiskunde verdedigde, en deze schitterende eersteling werd met die der eerste proeven van PASCAL en CLAIRAULT vergeleken. In 1774 deed de abt MARIE hem tot professor in de wiskunde aan de militaire school benoemen, in welke betrekking hij tijd genoeg overhield, om zijne geleerde studiën voort te zetten: toen vergaderde hij al de bouwstoffen der gedenkschriften, welke hij achtervolgelijk uitgaf, en die hem, in 1783, de deuren der akademie der wetenschappen te *Parijs* openden. Weinig tijd te voren was de berekening van de kracht eener bom als eene prijsvraag door de akademie te *Berlijn* uitgeschreven; LEGENDRE werd bekroond, en terstond hierop tot lid der akademie benoemd. Hij paste op het zonnestelsel der hemelligchamen zijne analytische voorstellingswijze toe; het grootsche werkstuk van NEWTON moest voltooid worden, om namelijk de algemeene wetten der wereld, door dat groot vernuft aangeduid, te plaatsen onder de meest bewezene waarheden, waaruit de menschelijke wetenschappen zamengesteld zijn. In *Frankrijk* waren LAGRANGE, LAPLACE en LEGENDRE; en in *Italië*, PLUNA onvermoeid bezig, om het erfstuk van den grooten Engelschen meetkunstenaar op te vatten en verder uit te breiden, terwijl men zulks in *Engeland* geheel scheen vergeten te hebben. Eene der verhandelingen van LEGENDRE had ten doel de aantrekkingen der hemelbollen te berekenen, en zijne nasporingen bragten leerstellingen aan het licht, die nog tot grondslagen van de tegenwoordige theorie strekken; in eene tweede, onderzocht hij welke gedaante, volgens de wetten, die de stof beheerschen, eene vloeibaar vooronderstelde planeet moet hebben, in het geval, dat die planeet gelijkslachtig, of ook uit verschillende lagen zamengesteld is. In 1787 werd er op de Engelsche kust, welke het digtste bij de Fransche is, eene driehoekmeting bewerkstelligd, ten einde met juistheid

het verschil der lengte tusschen het observatorium te *Greenwich* en te *Parijs* te bepalen. LEGENDRE behoorde tot de commissie, welke de Fransche Regering daar naar toezond; hij gaf bij die gelegenheid een zeer schoon en nuttig leerstuk aan de hand, om de bolvormige driehoeken, die op de oppervlakte van den grond getrokken en waarvan de zijden zeer klein zijn, te bepalen. Na den val van ROBESPIERRE, werd hij aan het hoofd van het bureau der ijken en gewigten geplaatst; zoodra het nationale instituut opgerigt werd, werd hij als lid daarvan geroepen, en nam, als meetkunstenaar, een werkelijk aandeel aan het groote werk van het nieuwe metriesch stelsel. Intusschen hield zich LEGENDRE niet uitsluitend met sterre-, natuur- en landmeetkunde bezig: een onweerstaanbare smaak haalde hem over tot het moeijelijk onderzoek omtrent de eigenschappen der getallen; hij schepte er behagen in, tegen de moeijelijkheden, die dit onderzoek medebragt, te worstelen. De vruchten dier lange overpeinzingen werden eerst in de gedenkschriften van de akademie der wetenschappen bewaard, doch naderhand bijeengezameld in een bijzonder werk, onder den titel van *Essai sur la théorie des nombres*. Onder de menigvuldige leerstellingen, welke dit werk bevat, merkt men bijzonder die op, welke genoemd wordt *Loi de réciprocité*. Ook gaf hij nog eene nieuwe leerwijze uit, tot bepaling van den loop der planeten. In het jaar 1805 zag het licht het beroemde werk, getiteld: *Méthode des moindres carrés des erreurs*. Doch hij vergat de studerende jeugd niet, en vervaardigde voor dezelve de *Elémens de géométrie*, een boek dat in alle Europesche talen overgezet is en waarvan men zich op alle hooge scholen bedient. Als een waar vriend der wetenschappen zelve, en niet van de geldelijke voordeelen, welke daarmede verbonden zijn, vernam hij met een levendig genoegen, dat jonge medestrevers zijn spoor volgden, en met rasse schreden op den door hem geopenden weg voortgingen. De dag, waarop hem de verhandelingen van ABEL en JACOBI, getiteld: *Sur la Théorie des fonctions elliptiques*, onder de oogen kwam, was een der aangenaamste van zijn leven; hij zag, dat die jonge meetkunstenaars zijne bedoelingen uitgebreid en dezelve toegepast hadden; hij voorzag hetgeen de wetenschappen zouden winnen: zijne

wenschen waren verhoord. De naam van LEGENDRE moet op de lijst dier mannen geplaatst worden, welke tot aan hunnen dood toe gewerkt hebben. Op het oogenblik, dat hij de ziekte, welke een einde aan zijn leven moest maken, voelde aankomen, zette hij de laatste hand aan het derde deel van de *Théorie des fonctions elliptiques:* en, op het voorbeeld van een EULER, die onder het voltooijen van eene rekening over de opklimmende kracht der luchtbollen, en een LAGRANGE, die onder de tweede uitgave van zijne *Mécanique analytique* stierven, overleed hij bij het eindigen van het vijfde deel der *Mécanique céleste.* De staatkundige en godsdienstige gevoelens van LEGENDRE zijn ons onbekend; eene der bepalingen van zijn testament, doet ons vreezen dat zijn, in wetenschappelijke onderwerpen, zoo juiste geest in de leerstellingen der godsdienst was afgedwaald. Volgens zijn uitdrukkelijk bevel, werd LEGENDRE te *Auteuil*, zonder eenige lijkstaatsie, begraven.

LEGER (*Heilige*). — Zie LEODEGARIUS.

LEGER (ANTONIUS), een protestantsche godgeleerde, te *Ville-Seiche*, in het dal van *St. Martinus*, in *Piemont*, in 1594 geboren, ging in hoedanigheid van kapellaan des afgezants der staten-generaal naar *Konstantinopel.* Hij ging aldaar eene naauwe vriendschap aan met den patriarch CYRILLUS LUCAR, dien hij in de dwalingen van LUTHER bevestigde, en van wien hij eene *geloofsbelijdenis* afperste, die de Grieken nooit hebben aangenomen. In de Dalen teruggekeerd, oefende hij er het predikambt uit: maar nadat de hertog van *Savooije* hem als een dweeper en muiteling ten dood had doen veroordeelen, nam hij de wijk naar *Geneve*, alwaar hij eenen leerstoel voor de godgeleerdheid verkreeg. Hij overleed aldaar in 1661. Men heeft van hem eene *uitgave* van het nieuwe Testament, in het oorspronkelijke en het volks-Grieksch, 2 dl.n in 4to —ANTONIUS LEGER, zijn zoon, te *Geneve*, in 1652 geboren, overleed in die stad in 1680. Men heeft van hem 5 dl.n met *leerreden*, na zijnen dood gedrukt. Hij gaf verscheiden *verhandelingen* over *natuurkundige* en *godgeleerde* onderwerpen in het licht van 1705 tot 1715 gedrukt. — JOANNES LEGER, in 1625 geboren, neef van ANTONIUS LEGER, predikant van de

S.t Janskerk, verkreeg van LODEWIJK XIV, na de verstrooijing der Waldensers, en op aanbeveling van CROMWEL, de vergunning, om in *Frankrijk*, in hunnen naam eene collecte te doen. Nadat hij in 1655 bij de conferentiën van *Sigueros* was tegenwoordig geweest, wikkelde hem zulks in geschil met den hertog van *Savooije*, die zijn huis tot op den grond toe liet afbreken, en hem aan gekwetste majesteit schuldig verklaarde. Hij werd vervolgens predikant bij de Walsche gemeente te *Leijden*, en bekleedde dien post nog in 1665. Hij heeft nagelaten *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de Evangelische kerken der dalen van Piémont*), in fol. Dit werk is de vrucht der wraakzucht, met den sektengeest gepaard.

LÉGER (CLAUDIUS), te *Attichi*, een stadje in het diocees van *Soissons*, in 1699 geboren, omhelsde den geestelijken staat, en bezat al de deugden van denzelven. Pastoor van *Saint André-des-Arcs* te *Parijs* geworden, won hij, door zijne liefdadigheid, zijnen ijver en zijne belangeloosheid de achting van alle weldenkenden. Hij overleed te *Parijs* in 1774; vooral door een aantal prelaten betreurd, die in de wetenschappen der heilige bediening zijne kweekelingen waren geweest. Bij gelegenheid van het gedenkteeken, dat in 1781 te zijner eer werd opgerigt, sprak de bisschop van *Sénez* (de H.r DE BEAUVAIS) zijne lijkrede uit, een waar meesterstuk der welsprekendheid, en tevens eene uitmuntende verhandeling der herderlijke verpligtingen en deugden, met vuur en gevoel geschreven, en door de gelukkigste toepassingen en aanhalingen verlevendigd. De beroemde redenaar vindt geen bezwaar, om, terwijl hij een gezegde van den heiligen HILARIUS op dezen eerbiedwaardigen pastoor toepast, te zeggen, dat zelfs de bisschoppen zouden gemeend hebben zich te hoog te verheffen, indien zij zich naast dien eenvoudigen priester hadden geplaatst: *Nemo unquam episcoporum sibi tantum assumpsit, ut se presbyteri illius collegam computaret.*

LEGET (ANTONIUS), in het diocees van *Fréjus* geboren, was overste van het seminarie van *Aix*, onder den kardinaal DE GRIMALDI; men heeft van hem: 1.° *Retraite etc.* (*Tiendaagsche geestelijke afzondering*), in 12.mo — 2.° *Conduite etc.* (*Handleiding der biechtvaders in de regtbank van boetvaardigheid*),

in 12.mo — 3.e *Véritables etc.* (*Ware grondbeginselen der heiligen over de liefde Gods*). Hij overleed in 1728, in den ouderdom van 71 jaren, als bestuurder van het gesticht van *Sainte Pélagie*.

LEGIONENSIS. — Zie LEO (ALOYSIUS).

* LEGIPONT (DOM OLIVIER), een benediktijner van de congregatie van *Bursfeld*, den 1 December 1698, te *Soiron*, in de Belgische provincie *Luik*, geboren. Zijne studiën waren schitterend, en den 1 Maart 1720, kwam hij te *Keulen* in de abdij van den H. MARTINUS, nam den graad van licenciaat aan de universiteit dier stad, en onderwees de wijsbegeerte in zijn klooster van hetwelke hij prior werd. Na de regtsgeleerdheid beoefend te hebben, onderwees hij dezelve op eene nieuwe en gemakkelijke wijze aan zijne mede-religieuzen. Met eene zeldzame scherpzinnigheid en een verbazend geheugen begaafd, en onvermoeid in den arbeid, doorliep dom OLIVIER bijna al de takken der wetenschappen en letterkunde, zelfs der kunsten; hij was wijsgeer, geschiedkundige, canonist, staatkundige, regtsgeleerde, godgeleerde, hellenist, latinist, boekenkenner, letterkundige, penningkundige, redenaar, dichter, schilder, toonkunstenaar, en was met verscheidene nieuwere talen bekend. Hij stond in vriendschapsbetrekking met dom BERNARDUS PESE, een beroemden religieus der abdij van *Molk*, die hem zijnen smaak voor de geleerde nasporingen inboezemde. Hij bezocht de boekverzamelingen en bewaarplaatsen der handvesten in *Duitschland*, alwaar hij de kennis, der tot dusverre onbekende letter- en geschiedkundige gedenkstukken opdeed. Hij vervaardigde de catalogussen van verscheiden boek- en handvestenverzamelingen. Deze geleerde religieus overleed in de abdij van den H. MAXIMIANUS, te *Trier*, den 16 Junij 1758. Dom JOANNES FRANCISCUS, religieus der congregatie van den H. MAURUS, geeft in zijne *Algemeene bibliotheek* der schrijvers van de orde van den H. BENEDICTUS, de lijst der werken van *dom* OLIVIER op, waarvan er negentien in het licht verschenen, en een en vijftig onuitgegeven gebleven zijn. Wij zullen de meest bekende aanhalen: 1.° *Dissertationes philologico-bibliographicæ, de ordinanda et ornanda bibliotheca, Neurenberg*, 1726, in 4.to — 2.°

Bibliographiæ benedictinæ conspectus, Mentz, 1738. — 3.° *Monasticum moguntianum, sive succinta monasteriorum in episcopatu moguntino notitia, Praag*, 1746 in 4.to — 4.° *Notum anonesmi submissaque mediorum insinuatio pro seminario benedictino, una cum academia nobilium, Heidelbergæ eligendo, coloniæ in seminario*, 1748, in 8.vo — 5.° *Sacræ metropoleos coloniensis antiquitas et prerogativæ adversus illius gloriæ æmulos asserta, Keulen*, 1748. — 6.° *Introductio ad studium numismatum romanorum pro illustri juventute, Wurzburg*, 1757, in 8.vo — 7.° *Methodus studiorum, Regensburg*, 1752. — 8.° *Systema engendæ societatis litterariæ, etc., Weenen* en *Wurzburg*, 1754, *Kempten*, 1758, in 8.vo — 9.° *Historia rei litterariæ ordinis sancti* BENEDICTI, *in quatuor partes distributa etc., Weenen* en *Würzburg*, 1754, — 10.° Eene nieuwe *Bibliographia benedictina etc.*, 12 dl.n in fol.

LEGOBIEN. Zie GOBIEN.

* LEGOUVÉ (GABRIEL MARIA JOANNES BAPTISTA), een letterkundige en lid van het instituut, den 23 Junij 1764, te *Parijs* geboren; was de zoon van eenen beroemden advokaat, en ontving de eerste lessen der dichtkunde van zijnen vader, die heimelijk de muzen beoefende, en aan wien men een treurspel te danken heeft, *Attilië*, hetwelk niet ten tooneele gevoerd, maar tweemalen gedrukt is. De gebeurtenissen zijns levens zijn niet zeer talrijk. Eenige zijner voortbrengelen openden hem de deuren van het instituut (1798), en, toen DELISLE zijne cursus voor de Latijnsche dichtkunde in het collegie van *Frankrijk* niet kon voortzetten, werd hij tot zijnen plaatsvervanger bestemd. De dood eener echtgenoote, welke hij teederlijk beminde, en niet minder bedroevende omstandigheden, welke er het gevolg van waren, begonnen zijne geestvermogens en zijne gezondheid te ondermijnen. Bij deze oorzaken van verzwakking voegden zich de gevolgen van eenen val, welken hij in het buitenverblijf van mejufvrouw CONTAT deed. In 1813 bezweek hij voor dezen zamenloop van ongevallen. LEGOUVÉ bezat eene van natuur beminnende en gevoelige ziel; dezelve spoorde hem aan tot schilderen van zachte en droefgeestige aandoeningen: hij trad de loopbaan der letteren binnen met eene *Heroïde etc.*

(*Heldendicht van de moeder der* BRUTUSSEN *aan* BRUTUS *haren echtgenoot van de strafoefening zijner zonen terugkomende*); dit stuk is in de *Essais des deux amis*, *Parijs*, 1764, in 8.vo opgenomen. Men heeft hem verscheiden dichtstukken te danken: *la sépulture* (*het graf*), *les souvenirs* (*de herinneringen*), *la mélancolie* (*de zwaarmoedigheid*), *le mérite des femmes* (*de verdienste der vrouwen*). Wat de vindingskracht betreft, zoo leveren deze gedichten weinig belangrijks op, maar met betrekking tot den stijl worden dezelve op hoogen prijs gesteld; een berijming vol bevalligheden, verjeugdigt onophoudelijk de niet zeer nieuwe denkbeelden, en het aangenaamste koloriet verfrischt reeds genoegzaam bekende schilderingen. Zijn gedicht over de *zwaarmoedigheid* is vol bevalligheid: dezelfde hoedanigheden doen zich opmerken in zijne dichtstukken, die de *herinneringen* en de *graven* ten onderwerp hebben. Maar datgene zijner werken, aan hetwelke de grootste roem is ten deel gevallen, is zijn gedicht *le mérite des femmes* getiteld, waarin hij er zich bijzonder op toelegt, om de edele trouw, en heldhaftige onderwerping te huldigen, welke zoo vele echtgenooten, moeders, zusters en minnaressen, gedurende het afgrijselijke schrikbewind aan den dag legden. Bij deze lijst zullen wij een verhaal in onrijm voegen: ELIZABETH *en* BLANKA benevens eenige *losse stukken*, onder welke men een klein getal puntdichten onderscheidt, welke onregtvaardige aanvallen aan zijne natuurlijke zachtmoedigheid ontweldigen LEGOUVÉ heeft tooneelstukken vervaardigd. *La mort d'*ABEL (*de dood van* ABEL), 1792, waartoe hij het onderwerp uit de H. Schrift en de voornaamste trekken uit den herderzang van GESZNER ontleende, kenmerkte een verheven talent; men merkte in hetzelve op de treffende en getrouwe schildering van de wieg des menschelijken geslachts; het karakter van KAÏN is met kracht geschilderd, en verscheiden tooneelen wekken de grootste belangstelling; dit stuk met even zoo veel vuur als bevalligheid geschreven heeft grooten opgang gemaakt. Men merkt op, dat zoo als de helden van SOPHOCLES en EURIPIDES, KAÏN het slagtoffer van het onvermijdelijk noodlot was. — EPICHARIS en NERO, zijn tweede werk, in 1794 ten tooneele gevoerd, werd ook zeer toejuicht, waarvan

de reden gedeeltelijk in de staatkundige omstandigheden moest gezocht worden, die onmisbaar moesten bijdragen tot het wel gelukken van een werk, welks doel was, om de zegepraal der vrijheid op de dwingelandij te schetsen, maar de innerlijke waarde van dit stuk was voldoende, om hetzelve gunstig te doen onthalen. De persoon van EPICHARIS is met even zoo veel kracht als oorspronkelijkheid geschilderd, de ontwikkeling is bekwaam geleid, en het vijfde bedrijf, bijna geheel door NERO ingenomen, die zich in een onderaardsch gewelf verbergt, alwaar hij zich aan de wraak der Romeinen onttrekt, biedt de even zoo naar waarheid geschetste als verschrikkelijke schildering aan, van de onvermogende woede, en lafhartigen angst des gevallen dwingelands. De stijl van dit stuk is waarlijk die des treurspelers, en men treft er eenige trekken in aan, die door de genie van TACITUS schijnen ingegeven te zijn. *La Mort etc.* (*De dood van HENDRIK IV*), het laatste werk van LEGOUVÉ, benadeelde, ondanks de kritiek, waaraan hetzelve was blootgesteld, in geenen deele aan zijnen roem. Nog zou men kunnen aanvoeren, zijnen *ETEOCLES en POLYNICES*, in hetwelke hij zich beijverde, om de krachtvolle eenvoudigheid der Grieksche treurspeldichters natevolgen; en QUINTUS FABIUS, waarin hij de gestrengheid van het Romeinsche karakter schijnt afteschilderen. Geen enkel zijner stukken is op het tooneel gebleven. Nog heeft men hem verscheiden *onrijmen* en *dichtstukken* te danken, in de *Veillées des Muses* opgenomen. Hij heeft deel gehad aan de beide *Volksliederen*, getiteld *M. DE BIÈVRE* en *CHRISTOPHE MORIN*, en tot het zangspel van DEJAURE', *Montano en Stephanie* genaamd, heeft hij een nieuw en derde bedrijf geschreven. Men heeft de *OEuvres complètes* (*Volledige werken*) van LEGOUVÉ in het licht gegeven, *Parijs*, 1826 — 1827, 3 dl.n in 8.vo: het laatste deel bevat zijne *OEuvres posthumes*; de heer BOUILLY heeft aan het hoofd dezer uitgave, eene *Levensschets van LEGOUVÉ* geplaatst, wiens *Lofrede* in het instituut door den heer REGNAUD DE SAINT-JEAN D'ANGELY is uitgesproken.

LEGRAND, LEGROS, en andere. — Zie de Letter G.

* LEGRIS-DUVAL (RENATUS MICHAËL), een Geestelijke, gewoon hof-prediker des ko-

nings van *Frankrijk*, den 16 Augustus 1765, te *Landernau*, in *Bretagne* geboren, volbragt zijne studien in het collegie van LODEWIJK *den Groote*. Hij begaf zich in het seminarie van *St. Sulpice*, alwaar zijn oom, pater QUÉBEUF, een oude Jesuit, hem eene beurs had doen bekomen, en onderscheidde zich aldaar door zijne talenten. De omwenteling was in *Frankrijk* losgebarsten, en ofschoon dezelve dat verschrikkelijke kenmerk nog niet had geopenbaard, hetwelk zij later aannam, deden de ongelukken, die zich voor de kerk en de monarchie voorbereidden den ijver van den abt LEGRIS-DUVAL al meer en meer ontvlammen, die geene andere eerzucht kende, dan die om voor het heil der zielen te werken, en geen ander verlangen koesterde dan om zijn bloed voor het geloof te storten. Hij was nog geheel met het eerste vuur bezield, hem bij zijne wijding ingestort, toen de gestrenge maatregelen, tegen de onbeëdigde geestelijken gerigt, in werking werden gesteld. Levendig begaan met het lot, der geloovigen, die door de vlugt van een aantal herders, zonder geestelijken troost bleven, verliet de abt LEGRIS-DUVAL *Frankrijk* niet, en, door een zijner vrienden ondersteund, begaf hij zich naar *Versailles*, alwaar hij met ijver de heilige bedieningen uitoefende. Toen hij vernam, dat LODEWIJK XVI veroordeeld was, vertrok de abt LEGRIS-DUVAL, alle gevaren trotserende, op den avond van den 20 Januarij van *Versailles*, begaf zich naar den gemeenteraad van *Parijs*, en zich tot de leden wendende, die denzelven uitmaakten, zeide hij: *Ik ben een priester, ik heb vernomen, dat LODEWIJK XVI ter dood veroordeeld is, en kom dus, om hem de hulp mijner bediening aan te bieden.* Zoo veel moed deed den gemeenteraad verbaasd staan: intusschen zouden zij hem dezen edelmoedigen stap duur hebben doen betalen, indien een hunner MATTHIEU genaamd, die zijn collegiemakker was geweest, hem niet in bescherming genomen, en voor hem ingestaan had. Minder afgeschrikt door de stuursche wijze met welke zijne aanbieding was opgenomen, dan te vreden, van te vernemen, dat de koning zijne hulp niet noodig had, keerde hij naar *Versailles* terug, alwaar hij gedurende het schrikbewind voortging met in de stad en omstreken de gevaarlijke bedieningen uit te

oefenen, aan welke hij zich had toegewijd. Toen de revolutionnaire storm begon te bedaren, was de abt LEGRIS-DUVAL een der eersten, die hunne apostolische stem deden hooren. Wij kunnen al de diensten niet opnoemen, die hij alstoen aan de kerk bewees: hij was, om mij van de uitdrukking zijner levensbeschrijvers te bedienen, een andere VINCENTIUS VAN PAULA, en op zijne stem, zag men de liefdadigheid hare hulpmiddelen verdubbelen. Gedurende de omwenteling had hij inzamelingen voor de uitgewekenen gedaan. Toen in 1810 een aantal kardinalen naar *Frankrijk* verbannen werden, hadden deze prelaten aan zijnen ijver en zijne zorg, overvloedige hulp te danken. Ook had de abt LEGRIS DUVAL zich aan het predikambt toegewijd, en zijn woord bragt de grootste weldaden te weeg. Het hof wilde die welsprekendheid hooren, welke alom zoo vele wonderen te weeg bragt. De abt LEGRIS-DUVAL predikte er verscheiden malen, en droeg er eene goedkeuring weg, naar welke zijne zedigheid geenszins haakte. De koning wilde in 1817 zijne werkzaamheden beloonen, door hem een bisdom aan te bieden; maar hij sloeg deze waardigheid van de hand, zoo wel als den post van gewoon aalmoezenier van MONSIEUR en groot-vikaris van *Parijs*. Hij nam enkel eene matige jaarwedde van 1500 franken aan, waarvan hij slechts korten tijd genot had. Hij was regtsvorderaar eener associatie ten gunste der arme Savoyaarden, eener andere ter bezoeking van de zieken in de gasthuizen, en eener derde, ter onderrigting van jonge gevangenen. Er geschiedde in *Parijs* geen goed werk, waarvan hij niet de ingever of bevorderaar was; en, ofschoon hij zelf zonder hulpmiddelen was, daar hij nooit anders dan het eenvoudige noodzakelijke had gehad, bezielde hij, om zoo te spreken al het goede, dat er in deze uitgestrekte hoofdstad plaats had. Hij bezweek onder den last der menigvuldige werkzaamheden van zijnen ijver en zijne liefdadigheid den 18 Januarij 1819, door de armen, wier vader, door de grooten, wier redenaar, en door de geestelijkheid, wier roem en sieraad hij was, even hartelijk betreurd. Zijn stoffelijk overblijfsel werd in de kerk der karmelieten gebragt, en onder dien kansel te rust gelegd, waarop hij nog kort te voren zijne stem had doen hooren, om den roemrijken dood der priesters en bisschoppen te vieren die in September 1792 vermoord waren. Zijne *Ser-*

mons (*Leerreden*) zijn na zijnen dood in 2 dl.n in 12.mo, in het licht gegeven. Het eerste deel, door zijne belangrijke levensschets door den kardinaal DE BAUSSET, voorafgegaan, bevat zijnen *Advent*, dien hij in 1816 voor den koning predikte. Deze staatsie is de eenige, welke hij vervuld heeft, daar de slechte staat zijner gezondheid hem niet toeliet om in de Vaste te prediken. Deze Leerreden ten getale van zes, zijn belangrijk, door de sierlijkheid en zuiverheid des stijls, de juistheid der denkbeelden, de wijsheid der raadgevingen, en door dien zalvenden en godsvrucht ademenden toon, die den redenaar nooit verliet. Het tweede deel bevat slechts losse Leerreden, die bij verschillende plegtigheden, voor vergaderingen van liefdadigheid, voor godvruchtige vereenigingen waren uitgesproken. Men merkt er vooral in op, de redevoering, welke hij den 14 Mei 1814, bij de eerste plegtige lijkdienst, voor LODEWIJK XVI opgedragen, in tegenwoordigheid des konings voordroeg; de redevoering, welke hij in hetzelfde, in de karmelieten kerk uitsprak, over de zegepraal der martelaren in de laatste vervolging; en eene *Leerrede over het Avondmaal*, welke door de edele gevoelens, waarmede dezelve is opgevuld, eenen diepen indruk maakte. Deze was de laatste rede welke hij voor den koning uitsprak. De overige *Leerreden* van dit deel, zijn niet alle op dezelfde wijze bewerkt: er zijn er onder, welke de redenaar slechts eenmaal heeft voorgedragen, en die hij niet herzien heeft. Men moet toegevendheid gebruiken voor de ligte vlakken, welke men er in mogt ontdekken, en die eene minder snelle zamenstelling ligtelijk zou hebben doen verdwijnen. Zijne welsprekendheid was wegslepend en overtuigend. Hij bezat eene verbazende gemakkelijkheid, om over allerlei onderwerpen zonder voorbereiding te spreken. Maar hij muntte voornamelijk in diegene uit, waarin het gehoor met het lot der ongelukkigen moest bewogen worden. Ontelbare aalmoezen waren jaarlijks de prijs zijner onvermoeide werkzaamheden. In eenen gezelschapskring, alwaar eene kleine inzameling moest geschieden, bragten twee in geenen deele voorbereide redevoeringen, meer dan 40,000 Franken op, zoo verleidend en onwederstaanbaar was de bevalligheid zijner woorden. Nog heeft men van hem *le Mentor etc.* (*De Christelijke Mentor of Catechismus van FÉNÉLON*), dien hij voor de

opvoeding van den jongen LA ROCHEFOUCAULD vervaardigde. Dit werk moest uit 3 dl.n bestaan. Slechts het eerste heeft hij in het licht gegeven, waarin hij zich bepaalt bij de ontwikkeling der grondbeginselen van de natuurlijke godsdienst; het tweede moest de bewijzen der geopenbaarde godsdienst, en het derde de kenmerken der Catholijke godsdienst bevatten. Er bestaan nog van dezen godvruchtigen geestelijke verscheiden *handschriften*, onder anderen eene *Verhandeling over de onsterfelijkheid der ziel*, waarvan de godsdienstvrienden, hartelijk gaarne de uitgave zouden zien.

LEGROS. — Zie GROS.

* LEGUAT (FRANCISCUS), in 1638 in het voormalige Fransche gewest *Bresse* geboren, nam, ten gevolge van de intrekking van het edikt van *Nantes*, in 1689 de vlugt naar *Holland*. Nadat de algemeene staten van dat land het ontwerp hadden gevormd, om eene volkplanting van Fransche Protestanten naar het eiland *Mascarin* of *Mascaregne*, tegenwoordig het eiland *Bourbon* te zenden, zoo maakte LEGUAT deel van dezelve uit. Na zich toevalliglijk, op de hoogte van het eiland *Rodrigue* in eene sloep begeven hebbende, werd hij aldaar met tien zijner ongeluksgezellen verlaten. Na twee jaren op dit woeste eiland te hebben doorgebragt, gelukte het hun, om zich op *Ile de France* te redden, alwaar hen nieuwe ongelukken wachtten: de gouverneur deed hun duizenderlei mishandelingen ondervinden, waaronder er velen bezweken; slechts LEGUAT en twee zijner lotgenooten overleefden dezelve. In *Europa* terug gekeerd, vestigde LEGUAT zich te *Londen*, alwaar hij in 1735 overleed, na in het licht te hebben gegeven: *Voyages etc.* (*Reizen en lotgevallen van FRANCISCUS LEGUAT, en zijne lotgenooten, op twee woeste eilanden van Oost-Indië, met het verhaal der belangrijkste zaken, door hen opgemerkt, op het eiland Mauritius, te Batavia aan de Kaap de Goede Hoop, op het eiland S.te Helena en op andere plaatsen langs hunnen weg*), Londen, 1708, 1711, 1720, 2 dl.n in 12.mo en *Amsterdam*, 1708. Dit met eenvoudigheid geschreven werk, is zeer belangrijk, en wordt dikwijls als gezaghebbend aangehaald. Men heeft hetzelve dikwijls in het Neder- en Hoogduitsch en in het Engelsch herdrukt.

LE JAY. — Zie JAY.

LEIBNITZ (GODFRIED WILLEM, vrijheer van), wijsgeer en wiskunstenaar, werd den 3 Julij 1646 te *Leipzig* geboren, en was de zoon van FREDERIK LEIBNITZ, hoogleeraar in de regtsgeleerdheid. Na zijne eerste studien te hebben volbragt, sloot hij zich op in de uitgebreide bibliotheek, hem door zijnen vader nagelaten, en wijdde zich geheel en al aan de wetenschappen toe. Dichters, redenaars, geschiedschrijvers, regtsgeleerden, godgeleerden, wijsgeeren, wiskunstenaars waren het voorwerp zijner studiën; hij sloot geenerlei letterkunde uit. [Reeds in den ouderdom van 20 jaren werd hij tot doctor in de regtsgeleerdheid bevorderd, en de universiteit van *Altdorf* bood hem eenen leerstoel aan, in die faculteit. Hij verkoos om zich naar *Neurenberg* te begeven, alwaar toenmaals vele geleerden vereenigd waren. Daar verbond hij zich aan den vrijheer van BOINEBURG, kanselier van den keurvorst van *Mentz*, den vorst van *Neuburg*, en werd door den invloed van zijnen beschermer, in 1669, tot kanselarij-raad benoemd. Terwijl hij de werkzaamheden, aan dezen post verbonden, met ijver waarnam, gaf hij zich tevens met inspanning aan de studie over, en gaf over de regtsgeleerdheid, staatkunde, godgeleerdheid, en natuurkunde, werken in het licht, die bewezen, dat hij in staat was, om zich in die verschillende wetenschappen evenzeer te onderscheiden. Drie jaren later (1672) vergezelde hij als gouverneur den zoon van den H.r VAN BOINEBURG naar *Parijs*, en vond daardoor gelegenheid, om met de beroemdste geleerden van dat tijdvak in betrekking te komen. De akademie van wetenschappen stelde hem voor, om hem, indien hij Catholijk wilde worden, in haar midden op te nemen, hetwelk hij echter van de hand sloeg. Van *Parijs* begaf hij zich naar *Londen*, alwaar men zich haastte om hem in de koninklijke maatschappij op te nemen. Na den dood van den keurvorst van *Mentz*, en den vrijheer van BOINEBURG, werd LEIBNITZ in 1676, door den hertog van *Brunswijk-Luneburg*, vorst van *Hanover*, tot geheimraad benoemd]. De zoon van dien vorst vertrouwde hem de geschiedenis van zijn huis toe. LEIBNITZ doorkruiste *Duitschland*, om de bouwstoffen tot dat werk te verzamelen en begaf zich van daar naar *Italië*, alwaar de hertogen

van *Toskane*, *Ligurië* en *Este*, uit denzelfden stam gesproten, als de vorsten van *Brunswijk*, hunne prinsdommen hadden. In 1690 van die reis terug gekeerd, begon hij aan het publiek den rijken oogst mede te deelen, welken hij in die geleerde togten had opgedaan. Zijne, weldra door geheel *Europa* bekende verdienste, verschafte hem jaarwedden en eervolle posten. De keurvorst ERNST AUGUSTUS, verhief hem in 1696 tot zijnen geregts-geheimraad; hij was zulks reeds van den keurvorst van *Mentz*, en van den hertog van *Brunswijk-Luneburg*. In 1699 werd hij aan het hoofd geplaatst van de vreemde leden, der akademie van wetenschappen te *Parijs*; slechts van hem had het afgehangen, om er met den titel van pensionaris veel vroeger bij geplaatst te zijn, hij boezemde den keurvorst van *Brandenburg* het ontwerp in, om te *Berlijn* eene akademie van wetenschappen op te rigten, en werd tot voorzitter derzelve benoemd. Een niet minder uitgebreid en roemrijk veld opende zich voor hem in 1711. De czar bezocht hem te *Torgau*, en die wetgever van barbaren, behandelde LEIBNITZ met den eerbied, dien een gekroonde wijze voor eenen wijze koestert, die de kroon verdient. Hij gaf hem een heerlijk geschenk en den titel van zijn geheimraad van justitie met eene aanzienlijke jaarwedde. De keizer van *Duitschland* behandelde hem niet minder edelmoediglijk dan die van *Rusland*; hij gaf hem den titel van keizerlijk geheimraad met eene zware jaarwedde, en deed hem aanzienlijke aanbiedingen, om hem aan zijn hof te vestigen. Het Leven van LEIBNITZ werd enkel door vleijende gebeurtenissen gekenmerkt, met uitzondering echter van het geschil over de ontdekking van de *Differentiaal rekening*. Dit geschil smeulde reeds in 1699, onder de asch, hetzelve barstte uit in 1711. De bewonderaars van NEWTON beschuldigden den Duitschen wijsgeer, van aan den eersten de uitvinding dier rekening ontfutseld te hebben. De zaak was niet gemakkelijk te bewijzen, KEILL beschuldigde er hem echter van voor het oog van geheel *Europa*. LEIBNITZ begon met deze beschuldiging, met vele onstuimigheid in de Leipziger dagbladen te wederleggen, en eindigde met zich aan de koninklijke maatschappij van *Londen* te beklagen, en dezelve als regter in te roepen. Het onderzoek der com-

missarissen met het nazien der stukken van dit groote proces belast, was hem niet gunstig. De koninklijke maatschappij gaf aan haren medeburger de eer der uitvinding; en, om hare uitspraak te billijken, liet zij dezelve met alle stukken drukken, die tot bekrachtiging van het vonnis konden dienen. De overige regtbanken van het geleerde *Europa*, beoordeelden LEIBNITZ met minder gestrengheid, en welligt met meer regtvaardigheid. Vele lieden waren van gevoelen, dat van den Engelschen wijsgeer en den Duitschen wijsgeer hetzelfde licht en dezelfde waarheid kon opgegaan zijn. Hetgene wat hen in hun gevoelen bevestigde, was, dat zij enkel in den grond der zaak overeenkwamen. Het *oneindig kleine* was bij LEIBNITZ door een gemakkelijker en meer gebruikelijk teeken aangegeven dan dat van NEWTON. Met een doodelijk verdriet vernam LEIBNITZ het verlies van zijn proces; en, door eene zwakheid, die de onmagt der filozofie genoegzaam aantoont, ondermijnde dit verdriet hem langzamerhand en verhaastte, zegt men, zijnen dood, die den 14 November 1716, te *Hanover* plaats had. Deze wijsgeer is niet gehuwd geweest, en de wijze, op welke hij leefde, stond hem geenszins toe zulks te zijn. Hij nam zijne maaltijden geenszins op geregelde uren, maar volgens zijne studiën, hij had geene huishouding en was weinig geschikt om er eene te voeren. Hij had altijd eene vrolijke inborst, doch werd ligt toornig; doch kwam er ook even spoedig van terug. Men heeft hem beschuldigd van slechts een gestreng waarnemer van de wet der natuur te zijn geweest, en het geld bemind te hebben. Ofschoon hij een zeer aanzienlijk inkomen bezat, leefde hij echter altijd zeer bekrompen. Zijn geheugen was bewonderenswaardig; steeds gereed, om op allerlei onderwerpen te antwoorden, verdiende hij, dat de koning van *Engeland* hem zijn *levend woordenboek* noemde. Hij was de meest algemeene geleerde van *Europa*; maar hij dreef deze algemeenheid zoo ver, dat hij zich valsche denkbeelden vormde over een oneindig aantal dingen, die hij niet behoorlijk had kunnen doorgronden, om er juiste denkbeelden van te hebben. Die zucht, welke hem voor de algemeenheid van begaafdheden bezielde, en welligt de eerzucht, om voor eenen man bekend te staan, aan wien niets onbekend was, bewoog hem, om bij zijne

overige titels van roem dien van *dichter* te voegen. Hij vervaardigde *op de verovering van het heilige land*, een dichtstuk, hetwelk enkel diende, om hem belagchelijk te maken, en om de aanmerking van den abt Desfontaines te bevestigen, betrekkelijk het moeijelijke, om eene diepe beoefening der meetkunde, met de rijkdommen der verbeeldingskracht en de genie der schoone letteren te vereenigen; even gelijk zijne romaneske en paradoxale denkbeelden, de aanmerking van Scaliger en Pascal bewaarheden, betrekkelijk den invloed der meetkunde op de overige geestvermogens. (Zie Wolff-Christiaan). Er bestaan van Leibnitz: 1.° *Scriptores rerum brunswicarum*, 3 dl.n in fol. 1707; eene nuttige verzameling voor de algemeene rijksgeschiedenis en de bijzondere geschiedenis van *Duitschland*. — 2.° *Codex juris gentium diplomaticus*; met de bijlage, onder den titel van *Mantissæ codicis juris*, enz. *Hanover*, 1693, 2 dl.n in fol. in het licht gegeven. Dit is eene verzameling van verschillende verhandelingen, om tot het openbare regt te dienen, voorafgegaan door uitmuntende voorreden. Hij klimt in dezelve op tot de eerste grondbeginselen van het natuur- en volkenregt. — 3.° *De jure suprematus ac legationis principum Germaniæ*, 1687, onder den valschen naam van Cæsar Fürstner; een werk met het oogmerk geschreven, om aan de afgevaardigden van de rijksvorsten, die geene keurvorsten zijn, dezelfde voorregten als aan de Italiaansche vorsten te verleenen. — 4.° Het 1.e d.l van de *Memorien der akademie van Berlijn*, in het Latijn, in 4.to, onder den titel van *Miscellanea berolinensia*. — 5.° *Notitia opticæ promotæ*, in de nagelatene werken van Spinosa. — 6.° *De arte combinatoria*, 1690, in 4.to — 7.° Eene menigte *Natuur- en Wiskundige Vraagstukken*, in de Fransche, Engelsche, Hollandsche en vooral in de Leipziger dagbladen opgelost. Het was in het laatstgenoemde dagblad, dat hij in 1684 de *Regels der differentiaalrekening* plaatste. — 8.° *Essais etc.* (*Proeven van Theodicea over de goedheid Gods, de vrijheid des menschen*), *Amsterdam*, 1747, 2 dl.n in 12.mo; de vrucht eener zonderlinge en in vele opzigten valsche bovennatuurkunde, maar aan welke geene juiste en diepzinnige inzigten ontbreken. Er komen goede overwegingen in voor, tegen de Manicheërs;

maar de schrijver schijnt in het tegenovergestelde uiterste te vervallen, door het bestaan des kwaads te loochenen, of hetzelve zoodanig te misvormen, dat het niet meer te herkennen is. Zijn *Optimismus* heeft aan eenen wijsgeer, minder aan stelsels gehecht, de gelegenheid gegeven, om de volgende aanmerkingen te maken: 1.° » Men kan niet ontkennen, dat, met betrekking tot God, alles goed zij, omdat God niets kan doen, wat kwaad is, ofschoon hij het goede kan vermeerderen, en tot in het oneindige volmaken; 2.° met betrekking tot den mensch, in dit leven, en zonder hoop op de toekomst beschouwd, zoo is het zeker, dat alles niet goed is, en men zou met zijne rampen den spot moeten drijven, indien men het tegendeel wilde beweren; 3.° het stelsel van het *optimismus*, dat in den zin van deszelfs voorstanders genomen, slechts eene uit een meer behagelijke dan op waarheid gegronde verbeeldingskracht ontsprotene bovennatuurkundige spitsvinnigheid is, bewaarheidt zich in zeker opzigt, in den persoon van den regtschapen man, wiens deugden in het ongeluk toenemen, en bij wien de verwachting van het toekomstige heil steeds eene verligting in de tegenwoordige wederwaardigheden is. In beide omstandigheden geniet hij in vrede zijnen God en zich zelven; met verrukking verstrekt hem de geheele natuur tot eene genieting; zonder vrees en zonder nijd geniet hij al het goede, wat hij in anderen aantreft: zonder gemelijkheid, zonder verbittering verdraagt hij het kwade, dat hij in hem aantreft en niet kan verbeteren; hij stelt alles, wat hij ziet, onder het gunstigste daglicht, hij verfraait alles wat hij aanraakt; hij weet, dat God zelfs in het lijden, de kiem van het geluk zijner kinderen heeft geplaatst. De gevoelens van geduld, van vrede, van troost, van hoop, welke deze kennis vergezellen, maken dit leven tot een gelukkig leven. Het stroo wordt onder de hand des dorschers van het graan gescheiden. De olie vloeit gezuiverd, na onder den molensteen te zijn geweest, die den amandel en zijne schil heeft verbrijzeld. Dezelfde hand, die den regtvaardige drukt, beproeft en zuivert hem, terwijl de zondaar wanhopig wordt en zich veroordeelt. *Creatura enim tibi factori deserviens exardescit in tormentum adversus injustos, et lenior fit ad benefaciendum his qui in te*

confidunt, Sap. XVI — *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Rom. VIII. *Una eademque vis irruens bonos probat, purificat, eliquat; malos vastat, damnat exterminat*. AUGUST. — 9.° Verscheiden *Bovennatuurkundige schriften*, over de ruimte, den tijd, het ledige, de stof, de vereeniging van het ligchaam met de ziel en andere onderwerpen, die hij somtijds meer als een geestig man, dan als een diepdenkende wijsgeer behandelt. Hij schijnt minder te zoeken om de wijze te verklaren op welke de zaken wezenlijk bestaan, dan om vernuftige stelsels, voortedragen, geschikt om diegene in verlegenheid te brengen, welke dezelve zouden willen aanranden, hetwelk men vooral ziet in zijne *Monaden* (onmerkbare diertjes), uitgedacht, om een denkbeeld van de eerste grondbeginselen der stof te geven; en in zijne *Harmonia praestabilita*, bestemd om verslag te geven van de vereeniging des ligchaams met de ziel. Indien LEIBNITZ voor het overige in zijne nasporingen niet geslaagd is, is hij in het geval van alle geleerden, die getracht hebben, om den oorsprong der dingen op te sporen, en om de hefboomen te overschreden, welke het heiligdom der natuur omringen. » Hoe meer men bij derzelver waarneming vooruit gaat, zegt een natuurkundige, hoe meer zij geheimzinnig schijnt te worden, en diegene terug te stooten, die haar van te nabij naderen" (Zie *Wijsgeerige Catech.* III. Dl. Vr. 418.) De staatkundige denkbeelden van LEIBNITZ kunnen naast zijne bovennatuurkundige denkbeelden geplaatst worden. Hij wilde *Europa*, wat het tijdelijke betreft onder eene enkele mogendheid, en voor het geestelijke onder een enkel opperhoofd brengen. De keizer en de Paus zouden de hoofden der beide besturen zijn geweest. Bij dit ontwerp voegde hij dat eener *algemeene wijsgeerige taal*, door alle volken der wereld, een ontwerp reeds lang vóór hem uitgedacht, en ook na hem voorgesteld, maar dat noch de wijsbegeerte, noch de staatkunde immer verwezenlijken zal. » Laat ons niet twijfelen, heeft iemand bij deze gelegenheid gezegd, of de verscheidenheid ter talen is het werk van dengenen, die de verwarring, onder de menschen verspreidde, toen zij nog in het gebruik eener enkele waren, en die, terwijl Hij deze verstrooide takken over de aarde verdeelde, dezelve evenzeer door hunne taal, als door de grenzen hunner woonplaatsen, en zoo

als de Apostel zegt, door den bepaalden tijd van hunnen roem, en hunne duurzaamheid, onderscheidde. *Definiens statuta tempora et terminos habitationis eorum.* Act. XVII, 26." — 10.° *Theoria motus abstracti et motus concreti*, tegen DESCARTES. — 11.° *Acessiones historiæ*, 2 dl.n, in 4.to; eene verzameling van oude stukken. — 12.° *De origine francorum disquisitio*, wederlegd door pater TOURNEMINE, eenen Jesuit, en door dom VAISSETTE, eenen Benediktijner. — 13.° *Sacro-Sancta Trinitas per nova inventa logica defensa*, tegen WISSOVATIUS, eenen neef van SOCINUS. Er komen zeer goede denkbeelden in voor. De Schrijver bewijst, dat niet alleen eene goede *logica* niet strijdig is met het geloof aan dat geheim, maar zelfs dat hetzelve geschikte bewijsgronden oplevert, om de aanvallen der Socinianen zegevierend aftewenden. In de daad, het is met dit geheim even als met de andere gelegen, ons door de openbaring medegedeeld, en die God ons beveelt te gelooven. De rede onderwijst dezelve niet, bewijst dezelve niet; maar zij verdedigt dezelve, tegen het verwijt van tegenspraak en onmogelijkheid. (Zie CLAYTON, MALEZIEU.) — 14.° *Brieven* aan PELISSON, over de burgerlijke verdraagzaamheid der Godsdiensten, *Parijs*, 1692, in 12.mo, met de antwoorden van PÉLISSON. — 15.° Verschillende deelen met *Brieven*, door KORTHOLT (zie dat artikel) verzameld. — 16.° *Poésies etc.* (*Latijnsche en Fransche Gedichten*); dezelve strekken ten bewijs van de gegrondheid der door ons gemaakte aanmerkingen, betrekkelijk den geringen aanleg, dien hij voor dat vak had. Ondanks eene zekere oorspronkelijkheid van karakter, en eene vrij duidelijke neiging voor buitengewone of zelfs eigenzinnige denkbeelden, had LEIBNITZ grondbeginselen van welke hij niet afging. In eene Godsdienst geboren, welke geenen vasten grondslag heeft, leefde hij in eene soort van wankelmoedigheid, die hem het ontwerp deed vormen, om zich met de Catholijken te vereenigen, een ontwerp om hetwelke hij eenigen tijd met BOSSUET in briefwisseling was (*). (Zie MOLANUS — GERARDUS —).

(*) De *Biographie Universelle* schrijft, in de noot van bladz. 624, des 3.e deels, aan BOSSUET het afbreken der onderhandelingen met LEIBNITZ toe; maar op bladz. 599 heeft zij er de ware redenen van

Hij was steeds met ijver voor het Christendom bezield, sprak over de gewijde boeken niet dan met den grootsten eerbied. » Zij zijn vol, zeide hij, eener voor de menschen hoogst noodzakelijke zedeleer." In zijnen tijd, dacht men nog niet, dat het filozofisch of philantropisch gesnap het Evangelie kon vervangen. Hij sprak bijna altijd op eene eervolle wijze over de Roomsche kerk en haren Opperpriester; hij erkende openlijk de voordeelen, welke zij bezat boven de sekten, die van hare gemeenschap afgescheiden waren. » Ziedaar, zeide hij, in eenen zijner Brieven, *Sina* voor de Jesuiten geopend, de Paus zendt eene menigte missionarissen derwaarts. Onze geringe eendragt veroorlooft ons niet, om dergelijke groote bekeeringen te ondernemen." Sommigen hebben geschreven, dat hij in den schoot der Catholijke kerk was gestorven; maar zulks schijnt niet gegrond. Intusschen maakt de Heer VON MURR, een geleerde Protestant, in het zevende deel van zijn *Dagblad voor kunsten* enz. gewag van een handschrift van LEIBNITZ, hetwelk men in de keurvorstelijke Bibliotheek van *Hanover* bewaart, » waarin, zegt hij; de Catholijke leer, in de punten zelfs, waartegen zich de Protestanten het meeste aankanten, met zoo veel vuur verdedigd wordt, dat indien men het schrift van LEIBNITZ, door duizend en duizenden bladen zijner hand niet kende, men hem niet voor den schrijver van dat werk kon houden." De uitgebreidste verzameling der werken van LEIBNITZ, aan de zorg van LODEWIJK DUTENS te danken, is onder dezen titel in het licht gegeven: *Opera omnia LEIBNITII collecta studio LUD. DUTENS*, *Geneve*, 1768, 6 dl.n in 4.to, met platen. Men voegt hierbij gewoonlijk de *Wijsgeerige werken*, in het Latijn en Fransch, door L. ERIC uitgegeven, en die DUTENS van zijne verzameling heeft uitgesloten. Deze beide verzamelingen bevatten zijne geschiedkundige schriften niet, zoo als *scriptores rerum brunswicarum*, enz. De abt EMERY heeft in het licht gegeven: *l'Esprit etc.* (*De geest van LEIBNITZ*), *Lyon*, 1772, 2 dl.n in 12.mo, in 1803 herdrukt, onder den titel van *Pensées etc.* (*Gedachten van LEIBNITZ over de Godsdienst en de Zede-*

opgegeven, in de verordeningen van den keurvorst van *Hanover*. Men behoorde ten minste, in een zelfde artikel tegenstrijdigheden te vermijden.

leer). [Een ander geschrift van LEIBNITZ, onder den naam van *Systema theologicum*, bekend, is in 1829, in het Nederduitsch vertaald, en onder den titel van: *De ware Kerk, in hare leer en instellingen overwogen door* LEIBNITZ, in gr. 8.vo, te *Utrecht* in het licht gegeven; van hetzelfde werk had de heer MOLLEVAULT, reeds in 1819, te *Parijs*, eene Fransche vertaling in 8.vo geleverd, getiteld: *Exposition de la doctrine de* LEIBNITZ *sur la religion etc.*, dit werk was in handschrift in de bibliotheek van *Hanover* gebleven; de abt EMERY het bestaan van hetzelve vernomen hebbende, verzocht, toen de Fransche legerbenden, zich van die stad hadden meester gemaakt, dat hetzelve aan hem mogt worden toegezonden. Het was door tusschenkomst van den constitutionneel GRÉGOIRE, met wien EMERY in wetenschappelijke betrekking stond, dat hem de mededeeling van dit kostbare handschrift werd gedaan, hetwelk, volgens VON MURR, meer opzien moest baren, dan al de overige schriften van LEIBNITZ. Nadat EMERY een naauwkeurig afschrift van hetzelve genomen had, stelde hij zich voor, om hetzelve in het licht te geven, doch werd hierin door den dood verhinderd. De heer GARNIER, zijn erfgenaam, heeft het daarna aan den heer MOLLEVAULT toevertrouwd, aan wien men de vertaling in het Fransch van het *Systema theologicum* te danken heeft. De heer DE GENOUDE is er de uitgever van geweest. Onder de nagelatene werken van LEIBNITZ, zullen wij aanhalen, zijn *Ontwerp van inval en Colonisatie van Egypte*, in het Engelsch in het licht gegeven, *Londen*, 1803, in 8.vo. Zijn *Ontwerp van wijsgeerige taal*, in 1811, het onderwerp eener prijsvraag geweest, door de akademie van *Koppenhagen* voorgesteld. Het *Leven* van dezen geleerde is door zijnen vertrouwden vriend, J. G. VON ECCARD geschreven, en heeft aan FONTENELLE de bouwstoffen tot zijne *Lofrede van* LEIBNITZ geleverd].

† LEICESTER (ROBERT DUDLEY, graaf van), jongste zoon van den hertog van *Northumberland*, in 1531 geboren, was een man, die bestemd scheen, om onder een vrouwelijk bestuur zijn geluk te maken; eene bevallige leest, een innemende en buigzame hoveling, een looze vleijer. De koningin ELISABETH (zie

dat art.), die hem reeds gedurende hare gevangenschap in den *Tower* had leeren kennen, schonk hem dadelijk na den troon te hebben beklommen, hare gunst. Zij overlaadde hem met eerbewijzen en rijkdommen, en hij had zoo veel invloed op haar, dat men hem het hart des hofs noemde. Hij was opperstalmeester, geheimraad, verkreeg de heerlijkheden *Kenilworth*, *Denbigh* en *Chirk*, en werd tot vrijheer van *Denbigh*, en later tot graaf van *Leicester* verheven. Hij waagde het, om op ELISABETH's hand te hopen, ofschoon hij heimelijk gehuwd was, en algemeen ging het gerucht, dat de dood zijner vrouw (1560) niet natuurlijk was geweest. De schrijver van *Waverley* (WALTER SCOTT) heeft zich die verdenking en de verschrikkelijke omstandigheden, door AUBREY in de *Antiquities of Berkshire*, van den dood der ongelukkige verhaald, in zijnen roman *Kenilworth*, ten nutte gemaakt, ofschoon hij niet zelden van de geschiedenis en overlevering is afgeweken. LEICESTER schijnt het huwelijk der koningin met den aartshertog van *Oostenrijk* tegengewerkt te hebben, onder het voorwendsel, dat de verbindtenissen met buitenlandsche vorstelijke huizen, steeds verderfelijk voor *Engeland* geweest zijn, en hij herinnerde haar het voorbeeld van haren vader, die het niet beneden zich geacht had, om aan eene onderdane zijne hand te geven. Later verbond zich LEICESTER, buiten voorkennis der koningin met de weduwe van lord SCHEFFIELD, uit het huis DOUGLAS; doch ofschoon er een wettig huwelijk was aangegaan, wilde LEICESTER haar echter nooit voor zijne vrouw erkennen, ja men beweerde zelfs, dat hij haar had trachten te vergeven. Eindelijk dwong hij haar, met eenen ander in den echt te treden. Ook viel de verdenking op hem, dat hij zich door gift, van zijnen geduchtsten vijand DEVEREUX, graaf van *Essex*, had bevrijd, met wiens weduwe hij in den echt trad. Een afgevaardigde van den hertog van *Anjou*, die naar de hand van ELISABETH dong, ontdekte aan de koningin het geheim van dit huwelijk, ten einde daardoor den man uit den weg te ruimen, dien hij voor den grootsten hinderpaal der aanspraken van zijnen meester hield. ELISABETH scheen zeer gestoord te zijn, en wilde hem naar de gevangenis zenden, doch liet zich echter weder bevredigen. Toen in het vervolg een hevig geschrift, den gunste-

ling van eenen aanslag tegen de landsregering, en van andere misdaden beschuldigde, beval de koningin aan haren staatsraad, die beschuldigingen, openlijk voor ongegrond te verklaren, waardoor de storm gestild werd, ofschoon ook de regtvaardiging niemand overtuigde. LEICESTER bewerkte ook omtrent dezen tijd, eene verbindtenis des adels, welke zich met de verpligting belastte, iedereen aan te klagen, die de geringste vijandelijke poging tegen ELISABETH maken zoude. Deze maatregel had den val der gevangene MARIA STUART ten doel, tegen welke LEICESTER eene ingewortelde verbittering koesterde, sedert dat zij zijne hand, haar door ELISABETH op eene trouwelooze wijze aangeboden, met verachting van de hand had gewezen. ELISABETH droeg aan haren gunsteling het opperbevel over de troepen op, welke zij den Nederlanderen ter hulp tegen *Spanje* zond. Zijne intrede in *Holland* geleek naar eenen zegetogt, en de Nederlanders benoemden hem tot opperbevelhebber der *Vereenigde Provinciën*. De koningin was over deze aan haren onderdaan, zonder hare toestemming, toevertrouwde magt, ontevreden, de graaf echter betuigde op zulk eene ootmoedige wijze zijne onderwerping, dat hij ligt vergeving bekwam. Zijn blinde ijver voor het protestantismus, en zijne verkwistende mildheid, hadden hem in het begin bij de Noord-Nederlanders zeer bemind gemaakt; zijne heerschzucht, en de tegenspoeden welke de Engelschen onder zijne aanvoering leden, verzwakten weldra die gunstige indrukselen. Zijne bloohartigheid en ongeschiktheid werden nu openbaar, en tegen over eenen zoo grooten veldheer als de hertog van *Parma* was, viel zijne nietigheid nog meer in het oog. De openbare meening drukte zich zoo luide tegen hem uit, dat hij, eigene veiligheidswege, *Holland* verlaten moest. Zijne aanhangers spoordenhem, wel is waar, aan, om terugtekeeren; toen hij echter vruchteloos beproefd had, om het door *Spanje* belegerde *Sluis* te ontzetten, en zijn lafhartig gedrag algemeene ontevredenheid verwekte, riep ELISABETH hem terug. Hij had de gunst zijner verblinde gebiedster zoo weinig verloren, dat zij hem kort daarna het opperbevel over het leger toevertrouwde, dat de hoofdstad tegen de Spaansche *armada* moest verdedigen. LEICESTER over-

leed in 1588 op zijn landgoed. ELISABETH schijnt in hare gunst jegens hem niet verkoeld te zijn, en men heeft juist in de duurzaamheid harer toegenegenheid, de bevestiging der meening willen vinden, dat zij de grenzen der platonische liefde nooit is te buiten gegaan.

LEICH (JOANNES HENDRIK), hoogleeraar der Humaniora en welsprekendheid te *Leipzig*, alwaar hij in 1720 geboren werd, werkte aan het *Dagblad* en aan de letterkundige nieuwigheden dier stad, en overleed aldaar in 1750. Zijne werken zijn: 1.° *De origine et in crementis topographiæ lipsiensis.* — 2.° Eene *Uitgave* van de *Schatkamer* van FABRI. — 3.° *De vita et rebus gestis* CONSTANTINI PORPHYROG. — 4.° *De diptycis veterum, et de diptyco Emin. Card.* QUIRINI, — 5.° *Diatribe in* PHOTII *Bibliothecam* enz. [LEICH telde onder zijne vrienden de kardinalen PASSIONEÏ en QUIRINI. Hij stond in briefwisseling met de meeste geleerden van *Europa*, en had eene kostbare verzameling van schilderijen en gegraveerde steenen bij een gebragt].

LEIDRADE, aartsbisschop van *Lyon*, bibliothekaris van KAREL *den Groote*, na zijne aartsbisschoppelijke waardigheid te hebben nedergelegd, in het klooster van den H. MEDARDUS, te *Soissons*, in 816 overleden, was zeer beroemd door zijne kunde en zijne godsvrucht. [Hij was een der *Missi Dominici* van KAREL *den Groote*. Deze prelaat bestreed met het beste gevolg de valsche leerstellingen van FELIX en ELIPANDUS van *Toledo*. Hij stichtte twee scholen in zijne hoofdkerk]. Er blijft ons van hem over eene *Verhandeling over het Doopsel*, welke men in de *Bibliotheek der Kerkvaders* vindt, en verscheidene *Kleine stukken*, in de *Analecta* van *dom* MABILLON. BALUZIUS heeft eene Uitgave zijner *Werken* geleverd, met die van AGOBARDUS.

LEIGH (EDUARD), een Engelsche ridder, in 1602, in het graafschap *Leicester* geboren, had zich beroemd gemaakt door verscheiden werken, waarin de kennis der talen en eene wijze kritiek doorstralen. De voornaamste zijn: 1.° *Overwegingen*, in het Engelsch, over de vijf dichterlijke boeken van het oude Testament, JOB, de *Psalmen*, de *Spreuken*, de *Ecclesiastes*, en het *Hooglied*; *Londen*, 1657, in fol. — 2.° *Commentari-*

um op het Nieuwe Testament, 1650, in fol. — 3.° Een *Hebreeuwsch* en een *Grieksch Woordenboek*, te zamen vereenigd, onder den titel van *Critica sacra*, in fol., *Amsterdam*, 1696, — 4.° *Verhandeling over de verwantschap tusschen de Godsdienst en de letterkunde*, een onderwerp later beter behandeld, door den bisschop van *Puy*, LEFRANC DE POMPIGNAN, onder den titel van *La dévotion etc* (*De godsvrucht met het vernuft verzoend*), *Parijs*, 1755; en in eene uitmuntende Verhandeling van LA TOUR DU PIN, *Aliance etc.* (*Verbond der wetenschappen met de Godsdienst*). Deze geleerde overleed in 1671.

LEIGH (KAREL), te *Grange*, in het hertogdom *Lankaster* geboren, oefende met den meesten roem de geneeskunde uit, in *Engeland*, en voornamelijk te *Londen*, alwaar hij tot lid van de koninklijke maatschappij werd aangenomen. Als een bekwaam natuurkundige doorkruiste hij bijna geheel *Engeland*, strekte zijne waarnemingen tot in *Amerika* uit, en overleed in het begin der achttiende eeuw. De vruchten zijner nasporingen, zijn: 1.° *Natuurlijke Historie der Provinciën, Lankaster, Chester* en *Derbi, met de beschrijving der in die gewesten aanwezige oudheden; Oxford*, 1630, in fol. *Londen*, 1700, met platen, in het Engelsch. — 2.° *Exercitationes de aquis mineralibus*, *Londen*, 1697, in 8.vo — 3.° *Geschiedenis van Virginië*, *Londen*, 1705, in 12.mo; een oppervlakkig werk.

* LEISSEGUES (LAURENTINUS URBANUS DE), een Fransch onder-admiraal, den 29 Augustus 1758, te *Hanvec* bij *Quimper*, (*Finistère*) geboren, begaf zich in 1778 als vrijwilliger onder de marine, en diende eerst op het fregat *L'oiseau*, op hetwelk hij bij den ingang van het *Kanaal* kruiste; daarna op het fregat *la Nymphe*, dat een gedeelte uitmaakte van het smaldeel dat zich van *Senegal*, van *Gambie*, van *Sierra-Leona* meester maakte, en leverde twee gevechten. In April 1780, verkreeg hij den rang van fregat-luitenant en kruiste in het *Kanaal* met *la Magicienne*, die in een gevecht met een Engelsch smaldeel werd gewikkeld. Hij besteeg vervolgens het schip *le Sphinx*, dat tot het eskader, onder bevel van den vlootvoogd

SUFFEREN behoorde. Gedurende dezen togt, (1781—1784) nam hij deel aan 6 gevechten, en werd vrij zwaar aan het hoofd gekwetst. Hij was aan boord van het fregat *la Vigilante*, van de maand Januarij 1785, tot de maand Maart 1786, en kruiste met dat schip, in de Noordelijke zeeën, langs *Rusland* en de *Wind-Eilanden*. Van October 1787, tot in de maand November 1793, doorkruiste hij, aan boord van *de Medusa*, de *Indische zee*. In Mei 1792, tot luitenant bevorderd zijnde, voerde hij het bevel over de brik *le Furet*, langs de kusten van *Terra-Nova*. In de maand Maart 1793, tot den rang van scheeps-kapitein verheven, voerde hij het bevel over het fregat *la Pique*, en had onder zijne bevelen vele andere schepen, met welke hij de commissarissen van de conventie en een bataillon linietroepen, naar de *Wind-Eilanden* overbragt. *Guadaloupe*, van de Engelschen heroverd hebbende, werd hij voor deze overwinning, tot schout-bij-nacht benoemd, (den 16 November 1793) en ging voort, met over de zeemagten op dit eiland, tot in 1798 het bevel te voeren, op welk tijdstip hij in *Frankrijk* terug kwam. Hij had ondanks hevige en talrijke aanvallen, deze stelling waarnaar de vijanden zoo begeerig waren, weten te behouden. In 1799, werd hij door het uitvoerend bewind belast, om de kusten te onderzoeken van *Vlissingen* tot aan *St. Malo*, ten einde de hulpmiddelen der Fransche marine te kennen, om aan eenen vijandelijken inval het hoofd te kunnen bieden, of, om er eenen te doen. In 1809 werd hem het bevel over de haven *Antwerpen*, *Vlissingen* en vervolgens dat der vereenigde Fransche en Hollandsche scheepsmagten, op het eiland *Walcheren* toevertrouwd, en toen was het den vijanden niet mogelijk, deze stellingen aan te randen. In 1802, had de heer DE LEISSEGUES, het bevel over eene divisie, belast, om de voornaamste havens der Barbarijsche staten te bezoeken; te *Algiers* en *Tunis*, verkreeg hij voor het Fransche gouvernement alle geëischte voldoeningen, bevrijdde vele Christen-slaven, en ontving belooningen van den eersten consul. Te *Toulon* teruggekeerd, vertrok hij terstond weder van daar met eene scheeps-divisie naar den *Levant*, en voerde den maarschalk BRUNE, afgezant bij de Verhevene Porte, naar *Konstantinopel*, alsmede vele ambtenaren voor

de handelbetrekkingen, naar de handelsteden van den *Levant* over. Na deze gewigtige zending vervuld te hebben, en zich daarenboven overtuigd hebbende, dat *Egypte* door de Engelschen ontruimd was, en dat deze niet voornemens waren, het vredesverdrag van *Amiens*, ten uitvoer te brengen, in hetgeen de teruggave van het eiland *Malta* aan de orde betrof, kwam hij te *Toulon* terug. Daar de oorlog tusschen *Frankrijk* en *Engeland*, op nieuw was losgebarsten, werd hij met het opperbevel der scheepsmagten, tot in 1804 belast; bezocht vervolgens de kusten van het *Kanaal*, om de tot eene landing, bestemde schepen te vereenigen, en voerde het bevel over eene der smaldeelen van de zeemagt, onder de bevelen van den admiraal GANTHEAUME, te *Brest*. In 1805, voerde hij het bevel over een eskader dat wapens, krijgsvoorraad, soldaten enz., naar *St. Domingo* moest overbrengen. Op de hoogte der *Açorische eilanden*, ondervond het een storm, die hetzelve aanmerkelijk beschadigde, en bij *St. Domingo* moest het eenen langen en hardnekkigen strijd, tegen eene veel talrijkere magt onderstaan. Vele Fransche schepen werden genomen, *l'Impérial*, aan boord waarvan de heer LEISSEGUES was, bevond zich in eenen hopeloozen toestand, toen deze denzelven op de kust liet stranden, liever dan denzelven over te geven. Na een verblijf van zes maanden te *St. Domingo*, scheepte zich de schout-bij-nacht, op een Amerikaansch schip in, en kwam te *Bordeaux* aan (September 1806). In 1809 werd hij belast met de verdediging ter zee van *Venetië*, en slaagde in deze moeijelijke onderneming, na welke hij in 1811, te *Parijs* terugkwam. Toen gaf hem BONAPARTE het bevel, over de Fransche, Italiaansche en Napolitaansche scheepsmagten, op de *Ionische eilanden;* te *Corfu* aangekomen, voorzag de heer LEISSEGUES, in de bezorging van voorraad voor deze eilanden, en kwam eerst in 1814 in *Frankrijk* terug. Hij werd in 1816 van zijnen post ontslagen, en is in de maand Maart 1832, te *Parijs* overleden.

LE JAY. — Zie JAY.

LE JEUNE. — Zie JEUNE.

* LEKAIN (HENDRIK LODEWIJK), een beroemd tooneelspeler, te *Parijs* den 14 April 1728 geboren, was de zoon van eenen goudsmid,

die hem tot denzelfden staat bestemde. Hij werd reeds gezocht om het volledige van zijnen arbeid; maar door eenen onwederstaanbaren hartstogt voor het tooneel medegesleept, verliet hij weldra zijnen vader, zijne werktuigen en zijne werkplaats om comedie te spelen. VOLTAIRE, die in hem de kiem eener groote begaafdheid ontdekte, verzocht voor hem eene eerste optreding in de *comédie française;* na 17 maanden openlijk toegejuicht, en in het bijzonder tegengewerkt te zijn, werd hij bij dezelve aangenomen. *Hij heeft mij, die nooit weent, doen weenen,* zeide LODEWIJK XV. Uit erkentenis voor zijnen beschermer, legde hij zich bijzonder op de beoefening zijner stukken toe, en hij verzekerde het welgelukken van velen. Zijne eerste rol was de TITUS in den BRUTUS van VOLTAIRE geweest, en de laatste, waarin hij op het tooneel is verschenen, was die van VENDÔME in ADELAÏDE DUGUESCLIN. Hij overleed aan eene borstontsteking, den 8 Februarij 1778. Volgens het oordeel van VOLTAIRE, die in dit vak een zeer goede regter is, is de kunst der tooneelkundige voorstellingen door LEKAIN verder gebragt, dan door een' zijner voorgangers, en niemand heeft hem vervangen. Hij drong zoo zeer in het karakter der personen, welke hij voorstelde, dat hij beurtelings ORESTES, NERO, GENGHISKAN, MAHOMED was. Zijne opkomst op het tooneel in deze laatste rol, was vooral bewonderenswaardig. Hij bragt verscheiden nuttige verbeteringen te weeg, onder anderen het afschaffen der banken, aan de beide zijden des tooneels, die voor de aanzienlijkste klasse van aanschouwers bestemd waren, maar die aan het tooneel een onnatuurlijk voorkomen gaven. Eenstemmig met mejufvrouw CLAIRON, deed hij ook van de Turksche, Romeinsche en Grieksche kleederdragten, de hoepelrokken, de staarten, de poeder, de beurzen of zakjes, de hoeden en de schoenen met roode hielen verdwijnen. Zijne gestalte was zwaar, hij had eenen dikken en korten hals, een stuursch voorkomen en een niet zeer aangenaam gelaat; maar al zijne gelaatstrekken waren krachtvol uitgedrukt, een vurige geest bezielde dezelve, en derzelver beweegbaarheid was een wezenlijk wonder. Men heeft in 1816 in het licht gegeven LEKAIN, *in zijne jeugd*, of *Geschiedkundige bijzonderheden zijner eerste jaren*, door hem zelven geschreven, in 8.vo. De oudste zoon van LEKAIN heeft in

het licht gegeven: *Memoires etc.* (*Gedenkschriften van H. L. Lekain, gevolgd door eene briefwisseling van Voltaire, Garrick. Colardeau Lebrun enz.*) 1801, in 8.vo, in 1826 herdrukt in de *Collection des mémoires sur l'art dramatique*, voorafgegaan door aanmerkingen op Lekain en de tooneelkunde, door Talma.

Leland (Joannes), te *Londen* geboren, verkreeg van koning Hendrik VIII, wiens kapellaan hij was, den titel van oudheidkundige en eene zware jaarwedde. Hij doorkruiste geheel *Engeland*, en zamelde eenen rijken oogst in; maar hij kon van de door hem verzamelde bouwstoffen geen gebruik maken. Wijl zijne jaarwedde hem niet betaald werd, verloor hij van verdriet het verstand, en stierf zinneloos in 1552. Het meest gezochte zijner gedrukte werken is eene geleerde *Verhandeling over de schrijvers van Groot-Brittannië*, in het Latijn, *Oxford*, 1709, 2 dl.n in 8.vo. Dezelve wordt voor naauwkeurig gehouden. Men beschuldigt Cambden er veel gebruik van te hebben gemaakt, zonder het te zeggen. Nog bestaat er van hem: 1.o *Reisbeschrijving door Engeland*, in het Engelsch, *Oxford*, 1710, in 8.vo, 9 dl.n. — 2.o *De rebus britannicis collectanea*, *Oxford*, 1715, 6 dl.n, in 8.vo. Leland was Catholijk, doch ging tot het lutheranismus over, om aan Hendrik VIII, te behagen, die deze nieuwe godsdienst beschermde, dit deed vermoeden, dat de wroegingen er veel aan hebben toegebragt, om hem krankzinnig te maken. — Men moet hem niet verwarren met Joannes Leland, in 1691, te *Wigan* in *Engeland* geboren, en puriteinsch predikant te *Dublin*, schrijver: 1.o van *Voordeel en noodzakelijkheid der christelijke openbaring*, 2 dl.n, in 4.to. Dit stuk is, volgens het oordeel van Laharpe, een der werken, die tot dus verre aan den Engelschen geest, in deze soort van worstelstrijd des Christendoms tegen het ongeloof, den zegepalm verzekerd hebben. — 2.o *Onderzoek der schriften van de Godisten.* Deze verschillende werken deden Leland als een' der sterkste tegenstrevers des ongeloofs beschouwen. Zij zijn vol nasporingen en gezonde critiek, en tevens vol wijsheid en gematigheid.

Lelio. — Zie Capilupi.

Lellis (*Heilige* Camillus de), in 1550, te *Bacchiano*, in *Abruzzo* geboren, kwam,

na een zeer ongeregeld en omzwervend leven, in het ziekenhuis der ongeneesbaren, van den H. JACOBUS, te *Rome*. Huisbezorger van dat gesticht geworden zijnde, stelde hij zich voor, om, ter ondersteuning der zieken krachtdadiger middelen in het werk te stellen, dan die, welke men tot dusverre had aangewend. Zijne hoedanigheid als leek deed hem groote hinderpalen voor zijn ontwerp vreezen; hij begon dus in den ouderdom van 32 jaren te studeren, en klom in korte jaren tot het priesterschap op. Het was alstoen, dat hij de grondslagen legde eener congregatie van *reguliere geestelijken, oppassers der zieken*. De Paussen SIXTUS V, GREGORIUS XIV en CLEMENS VIII keurden deze nieuwe orde goed, die in de daad alle goedkeuringen en alle aanmoedigingen, welke men aan minder nuttige associatiën heeft zien verspillen, ten volle waardig was. Nadat de kardinaal MONDOVI dezelve gedurende zijn leven beschermd had, liet hij bij zijn overlijden, in 1592 voorgevallen, aan dezelve zijn geheele vermogen na. Nadat LELLIS, zijn werk bevestigd, en zijne associatie in verscheiden steden verspreid zag, legde hij in 1607 zijne waardigheid als overste neder, en overleed heiliglijk in 1614. BENEDICTUS XIV beatificeerde hem in 1642, en canoniseerde hem in 1646. CICATELLO, zijn leerling, heeft zijn *leven* in het Italiaansch beschreven. Pater HALLOIX, een Jesuit, heeft er eene goede Latijnsche vertaling van geleverd. *Antwerpen* 1632.

LELONG. — Zie LONG.

LELORRAIN. — Zie LORRAIN.

LELY (PETRUS VAN DER FAES, bijgenaamd *de Ridder*), een schilder, in 1618, te *Soest* in *Westfalen* geboren, oefende zich eerst in de landschappen, doch bepaalde zich later tot het portret; naar *Engeland* overgestoken zijnde, werd hij hofschilder van KAREL I, en vervaardigde het laatste portret van dien ongelukkigen vorst, toen hij reeds in *Hampton-Court* gevangen zat. LELY stelde ook de trekken van den overweldiger CROMWELL voor, en bij de restauratie tot eersten schilder van koning KAREL II benoemd, werd hij tot ridder verheven, en overleed te *Londen* in 1680. Het koninklijk museum van *Parijs* bezit een mansportret, door dezen kunstenaar geschilderd, waarvan de teekening en het koloriet zeer op prijs worden gesteld; doch waaraan

men eenige gedwongenheid; in de hoofdhouding verwijt. Hij had GREBBER tot meester gehad, en hij zocht de wijze van VAN DIJK na te bootsen].

† LEMAIRE (JACOBUS), een Hollandsche zeevaarder, zeer beroemd geworden door de ontdekking der landengte, die zijnen naam draagt, was de zoon van eenen zeer ondernemenden handelaar, IZAAK LEMAIRE genaamd, die te *Egmond*, bij *Alkmaar* woonde. De patentbrieven, door de staten-generaal, aan de Oost-Indische compagnie verleend, verboden aan alle onderdanen der *Vereenigde Provinciën*, boven de *Kaap de Goede Hoop*, of zelfs door de *Straat van Magellan* te varen, om zich naar de *Indiën*, of naar de bekende of onbekende landen, buiten de grenzen van den grooten *Atlantischen Oceaan* gelegen, te begeven. Wel verre, dat dit verbod, de onderzoekers zoude tegenhouden, gaf hetzelve eene nieuwe drijfveder aan hunne nijverheid. In den beginne oefenden zich de geesten op de middelen, om de wet te ontduiken: eindelijk was men er op bedacht, om langs eenen nieuwen weg, in den grooten *Oceaan* of de *Zuid-zee* door te dringen. Het eerste denkbeeld daartoe is aan IZAAK LEMAIRE, den vader van onzen JACOBUS te danken. Hij deelde zulks mede aan CORNELIS SCHOUTEN, een zeer geoefend zeeman, die verscheiden reizen naar de *Oost-Indiën* had gedaan, en met het verlangen bezield was, om nieuwe ontdekkingen te maken. De laatste had zich, niet zonder grond overtuigd, dat het vaste land van *Amerika*, aan gene zijde van het *Vuurland*, hetwelk men wist door een aantal kanalen doorsneden te zijn, moest eindigen. Beide vleiden zich, de bepalingen der patentbrieven te kunnen ontduiken, door dezen nieuwen weg in te slaan, die door hunne hoogmogenden niet had kunnen worden opgegeven. IZAAK LEMAIRE belastte zich met de helft der kosten; de andere helft werd tusschen kooplieden verdeeld, wier namen zijn bewaard gebleven, en die toenmaals grootendeels, de eerste burgerposten in de stad *Hoorn* bekleedden. Zij namen alle met IZAAK LEMAIRE en JACOBUS, zijnen zoon, den titel aan van bewindhebbers der nieuwe maatschappij. SCHOUTEN stelde bijzonder belang in deze onderneming, en werd met de uitrusting van het schip *de Eendragt*, van drie honderd

zestig ton, met vijf en zestig man scheepsvolk, en negen en twintig stukken geschut van klein kaliber, belast. Men rustte tegelijkertijd een kleiner vaartuig uit, waarvan de ruimte en zelfs de naam is onbekend gebleven. De bestemming dezer vaartuigen werd geheim gehouden; de officiers en zeelieden, die aan dezen togt deel wilden nemen, gingen de onbepaalde verbindtenis aan, van overal te gaan, werwaarts men hen geleiden wilde. SCHOUTEN voerde het bevel over *de Eendragt*, en JACOBUS LEMAIRE, was aan boord derzelve als algemeen bewindhebber der maatschappij. Hij moest in die hoedanigheid alle raadvergaderingen voorzitten. De voorrang, dien hij daardoor verwierf, kan ligtelijk verklaren, waarom hij, als eenvoudig koopman, met SCHOUTEN in den roem deelde, die enkel voor zeevaarders van beroep bewaard schijnt. Het is echter billijk te zeggen, dat LEMAIRE voor een man van ondervinding en als zeer ervaren in de scheepvaart, gehouden werd, wij kunnen hem dus niets meer als faktoor beschouwen. De toerusting werd in de haven van *Hoorn* gemaakt, waarop men zich naar de rede van *Texel* begaf, van waar men den 14 Junij 1815 in zee stak. De schepen, welke zich in die eerste tijden naar de kusten van *Zuid-Amerika* begaven, waren gewoon, om, tot aan de rivier *Sierra-Leona* of *Mitomba* langs de kusten van *Afrika* te stevenen. De *eendragt* volgde den gewonen weg, en liep bij de uitwatering dier rivier binnen. Zij vertrok van daar den 1 October, en den 6 December verkende zij de haven *Porte-Desire*, omtrent honderd mijlen ten noorden van de *Straat van Magellan* gelegen. Het slechte weder hield de beide schepen, gedurende verscheiden dagen aan den ingang der haven op, alwaar dezelve aan de grootste gevaren waren blootgesteld. Het kleinste was bijna omgekomen, hetzelve strandde, en bleef gedurende een geheel getij op het drooge op zijde liggen. De opkomende zee maakte hetzelve echter zonder ongelukken weder vlot; doch kort was de vreugde over deze gelukswending. Terwijl men, volgens gebruik, deszelfs kiel verwarmde, alvorens aan de herstelling der bekomene schade te arbeiden, geraakte het touwwerk in brand, en het schip werd, in tegenwoordigheid der werklieden en des scheepsvolk, die vruchtelooze pogingen in het werk

stelden, om hetzelve te redden, eene prooi der vlammen. De *Eendragt*, die dus alleen bleef, had, kort nadat zij de kusten van *Afrika* had verlaten, eenen geweldigen schok bij de uitwatering bekomen; zij verliet dus *Porto-Desire*, den 13 Januarij 1616, en rigtte zich naar het zuiden, zonder zich van de kust te verwijderen. Den 24 was zij de *Straat van Magellan* voorbij gestevend, en bevond zich aan den uitersten oostelijken hoek van het *Vuurland*. Toen men eindelijk op die hoogte was genaderd, ontdekte men in het oosten, eene zeer verhevene massa van land, die den naam van *Staten-Land* ontving, en men zag ten zuiden een schoon kanaal open, door hetwelk de *Eendragt* den 24 Januarij 1616 stevende. Dit kanaal verlatende, zag men ook de kust van het *Vuurland* zich naar het westen uitstrekken, en men was steeds in de verwachting van den uithoek des vastelands te vinden. Dit land strekte zich zeer ver uit, doch hield men steeds de kust in het oog. Na eindelijk de beide *Barnevelds-eilanden* ontdekt te hebben, zeilde de *Eendragt*, de meest zich zuidwaarts uitstrekkende kaap om. Dit is het eerste vaartuig, hetwelk in den *Stillen-Oceaan* is gekomen, na het geheele vaste land van *Amerika* omgezeild te zijn. De Kaap, die het uiterste punt van hetzelve uitmaakt, is bekend onder den naam van *Kaap Horn*, dien de Hollanders toenmaals aan dezelve gaven. De scheepsraad vergaderde, om door het geven van eene of andere benaming, dezen gelukkigen uitslag te vereeuwigen. Jacobus Lemaire maakte aanspraak op de eer, om zijnen naam aan de zeeëngte te geven, die men was doorgezeild, alvorens *Kaap Horn* te naderen, hetwelk werd toegestaan. De reisbeschrijver merkt hierbij alleen aan, dat die zeeëngte met meer regt, de *Straat van Schouten* behoorde genoemd te worden, naar dengenen, die de onderneming bestuurd had. Voor het overige biedt deze ontdekking niets merkwaardigs aan, dan den inval, die dezelve heeft doen ondernemen, en kan met die van Magellan niet vergeleken worden; maar zij heeft ons den weg aangewezen, die het gemakkelijkste en met het minste gevaar naar de *Zuid-Zee* geleidt. Het is eene dienst waarvan de invloed zich dagelijks doet gevoelen, en zich elken oogenblik aan

de erkentenis der zeevaarders aanbiedt. De naam van LEMAIRE aan die doorvaart verbonden, vereeuwigt den door hem verworven roem, en deze naam is tegenwoordig het eigendom der aardrijkskunde. De beide zeevaarders namen vervolgens hunne rigting naar het eiland *Juan Fernandez*, alwaar zij trachtten binnen te loopen, maar door de winden en brandingen afgedreven, begaven zij zich op weg, om den *Grooten-Oceaan* te doorkruisen. Het eerste land, hetwelk zij in het gezigt kregen, was een klein woest eiland, hetwelk MAGELLAN evenzeer had gezien, en dat zij het *Honden-eiland* noemden. Het is opmerkenswaardig, dat de Hollanders, en die beroemde zeevaarder de zeestreek doorzeilende, alwaar men die onafgebroken reeks van eilanden en klippen aantreft, die ten zuiden van den evenaar, eene soort van gordel rondom den aardbol vormen, juist tusschen de voornaamste groepen zijn doorgezeild, waarin de eilanden zich het duidelijkste opdoen, en er toch slechts een zeer klein getal ontdekt hebben. De *Eendragt* nam coers naar het westen, en stak naar het noordelijk gedeelte van den gevaarlijken *Archipel* over, alwaar men het eiland *Zonder-grond*, *Waterlands-* en *Vliegen-eiland* ontdekte. De coers naar het westen geleidde vervolgens tusschen den *Archipel* der *Vrienden-eilanden*, en die der *Zeevaarders-eilanden*, waar men vier andere eilandjes zag, die nog den naam voeren, welke men hun gegeven heeft, namelijk het *Verraders-eiland*, de *Goede Hoop*, de *Cocos* en het eiland *Horn*. Men herkende in de inwoners, die in aanraking met de Hollanders kwamen, eenige der gewoonten van de bewoners der *Vrienden-eilanden*, en sporen van de wildheid van die der *Zeevaarders-eilanden*. Op den 12 Junij 1616, achtte SCHOUTEN zich 1660 Duitsche mijlen van de kust van *Peru* verwijderd. Hij oordeelde, dat het gevaarlijk zoude zijn, om de rigting naar het westen te volgen, en dat men naar het noorden behoorde te stevenen, ten einde ten noorden van *Nieuw-Guinea* omtezeilen. De raad vergaderde, en de door hem voorgestelde weg werd aangenomen. Men ontdekte weldra de eilanden in den omtrek van *Nieuw-Ierland*; men zeilde naar het Noorden, en waarschijnlijk in het gezigt van verscheiden eilanden der *Admiraliteit*, der *Duizend-eilanden*. Eindelijk kwam men zeer in de nabijheid van *Nieuw-Guinea*, en

naderde eene niet ver van de *Molukssche eilanden* verwijderde Kaap, die men de *Kaap de Goede Hoop* noemde. De naam van *Schouten* werd aan een vrij groot eiland gegeven, ten oosten van die Kaap gelegen, en het voert dien nog tegenwoordig. De *Eendragt* kwam vervolgens in de *Molukssche eilanden*, door ten noorden van *Gilolo* om te stevenen. LEMAIRE en SCHOUTEN werden er door hunne landgenooten zeer wel onthaald. Zij verlieten weldra die eilanden, en kwamen den 23 October 1616, zestien maanden, na *Texel* verlaten te hebben, in de reede van *Iacatra*, tegenwoordig *Batavia*, ten anker. Hier eindigt deze togt, die voor de scheepvaart eenen nieuwen weg heeft geopend; de uitkomst was zoo gelukkig, dat de Hollanders slechts drie man gedurende eene zoo lange reis verloren. De eene was de broeder van LEMAIRE, en de andere die van SCHOUTEN. Het gevolg der gebeurtenissen deed zien, dat men zich te vergeefs had gevleid, het privilegie van de Oost-Indische maatschappij te ontduiken. De president van den Oost-Indischen raad te *Batavia*, nam hun schip in beslag, en verschafte hun de middelen, om naar *Holland* terug te keeren, ten einde er hunne zaak te bepleiten. LEMAIRE en SCHOUTEN gingen aan boord van het schip de *Amsterdam*, door den admiraal SPILBERG gevoerd, die evenzeer naar het vaderland terugkeerde: deze admiraal had den 18 Augustus 1614, met zes schepen *Texel* verlaten, en had dezelve door den *Stillen Oceaan* naar de *Molukssche eilanden* gevoerd; maar hij was de *Straat van Magellan*, den eenigen toenmaals bekenden weg doorgestevend. De vloot ging den 14 December 1616 onder zeil. LEMAIRE overleed den 31 derzelfde maand. Men kent geene bijzonderheden van zijn burgerlijk leven. Het enkele oorspronkelijke verhaal, dat er van die reis bestaat, die zijnen naam en dien van SCHOUTEN draagt, is door ARIE CLAASSEN geschreven, die als schrijver aan boord van het kleine schip was, en na de verbranding van hetzelve op de *Eendragt* is overgegaan. De schrijver der reis van SPILBERG, zegt dat LEMAIRE in zijn vaderland betreurd werd. De bijzondere omstandigheden van het leven van SCHOUTEN zijn ons ook onbekend, maar de naam dezer beide zeevaarders moet in de geschiedenis bewaard blijven.

* LEMAIRE (NICOLAAS STEPHANUS), hoogleeraar der Latijnsche dichtkunde aan de letterkundige faculteit te *Parijs*, werd den 1 December 1767, te *Triancourt* bij *Barle-Duc* geboren, studeerde in het collegie van *Sainte-Barbe*, alwaar hij door zijnen ijver eene beurs verdiende. Hij onderscheidde zich voornamelijk gedurende zijn eerste jaar der *Rhetorica*, op het einde van hetwelke hem de de eer van datgene te beurt viel, hetwelk men toenmaals noemde de *oefening* maken; deze eer, gewoonlijk zeer lastig, was tot dus verre enkel weggelegd geweest, voor de zonen van zeer rijke familiën, die de kosten der plegtigheid betaalden, en daarenboven een vrij aanzienlijk geschenk aan den hoogleeraar gaven. De heer BINET, toenmaals hoogleeraar in de *rhetorica*, in het collegie *Duplessis*, verkoos LEMAIRE, die hem schadeloos stelde voor het gemis des gewonen geschenks door vijf eerste prijzen *inter omnes*, ofschoon hij een nieuweling was. In het volgende jaar (1787) verkreeg LEMAIRE den eereprijs als *veteraan* in de algemeene mededinging, zoo als hem ook al de prijzen van het collegie *Duplessis* en van dat van *sainte Barbe* te beurt vielen. Na twee jaren de wijsgeerige cursus te hebben gevolgd, werd hij tot meester in de vrije kunsten bevorderd, dong in 1789 mede naar de bevordering tot hoogere klassen, en op twintig mededingers, viel hem de eerste plaats ten deel. Toen BINET, in 1790, tot rector der universiteit was benoemd, werd de 23 jarige LEMAIRE belast, om in de *rhetorica* zijnen hoogleeraar te vervangen: twee jaren later werd hij tot titulair hoogleeraar van den kardinaal LEMOINE benoemd. In 1793 zag hij zich verpligt om aan zijne *sectie*, die der *sansculottes* genaamd, welke door den onmenschelijken HERIOT werd voorgezeten, een getuigschrift van burgerdeugd te vragen: de voorzitter beschuldigde hem, van altijd het *kind van de oudste dochter der Koningen* (de universiteit) te zijn. LEMAIRE beantwoordde deze beschuldiging, volgens zijne eigene grondbeginselen, welke die des oogenbliks waren, en maakte zijnen beschuldiger beschaamd, door de revolutionnaire partij te omhelzen. Tot tijdelijk voorzitter, daarna tot plaatsvervangend regter der burgerlijke regtbank van het 6.e arrondissement van *Parijs* benoemd, bewees hij eenige diensten aan geleerden, die door de woede

der demagogen vervolgd werden. Onder deze behoorden de hoogleeraars van den plantentuin en vooral DAUBANTON, dien hij als schaapsherder naar *Montbard* deed vertrekken. LEMAIRE had alles in het werk gesteld, om niet vervolgd te worden. men zegt, dat hij op den 10 November 1793, als redenaar van de afdeeling der *sans-culottes* aan de conventie, tien afzwerende priesters voorstelde, en bij die gelegenheid eene redevoering uitsprak, zulk eenen tijd, en zulk eenen stap waardig. Op den 27 Maart 1794 had hij de afschaffing van de gewone kleederdragt der regters gevraagd, wijl door dezelve de herinnering der adellijken en priesters herleefde: zijne revolutionnaire heldendaden beletten hem echter niet van beschuldigd te worden met eene prinses van *Lotharingen* in den echt te zijn getreden: de beschuldiging was belagchelijk, doch tevens gevaarlijk; wijl hij met de dochter eens notaris van een naburig dorp was gehuwd, was de deputatie van het *Maas-Dept.* verpligt om zulks te bekrachtigen. Gedurende de vier volgende jaren, was LEMAIRE vreemd aan de openbare zaken, maar in het jaar 7 werd hij tot commissaris des bestuurs, bij het centrale bureau van policie te *Parijs* benoemd. Belast met de zamenstelling der maatschappij van de *Manège*, die andermaal het vaderland in gevaar wilde verklaren, gelukte het hem, om de leden derzelve te verstrooijen. De moed, dien hij bij deze gelegenheid ten toon spreidde, verwierf hem de goedkeuring dergenen, welke *Frankrijk* toenmaals bestuurden; zij waren er op bedacht, om hem te beloonen, en hem te dien einde het ministerie van binnenlandsche zaken of dat van policie te geven; zijne benoeming werd zelfs in de dagbladen aangekondigd; maar middelerwijl, ontbond BONAPARTE, uit *Egypte* teruggekomen, op den 18 *Brumaire* het directorium, hij vernietigde zelfs den post van commissaris bij het centrale bureau, dat niet dan later, onder den naam van prefektuur van policie hersteld werd. LEMAIRE keerde alstoen tot het stille leven terug, en had steeds tot vijand FOUCHÉ, die hem bij BONAPARTE zwart maakte. Hij bekleedde gedurende eenigen tijd eenen post bij het ministerie van binnenlandsche zaken, maar zag zich genoodzaakt, om eene betrekking te verlaten, die van dag tot dag gevaarlijker werd. Hij reisde door

Italië, alwaar hij openlijk en voor de vuist Latijnsche verzen voordroeg, zoo als zulks de Italiaansche dichters in hunne taal, op zulk eene vlugge wijze doen. Na te *Milane*, te *Parma* en te *Turin* bewondering te hebben verwekt, bezocht hij het *Como*-meer, en de bouwvallen van het huis van PLINIUS: het was aldaar dat hij het ontwerp vormde, om de Latijnsche klassieke schrijvers in het licht te geven, een ontwerp aan de uitvoering, van hetwelke hij in 1818 begon, en dat op het punt staat (1835) van ten einde te zijn gebragt. De *Verzameling van de Latijnsche klassieke schrijvers* zou ongetwijfeld minder onnaauwkeurigheden en smetten hebben kunnen aanbieden: om deze veelomvattende onderneming ten uitvoer te brengen, werd er meer geleerdheid vereischt dan LEMAIRE bezat. De Engelschen geven, naar de leest van dit groote werk, eene dergelijke verzameling in het licht. LODEWIJK XVIII had de opdragt van die van LEMAIRE aangenomen. De *opdragt* in Latijnsche verzen geschreven, is een voorbeeld van begaafdheid en smaak. Toen DELILE, onder den last der jaren gebukt, verpligt was, om de cursus der Latijnsche dichtkunde, welke hij in het collegie van *Frankrijk* hield, te laten varen, werd LEMAIRE belast, om hem te vervangen, en hij kweet zich met den grootsten roem van dien post. DELILLE wilde hem gaan hooren; hij kwam onverwacht in zijne voordragt, en zeide vóór de les tot den hoogleeraar: *Redde rationem villicationis tuæ:* de les van dien dag was de verklaring eener zinsnede van VIRGILIUS, die LEMAIRE met vuur voordroeg, en waarvan hij al de schoonheden met meer welsprekendheid deed gevoelen, dan gewoonlijk bij dit onderwijs gebezigd wordt. Na den afloop der zitting ging de sierlijke vertaler van de *Æneïs*, zijnen plaatsvervanger kroonen, en voortgaande, zich van de woorden des Evangelies te bedienen, zeide hij hem: *Euge, serve bone et fidelis.* LEMAIRE werd hoogleeraar der Latijnsche dichtkunde bij de letterkundige faculteit: ter eere van BONAPARTE en op de geboorte des konings van *Rome*, vervaardigde hij Fransche gedichten, die even gelijk alle andere voortbrengselen van dien geleerde, met de grootste kunst zijn zamengesteld, en ten bewijs verstrekken, dat hij al de rijkdommen der taal van VIRGILIUS volmaakt wel kende. LEMAIRE was

langen tijd lid, en zelfs voorzitter van den algemeenen raad van zijn departement (*Meuse*). Hij is te *Parijs*, den 4 October 1832, aan eene leverziekte overleden.

* LEMERCIER (N.), bijgenaamd *la Vendeé*, was de zoon van eenen herbergier te *Château-Gontier*, plaatste zich in de gelederen van het Vendeesche leger, toen hetzelve door zijne geboortestad trok, en kwam in bijzondere vriendschapsbetrekkingen met GEORGE CADOUDAL. Hij onderscheidde zich door zijnen moed, te midden van dit leger van dapperen, en was bij het beleg van *Granville*, in de veldslagen van *Dol*, en *Mans*, en bij de nederlaag van *Savenay* tegenwoordig. Hij trok met CADOUDAL in het dep.t van *Morbihan* binnen, werd met hem gevangen genomen, en in de gevangenis van *Brest* opgesloten, uit welke zij in 1794 ontsnapten. Het gelukte hun een leger van *Chouans* op te rigten, de *afdeeling der kusten* genaamd, die de landing der uitgewekenen te *Quiberon* beschermden. Onder GEORGE opperveldheer geworden zijnde, werd LEMERCIER, naar het eiland *Déen* gezonden, om met den graaf van *Artois* te spreken, die, na hem omhelsd te hebben, hem tot ridder verhief van den H. LODEWIJK. LEMERCIER keerde, vol van eenen nieuwen ijver, naar zijnen vriend terug, dien hij in al zijne krijgsverrigtingen ondersteunde, en in alle gevechten vergezelde. Hij was een der voornaamste bewerkers van den opstand van 1799. Den 1 Januarij nam hij *St. Brieux* in, doch hij bleef slechts 3 uren in die plaats. Na de laatste bevrediging vertrokken zijnde, om zich met eene zending van CADOUDAL naar *Engeland* te begeven, werd hij bij *Loudert*, aan de Noorder kusten gedood. Men beroofde hem van zijne papieren, die de ontwerpen der *Chouans* op *Brest* en *Belle-Isle* bekend maakten. Met eenen levendigen geest, met eene ongewone scherpzinnigheid, en vooral met eene beproefde onverschrokkenheid begaafd, werd hij door zijne partij, van welke hij een der voornaamste aanvoerders en een der beste veldheeren was, zeer betreurd. Hij stierf in den bloei zijner jaren.

LEMERY (NICOLAAS), een beroemde scheikundige, en geneesheer, te *Rouanen* in 1645 geboren, was de zoon

van eenen prokureur bij het parlement, wijdde zich aan de beoefening der scheikunde toe en doorkruiste geheel *Frankrijk*, om zich in dezelve te volmaken. Deze wetenschap was toenmaals eene soort van mengelklomp, waarin het valsche geheel met het ware doormengd was. LEMERY scheidde dezelve; hij gaf zuiverder en eenvoudiger denkbeelden van de scheikunde, schafte de nutteloze barbaarschheid van hare taal af, gelijk aan de gewijde taal der oude godgeleerdheid van *Egypte*, en even zoo ijdel van zin; hij opende eene openbare leercursus dezer wetenschap, die door eene menigte kweekelingen en door veertig Schotten bezocht werden, die hun vaderland verlieten, om zijne lessen te komen volgen. Daar hij Calvinist was, trok men zijn brevet in, en hij gaf zich alstoen naar *Engeland*, alwaar KAREL II de opdragt der 5e uitgave zijner *Scheikundige Verhandeling* aannam. In *Frankrijk* teruggekeerd, moest hij hetzelve, ten gevolge der intrekking van het edikt van *Nantes*, andermaal verlaten; maar daar hij niet ver van zijn land, en van zijne familie kon leven, kwam hij andermaal binnen hetzelve en werd in 1686 Catholijk. De akademie van wetenschappen nam hem in 1699 als lid aan, en plaatste hem later als pensionaris. Zij verloor hem in 1715. Hij was een onvermoeid man, een goede vriend, naauwgezet regtschapen, en op eene zeldzame wijze eenvoudig van zeden. Hij kende niet dan de kamer zijner zieken, zijne studeerkamer, zijne werkplaats en de akademie. Hij was een bewijs, dat degene, die geen tijd verliest, er veel heeft. Er bestaat van hem: 1.° *Cours etc.* (*Scheikundige Verhandeling*), waarvan de beste uitgave is die van 1756, in 4.to met geleerde *aanteekeningen*.. De eerste uitgave van dit boek, in alle talen van *Europa* vertolkt, werd als een geestig en hekelachtig werk verkocht. — 2.° *Dictionnaire etc.* (*Algemeen Woordenboek der eenvoudige geneesmiddelen*), 1759, in 4.to, een werk, dat de grondslag is van het volgende, hetwelk evenzeer op prijs wordt gesteld. — 3.° *Pharmacopée etc.* (*Algemeene pharmacopea*), 1764, in 4.to Dit is eene zeer naauwkeurige verzameling van alle zamenstellingen van geneesmiddelen, in de beste artsenijkundige werken beschreven. — 4.° *Traité etc.* (*Verhandeling tegen het Spiesglas*), in 8.vo, LEMERY had

zich zeer verrijkt door het debiet van zeker fijn krijt (*blanc d'Espagne*), dat hij gedurende langen tijd alleen bezat.

LEMERY (LODEWIJK), zoon van den voorgaande, en door zijne ervarenheid in de scheikunde geneeskunde zijnen vader waardig, was gedurende 33 jaren, geneesheer in het *Hôtel-Dieu*, of zieken gasthuis te *Parijs*, kocht eenen post van koninklijk arts, en verkreeg eene plaats bij de akademie van wetenschappen. Hij overleed in 1743, in den ouderdom van 66 jaren, algemeen bemind en geacht. Men heeft van hem eene *Traité etc.* (*Verhandeling over de spijzen*), 1702, in 12.mo, een duidelijk en methodisch werk, in 2 dl.n herdrukt. — 2.o een aantal uitmuntende *Verhandelingen* over de scheikunde. — 3.o drie *Brieven* tegen de Verhandeling, over het ontstaan van wormen in het menschelijk ligchaam, door AUDRY, 1704, in 12.mo

LEMIERRE (ANTONIUS MARINUS), te *Parijs* in 1721 geboren en niet in 1733, zoo als eenige levensbeschrijvers beweerd hebben. Zijn vader was een eenvoudig geëmploijeerde bij de geldmiddelen, en door zijne moeder stond hij in familie-betrekking met den kardinaal DUPERRON. Na de kinderschoenen afgelegd te hebben, werd hij in het collegie der Jesuiten geplaatst, alwaar hij onder den beroemden pater PORÉE studeerde, wiens gedachtenis hem zoo dierbaar was, dat hij nog zelfs in de laatste jaren zijns levens, met aandoening over hem sprak. Hij had tot mede-leerling, den advokaat-generaal SÉGUIER, die zijn vriend werd en met wien hij steeds de vertrouwelijkste betrekkingen onderhield. Zijn ijver bij het werk, en zijne zucht voor de studie boezemden den Jesuiten het verlangen in, om eenen medebroeder te verkrijgen, die zulke schoone hoop gaf; zij deden te dien einde verscheiden pogingen, zoo bij hem als bij zijne bloedverwanten. LEMIERRE was eenen oogenblik onzeker, ongetwijfeld uit achting jegens zijne meesters; maar, na er eenigen tijd over te hebben nagedacht, besloot hij, om de wereld in te treden. Hij werd in dezelve opgenomen, door den heer DUPIN, algemeen pachter, den bijzonderen vriend zijns vaders, die hem aan zich wilde verbinden, en die zijne fortuin zoude gewaarborgd hebben,

indien de zucht tot het verzenmaken, dien jongen dichter niet belet had, om van de gelegenheid gebruik te maken, welke hem gegeven werd, om zich te verrijken. Deze familie beminde de levendigheid van zijnen geest, de zachtheid zijner inborst, en de zoo bevallige beminnelijkheid, welke hem eigen was; hij bragt er eenigen tijd bij door, zijnen tijd verdeelende, tusschen de pligten van zijnen staat en de beoefening der muzen. Eene Latijnsche zamenstelling over *de Gordel-mof* (*manchon à ceinture*) komt onder zijnen naam voor in de *Musæ rhetorices*. Het is bij den heer DUPIN, dat hij zijne eerste werken vervaardigde, de dichtstukken, over *de Opregtheid*, het *Gezag der mode*, den *Handel*, *het nut der ontdekkingen*, *onder LODEWIJK XV gedaan*, die de prijzen bij verschillende geleerde genootschappen behaalden. Een zoo gelukkig begin, vermeerderde de onwederstaanbare neiging, die LEMIERRE voor de dichtkunde gevoelde; naar schitterender zegepralen hakende, ondernam hij zijne HYPERMNESTRA, die hij vervaardigde, zonder er iemand een woord van te zeggen: zijne vrienden zelfs vernamen het eerst, toen dit treurspel, in 1758, in het *Théâtre Français*, ten tooneele werd gevoerd. De onbeperkte toejuiching, die hem alstoen ten deel viel, trok hem geheel en al van de geldmiddelen af, en ondanks de aanzoeken van den heer DUPIN, ondanks de nieuwe voordeelen, welke hij hem aanbood, zoo verliet hij alles, om enkel aan zijne gedichten te denken; hij gaf zich dus aan zijne dichterlijke ingevingen over, en terwijl hij zich tevens met eenige *losse dichtstukken*, met zijn *gedicht over de schilderkunde*, en *de Jaarboeken* bezig hield, gaf hij achtereenvolgend in het licht: *TEREUS* (1761), *IDOMENEA* (1714), *ARTAXERXES* (1766) *WILLEM TELL* (1766), *CERAMIS* (1785), en *BARNEVELD* (1790). Al deze stukken werden met geestdrift onthaald; zijne *Weduwe van Malabar* (1770), werd 40 achtereenvolgende malen ten tooneele gevoerd. Laat ons in eenige bijzonderheden treden: *TEREUS*, in 1761 uitgevoerd, en *IDOMENEA*, drie jaren later, werden koeltjes door het publiek onthaald; genoegzaam hetzelfde lot viel in 1766 aan *ARTAXERXES* ten deel; ofschoon dit werk vol belangstelling, en het standpunt van hetzelve geheel oorspronkelijk is; maar

Willem Tell verwekte, ondanks de verschrikkelijke hardheid des stijls, waarvan men in dat opzigt de plaatselijke kleur, al te sterk voorgedragen vond, eene levendige belangstelling, waartoe niet weinig bijdroeg (vooral bij het wederopvoeren van dat stuk in 1790), de geest van stoutmoedig- en vrijheid, waar dit stuk vol van is, en dat het mannelijk en harde penseel van Lemierre behouden had. Schoone bedrijven, een in het algemeen krachtvolle toon, verwierven voor *Barneveld* ondanks de uitgebreidheid der eerste bedrijven, en talrijke onnaauwkeurigheden de goedkeuring der kenners. *De weduwe van Malabar*, waarvan de ontwikkeling niet minder schilderachtig is, dan die van *Hypermnestra* werd op de levendigste wijze toegejuicht. De letterkundigen oordeelden echter, dat de personen al te snapachtig, de stijl al te gedwongen en te stootend (*rocailleux*) waren. Men beweert, dat mejufvrouw Clairon, zeide, dat zij verpligt was, de verzen van Lemierre *uit te spuwen*. Hetzelfde gebrek heerscht in zijn gedicht *la Peinture* (*de schilderkunde*), in drie gezangen, 1769, in 8.vo Dit dichtstuk, dat den jongen schilders niet veel bijzonders leert, en dat slechts eene dichterlijke declamatie is, schiet dikwijls te kort in verscheidenheid, sierlijkheid en welluidendheid. Verscheiden schoone stukken, met den dichtgeest bezield, zoo als de *aanroeping der zon*, het stuk *over de scheikunde*, doen betreuren, dat hij er niet een grooter getal heeft ten einde gebragt, welke door hem slechts geschetst zijn. » Lemierre, zegt de heer la Harpe, op eene zeer schrandere wijze, op eenen nieuweren Latijnschen dichter steunende, die hem denkbeelden en tafereelen leverde, vond het middel, om een dichtstuk op de schilderkunde te vervaardigen, welks berijming in het algemeen veel dragelijker is, dan die zijner treurspelen, en van tijd tot tijd zelfs zijnen gewonen dichttrant overtreffende. Het was moeijelijk, om een naauwkeuriger gebruik van zijn voorbeeld te maken: zijn gang is stiptelijk dezelfde, als die van het werk van den abt de Marsy; hij handelt even als hij over de teekenkunde, vervolgens over de kleuren, daarna over de vinding en hetgene, wat men dichtkunde des schilderstuks noemt; hij geeft dezelfde grondregels op, en haalt dezelfde voorbeelden aan, de denk-

beelden, de overgangen, de beelden zijn overal die van den Latijnschen dichter; de berijming eindelijk is letterlijk, in stukken van 40 tot 50 dichtregels." Het aangevoerde van het *Dichtstuk der schilderkunde*, kan met nog meer grond op dat der *Jaarboeken en gebruiken des jaars*, in zestien zangen, 1797, in 8.vo toegepast worden. Het is in dit werk, dat men de volledigste beschrijving der volksgebruiken en vermakelijkheden vindt. Eenige bijzondere schoonheden hier en daar verspreid, onder andere de *beschrijving van de maneschijn*, beletten niet, dat door den algemeenen berijmingstoon des dichters het oor op eene harde wijze gekwetst wordt. Het schijnt dat niemand minder dan LEMIERRE den waren stijl der losse stukjes moest bezitten, en desnietegenstaande heeft hij in 1782 eene *Verzameling* derzelve in het licht gegeven. Indien men er de ongedwongenheden en de bevalligheden des stijls niet in ontdekt, vindt men er echter verscheidenheid, rijkdom van beelden en gedachten en somtijds oorspronkelijkheid in, terwijl daarenboven de fabelkunde er zeer gelukkiglijk in wordt aangewend. Deze dichter bezat eene levendige en vruchtbare verbeeldingskracht, hij was met de kunst bekend, om door schilderachtige ontwikkelingen, groote uitwerkselen op het tooneel voort te brengen; men vindt in zijne gedichten bekoorlijke beelden en steeds juiste vergelijkingen. Zijne zeden waren eenvoudig, zijne inborst zacht en opgeruimd. Hij bleef steeds vreemd aan de kuiperijen. Kort na zijne aanneming bij de Fransche akademie, in 1775, trad hij in den echt, en was een even goede echtgenoot, als hij een goede zoon was geweest. De wandaden der Fransche omwenteling maakten eenen zeer smartelijken indruk op de gevoelige ziel van LEMIERRE. Zijne gezondheid werd er door ondermijnd; maar hij verloor geenszins zijne geestvermogens, zoo als men zulks beweerd heeft, en alles, wat men dienaangaande heeft uitgestrooid is volkomen valsch. Na eene ziekte van zes maanden, gedurende welke hij zijne geestvermogens behield, gaf hij den geest, door de genademiddelen ondersteund, om welker toediening hij reeds bij het begin zijner ziekte dringend verzocht had. Hij overleed te *Saint-Germain en Laye*, den 29 Junij 1793. LEMIERRE was in 1778 onder de mededingers begrepen ter vervanging van VOLTAIRE, bij

de Fransche akademie; doch Ducis werd boven hem verkozen; drie jaren later volgde hij den abt Batteux op. In 1810 heeft men de *Werken* (*Oeuvres*) van A. M. Lemierre in het licht gegeven, met eene korte levensschets van dien schrijver, *Parijs*, 5 dl.n in 8.vo

* Lemire (Noël of Natalis), een beroemde graveur, te *Rouanen* in 1738 geboren, was de kweekeling van Lebas. Hij heeft verscheiden werken nagelaten, aan welke de kenners, zoo om het naauwkeurige als bevallige, veel lof, toezwaaijen: zij stellen vooral diegene op prijs, welke tot de prachtige galerij van *Florence* behooren. Voornamelijk worden gezocht de *Afbeeldsels* van den *grooten* Frederik, van Hendrik IV, van Lodewijk XV, van Jozef II, van Washington enz. Zijn meesterstuk is de *Verdeeling van Polen of de Koningskoek*, door hem Erimel, eene verdraaide spelling van zijnen naam onderteekend. Hij was lid der akamiën van *Rijssel*, *Rouanen* en *Parijs*, en overleed in deze laatste stad in 1801.

Lehmens. — Zie Lemnius.

† Lemmers (Mattheus), den 4 October 1739 te *Megen* geboren, gaf van zijne jeugd af blijken eener bijzondere godsvrucht en van eenen uitmuntenden aanleg voor de wetenschappen. Op de des tijds in zijne geboorteplaats zeer bloeijende kleinere scholen, behaalde hij niet alleen in alle klassen den eersten prijs; maar zelfs nog jaren nadat hij dezelve verlaten had, sprak men over zijne buitengewone vorderingen. Na op deze wijze zijne lagere studiën met roem volbragt te hebben, werd de veelbelovende jongeling in 1757, op zijn verlangen, in de orde der Minderbroeders, volgens den regel van den H. Franciscus opgenomen, en legde, ten einde des proefjaars, in 1758, de plegtige gelofte af. Ook in dezen verheven staat onderscheidde hij zich op eene roemrijke wijze, en nadat hij verbazende vorderingen, zoo in de wijsbegeerte als godgeleerdheid had gemaakt, werd hij in 1763 tot de Priesterlijke waardigheid verheven. Weldra bezigde de overheid der Orde, den bekwamen en ijverigen man tot de vorming en onderwijzing van jonge ordebroeders. Nadat hij eenigen tijd voorlezingen over de wijsbegeerte had gehouden, werd hij tot Lector in de H. godleerdheid aangesteld. Vele jaren heeft hij dien post met

lof bekleed, en velen in de H. wetenschap onderwezen, waarin hij zelf zoo zeer uitmuntte. Zijne deugden en talenten werden ook geenszins miskend: toen den beroemden Pater SMITS, het sieraad zijner orde in de Nederlandsche Provincie, wiens ervarenheid in de Hebreeuwsche en Oostersche talen, in zijnen tijd geen weêrga vond, en wiens werken in altoosdurende hoogachting zullen blijven, eenige der geleerdste Paters zouden worden toegevoegd, om deze geleerdheid in de orde te vereeuwigen, was vader LEMMERS mede onder dit getal. Ook werd hij om zijne deugden tot de voornaamste waardigheden verheven: onderscheidene malen was hij Gardiaan, Diffinitor, enz. en deed zich in deze betrekkingen steeds meer door minzaamheid, dan door gezag eerbiedigen. Met bewonderenswaardige wijsheid en gematigdheid wist hij zich in de moeijelijkste omstandigheden, bij de herhaalde invallen der Franschen als bestuurder des kloosters te gedragen. Zelfs aan deze woeste benden boezemde hij ontzag in. Hij, de monnik, begaf zich in zijne monnikskap in de tenten de ruwste krijgslieden, die door zijne wijsheid getroffen, en door zijne deugden geroerd werden. Hij was Gardiaan te *Venlo*, toen de Wandalen der negentiende eeuw, de heilige verblijfplaatsen van godsvrucht en geleerdheid verwoestten. Standvastig getrouw aan zijne beloften, kon een enkel *bevel*, hem het klooster niet doen verlaten: het militair geweld verdreef er hem uit. Dan, ook buiten de kloostermuren, behield hij den geest der heilige instelling zijner orde; zoo veel als hem doenlijk was, leefde hij naar de regels derzelve, en nooit schaamde hij zich, een zoon van den ootmoedigen, de wereld versmadenden FRANCISCUS te zijn. Bestendig bleef hij zich toeleggen op het beoefenen van godsvrucht en geleerdheid vooral der heilige wetenschappen, en poogde bij elke gelegenheid aan anderen nuttig te zijn. Te *Megen* onderwees hij eenige jongelingen, welke door de tijdsomstandigheden verhinderd werden, het hooger onderwijs in geregelde scholen te ontvangen. Dan weldra opende de Voorzienigheid eene, voor zijnen ijver en zijne bekwaamheid geschikte loopbaan. De Heeren Aartspriesters van eenige distrikten der Nederlandsche Zending hadden onder het bestuur van den doorluchtigen Overste, het hof te *'s Heerenberg*, tot eene godgeleerde kweek-

school ingerigt, en de verdienstelijke Pater LEMMERS werd door hen uitgenoodigd, om zijne talenten aan te wenden, ter vorming van kweekelingen voor het Altaar en de Zending. Tot blijdschap van alle, die hem kenden, aanvaardde hij den post van *Professor Primarius S. S. Theologiæ et exegeseos S. Scripturæ*, dien hij in zijne hooge jaren, met den grootsten ijver en lof vervulde. Niettegenstaande eene beroerte hem eene gestadige beving in de regterzijde zijns ligchaams veroorzaakte, was hij onvermoeid in zijne studiën: hij maakte geheele nieuwe *Notamina* over de godgeleerdheid, wijl zijne vroeger gemaakte, door de verwoestingen der woelzieke tijden verloren waren geraakt. Zijne voordragt van de grondstellingen onzes heiligen Geloofs en der gezonde zedekunde, was zoo bondig en duidelijk, dat zijne verdiensten, niet naar waarde kunnen geprezen worden. Zijne leerlingen weten nog tegenwoordig, dat men in al de hevige aanvallen der jongstverloopene jaren, tegen onze heilige Godsdienst, vooral in ons vaderland, niet *eene enkele tegenwerping* gemaakt heeft, welke zij niet door hunnen professor hebben hooren voordragen en wederleggen. Nooit behandelde hij een onderwerp, zonder hetzelve, om zoo te spreken uitteputten, hetwelk hem in de oogen van kortzigtigen wel eens deed voorkomen als iemand, die zich al te zeer en te lang met kleinigheden ophield, doch waarvan het nut door de ondervinding genoegzaam gestaafd is. Ook te *'s Heerenberg* stichtte hij zoo wel door zijne deugden, als door zijn onderwijs. Zijne godsvrucht was ongeveinsd. Zijne minzame lieftalligheid jegens zijne leerlingen en ondergeschikten, verwierf hem aller liefde en achting; want ofschoon hij nooit ruwe woorden of strenge bestraffingen bezigde, wist hij echter het voor den meester zoo noodige gezag altoos te handhaven. Zijne belangeloosheid beoogde niets dan geestelijk voordeel; zijne matigheid stelde zich met den gewonen studenten kost te vreden. Na zes eervolle jaren in het seminarie te hebben doorgebragt, verzocht en bekwam hij zijn ontslag, en woonde van dien tijd af te *Megen*, alwaar hij den tijd, welke zijne godsdienstoefeningen hem over lieten, nog altoos aan de wetenschappen besteedde, dezelve als eene uitspanning beoefenende, en was, ook daar nog door bijzondere onderrigtingen nuttig, tot dat hij

op den 29 October 1818 zijn werkzaam en roemvol leven eindigde. Zonder zijne partij te noemen had hij voor verscheiden jaren tegen den beruchten LE PLAT, en andere nieuw kerkelijk regtsgeleerde hoogleeraars van *Leuven* geschreven onder den titel van *Jus primarium Ecclesiæ in ponendis impedimentibus matrimonii*, een wel klein werk, doch vol van wijsheid, gezonde *logica* en zuivere grondstellingen, hetwelk ook *thans* nog veel nut kan stichten, zoowel om hetgene, wat er in bewezen wordt, als ook, omdat dezelfde grondbeginselen nog zeer toepasselijk zijn. Een ander veel omstandiger werk, behoorende tot de *theologia biblico-dogmatico Irenica*, had hij reeds voor vele jaren afgewerkt, doch de tijdsomstandigheden hebben de uitgave verhinderd.

LEMNIUS of LEMMENS (LIEVEN of LÆVINUS), een Hollandsche geneesheer, den 20 Mei 1505, te *Zierikzee* geboren, verwierf zich eenen grooten roem in de uitoefening zijner kunst. Hij was de kweekeling geweest van ANDREAS VESALIUS, en stond in naauwe vriendschapsbetrekking met REMBERTUS DODDENS of DODONEUS, met JASON PRATENSES en KOENRAAD GESNER. Na den dood zijner vrouw omhelsde hij de priesterlijke waardigheid, en werd kanonik van *Zierikzee*, alwaar hij den 1 Julij 1568 overleed. Men heeft van hem: 1.° *De occultis naturæ miraculis*, lib. II, *Antwerpen*, 1559, in 12.mo: *libri* IV, ibid. 1564, in 12.mo; een belangrijk en geleerd werk voor den tijd, waarin hetzelve verscheen. — 2.° *De astrologia*, in 8.vo — 3.° *De plantis biblicis*, *Frankfort*, 1591, in 12.mo LEMNIUS is de eerste, die over de planten geschreven heeft, van welke er in de H. Schrift melding wordt gemaakt, maar hij spreekt over dezelve op eene vrij oppervlakkige en onnaauwkeurige wijze; SCHEUCHZER heeft in zijne *physica sacra* beter gehandeld. Men heeft eene *verzameling* der werken van LEMNIUS in het licht gegeven, *Frankfort* 1628, waarbij men de verhandeling *De gemnis* van REUS gevoegd heeft. Het Latijn van LEMNIUS wordt door de kenners hoog geschat. [Bij deze werken van LEMNIUS moet men nog voegen, 4.to *De vita animæ et corporis recte instituenda*, 1581 — 5.° *De Zelandis suis commentariolus*, in het *Batavia illustrata*, van pater SCRIVERIUS. — 6.° *Dyonisius libycus poeta*, *de situ habi-*

tabilis orbis, a Simone Lemnio, poeta laureato, nuper latinus factus, Venetië, 1543, in 12.mo]. — WILLEM LEMNIUS, zijn zoon te *Zierikzee*, in 1530 geboren, was eerste lijfarts van ERICH XIV, Koning van *Zweden*; men deed hem sterven, toen die vorst in 1568 onttroond werd. — Er is ook een dichter van dien naam, SIMEON LEMNIUS geweest, die in 1550 leefde, en van wien er slechte *puntdichten*, in 8.vo bestaan.

LEMOINE. — Zie MOINE.

* LEMONNIER (ANICETUS KAREL GABRIEL), historie-schilder, den 6 Junij 1743, te *Rouanen* geboren, was een der kweekelingen van VIEN, en behaalde, in 1770, den grooten prijs der schilderkunde. Door deze onderscheiding verwierf hij den titel van pensionaris der akademie van *Frankrijk* te *Rome*, werwaarts hij zich in 1774 begaf. Zijn verblijf in *Italië* vermeerderde en versterkte zijne begaafdheid: men bewondert vooral de schilderij van den H. CAROLUS BORROMEUS, *de hulp der Godsdienst aan pestzieken van Milane toedienende*, die in 1785 in de kunstzaal werd ten toon gesteld, en die van CLEOMBROTUS, welke in 1787 in de zaal verscheen: beide bevelen zich aan door den smaak der zamenstelling, de verbeelding der personen, de vastheid des penseels; deze openden in 1789 voor den kunstenaar de akademie van schilderkunde. Gedurende de omwenteling was LEMONNIER lid van de commissie der kunsten, en men moet zeggen, dat men aan zijne zorg het behoud van een aantal kostbare voorwerpen te danken heeft, welke het revolutionnaire vandalismus wilde verwoesten. In 1810 tot bestuurder van de tapijtfabriek der kroon benoemd, deed hij zeer schoone werken ten uitvoer brengen. Zoo als de *pest van Jaffa*, volgens den heer GROS. Men kent de beweegronden niet, die hem in 1816 deden afzetten: de stad *Rouanen* stelde hem door eene jaarwedde van 3,000 francs schadeloos voor het verlies van zijnen post. Na de laatste jaren van zijn leven aan zijne kunst te hebben toegewijd, overleed LEMONNIER te *Parijs*, in 1824. Onder de goede stukken welke men hem te danken heeft, moet men voornamelijk opmerken eene *Leesoefening bij m.vrw GEOFFRIN*, door JAZET gegraveerd; *FRANCISCUS I, te Fontainebleau de H. familie van*

Raphaël ontvangende; Lodewijk XIV bij de inwijding van het standbeeld van Milo Crotoniensis tegenwoordig, naar Puget; deze drie schilderijen, welke de beroemdste personen der laatste eeuw voorstellen, zijn door prins Eugenius voor de gallerij van *Munchen* aangekocht. Men onderscheidt ook de *Romeinsche afgezanten, aan den Areopagus de wetten van Solon komende vragen.* In het algemeen zijn de schilderijën van Lemonnier aanbevelenswaardig door een stout penseel, door getrouwe zinnebeelden, door natuurlijke gelaatstrekken en eene groote kunstmatigheid in het schilderen van kleederen. Het museum van *Rouanen* bezit 12 zijner stukken. Zijn zoon heeft eene *schets van zijn leven en zijne werken* geleverd, *Parijs*, 1824, in 8.vo.

* Lemonnier de la Bissachère (Petrus Jacobus), missionaris, en een der bestuurders van het Seminarie der vreemde Missiën, werd in het diocees van *Angers*, in 1763 geboren. Priester gewijd zijnde, werd hij als Kapellaan naar *Bourgueil* gezonden: hij begaf zich vervolgens in het Seminarie der vreemde Missiën te *Parijs*, en vertrok op het einde van 1789 naar *Sina*. In de maand October 1790 te *Macao* aangekomen, begaf hij zich dadelijk naar *Tongking*. Gedurende de vervolging van 1798, was hij verpligt, om zich te verbergen, nu op eene steile rots, dan in een onderaardsch hol. Nadat de rust hersteld was, was hij gedurende eenigen tijd, aan het hoofd van een in dat land opgerigt collegie, en hervatte vervolgens zijnen Apostolischen arbeid. In 1806 noodzaakte hem de staat zijner gezondheid, om naar *Europa* terug te keeren; na een vrij lang verblijf in *Engeland*, hetwelk hij ten nutte maakte, om er eene Congregatie te stichten, werd hij door de Missie van *Cochinchine*, tot afgevaardigde te *Parijs* benoemd. In 1817 in *Frankrijk* teruggekeerd, vereenigde hij zich met zijne orde-broeders, in het Seminarie der vreemde Missiën, en bragt er de laatste jaren zijns levens door, te midden der smarten, welke hem zijne ligchaamskwalen veroorzaakten. Hij is den 1 Maart 1830, in de godsdienstigste gevoelens overleden. Men vindt verscheiden zijner *Brieven* in de *Recueil etc.* (*Verzameling der nieuwe stichtelijke Brieven.*) Er wordt ook dikwijls van hem gewag gemaakt in de *Brieven* der

overige Missionarissen, en in het *Verhaal* der door ons aangevoerde vervolging.

Lemos (Thomas), in 1550, uit adellijke ouders te *Rivadavia*, in *Galicië* geboren, is beroemd door den ijver, met welken hij voor den H. Thomas, tegen Molina streed. Hij trad nog zeer jong zijnde, in de orde van den H. Dominicus. In 1594, toen het *Molinismus* de scholen begon te verontrusten, onderwees hij de godgeleerdheid te *Valladolid*. Het algemeen kapittel zijner orde, in 1600 te *Napels* beroepen, belastte hem naar *Rome* te gaan, ten einde er de leer der Dominikaansche of Thomiste school te verdedigen. Men hield zich bezig met het onderzoeken van het boek van Molina over de *Overeenstemming van den vrijen wil en de genade*. Pater Lemos wekte de regters van dit werk mondelings en schriftelijk op. Hij verscheen met luister in de Congregatiën *de auxiliis*; de Paussen Clemens VIII en Paulus V, die dezelve belegd hadden, juichten bij herhaling zijne welsprekendheid en zijne kunde toe. De Jesuit Valencia werd, volgens de Dominikanen, door dezen bekwamen man geheel tot zwijgen gebragt, en stierf kort daarna van verdriet. Petrus Arrubal, zijn orde-broeder, verving hem, maar kon tegen den Dominikaner niet vol houden. Behalve dat de natuur den laatste met eene ijzeren borst had doen geboren worden, was hij met *eenen luister of glans bij wijze van kroon, omgeven, die zijne tegenstrevers, en zelfs de Kardinalen verblindde*. Pater Chouquet, een Dominikaner, maakt gewag van dit wonder, in zijn zonderling boek, over de *Moederlijke ingewanden der H. Maagd voor de orde der broeders Predikheeren*. Men gevoelt ligtelijk, dat de Jesuiten, zich in deze geschillen, evenzeer den voorrang geven. (Zie *Historia controversarium de auxiliis divinæ gratiæ a Livino Meijer.*) Er werd, zoo als men weet, een einde aan dezelve gemaakt, door eene vergunning aan de beide partijën gegeven, om hare gevoelens te onderwijzen en te verdedigen; hetwelk genoegzaam bewijst, dat de Paussen geoordeeld hebben, dat er noch bij de eene, noch bij de andere iets was, waar bij het Geloof werkelijk gevaar zoude lijden. In de daad, terwijl de Dominikanen en de Jesuiten, op eene verschillende wijze over de voorbeschikking en de genade rede-

neren, vereenigen zij zich volkomen, in de algemeene gevoelens, waarmede de Kerk de ketters bestrijdt (Zie MOLINA.) De koning van *Spanje* bood LEMOS een bisdom aan, hetwelk hij van de hand wees. Hij stelde zich met eene jaarwedde tevreden, die hij tot aan zijnen dood genoot, welke in 1629 voorviel. Hij was sedert langen tijd algemeen consultator der inquisitie, en had zijnen intrek genomen in het klooster der *Minerva*. Men heeft van hem: 1.° *Panoplia gratiæ*, 2 dl.n, in fol., 1676 te *Beziers*, onder den naam van *Luik*. Hij behandelt in hetzelve op eene bondige wijze, de onderwerpen der genade en der voorbeschikking; maar na alles gelezen te hebben, wat hij er over zegt, eindigt men met datgene, waarmede de godgeleerden behoorden te beginnen, met deze zoo wijze uitroeping van den Apostel der Heidenen: *O altitudo divitiarum! etc.* — 2.° Een *Dagblad van de congratie de Auxiliis*, *Reims*, 1702, in fol. onder den naam van *Leuven*. — 3.° Een aantal andere *Schriften*, over onderwerpen de genade betreffende, die genoeg gevraagd worden, en over welke men al te veel twist.

† LEMOT (FRANCISCUS FREDERIK), een beroemd beeldhouwer, ridder van het legioen van eer en van *St. Michiel*, te *Lyon*, den 4 November 1771 geboren, en den 6 Mei 1827 te *Parijs* overleden, als lid der 4.e klasse van het Instituut en hoogleeraar van de koninklijke school der schoone kunsten, had bij de akademie van *Besançon* de grondbeginselen der bouwkunde geleerd, toen hij in 1786 te *Parijs* kwam, en als kweekeling werd aangenomen door DEJOUX, wiens onderscheiding en vaderlijke zorg hij weldra door schitterende vorderingen regtvaardigde. In den ouderdom van 17 jaren den grooten prijs van beeldhouwkunde, door een halfverheven beeldwerk, voorstellende *het regt van* SALOMON, bekomen hebbende, deed hij de reis naar *Rome*, doch bleef slechts 2 jaren in *Italië*, na verloop van welke hij te *Parijs* terugkwam, om bij het bestuur ondersteuning te verzoeken voor de kweekelingen der akademie zijne medebroeders. Toenmaals in de eerste opschrijving tot de krijgsdienst vallende, vertrok hij naar het leger des *Rijns*, diende eenige jaren onder den generaal PICHEGRU bij de artillerie, en werd in 1795 naar *Parijs* ontboden, om mede te werken aan de uitvoering van een standbeeld, hetwelk op de *Pont-Neuf*, dat van HENDRIK

IV moest vervangen. Van dit tijdstip af vervaardigde hij een aantal stukken, waarvan de voornaamste zijn: *het verheven beeldwerk* der tribune van de kamer der afgevaardigden; een standbeeld an LYCURGUS; dat van LEONIDAS, in de zaal der beraadslagingen, van de kamer der Pairs geplaatst; dat van CICERO, hetwelk de oude zaal van het tribunaal versierde; het kolossale borstbeeld van JAN BART (op de *place d'armes* te *Duinkerken*); eene HEBÉ; het standbeeld van MURAT; de groote Boog van den Zuilengang van het *Louvre;* eindelijk de metalen standbeelden te paard van HENDRIK IV, te *Parijs*, en van LODEWIJK XIV, te *Lyon*. Daarenboven heeft men aan LIMOT het volgende werk te danken, naamloos door hem uitgegeven: *Voyage etc.* (*Schilderachtige reis in het Vendeesche Boschje, of, enz.*), *Parijs*, 1817, in 4.to

LENCLOS (ANNA, bijgenaamd NINON DE), werd te *Parijs* van adellijke ouders geboren. Hare moeder, die tot de familie der ABRA DE RACONIS, uit het *Orleannesche*, behoorde, wilde haar tot eene deugdzame dochter opleiden; haar vader, heer van *Tourangeau*, een verstrooide en ligtzinnige man, slaagde er veel beter in, om van haar eene wellustelinge te maken. NINON verloor hare ouders in den ouderdom van 15 jaren. In eene teedere jeugd, meesteresse van haar lot, vormde zij zich geheel alleen. Door het lezen der werken van MONTAIGNE en van zijnen naschrijver CHARRON (welke leesoefeningen de beroemde MALEBRANCHE als het geschiktst oordeelde, om jonge lieden te bederven) was hare verbeeldingskracht, ten opzigte van meer dan een belangrijk punt, opgewonden en op het dwaalspoor gebragt. Zij was reeds bekend in *Parijs* door hare kwinkslagen, hare wijsbegeerte en eene geheel bijzondere denkwijze, waardoor zij trachtte te schitteren. Eene bepaalde zucht tot de losbandigheid hield haar van alle wettige verbindtenis terug. Hare goederen op lijfrente gesteld hebbende, had zij een jaarlijksch inkomen van acht tot tien duizend *livres*. De leefregel, welken zij zich voorschreef had geen voorbeeld gehad. Zij wilde met hare bevalligheden geenen schandelijken handel drijven, maar aan hare losbandigheid een voorkomen van bescheidenheid, en, indien men het mag zeggen, eene uitwendige waardigheid

geven. Dit buitensporig voornemen gelukte haar maar al te wel, daar de menschelijke bedorvenheid, met geestdrift alles toejuicht, wat de ondeugd schijnt te ontaarden en derzelve deel schijnt te geven aan de eerbewijzingen der deugd. Haar huis was de verzamelplaats van alles, wat het hof en de stad het meest beschaafds bezaten. SCARRON raadpleegde haar wegens zijne romans, SAINT-EVREMONT wegens zijne gedichten, MOLIÈRE wegens zijne blijspelen, FONTENELLE wegens zijne zamenspraken. Want zoo ver gaat de lafhartigheid der schoone geesten en wijsgeeren, die naar roem dingen, dat het oordeel eener ligtekooi hen genoegzaam kan vleijen, om haar tot scheidsvrouw hunner gedachten en talenten te maken. De COLIGNIS, de VILLARCEAUX, de SEVIGNÉS, de groote CONDÉ, de hertog van LA ROCHEFOUCAULD, de maarschalk D'ALBRET, GOURVILLE, JOANNES BANNIER, LA CHÂTRE, waren achtereenvolgend hare minnaars; maar alle erkenden dat NINON voor eene blijvende verkleefdheid niet vatbaar was. De laatste voorál ondervond zulks op eene zonderlinge wijze. Verpligt om zich naar het leger te begeven, en aan de teederste eeden geen geloof hechtende, stelde hem NINON door een eigenhandig briefje gerust, in hetwelke zij hem haar woord van eer gaf, dat zij, ondanks zijne afwezigheid, niemand anders dan hem beminnen zoude. Naauwelijks was hij verdwenen, of zij wierp zich in de armen van eene nieuwen minnaar. Mevrouw DE MAINTENON wilde, zegt men, haar bewegen, om als eene kuische en christelijke vrouw te leven, en noodigde haar zelfs uit, om haar te komen bezoeken. NINON, reeds sedert lang aan de ongeregeldheid verslaafd, verkoos hare wellustige onafhankelijkheid, boven het gedwongene, om in zulk een goed gezelschap deugdzaam te zijn. Vruchteloos beproefden wijze gewetensbestuurders, om haar op het pad der deugd en tot de Godsdienst terugtebrengen; zij spotte slechts met dezelve. NINON was er echter niet op gesteld, dat men met de ongodsdienstigheid zoude pralen. Toen een harer vrienden, in eene ziekte weigerde, om zijnen pastoor te ontvangen, bragt zij hem dien priester, tot welken zij zeide: » Mijnheer, doe uw pligt, ik verzeker u, dat, ofschoon hij redeneert, hij er echter niet meer van weet, dan gij en ik." Zij beschreef volkomen wel, den hartstogt,

waaraan zij hare eer en haar geweten opofferde, zeggende: »dat het veeleer eene aandoening was dan een gevoel, een blinde enkel zinnelijke smaak, eene voorbijgaande begoocheling, die door de bevrediging wordt weggenomen; een werktuigelijk vermaak, waarin de mensch met het dier gelijk staat; dat geenerlei verdienste vooronderstelt, noch in dengenen, die het geeft, noch in dengenen, die het ontvangt." NINON trachtte zoo vele betamelijkheid in haar uitwendig gedrag te brengen, dat dames van den hoogsten rang in de vertrouwelijkste vriendschap met haar stonden, zoo als mevrouw DE LA SUZE, DE CASTELNEAU, DE LA FERTÉ, DE SULLY, DE FIESQUE, DE LA FAYETTE, enz. De koningin CHRISTINA wilde haar medenemen naar *Rome*, maar NINON was niet gezind, om hare wellustige gewoonten afteleggen. Men heeft, hare eerlijkheid zeer geprezen, in het ongeschonden bewaren eener toevertrouwde som gelds, haar door haren minnaar GOURVILLE nagelaten, en die zij hem na verloop van verscheiden jaren, bij zijne terugkomst weder ter hand stelde; maar anders te handelen, zou zijn een diefstal te begaan, en er zich niet aan schuldig maken, is niet meer dan eene gewone regtschapenheid. Deze trek heeft aan VOLTAIRE tot onderwerp gediend voor zijn blijspel *le dépositaire* (*de schatbewaarder*). Bij het verlaten van het collegie was hij door den abt de CHÂTEAUNEUF aan NINON voorgesteld, en zij liet hem twee duizend franken na, om boeken te koopen. Deze wellustige zoo bevallig in de oogen der verwijfde en wellustige mannen, maar zoo schuldig in de oogen Gods, overleed den 17 October 1705, volgens sommigen, zoo als zij geleefd had, doch volgens anderen in Christelijker gevoelens. Zij liet eenige kinderen na. Een harer zonen is als officier der marine gestorven. Alvorens dezelve ter wereld kwam, betwistten een krijgsman en een geestelijke elkander de misdadige eer der vaderschap. De zaak was twijfelachtig, het lot besliste dezelve. Men nam dobbelsteenen en de abt verloor die noodlottige eer. Een andere zoon van NINON, eindigde zijne dagen op eene zeer treurige wijze. Hij werd verliefd op zijne moeder, aan welke hij niet dacht van zoo nabij toe te behooren; maar zoodra hij het geheim zijner geboorte had ontdekt, doorstak hij zich uit wanhoop: allerlei soorten van afschuwe-

lijkheden, schijnen zich in dit lange tooneel van eerloosheid te vereenigen. Hare uitzinnigheid was, het voorkomen en de manieren van eenen man aan te nemen, en aan dit geslacht, de voorregten, welke het boven het hare bezit, te betwisten. » Zij moge vrij, heeft bij deze gelegenheid J. J. ROUSSEAU gezegd; maar ik zou dezen man even zoo min tot mijnen vriend als tot mijne minnares begeeren." Twee anderen, hebben ons de *Levensbeschrijving*, dezer nieuwe LAÏS geleverd: de heer BRET, in 1751, in 12.mo; en de heer DAMOURS, aan het hoofd der *Brieven*, welke hij voorondersteld heeft, door NINON, aan den markgraaf DE SÉVIGNE geschreven, 1764, 2 dl.n in 12.mo, in welke veel geest, overdreven en romaneske gevoelens doorstralen, die de onderschuiving derzelve bewijzen. In 1790 heeft men in het licht gegeven: *Correspondance etc.* (*Geheime briefwisseling tusschen NINON DE LENCLOS, den markies van VILLARCEAUX en mevrauw DE M.....*). Het is niet mogelijk van mis te tasten, het is noch de toon, noch de stijl van dit tijdvak, hetwelk nog niet dat van de opgesmukte spotternij was. Er bestaan slechts 7 of 8 brieven, welke werkelijk van NINON DE LENCLOS zijn. Dezelve komen voor in de *Werken van SAINT EVREMONT*. Deze zijn briefjes zonder eenige laatdunkendheid geschreven.

* LENET (PHILIBERTUS BERNARDUS); regulier kanonik van de H. GENOVEVA, te *Dijon*, in 1677 geboren, onderwees de godgeleerdheid, in de abdij van den H. JACOBUS van *Provins*, en sprak er de lijkrede uit van FRANCISCUS D'ALIGRE, die er abt commendatarius van was. LENET werd ook abt van *Valdes-Ecoliers*. Hij is de schijver van eenige werken, die beroemd zijn geworden, en hem eene plaats, onder de kerkelijke schrijvers van de 18.e eeuw hebben ingeruimd. Behalve de voornoemde Lijkrede, heeft men van hem: 1.o *Traité etc.* (*Verhandeling over de liefde Gods, noodzakelijk in het Sacrament van boetvaardigheid*), een nagelaten werk, in het Latijn geschreven, door BOSSUET, bisschop van *Meaux*, met de Fransche vertaling (door pater LENET), in het licht gegeven door BOSSUET, bisschop van *Troyes*, *Parijs*. 1736, in 12.mo — 2.o *Traité etc.* (*Verhandeling over de grondbeginselen van het Christelijke Geloof*), door DUGUET, met eene voorrede

van pater LENET, *Parijs*, 1736, 3 dl.u in 12.mo — 3.o *Kerkelijke Conferentien* door DUGUET (door pater LENET uitgegeven), *Keulen*, 1742, 2 dl.n in 4.to Pater LENET had zijnen naam voor die verschillende werken niet geplaatst, welke in de *Dict. annonymes* worden opgegeven. Hij werkte aan het missaal van *Troyes*, op uitnoodiging van den H.r BOSSUET, bisschop dier stad, met wien hij in bloedverwantschap stond. Hij overleed in Maart, 1748. Hij was uit hetzelfde geslacht als de volgende.

LENET (PETRUS), zoon en klein-zoon van twee presidenten van het parlement van *Dijon*, is zelf in 1637, raadsheer in dat genootschap, vervolgens prokureur-generaal, en eindelijk staatsraad geweest. Hij was gedurende het beleg van *Parijs*, in 1649, een der bewindhebbers van justitie en geldmiddelen. Nadat het beleg was ten einde geloopen, keerde hij naar het hof terug, alwaar men bij verschillende gewigtige aangelegenheden van zijne dienst gebruik maakte. Men heeft zijne *Memoriën, bevattende de geschiedenis der burgeroorlogen van de jaren 1649, en volgende, voornamelyk die van Guienne*, gedrukt. Dezelve zijn in 1729, in 2 dl.n in 12.mo in het licht verschenen zonder drukoord. Deze *Memoriën* zijn niet wel geschreven; maar dezelve bevatten eenige belangrijke daadzaken. De schrijver zegt er bijna niets in, dan hetgene, wat hij gezien heeft, en hij heeft deel gehad, aan de meeste gebeurtenissen, welke hij verhaalt. Hij stierf in 1641.

LENFANT (DAVID), een Parijsche dominikaner, in zijne geboorteplaats, in 1688, in den ouderdom van 85 jaren overleden, gaf verscheiden compilatiën in het licht, waarvan de voornaamste zijn: 1o *Biblia bernardiniana*, *Biblia augustiniana*, *Biblia Thomæ aquinatis*, in 3 dl.u in 4.to Deze werken bevatten al de teksten der H. Schrift, door die kerkvaders verklaard. 2.o Eene verzameling van Spreuken van den heiligen AUGUSTINUS, onder den titel van *Concordantiæ augustinianæ*, 2 dl.n in fol. — 3.o *Histoire etc.* (*Algemeene Geschiedenis*), oppervlakkig en slecht geschreven, 6 dl.n in 12.mo, 1684. Eene zonderlingheid van dit werk is, dat de schrijver al het bijzondere, wat er op elken dag des jaars, sinds de geboorte

van J. C. is voorgevallen, opmerkt. Pater D'AVRIGNI heeft echter verscheiden misslagen in de dagteekeningen ontdekt.

LENFANT (JACOBUS), te *Bazoche* in *Beauce*, in 1661 geboren, was de zoon van eenen protestantschen predikant, volbragt zijne studiën te *Saumur* en te *Geneve*. In 1682 begaf hij zich naar *Heidelberg*, en verkreeg er de posten van gewoon predikant der Fransche kerk, en van hofkapellaan der Palts keurvorstin weduwe. Nadat in 1688 de inval der Franschen in de *Palts*, hem genoodzaakt had, van zich naar *Berlijn* te begeven, werd hij aldaar hofprediker der koningin van *Pruissen*, SOPHIA CHARLOTTE, en kapellaan van den koning, haren zoon, FREDERIK WILLEM. In 1710, werd LENFANT in *Engeland* als lid aangenomen van de maatschappij ter *uitbreiding des geloofs*, en nam tevens plaats in het Fransche consistorie, ter regeling van de zaken der uitgewekenen bestemd. Hij overleed aan eene beroerte, in 1728. De meest bekende zijner werken zijn, *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Kerkvergadering van Constans*), *Amsterdam*, 1714, in 4.to ibid 2 dl.n in 4.to, 1727; — die van de *Kerkvergadering van Pisa*, ibid. 2 dl.n, in 4.to, 1724, *Utrecht*, 1731, 2 dl.n in 4.to; — die van de *Kerkvergadering van Bazel*, 1731, hetzelfde form, 2 dl.n. Deze drie geschiedenissen, door den partij- en sektengeest, waarmede de schrijver bezield was, wanstallig gemaakt, zijn in 1731, in 6 dl.n in 4.to gezamenlijk uitgegeven. — 2.o *Nieuwe Testament*, in het Fransch vertaald, volgens het oorspronkelijke Grieksch, gezamenlijk met BEAUSOBRE, 2 dl.n, in 4.to DARTIS, predikant te *Berlijn*, heeft de vertalers beschuldigd, van de bewijzen der Godheid van J. C. verzwakt te hebben. — 3.o *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Pausin JOANNA*), 1694, in 12.mo LENFANT kwam later van zijne vooroordeelen, ten opzigte van deze zoo belagchelijk uitgevondene fabel terug; maar DEVIGNOLES bezorgde in 1720, in 2 dl.n in 12.mo, eene nieuwe uitgave van zijn werk, met aanmerkelijke vermeerderingen, in welke hij ijdele pogingen in het werk stelde, om dien roman ingang te doen vinden (zie BENEDICTUS III). — 4.o Eene *Latijnsche Vertaling* van het boek over de *Nasporingen der Waarheid*, door pater MALEBRANCHE, 2 dl.n in 12.mo — 5.o *Poggiana*, 2 dl.n in 12.mo, een

werk, even zoo onnaauwkeurig, als alle dergelijke voortbrengselen. Het is eene *Levensbeschrijving* van POGGIO met eene verzameling zijner kwinkslagen en eenige zijner werken. — 6.° *Sermons* (*Leerreden*), 2 dl.n in 12.mo — 7.° *Strijdschriften*. Het meestbekende is getiteld: *Préservatif etc.* (*Behoedmiddel tegen de vereeniging met den Stoel van Rome*), 1725, 5 dln in 8.vo Hij tracht in hetzelve een werk van mejufvrouw DE BEAUMONT te wederleggen, die de redenen van afscheiding der Protestanten van de Roomsche Kerk, als nietig voorstelt. — 8.° *Vertaling* (in het Fransch) der Uitgezochte Brieven van den H. CYPRIANUS aan de belijders en martelaars, met geschied- en zedekundige aanmerkingen, in 12.mo — 9.° Verscheiden *Stukken*, in de *Bibliothèque choisie*, en in de *Bibliothèque germanique*, aan welke hij grootelijks deel had, en die daardoor het kenmerk, zijner vooroordeelen dragen.

* L'ENFANT (ALEXANDER KAREL ANNA), een beroemd prediker onder de Jesuiten, te *Lyon*, den 6 September 1726 uit eene adellijke familie geboren. Na zijne eerste studiën in die stad bij de vaders dier maatschappij, te hebben volbragt, begaf hij zich in 1741, te *Avignon* in het proefjaar. Te *Marseille* met het onderwijs der *Rhetorica* belast, wijdde hij zich te gelijkertijd aan het predikambt toe, en verwierf zoo veel roem op den kansel, dat zijne oversten hem tot die loopbaan bestemden. Van dat tijdstip af, tot aan de vernietiging der orde in 1773, predikte hij in verscheiden steden van *Frankrijk*, en alom verwekte zijn welsprekend woord de bewondering, hetzelve bragt zelfs aanzienlijke bekeeringen te weeg, voornamelijk te *Mechelen*, die van eenen Protestantschen Engelschman, die de vriend was van YOUNG, den schrijver der *Nachtgedachten*. Bij de vernietiging der Jesuiten in *Frankrijk*, ging pater L'ENFANT echter met zijnen Apostolischen arbeid voort, en men hoorde hem zelfs buiten *Frankrijk* prediken, namelijk te *Weenen* voor JOZEF II., die over den Franschen redenaar als opgetogen was. Onder zijne hoorders zag men niet alleen godsdienstige mannen, voor welke het heilige Woord eene weldaad en een troost is: zelfs de ongeloovigen en godeloozen beijverden zich, om hem te komen hooren: hij wist zelfs gedurende eene geheele Vaste, DIDEROT en D'ALEM-

BERT te boeijen, die geene enkele zijner predikatien over sloegen. Men verhaalt zelfs, dat na eene zijner leerreden, *over het geloof* te hebben aangehoord, DIDEROT tot zijnen vriend zeide: *Wanneer men eene dergelijke leerrede heeft aangehoord, valt het moeijelijk ongeloovig te blijven,* Pater L'ENFANT deed zich meer opmerken door de kracht zijner zamenstelling dan door de bevalligheden zijns stijls. Zonder eene stoute voordragt te hebben, bezat hij welluidendheid in de stem, en vooral veel overredingskracht. In 1791 predikte hij eene Vaste aan het hof van LODEWIJK XVI, voor wien hij reeds verscheiden malen gepredikt had: de weigering, om den eed aan de constitutie af te leggen, dwong hem, om de statie af te breken. Den 30 Augustus 1792 naar de gevangenis der abdij gevoerd, voorzag hij, dat zijn einde niet ver verwijderd was. Na aan eenen deurwaarder al het geld te hebben gegeven, wat hij bij zich had, bereidde hij zich voor tot den dood. » Pater L'ENFANT en de abt DE RASTIGNAC verschenen in de tribune der kapel, welke ons tot gevangenis diende; zij maakten ons bekend, dat ons laatste uur naderde, en noodigden ons uit, om ons in godvruchtige aandacht te begeven, ten einde hunne zegening te ontvangen. Eene elektrieke beweging, welke men niet beschrijven kan, stortte ons alle aan hunne voeten neder, en met gevouwen handen, ontvingen wij dezelve." De getuige, aan wien wij dit verhaal te danken hebben, ontsnapte bij toeval aan de moordpleging, welke op dienzelfden dag aan de priesters, aan den graaf DE MONTMORIN en aan de Zwitsers werd uitgeoefend. De gevangenneming van den goeden dienaar Gods, verwekte bij de gevoelige lieden eene levendige belangstelling. Zelfs MAILLARD ondervraagde de administrateurs van politie en oppertoezigt over het lot van den abt L'ENFANT. Zij verzekerden hem, dat zij voor het huis instonden, en voegden er bij: » Wij verklaren aan het volk, dat het voor het publiek grootelijks van belang is, dat de abt L'ENFANT behouden blijve, maar dat hij niet in vrijheid gesteld, doch in tegendeel zeer naauwkeurig bewaakt worde." Deze goede bedoelingen konden niet verwezenlijkt worden, en de kannibalen van dat tijdvak, wilden dit onschuldige slagtoffer niet doen ontsnappen. Toen het volk den abt L'ENFANT voor de revolutionnaire regtbank zag verschijnen, eischte het luidkeels, dat hij

gespaard zoude worden. Na dat de beulen, te zijner slagting bestemd, hem hadden los gelaten, hoorde men hem van alle kanten toeroepen: ... *Red u!* ... Hij was de menigte, die hem eenen doorgang opende doorgedrongen, en bevond zich reeds in de straat *Bussy*, toen eenige vrouwen, misschien op eene onschuldige, doch zeker op eene onbedachtzame wijze uitriepen: *Het is de biechtvader des konings!* ..., en door deze woorden hem aan de handlangers van den bloedraad verraadden, die zich van hem meester maakten, en hem op nieuw naar de abdij voerden. Op de plaats gekomen zijnde, heft hij de handen ten hemel, en eene Christelijke onderwerping aan den dag leggende, spreekt hij deze laatste woorden uit: *Ik dank U, o God! U mijn leven te kunnen opofferen, even gelijk Gij het uwe, voor mij hebt opgeofferd!* Hij knielt neder en valt, onder de slagen zijner beulen, den geest gevende. Het was den 3 September 1792. De abt L'ENFANT heeft nagelaten: 1.° *Oraison etc.* (*Lijkreden van den Dauphin*), vader van LODEWIJK XVIII. (te *Nancy* uitgesproken), 1766. — 2.° *Sermons etc.* (*Leerreden voor den Advent en de Vaste*), *Parijs*, 1818, in 12.mo — 3.° *Oraison etc.* (*Lijkrede van den heer DE BELZUNCE bisschop van Marseille*), in het Latijn voorgedragen, en met eene Fransche vertaling gedrukt, 1756, in 8.vo Men heeft de *Verzameling zijner Leerreden* gedrukt, 1818, 8 dl.n in 12.mo Aan het hoofd dezer Verzameling vindt men eene *Levensschets* des schrijvers door N. S. GUILLON.

LENGLET (PETRUS), te *Beauvais* geboren, koninklijk hoogleeraar der welsprekendheid, werd in 1660 rector der Universiteit van *Parijs*, en overleed in 1707. Men heeft van hem eene *Verzameling* van heldendichten, waarin smaak, eenen ongedwongen en zuiveren stijl worden opgemerkt, en ten titel voert: *PETRI LENGLETI carmina*, 1692, in 8.vo

LENGLET DU FRESNOY (NICOLAAS), een kundig geestelijke, te *Beauvais*, in 1674 geboren. Na zijne studiën te *Parijs* volbragt te hebben, was de godgeleerdheid het voornaamste voorwerp zijner werkzaamheden; in den ouderdom van 22 jaren begon hij met eenige werken, welke deden vooronderstellen, dat hij zich uitsluitend met die studie zoude bezig houden; hij liet dezelve later voor de staatkunde en diplo-

matie varen. In 1705, zond de markies DE TORCY, minister van buitenlandsche zaken, hem naar *Rijssel*, alwaar het hof was van den keurvorst van *Keulen*, JOZEF CLEMENS van *Beijeren*. Hij werd bij hetzelve toegelaten in hoedanigheid van eersten secretaris voor de Latijnsche en Fransche talen. Hij werd te gelijkertijd met de vreemde briefwisseling van *Brussel* en *Holland* belast. Na de inneming van *Rijssel* in 1708, was de abt LENGLET in de gelegenheid geweest, om prins EUGENIUS te leeren kennen. Op eene reis, welke hij in 1721 naar *Weenen* ondernam, zag hij andermaal dien prins, die hem tot hoogstdeszelfs secretaris benoemde, welken post hij kort daarna verloor. Zijn verblijf in dat land boezemde het Fransche hof argwaan in, dat hem op zijne terugreize in 1723 in hechtenis nam; gedurende zes maanden werd hij in de citadel van *Straatsburg* opgesloten. De abt LENGLET wist nooit gebruik te maken, van de gelukkige omstandigheden, welke de fortuin hem aanbood, en van de vermogende beschermers, welke zijne verdiensten en diensten hem verwierven. Hij wilde vrij schrijven, denken, handelen en leven. Het hing van hem af, om zich aan den kardinaal PASSIONEÏ te verbinden, die hem naar *Rome* had willen lokken; of aan LE BLANC, minister van oorlog: hij sloeg al de partijen van de hand, welke hem werden voorgesteld. *Vrijheid, vrijheid!* dit was zijne spreuk. Deze afgekeerdheid van de slavernij strekte zich zelfs tot zijn uitwendig voorkomen uit. Hij was gewoonlijk vrij slecht gekleed, maar hij geloofde zulks niet. Desniettegenstaande ontving men hem met vermaak in verscheiden huizen, omdat hij veel vuur en bevalligheid des geestes, en vooral een bewonderenswaardig gehougen bezat. Deze natuur-gave boezemde hem den smaak voor geleerde werken in. Zijne geheele studie was op de verloopene eeuwen gevestigd; zelfs de gothische taal derzelve, nam hij ter harte. Hij wilde, zeide hij, zoowel in zijnen stijl als in zijne handelingen, een *vrije Galliër* (*franc Gaulois*) zijn: ook wordt men in eenige zijner werken in bekoring gebragt, om hem voor eenen geleerde der 16e eeuw, eerder dan voor eenen letterkundige der 18e te houden. Er heerscht in zijne aanteekeningen en beoordeelingen eene bijtende bedilzucht. Dit is hetgene, wat hem in zoo vele geschillen wikkelde met de heke-

laars zijner handschriften. Hij kon niet dulden, dat men eenen enkelen volzin van hem schrapte; mogt het gebeuren, dat men eene plaats doorhaalde, in welke hij belang stelde, laschte hij de zelve bij den druk steeds weder in. Tien tot twaalf malen is hij in den loop zijns levens in de *bastille* opgesloten: zulks was hem in zeker opzigt tot eene gewoonte geworden. Sedert verscheiden jaren legde hij zich op de scheikunde toe, en men beweert zelfs, dat hij den steen der wijzen zocht. Den ouderdom van 81 jaren bereikt hebbende, kwam hij op den 16 Januarij 1755, op eene zeer noodlottige wijze om het leven. Ten zes ure des avonds te huis gekomen zijnde, zette hij zich neder, om een nieuw werk te lezen, sliep daarbij in, en viel in het vuur. Zijne buren kwamen te laat toesnellen om hem te redden. Zijn hoofd was bijna geheel verbrand, toen men hem uit het vuur trok. De voornaamste vruchten zijner levendige, vruchtbare en onnaauwkeurige pen, zijn: 1.° een *Nieuw Testament* in het Latijn, met geschiedkundige en beoordeelende aanteekeningen verrijkt, die noch te lang, noch te kort, maar vrij duidelijk zijn, *Parijs*, 1703, 2 dl.n in 16.mo, in 1735, in hetzelfde formaat herdrukt. — 2.° Het *Rationarium temporum* van den geleerden PETAU, van 1631 tot 1701 voortgezet, 2 dl.n in 12.mo, *Parijs*, 1701. Deze uitgave is onnaauwkeurig, en hetgene, wat de abt LENGLET er heeft bijgevoegd, is in een vrij slecht Latijn. — 3.° *Commentaire etc.* (*Uitlegging van* DU PUY, *over de verhandeling van de vrijheden der Gallikaansche kerk*) door PETRUS PITHOU, 1715, 2 dl.n in 4.to: eene schoone en naauwkeurige uitgave. Dit werk ondervond groote tegenkantingen. — 4.° *Imitation etc.* (*Navolging van J. C., naar de oude oorspronkelijk Latijnsche uitgave*), *Amsterdam*, 1731, in 12.mo — 5.° *Arresta armorum cum commentariis* BENEDICTI CURTII, 1731, 2 dl.n in 12.mo Deze zeldzaam geworden uitgave is zeer schoon, de voorrede biedt zeldzame en belangrijke plaatsen aan. — 6.° *Réfutation etc.* (*Wederlegging der dwalingen van* SPINOSA), door FÉNÉLON, LAMI en BOULAINVILLIERS, 1731, in 12.mo — 7.° *OEuvres etc.* (*Werken van* CLEMENS, JOANNES *en* MICHAËL MAROT), *'s Gravenhage*, 1729, 4 dl.n in 4.to, eene meer prachtige dan nuttige uitgave, op het

schoonste papier, elke bladzijde in eenen rand; en in 6 dl.n in 12.mo, verre beneden de voorgaande uitgave, doch beide vol fouten. Van de verschillende stukken, die deze verzameling vergrooten, bieden eenige belangrijke en zeer juiste waarnemingen, de andere kwalijk geplaatste boerterijen, oneerbaarheden het laagste gemeen waardig, en hekelachtige uitvaringen aan, die eene voorbeeldige tuchtiging verdienden. De abt LENGLET hield zich schuil onder den naam van GORDON DE PERCEL. — 8.° *Satires etc.* (*Hekeldichten en andere werken van REGNIER*), 1733, gr. in 4.° eene uitgave, die even zeer aan de oogen behaagt, als zij aan het hart en aan den geest mishaagt. De abt LENGLET helderde eenen buitensporigen tekst, door nog buitensporiger aanteekeningen op. Hij had smaak voor alles wat tot de morsigste ontuchtigheden betrekking had. Men heeft hem (en niet geheel zonder grond) uitgaven toegeschreven van de *Aloysia sigea*, van het *Cabinet satirique* en van verscheiden andere schandelijkheden. — 9.° Eene *Uitgave* van den *Roman der roos*, met andere werken van JOANNES DE MEUN, *Parijs* (*Rouanen*), 1735, 3 dl.n, in 12.mo Men vindt er eene belangrijke voorrede in, en aanteekeningen, waarvan er vele algemeen, en bijgevolg nutteloos, eenige belagchelijk, andere ontuchtig zijn, en een zeer beknopt en zeer oppervlakkig *glossarium*. — Eene *uitgave* van CATULLUS, PROPERTIUS en TIBULLUS, wat de schoonheid en naauwkeurigheid betreft, met die van de ELZEVIRS gelijk staande, *Leijden* (*Parijs*), 1743, in 12.mo — 11.° Het 6.e dl. der *Memoriën van CONDÉ*, 1743, in 4.to, *Londen* (*Parijs*), schoone uitgave, maar vol van zulke levendige trekken, en stoute aanmerkingen, dat de uitgever derzelve, door een vrij lang verblijf in de *Bastille* er voor gestraft werd. — 12.° *Méthode etc.* (*Wijze om de geschiedenis te beoefenen, met eene naamlijst van de voornaamste geschiedschrijvers*), 12 dl.n in 12.mo, en 7 dl.n in 4.to; het beste werk hetwelk over dat onderwerp in de fransche taal bestaat. De schrijver ontwikkelt in hetzelve, de grondbeginselen en de orde, welke men volgen moet, om de geschiedenis op eene nuttige wijze te lezen; hij onderzoekt verscheiden belangrijke geschiedkundige punten; hij maakt de beste geschiedschrijvers bekend, en doet den titel hun-

ner werken, met geschied-, en letterkundige, critische, en meestal hekelachtige aanteekeningen vergezeld gaan. Dit werk zou hooger op prijs worden gesteld, indien de schrijver zijne naamlijst niet overladen had met zoo vele onbekende geschiedschrijvers, en indien hij er zich toe bepaald had, een werk van smaak veeleer dan eene compilatie te maken. De uitgave, van 1729 trok de aandacht van het ministerie tot zich, dat er een aantal verbeterblaadjes in liet plaatsen. De verzameling dezer afgekeurde stukken, maakt een vrij zwaar in 4.to deel uit, dat afzonderlijk en ter sluik voor eenen aanzienlijken prijs verkocht werd. Dit werk is in 1772, in 15 dl.n, in 12.mo, met vermeerderingen en zoogenaamde verbeteringen herdrukt, die op eene in het oogloopende wijze den stempel dragen van de verminking, welke de geschiedenis in dien tijd heeft ondergaan. — Behalve nog vele andere werken, die hem in de daad toebehooren, en waarvan de ontwikkeling al te breedvoerig is, schrijft men hem ook stukken toe, die niet van hem zijn, zoo als *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Heidensche wijsbegeerte*) die van Buvigny is.

† Lennep (Joannes Daniël van), in 1724 te *Leeuwarden* geboren, gaf in 1747 als een bewijs zijner vorderingen in de geleerde letteren, eene uitgave van het dichtstuk van Coluthus, in het licht, waarbij hij aanteekeningen voegde vol smaak, en eene sierlijke uitgezochte geleerdheid. In 1752, verkreeg hij den leerstoel der Grieksche en Latijnsche letterkunde aan de universiteit van *Groningen*, dien hij in 1768, met dien van *Franeker* verwisselde, alwaar hij Gijsbertus Koen opvolgde. Valckenaar, die zijn meester was geweest, en die eenige bladzijden aan zijne gedachtenis heeft toegewijd, zegt dat hij gedurende vijftien jaren te *Groningen* hoogleeraar, *Magna cum laude* is geweest. Men moet van dezen lof, door de vriendschap in de eerste oogenblikken van een smartelijk verlies toegezwaaid, welligt iets afdoen. Van Lennep was een zeer geleerd man, zijne werken bewijzen zulks; maar hij schijnt geen uitstekend hoogleeraar te zijn geweest. Een hoogleeraar, die te *Groningen* zijn ambtgenoot was geweest, zegt van hem: » Hij was een zeer beminnelijk man, en een door kundig geleerde; maar lessen te geven was voor

hem eene foltering. Hij reikhalsde altijd naar het begin der vacantiën, en zag met leedwezen het einde derzelve naderen. Met zulk eene gemoedsgesteltenis, die welligt het uitwerksel van zijn zwak en ziekelijk gestel was, viel het hem moeijelijk, hoe geleerd hij ook wezen mogt, om goede leerlingen te vormen; ook is er, met uitzondering van SCHEIDIUS, geen enkel beroemd man uit zijne school gekomen." En nog moet men opmerken, dat SCHEIDIUS voornamelijk bekend is als een ervaren kenner der Oostersche talen en oudheden. VAN LENNEP, aan wien de wankelbare staat zijner gezondheid het gebruik der wateren van *Aken* had noodzakelijk gemaakt, overleed aldaar den 6 Februarij 1771, zonder de laatste hand te hebben kunnen leggen aan eene uitgave der Brieven van PHALARIS, welke VALCKENAAR met de door hem nagelatene bouwstoffen ten einde bragt, waartoe N. G. SCHRÖDER de registers vervaardigde, en die eindelijk in 1777 in het licht verscheen. Deze uitgave strekt aan VAN LENNEP grootelijks tot eer, en schijnt ons toe deszelfs ware aanspraak op roem te zijn, voornamelijk na zijne *Aanmerkingen over de overeenstemming der Griekse taal*, en zijne *Griek-sche Woordgrondingen*, door SCHEIDIUS na zijnen dood in het licht gegeven, *Utrecht*, 1790, 3 dl.n, in 8.vo Ofschoon de leer der overeenstemming onder de pen van VAN LENNEP eene verkeerde uitbreiding heeft verkregen, zijn deze beide voortbrengselen echter zeer belangrijk en wezenlijk nuttig. VAN LENNEP had reeds in 1752, eenige zijner denkbeelden over dit onderwerp, in eene akademische verhandeling *over de overeenstemming der talen, door de overeenstemmende handelingen des geestes bewezen*, doen kennen. Eene andere akademische voorlezing van VAN LENNEP *over de verhevenheid van stijl in de schrijvers des Nieuwen Testaments* heeft van KLOTZ aanleiding gegeven tot eene strenge doch billijke critiek, welke men in het 2.e deel zijner *Acta litteraria* kan vinden.

† LENNEP (CORNELIS VAN), in 1751 te *Haarlem* geboren, was van zijne vroegste jeugd af met de uitmuntendste geestvermogens begaafd, en genoot daarbij de voordeelen eener beschaafde opvoeding. Zich tot het ontvangen van het akademische onderwijs voorbereid hebbende, hoorde hij te *Leijden* de lessen van verscheidene hoogleeraren: van RUHNKE-

nius over de latijnsche letterkunde, van PESTEL over het Nederlandsche regt en over de staatkundige historie; van VOORDA over het Romeinsche regt, en van LULOFS over de sterrekunde. Gedurende zijne academische letteroefeningen verloor hij zijnen vader DAVID VAN LENNEP, raad in de vroedschap en schepen van *Haarlem*, en werd meester van aanzienlijke bezittingen, waarvan hij zulk een gebruik maakte, als ook aan eenen meer gevorderden leeftijd tot eer verstrekt zoude hebben. Te *Amsterdam*, werwaarts hij zich met er woon begeven had, geraakte hij spoedig in kennis met geleerde mannen, waaronder JERONIMO DE BOSCH weldra zijn bijzondere vriend werd, hetgeen voor hem den weg baande om met den beroemden hoogleeraar BURMAN, alsmede met andere beminnaars en beoefenaars der fraaije letteren, bekend te worden. In 1733 huwde hij aan mejufvrouw CORNELIA HENRIETTA VAN DE POLL, uit welk huwelijk, behalve twee dochters, waarvan eene in haar 22 jaar stierf, twee zoons, DAVID JACOBUS en CORNELIUS SYLVIUS VAN LENNEP verwekt werden. Het kan niemand bevreemden, dat een man als VAN LENNEP, wiens kunde en werkzaamheid zoo algemeen bekend waren, en die bovendien in de achting en het vertrouwen zijner medeburgeren deelde, gedurende omtrent veertig jaren in onderscheidene eerposten, nu eens tot zijn genoegen, dan eens tegen zijnen wil, geplaatst werd. Op het laatst van 1787 werd hij van zijne posten van raad en schepen der stad *Amsterdam* ontzet; doch na de omwenteling van 1795 tot afgevaardigde van de burgerij der stad, ter vergadering van de provisionele representanten van *Holland*, benoemd, en vervolgens tot lid der eerste en tweede nationale Vergadering verkozen. Na den 22 Januarij 1798 nam hij echter zijn ontslag en bleef buiten bediening tot in den herfst van dat jaar, toen hij als lid der tweede kamer van het vertegenwoordigend ligchaam optrad, in welke betrekking hij bleef tot in 1801, toen deze vergadering door een wetgevend ligchaam vervangen werd, waarin hij almede werd verkozen. Twee jaren later kreeg hij zitting in den nieuw benoemden raad te *Amsterdam*, en werd in 1808 door Koning LODEWIJK tot vroedschap dier stad, en nog kort vóór zijnen dood tot lid van het Sijndikaat aangesteld;

toch onder al deze en andere posten was er geen, dien hij in de laatste jaren zijn levens met meer genoegen waarnam, dan dien van het Atheneum en de Latijnsche scholen in gemelde stad. VAN LENNEP bleef, onder zijne menigvuldige ambtsbezigheden, met eenen voorbeeldigen ijver werkzaam tot nut van alle letterkundige genootschappen, waartoe hij in eenige betrekking stond, en in welke hij een groot aantal belangrijke verhandelingen en dichtstukken voorlas. Een vlijtig en naauwkeurig beschouwer der natuur zijnde, kwam hij zelden van eene wandeling terug, zonder het een of ander belangrijks gevonden en opgemerkt te hebben. Hij bezat eene fraaije verzameling van uitlandsche, maar vooral inlandsche kapellen, welke laatste hij meestal zelf gevangen, of ook wel door al de verwisselingen, van het ei tot den vlinder, zorgvuldig opgekweekt had; hetgeen hem in staat stelde, om het werk over de Nederlandsche insekten, bij den boekhandelaar SEPP te *Amsterdam* uitgegeven, met vele en gewigtige bijdragen te verrijken. Meestal gezondheid en sterkte van ligchaam genietende, kon hij zijne bezigheden en nasporingen onafgebroken voortzetten. Hij bezat een onbegrijpelijk sterk geheugen, gepaard met een fijn en scherp oordeel, en eenen ongemeen helderen en vluggen geest; was welwillend jegens alle menschen, zelfs die verre beneden hem gerekend werden, een teeder echtgenoot, een liefderijk vader en een gulhartig vriend.

* LENNOX (CHARLOTTE), eene schrijfster, te *New-York*, in 1720 geboren. Zij kwam in den ouderdom van 15 jaren in *Engeland*, en hare verbindtenissen met JOHNSON boezemden haar smaak voor de letteren in. Het is onbekend omtrent welken tijd zij met den heer LENNOX in den echt trad, en welk het beroep van haren echtgenoot was. De werken, welke zij in het licht gaf, maakten bijna alle veel opgang. De voornaamste zijn: 1.° *De vrouwelijke Don-Quichot*, 1752. — 2.° *De Helden van SHAKESPEARE* of *SHAKESPEARE opgehelderd*, 1753 — 1754, 3 dl.n in 12.mo, waarin de schrijfster de geschiedenissen of vertelsels opgeeft, waaruit de Engelsche treurspeldichters het onderwerp zijner stukken geput heeft. — 3.° *Memoriën van HENRIETTE STUART*, 1751. — 4.° *Memoriën der Hertogin van BERRY*. — 5.° Verscheiden *Blijspelen*, zoo

als *de Zuster, de oude Stads Gewoonte.* — 6.° Eene *Vertaling* in het Engelsch der *Memoriën van* SULLY. — 7.° Eene *Vertaling* van het Grieksch tooneel van pater BRUMOIS. Ondanks den opgang harer werken, overleed CHARLOTTE LENNOX den 4 Januarij 1804, in een aan de behoeftigheid grenzenden staat.

* LENOIR (NICOLAAS), een bouwkunstenaar, in 1726 geboren, was de kweekeling van BLONDEL, behaalde den grooten uitgeloofden prijs bij de akademie van *Parijs*, en werd door het Fransch bestuur naar de school van *Rome* gezonden. Hij verbleef er verscheiden jaren, beoefende er de schoone voorbeelden der oudheid, zoo zorgvuldig, dat zijne makkers hem *de Romein* noemde. Even gelijk alle kunstenaars, bij welke de verbeeldingskracht de overhand heeft, is LENOIR altijd gelukkig in zijne zamenstellingen; maar aan de bijzonderheden ontbreekt naauwkeurigheid. Hij heeft zich eenen bijzonderen stijl geschapen, die enkel aan hem eigen is. Zijne ongedwongenheid was buitengemeen. Na het afbranden der *Opera*, in het *Palais Royal*, schetste, teekende en rigtte hij in vijftig dagen *de zaal der poort Saint-Martin* op *Parijs* heeft hem verscheiden zijner gebouwen en geheele straten te danken, die zeer tot de verfraaijing dier stad hebben bijgedragen. Zijn naam is gegeven aan eene der straten, welke op de markt van *Beauvais* uitloopen, en die volgens zijn plan, en onder zijn opzigt is aangelegd. LENOIR overleed te *Parijs*, den 30 Junij 1810.

LENONCOURT (ROBERT DE), uit een der oudste huizen van *Lotharingen*, werd aartsbisschop van *Reims*. Hij onderscheidde zich zoo zeer door zijne uitstekende deugd, en door zijne liefdadigheid, dat hij den titel van *Vader der armen* verwierf. Hij zalfde koning FRANCISCUS I. in 1515, en overleed in den geur van heiligheid in 1531.

LENONCOURT (ROBERT DE), neef van den voorgaande, was bisschop van *Châlons-sur-Marne*, en later van *Metz*. PAULUS III. had hem in 1538 tot kardinaal bevorderd. LENONCOURT was ook aartsbisschop van *Embrun*, *Arles*, enz. Hij overleed te *Charité-sur-Loire* in 1561, Nadat de Hugenooten in het volgende jaar die stad hadden ingenomen, dreven zij hunne woede zoo ver, dat zij zijn

graf openden en er zijn lijk uit haalden. Hij was bij vier conclaven, ter verheffing van JULIUS IV, van MARCELLUS II, van PAULUS IV en van PIUS IV, tegenwoordig.

LENONCOURT (PHILIPPUS DE) neef van den voorgaande, kardinaal en aartsbisschop van *Reims*, verwierf de achting en het vertrouwen van HENDRIK III en HENDRIK IV, en van Paus SIXTUS V. Hij overleed te *Rome*, in 1591, in den ouderdom van 65 jaren. Hij was een even zoo verstandig als godsdienstig man.

LENOSTRE. — Zie NOSTRE.

LENS of LENSEI (ARNOLD DE), LENSÆUS werd in het dorp *Bel-OEil*, bij *Ath* in *Henegouwen* geboren. Na eene reis door de *Nederlanden* gedaan te hebben, begaf hij zich naar *Moskovië*, alwaar hij lijfarts van den czar werd, en kwam te *Moskau* om het leven, toen die stad in 1575 door de Tartaren verbrand werd. Wij hebben van hem eene Inleiding tot de grondbeginselen van EUCLIDES, te *Antwerpen*, onder dezen titel gedrukt: *Isagoge in geometrica Elementa* EUCLIDIS.

LENS (JOANNES DE), broeder van den voorgaande, kanonik van *Doornik*, en hoogleeraar der godgeleerdheid te *Leuven*, te *Bailleul*, in de Belgische provincie *Henegouwen*, in 1541 geboren, overleed in 1593. Hij heeft verscheiden tijdschriften nagelaten. Hij was een dergenen, die in 1588, de censuur der universiteit van *Leuven* zamenstelde, tegen LESSIUS (zie dat art.) over de leer *der genade*. Hij onderscheidde zich op eene nog roemrijker wijze tegen BAIUS, en schreef op last van de godgeleerde faculteit, een formulier van leer, strijdig met de van dien nieuwigheidsprediker veroordeelde stellingen.

* LENS (ANDREAS CORNELIS), een Belgische schilder, te *Antwerpen* den 31 Maart 1739 geboren, beoefende zijne kunst in zijn vaderland en te *Rome*. Tot onderwijzer in de teekenkunde bij de akademie zijner geboorteplaats benoemd, vormde hij een aantal goede kweekelingen, en droeg op eene vermogende wijze bij, tot de vorderingen der schilderkunde in *België*. Hij verkreeg dat de schilders niet zoo als tot dusverre aan de gilderegten onderworpen waren, en dat de schoone kunsten niet met de beroeps-gilden werden gelijk gesteld. Keizer JOZEF II. deed hem de

schitterendste aanbiedingen, om hem naar *Weenen* te lokken, maar de zucht, om in zijn vaderland te blijven, deed hem zulks hardnekkiglijk weigeren. Desniettegenstaande verliet hij *Antwerpen* in 1781, en begaf zich naar *Brussel*, alwaar hij in den echt trad, en tot aan zijnen dood verbleef, die den 30 Maart 1822 plaats had. Hij vervaardigde een aantal groote schilderijen, die in de verschillende gewesten van *Europa*, en voornamelijk in *Engeland* verspreid zijn. Zijne meest geachte werken zijn verscheiden schilderijen, die de kerk van *Lier* versieren, en waarvan de onderwerpen uit de H. Schrift ontleend zijn, verscheiden andere *Schilderijen* voor de Magdalena-Kerk te *Gend*, waartoe de onderwerpen uit de geschiedenis dier Heilige ontleend zijn; eene *Boodschap des Engels*, voor de St. Michiels-Kerk, te *Gend;* eenige schilderijen, verschillende onderwerpen uit de fabelleer voorstellende, die naar *Weenen* zijn overgebragt; schilderijen op natte kalk, die de zaal van een huis te *Brussel* versieren. In het algemeen onderscheiden zich al zijne stukken door de bevalligheid, de eenvoudigheid en eene zekere zachtheid in het koloriet. Men heeft hem daarenboven te danken: *Le Costume etc.* (*De Kleederdragt*, of *Proeve over de kleedingen en gebruiken van verscheiden volken der oudheid, door de gedenkstukken bewezen*), *Luik*, 1770, in 8.vo met 57 platen; nieuwe uitgave, herzien door G. A. Martin, *Dresden*, 1785, in 4.to — 2.o *Du Bon gôut etc.* (*Over den goeden smaak of over de schoonheid der schilderkunde in al hare deelen beschouwd*), *Brussel*, 1811, in 8.vo

Lentulus-Getulicus (Cneïus), uit eene beroemde en oude consulaire familie, werd in het jaar 26 na J. C. tot de waardigheid van consul verheven. Hij was landvoogd in *Germanië*, toen Sejanus te *Rome* vermoord werd. Hij werd beschuldigd, als het oogmerk te hebben gehad, om zijne dochter aan den zoon van dien staatsdienaar ten huwelijk te hebben willen geven. Lentulus verdedigde zich dienaangaande in zulk eenen welsprekenden brief, dat hij aan het hem bedreigende gevaar ontsnapte, en zijnen aanklager deed verbannen; maar nadat de toegenegenheid der soldaten van Lentulus later aan Tiberius argwaan had ingeboezemd, liet die vorst hem ten dood brengen.

In het *leven van* CALIGULA spreekt SUETONIUS over eene *geschiedenis* door dien consul geschreven. Ook zegt MARTIALIS in de voorrede van het eerste boek zijner *Puntdichten*, dat hij een dichter was. — Een raadsheer van denzelfden naam werd ten dood gebragt, wijl hij deel had genomen aan de zamenzwering van CATILINA.

LENTULUS (SCIPIO), een Napolitaan, in de 16.e eeuw geboren, nam de wijk naar het *Graauwbunderland*, alwaar hij het calvinismus omhelsde, en te *Chiavenne* de predikdienst waarnam. Hij is bekend door zijn *verdedigschrift* van een edikt van het Graauwbunder verbond, tegen de aanhangers van het arianismus, in 8.vo, 1570; en door eene *Italiaansche spraakkunst*, te *Geneve* in 1568 in het licht gegeven. Bij gelegenheid van zijn *verdedigschrift* merkt BAYLE aan, » dat de afvalligen eenen grooten ijver ten toon spreiden voor de godsdienst, welke zij omhelsd hebben, en dat, ofschoon zij grootelijks verdraagzaamheid behoeven, zeer onverdraagzaam zijn." Dit *verdedigschrift* stelt daarenboven de ongerijmdheid der protestanten in het daglicht, die zich tegen le Arianen verheffen, na zelf het juk der kerk te hebben afgeschud. Want, indien de protestanten regt hebben, om zich aan de H. Schrift te houden, en dezelve zelfs door den *privaat geest* te verklaren, waarom zouden dan de arianen niet hetzelfde voorregt hebben? En indien men op eene willekeurige wijze, tegen het gezag der kerk, de overlevering en de heilige oud-vaders, de woorden der H. Schrift betrekkelijk de wezenlijke tegenwoordigheid, kan verklaren, waarom zou men dan dezelfde vrijheid niet gebruiken ten opzigte van de woorden, welke de Godheid van J. C. betreffen? Men kan dit onderwerp met even zoo veel kracht als duidelijkheid ontwikkeld vinden, in eene beknopte verhandeling van den Jesuit KAPRINAY, tegen de calvinisten van *Hongarije* in het licht gegeven: *Vel CHRISTUS est in Eucharistia, vel non est Deus.* Men vindt hetzelve ook zeer bondig verhandeld in de *perpétuité de la foi.* 1 dl. blz. 47-50 enz. (Zie SERVET, MELANCHTHON, VORSTIUS-KOENRAAD).

LEO (*Heilige*), bijgenaamd *de Groote*, eerste Paus van dien naam, werd volgens sommigen te *Romè*, en volgens anderen in *Toskanen* geboren. Men weet niets bijzonders uit zijne eerste jaren.

De heilige Paussen CELESTINUS I en SIXTUS III, maakten gebruik van zijne dienst in de gewigtigste en neteligste zaken, zelfs toen hij nog maar diaken was. Na den dood van den laatsgenoemden Opperpriester, in 440, werd hij door de geestelijkheid van *Rome* op den H. Stoel verheven. Het volk vernam zijne verheffing met gejuich, en zag hem met bewondering op den pauselijken troon. LEO ging door zijne standvastigheid, den voortgang der ketters te keer, en bragt er door zijne zachtmoedigheid velen tot het geloof terug. Nadat hij te *Rome* een aanmerkelijk getal manicheërs had ontdekt, liet hij een geregtelijk en openbaar onderzoek tegen hen in het werk stellen, bragt de duistere schandelijkheden hunner geheimen aan den dag, en leverde de hardnekkigsten aan den wereldlijken arm over. Hij wapende zich met denzelfden moed tegen de pelagianen en de priscillianisten, en roeide de overblijfsels dier ketters in *Italië* geheel en al uit. Zijn niet minder vurige ijver tegen de eutychianen, bewoog hem, om door zijne legaten tegen de handelingen van den *roof van Efeze* te protesteren, alwaar in 449 de dwaling als waarheid was aangenomen. Nadat keizer MARCIANUS, op verzoek van LEO, in 451, te *Chalcedonië*, eene algemeene kerkvergadering had beroepen, zond de H. LEO vier legaten derwaarts, om in dezelve voortezitten. De 2.e zitting werd aangewend tot het lezen van eenen brief van den H. Paus aan FLAVIANUS, patriarch van *Konstantinopel*, in welken hij op eene bewonderenswaardige wijze de leer der Catholijke Kerk betrekkelijk de menschwording ontwikkelt. De kerkvergadering zwaaide hem al den lof toe, welken hij verdiende. De dwaling werd verbannen, en de waarheid nam hare plaats in. Terwijl men deze kerkvergadering in het Oosten hield, verwoestte ATTILA het Westen, en naderde *Rome*, om hetzelve in brand te steken. Keizer VALENTINIANUS, verkoos den H. LEO, om dien verschrikkelijken krijgsman te beteugelen, en om voorstellen tot den vrede te doen. De opperpriester sprak hem met zoo vele majesteit, zachtheid en welsprekendheid, dat hij in zijne wreede inborst verzachtte. Deze barbaarsche koning verliet *Italie* en stak weder den *Donau* over, in zijn hart vriendschap, eerbied en bewondering voor den Room-

opperpriester medenemende, GENSERIK deed, wat ATTILA niet gedaan had. Hij overrompelde *Rome* in 465, en gaf het aan de plundering ter prooi: zijne troepen plunderden de stad gedurende 14 dagen, met eene ongehoorde woede. Alles, wat de H. LEO kon verkrijgen, was dat men noch moord, noch brandstichtingen zou begaan, en dat men de drie voornaamste hoofdkerken van *Rome* door KONSTANTIJN met heerlijke geschenken verrijkt, onaangeroerd zou laten. Terwijl de beroemde opperpriester voor de geestelijke goederen waakte, verloor hij de tijdelijke belangen der volken niet uit het oog, en overleed in 461, den roem van eenen Heilige, en grooten man nalatende. Zijn Pausschap brengt op eene bijzondere wijze diegene in verlegenheid, welke het groote gezag der Paussen aan de valsche decretaliën toeschrijven. Nooit werd de Stoel van *Rome* meer geëerbiedigd, noch hadden zijne besluiten meer kracht, dan onder Paus LEO (Zie GREGORIUS *de Groote*, INNOCENTIUS I, ISIDORUS MERCATOR, LUTHER, PETRUS *Heilige* —). Hij is de eerste paus van wien er een volledig werk bestaat. Er blijven ons van hem over 96 *leerreden*, en 141 *brieven*. Verscheiden geleerden schrijven hem ook de werken toe: *Over de roeping der Heidenen*, en *Brief aan* DEMETRIADES: maar Paus GELASIUS, die op het einde dier eeuw leefde, haalt deze boeken aan, als zijnde van eenen Kerkvader, zonder dezelve aan den H. LEO toeteschrijven; sommigen, waaronder zich de abt ANTHELMI bevindt, schrijven dezelve aan den heiligen PROSPERUS toe, maar de stijl is voor dit gevoelen niet gunstig, want dezelve is werkelijk die van den H. LEO, een beschaafde, vloeijende, woordenrijke en zuivere stijl, vol waardigheid en kracht. Al zijne volzinnen hebben eene zekere klankmaat, die verrast zonder te mishagen. Hij is doorzaaid met welgekozene bijnamen, en gelukkige tegenzinnen, die echter al te talrijk zijn. Pater QUESNEL heeft eene uitgave der werken van dezen heiligen Kerkvader geleverd, *Parijs*, 1675, 2 dl.n in 4.to, *Lyon*, 1700, in fol. BALUZIUS, ANTHELMI, JOANNES SALINAS en *dom* CONSTANT hebben aan pater QUESNEL een aantal vervalschingen verweten: hij schijnt het zich tot eene taak te hebben gesteld, om op meer dan eene plaats den indruk van het Pauselijk gezag te verzwakken, dat in de werken van den H. LEO, sterker dan in die

van latere Paussen uitschijnt, zoo als zelfs CASAUBONIUS zulks heeft opgemerkt. Men wil zelfs, dat pater QUESNEL, belang hebbende, om het Hoofd der Kerk te verzwakken, deze vertaling heeft ondernomen. De *werken van den H. LEO* zijn op nieuw uitgegeven te *Rome*, in 1733, 2 dl.n, in fol. door Pater CACCIARI, een' karmeliet, en te *Venetië* in 1753, door de heeren BALLARINI; beide uitgaven, zijn in 3 dl.n in fol. Pater CACCIARI heeft eene nieuwe uitgave, met *exercitationes in opera sancti LEONIS*, in fol. in het licht gegeven, 1751—1755. Dit zijn verhandelingen, in eenen ongekunstelden doch zeer zaakrijken stijl. [De abt GUILLON heeft in zijne *Bibliothèque choisie des Pères de l'Église Grecque et Latine*, eene door de sierlijkheid zijner vertaling (in het Fransch) en door den smaak die de keuze der stukken bestuurd heeft, voortreffelijke ontleding van de *leerreden* van den *Grooten* LEO geleverd]. Pater MAIMBOURG heeft de gebeschiedenis van zijn Pausschap beschreven, in 4.to, of 2 dl.n in 12.mo — Zie HILARIUS van *Arles* — *heilige*. — [De Kerk viert de gedachtenis van dezen heiligen Paus den 11 April].

LEO II (*Heilige*), een Sicilianer, in 682, de opvolger van Paus AGATHO, zond in het volgende jaar den subdiaken KONSTANTIJN in hoedanigheid van legaat naar *Konstantinopel*. Hij belastte hem met eenen brief voor den keizer, in welken hij, op gezag van den heiligen PETRUS, de uitspraak van het 6.e algemeene Concilie bevestigde en over THEODORUS PHARANUS, CYRUS van *Alexandrië*, SERGIUS, PYRRHUS, PAULUS en PETRUS van *Konstantinopel*, MACARIUS, STEPHANUS en POLYCHRONUS, en zelfs over Paus HONORIUS den ban uitsprak, » wijl, zoo als hij zich daarover in eenen brief aan de Bisschoppen van *Spanje* verklaart, HONORIUS, de vlam der kettersche leer, in hare geboorte niet heeft uitgedoofd, zoo als zulks aan zijnen stoel betaamde." (Zie HONORIUS.) Hij overleed omtrent het midden van het jaar 683, na den herdersstaf, met even zoo vele onverschrokkenheid als wijsheid gevoerd te hebben. Hij stelde de *vrede-kus* bij de Mis, en de *besproeijing* des volks *met wijwater*, in, verbeterde het Gregoriaansch gezang, en vervaardigde verscheiden lofzangen voor de Kerkdiensten. Men schrijft hem vier *Brieven* toe, welke BARONIUS als ondergeschoven beschouwt,

De Kerk viert zijn feest op den 28 Junij.

LEO III, een Romein, beklom den stoel van den H. PETRUS, na ADRIANUS I, den 26 December 795. Een zijner eerste stappen was, het zenden van legaten aan KAREL *den Groote*, belast om aan dien vorst de sleutels der hoofdkerk van den H. PETRUS, en den standaard der stad *Rome* aan te bieden, hem verzoekende, van eenen Heer aftezenden om den eed van trouw van de Romeinen te ontvangen. Kort daarna werd er eene zamenzwering tegen LEO gesmeed. Dezelve barstte uit in 799, op den feestdag van den H. MARCUS. De deken PASCHALIS, en CAMPULUS, schatmeester, beide neven van den vorigen Paus, dien zij niet hadden kunnen opvolgen, waren aan het hoofd. Na den Paus, terwijl hij zich te paard van het paleis van *Lateranen*, naar de processie der Groote litanie begaf, met eene bende booswichten omsingeld te hebben, wierpen zij hem op den grond, mishandelden hem met woede, en stelden alle pogingen in het werk, om hem de tong en de oogen uit te rukken. Van de straat werd hij in het klooster van den H. SILVESTER gesleept, alwaar zij hunne wreedheden herhaalden, om zich te verzekeren, dat hij nimmer, noch van het gezigt, noch van de spraak gebruik zoude maken. Hij verloor echter noch het een, noch het andere; hetwelk de schrijvers en de aanzienlijkste personen van dien tijd als een wonder beschouwden. In den nacht kwam men hem te hulp. ALBINUS, zijn kamerheer, en eenige lieden, namen hem uit het klooster weg, lieten hem langs den stadsmuur neder, en geleidden hem naar *Frankrijk* bij KAREL *den Groote*. Deze vorst gaf hem een krijgsgeleide, om naar *Italië* terug te keeren. Als in zegepraal keerde hij in *Rome* terug, te midden van al de orden der stad, die hem met banieren te gemoet kwamen. KAREL *de Groote* begaf zich in 800 naar *Italië*, de Paus kroonde hem aldaar op Kersdag van hetzelfde jaar tot keizer van het Westen, en verkreeg van hem genade voor PASCHALIS en CAMPULUS, welke die vorst ten dood had veroordeeld. Toen de vijanden van LEO, na den dood van KAREL *den Groote*, andermaal tegen hem hadden zamengespannen, liet hij in 815, aan verscheiden derzelve de doodstraf voltrekken. Hij overleed den 11 Junij 816, als een staatkundig Opperpriester beschouwd. Men

heeft van hem dertien *brieven*, *Helmstadt*, 1655, in 4.to Men schrijft hem ten onregte toe *Enchiridion Leonis Papæ*, een gebedenboekje, bevattende de zeven Boet-Psalmen en verschillende raadselachtige gebeden, waarin de *alchimisten* belang stellen, en dat om deze reden door de liefhebbers gezocht wordt. Hetzelve is gedrukt te *Lyon* in 1601 en 1602, in 24.mo, en te *Mentz*, in 1633. Maar de meest gezochte uitgave is die van *Rome*, 1525, in 24.mo; en na deze is de beste, die van *Lyon*, 1584, mede in 24.mo.

Leo IV (*Heilige*), een Romein, tot paus verkozen den 13 April 847, na Sergius II, overleed in den geur van heiligheid, den 27 Julij 855. Door zijnen moed en door zijne deugden strekte hij der pauselijke waardigheid tot sieraad. Hij had de smart van de Sarracenen voor de poorten van *Rome* te zien, op het punt om van de hoofdstad der Christenheid een Mahometaansch vlek te maken. De keizers van het Oosten en die van het Westen, schenen hem verlaten te hebben. Leo IV, een grooter man dan zij, nam in dat gevaar het gezag aan van eenen souverein, van eenen vader, die zijne kinderen verdedigt. Hij gebruikte de schatten der kerk, om de muren te herstellen, om torens op te rigten, om ketenen over den *Tiber* te spannen. Hij wapende de krijgsmagt op zijne kosten; hij spoorde de inwoners van *Napels* en van *Gaëta* aan, om de kusten en de haven van *Ostia* te komen verdedigen; hij onderzocht zelf al de posten, en ontving de Sarracenen bij hunne landing, niet in de uitrusting van eenen krijgsman, maar als een opperpriester, die een Christenvolk vermaande, en als een koning, die voor de veiligheid zijner onderdanen waakte. Hij was een geboren Romein. » De moed van de eerste tijdvakken der republiek, (zegt de schrijver van de *Algemeene geschiedenis*), herleefde in hem, in eenen tijd van lafhartig- en bedorvenheid." Zijn moed en zijne zorgvuldigheid werden ondersteund. De Sarracenen werden bij hunne landing op eene moedige wijze ontvangen; en nadat de storm de helft hunner schepen vernield had, werd een gedeelte dier aan de schipbreuk ontsnapte veroveraars in kluisters geklonken. De paus maakte zijne overwinning nuttig, door dezelfde handen, welke tot de vernieling van *Rome* bestemd waren, aan de ver-

sterking der vestingwerken, en aan de verfraaijing dier stad te doen arbeiden. Hij sloot daarna den geheelen *Vatikaansehen berg* in eenen muur in, alwaar hij een nieuw wijk vormde, dat de naam van *Leo-Stad* aannam. Hij legde zich sterk toe op de verbetering der zeden en op de herstelling der kerktucht, hield te dien einde in *Rome* in 853 eene kerkvergadering, en, om een voorbeeld te geven, zette hij ANASTASIUS, kardinaal-priester van den H. MARCELLUS af, wijl hij zijn verblijf in zijne parochie niet gehouden had. Dit is dezelfde ANASTASIUS, welke aan BENEDICTUS III de pauselijke waardigheid betwistte. Er bestaat van LEO IV eene *Homilie*, aan de bisschoppen en pastoors gerigt, en handelende over hunne pligten. Dezelve is door pater LABBE in het licht gegeven en komt voor in het *Pontificale Romanum*. Vijf dagen na zijnen dood werd BENEDICTUS III tot paus verkozen: hetwelk het fabelachtige sprookje dergenen krachteloos maakt, die het gewaande bestuur der *pausin* JOANNA, tusschen deze beide opperpriesters hebben geplaatst. — Zie BENEDICTUS III en JOANNES VII.

LEO V, te *Andrea* geboren, volgde in 903, paus BENEDICTUS IV op. Hij werd omtrent eene maand daarna, door CHRISTOPHORUS, die zich van zijnen stoel meester maakte, verdreven en gevangen gezet. LEO overleed den 6 December deszelfden jaars van verdriet in de gevangenis.

LEO VI, een Romein, volgde den 6 Julij 928, paus JOANNES X op, en overleed in het begin van Februarij 929. Sommigen beweren, dat hij een *ingedrongene* was, door de vijanden van JOANNES X, op den heiligen stoel geplaatst. STEPHANUS VII was zijn opvolger.

LEO VII, een Romein, werd in 936, na den dood van JOANNES XI tot paus verkozen, en nam deze waardigheid niet dan met tegenzin aan. Hij legde in zijn gedrag veel ijver en godsvrucht aan den dag, en overleed in 939. In verscheiden naamlijsten wordt hij LEO VI genoemd. Hij had STEPHANUS VIII tot opvolger. Er bestaat van hem een *brief* aan HUGO, abt van *Tours*, voorkomende in het *Spicilegium* van dom D'ACHERY. Dezelve is een bewijs van zijnen ijver voor de kloostertucht.

LEO VIII, werd na de afzetting van JOANNES XII, den

6 December 963, op gezag van keizer OTTO tot paus verkozen. FLEURY spreekt over hem, als over eenen wettigen paus; maar BARONIUS en pater PAGI, noemen hem eenen *ingedrongene* en onwettigen paus. Voorts was het de groote regtschapenheid van LEO, die de stemmen te zijnen voordeele deed overhellen; en ofschoon men hem bij het leven van JOANNES XII als op eene niet canonieke wijze verkozen kan beschouwen, belet echter niets, dat hij na den dood van dien paus als wettig opperpriester kan worden beschouwd, vooral nadat BENEDICTUS V, als opvolger van JOANNES verkozen, om de ergenis te doen ophouden, zich zijne eigene afzetting, ofschoon onbillijk, had laten welgevallen. Door eindelijk LEO VIII in den rang der wettige paussen te plaatsen, doet men niets anders, dan al de ouden te volgen, welke hem die eer hebben toegekend. Hij overleed in de maand April 965, en op den 5 Julij van dat jaar werd JOANNES XIII, na den dood dier beide opperpriesters als paus verkozen.

LEO IX (*Heilige*), vroeger BRUNO genaamd, zoon van den graaf van *Egesheim*, den 21 Junij 1002 in den *Elzas* geboren, ging in 1049 van den bisschoppelijken stoel van *Toul* tot dien van *Rome* over, en wel door den invloed van keizer HENDRIK III, zijnen neef, die hem te *Worms* door de bisschoppen, de grooten des rijks en de legaten der Roomsche kerk deed verkiezen. Tegen wil en dank tot de pauselijke waardigheid verheven, vertrok hij in het pelgrimsgewaad naar *Rome*, en nam het pauselijke niet aan, dan toen de vreugde-kreten van het Romeinsche volk, hem bewogen hadden de driedubbele kroon te aanvaarden. De nieuwe opperpriester beriep kerkvergaderingen, in *Italië*, in *Frankrijk* en in *Duitschland*, hetzij om in het kwade te voorzien, hetzij om het goede te bevorderen. In 1050, hield hij te *Rome* eene kerkvergadering, waarin de dwalingen van BERENGARIUS over de Eucharistie veroordeeld werden. De *simonie* en de veelwijverij waren toenmaals de beide wreedste plagen der kerk; maar de gestrenge waakzaamheid, met welke de opperpriesters dezelve afweerden, bewijst genoegzaam, dat het kwaad noch algemeen noch toegelaten was. In eene in 1051, in *Rome* gehoudene kerkvergadering, vaardigde LEO een besluit uit: » dat

de vrouwen, die zich binnen *Rome* aan priesters zouden hebben overgegeven, voortaan in het paleis van *Lateranen* als slaven zouden worden verkocht." Het is onder zijn bestuur, dat de scheuring der Grieken, waartoe PHOTIUS de eerste grondslagen had gelegd, door de schriften van MICHAËL CERULARIUS, losbarstte. LEO wederlegde op eene bondige wijze deze schriften, en vervaardigde een schoon *verdedigschrift*, van de tucht, door de Latijnen in acht genomen. In 1053 trok hij naar *Duitschland*, om hulp tegen de Noormannen in te roepen; hij verkreeg dezelve. Zich tegen de barbaren gewapend hebbende, werd hij bij *Benevento*, dat onder zijn bestuur, door keizer HENDRIK III aan den heiligen stoel gegeven was, geslagen en gevangen genomen. Na een jaar in de gevangenis te hebben doorgebragt, werd hij door zijne overwinnaars naar *Rome* gebragt, en overleed den 19 April 1054. Hij had den tijd zijner gevangenschap in boetdoeningen doorgebragt. De aartsdiaken WIBERTUS heeft zijn *leven* in het Latijn beschreven, hetwelk door pater SIRMOND is in het licht gegeven, *Parijs*, 1615, in 8.vo Men heeft van dezen heiligen opperpriester, *leerreden*, in de werken van den H. LEO, *brieven* in de conciliën van pater LABBE, en een *leven van den heiligen HIDULPHUS*, in de *Thes. anecdot.* van *dom* MARTENNE.

LEO X (JOANNES, en niet JULIANUS DE MEDICIS), zoon van LAURENTIUS DE MEDICIS, werd den 11 December 1775, te *Florence* geboren; in den ouderdom van 14 jaren, door INNOCENTIUS VIII, tot kardinaal benoemd, werd hij later legaat van JULIUS II. Hij oefende die waardigheid uit bij den slag van *Ravenna*, door de Franschen in 1512 gewonnen, en werd aldaar gevangen genomen. De soldaten, in wier handen hij was gevallen, door zijn bevallig uiterlijke en door zijne welsprekendheid bekoord, vraagden hem nederig om vergeving, van hem te hebben durven gevangen nemen. Na den dood van JULIUS II werd hij den 5 Maart 1513 tot paus verkozen. LEO X deed zijnen intogt in *Rome* op den 11 April, denzelfden dag, waarop hij het vorige jaar gevangen was genomen, en op hetzelfde paard gezeten. Deze opperpriester had de schitterendste opvoeding ontvangen: ANGELO POLITIANUS en DEMETRIUS CHALCONDYLUS waren zijne meesters geweest. Zijne familie was die der

schoone kunsten; zij verzamelde de bouwvallen der door de Turksche barbaarschheid uit *Konstantinopel* verdrevene letteren, en verdiende dat deze eeuw, *de eeuw der Medicissen* genoemd werd. Leo X paarde met den fijnsten smaak, den uitgezochtsten ijver. Volgens sommige schrijvers, leefde de nieuwe opperpriester als een wellustig vorst; maar Paulus Jovius, die hem voor het overige niet zeer gunstig is, geeft, terwijl hij zijne overdrevene uitgaven en zijne verkwistingen laakt, de schoonste getuigenis van de zuiverheid zijner zeden. In den schoot der pracht en der luisterrijke vermaken, vergat Leo X de belangen van het pausschap niet. Hij maakte een einde aan de geschillen, die Julius II met Lodewijk XII gehad had en sloot in 1517 de kerkvergadering van *Lateranen*. Hij koos zijne secretarissen onder de schoonste geesten van *Italië*. De barbaarsche stijl der pauselijke kanselarij werd afgeschaft, en maakte plaats voor de zachte en zuivere welsprekendheid der kardinalen Bembo en Sadolet. Hij liet de bibliotheken doorsnuffelen, spoorde de oude handschriften op, en ontzag geene kosten, om zich dezelve te verschaffen; hij kocht voor 500 sequinen (2600 gulden) een enkel exemplaar der vijf eerste boeken van Tacitus, die in de abdij van *Corweij*, in *Westfalen* werden gevonden: hij verschafte zich naauwkeurige uitgaven van de beste schrijvers der oudheid. De dichters vooral waren de voorwerpen van zijn welbehagen; hij was een vriend der gedichten en maakte er zelf zeer schoone. Middelerwijl, dat hij voor de menschen zuivere vermaken voorbereidde, door de schoonste kunsten te doen herleven, werd er eene zamenzwering tegen zijn leven gesmeed. De kardinalen Petrucci en Soli, gebelgd, dat deze paus, het hertogdom *Urbano* aan eenen neef van Julius II had ontnomen, kochten eenen heelmeester om, die eene geheime verzwering van den paus moest verbinden; en de dood van Leo X zou het teeken zijn tot eene omwenteling in verscheiden steden van den *Kerkelijken Staat*. De zamenzwering werd ontdekt, en kostte het leven aan meer dan eenen schuldige. De beide kardinalen werden op de pijnbank gebragt, en ten dood veroordeeld. Men hing den kardinaal Petrucci in 1517 in de gevangenis op; de andere kocht zich vrij van den dood door zijne schatten.

Om de strafoefening van eenen door de koord ten dood gebragten kardinaal te doen vergeten, benoemde Leo X er 31 nieuwe. Sedert eenigen tijd had hij twee groote ontwerpen in overweging: het eene was, om de Christen-vorsten tegen de Turken te wapenen, onder den sultan Selim II, geduchter dan ooit geworden; het andere, om *Rome* te verfraaijen, en de hoofdkerk van den H. Petrus te voltooijen, die door Julius II begonnen en het schoonste gedenkteeken was, ooit door menschenhanden opgerigt. Hij liet in 1518 volle aflaten door de geheele Christenheid afkondigen, ten einde daardoor de uitvoering dezer beide ontwerpen bevorderlijk te zijn. Er ontstond hieruit een levendige twist in *Duitschland*, tusschen de Dominikanen en de Augustijnen. De laatste waren altijd in het bezit geweest van de afkondiging der aflaten; zij zagen niet dan met weerzin de voorkeur, die aan de Dominikanen gegeven werd. Luther hitste hunne misnoegdheid aan. Hij was een vurige, met de dwalingen van Jan Hus besmette monnik (zie Luther). Zijne predikingen en zijne schriften, ontnamen der Roomsche kerk geheele volken. Leo X trachtte vruchteloos, om den aartsketter door zachtheid tot zijnen pligt terug te brengen. Hij zag zich eindelijk genoodzaakt, om hem door twee opeenvolgende bullen, de eene in 1520, de andere in 1521 te excommuniceren. Het oorlogsvuur ontbrandde tegelijker tijd door geheel *Europa*. Daar Franciscus I en Karel V, het bondgenootschap van Leo X zochten, weifelde de Opperpriester langen tijd tusschen deze beide vorsten; hij sloot bijna gelijktijdig een verdrag met beide, in 1520 met Franciscus I, aan wien hij het koningrijk *Napels* beloofde, zich *Gaëta* voorbehoudende, en in 1521, met Karel V, om de Franschen uit *Italië* te verdrijven, en om het *Milanesche* aan Franciscus Sforce overteleveren, en vooral om aan den heiligen Stoel *Ferrare* te geven, dat men steeds aan het huis van *Este* wilde ontnemen. Men heeft op eene belagchelijke wijze beweerd, dat de rampspoeden van *Frankrijk* in dezen oorlog, hem zoo veel vermaak verschaften, dat hij door eene koorts werd aangetast, waaraan hij den 1 December 1521 overleed. Maar het is meer dan waarschijnlijk, dat het vergif een einde aan zijn leven maakte. Zijne begaafdheid was, om de geesten te leiden; hij maakte zich zoo wel meester van

dien van FRANCISCUS I, in eene bijeenkomst, welke zij in 1515 te *Bologna* hadden, dat die vorst in de vernietiging der *pragmatieke Sanctie* toestemde (Zie FRANCISCUS I.) De zucht tot pracht, eene zucht, die meer eenen vorst, dan eenen Opperherder betaamde, de middelen, welke hij in het werk stelde, om zijne familie te verheffen, zijne wraakzuchtige inborst, bezwalkten den luister zijner goede hoedanigheden, en dien, welken de schoone kunsten over zijn bestuur hadden verspreid. Men moet echter al de geruchten niet gelooven, die de Protestanten, ten opzigte van LEO X hebben uitgestrooid, daar zij hem afschilderen als eenen man, die met God en de menschen den spot dreef. Deze ergerlijke geruchten steunen enkel op voorgewende anekdoten en op redenen die hij onmogelijk kan gehouden hebben. Men gevoelt ligtelijk, dat deze Sektarissen, tegen den Paus hebben moeten uitvaren, die het eerste banvonnis tegen hunnen patriarch en zijne aanhangers had uitgesproken. Een later schrijver tot de Calvinist-Anglikanen behoorende, doet LEO X meer regt wedervaren dan zijne overige geloofsgenooten. Zie hier hoe hij hem beoordeeld, na de verschillende oordeelvellingen der geschiedschrijvers gewikt en gewogen te hebben. » Er blijven ons de voldoendste getuigenissen over betrekkelijk de zuiverheid van zeden, welke dezen Paus onderscheidde, zoowel in zijne eerste jeugd, als toen hij tot de pauselijke waardigheid was gestegen; en het voorbeeld van kuischheid en bescheidenheid, hetwelk hij heeft gegeven, is des te merkwaardiger, naar mate het zeldzaam was, in de eeuw, in welke hij leefde.". [» Het bestuur van LEO X, zegt een oordeelkundige schrijver, is het tafereel eener geheele eeuw, aan welke hem de eer is te beurt gevallen zijnen naam te geven." Niet alleen was deze eeuw die der groote mannen, maar ook vrouwen onderscheidden zich in dezelve, zoo als CONSTANTIA D'AVALOS, LAURA BALTIFIA, VICTORIA COLONNA, VERONICA GAMBATOR, GASPARA STAMPRA enz. LEO X verwaardigde zich, om de schoone geesten zijner eeuw aan zijne tafel optenemen. Dit was zijne uitspanning, na de ijverige zorg, welke hij aan zijne staten toewijdde. Een verlicht beschermer der letteren zijnde, had hij zijne secretarissen onder de goede

schrijvers van dien tijd gekozen. Hij herstelde het gymnasium der universiteit van *Rome*, en gaf aan hetzelve deszelfs inkomsten terug, die sedert langen tijd tot andere einden gebruikt werden; hoogleeraars werden van alle kanten beroepen, om er de godgeleerdheid, het kerkelijke en burgerlijke regt, de zedelijke wijsbegeerte, de rhetorica, de logica, de wis- en geneeskunde, de Grieksche taal, enz. te onderwijzen. Men kent van dezen Prelaat slechts een Latijnsch dichtstuk, gedurende zijn kardinaalschap vervaardigd, op een pas ontdekt standbeeld van CLEOPATRA. Men kan de ook in het Nederduitsch vertaalde *Geschiedenis van LEO X.*, door WILLIAM ROSCOË, *Londen*, 1805, 4 dl.n, in 4.to, in vele opzigten raadplegen].

LEO XI (ALEXANDER OCTAVIANUS, uit het huis der MEDICISSEN, Kardinaal van *Florence*), werd den 1 April 1605, tot Paus verkozen en overleed zeer betreurd, den 27 derzelfde maand, in den ouderdom van 70 jaren. Zijne deugden en zijne kunde, beloofden den Romeinen en der Kerk een roemrijk bestuur.

* LEO XII (HANNIBAL DELLA GENGA), den 2 Augustus 1760, op het kasteel van dien naam, een oud leengoed van zijn huis, in het diocees van *Spoleto* geboren, werd in 1793, door PIUS VI, tot het Aartsbisdom van *Tyrus* (*in partibus*) benoemd, en als nuntius naar *Keulen* gezonden. PIUS VII, vertrouwde hem den belangrijken post toe, van buitengewoon nuntius, op den rijksdag te *Regensburg*, ten einde, na de secularisatien en overweldigingen van 1803, in de behoeften der kerken van *Duitschland* te voorzien. Hij had te dien einde in 1804, te *Regensburg* verscheiden conferentiën, in welke hij veel ijver en begaafdheid aan den dag legde, maar hij kon over het moeijelijke der omstandigheden niet zegevieren, na verloop van eenige jaren, zag hij zich verpligt, *Duitschland* te verlaten, en naar *Italië* terug te keeren. DELLA GENGA was aldaar getuige van de vervolging van NAPOLEON, tegen PIUS VII verwekt, en nadat deze Opperpriester gevankelijk uit zijne hoofdstad was weggevoerd, begaf hij zich naar den schoot zijner familie. De Paus in 1814, in zijne staten teruggekeerd zijnde, benoemde hem tot buitengewoon nuntius aan het hof van *Frankrijk*, en belastte hem, om LODEWIJK

XVIII, bij zijne herstelling op den troon, te complimenteren. De Aartsbisschop van *Tyrus* kwam op het einde deszelfden jaars te *Rome* terug, en was de eerste der Kardinalen in de talrijke bevordering van den 8 Maart 1816 benoemd. In 1820 volgde hij den Kardinaal Litta, in den post van Kardinaal-vikaris van Zijne Heiligheid op, en was daarenboven prefekt der Congregatiën van de residentie der Bisschoppen van de kerkelijke vrijheden, en van het geestelijke gedeelte van het Romeinsch collegie en Seminarie. Na den dood van Pius VII, den 27 September 1823, werd hij tot Paus verkozen, en nam den naam aan van Leo XII. Zijne krooning had den 5 October plaats. Hij hield zich dadelijk bezig met de verzachting van het lot der armen, en herstelde eene oude gewoonte, door den heiligen Gregorius *den Groote* ingevoerd, die wilde, dat er dagelijks twaalf armen in zijn huis zouden gespijsd worden. Daarenboven stichtte hij de kerk gedurende de korte jaren van zijn bestuur, door zijne voorbeeldige godsvrucht, en door eenen even zoo verlichten als standvastigen ijver, ter uitroeijing der misbruiken. In dit laatste opzigt is het alleen aan *Rome* en zijne waardige geestelijkheid bekend, hoe verstrekkend zijne inzigten, hoe opregt zijne meening en hoe standvastig zijn karakter was. De kerken van *Beijeren*, van de *Nederlanden*, van *Zwitserland*, der republieken van *Zuid-Amerika* waren de voorwerpen zijner bijzondere zorg, en het gelukte hem, aan dezelve herders volgens de kanonieke regelen te geven, na over al de hinderpalen te hebben gezegevierd, welke de staatkunde en de vooroordeelen hem in den weg stelden. Hij wist zich boven de geschilpunten der *diplomatie* te verheffen, en met onafhankelijkheid den eersten pligt eens opperpriesters te vervullen, dien namelijk, om *in elken staat van zaken*, bij voortduring in het Catholijke herdersambt te voorzien. Hij kende zijne eeuw, en wilde dat de kerk met eenen nieuwen luister de aanvallen zou overwinnen, aan welke zij ter prooi was. Het is te midden zijner werkzaamheden, dat de dood hem den 10 Februarij 1829 kwam verrassen. Leo XII wekte den ijver der geloovigen op, tot de wederopbouwing van de afgebrande *St. Paulus-Kerk*; bevrijdde de omstreken van *Rome*, moe-

digde de kunsten en wetenschappen aan; verrijkte de bibliotheek van het *Vatikaan* en de museums; wijdde zijne bijzondere zorg toe, aan het onderwijs en de studien, maakte zeer wijze wetten voor het algemeene beheer, het gerecht en den handel, begunstigde de gestichten van liefdadigheid, en vervulde al de pligten, van opperpriester, van vorst en van algemeen vader. Al degene, die eenig vertrouwen in hem stelden, hielp hij met zijnen raad. » De verheffing van LEO XII, zegt het *Mémorial catholique*, van Maart 1829, was een bewijs geweest van de goddelijke bescherming der Kerk. De treffendste deugden vereenigden zich bij hem met voorzigtigheid en standvastigheid, die thans zoo noodzakelijk zijn. Zijne uitstekende kunde evenaarde zijnen ijver. Hij kende de behoefte zijner eeuw, en overwoog in zijne wijsheid, de groote pligten, welde nieuwe staat der wereld voor het geestelijk oppergezag voorbereidt. Ofschoon de korte duur van zijn pausschap, hem niet toegelaten hebbe, zijne heilzame ontwerpen te ontwikkelen, en hij daarenboven door allerlei hinderpalen omringd was, doen echter eenige zijner daden genoegzaam zijne inzigten zien. Hij dacht, dat zonder hevige en geweldige veranderingen, het geestelijke gezag trachten moest, om zich van de staatkundige kluisters te bevrijden, en om met eene volkomene vrijheid, de magt uit te oefenen, welke aan dezelve toekomt. Dit toont ons zijn gedrag ten opzigte van de republieken van *Zuid-Amerika*. In plaats van de belangen der godsdienst van inzigten van eenen minderen rang afhankelijk te maken, verheft hij zich boven de kuiperijen der diplomatie, en vervult met onafhankelijkheid den pligt eens pauses. Het zelfde *Mémorial* meldt ons, dat de laatste levensdagen van dezen Opperpriester verbitterd zijn, door het misbruik, hetwelk men in *Frankrijk* heeft gemaakt van den brief, geschreven door den secretaris van staat van het pauselijk bestuur, ten opzigte van de ordonnantiën betrekkelijk de seminariën; maar dat de waarheid weldra door alle kuiperijen heeft doorgeschenen; en hij haalt een uittreksel aan van het antwoord des pauses, hetwelk bewijst, dat die Opperpriester eene circulaire niet heeft goedgekeurd, door eenige bisschoppen ontworpen, en aan den heer FEUTRIER gerigt, welke circulaire aan het gouverne-

ment *toezigtregten* toekende. De Paus onderstreepte deze woorden, en voegde er de volgende aanmerkingen bij: » Deze aanteekening heeft voornamelijk deze uitdrukking ten doel, die in zulk eenen onbepaalden zin, als waarin dezelve alhier kan worden opgenomen, *zekerlijk in de kerk van* CHRISTUS *niet moet geduld worden, en in meer dan eene kerkvergadering eenpariglijk is verworpen.* Dezelfde uitdrukking kan tegenwoordig, door een beroemd ligchaam van bisschoppen, noch toegelaten, noch gebruikt worden; want *zij kan zulks niet, zonder eene zware ergernis, en ten nadeele der kerk.*" Wij zullen dit artikel eindigen met de volgende aanhaling uit de *Quotidienne*, van 19 Februarij 1829: » LEO XII heeft geleefd als een toonbeeld van deugden en wetenschappen; hij was een der grootste geesten zijner eeuw; zijne inborst was zacht en standvastig; hij kende de menschen en de zaken van zijnen tijd; niets ontbrak aan dezen Opperpriester om de kerk Gods zoodanig te besturen, dat zij zegevierende midden uit de stormen te voorschijn kwam. *Italië* heeft het zachte van zijnen schepter gezegend, en de wereld heeft de behoedzaamheid van zijn gezag bewonderd; hij heeft diep ingewortelde verbitteringen uitgeroeid, en woedenden haat doen bedaren. De kerk in de *Nederlanden* begon zijne heilige en oppermagtige tusschenkomst te gevoelen; de afgescheurde staten gaven toe aan den invloed zijner genie; *Duitschland* stond verbaasd, toen het vele zijner groote vorsten, onder het gezag van het goddelijke geloof zag bukken, waarvan hij hun den fakkel aanbood. Groote overwinningen hebben zijn kortstondig bestuur beroemd gemaakt. Het catholicismus breidde zich naar alle kanten uit. *Amerika*, door overweldigingen beroerd, bewaarde het oude licht en den eerbiedwaardigen band der Godsdienst; en, om met deze heilige pligten des pausschaps, weldaden van eenen minder indrukwekkenden aard te vereenigen, zoo verspreidde de beoefening der wetenschap en der schoone kunsten, bevalligheid over de gestrenge waardigheid van zijn gezag. *Italië* bood het zachte voorbeeld aan van een volk, dat als een huisgezin werd bestuurd; het gezag der aartsvaders werd verlevendigd, en de wereld kon weten, wat de schepter der

koninklijke waardigheid is, wanneer dezelve door de godsdienst verzacht, en door de deugden geheiligd wordt."

LEO I, *de Groote* of *de Oude*, keizer van het *Oostersch rijk*, beklom den troon na MARCIANUS, in 457. Men weet niets van zijne familie, alles wat men van zijn vaderland weet, is dat hij uit *Thracië*, en in den beginne eenvoudig soldaat was [Hij vorderde snellijk in de rangen des legers, door de gunst van ASPAR, die het opperbevel over de keizerlijke legerbenden voerde. Hij was aan het hoofd van een corps, onder de muren van *Selymbria*, toen hij tot keizer werd uitgeroepen. Deze door ASPAR gedane keuze, werd door den senaat bevestigd, en LEO ontving de kroon uit de handen van ANATOLIUS, patriarch van *Konstantinopel*, hetwelk tot dusverre nog niet gebruikelijk was geweest]. Hij kenmerkte het begin van zijn bestuur door de bevestiging van het concilie van *Chalcedonië* tegen de *Eutychianen*, en door den vrede, welken hij aan het rijk gaf, na groote voordeelen op de Barbaren te hebben behaald. Na dat de oorlog met de Wandalen weder was losgebarsten, trok LEO tegen hen te veld, maar hij was niet gelukkig, daar hij door den generaal ASPAR verraden werd. Deze heerschzuchtige man had hem op den troon geplaatst, in de hoop van onder zijnen naam te regeren. Hij bevond zich bedrogen, en van dat tijdstip af, hield hij niet op, den keizer vijanden te verwekken. LEO liet in 471 dezen trouwelooze met zijne geheele familie ombrengen. Om den dood van ASPAR hunnen sterksten steun in het rijksbewind te wreken, verwoestten de Gothen, gedurende bijna twee jaren de omstreken van *Konstantinopel*, en sloten den vrede na verschillende uitslagen. LEO overleed in 474, door sommigen geprezen, en door anderen gelaakt. Zijn ijver voor het geloof, de regelmatigheid zijner zeden, verdienden hem lofspraken. De gierigheid benevelde deze deugden; hij putte de gewesten uit door zware belastingen, leende het oor aan de aanbrengers, en strafte dikwerf de onschuldigen.

LEO II, of *de Jonge*, zoon van ZENO, bijgenaamd *den Isauriër*, en van ARIADNE, dochter van LEO I, volgde in 474 zijnen grootvader op, maar ZENO regeerde in den beginne, onder den naam van zijnen zoon, en liet zich vervolgens in de maand Febru-

arij deszelfden jaars tot keizer uitroepen. De jonge LEO stierf in de maand November daaropvolgende, en ZENO bleef alleen meester des rijks. LEO was omtrent 16, en niet 6 jaren oud; hij had zijne gezondheid ondermijnd door losbandigheden, die zijnen dood bespoedigden.

LEO III, *de Isauriër*, keizer van het *Oostersch rijk*, was oorspronkelijk uit *Isaurië*. Zijne ouders leefden van den arbeid hunner handen en waren schoenmakers. LEO begaf zich als eenvoudige soldaat onder de krijgsmagt. JUSTINIANUS II nam hem later onder zijne lijfwacht aan, en ANASTASIUS II gaf hem, na verscheiden bewijzen van dapperheid, den post van veldheer der Westersche legerbenden: hij bekleedde dien post nog, toen hij in 717 tot hoofd van het rijksbestuur werd verheven. Daar de Saracenen gebruik maakten van de onlusten van het Oosten, kwamen zij *Thracië* verwoesten, en *Konstantinopel* met eene vloot van 80 zeilen belegeren. LEO verdedigde deze stad op eene dappere wijze, en verbrandde een gedeelte der vijandelijke schepen, door middel van het Grieksche vuur, zijn voorspoed verhoovaardigde hem; hij kwelde zijne onderdanen, en wilde hen noodzaken, om de beelden te verbrijzelen; hij verdreef den patriarch HERMANUS van den stoel van *Konstantinopel*, en stelde ANASTASIUS in zijne plaats, die aan den vorst alle gezag over de kerk inruimde. Nadat LEO vruchteloos het bloed zijner onderdanen had gestort, om de afbeeldsels der Heiligen te doen beleedigen, trachtte hij de geletterden, die met de zorg der bibliotheek belast waren in zijne partij mede te slepen. Daar hij dezelve noch door beloften, noch door bedreigingen had kunnen winnen, liet hij dezelve in de bibliotheek opsluiten, welke met droog hout en allerlei brandstoffen omgeven was, en liet dezelve in den brand steken. Gedenkpenningen, ontelbare schilderijen, en meer dan 30,000 boekdeelen, werden door dezen brand verteerd. De dwingeland werd door GREGORIUS II en GREGORIUS III geëxcommuniceerd (Zie GREGORIUS II). Hij rustte eene vloot uit, om zich op den Paus te wreken; maar dezelve leed schipbreuk in de *Adriatische zee*, en de dwingeland overleed kort daarna, in 741, als een geesel der godsdienst en der menschheid beschouwd. [Er bestaan

eenige gouden gedenkpenningen met het afbeeldsel van dezen keizer, dezelve getuigen van het volslagene verval der teekenkunde in dit tijdvak].

LEO IV, bijgenaamd *Chazarus*, zoon van KONSTANTIJN COPRONYMUS, werd in 751 geboren, en volgde zijnen vader in 775 in het rijksbestuur op. Het was een tijdvak, waarin de geschillen der *iconoclasten* of *beeldverbrijzelaars* geheel het Oosten beroerden. LEO scheen in het begin de Catholijken te beschermen; doch later dreef hij evenzeer den spot met degene, die de beelden vereerden, als met degene, die dezelve verbrijzelden. Zijne regering duurde slechts 5 jaren, gedurende welke, hij het geluk had, de Sarracenen in *Azië* terug te drijven. Hij overleed in 780, aan eene pestziekte, met welke hij bezocht werd, zeggen de Griekssche geschiedschrijvers, wijl hij eene kroon had durven dragen, met edelgesteenten versierd, welke hij uit de groote kerk van *Konstantinopel* had geroofd. Hij was met de beruchte IRENE gehuwd. (Zie dat artikel).

LEO V, *de Armeniër*, dus genoemd, wijl hij uit *Armenië* oorspronkelijk was, werd op het einde der achtste eeuw geboren, en steeg door zijnen moed, onder de troepen van NICEPHORUS, tot den rang van veldheer; maar, van verraad tegen dien keizer beschuldigd, werd hij met roeden gegeeseld, verbannen, en zag zich verpligt, het monnikengewaad te aanvaarden. Nadat MICHAEL CUROPALATUS keizer was geworden en hem teruggeroepen had, gaf hij hem het opperbevel over het leger; maar, van de onvoorzigtigheid en het ongeluk zijns meesters gebruik makende, verhief hij zich in zijne plaats, en werd daartoe waardig gekeurd. Het was aan het edele van zijn uiterlijke, hoe klein van gestalte ook, aan een vast en onverschrokken gelaat, aan eene donderende stem, zeer nuttig in eenen veldslag; zelfs aan de huichelarij en de kunst om te veinzen, talenten, die bij het volk, hetwelk hij bestemd was te regeren, op prijs worden gesteld, dat hij de stemmen van het krijgvolk te danken had. De troepen riepen hem in 813 tot keizer uit, na MICHAEL afgezet te hebben. Hij behaalde in het volgende jaar eene roemrijke overwinning op de Bulgaren, en sloot met hen, in 817 een wapenstilstand voor 30 jaren. Het zonderlinge in dit verdrag is, dat de Christen keizer bij de valsche goden zwoer

van hetzelve in acht te zullen nemen, en de koning der Bulgaren, die een Heiden was, riep tot getuige van zijnen eed alles wat het Christendom het heiligste heeft. De wreedheid van LEO jegens zijne bloedverwanten, en de vereerders van de beelden, bezwalkte zijnen roem en verhaastte zijnen dood. [De zamengezworenen hadden zich in priesters en geestelijken vermomd, en begaven zich naar de kapel van het paleis, alwaar LEO gewoonlijk bij de vroegmetten tegenwoordig was.] Deze vorst werd op kersnacht van het jaar 820 vermoord, op den oogenblik, dat hij eenen voorzang aanhief: [de patriarch NICEPHORUS, die door LEO vervolgd en verbannen was, riep uit, bij het vernemen van zijnen dood..... » De Godsdienst is van eenen grooten vijand ontslagen; maar de staat verliest eenen nuttigen vorst." Deze uitspraak is door de geschiedenis bevestigd].

LEO VI, *de Wijsgeer*, zoon van BASILIUS *den Macedoniër*, beklom den troon na hem, in 886. Het rijk stond voor alle Barbaren open: LEO wilde de Hongaren Bulgaren en Sarracenen beteugelen; maar slaagde tegen geen dezer volken. De Turken, te zijner hulp geroepen, vielen in *Bulgarije*, vervolgden er alles te vuur en te zwaard, roofden onnoemelijke schatten, en maakten een verbazend aantal krijgsgevangenen, welke zij aan LEO verkochten. Zich van de wapens der Turken bedienende, opende hun LEO den weg van *Konstantinopel*, en na er de steunen van te zijn geweest, werden zij de verwoesters van hetzelve. Hij toonde een beter staatkundige te zijn, door den patriarch PHOTIUS van zijnen zetel te verdrijven. Een der opvolgers van dien beruchten man, de patriarch NICOLAAS, excommuniceerde den keizer, wijl hij voor de vierde maal in den echt was getreden, hetwelk de Griekse kerktucht verbood. Hij eindigde deze zaak door den patriarch te doen afzetten. LEO overleed aan de roode loop in 911, in den ouderdom van 46 jaren. Hij werd *de Wijsgeer* bijgenaamd, door vleijers die, even als tegenwoordig, den roem, volgens hunne belangen uitdeelen. » Deze vorst ik weet niet waarom, *de wijsgeer* bijgenaamd (zegt de Fransche vertaler der *Raadgevingen van keizer BASILIUS aan LEO zijnen zoon en ambtgenoot*), was slechts een ingebeelde wijze, zonder deugden, die boeken schreef, zich

door zijne vijanden liet slaan, en aan zijne onderdanen het voorbeeld eener ergerlijke losbandigheid gaf." Hij schepte behagen in het zamenstellen van *Leerreden*, in plaats van zich met de verdediging des rijks bezig te houden. Er komen er 33 derzelve voor verschillende feesten, in de *Bibliotheek der kerkvaders* voor. COMBEFIS, SAVIL, MAFFEI en GRETSER hebben er eenige van in het licht gegeven. De welsprekendheid van dezen vorst helde naar het hoogdravende over. Er blijft ons nog van hem over: 1.° *Opus Basilicon*, in welke men al de wetten der Griekse keizers had verzameld; dezelve waren door BASILIUS gecompileerd, en werden, door de zorg van LEO VI herzien en verbeterd; zij bestonden in 60 boeken, waarvan er 47, in 1647 zijn in het licht gegeven, door G. A. FABROT; 4 andere zijn later door REIZ, met eene latijnsche vertaling van RUHNKENIUS, onder dezen titel uitgegeven: *Operis Basilici Fabrotiani supplementum*, Leijden, 1765, in fol. — 2.° *Novellæ constitutiones*, ten getale van 113 met *Epitome*, om verscheiden nieuwigheden te verbeteren, welke JUSTINIANUS had ingevoerd. LEUNCLAVIUS heeft dezelve geleverd op het einde zijner beknopte uitgave van den *Basilicon*, *Bazel* 1575. — 3.° Eene *Verhandeling over de legerkunde*, door MEURSIUS in het licht gegeven, *Leijden*, 1612. Dit is het belangrijkste zijner werken. Men ziet in hetzelve de slagorden van zijnen tijd, en de wijze van vechten der Hongaren en Sarracenen. Nog heeft men van dezen keizer een *Lofzang op het laatste oordeel*, in het latijn vertaald, door JACOBUS PONTARUS; *zeventien voorzeggingen*, *betrekkelijk het lot van Konstantinopel*, door GEORGE CODINUS in het licht gegeven, in zijn werk: *De imperatoribus constantinopolitanis*, Parijs, 1655., en eenen *Brief* aan OMAR, om de waarheid van de Christelijke godsdienst en de godeloosheid van die der Sarracenen te bewijzen; men vindt denzelven in de nieuwe uitgave van de *Bibliotheek der kerkvaders* [LEO VI beweerde het vermogen te bezitten, om de toekomst te kunnen voorzeggen, en er blijven ons 17 duistere orakels van hem over, die enkel bij de bijgeloovige Grieken ingang vonden. RUTGERSIUS heeft de 16 eerste met eene Latijnsche vertaling in het licht gegeven, en LEUNCLAVIUS heeft er een 17.e bijgevoegd, die onuitgegeven was gebleven. De bibliothe-

ken van *Florence* en van het *Vatikaan* bezitten verscheiden andere handschriften van LEO. In de *Excerpta græc. rhet. de LEO ALLATIUS*, Rome, 1641, in 8.vo blz. 398, vindt men van hem 27. *teruggaande* dichtregels, in het Grieksch.]

LEO BYZANTIUS, dus genoemd naar zijne geboorteplaats, vormde zich in de school van PLATO. Zijne begaafdheid voor de staatkunde en voor de behandeling van zaken, deden de oogen zijner landgenooten, in alle gewigtige aangelegenheden op hem vallen. Zij zonden hem dikwerf in hoedanigheid van afgevaardigde tot de Atheners, en tot PHILIPPHUS, koning van *Macedonië*. Daar deze heerschzuchtige vorst vreesde, zich niet van *Byzantium* te kunnen meester maken, zoo lang als LEO aan het hoofd van het bestuur was, liet hij den Byzantiërs een ondergeschoven brief geworden, door welken deze wijsgeer beloofde, hem zijne geboorteplaats overteleveren. Zonder te onderzoeken, vliegt het woedende graauw naar het woonhuis van LEO, die zich zelven verwurgde, om aan de dolle woede des gemeens te ontsnappen. Deze beroemde ongelukkige liet verscheiden geschied- en natuurkundige schriften na, maar dezelve zijn niet tot ons gekomen. Hij bloeide omtrent het jaar 350 vóór J. C.

LEO (*Heilige*), bisschop van *Bayonne*, en apostel der Baskers was van *Carentan* in *Neder-Normandijë*. Hij werd door Paus STEPHANUS V met eene Apostolische zending, voor het land der *Baskers* of *Biskaaïjers* belast, zoowel aan deze, als aan gene zijde der *Pyreneën*; maar terwijl hij zijne bediening uitoefende, werd hij omtrent het jaar 900 door de Heidensche inwoners des lands gemartiliseerd.

LEO *de taalkundige*, die in de 12.e eeuw leefde, schreef eene *Kronijk van Konstantinopel*, onder den titel van *Chronographia res à recent. imperator. gestas complectens*: dezelve bevat de geschiedenis der keizers van 813 tot 929, dat is van LEO *den Armeniër*, tot KONSTANTIJN VII. Dezelve is gevoegd bij de kronijk van den H. THEOPHANUS, in het *Louvre*, in 1655, in fol. gedrukt, en maakt een gedeelte uit van het *Byzantinum:* [dezelve is in het latijn vertaald door JACOBUS GOAR, en in het Fransch door COUSIN].

LEO URBEVETANUS, dus ge-

noemd naar zijne geboorteplaats *Orvieto*, volgens sommigen een Dominikaner, en een Franciskaner volgens anderen, liet twee kronijken na, de eene van de Paussen, die in 1314 eindigt, en de andere van de keizers, welke hij met 1308 besluit. JOANNES LAMI gaf dezelve in 1737, in 2 dl.n in 8.vo, beide in het licht. De stijl van LEO draagt den stempel van de barbaarscheid zijner eeuw. Hij neemt verscheiden fabels aan, welke het licht der gezonde oordeelkunde heeft doen verdwijnen. Met uitzondering van deze gebreken is zijn werk nuttig voor de geschiedenis van zijnen tijd.

LEO ALLATIUS of ALLACCI. — Zie ALLACCI.

LEODEGARIUS of LEGER (*Heilige*), Bisschop van *Autun*, in 616 geboren, was minister van staat, gedurende de minderjarigheid van CLOTARIUS III, en, volgens sommige schrijvers, opper-hofmeester onder CHILDERIK II. [Hij was nog slechts abt van *St. Maxentius*, in *Poitou*, toen hij door de heilige MATHILDA, moeder des konings, aan het hof werd geroepen, om met den H. ELIGIUS van *Noyon*, en den H. OUEN, van *Rouanen*, gedurende de minderjarigheid van den jongen vorst, eene soort van regentschapsraad te vormen. Het bisdom van *Autun* was de belooning der diensten van den H. LEODEGARIUS. Na den dood van CLOTARIUS III, droeg hij op eene krachtdadige wijze bij, tot de verheffing van CHILDERIK, koning van *Austrasië*. Hij hield zich enkel bezig, om die vorsten met regtvaardigheid en menschlievendheid te doen regeren]. Nadat de hovelingen hem bij CHILDERIK verdacht hadden gemaakt, begaf hij zich naar *Luxeuil*; maar zijne afzondering beveiligde hem niet voor de vervolging. EBROÏN deed hem verschrikkelijke folteringen verduren; eindelijk werd de bisschop in 678, in het bosch van *Lucheu* in *Picardijë*, diocees van *Atrecht* onthoofd. Er blijven ons van hem over *sijnodale statuten*, in de conciliën van pater LABBE, en een *troostbrief, aan SIGRADUS*, in de bibliotheek der handschriften van pater LABBE.

LEON. (JOANNES), bijgenaamd *de Afrikaner*, een bekwame Arabische aardrijkskundige van de 16.e eeuw, was te *Grenada* geboren, en heette oorspronkelijk ALHAÇAN-EBN MOHAMMED ALVAZAS ALFASI. Hij werd te *Fez* opgevoed, volgde in den ou-

derdom van 16 jaren zijnen oom in een gezantschap naar den koning van *Tombuth*, en kwam eerst na verloop van vier jaren terug. Na langen tijd door *Europa*, *Azië* en *Afrika* gereisd te hebben, werd hij op zee door zeeschuimers gevangen genomen. Hij zwoer het mahometismus, in 1513, onder LEO X af, aan wien de zeeroovers hem ten geschenke hadden gegeven. De Paus had hem in het Catholicismus doen onderwijzen, gaf hem den naam van JOANNES, en buitengewone bewijzen zijner achting. [LEO leerde het Latijn, het Italiaansch, en opende eene leer-cursus voor de Arabische taal. Zijn beroemdste leerling was de kardinaal ANTONINI, gewezen overste der Augustijnen]. Het duurde niet lang of hij gaf bewijzen eener niet zeer opregte bekeering. Hij nam op nieuw den tulband aan, en overleed in 1526. Er bestaat van JOANNES LEON *Levensbeschrijvingen van Arabische wijsgeeren*, welke HOTTINGER, te *Zurich*, in 1664, in zijne *bibliothecarius quadri-partitus*, in het Latijn liet drukken. Men heeft dezelve ook opgenomen in het 13.e dl. der *bibliotheek* van FABRICIUS, volgens een handschrift, hetwelk CAVALCANTI van *Florence* gezonden had. Hij vervaardigde in het Arabisch de *beschrijving van Afrika*, die hij later in het Italiaansch vertaalde. Dezelve is vrij belangrijk en wordt op prijs gesteld: hij handelt in dezelve voornamelijk over de boomen, heesters en kruiden van dat werelddeel.

LEON DE MODENA, een beroemde, rabbijn van *Venetië* in de 17.e eeuw, wiens ware naam JUDA ARIÉ was, is de schrijver eener uitmuntende *geschiedenis van de kerkgebruiken en gewoonten der Joden*, in het Italiaansch. De beste uitgave van dit werk is die van *Venetië* in 1638; in dit werk leert men zeer beknoptelijk de Joodsche kerkgebruiken kennen, vooral de oude, waartoe de schrijver zich meer bepaalt, dan tot de nieuwere. Nog heeft men van LEON een *Hebreeuwsch en Italiaansch woordenboek*, *Venetië*, 1612, in 4.to, 2.e vermeerderde uitgave, *Padua*, 1640.

LEON (LODEWIJK DE) of ALOYSIUS LEGIONENSIS, een Augustijner religieus, hoogleeraar der godgeleerdheid te *Salamanka*, maakte zich zeer bekwaam in het Grieksch en in het Hebreeuwsch. Hij werd aan de inquisitie overgele-

verd, wijl hij het *Hooglied* op eene zeer onvoorzigtige wijze verklaard had. Hij gaf aldaar heldhaftige voorbeelden van geduld, en grootheid van ziel, en werd na verloop van twee jaren uit zijne gevangenis ontslagen. Men herstelde hem op zijnen leerstoel en in zijne posten. Hij overleed in 1591, in den ouderdom van 64 jaren. Hij bezat den geest der Spaansche dichtkunde, en zijne verzen waren krachtvol en zacht; maar hij is meer bekend door zijne godgeleerde werken. Zijn voornaamste werk is eene geleerde verhandeling in het Latijn, getiteld: *De utriusque Agni, typici et veri, immolationis legitimo tempore.* Zijn *commentarium* op het *Hooglied* kwam in 1604, te *Venetië*, in 8.vo, in het Latijn, in het licht.

LEON (PETRUS CIEÇA DE), een Spaansche reiziger, stak in den ouderdom van 13 jaren naar *Amerika* over, en legde er zich gedurende 17 jaren toe op de beoefening der zeden van de inwoners des lands. Hij schreef de *Geschiedenis van Peru*, en bragt dezelve te *Lima* in 1550, ten einde. Het eerste gedeelte van dit werk werd te *Sevilla*, in 1553, in fol. in het Spaansch gedrukt; en te *Venetië*, in het Italiaansch, in 8.vo 1555 en 1557: dezelve wordt door de Spanjaards, met regt, op prijs gesteld.

LEON (bijgenaamd *de Hebreër*, of JUDA *de rabbijn*), oudste zoon van IZAAK ABRABANEL, een' beroemden Portugeschen rabbijn (zie ABRABANEL), in het koningrijk *Kastilië* geboren, volgde zijnen vader, die, na de uitroeijing der joden, door FERDINAND *den Catholijke*, de wijk naar *Venetië* nam. Men heeft van hem drie *Zamenspraken over de liefde*, dit werk is in de 16.e eeuw dikwerf in 8.vo en in 12.mo gedrukt.

LEON DE SAINT-JEAN, een Karmeliet, in 1600 te *Rennes* geboren, werd alvorens de orde te aanvaarden, JOANNES MACÉ genaamd: hij werd achtereenvolgend tot bijna al de waardigheden zijner orde verheven, waarvan hij provinciaal werd, en de achting verwierf van INNOCENTIUS X, van ALEXANDER VII, van verscheiden Kardinalen, en van de groote mannen zijner eeuw. Met roem predikte hij voor LODEWIJK XIII en LODEWIJK XIV. De boezemvriend van den Kardinaal DE RICHELIEU zijnde, stond hij dezen staatsdienaar in zijne laatste oogenblikken bij. Hij overleed den 30 December

1671, te *Parijs*, na een aantal werken in het licht te hebben gegeven; de voornaamste zijn: 1.° *Vie etc.* (*Leven van* FRANCISCUS D' AMBOISE), *Parijs*, 1634. — 2.° *Vie etc.* (*Leven van de heilige* MAGDALENA DE PAZZI) *Parijs*, 1636, in 8.vo — 3.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van de provincie der Karmelieten van Tours*), *Parijs*, 1640, in 4.to. — 4.° *Journal etc.* (*Dagverhaal van hetgene, wat er bij de ziekte en den dood van den Kardinaal* DE RICHELIEU *is voorgevallen*) *Parijs*, 1642, in 4to. — 5.° Verscheiden ascetische werken; en eenige ter verdediging van de gewaande oudheid zijner orde. — 6.° *Studium sapientiæ universalis*, 3 dl.n in fol.: het eerste verscheen te *Parijs* in 1657; hetzelve bevat de ongewijde wetenschappen, de beide andere, zijn in 1664, te *Lyon* gedrukt; dezelve hebben de wetenschappen der Godsdienst ten doel, men stelt voornamelijk datgene op prijs, wat de leerstellige godgeleerdheid betreft. De stijl van dit werk is zuiver en vloeijend. — 7.° *La somme etc.* (*De hoofdinhoud der tot deugd opwekkende leeren lofreden*), 4 dl.n in fol. *Parijs*, 1671-75.

LEON. — Zie LEONTIUS.

LEON DE CASTRO. — Zie CASTRO.

† LEONARDI (HUBERTUS), een religieus van de Karmelieten-orde in het klooster van de stad *Luik*, in welke hij waarschijnlijk geboren is: men heeft ten minste, volgens DU BOULAI, reden om te gelooven, dat hij oorspronkelijk uit het land van *Luik* was. Hij onderwees langen tijd de wijsbegeerte en de godgeleerdheid, alvorens het kloosterleven te aanvaarden; doch zulks is moeijelijk met de volgende daadzaken overeen te brengen. JOANNES SORETH, overste der Karmelieten in 1456, het kapittel der orde voorzittende, hetwelk te *Parijs* gehouden werd, benoemde hem tot het onderwijs der godgeleerdheid in die stad, in het klooster van het plein *Maubert*. Tien jaren later ontving hij den doctoralen hoed in de *Sorbonne*. CHRISTOPHORUS DE MARTIGNON, opvolger van SORETH, benoemde hem bij patentbrieven, gedagteekend *Asti*, den 18 Mei 1472, tot studie-regent, in het klooster van *Luik*. Reeds in 1468 hield hij zijn verblijf in die stad, en stond zeer in aanzien. LODEWIJK VAN BOURBON, Bisschop van

Luik, verkoos hem in 1474, om met LIBERTUS, Bisschop van *Beryth*, de bediening van Suffragant waartenemen: Pater LEONARDI werd gewijd onder den titel van Bisschop van *Darië* (in *Mesopotamië*), welken titel hij den 6 Julij 1496 in dien van Bisschop van *Bethlehem* veranderde; maar den 3 December 1492, nam hij zijnen eersten titel weder aan, de oorzaak dezer veranderingen is onbekend. In 1484, presideerde hij op den Woensdag voor den vierden Zondag in de Vaste, met den groot-proost DE LALAING, en met den groot-custos CONRARDI, eene vergadering, in de kerk van *Notre Dame aux fonts*, te *Luik*, gehouden. Toen in het volgende jaar LODEWIJK VAN BOURBON op eene gruwelijke wijze vermoord was, volgde hem JOANNES DE HORNE op. HUBERTUS, Bisschop van *Darië*, ging ook onder hem voort met de uitoefening der bedieningen van Suffragaan van *Luik*; hij was te gelijkertijd geloofsonderzoeker, in de geheele uitgebreidheid van dit uitgestrekte diocees, tot aan zijnen dood, die volgens PAQUOT, in 1496 plaats had. Deze prelaat werd begraven voor het hoogaltaar der Karmelieten kerk te *Luik*. Hij was een geleerd man, en zeer ervaren in de kennis der verschillende schriften en in de ongewijde letterkunde, met eenen verheven geest, en eene bevallige uitspraak begaafd. Hij is de schrijver van de volgende werken: 1.° *Commentariën op het Evangelie van den H. LUCAS, en op het Boek der Spreuken, beide in vier boeken verdeeld.* — 2.° Eene *Verhandeling over de kerkelijke vrijheden*, en eene andere *over PERSEUS, zoon van JUPITER*, beide in drie boeken verdeeld. Het zou moeijelijk zijn, het doel van de laatste dezer Verhandelingen te raden. — 3.° Eene *Verhandeling over het bestuur der Vorsten*, in 3 dl.n enz. Maar het werk, waarin men het meeste belang schijnt gesteld te hebben, is dat, hetwelk ten titel voert: *Contra Hæreticos Nivellensis*, of *Wederlegging der dwalingen van de ketters van Nivelle*. Volgens pater FISEN, die het een zeer geleerd werk noemt, schreef hij hetzelve in 1494. Hetzelve bevat 28 hoofdstellingen, die tegenover even zoo vele dwalingen staan, door voornoemde ketters geleerd.

LEONARDI (JOANNES) instelder der Congregatie van de *Reguliere Geestelijken der Moeder Gods van Lucca* te *Decimo* in 1541 geboren, rigt-

te deze vereeniging in 1583 op. [Hij had vroeger de artsenijbereidkunde te *Lucca* beoefend; hij verbond zich vervolgens met eenen handwerker dier stad, die de opbrengst van zijnen arbeid, aan de ondersteuning der arme Religieuzen en bedevaartgangers toewijdde. Na verloop van tien jaren begon hij zijne godgeleerde studiën, en werd in 1571 Priester gewijd. Na conferentiën geopend te hebben, spoorde hij zijne ijverigste hoorders aan, om tot zijne Congregatie toe te treden.] Het doel dezer instelling is, om een arm en werkzaam leven aan het onderwijs der jeugd toetewijden. De godvruchtige insteller ondervond tegenkanting te *Lucca*; maar hij werd daarvoor schadeloos gesteld door de achting van Paus CLEMENS VIII, en van den groot-hertog van *Toskanen*. Hij overleed te *Rome*, in 1609. Men heeft van hem eenige weinig bekende werken, en hij is meer beroemd als ordestichter dan als schrijver. Zijn *Leven* is in het Italiaansch, door MARACCI, Priester zijner Congregatie, in het licht gegeven, *Venetië*, 1617, in fol.

LEONARDO PISANO, een wiskunstenaar, is de eerste, die in het begin der 13.e eeuw, in *Italië*, de Arabische getalmerken en de algebra bekend maakte, en aldaar onderwees, hoe men er gebruik van moet maken. Men bewaart te *Florence*, in de bibliotheek van MAGLIABECCHI, eene rekenkundige Verhandeling, in het Latijn, getiteld: *Liber abaci, compositus a Leonardo filio Bonacci Pisano, in anno 1202.* De schrijver zegt in de voorrede van hetzelve, dat hij te *Bugia*, eene stad in *Afrika*, zijnde, alwaar zijn vader zaakvoerder voor Pisaansche koopliéden was, hij in de wijze van tellen der Arabieren was ingewijd, en dat, daar hij dezelve veel gemakkelijker, en verkieslijker boven degene, die in *Europa* in gebruik was, had gevonden (waarin hij zekerlijk de waarheid zeide), hij deze Verhandeling ondernomen had, om dezelve in *Italië* bekend te maken. Het is van daar, dat de Arabische getalmerken en de Algebra zich vervolgens in al de overige landen van *Europa* verspreidden. LEONARDO PISANO kan, als ware het, voor den uitvinder derzelve doorgaan, daar hij het eerst de regels dezer wetenschap onderwezen en dezelve zelfs vollediger gemaakt heeft. Hij is daarenboven ook de schrijver

eener *Verhandeling over de landmeetkunde*, welke in dezelfde bibliotheek bewaard wordt. [LEONARDO beweert, dat de Arabische getalmerken, veeleer van de Grieken, dan van de Indianen tot ons zouden kunnen gekomen zijn.]

LEONARDUS (*Heilige*), een kluizenaar uit het *Limousijnsche*, omtrent het midden der 6.e eeuw overleden, heeft zijnen naam gegeven aan het stadje *St. Léonard-le-Noblet*, in het Fransche Departement *Haute-Vienne*. [Hij was, zegt men, door den heiligen REMIGIUS gedoopt, die, na hem den last te hebben opgedragen, van het geloof aan de volken te verkondigen, hem aan het hof van CLODOVEUS voorstelde. LEONARDUS vraagde als eenige gunst, de vergunning van de gevangenen te bezoeken en diegene te bevrijden, welke genade zouden schijnen te verdienen. Na zich van dezen pligt gekweten te hebben, kwam hij in zijne afzondering terug. De toeloop der nieuwelingen, welke hem aldaar volgden, was zoo groot, dat dezelve aanleiding gaf tot het ontstaan van het stadje *St. Leonard-le-Noblet*, vier uren van *Limoges* gelegen]. Zijne *Levensgeschiedenis*, door eenen ongenoemde geschreven, is vol valschheden, en ongerijmde fabelen: *die* van den abt OROUX, *Parijs*, 1760, en *die* van BAILLET, op den 6 November, (op welken dag de kerk zijne gedachtenis viert), worden op prijs gesteld.

LEONARDUS MATTHEI D'UDINE, een Dominikaner der 15.e eeuw, dus genoemd naar zijne geboorteplaats, onderwees in 1428 met roem de godgeleerdheid, en was een der beroemdste predikers van zijnen tijd. [In 1435 predikte hij te *Florence* voor EUGENIUS IV.; daarna verscheen hij met luister te *Venetië*, te *Rome*, *Milane* enz. en werd achtereenvolgend prioor van het Dominikanerklooster van *Bologna*, vervolgens provinciaal van geheel *Lombardijë*. Hij overleed in 1470]. Men heeft van hem een aantal Latijnsche *Leerreden*, waarvan de verdienste echter zeer gering is; maar wijl de uitgaven derzelve oud zijn, zoo worden zij door eenige liefhebbers nog gezocht. De voornaamste zijn. 1.° Die *de Sanctis*, 1473; die van de *Vaste*, *Quadragesimale aureum*; *Parijs*, 1478, in fol. — 2.° Hij heeft ook nagelaten: *Tractatus mirabilis de sanguine CHRISTI*,

in triduo mortis effuso: an fuerit unitus Divinitati? Venetië, 1627, in 4.to [Dit godgeleerde vraagstuk hield in 1463 de scholen van *Italië* bezig].

LEONARDUS. — Zie VINCI en MALESPEINES.

LEONICENUS (NICOLAAS), een beroemde arts, in 1428, te *Lonigo*, in het Latijn *Leonicum*, in het *Lombardijsch-Venetiaansch* koningrijk geboren, van waar hij zijnen naam ontleend heeft, onderwees, gedurende meer dan 60 jaren met den meesten roem, de geneeskunde te *Ferrare*. Het is aan hem, dat men de eerste *Latijnsche Vertaling* der werken van GALLENUS te danken heeft. Hij bereikte eenen zeer hoogen ouderdom, en overleed in 1524, door de geleerden en het volk betreurd. Nadat PAULUS JOVIUS hem gevraagd had, door welk geheim hij zoo langen tijd een vast geheugen, volmaakte zintuigen, een regt ligchaam en eene krachtvolle gezondheid behouden had, antwoordde hij hem, dat zulks het uitwerksel was van de onschuld der zeden, van de gerustheid des geestes en van de matigheid: *Vividum ingenium perpetuæ vitæ innocentia, salubre vero corpus hilari frugalitatis præsidio, facile tuemur.* (Zie HASECH en TOSCHEL). De hertog en de senaat van *Ferrare* lieten een gedenkteeken, te zijner gedachtenis oprigten. Hij legde zich slechts weinig op de praktijk der geneeskunde toe. » Ik bewijs, zeide hij, meer diensten aan het publiek, dan indien ik de zieken bezocht, wijl ik diegene onderwijs, die dezelve genezen." Men heeft van hem verscheiden werken. De voornaamste zijn: 1.° Eene *Latijnsche Spraakkunst*, 1473, in 4to (*). — 2.° Eene *Latijnsche Vertaling* der zinspreuken van HIPPOCRATES. — 3.° *Die* van verscheiden verhandelingen van GALENUS. — 4.° Eene

(*) NICOLAAS LEONICENUS is niet de schrijver eener Latijnsche Spraakkunst. De abt DE FELLER heeft alhier dezen schrijver met LEONICENUS (OMNIBONUS) verward, welke de drie volgende werken heeft geschreven: 1.° *Liber de octo partibus orationis*, *Venetië*, 1473, in 4.to — 2.° *De versu heroïco liber*, *Milane*, 1473, in 4.to — 3.° *Tractatus ad scandendum*, in 4.to, van 1470 tot 1480 gedrukt. Deze drie werken zijn onder dezen titel vereenigd: *Grammatices rudimenta, cum libello de arte metrica*, *Vicence*, 1506.

Aanmerking van den Hr. PERENNES, Hoogleeraar der Fransche letterkunde aan de akademie van Besançon, en laatste uitgever van dit Woordenboek.

belangrijke Verhandeling: *De Plinii et plurium aliorum medic. in medicina erroribus, Bazel*, 1532, in fol. een zeldzaam werk. — 5.° *Italiaansche Vertalingen*, der Geschiedenis van DION, en van die van PROCOPIUS. — 6.° Eene andere van de Zamenspraken van LUCIANUS. — 7.° Drie boeken met *Verschillende Geschiedenissen*, in fol., in het Latijn. Men vertaalde dezelve in het Italiaansch, en deze Vertaling kwam te *Venetië*, in 1544, in 8.vo in het licht. — 8.° *De morbo gallico liber, Bazel*, 1536, in 4.to Men ziet door deze verschillende voortbrengselen, dat LEONICENUS, bij de beoefening der geneeskunde, de letterkunde en de beoefening der oudheid niet verzuimd had. Zijne werken werden gezamenlijk uitgegeven, te *Bazel*, 1533, in fol.

LEONICUS THOMÆUS (NICOLAAS), een geleerde Venetiaansche wijsgeer, en oorspronkelijk van *Albanië*, beoefende het Grieksch te *Florence*, onder DEMETRIUS CHALCONDYLUS. Hij herstelde den smaak voor de schoone letteren te *Padua*, alwaar hij den Griekschen tekst van ARISTOTELES verklaarde. Hij overleed in 1531, in den ouderdom van 75 jaren. Men heeft van hem eene *Vertaling* van het commentarium van PROCULUS over den TIMEUS van PLATO en andere *Italiaansche* en *Latijnsche Vertalingen*.

LEONIDAS I, koning der Lacedemoniërs, uit het geslacht der Agiden, verwierf eenen onsterfelijken roem, door met drie honderd uitgelezene manschappen, de bergengte der *Thermopylen* tegen het leger van XERXES, koning der Perzers, tien duizend malen, zegt men, talrijker, in het jaar 480 vóór J. C. te verdedigen. De Spartanen, voor de meerderheid bezwijkende, kwamen in dien slag met hunnen vorst, om het leven. Nadat XERXES hem het nederleggen zijner wapens had gevraagd, antwoordde hij niet anders dan deze woorden: *Kom ze halen*. Toen iemand hem het berigt bragt, dat het vijandelijke leger zoo talrijk was, dat het licht der zon, door hunne afgeschoten pijlen zoude beneveld worden, zeide LEONIDAS: *Zoo veel te beter, dan kunnen wij in de schaduw vechten.* [LEONIDAS had zeven duizend man bij de *Thermopylen;* want zijn leger was onder weg aangegroeid. Daar XERXES deze mannen, die vast besloten hadden om te overwinnen, of om te sterven, vreesde,

zoo bood hij aan LEONIDAS het oppergebied over geheel *Griekenland* aan, indien hij zich onder zijnen standaard wilde scharen. Daar LEONIDAS deze aanbieding met verontwaardiging had van de hand gewezen, liet de trotsche XERXES hem tot twee malen aantasten, en tot twee malen werden de Perzers teruggedreven. Maar een inwoner van *Trachinië*, EPHIALTES genaamd, wees den koning eenen weg aan, langs welken hij in *Phocis* kon komen, zonder door de *Thermopylen* te behoeven te trekken. LEONIDAS vernam dit verraad, en zag zich door de meeste zijner soldaten verlaten. Hij bleef slechts met *drie honderd* Spartanen over, die met de wapens in de hand sneefden. De onmensch XERXES liet het lijk van dien held aan eene galg hangen. De overwinnaar van PLATEUS, PAUSANIAS, liet veertig jaren later, de gebeenten van LEONIDAS naar *Lacedemon* vervoeren. De letteren en kunsten hebben zich op deze schoone daad van LEONIDAS geoefend. De Engelschman GLOVER, en DE FONTANES, hebben er elk het onderwerp tot een heldendicht uit geput, dat van DE FONTANES is onuitgegeven gebleven. DAVID heeft er een der hoofdpersonen van zijne schoone schilderij der *Thermopylen* van gemaakt, en zijn standbeeld door LEMOT, is een der sieraden van de galerij van het *Luxembourg*].

LEONIDAS II, koning van *Sparta*, in het jaar 256 vóór J. C., werd verjaagd door CLEOMBROTUS, zijnen schoonzoon, en later hersteld. Hij was de kleinzoon van CLEOMENES II, en de opvolger van AREUS II.

LEONINUS (ELBERTUS) of ENGELBERT DE LEEUW, een beroemde Bommelaar, onderwees met met eenen uitstekenden roem de regtsgeleerdheid te *Leuven*. Hij bezat het innigste vertrouwen van den prins van *Oranje*, die hem veel gebruikte in de oprigting der *Vereenigde Provinciën*. Na het vertrek van den aartshertog MATHIAS, in 1581, werd LEONINUS kanselier van *Gelderland*, en een der afgevaardigden, welke de staten naar HENDRIK III, koning van *Frankrijk* zonden. Deze bekwame staatkundige overleed te *Arnhem*, in 1598, in den ouderdom van 79 jaren. Hij was geen protestant, en wilde nooit deel nemen, aan de woelingen der misnoegden tegen de Catholijke godsdienst.

Men heeft van hem verscheiden werken, waaronder ook: 1.° *Centuria conciliorum, Antwerpen*, 1584, in fol. — 2.° *Emendationum septem libri, Arnhem*, 1610, in 4.to De regtsgeleerden hebben zich van deze beide voortbrengselen veel bediend.

LEONIUS, een Latijnsche dichter van *Parijs*, in de 12e eeuw, beroemd door de kunst, om de doorsnijdingen der dichtregels met het einde derzelve te doen rijmen, zie hier een voorbeeld daarvan, in eene fabel die niet dan al te wel de late en gedwongene boetvaardigheden afschildert.

Dæmon languebat, monachus tunc esse volebat.
Ast ubi convaluit, mansit ut ante fuit.

Zie hier een ander over de Voorzienigheid en regtvaardigheid Gods:

Vos male gaudetis, quia tandem percipietis
Nequitiæ fructum, tenebras, incendia, luctum,
Nam pius indultor, justusque tamen Deus ultor,
Quæ sua sunt munit, quæ sunt hostilia punit.

Hij bragt bijna het geheele Oude Testament in dergelijke verzen over. Deze eenigzins onbeschaafde verzen, maar die nuttige waarheden uitdrukken, werden *Leonijnsche* genoemd, niet omdat LEONIUS de uitvinder derzelve was, maar omdat hij er beter dan anderen in slaagde. De abt LE BEUF heeft eene Verhandeling geleverd, om het algemeen gevoelen tegen te spreken, hetwelk LEONIUS, kanonik van den H. BENEDICTUS van *Parijs* maakt; hij beweert, dat hij kanonik van *Notre-Dame* was. Zijn sterkst bewijs is, dat LEONIUS in een zijner stukken, een' zijner vrienden uitnoodigt, om op het gekkenfeest te komen (eene vrome klucht, die toenmaals enkel in de kerk van *Parijs* gehouden werd), om er afstand te doen van den post van gildestafbewaarder, en denzelven met nieuwe jaar aan eenen anderen over te geven. Hij spreekt over dezen vriend als over eenen zijner ambtgenooten, en bij gevolg waren zij beide kanoniken van *Notre-Dame*. Wijl dit geschil niet zeer gewigtig is, en daarenboven de bewijzen van den geleerden verhandelaar enkel gissingen zijn, zoo zullen wij ons niet langer bij dezelve ophouden.

LEONORA. — Zie ELEONORA.

LEONORUS, in de 6e eeuw bisschop in *Bretagne*, was uit het land van *Wallis*. Zijn apostolische arbeid, en zijne deugden hebben hem onder de Heiligen doen plaatsen.

LEONTIUM, eene Atheensche ligtekooi, filozofeerde en onteerde zich, gedurende haar geheele leven. EPICURUS was haar meester, en de leerlingen van dien wijsgeer, hare minnaars. METRODORUS was degene, die het meeste deel aan hare gunsten had; zij baarde hem eenen zoon, dien EPICURUS bij zijn overlijden, aan de uitvoerders van zijnen uitersten wil aanbeval. LEONTIUM verdedigde met vuur de leerstellingen van haren meester, die ook haar minnaar was geweest. (Zie EPICURUS.) Zij schreef tegen THEOPHRASTES met meer sierlijkheid dan bondigheid. Volgens CICERO (*De nat. Deor. lib. 1*), was haar stijl zuiver en kiesch. LEONTIUM had ook eene dochter DANAÉ genaamd, de erfgename van de geilheid harer moeder. Deze dochter werd bemind door SOPHRON, landvoogd van *Efeze;* nadat zij de ontsnapping van haren ten dood veroordeelden minnaar had begunstigd, werd zij boven van eene rots gestort. In hare laatste oogenblikken legde zij buitensporige en goddelooze gevoelens aan den dag, zoodanig als men dezelve van eene ligtekooi, en leerlinge van EPICURUS, verwachten moest.

LEONTIUS, een Atheensche wijsgeer, is voornamelijk beroemd, wijl hij de vader was van ATHENAÏS, die keizerin van het Oostersche rijk werd. — Zie EUDOXIA, echtgenoote van THEODOSIUS *den Jonge.*

LEONTIUS (*Heilige*), te *Nimes* in *Languedoc* geboren, werd in 361 Bisschop van *Fréjus*, maakte zich beroemd door zijne kunde, en stichtte door het toonbeeld der uitstekendste deugden. Hij was het, die den H. HONORATUS, zijnen vriend, die een kluizenaars leven wilde leiden, bewoog, om zich in zijn diocees te vestigen, en wees hem te dien einde het eiland *Lerins* aan, alwaar hij het beroemde klooster van dien naam stichtte. CASSIANUS stichter der abdij van den H. VICTOR te *Marseille*, droeg aan den H. LEONTIUS, in 423, de tien eerste boeken zijner *Conferentiën* op. Sommige schrijvers hebben gemeend, dat dezelve aan zekeren Bisschop, mede LEONTIUS genaamd, doch verschillend van dengenen, aan wien dit artikel is toegewijd, waren opgedragen; dit gevoelen steunt geenszins op voldoende bewijzen. De H. LEONTIUS overleed, volgens het algemeene gevoelen, in 450; doch ANTHELMI, schijnt in zijn werk

De initiis Ecclesiæ Forojuliensis, bondig te bewijzen, dat hij in 432 of 433 overleed. Men telt dezen H. Bisschop onder diegene, der Gallische Kerkvoogden, aan welke de Paussen BONIFACIUS en CÆLESTINUS over gewigtige onderwerpen schreven. De brief van den eerste betrof de te nemene maatregelen in de zaak van MAXIMUS van *Valence*, tegen wien men ernstige klagten bij den heiligen Stoel had ingebragt. In dien van CELESTINUS was het te doen om aan de Semi-pelagianen, die de leer van den H. AUGUSTINUS *over de genade* aanrandden, stilzwijgen op te leggen. Men heeft somtijds, doch zonder grond, aan dezen Bisschop den titel van Martelaar gegeven.

LEONTIUS *Scholasticus*, in de 5.e eeuw een Priester van *Konstantinopel*, heeft verscheidene geschiedkundige en godgeleerde werken nagelaten, onder anderen eene Verhandeling over de *Kerkvergadering van Chalcedonië*, voorkomende in de *Bibliotheek der Kerkvaders*, en in het 4.e dl. der *Oude Lessen* van CANISIUS, in 4.to

LEONTIUS, keizer van het *Oostersche rijk*, in de 7.e eeuw, uit eene uit *Isaurië* oorspronkelijke familie geboren, begaf zich zeer vroeg, onder de krijgsmagt des Rijks, en geraakte tot de aanzienlijkste rangen. Hij gaf bewijzen van zijnen moed onder JUSTINIANUS II. De vader van JUSTINIANUS (KONSTANTIJN POGONATUS), was zijn weldoener en bevorderde hem, in de loopbaan der wapens; hij genoot zelfs eene groote gunst, in het begin van het bestuur van JUSTINIANUS; maar deze keizer later door zijne benijders tegen hem ingenomen, hield hem drie jaren in eene strenge gevangenis. Nadat LEONTIUS zijne vrijheid had terug bekomen, stiet hij JUSTINIANUS van den troon, en plaatste zich in 695 op denzelven. Hij bestuurde het rijk tot in 198, wanneer ABSIMAR-TIBERIUS hem neus en ooren deed afsnijden, en in een klooster opsloot. JUSTINIANUS, door behulp der Bulgaren op den troon hersteld, veroordeelde LEONTIUS, om het hoofd te verliezen, hetwelk in 705 werd ten uitvoer gebragt. De zorg welke deze overweldiger had gedragen, om JUSTINIANUS in het leven te behouden, geeft een vrij günstig denkbeeld van zijne menschlievendheid, en welligt zou JUSTINIANUS hem met meer zachtheid behandeld hebben, indien hij zulks zonder gevaar had kunnen doen.

LEONTIUS PILATUS, of LEON, een leerling van BARLAÄM, monnik van *Kalabrië*, wordt als de eerste dier geleerde Grieken beschouwd, aan welke men de herstelling der letteren en des goeden smaaks in *Europa* te danken heeft. Hij is het ook, die omtrent het midden der 14.e eeuw, het eerst in *Italië*, het Grieksch onderwees: PETRARCHA en BOCCASIUS behoorden tot zijne leerlingen. Hij begaf zich naar *Griekenland*, om er handschriften uit mede te brengen; maar naar *Italië* terugkeerende, werd hij op de *Adriatische* zee, door eenen donderslag gedood. Deze in de Grieksche letterkunde zoo ervaren monnik, was met de Latijnsche niet dan zwak bekend. Zie zijn *Leven* in het werk van HUMFRED HODY, *De Græcis illustribus*, in 8.vo, *Londen*, 1742.

LEOPARD (PAULUS), een beoefenaar der fraaije wetenschappen, te *Isenberghe*, in de Belgische provincie *West-Vlaanderen* geboren, wilde liever zijn leven overbrengen in een klein collegie te *Bergues-Saint-Vinox*, dan eenen leerstoel van koninklijk Hoogleeraar in het Grieksch aanvaarden, welke men hem te *Parijs* aanbood. Hij overleed in 1587, in den ouderdom van 57 jaren. Men heeft van hem in het Latijn *Critische Aanmerkingen*, in twintig boeken verdeeld. De tien eerste zijn te *Antwerpen* gedrukt, 1568, in 4.to De tien laatste zijn voor de eerste maal, in het 3.e dl., van het *Fax artium* van GRUTER, in het licht verschenen. Men stemt algemeen toe, dat deze Aanmerkingen, vol kunde, gezond verstand en goeden smaak zijn. Hij heeft nog daarenboven eene vrij getrouwe *Vertaling*, van eenige Levensbeschrijvingen van PLUTARCHUS geleverd, *Antwerpen*, 1556, in 8.vo

LEOPOLD of LEOPOLDUS (*Heilige*), zoon van LEOPOLD *den schoone*, markgraaf van *Oostenrijk*, volgde zijnen vader 1096 op. Door zijne deugd verdiende hij den titel van *Godvruchtige*. Van de grondregels des Evangelies, die hij reeds vroegtijdig beoefend had, doordrongen, gevoelde hij, dat de Godsdienst dezelfde was voor de vorsten en voor bijzondere personen: hij beteugelde zijne hartstogten, verzaakte de vermaken der wereld, voedde zijne ziel door het gebed, oefende allerlei goede werken uit, en verspreidde vooral rijke aalmoezen in den schoot der onge-

lukkigen. De Oostenrijkers waren toenmaals even zoo onbeschaafd als ongeloovig: hij werkte aan de verzachting hunner zeden, en om hen voor de werken en den waren geest des Christendoms vatbaar te maken. Deze ondernemingen overtroffen zelfs zijne hoop. LEOPOLD was het geluk zijner onderdanen: hij verminderde de schattingen, behandelde den arme en den rijke met dezelfde goedheid, en deed aan alle het naauwgezetste regt wedervaren. Zijne dapperheid, zijner godsvrucht evenarende, openbaarde zich onder keizer HENDRIK IV, en handhaafde zich onder HENDRIK V, die hem in 1106, zijne zuster AGNES ten huwelijk gaf. Na den dood van dien vorst, had hij verscheiden stemmen, om hem in het rijksbewind op te volgen; maar daar LOTHARIUS de overhand behouden had, zoo maakte LEOPOLD het zich tot eenen pligt hem te erkennen. Na een roemrijk bestuur overleed deze vorst heiliglijk in 1136, na verscheiden kloosters gesticht te hebben. INNOCENTIUS VIII canoniseerde hem in 1485. Hij had bij AGNES 18 kinderen, 8 zoons en 10 dochters verwekt, die zich hunner beroemde ouders waardig toonden.

LEOPOLD, hertog van *Oostenrijk*, deed den Zwitsers den oorlog aan, die het juk van zijn huis hadden afgeschud: hij werd overwonnen, en sneuvelde den 7 Julij 1386, in den slag van *Sempach*. Zijne wapenrusting wordt nog in het tuighuis van *Lucerne* bewaard.

LEOPOLD I, keizer, tweede zoon van FERDINAND III, en van MARIA ANNA van *Spanje*, werd den 9 Junij 1640 geboren, koning van *Hongarije* in 1655, koning van *Boheme* in 1656, en verving zijnen vader op den keizerlijken troon van het Duitsche rijk, in 1658. Een artikel van het verdrag, hetwelk de keurvorsten hem deden onderteekenen, terwijl zij hem de keizerlijke kroon overgaven, was, dat hij geenerlei hulp aan *Spanje* tegen *Frankrijk*, in de oorlogen van *Italië* zoude verleenen. [De jeugdige keizer, die zich reeds door zijne dapperheid onderscheiden had, rigtte zijne wapens, doch zonder grooten voorspoed tegen *Zweden*]. De Turken bedreigden toenmaals het rijk. Zij sloegen de keizerlijke troepen en verwoestten *Moravië*, wijl de keizer voortging, den vorst van *Zevenbergen* te ondersteunen, die sedert zes jaren had opgehouden, eene jaarlijksche schatting van 200,000

guldens te zenden, die zijne voorgangers beloofd hadden, aan het Ottomanische rijk te betalen. MONTECUCULLI, veldheer van LEOPOLD, door een corps van 6,000 uitgelezene Franschen, onder de bevelen van COLIGNI en DE LA FEUILLADE, ondersteund, versloeg hen na een bloedig gevecht, waarin de overwinning lang twijfelachtig was, te *St. Gothard*, in 1664. De Turken waren er niet zeer door verzwakt, en sloten eenen voordeeligen vrede; zij behielden hunne veroveringen, en men stemde toe, dat de vorst van *Zevenbergen* hun cijnspligtig zoude zijn. *Duitschland* en *Hongarijë* keurde dit verdrag af; maar de Keizerlijke minister had zijne inzigten. De geldmiddelen waren in eenen slechten staat. Men was er op bedacht, om de Hongaren geheel en al te onderwerpen, en om aan de onlusten een einde te maken, die onophoudelijk, in dat rijk ontstonden. De vrede, of liever de stilstand van wapens werd voor 20 jaren gesloten. Kort daarna hield *Hongarijë* de wapens des keizers bezig. De heeren van dat koningrijk wilden te gelijkertijd hunne voorregten verdedigen, en hunne vrijheid terug bekomen; zij waren er op bedacht, om zich eenen koning van hunne natie te geven. Deze zamenspanningen kostten het hoofd aan SERENI, FRANGIPANI, NADASTI en aan verscheiden anderen; maar deze strafoefeningen deden de onlusten niet bedaren. TÖKELY stelde zich aan het hoofd der misnoegden, en werd door de Turken, op voorwaarde eener schatting van 40,000 Sequinen tot vorst van *Hongarijë* verheven. Deze overweldiger riep de Ottomanen in het rijk. Zij vielen met een leger van 200,000 man in *Oostenrijk*, en belegerden *Weenen*, in 1683. Deze stad stond op het punt van ingenomen te worden, toen JOANNES SOBIESKI dezelve te hulp snelde, terwijl de keizer de vlugt nam, naar *Passau*. Door het keizerlijke leger, onder aanvoering van den hertog KAREL VAN LOTHARINGEN ondersteund, tastte de koning van *Polen* de Turken in hunne verschansingen aan, en drong in dezelve door. Een panische schrik maakte zich meester van den groot-vizier MUSTAPHA, die de vlugt nam, en zijne legerplaats aan de overwinnaars overliet. Na deze nederlaag, werden de Turken bijna altijd overwonnen, en de Keizerlijken heroverden al de steden, waarvan zij zich hadden meester gemaakt. Daar LEOPOLD de Hongaarsche mui-

telingen als de oorzaak beschouwde der onheilen, welke het rijk hadden bedreigd, zoo beval hij, dat dezelve gestrengelijk zouden gestraft worden. Men rigtte op het marktveld van *Eperies*, in 1687, een schavot op, waarop men de slagtoffers deed sneven, die men voor den vrede het noodzakelijkste oordeelde. De voornaamste Hongaarsche adellijken werden beroepen. Zij verklaarden in den naam der natie, dat de kroon erfelijk was. LEOPOLD had nog andere oorlogen te voeren. Deze vorst, die nooit anders dan uit zijn kabinet vocht, hield niet op, zich tegen de overwinnende inborst van LODEWIJK XIV, te verklaren, eerstelijk in 1671, oogenblikkelijk na den inval in *Holland*, dat hij tegen den Franschen vorst ondersteunde; vervolgens, eenige jaren na den vrede van *Nijmegen*, in 1686, toen hij het beruchte Augsburger-verbond sloot, waarvan het doel was, *Frankrijk* te overheeren, en JACOBUS II van den troon van *Engeland* te verdrijven; eindelijk in 1701, bij de komst van den hertog van *Anjou* (PHILIPPUS V), kleinzoon van LODEWIJK XIV, tot de kroon van *Spanje*; LEOPOLD ondersteunde de aanspraak van zijnen broeder KAREL (later KAREL VI), even gelijk hij, de zoon eener Spaansche infante. KAREL werd in *Spanje* niet anders erkend dan door de Katalonièrs, die hem onder den naam van KAREL III uitriepen (zie KAREL VI). LEOPOLD wist het Duitsche rijk in al deze oorlogen te betrekken, en dezelve tot zoogenaamde rijksoorlogen te verklaren. De eerste was vrij ongelukkig, en den keizer werd, bij den vrede van *Nijmegen*, in 1678, de wet voorgeschreven. De binnenlanden van *Duitschland* werden niet geplunderd, maar de grenzen langs den *Rijn* werden verwoest. De fortuin was minder ongelijk in den 2.en oorlog, door het Augsburger-verbond te weeg gebragt. De derde was nog gelukkiger voor LEOPOLD. De gedenkwaardige veldslag van *Hochstedt*, in 1704 geleverd, veranderde alles, en deze vorst overleed den 6 Mei des volgenden jaars, met het denkbeeld, dat *Frankrijk* weldra bezwijken zoude, en dat *de Elzas* met *Duitschland vereenigd* zoude worden, hetwelk werkelijk zoude gebeurd zijn, indien men van de vernedering van *Frankrijk* had gebruik gemaakt, om te *Geertruidenberg* den vrede te sluiten, welken het op het punt stond, om te onderteekenen. Hetgene, wat LEOPOLD in al die oorlogen het

beste van dienst was; was de grootheid van LODEWIJK XIV, die, daar dezelve al te veel luister ten toon spreidde, al de vorsten verbitterde. De Duitsche keizer, zachter en zediger, werd minder gevreesd, maar meer bemind. Hij was van zijne kindschheid af, tot den geestelijken staat bestemd, en zijne opvoeding naar dit voorbarige besluit afgemeten geweest: men had hem godsvrucht ingeboezemd en kunde aangebragt, maar men verzuimde, om hem de kunst om te regeren te leeren. Hij regeerde echter met roem; zijne onderdanen waren gelukkig, en beminden hem als hunnen vader, zoo vele bronnen heeft de godsdienst, om de plaats van elke andere wetenschap te vervullen. Zijne ministers bestuurden hem somtijds, doch hunne rollen waren zeer moeijelijk uittevoeren: zoodra de vorst zijne onderworpenheid bespeurde, wreekte eene oogenblikkelijke ongenade, hem op eenen heerschzuchtigen minister. Intusschen al zijne keuzen waren bijna gelukkig, en al mogt het ministerie van *Weenen* gedurende een 46jarig bestuur ook misslagen begaan, moet men echter bekennen, dat men met eene voorzigtige traagheid alles kon doen, wat men wilde. Men heeft hem verweten van zich verbonden te hebben, met de vijanden van JACOBUS II, en daardoor de hoop vernietigd te hebben, welke die vorst in *Engeland*, te gunste van de Catholijke Godsdienst had doen ontstaan; maar daar JACOBUS innig met *Frankrijk*, den vijand van *Spanje* en *Duitschland*, verbonden was, zoo stond het niet in de magt van LEOPOLD, om andere maatregelen te nemen. Daarenboven hitste LODEWIJK XIV. aanhoudend de bewegingen der Hongaren aan, en begunstigde daardoor de Turken, tegen welke, de keizer zich niet kon vleijen duurzamen voorspoed te hebben, zonder de Franschen elders bezig te houden. LEOPOLD is drie malen gehuwd geweest, eerst met MARGARETHA THERESIA, dochter van PHILIPPUS VI, koning van *Spanje*, en die in het kraambed overleed; vervolgens met CLAUDE FÉLICITÉ van *Oostenrijk*, die de zucht voor de jagt in 1676 in het graf voerde; eindelijk met ELEONORA MAGDALENA THERESIA, palts-vorstin uit den tak van NEUBURG, die haren gemaal overleefde, en in 1720 overleed. Zij had een aantal stichtelijke werken uit het Fransch in het Hoogd. vertaald, onder anderen *Godvruchtige overwegingen voor*

alle dagen der maand. Men heeft het *Leven* dezer door hare deugden beroemde vorstin. De zonen van LEOPOLD, welke hij bij deze laatste gemalin verwekte, JOZEF I en KAREL VI, bekleedden achtereenvolgend den keizerlijken troon. FRANCISCUS WAGNER, een Jesuit, heeft de geschiedenis van LEOPOLD, in het Latijn beschreven, *Weenen*, 1719 — 1734, 2 dl.n in fol. zeer geacht.

LEOPOLD II, Groot-Hertog van *Toskanen*, en keizer van *Duitschland*, tweede zoon van keizer FRANCISCUS I, en van MARIA THERESIA van *Oostenrijk*, werd te *Weenen*, den 5 Mei 1747 geboren, en volgde in 1765, zijnen vader in het Hertogdom *Toskanen* op. Hij bestuurde in den beginne dit gewest op eene vreedzame, en voor zich zelven en voor de volken gelukkige wijze; maar daar hij het stelsel der valsche filozofen, jansenisten, en economisten had aangenomen, vormde hij ontwerpen, die aan de menigte mishaagden. Het volk sloeg bij verschillende gelegenheden aan het muiten, vooral te *Pistoja* en te *Prato*. Daar de heer RICCI, onder wien deze beide bisdommen stonden, in 1786, eene kerkvergadering van priesters had gehouden, om de tegenwoordige tucht der algemeene kerk afteschaffen, en zonderlinge nieuwigheden intevoeren zoo werd hij in 1787 door het concilie van *Florence* veroordeeld: maar de Groot-Hertog verbood de uitgave der akten van het concilie, en liet dezelve vervolgens met breedvoerige commentariën in het licht verschijnen, die de uitspraken derzelve krachteloos maakten. Nadat keizer JOZEF II, den 20 Februarij 1790 overleden was, begaf LEOPOLD zich naar *Weenen*, om het bestuur zijner staten op zich te nemen: de misnoegdheid der Toskaners barstte los; om dezelve tot bedaren te brengen, stond men hun de uit den weg ruiming hunner grieven toe; maar weldra werden zij gestrengelijk gestraft, en meer dan 600 werden er tot de galeijen veroordeeld. Nadat zijn tweede zoon, FERDINAND, in 1791, tot Groot-Hertog was uitgeroepen, verdreef hij den bisschop van *Pistoja*, die door eenen wijzen en regtzinnigen prelaat vervangen werd, vernietigde al de instellingen van zijnen vader, en herstelde de rust in *Toskanen*. LEOPOLD, den 9 October tot keizer gekroond, sloot het volgende jaar den vrede met de Turken, door *Belgrado*, en bijna al de veroverde steden terugtegeven. Hij wilde de *Oos-*

tenrijksche Nederlanden bevredigen, die ten gevolge der invoering van nieuwigheden aan het muiten waren geslagen; maar de beide partijen, de eerste aangevoerd door VAN DER NOOT en VAN ESPEN, en de tweede door den advokaat YORK en den generaal VAN DER MERGH, weigerden, om zich te onderwerpen. Dertig duizend Oostenrijkers vielen alstoen in de *Nederlanden*, die na verloop van een jaar bevredigd werden. LEOPOLD, zegt men, stond op het punt, om eenige partij in de zaken van *Frankrijk* te kiezen, toen hij den 2 Maart 1792, na een ziekbed van slechts drie dagen, te *Weenen* overleed. De weifelingen, welke hij tot dusverre had aan den dag gelegd, en waarvan de vrees, hem door zijnen minister KAUNITZ ingeboezemd, van zich door *Frankrijk* van de *Nederlanden* beroofd te zien, de oorzaak was, doet niet vooronderstellen dat hij deze onderneming met nadruk zou hebben doorgezet. Men is daarenboven overtuigd, dat hij de meeste der uitwerkselen van de Fransche omwenteling goedkeurde; maar hij had dezelve met het koninklijke gezag willen overeenbrengen: even alsof dit gezag kon bestaan, wanneer deszelfs grondslagen en kracht niet meer bestaan. Hij was in 1765 in den echt getreden, met MARIA LOUISE, infante van *Spanje*, waarbij hij 16 prinsen en prinsessen verwekte. FRANCISCUS, zijn oudste zoon, volgde hem in zijne erfstaten op, onder den naam van FRANCISCUS II; maar daar deze later den titel van keizer van *Duitschland* tegen dien van keizer van *Oostenrijk* heeft verwisseld, werd hij FRANCISCUS I genoemd. De heer MALLET-DU-PAN, die, in zijne geschiedkundige aanteekeningen, gewoonlijk zeer gematigd is, en geene overdrevenheid aan den dag legt, wanneer zekere vooroordeelen, hem, noch in lofspraken, noch in lakingen het spoor bijster maken, spreekt in zijnen *Mercure Français*, van 24 Maart 1792, aldus over LEOPOLD II: » Deze vorst, in de kracht der jaren en der ondervinding, aan *Duitschland* ontnomen, bestuurde het Groot-Hertogdom *Toskanen*, alwaar zijne gedachtenis, niet zal worden uitgewischt, gedurende vijf-en-twintig jaren. Ofschoon men te midden der ontelbare bevelschriften, door welke hij dezen kleinen staat bestuurde, eene overdrevene voorliefde voor de reglementaire regeringsvorm ontdekt, eene angstvallige oplettendheid ont-

waart, op kleinigheden, die verre beneden den vorst zijn, en eene neiging bespeurt tot het invoeren van nieuwigheden, van welke het nut niet altijd erkend is; zoo verdienden echter zijne wetten op de gevangeniszetting der schuldeischers, zijne aanmoedigingen tot de ontginning van woeste gronden, en verscheiden andere handelingen van zijn bestuur, voor dezen vorst lofspraken, die in geestdrift ontaardden, vooral in *Frankrijk*, alwaar nieuwigheden, van wat aard ook, steeds gereede bewonderaars vinden. Men heeft hem eene te ver gedrevene zuinigheid, de zucht om in elke kleinigheid te heerschen, eene vermoeijende waakzaamheid over de zelfs onverschillige daden des burgers, en niet zeer gelukkige navolgingen van veranderingen verweten, welke niet alleen de volks-vooroordeelen maar zelfs de volks-gevoelens beleedigen; zoo als bijv. het weldra herhaalde bevelschrift voor de algemeene begraafplaatsen; men heeft eindelijk schijnen te vreezen, dat de gewoonte, om de zaken van eenen kleinen staat al te zeer in het geringe nategaan, door den keizer in het beheer eener groote monarchie zou gebragt worden."

LEOPOLD WILLEM, Aartshertog van *Oostenrijk*, bisschop van *Passau*, *Straatsburg* enz., groot-meester der Duitsche orde, en landvoogd der *Nederlanden*, zoon van keizer FERDINAND II, voerde gedurende den 30 jarigen oorlog, dien zijn huis, ter handhaving van de Catholijke Godsdienst in *Duitschland*, onderhield, de Oostenrijksche legerbenden tegen de Zweden en Franschen aan. Hij had groote voor-en tegenspoeden. Hij was een wijs, zacht en godvruchtig vorst; het ontbrak hem noch aan moed, noch aan militaire talenten, maar hij was geen meester zijner krijgsverrigtingen, en degene van welke hij afhing, ondersteunden hem slecht. Hij overleed te *Weenen*, in 1652.

LEOPOLD, hertog van *Lotharingen*, zoon van KAREL V, en van ELEONORA van *Oostenrijk*, werd te *Insprück*, in 1679 geboren. Reeds in zijne vroegste jeugd voerde hij de wapens, en onderscheidde zich in 1695 in den slag van *Temeswar*. Daar de hertog KAREL V, zijn vader, de partij tegen *Frankrijk* had gekozen, zoo had hij *Lotharingen* overmeesterd gezien en hetzelve was nog in de magt van *Frankrijk*, bij zijnen dood, in 1690 voorgevallen. LEOPOLD werd door den vrede van *Rijswijk*, in 1697 in zijne staten her-

steld, doch op voorwaarden, welke zijn vader nooit had willen aannemen. Het was hem niet eens geoorloofd, om zijne hoofdstad met wallen te omringen. Hoe smartelijk hem ook het verlies van een gedeelte der vorstelijke regten mogt vallen, dacht hij echter zijn volk nuttig te kunnen zijn, en hield zich enkel met het geluk van hetzelve bezig. Hij vond *Lotharingen* woest en verlaten, en hij bevolkte, en verrijkte het weder. Een even zoo groote staatkundige als dapper krijgsman zijnde, wist hij den vrede te handhaven, terwijl het overige *Europa* geheel door den oorlog verwoest werd. Zijn adel, tot de uiterste ellende gebragt, zag zich door zijne weldaden weder in overvloed verplaatst. Hij deed de huizen der arme edellieden herbouwen, betaalde hunne schulden en huwde hunne dochters uit. Een beschermer der kunsten en wetenschappen zijnde, rigtte hij te *Luneville* een collegie op, en ging de talenten tot in de winkels en bosschen opzoeken, om dezelve, in het daglicht te stellen en aantemoedigen. » Ik zou morgen, zeide hij mijn gezag nederleggen, indien ik niet wel kon doen." Hij overleed te *Luneville* in 1729, zijn voorbeeld aan zijnen zoon FRANCISCUS I, later keizer, ter navolging nalatende en nooit is een voorbeeld beter nagevolgd geweest. LEOPOLD was met ELIZABETH, dochter van den hertog van *Orleans*, gehuwd, die in 1744 overleed, als eene wijze en deugdzame vrouw betreurd, die met haren echtgenoot het geluk hunner onderdanen uitmaakte.

* LEOPOLD (KAREL WILLEM DE), staats-secretaris van *Zweden*, een der 18 leden van de Zweedsche akademie, werd den 2 April 1766 te *Stokholm* geboren. Zijn vader, toenmaals eenvoudig tegenboekhouder der douanen, zou hem niet dan eene onvolledige opvoeding hebben kunnen geven, indien een geleerde Franschman zijnen gelukkigen aanleg niet ontdekt, en hem zijne taal geleerd had. Men plaatste hem op de school van *Soder-Koping*, en vervolgens aan de universiteit van *Upsal*, en weldra gaf hij eene Latijnsche verhandeling in het licht, *De origine idearum moralium*, 1773, en eene *Ode op de geboorte van den kroonprins, GUSTAAF ADOLF*, 1778. LEOPOLD, genoodzaakt, om zich door zijnen arbeid de middelen te verschaffen, om zijne studi-

ën voorttezetten, bragt het door zijne zuinigheid zoo ver, dat hij zich in staat bevond om zich naar de universiteit van *Greifswald* te begeven; hij ontving aldaar den rang van doctor in de wijsbegeerte, na over dit onderwerp eene thesis te hebben verdedigd: *De origine juste introductæ proprietatis*, 1781. Hij behandelde ook een ander onderwerp: *Causæ cur tot veterum scripta perierint:* hij werd tot plaatsvervangend hoogleeraar bij die universiteit benoemd. Er werden bij dezen jongen geleerde eenige pogingen aangewend, om hem in *Pommeren* te vestigen, en hem aan de bibliotheek van het bestuur van *Straalsund* te verbinden; maar hij kwam in 1784, in *Zweden* terug en werd opziener der bibliotheek, welke de geleerde LIDEN aan de universiteit van *Upsal* had gegeven. De roem van LEOPOLD, drong door tot koning GUSTAAF III, die hem naar *Stokholm* liet komen, de schulden betaalde, welke hij gedurende zijne studiën had gemaakt, en hem een appartement in zijn paleis gaf. In 1786 was LEOPOLD lid der Zweedsche akademie, waartoe de koning de 18 eerste leden benoemde; hij werd door de stem dezer laatste beroepen, die zich 5 ambtgenooten moesten toevoegen. In 1787 werd hij met de bibliotheek van *Drontingholm* belast, en in 1788 werd hij geheim-secretaris des konings. Van dien oogenblik af, innig aan het lot des vorsten verbonden, bragt hij de aangenaamste oogenblikken in zijn gezelschap door, en bezong, even als de oude barden, de heldendaden der Zweden. Zijne *Ode op de overwinning van Hogland*, zijn *Berijmde brief over den slag van Uttis, en over het zeegevécht van Friedrichsham*, enz., werden te midden van het veldgewoel vervaardigd, zoowel als zijn treurspel *Oden*, dat in 1790 op het tooneel van *Stokholm* werd uitgevoerd. Na de uitvoering schreef de koning hem den navolgenden brief, terwijl hij hem eenen kostbaren ring, en twee lauriertakken zond, die op het graf van VIRGILIUS geplukt waren. » De schrijver van *Siri-Brahe*, zijnen groet aan dien van *Oden* aanbiedende, verzoekt hem, van hem voor morgen wel een parterre-kaartje te willen bezorgen, en biedt hem deze voor 6 jaren op het graf van den grootsten dichter der eeuw van AUGUSTUS geplukte lauwertakken aan; dezelve zijn in zijne handen eenigzins verwelkt, doch zij zul-

len eene nieuwe frischheid aannemen, wanneer zij op het hoofd des dichters zullen zijn geplaatst." Na den dood van GUSTAAF III, die de vernietiging der Zweedsche akademie na zich sleepte, verwijderde LEOPOLD zich van de hoofdstad tot aan de herstelling der akademie, door koning GUSTAAF ADOLF IV. Van dat tijdstip af ontving hij de vleijendste onderscheidingen, ridder der poolster in 1798, kanselarijraad in 1799, lid van de akademie der schoone letteren, der geschiedenis en der oudheden in 1803, lid der akademie van wetenschappen in 1804, werd hij in 1809 tot den adelstand verheven, commandeur der poolster in 1815, en ontving hij in 1818 den titel van secretaris van staat. Hij genoot het geluk niet, hetwelk hij op het einde zijner loopbaan verdiende te smaken, terwijl zijne echtgenoote hare verstandelijke vermogens verloor, werd hij blind; deze moeijelijke toestand hield op met zijn leven, den 3 November 1829. De *Werken* van LEOPOLD, zijn in 3 dl.n in 8.vo gedrukt. Ook heeft hij kostbare handschriften nagelaten.

LEOTAUD (VINCENTIUS), een Jesuit, in 1595, in het diocees van *Embrun* geboren, was een bekwaam wiskunstenaar, en onderwees gedurende 14 jaren te *Dôle* in *Franche-Comté*, en later te *Lyon*. Hij overleed den 13 Junij 1672, na een geleerd werk in het licht te hebben gegeven, waarin hij aantoont, dat men vruchteloos werkt, aan het betoog van de kwadratuur des cirkels. Hetzelve voert ten titel: *Examen circuli quadraturæ*, *Lyon*, 1654, in 4.to [Men heeft hem ook te danken *Geometriæ practicæ elementa*, *Dôle*, 1631, in 16.mo, *Magnetologia*, *Lyon*, 1648, in 4.to *Cyclomathia*, ibid, 1663, in 4.to *Institutiones arithmeticæ*, *libri*, IV, ib. 1660, in 4.to]

LEOTYCHIDES, koning van *Sparta*, en zoon van MENARIS, beklom den troon, ter vervanging van DEMARATHUS, door het orakel van *Delphos*, onwettig verklaard, versloeg de Perzers, in een groot zeegevecht bij *Mycale*, in het jaar 479 vóór J. C. Later door de ephoren van eene hoofdmisdaad beschuldigd, vlugtte hij naar *Tegea*, in eenen tempel van MINERVA, alwaar hij in het jaar 475 vóór J. C. overleed. ARCHIDAMUS, zijn kleinzoon, volgde hem op.

LEOWITZ (CYPRIANUS), in het Latijn *Leovitius*, een bekwaam Boheemsch sterrekundige te *Leonicia* bij *Hradisch* in *Boheme* geboren; hij had in 1569, eene conferentie over de sterrekunde met TYCHO-BRAHÉ, die, enkel om hem te zien, eene reis ondernam. Hij eindigde zijne dagen te *Lawingen*, in 1574, in den ouderdom van 50 jaren. Men heeft van hem: 1.° *Beschrijving der verduisteringen*, in fol. — 2.° *Ephemeriden*, in fol. — 3.° *Voorzeggingen*, van 1564 tot 1607, in 8.vo, 1560. — 4.° *De indiciis nativitatum*, in 4.to en andere Latijnsche werken. Hij hield zich met de sterrewigchelarij op, en men schrijft hem voorzeggingen toe, die geenszins door de uitkomst geregtvaardigd werden: zoo had hij bijv. voor het jaar 1584 het einde der wereld, door eenen nieuwen zondvloed aangekondigd.

* LEPAUTE (JOANNES ANDREAS), een beroemde uurwerkmaker, in 1709 te *Montmédi* geboren. Het is aan hem, dat men de meeste uurwerken te danken heeft, welke de openbare gebouwen van *Parijs* versieren; onder andere, dat, hetwelk men op de *Tuilerïen* ziet, de uurwerken van het *Palais-Royal*, van den koninklijken tuin, en het vlakke uurwerk dat in 1753, op het paleis van het *Luxembourg* geplaatst is, het eerste van die soort dat men in de hoofdstad van *Frankrijk* gezien heeft. Hij bood in hetzelfde jaar aan de akademie van wetenschappen, een door hem uitgevonden staande uurwerk met een enkel rad aan. LALANDE was een der commissarissen, belast, om hetzelve te onderzoeken, en deze omstandigheid bragt tusschen hen eene duurzame vriendschap tot stand, die tot beider voordeel diende. LEPAUTE heeft eenige schriften over zijne kunst in het licht gegeven, onder anderen: 1.° *Traité etc.* (*Verhandeling over het uurwerkmaken*), 1755, in 4.to — 2°. *Supplément etc.* (*Bijlage tot de Verhandeling over het uurwerkmaken*), *Parijs* 1760; dezelve bevat de beschrijving eener *polycameratische* slingerklok, dus genoemd, wijl dezelve in verschillende vertrekken van een paleis of een kasteel den tijd kan aanwijzen. LALANDE heeft deel gehad aan de uitgave van het volgende werk: — 3.° *Description etc.* (*Beschrijving van verschillende stukken tot de uurwerkkunde behoorende*), 1764, in 12.mo Hij overleed te *St. Cloud*,

den 11 April 1789. — JOANNES BAPTISTA LEPAUTE, zijn broeder en kunstgenoot, onderscheidde zich evenzeer in de uurwerkmaakkunde. Men noemt van hem het schoone uurwerk van het stadhuis van *Parijs*, in 1786 geplaatst. Hij overleed te *Parijs*, in 1802.

* LEPAUTE (NICOLE-REINE ETABLE DE LABRIÈRE), echtgenoote van JOANNES ANDREAS LEPAUTE, werd te *Parijs* den 5 Januarij 1723 geboren. Reeds vroegtijdig openbaarde zij veel smaak voor de wetenschappen, aan eenen bekwamen kunstenaar uitgehuwd, openbaarde zij hem een gedeelte der geheimen zijner kunst en was hem behulpzaam in zijne *Verhandeling over het uurwerkmaken*. In betrekking staande met al de geleerden van haren tijd, droeg zij met CLAIRAUT en LALANDE tot den arbeid bij, welken die sterrekundigen hadden ondernomen, om de aantrekkingskracht te berekenen van *Jupiter* en *Saturnus*, op de door HALLEY aangekondigde komeet, ten einde naauwkeurig derzelver terugverschijning te voorzeggen; zij werkte mede aan de *Connaissance des temps*, aan de *Ephémérides*, berekende in 1764 voor de geheele uitgestrektheid van *Europa*, de ringvormige verduistering der zon, voor den 1 April van dat jaar voorzegd, en gaf eene kaart in het licht, waarop men van kwartieruurs tot kwartieruurs, den loop der verduistering en derzelver afwisselende schijnsels zag. Bij gelegenheid van verscheiden verduisteringen, welke zij berekend had, gevoelde zij het voordeel eener tafel der parallactische hoeken, en zij vervaardigde er eene, die zeer uitgebreid was, welke in 1763 in de *Connaissance des temps*, en in een werk getiteld: *Exposition etc.* (*Verklaring van het sterrekundig werk*), in het licht verscheen. Men heeft nog van haar verscheiden belangrijke verhandelingen voor de akademie van *Beziers*, waarvan zij lid was. Mevrouw LEPAUTE overleed te *Parijs*, den 6 December 1788. [Deze geleerde vrouw was tevens een voorbeeld van huwelijkstrouw: gedurende zeven jaren verzorgde zij zelve haren man, door de ziekte aangetast, die een einde aan zijn werkzaam leven maakte; zij overleed eenige maanden vóór hem. In zijne *geschiedenis der Sterrekunde*, 1788, heeft LALANDE de *lofrede* van M.w LEPAUTE geplaatst].

LEPAUTRE. LEPAYS en anderen. — Zie de letter P.

* LEPÉKHIN (IWAN), een kundige Russische arts, omtrent het midden der 18e eeuw geboren, studeerde te *Petersburg*, en liet zich aan de universiteit van *Straatsburg* tot doctor in de geneeskunde bevorderen. Na zijne terugkomst in *Rusland*, werd hij in 1771 tot lid der keizerlijke akademie in de klasse der natuurlijke historie benoemd. Hij verdiende door zijne uitgebreide kundigheden in dat vak, van aan het hoofd van een genootschap geleerden te worden geplaatst, belast, om het Russische keizerrijk te doorkruisen, om de natuurlijke voortbrengselen van hetzelve te beoefenen en te beschrijven, en er de groote natuurkundige verschijnselen waartenemen. die er zich het meest vernieuwen. LEPÉKHIN werd in 1783 tot blijvend secretaris benoemd, en ontving van CATHARINA II eenen eerepenning. Hij ontving ook den titel van corresponderend lid ner natuuronderzoekende maatschappij van *Berlijn*, en werd kort voor zijnen dood, den 18 April 1802 voorgevallen, tot staatsraad benoemd. Men heeft van LEPÉKHIN, behalve eenige losse stukjes, en verscheiden verhandelingen, opgenomen in de verzamelingen der akademie van wetenschappen van *St. Petersburg*, een belangrijk werk over de natuurlijke historie van zijn land, getiteld: *Dagverhaal der reizen in verscheiden deelen van Rusland*, in het Russisch; dit dagverhaal is door HASE in het Hoogduitsch vertaald, *Altenburg*, 1774, 3 dl.n in 4.to, met platen.

* LEPEL (HENDRIK VON), een staatsman en geleerde, in 1755 in *Pruissen* geboren, bekleedde tot in 1790 den post van afgezant van *Pruissen* in *Zweden*; sedert dien tijd hield hij zich veel met kunsten en wetenschappen bezig; de akademie van *Berlijn* heeft hem eene schoone verzameling van gedenkpenningen en teekeningen te danken, die hij met de grootste zorg gedurende zijn geheele leven bijeenverzameld had, en die hij aan dezelve heeft geschonken voor zijnen dood, den 20 Januarij 1826 te *Berlijn* voorgevallen. LEPEL, heeft in 1806 te *Dresden* in het licht gegeven, de *Werken van CLAUDIUS GELÉE*. Nog heeft men hem te danken, de *Catalogus der platen, volgens RAPHAËL uitgevoerd*, die hij geleverd heeft onder den naam van *Tansi-*

cus eubœus, en eene *Catalogus van de oorspronkelijke werken der groote meesters*. In handschrift heeft hij een werk over de *Penningkunde* nagelaten.

LÉPICIÉ (BERNARDUS), een graveur, te *Parijs*, in 1698 geboren, en in dezelfde stad den 17 Januarij 1755 overleden, was de graveerstift volkomen meester. Zijne gravures zijn schoon, zorgvuldig en op eene schrandere wijze uitgewerkt. Men heeft van hem eene *Beredeneerde Catalogus van de schilderijen des konings*, 2 dl.n, in 4.to, een belangrijk en leerzaam werk voor schilders en liefhebbers. — [Zijn zoon, hoogleeraar van de schilder- en beeldhouwkunst te *Parijs*, heeft verscheiden schilderstukken vervaardigd, die steeds met lof zullen genoemd worden. De belangrijkste zijn: *Het tolhuis*, *de hal*, *de rust eens grijsaards*, *de wildstrooper*. Rijk in zijne zamenstellingen, schitterde hij voornamelijk door het uitwerksel, en schetste in al zijne stukken getrouwelijk de natuur. Hij overleed den 17 September 1784.]

LEPIDUS (M. ÆMILIUS), drieman, met OCTAVIANUS en MARCUS ANTONIUS, werd in het jaar 705, na de bonwing van *Rome*, of in 49 vóór J. C. prætor. Hij was uit eene der oudste en beroemdste familiën van *Rome*, en geraakte tot de eerste posten der republiek. Hij werd Hooge-priester, meester der ruiterij (*magister equitum*), en werd tweemalen tot het consulaat bevorderd, namelijk in de jaren 42 en 46 vóór J. C. Hij droeg bij, om JULIUS CÆSAR tot dictator te doen benoemen, en deze liet hem, bij zijn vertrek naar *Spanje*, het bevelhebberschap in *Rome* over. Gedurende de onlusten des burgerkrijgs, door de erfgenamen en vrienden van JULIUS CÆSAR veroorzaakt, stelde LEPIDUS zich aan het hoofd eens legers, en onderscheidde zich door zijnen moed. MARCUS ANTONIUS en AUGUSTUS vereenigden zich met hem. Zij verdeelden de geheele wereld onder zich. Aan LEPIDUS viel *Afrika* ten deel. Het was alstoen, dat het noodlottige verbond werd gesloten, onder den naam van *driemanschap* bekend. LEPIDUS deed al zijne vijanden sneven, en gaf zijnen eigen broeder aan de woede der dwingelanden over, met welke hij zich verbonden had. Hij had later deel aan de overwinning, welke AUGUS-

TUS op den jongen POMPEJUS in *Sicilië* behaalde. Wijl hij tot dezen togt uit het diepste van *Afrika* was gekomen, wilde hij er alleen de geheele vrucht van plukken, en maakte zich gereed om zijne aanspraak, door de wapens te verdedigen. AUGUSTUS verachtte hem, wijl hij wist, dat hij door zijne troepen veracht werd. Zelfs verwaardigde hij zich niet den degen tegen hem te trekken. Hij begaf zich naar zijne legerplaats, nam zijn leger weg, beroofde hem van al zijne posten, met uitzondering van dien van hoogepriester, en verbande hem in het jaar 36 vóór J. C. naar *Circeïes*, een Italiaansch stadje. De inborst van LEPIDUS kon zich ligtelijk naar de ballingschap voegen. Meer overhellende naar rust, dan ijverzuchtig naar magt en aanzien zijnde, bezat hij nooit die onvermoeide werkzaamheid, die alleen tot grooten voorspoed geleiden, en denzelven handhaven kan. Niet dan met eene soort van onverschilligheid maakte hij gebruik van de omstandigheden, die tot de uitbreiding zijner grootheid het gunstigste waren, en, om ons van de uitdrukkingen van PATERCULUS te bedienen, hij verdiende de liefkozingen niet, waarmede de fortuin hem gedurende langen tijd overlaadde.

* LEPITRE (JACOBUS FRANCISCUS), in 1764 geboren, was eerst hoogleeraar in de *Rhetorica*, en daarna kostschoolhouder te *Parijs*; hij was in 1792 lid van den gemeenteraad dier stad, en werd met de zorg belast, om de koninklijke familie in de gevangenis des *Tempels* te bewaken (*). Zijne manieren, zeer verschillend van verscheiden zijner ambtgenooten, wonnen hem ligtelijk het vertrouwen des konings. Door eenen anderen commissaris, TOULAN genaamd, ondersteund, en in verstandhouding met den ridder DE JARJAYES, verschafte hij aan dien vorst, de dagbladen en boeken, waarvan men hem verstoken hield: hij had zelfs

(*) LEPITRE, eens met een zijner ambtgenooten, bij LODEWIJK XVI de wacht hebbende, vraagde aan den koning de vergunning, om eenen VIRGILIUS te mogen nemen, die op zijnen schoorsteenmantel lag. » Verstaat gij dan Latijn? vraagde hem de Vorst. — Ja Sire.

Non ego, cum Danaïs Trojanam exscindere gentem
Aulide, juravi "

Een blik des konings gaf hem te kennen, dat hij hem begrepen had.
Aanmerking van PERENNES.

het ontwerp gevormd, om de koninklijke familie te doen ontsnappen, en alles was tot de uitvoering gereed, toen een opstand, die in *Parijs*, op denzelfden dag werd verwekt, waarop de ontsnapping moest plaats hebben, alle maatregelen verijdelde, en zelfs, het ontwerp aan den dag bragt. TOULAN eindigde zijn leven op het schavot; LEPITRE, naar *Sainte Pelagie* gezonden, en voor de revolutionnaire regtbank gevoerd, ontsnapte enkel door een onverhoopt geluk aan den dood. In 1814 werd hij aan de hertogin van ANGOULÊME voorgesteld, en tot hoogleeraar der *rhetorica*, bij het koninklijk collegie van *Rouanen* benoemd. Hij is in de maand Januarij 1822 te *Versailles* overleden. Er bestaat van hem: 1.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Goden, half-Goden en helden, te Rome en in Griekenland aangebeden*), nieuwe uitgave 1814, in 12.mo; en 1819 in 12.mo — *Cinq etc.* (*Vijf romances, in* 1793 *en* 1795, *voor de doorluchtige gevangenen des Tempels zamengesteld*); muzijk van mevrouw CLÉRY, *Parijs*, 1814. 3.° — *Quelques etc.* (*Eenige herinneringen, of getrouwe aanteekeningen over mijne dienst in den Tempel*) enz. 1814, en 1817, in 8.vo

LEPOIS. — Zie POIS.

* LEPRINCE (JOANNES), een schilder, 1733 te *Metz* geboren. Hij was de broeder van mevrouw LEPRINCE DE BEAUMONT (Zie BEAUMONT). Hij kwam nog jong zijnde, te *Parijs*, en maakte zich bekend door zijne begaafdheid op de viool. Hij was de kweeling van BOUCHER en begon met zeer wel uitgevoerde landschappen te graveren. Hij legde zich vervolgens op de schilderkunde toe, en vervaardigde verscheiden stukken in den smaak van TENIERS en WOUWERMANS, die nog al op prijs worden gesteld. Hij was gehuwd, doch verliet zijne vrouw weldra, om zich naar *St. Petersburg* te begeven, alwaar hij de *plafonds* van het keizerlijk paleis beschilderde. Na den treurigen dood van PETER III, kwam LEPRINCE in *Frankrijk* terug, en werd bij de akademie aangenomen. Deze kunstenaar was vooral beroemd door met Oost-Indische inkt *gewaschte* teekeningen. Hij overleed in 1781, te *Denis du-Port*, bij *Lagny*, zijne begaafdheid op de viool redde hem eens uit eene vrij netelige zaak. Zich ter zee naar *Holland* begevende, om van daar naar *St. Petersburg* overtesteken, werd zijn schip

door Engelsche zeeschuimers gekaapt, die ook den buit hunner gevangenen onderling verdeelden; LEPRINCE, zonder zich te ontroeren, nam zijne viool, en begon met de grootste bedaardheid te spelen; de kapers, door de welluidende klanken van zijn instrument bekoord, staakten hunne plundering, en gaven hem, zegt men, alles terug, wat zij hem ontnomen hadden.

LEQUESNE en anderen. — Zie de letter Q.

LERAC. — Zie CAREL.

LERAMBERT (LODEWIJK), een schilder en beelhouwer, in 1614 te *Parijs* geboren, in 1663 bij de akademie van schilder en beeldhouwkunde als lid aangenomen, en in 1670 overleden, heeft zich door zijne werken eenen grooten naam verworven. [Hij had de schilderkunde geleerd in de school van VOUET en de beeldhouwkunde onder SARRAZIN. Hij volgde zijnen vader op in den post van opziener der oudheden en marmertafels des konings, die hem in 1663 ontnomen werd]. Diegene zijner werken, welke men in het park van *Versailles* ziet, zijn eene groep van eene *bacchante* met een *kind*, dat op duimkleppers speelt, twee *Saters* of *Boschgoden*, eene *Danseres*, *kinderen* en *Sphinxen*.

LERI (JOANNES DE), een protestantsch predikant, te *Margelle*, een dorp in *Bourgondië*, geboren, stak in 1556, met twee predikanten, en eenige andere protestanten, door KAREL DURAND DE VILLEGAGNON, ridder van *Malta*, en onder-admiraal van *Bretagne*, naar *Brazilië* gezonden, om er onder de bescherming van den admiraal DE COLIGNY, eene volkplanting van hugenooten te stichten, naar de nieuwe wereld over. Daar dit doel mislukte, kwam LERI in *Frankrijk* terug. Hij ondervond op zijne terugreis alle gevaren der schipbreuk, en alle gruwelen des hongersnoods, en zag zich met zijne ongeluksgezellen genoodzaakt om ratten, muizen en zelfs het leder der koffers te eten. Men heeft van hem een *Verhaal* van die reis, 1578 in 8.vo en verscheiden malen herdrukt. Hetzelve wordt door DE THOU geprezen. LERI bevond zich in *Sancerre*, toen die stad door het Catholijke leger in 1573 werd ingesloten, in het volgende jaar gaf hij in 8.vo een belangrijk *Dagverhaal* van dat beleg, en van den

wreeden hongersnood, welken de belegerden er in ondergingen, in het licht. Hij overleed te *Berne* in 1611.

LERIDANT (PETRUS), advokaat bij het parlement van *Parijs*, in *Bretagne* geboren was een dier regtsgeleerden der achttiende eeuw, welke door hunne geschriften het meeste bijdroegen, om de begrippen des regts te vervalschen, en vooral om de oude grondbeginselen omver te werpen, die den grondslag der burgerlijke en godsdienstige maatschappij uitmaken; zoo als bvb: 1.° *Examen etc* (*Onderzoek van twee gewigtige geschilpunten, betrekkelijk het huwelijk*), 1753, in 4.to, hetwelk slechts eene kleine letterdieverij is aan LAUNOY gepleegd, even gelijk deze den beruchten DE DOMINIS had uitgeplunderd: want deze onregtzinnige leeraars bezitten zelfs de verdienste der oorspronkelijkheid niet. JACOBUS CLEMENT, kanonik van *Gend*, heeft dit onderzoek, in zijne *Verhandeling over de magt der kerk, ten opzigte van het huwelijk der Catholijken*, Luik 1768, in 4.to meesterlijk wederlegd. (Zie LAUNOY). — 2.° *Consultation etc* (*Gevoelen over het huwelijk van eenen Jood*), 1758, in 4.to 3.° *Code etc* (*Huwelijks wetboek*), in 4.to met verscheiden dwalingen besmet. Hij heeft ook nog over andere onderwerpen geschreven, zoo als *l'Antifinancier*, 1764, in 12.mo *Institutiones philosophicæ*, 1761, 3 dl.n in 12.mo. Hij overleed den 28 November 1768.

LERME (FRANCISCUS DE ROXAS DE SANDOVAL, Hertog van), eerste staatsdienaar van PHILIPPUS III, koning van *Spanje*, was de lieveling zijner gunstelingen. Hij bezat eene meer zorgelooze dan vredelievende inborst. [Hij had de hoedanigheden van eenen goeden partikulier, maar geenszins de begaafdheden eens ministers. Hij onderhandelde met *Engeland*, sloot eenen stilstand van wapens met de *Vereenigde Provinciën*, bevredigde *Aragon*, en trachtte den akkerbouw aantemoedigen; maar hij bragt de grootste wanorde in de geldmiddelen]. Het schijnt, dat een vredelievend bestuur, en dat geene hatelijke belastingen invoerde, hem bij het volk had moeten bemind maken; maar de meester was zwak, aan zijne gunstelingen overgegeven, en de minister evenzeer onbekwaam, liet zich door onbeschaamde en hebzuchtige onderbedienden be-

heerschen, hetwelk LERME tot het voorwerp van afschuw en verachting maakte. De middelen, om hem in een hatelijk daglicht te plaatsen, ontbraken, men nam dus toevlugt tot laster. Hij werd beschuldigd van de koningin MARGARETHA door RODRIGO CALDERON, zijnen gunsteling en vertrouweling, te hebben doen vergeven. Hoezeer zulk eene daad ook met zijne inborst streed, kon echter de koning het tegen den haat der hovelingen niet volhouden. DE LERME verviel in 1618 in ongenade. Na den dood zijner echtgenoote was hij in den geestelijken staat getreden, en PAULUS V had hem met het purper vereerd. De kardinaal de LERME overleed vier jaren, na in 1625, door PHILIPPUS IV van het grootste gedeelte zijner goederen beroofd te zijn. De hertog van UZEDA, zijn zoon had zich als zijn wreedste vijand getoond, en was hem in het ministerie opgevolgd; maar zijne gunst had opgehouden drie jaren voor den dood van PHILIPPUS III, in 1621 voorgevallen. [Het karakter van dezen staatsdienaar vindt men afgeschilderd in den GIL-BLAS, door LESAGE. *livr.* 8 en 9].

LERNUTIUS of LERNOUT (JOANNES), een dichter, te *Brugge* in 1745 geboren, wilde, na zijne studiën volbragt te hebben, de voornaamste universiteiten van *Frankrijk*, *Italië* en *Duitschland* kennen; hij ondernam deze reizen met JUSTUS LIPSIUS. In zijn vaderland teruggekeerd, liet hij, ondanks den last van eenige posten, waarmede hij aldaar vereerd werd, de Muzen niet varen, maar maakte zijne uitspanning van dezelve: hij overleed den 29 Septb. 1519. Men heeft zijne gedichten onder den navolgenden titel gezamenlijk uitgegeven. *Jani Lernutii, Basia, Ocelli, et alia poemata*, Leijden, ELZEVIR, 1612. Dezelve verzekeren hem eenen rang onder de goede latijnsche dichters.

LEROUX, LEROY enz. — Zie de letter R.

LERUÉLZ. — Zie LAIRVELS.

LESAGE. — Zie SAGE.

LESBONAX, een redenaar en wijsgeer van *Mitylene* in de eerste eeuw der Christelijke jaartelling, onderwees in die stad, met veel roem de wijsbegeerte. Hij was de leerling van TIMOCRATUS geweest; doch hij verbeterde al wat hem te gestreng in de

zeden en in de lessen van zijnen meester toescheen. Hij stond bij zijne landgenooten, zoo zeer in aanzien, dat deze ter zijner eer eenen gedenkpenning lieten slaan. Dezelve was tot op onze dagen aan de nasporingen der oudheidkundigen ontsnapt. Nadat CARY, lid der akademie van *Marseille*, denzelven ontdekt had, maakte hij hem bekend, in eene belangrijke verhandeling, te *Parijs*, in 1744, in 12.mo in het licht gegeven. LESBONAX had verscheiden werken geschreven, maar dezelve zijn niet tot ons gekomen. Men schrijft hem echter toe: 1.o Twee *Redevoeringen*, welke in de *Verzameling der oude Redenaars* van ALDE voorkomen, *Venetië*, 1513, 3 dl.n in fol. en *Parijs*, 1575 — 2.o *De figuris grammaticis*, voor de eerste maal achter de verhandeling van AMMONIUS in het licht gegeven. — 3.o *De ad finium vocabulorum differentia*, door VALKENAER, *Leijden*, 1739, 2 dl.n in 4.to (*). POTAMON, zijn zoon, was een der grootste redenaars van *Mitylene*.

LESCAILLE (JACOBUS), een Hollandsche dichter en boekdrukker, te *Geneve* geboren, maakte gelukkige verzen, en leverde zeer fraaije en naauwkeurige uitgaven. Keizer LEOPOLD vereerde hem in 1663 met de dichterlijke kroon. Hij overleed in 1677, in den ouderdom van 67 jaren.

LESCAILLE (CATHARINA), bijgenaamd de *Hollandsche Sappho* en *de tiende Zanggodin*, was de dochter van den voorgaande. In 1649 te *Amsterdam* geboren, was zij echter van Geneefschen oorsprong, zij overtrof haren vader in hare gedichten. De boekdrukker D. RANK, haar zwager, leverde eene gezamenlijke uitgave harer *Gedichten*, in 3 dl.n in 4.to, 1731. Men vindt in deze verzameling 7 treurspelen, die men niet al te gestreng moet beoordeelen. De regels worden er dikwijls in geschonden, maar men bespeurt in dezelve vonken van genie. Zij overleed den 8 Junij 1711.

LESCARBOT (MARCUS), advokaat bij het parlement van *Parijs*, te *Vervins* geboren, begaf zich naar *Nieuw-Frankrijk* of *Canada*, en hield zich aldaar eenigen tijd

(*) De Abt DE FELLER bedriegt zich met dit werk aan LESBONAX van *Mitylene* toeteschrijven, het is van eenen anderen taalkundige van den denzelfden naam, die later dan deze, in *Konstantinopel* bloeide. PERENNÈS.

op. Bij zijne terugkomst, gaf hij eene *Geschiedenis* van dit uitgestrekte gedeelte van *Amerika* in het licht, 1609, in 8.vo, tweede vermeerderde uitgave, 1611, met nieuwe bijlagen, 1618. in 8.vo Deze geschiedenis was vrij goed voor zijnen tijd; die van pater CHARLEVOIX heeft dezelve geheel doen vergeten. LESCARAOT was een vriend van reizen; hij volgde den Franschen gezant in *Zwitserland*, en hij gaf in het licht *Tableau etc* (*Tafereel der dertien kantons*), 1618, in 4.to, in zeer platte en vervelende verzen.

LESCHASSIER (JACOBUS), een advokaat, en substituut, van den procureur-generaal bij het parlement van *Parijs*, zijne geboorteplaats, in 1550, overleed in 1625: hij stond in naauwe vriendschapsbetrekkingen met PIBRAC, PITHOU, LOISEL, en andere geleerde mannen zijner eeuw. Gedurende den oorlog der ligue, verliet hij *Parijs*, om HENDRIK III en HENDRIK IV te volgen. De volledigste uitgave zijner *werken* is die van *Parijs*, 1652 in 4.to. Zijne kleine *Verhandeling over de oude en canonieke vrijheid der Gallikaansche kerk* is meer door de protestanten dan door de Catholijke toegejuicht. Zijne *Consultation etc.* (*Raadpleging eens Parijzenaars*), ten voordeele der republiek van *Venetië* tijdens derzelver geschillen met den Paus PAULUS V, 1606, in 4.to verschafte hem eene gouden keten. [LESCHASSIER had zulk eenen grooten roem verworven, dat hij steeds over de burgerlijke en kerkelijke onderwerpen geraadpleegd werd. Hij heeft over het *natuurregt*, over de *Salische wet* enz. geschreven],

LESCOT (PETRUS DE), Heer van *Clugny* en *Clermont*, raadsheer bij het parlement en kanonik van *Parijs*, in die stad, in 1510, geboren, maakte zich zeer beroemd in de bouwkunde, welke hij onder de regeringen van FRANCISCUS I en HENDRIK II beoefende. Het is aan hem, dat men het bouwkundige gedeelte der fontein *des Saints-Innocens*, om derzelver schoone gedaante, sierlijke eenvoudigheid, doelmatige en kiesche sieraden, en dezelver vlak verheven beeldwerk, van GOUJON, door kenners zoo zeer bewonderd, te danken heeft. Beide hebben ook gezamenlijk aan het *Louvre* gewerkt. De *voorgevel des uurwerks*, het eenige deel van zijnen arbeid, dat nog bestaat, wordt als een meesterstuk

beschouwd. Hij overleed te *Parijs*, in 1571.

LESCUN. — Zie FOIX (THOMAS DE, in het tweede gedeelte van FOIX — ODET DE —).

* LESCURE (LODEWIJK MARIA, markgraaf DE), veldheer der Vendeesche legerbenden, den 13 October 1766, uit eene aanzienlijke, en uit het *Waldenzerland* oorspronkelijke familie van *Poitou* geboren, werd in de militaire school opgevoed, en verliet dezelve in den ouderdom van 16 jaren. Tot bevelhebber eener compagnie ruiterij van het regiment *Royal-Piémont* benoemd, bleef hij bij dat corps tot in 1791, op welk tijdstip hij, naar het voorbeeld der uitgewekene edellieden, zich buiten de grenzen begaf; maar naauwelijks was hij dezelve overschreden, of hij keerde in *Frankrijk* terug en kwam weder te *Parijs*. Het tooneel der misdaden, waarvan hij getuige was, deed hem besluiten, om op nieuw uittewijken, toen LODEWIJK XVI hem in de hoofdstad terug hield. Deze ongelukkige vorst, door de grootste gevaren bedreigd, had getrouwe dienaars noodig, en, dat te betreuren is, hij zag er geen groot aantal rondom zich. Op den dag van den 10 Augustus was het te vergeefs dat LESCURE, door LAROCHEJAQUELEIN (zie dat artikel) en door eenige zijner vrienden ondersteund, bewijzen van de heldhaftigste trouw gaven. De beste der koningen was genoodzaakt, om midden onder zijne vijanden eene schuilplaats te zoeken, die hem in eene gevangenis, en van daar naar het schavot geleidden. De markgraaf nam alstoen de wijk naar zijn kasteel van *Clisson*, bij *Bressuire*. Toen kort daarna, het revolutionnair bestuur, eene ligting van 300,000 manschappen had bevolen, sloegen de boeren van *Poitou* aan het muiten, en de opstand barstte uit te *Saint-Florent*. Dezelve had voor den oogenblik geene ernstige gevolgen; maar de algemeene misnoegdheid bleef aan het gisten, verspreidde zich, en eindigde, met de boeren te bewegen, zich hunne heeren tot aanvoerders te kiezen, ten einde de republikeinen te bestrijden. LAROCHEJAQUELEIN bevond zich bij zijnen neef LESCURE, wiens grondbezittingen bijna aan de zijne grensden, toen de boeren hem als hun hoofd en hunnen aanvoerder kwamen uitroepen. Hij bedacht zich niet over de partij, welke hij te kiezen had, en

LESCURE moedigde er hem toe aan. LAROCHEJAQUELEIN, begaf zich naar *Châtillon;* maar de boeren der omstreken van *Clisson*, onderwierpen zich aan de republikeinen, en weldra werd het land door troepen overstroomd. De markgraaf DE LESCURE en zijn gezin, werden in het kasteel van *Bressuire* gevangen gehouden; na verloop van eenige dagen kwam een Vendeesch leger hem bevrijden. Hetzelve ging dat van LAROCHEJAQUELEIN vooruit, die te *Châtillon* had gezegevierd. Tot een der voornaamste hoofden van het koningsgezinde leger uitgeroepen, gaf LESCURE bewijzen van den heldhaftigsten moed. De republikeinen hielden een punt voor *Thouars* bezet; LESCURE snelt het eerste derwaarts, de zijne volgen hem, en zij jagen de republikeinen op de vlugt. Kort daarna treedt hij, ter bevrijding der Vendeesche krijgsgevangenen, alleen binnen *Fontenay;* zijn voorbeeld moedigde zijne soldaten aan, en zijne spitsbroeders werden gered. Te *Saumur* werd hij vrij ernstig gewond: in het gevecht van *Torfou*, legde hij eene heldhaftige dapperheid aan den dag en sloeg den vijand; dit was de laatste voorspoed der Vendeërs aan den linker oever der *Loire.* Intusschen gelukte het hun, om gedurende tien à twaalf dagen, de troepen van KLEBER terug te drijven. Toen in het laatste gevecht tegen dien veldheer, LESCURE zag, dat de vijand hun de overwinning zou betwisten, zette hij voet aan land, en riep den ontmoedigden boeren toe: » Zijn er vier honderd manschappen dapper genoeg om met mij te komen sneven....? — Ja mijn heer de markgraaf, ..." antwoordden de boeren uit de parochie van *Echaubroignes.* Hij stelde zich aan hun hoofd, en hield gedurende twee uren vol, terwijl het overige gedeelte des legers in goede orde aftrok. Bij het ongelukkige gevecht van *Tremblaye*, werd hij, na als een leeuw te hebben gevochten, door eenen kogel getroffen, die hem van het paard af wierp. Door eenen zijner bedienden opgeholpen, was hij verpligt, om op eene draagbaar het Vendeesche leger te volgen, dat na de nederlaag van *Chollet*, zich genoodzaakt zag, om de *Loire* over te trekken. Op het punt om in het graf te dalen, was LESCURE door zijnen raad en zijn voorbeeld, zijne dappere strijdmakkers behulpzaam, hij droeg op eene vermogende wijze bij, om zijnen neef, LAROCHEJAQUELEIN, tot opperbevel-

hebber des legers te doen benoemen. Nadat de overtogt der *Loire*, niet zonder groote hinderpalen, ten uitvoer was gebragt, was LESCURE genoodzaakt den overijlden marsch, der Vendeesche troepen te volgen. De elkander opvolgende tegenspoeden, het gebrek aan rust, en soms van hulp, verergerden zijne reeds zeer ernstige wond, en gedurende eenen optogt des legers, tusschen *Ernée* en *Fougères*, gaf dit dappere legerhoofd op den 3 November 1793 den geest. Zijn dood, evenzeer eenen getrouwen koningsgezinde, als eenen waren Christen waardig, werd door de tranen van het geheele leger vergezeld. Zijne troostelooze echtgenoote, mejufvrouw DE DONNISSAN, stond hem in zijne laatste oogenblikken bij. Zij heeft *Memoriën* in het licht gegeven, over haren dapperen en deugdzamen echtgenoot, een' der heldhaftigste verdedigers van de zaak der BOURBONS. LESCURE was even zoo menschlievend als dapper; en, op den oogenblik, waarop de beide legers zich het verschrikkelijke regt der weêrwraak verooorloofden, waarop elke veldheer, even als eenvoudig soldaat, man tegen man vocht, en dat hij zelfs, LESCURE, bewijzen van de uitstekendste dapperheid aan den dag legde, liet hij echter nooit eenen gevangene omkomen of mishandelen, en doodde hij nooit een enkel man. De volgende trek zal meer dan alle lofspraken de edelmoedigheid zijner inborst afschilderen. Een republikein wilde eens met de loop op de borst op hem schieten: koelbloedigljk keert hij het geweer af, en zegt tot de zijnen: »Brengt dien ellendeling weg...." Maar oogenblikkelijk werd dezelve buiten zijn weten vermoord; hij snelt toe, om zulks te beletten, het was te laat. Deze van natuur zoo zachte en vredelievende man, dit ziende, vloekt en geeft zich aan den hevigsten toorn over: nooit had men hem aldus verbitterd gezien. Het was de eerstemaal, zeide hij, dat hij zich vloekwoorden veroorloofd had, en hij scheen er over beschaamd en berouwhebbend. Al de aanvoerders van het Vendeesche leger hebben hunne namen door hunne getrouwheid, en hunne heldendaden onsterfelijk gemaakt. Die van LARÓCHEJAQUELEIN, van CHARETTE enz., zullen welligt nog schitterender schijnen, dan die van LESCURE, maar geen heeft zich een zuiverder, en

meer een Christenheld waardiger roem verworven. Lescure had zeer goede militaire studiën gemaakt, hij was ontegensprekelijk de kundigste officier van het Vendeesche leger. Hij bezat eene ingeborene godsvrucht en zeer gestrenge zeden.

Lesdiguières (Franciscus de Bonne, hertog van), een der voornaamste veldheeren van Hendrik IV, in 1543, te *Saint-Bonnet dé Champsaur*, in *Opper-Dauphiné*, uit eene oude familie geboren, voerde reeds vroegtijdig en met de meeste dapperheid de wapens. In 1562 eenvoudige boogschutter zijnde, deden zijne groote hoedanigheden voor den oorlog, hem, na den dood van Montbrun, in 1575 tot hoofd der Calvinisten verkiezen. Hij deed hunne partij in *Dauphiné* zegevieren, en veroverde verscheiden steden. Hendrik IV, die een groot belang in hem stelde, toen hij nog slechts koning van *Navarre* was, schonk hem zijn geheele vertrouwen toen hij den troon van *Frankrijk* beklommen was. Hij benoemde hem tot luitenant-generaal zijner legerbenden van *Piémont*, van *Savooije* en van *Dauphiné*. Lesdiguières behaalde groote voordeelen op den hertog van *Savooije*, dien hij versloeg in de gevechten van *Esparron*, in 1591, van *Virgot* in 1592, van *Gresilane* in 1597. [Men verhaalt eene gebeurtenis, die der schranderheid van dezen veldheer tot eer verstrekt. De hertog van *Savooije* bouwde de versterking *Barraux*, op het Fransch grondgebied, en in het gezigt van het leger, waarover Lesdiguières het bevel voerde, zonder dat deze den minsten hinderpaal in den weg stelde. De koning, hem hierover verwijtingen gedaan hebbende, antwoordde hij: » Wijl de hertog dit fort bekostigen wil, zoo moet men hem laten begaan, wanneer het zal voltooid zijn, verbind ik mij, om mij van hetzelve meester te maken." Hij hield woord, en binnen twee uren was het kasteel in de handen der Franschen]. Zijne verdiensten verwierven hem in 1608 den maarschalksstaf van *Frankrijk*. Zijn landgoed van *Lesdiguières* werd tot een hertogdom verheven. Eenigen tijd na den dood van Hendrik IV, diende hij op eene nuttige wijze Lodewijk XIII tegen de hugenooten, wier aanhoudende muiterijen hem eindelijk hatelijk waren geworden. Hij belegerde in 1621 *Saint-Jean d'Angely* en *Montauban*. Deze groote veldheer stelde zich aldaar

even zoo aan het gevaar bloot als een soldaat. Toen zijne vrienden hem over deze vermetelheid laakten, zeide hij hun: » Reeds sedert zestig jaren kennen de musketschoten en ik elkander." In het volgende jaar zwoer hij te *Grenoble*, het calvinismus af, en ontving op het einde der plegtigheid, uit de handen van den maarschalk DE CRÈQUI, zijnen schoonzoon, brieven van connestabel, *als hebbende altijd overwinnaar en nooit overwonnen geweest.* In 1625 veroverde hij eenige plaatsen op de Genuezen; hij onderscheidde zich in den slag van *Bestagne*, en liet den Spanjaards het beleg van *Verue* opbreken. De hugenooten van *Vivarais* hadden van zijne afwezigheid gebruik gemaakt, om de wapens optevatten; LESDIGUIÈRES verscheen en zij beefden. Na *Valence* belegerd te hebben, werd hij door eene ziekte aangetast, aan welke hij in 1626 overleed. Zijn roem was zoo groot in *Europa*, dat de koningin ELIZABETH van *Engeland* zeide: » dat indien er twee LESDIGUIÈRES in *Frankrijk* waren, zij er een aan HENDRIK IV zoude vragen." De lezers, welke dezen grooten man meer in het bijzonder wenschen te kennen, kunnen zijn *Leven* raadplegen, door LODEWIJK VIDEL, zijnen secretaris, in fol. 1638; een zeldzaam en belangrijk werk, ofschoon in eenen hoogdravenden stijl geschreven. De schrijver ontveinst de gebreken van zijnen held niet, zoo als zijne hebzucht voor de rijkdommen, zijne openbare losbandigheden met de vrouw van eenen koopman, de bloedschendige huwelijken, welke hij in zijne familie liet aangaan, om in dezelve zijne landgoederen, te behouden enz.

LESDIGUIÈRES. — Zie CRÉQUI (KAREL DE).

LESEUR. — Zie JACQUIER.

LESLEY of LESLÆUS (JOANNES), bisschop van *Ross* in *Schotland*, in 1527 geboren, behoorde tot eene der adellijkste familiën van dat rijk; hij was in 1571 afgezant der koningin MARIA STUART aan het hof van *Engeland*, en onderging er groote vervolgingen. Hij bewees gewigtige diensten aan die vorsten, onderhandelde voor hare vrijheid te *Rome*, te *Weenen* en aan verscheiden andere hoven. Hij stichtte drie seminariën voor de Schotten, het eene te *Rome*, het andere te *Parijs*, en het

derde te *Douai*, en oefende gedurende zeven jaren de bisschoppelijke bedieningen in het diocees van *Mechelen* uit. Hij overleed te *Brussel*, den 31 Mei 1596. Men heeft van hem eene geschiedenis van *Schotland* in het latijn, onder dezen titel: *De origine, moribus et rebus gestis Scotorum*, Rome, 1578, 1 dl. in 4.to; en eenige schriften ten voordeele van het regt der koningin MARIA, en van haren zoon op de kroon van *Engeland*. De protestanten hebben zijne geschiedenis van partijdigheid beschuldigd; maar het kon niet missen, of dezelve moest van hunnen kant dit verwijt ondergaan, ten minste indien men er de waarachtigste en meest bekende daadzaken niet uit wilde wegnemen. — Zie KING (WILLIAM).

LESLEY (KAREL), bisschop van *Carlisle*, in 1722 overleden, was te gelijker tijd een ijverige verdediger des Christendoms en een ijverige voorstander van het huis van STUART. Hij is de schrijver van verscheiden door de Anglikanen op prijs gestelde verhandelingen. 1.° *Korte en gemakkelijke regel tegen de Godisten*, in 8.vo, in het latijn vertaald, in 4.to — 2.° *Korte en gemakkelijke regel tegen de Joden*, uitgebreider dan de voorgaande, en gedeeltelijk ontleend, uit het werk van LIMBORCH, getiteld: *Amica collatio cum erudito Judæo* (Zie LIMBORCH). — 3.° *Verdediging van den regel tegen de Godisten.* — 4.° *Brief over den afgod der Siamezen, Sammonochodon.* — 5.° *Brief aan eenen bekeerden godist.* 6.° *De waarheid des Christendoms aangewezen*, eene zamenspraak tusschen eenen Christen en een' Godist, 1711, in 8.vo — 7.° *Verhandeling over het bijzonder oordeel, en over het gezag, in het stuk van geloof.* Behalve het zesde zijn al deze werken door pater HOUBIGANT in 't fransch vertaald.

LESMAN (GASPARD), een bekwame graveur in fijne steenen leefde op het einde der 16.e eeuw, onder keizer RUDOLF III, wiens kamerdienaar hij was. Hij heeft eene nieuwe wijze ontdekt, om te graveren. Het is aan dit gebruik, nog in de fabrijken van *Boheme* onderhouden dat men die glaswerken te danken heeft, wier fijnheid en schoone behandeling zelfs de kenners bewonderen.

LESSEVILLE (EUSTACHIUS LE CLERC DE), van *Parijs*, uit

eene adellijke familie, onderscheidde zich zoo zeer in zijne studiën, dat hij, alvorens den ouderdom van 20 jaren bereikt te hebben, tot rector der universiteit werd verkozen. Hij werd doctor des gestichts en der maatschappij van *Sorbonne*, een der gewone aalmoezeniers van koning LODEWIJK XIII, raadsheer bij het parlement, en eindelijk bisschop van *Coutances*. Hij verwierf de achting en de vriendschap zijner diocesanen, en was de scheidsman, in de gewigtigste gewestelijke aangelegenheden. Eene diepe kennis der godgeleerdheid en des regts, maakten hem bijzonder aanbevelenswaardig. Deze doorluchtige prelaat overleed te *Parijs*, in 1665, gedurende de vergadering der geestelijkheid, tot welke hij was afgevaardigd.

* LESSING (GOTTHOLD EPHRAÍM), een der Duitsche schrijvers die de grootste diensten, aan de letterkunde van hun vaderland hebben bewezen, werd te *Kamenz*, in *Opper Lausnitz* den 22 januarij 1729 geboren, en, na de eerste lessen van zijnen vader, een' lutersch predikant ontvangen te hebben, aan de zorgen van eenen leermeester, MYLIUS genaamd, toevertrouwd, wiens broeder later de boezemvriend van LESSING werd. Daar de vroegrijpe geest des kinds, eene uitgebreider ontwikkeling, in het onderwijs vorderde, hetwelk hem gegeven werd, zoo werd hij naar het collegie van *Meissen* gezonden, daarna volbragt hij zijne studiën te *Leipzig*, werwaarts hij zich in 1746 begaf. Hij volgde de conferentiën van den beroemden KÄSTNER, hield zich eenigen tijd te *Berlijn* op, en begaf zich vervolgens naar *Wittenberg*, alwaar hij tot meester in de vrije kunsten werd aangenomen. Later werd hij te *Leipzig* met de opvoeding van den zoon des rijken koopmans WINKLER belast, dien hij op zijne reizen door *Saksen* en *Holland* vergezelde. Na zich bij zijne terugkomst eenigen tijd te *Leipzig* te hebben opgehouden, vestigde hij zich te *Berlijn*, alwaar hij, in 1760 tot honorair lid der akademie van wetenschappen werd benoemd; kort daarna verliet hij de hoofdstad van *Pruissen*, om te *Breslau*, bij den generaal TAUENZIEN, den post van secretaris des bestuurs waartenemen. Hij behield dezen post gedurende vijf jaren, na verloop van welke hij in

1765 te *Berlijn* terugkwam; in 1767 vestigde hij zich te *Hamburg*, werwaarts een tooneelgezelschap hem beriep, en hem zeer voordeelige voorwaarden aanbood. In 1769 werd hij tot bibliothekaris van *Wolfenbuttel* en tot geheimraad benoemd. Na in 1773 de vergunning te hebben bekomen, om te reizen, begaf LESSING zich naar *Weenen*, alwaar hij den prins LEOPOLD van *Brunswijk* aantrof, met wien hij naar *Italië* vertrok. Doch hij kon slechts het noorden van dit klassieke land der schoone kunsten bezoeken, en na verloop van 8 maanden, kwam hij te *Wolfenbuttel* terug, alwaar hij den 15 Februarij 1781, eenen levensloop eindigde, die niet zonder wederwaardigheden was geweest. Hij was vooral diep getroffen geweest, door het verlies zijner vrouw, die in 1778 overleed. LESSING was zeer ervaren in de schoone letteren, de wijsbegeerte, de wiskunde, de oude en nieuwe talen. Zijne talrijke werken hebben den grootsten invloed in *Duitschland* uitgeoefend, en de meeste worden als klassiek beschouwd. De Hoogduitsche taal heeft hem die juistheid, die sierlijkheid en zelfs die zachtheid te danken, waarvoor men dezelve niet vatbaar achtte. Zijne voornaamste voortbrengselen zijn: 1.° *Beiträge zur Historie und Aufnahme des Theaters*, *Berlijn*, 1750. — 2.° *Laokoon*, *oder über die grenzen der Poesië und Malerei*, *Berlijn*, 1755. — 3.° *Dramaturgie*, of voorschriften over de tooneelkunde; dit werk kwam van 1767 tot 1768, bij N.os in het licht. De schrijver beweert, dat de Franschen in hunne tooneelkundige theorie de Grieken slecht begrepen hebben: hij hekelt zeer strengelijk de voornaamste stukken van VOLTAIRE, en van verscheiden andere Fransche schrijvers; en, zonder RACINE aanteranden, schijnt hij de verbetering van dien beroemden dichter, als zijne hoofdzaak voortestellen. Dit werk van LESSING, waarin men vele nationale vooringenomenheid in bespeurt, is echter vol welsprekendheid en geleerdheid. — 3.° *Verscheiden tooneelstukken*, waaronder: *die jungen Gelehrten*, *Misz SARA SAMPSON*, *VIRGINIA*, *NATHAN*, *PHILOTAS* enz. De *gezamenlijke werken* (*Sämmtlichen Schriften*) van LESSING, zijn te *Berlijn*, 1771-1794, en herdrukt in 1796 in 30 deelen in 12.mo in het licht gegeven. Andermaal zijn dezelve herdrukt in 1824 en volg. *Berlijn* bij Vosz, in 34 deelen, waar-

van het 31.e dl. het door SCHMID bewerkte *Leven van LESSING* en zijne *karakterschets* bevat. Het geheele werk eindigt met de *briefwisseling* des schrijvers, met de beroemdste letterkundigen van *Duitschland*. Ofschoon LESSING de schriften van DIDEROT met eene soort van voorliefde las, beschouwde hij hem echter » als een dier wijsgeeren die zich er meer op toeleggen om de wolken op een te stapelen dan om dezelve te verdrijven; overal waar zij de oogen wenden, zeide hij, ziet men de grondslagen der best bevestigde waarheden instorten...." Ondanks deze bekentenis, verdiende LESSING hetzelfde verwijt in zijne beruchte *Fragmenten van eenen onbekende*, een werk, waardoor hij zich bij de godgeleerden eene billijke critiek op den hals haalde.... » Hij was overtuigd, zegt een zijner levensbeschrijvers, dat de uitgave zijner fragmenten der Godsdienst nuttig moest zijn, door aanleiding te geven, tot het onderzoek en de wederlegging *der tegenwerpingen*, welke dezelve tegen verscheiden geloofspunten des Christendoms bevatteden, zoo als *de openbaring*, *de opstanding*, *het doel van J. C. en van zijne leerlingen*, enz...." Dit middel, om de leerstukken der Christelijke Godsdienst te doen zegevieren, schijnt geheel vreemd: het is even als of men een onschuldig en eerbiedwaardig mensch met verscheiden dolksteken kwetste om vervolgens, het, daarenboven onzekere, vermaak te hebben van hem te zien genezen en eene betere gezondheid te smaken. De *Fragmenten van eenen onbekende* werden heviglijk wederlegd door SEMLER, DODERLEIN, den predikant GÖZE enz. Kort te voren had LESSING een werk van BERENGARIUS over de *Eucharistie* in het licht gegeven, hetwelk hij in handschrift in de bibliotheek, van *Wolfenbuttel* had gevonden. Hij voegde er eene *Voorrede* bij, waarin hij de talrijke veranderingen van den beruchten aartsdiaken van *Anger*, verklaart; hij tracht het gezag der excommunicatiën, tegen den schrijver uitgesproken, en eenige te dien einde gehoudene kerkvergaderingen van welke hij zelfs het bestaan in twijfel trekt, te bestrijden. Hij wil eindelijk bewijzen, dat het werk over de eucharistie later is, dan de overige werken van BERENGARIUS. In zijne *Dramaturgie* (1.e dl. blz. 24) schijnt hij verontwaardigd tegen eenen dicht-

regel van een treurspel, waarvan de zin is, *dat de Hemel vergeeft, maar dat een priester nooit vergeeft;* en hij voegt er bij: » In alle godsdiensten, hebben *priesters* kwaad gedaan, niet als priesters, maar als booswichten, en, om aan hunne hartstogten te voldoen, zouden zij van de voorregten van elken anderen staat gebruik hebben gemaakt." De mengeling van gift en tegengift, dat deze grondregel bevat, vermindert geenszins deszelfs doodelijke bitterheid, en het zou voor den roem van LESSING en voor zijne eigene rust voordeeliger geweest zijn, dat hij de waarheden betrekkelijk de kerk beter gekend of meer geëerbiedigd had. Maar hij wilde dogmatiseren, hoe belagchelijk en verachtelijk hij zich daardoor ook maakte. Trouwens te gelijkertijd, dat hij (30.e dl. blz. 337.) aan de regtzinnigen (Luterschen) *hunne onverdraagzaamheid* verwijt, zegt hij, overtuigd te zijn, dat de godgeleerden der nieuwe school, indien men hun toestaat de overhand te nemen, eindigen zullen met willekeuriger te werk te gaan, dan de eerste ooit gedaan hebben. Zie daar de Lutersche godgeleerden, door een hunner aanhangers van onverdraagzaamheid beschuldigd. Voor het overige is het niet aan diegene zijner schriften, welke dergelijke grondbeginselen bevatten, dat LESSING zijnen roem te danken heeft, hij was in dezelve als buiten zijnen weg en kon niet anders dan dwalen.

LESSIUS (LEONARDUS), in 1554 te *Brecht*, een dorp bij *Antwerpen*, geboren, aanvaardde het Jesuiten-gewaad in 1572, en onderwees gedurende zeven jaren met roem de wijsbegeerte te *Douai*, en de godgeleerdheid te *Leuven* van 1585 tot 1605. Hij deed, gezamenlijk met HAMELIUS, zijnen ordebroeder *Thesis* verdedigen, welke met de gevoelen van den heiligen THOMAS schijnen te strijden. De theologische faculteit van *Leuven*, censureerde 34 stellingen, uit de thesis van LESSIUS ontleend. Zij vermeende intezien, dat, terwijl de Jesuit het *Bajanismus* bestreed, tot het *Semi-pelagianismus* vervallen was. STAPLETON, hoogleeraar te *Leuven*, verklaarde zich tegen deze censuur, in eenen brief aan den bisschop van *Middelburg*, voorkomende in de geschiedenis der congregatiën *de auxiliis* van pater DE MEIJER, blz. 32. De universiteit van *Douai* vereenigde zich met die van *Leuven*. Er heerscht in de censuur van *Douai*, eene zekere levendig-

heid, die eenigzins het hartstogtelijke derzelve verraadt. Nadat LESSIUS zich op *Rome* beroepen had, liet SIXTUS V, in eene congregatie, de in LESSIUS veroordeelde leer onderzoeken, en na de strengste beproeving, werden zijne stellingen verklaard als *Sanœ doctrinæ articuli*. De censuur werd vernietigd, en de uitspraak van den H. Stoel, te *Leuven*, op last van den nuntius OCTAVIO, bisschop van *Cajazzo*, in 1588 afgekondigd. QUESNEL en GERBERON, gaven elk eene geschiedkundige verdediging der censuur in het licht; maar deze beide verdedigschriften, werden in 1697, door INNOCENTIUS XII veroordeeld. LESSIUS deed de universiteiten van *Mentz*, *Trier* en *Ingolstadt* voor zich verklaren. Men kan het deze zaak betreffende breedvoerig ontwikkeld vinden, in het werk van HABERT, bisschop van *Vabres*, getiteld: *De la défense de la foi sur la grace, Ch.* 14 § 3. Men weet, dat HABERT den Jesuiten niet gunstig was, en zijn verhaal verdient daardoor eene bijzondere belangstelling: hetzelve strekt vooral ter ontschuldiging van LESSIUS. Deze Jesuit overleed in 1623. Hij was ervaren in de godgeleerdheid, de wiskunde, de geschiedenis en in de geneeskunde; zijne werken strekken daarvan ten bewijs. De voornaamste zijn: 1.° *De justitia et jure actionum humanarum*, Antwerpen, 1621, Lyon, 1653, *libri* IV, in fol. De H. FRANCISCUS VAN SALES stelde dit werk zeer op prijs, zoo als zulks uit eenen brief blijkt, welken hij hem schreef, en waarvan het oorspronkelijke, tot in 1773 in het collegie der Jesuiten te *Antwerpen* bewaard werd. Het is in denzelfden brief dat de heilige bisschop zich voor de gevoelens van LESSIUS, ten opzigte van de voorbeschikking en de genade verklaart (*) — 2.° *De potesta-*

(*) Nadat pater GRAVESON (zie dat artikel) de echtheid van dezen brief had tegengesproken, liet men het oorspronkelijke in 1729, met de grootste chalcographische naauwkeurigheid graveren, en *facsimiles* van denzelven werden alom verspreid. Het is volgens een dezer afschriften, die zeldzaam beginnen te worden, dat wij denzelven mededeelen. Deze brief is zoo zeer geschikt, om den heiligen prelaat en den geleerden religieus te doen kennen, dat men denzelven alhier zeker met genoegen zal aantreffen: »Admodum reverende in CHRISTO pater. Attulit mihi paternitatis vestræ litteras dilectissimus nobis magister GABRIEL, quæ ut perhonorificæ, ita et jucundissimæ mihi fuerunt. Amabam, jam pridem, imo etiam venerabar, te nomenque tuum, mi pater, non solum quia soleo quidquid ex vestra illa societate procedit, magni facere, sed etiam quia

te summi pontificis, een bondig en welgeschreven werk. — 3.° *Hygiasticon, seu vera ratio valetudinis bonæ, et vitæ; una cum sensuum, et judicii et memoriæ integritate ad extremam senectutem conservandi*, Antwerpen, 1613 en 1614, in 8.vo, met de verhandeling van Lodewijk Cornaro over het zelfde onderwerp, door Lessius uit het Italiaansch vertaald, *Cambridge*, 1634, in 8.vo — 4.° verscheiden *kleine stukken*, gezamenlijk in 2 dl.n in fol. in het licht gegeven, vol wijsheid en gevoel, met vele duidelijkheid en sierlijkheid en belangstelling geschreven. Men onderscheidt onder dezelve voornamelijk de kleine verhandeling *De capessenda vera religione*, een werk, dat door deszelfs beknoptheid, eene uitmuntende geschil-wederleggende Verhandeling uitmaakt, waardoor vele ketters tot de kerk zijn teruggebragt; en die *De Providentia Numinis*, vol juiste, diepzinnige en treffende denkbeelden. Het leven van dezen Jesuit is onder dezen titel in het licht verschenen: *De vita et moribus L. Lessi, Parijs*, 1644, in 12.mo Men bewaart in de bibliotheek van het aartsbisdom *Mechelen*, de *Verklaringen* in handschrift over zijn leven en zijne deugden. Men had dezelve onmiddellijk na zijnen dood opgenomen,

---

sigillatim de vestra reverentia multa audivi præclara primum, deinde vidi, inspexi et suspexi. Vidi namque ante aliquot annos opus illud utilissimum: *De justitia et jure*, in quo et breviter simul et luculenter, difficultates illius partis theologiæ, præ cæteris autoribus quos viderim, egregie solvis. Vidi postea consilium quod a magni consilii angelo per te mortalibus datum est *De verâ religione eligenda*, ac demum obiter vidi in bibliotheca collegii lugdunensis tractatum, *De prædestinatione;* et quamvis non nisi sparsim, ut fit, oculos in eum injicere contigerit, cognovi tamen, paternitatem vestram sententiam illam, antiquitate, suavitate, ac scripturarum nativa autoritate nobilissimam *De prædestinatione ad gloriam post prævisa opera* amplecti ac tueri; quod tam mihi gratissimum fuit, qui nimirum eam semper, ut Dei misericordiæ ac gratiæ magis consentaneam veriorem ac amabiliorem existimavi; quod etiam tantisper in libello *De amore Dei* indicavi. Cum igitur ita erga paternitatis vestra merita, quam dudum laudaverant apud me opera ejus, affectus essem, mirifice profecto gavisus sum, me tibi vicissim utcumque etiam carum esse; quod ut semper contingat, et dictum magistrum Gabrielem commendatissimum habebo, et si quid unquam potero quod tibi placere cognoscam, id exequar quam impensissime. Valeat interim reverenda Paternitas tua, et te Deus usque in senectam et senium numquam derelinquat, sed canos tuos benedictionibus cœlestibus ornet et compleat. Annessi Gebennensium 26 Augusti 1613. Admodum Reverendæ Paternitatis Vestræ humillimus et addictissimus frater et servus in Christo, Franciscus, episcopus Gebennensis."

in de verwachting dat men eens aan zijne zaligverklaring zoude werken. LESSIUS, was het Grieksch, de geschiedenis, het kerkelijk regt, de wis- en geneeskunde meester. JUSTUS LIPSIUS heeft dezen geleerde den grootsten lof toegezwaaid. Zie het *Leven van LESSIUS* door FOPPENS. *Bibl. Belg.*

LESTANG (FRANCISCUS en CHRISTOFFEL DE), waarvan de eerste was president met de fluweelen muts bij het parlement van *Toulouse*, en de tweede bisschop van *Lodeve* daarna van *Alet* en van *Carcassone*. Zij waren beide aan de *ligue* verbonden; maar toen de vrede aan *Frankrijk* was teruggegeven, dienden zij op eene nuttige wijze HENDRIK IV en LODEWIJK XIII. FRANCISCUS overleed in 1617, in den ouderdom van 76 jaren, eenige stichtelijke en letterkundige werken nalatende; en CHRISTOFFEL in 1621.

* LESTIBOUDOIS (JOANNES BAPTISTA), een arts en kruidkundige te *Rijssel*, in 1715 geboren, is de schrijver van een werk over de grondbeginselen der kruidkunde, hetwelk hij met zijnen zoon zamenstelde, en dat ten titel voert: 1.° *Botanographie etc.* (*Belgische kruidkundige Verhandeling*), *Parijs*, 4 dl.n in 8.vo, waarvan er eene andere uitgave is in het licht verschenen. Hij heeft ook geleverd: — 2.° eene *Kruidkundige kaart* 1774, in welke hij het stelsel van LINNÆUS met dat van TOURNEFORT vereenigd heeft. — 3.° *Verhandeling*, over de voordeelen, die men van den aardappel kan trekken, 1772, en *Eerste beginselen der dierkunde*, of *Beknopte natuurlijke historie der dieren, ten dienste der aanvangers*, *Rijssel*, 1803, 2 dl.n in 8.vo. LESTIBOUDOIS was de voornaamste bewerker der *Nieuwe Pharmacopea*, van *Rijssel*. Hij overleed den 20 Maart 1804.

LESTONAC (JOANNA DE), stichtster der orde van de *Religieuse Benedictijnen der maatschappij van O. L. V.* werd te *Bordeaux* in 1556 geboren. Zij was de dochter van RICHARD DE LESTONAC, raadsheer bij het parlement dier stad, en nicht van den beroemden MICHAËL DE MONTAIGNE. Na den dood van GASTON DE MONT-FERRAND, haren echtgenoot, die bij haar zeven kinderen had verwekt, stelde zij hare orde in tot onderwijs van jonge dochters, en deed dezelve, in 1607 door paus PAULUS V goedkeuren. Toen deze op-

perpriester zijne bulle had afgegeven, zeide hij tot den overste der Jesuiten: » Ik heb u vereenigd met deugdzame maagden, die aan de personen harer sekse, de vrome diensten zullen bewijzen, welke uwe vaders in de geheele Christenheid aan de mannen doen." Terwijl mevrouw DE LESTONAC zich aan het religieuse leven toewijdde, had zij al de bevalligheden des gelaats, en de voordeelen der geboorte opgeofferd. Hare congregatie verspreidde zich door *Frankrijk*, en had er een aantal gestichten, welke de omwenteling van 1789 even zoo min spaarde, als de overige stichtelijke en nuttige inrigtingen.

* LESTRANGE (Pater AUGUSTINUS DE), abt van *la Trappe*, in 1750 geboren, begaf zich, nog jong zijnde, in een der kloosters dier orde: tijdens de omwenteling was hij meester der nieuwelingen in de provincie *la Perche*. In 1790 kwamen er commissarissen uit het *Orne*-departement, aan die goede kloosterlingen, de door de nationale vergadering gedecreteerde vernietiging van hun gesticht aankondigen. De religieuzen van *la Trappe* begaven zich, onder de leiding van hun hoofd naar het kanton *Freijburg*, in *Zwitserland*. Het schijnt, dat zij deze schuilplaats kozen, om de gebeurtenissen der Fransche omwenteling te kunnen nagaan en de gelegenheid afte wachten, om naar *Frankrijk* terugtekeeren. Deze hoop werd eerst in 1817 verwezenlijkt, in welk jaar een gedeelte der religieuze trappisten met pater LESTRANGE, door zijne deugden tot de waardigheid van abt verheven, aan hun hoofd, naar den geboortegrond terugkeerden. Hij bevond, dat al de goederen van *la Trappe* verkocht waren; noch andere hinderpalen kwamen zich der herstelling zijner orde in den weg stellen; maar zijner vurige godsvrucht, en der werkzaamheid van zijnen ijver, gelukte het dezelve te boven te komen. In weinige jaren bragt hij het moederhuis te *Soligni* (dep.t der *Orne*) tot stand, en stichtte verscheiden onderhoorige, als te *Laval*, te *Cholet*, te *Meilleraie*, te *Lyon*, en te *Aiguebelle*, in *Savooije*. Ook heeft men in 1818, en door zijne zorg, te *Soligni*, een van het klooster afgescheiden collegie opgerigt, dat een aantal kweekelingen telt. Van tijd tot tijd kwam de abt LESTRANGE zijne onderhoorige gestichten bezoeken: het is op een dezer bezoeken, dat hij den 27 Julij 1827, te *Lyon* overleden is.

LESUEUR. — Zie SUEUR.

LESUIVRE. — Zie SUIVRE.

LETELLIER. — Zie TELLIER (LE).

* LETHIÈRES (WILLEM GUILLON), historie-schilder, in 1769 te *Guadaloupe*, in de wijk van *St. Anna* geboren. Hij kwam in 1774 in *Frankrijk*, en volgde gedurende 3 jaren de lessen van den heer DESCAMP hoogleeraar der schilderkunde bij de akademie van *Rouanen*. Na verscheiden prijzen in die school te hebben behaald, begaf hij zich naar den Heer DOYEN, schilder des konings, alwaar hij zijne studiën voortzette, tot in het jaar 1786. In dit zelfde jaar behaalde hij den grooten prijs der schilderkunde, en begaf zich naar *Rome* als pensionaris des konings. Gedurende zijn verblijf in de hoofdstad der schoone kunsten, zond hij de gebruikelijke studiën naar de akademie, onder welke men zijnen *JUNIUS BRUTUS* onderscheidt. In 1792 te *Parijs* teruggekomen, ging hij voort, met het beste gevolg te arbeiden tot op het tijdstip van het overlijden van den heer SUVÉ, directeur der akademie van *Rome*, wanneer LETHIÈRES door de akademie van *Parijs* als deszelfs opvolger werd voorgedragen. Hij bekleedde dien post gedurende 9 jaren. Toen de 4e klasse van het instituut hem in 1815 onder hare leden opnam, keurde de koning deze verkiezing niet goed. Later werd de laster ontdekt, en LODEWIJK XVIII keurde niet alleen de keuze der akademie goed, maar benoemde LETHIÈRES daarenboven tot hoogleeraar. Onder de schoone voortbrengselen van dezen schilder onderscheidt men zijne groote schilderij van *JUNIUS BRUTUS, zijne zonen veroordeelende*, die zich in de groote galerij van het *Luxembourg* bevindt; *ÆNEAS en DIDO, het onweder ontvlugtende*, in 1819 ten toon gesteld; *PHILOCTETES, de rotsen van Lemnos beklauterende*, in de zaal van het wetgevende ligchaam geplaatst; *de heldhaftige daad van den H. LODEWIJK, gedurende de pest te Tunis*, in het museum van *Bordeaux*; de *overtogt der brug van Weenen door de Fransche troepen*; *FRANCISCUS I, te midden der geleerden en kunstenaars van zijnen tijd, de oprigting van het collegie van Frankrijk verleenende; HOMERUS, zijne losse verzen zingende*; het *oordeel van PARIS*; een *godsdienstig tafereel in de catacomben*; *CHRISTUS*, *onder*

de gedaante van eenen tuinier verschijnende, in de kerk van den H. ROCHUS. LETHIÈRES heeft veel gereisd om zijne kunst te beoefenen. Een belangelooze kunstenaar zijnde, zocht hij veeleer vrienden, om hem raad te geven, dan beschermers, die zijne fortuin bevorderden, of vleijers, die hem lof toezwaaiden. Hij is te *Parijs* den 22 April 1832, aan eene slepende ziekte overleden, onder welke hij reeds sedert verscheiden jaren gebukt ging.

LETI (GREGORIUS), te *Milane* in 1630, uit eene Bolonesche familie geboren, openbaarde reeds vroegtijdig veel geest en weinig deugd. Na zijne studiën bij de Jesuiten te *Cosenza* en te *Rome* volbragt te hebben, begaf hij zich op reis, en deed zich kennen als een man van eene vurige inborst. De bisschop van *Acquapendente*, zijn oom, die hij in het voorbijgaan, ging bezoeken, was zoo zeer geërgerd over de vermetelheid zijner redevoeringen over de godsdienst, dat hij hem wegjoeg, hem voorzeggende, dat hij zich door het vergif der ketterij zou laten besmetten. Zijne vrees was niet zonder grond. LETI geraakte te *Genua* met eenen Calvinist bekend, die hem zijne grondbeginselen inboezemde. Hij begaf zich van daar daar *Lausanne*, alwaar hij de nieuwe leer openlijk beleed. Een geneesheer dier stad gaf hem zijne dochter ten huwelijk. Van *Lausanne* ging hij in 1660 naar *Geneve*, maar daar zijne twistzieke inborst, hem, na een twintigjarig verblijf in die stad, noodzaakte dezelve te verlaten, week hij eerst naar *Frankrijk*. Bij zijne aankomst te *Parijs*, maakte hij er zich bekend, door aan LODEWIJK XIV, zijn werk: *La Renommée jalouse de la fortune* aan te bieden; maar daar de Protestanten aan het hof slecht gezien waren, verliet hij weldra *Frankrijk*, van waar hij naar *Londen* overstak. KAREL II. ontving hem zeer vriendelijk, en reeds bij het eerste gehoor gaf hij hem een geschenk van duizend kroonen, en beloofde hem den post van geschiedschrijver. Deze weldaad belette niet, dat hij de *Geschiedenis van Engeland* met eene vrijheid schreef, welke hem zijn ontslag deed geven. *Amsterdam* was zijn laatste toevlugtsoord. Hij overleed aldaar in 1701 met den titel van stads-geschiedschrijver. LETI was een hongerige brood-schrijver, die, terwijl hij schreef, meer de behoeften zijner maag dan

de waarheid raadpleegde. Hij bood zijne diensten aan al de mogendheden van *Europa*. Hij beloofde hun, hen in den voorspoed te doen leven; maar zulks was, op voorwaarde, dat zij hem niet van honger zouden laten sterven. Zijne pen is altijd vleijend of hartstogtelijk. Meer bezorgd, om buitengewone zaken dan ware gebeurtenissen te beschrijven, heeft hij zijne werken opgevuld met logens, ongerijmden onnaauwkeurigheden. Zijn stijl is vrij levendig, maar langdradig, bijtend, vol schoolsche aanmerkingen en vervelende uitweidingen. Men heeft van hem een aantal werken in het Italiaansch, waarvan er eenige ook in het Nederduitsch zijn vertaald; de voornaamste derzelve zijn: 1.° de *Algemeene monarchie van koning* LODEWIJK *XIV*, 1689, 2 dl.n, in 12.mo Er verscheen een antwoord op dit werk, onder den titel van *Europa, uit het graf verwekt door den heer* LETI, *Utrecht*, 1690. — 2.° *Het Nepotismus van Rome*, 2 dl.n, in 12.mo 1694, en later verscheiden malen herdrukt. De schrijver antwoordde aan eene prinses, die hem vraagde, of alles, wat hij in dit boek geschreven had, waarheid was. » Eene wel uitgedachte zaak, doet meer vermaak, dan de van sieraden ontbloote waarheid." Met uitzondering van eenige redeneringen, ongetwijfeld aan SIXTUS V in den mond gelegd, en die zeker ligtelijk te wederleggen zijn, is dit welligt de eenige geschiedenis, waarin LETI der waarheid het naaste bij is gekomen. Wat de verklaringen betreft, die hij aan zekere daadzaken geeft, zoo gelijken dezelve alle naar die van de *Rome* vijandelijke sectarissen. — 4.° *Leven van* PHILIPPUS *II, koning van Spanje*, 6 dl.n in 12.mo De schrijver toont zich in hetzelve noch Catholijk noch Protestantsch. Indien men, om een goede geschiedschrijver te zijn, noch godsdienst noch vaderlandsliefde noodig heeft, zou LETI zulks ongetwijfeld zijn geweest. — 5.° *Leven van* KAREL *V*, door de dochters des schrijvers in het Fransch vertaald, 4 dl.n, in 12.mo: eene vervelende compilatie. — 6.° *Leven van* ELISABETH, *koningin van Engeland*, 1694 en 1741, 2 dl.n in 12.mo De roman is hierin met de geschiedenis vermengd. — 7.° *Geschiedenis van* CROMWEL, 1694 en 1703, 2 dl.n in 12.mo; een verward zamenraapsel uit alles wat hij gelezen of gehoord had: die van den abt

RAGUENET is in eenen geheel anderen smaak, en onvergelijkelijk beter geschreven. — 8.° *Leven van* PETRUS GIRON, *hertog van Ossona*, 1700, *Parijs*, 3 dl.n in 12.mo; vrij belangrijk maar al te breedvoerig. — 9.° *Het Sijndicaat van* ALEXANDER VII, *met zijne reis naar de andere wereld*, 1669, in 12.mo; een hartstogtelijk hekelschrift, zoodanig als men hetzelve van eenen afvallige verwachten moest. Dit is het eenige niet, hetwelk hij tegen *Rome*, de paussen en kardinalen heeft in het licht gegeven; maar zulke hatelijkheden behooren niet eens aangehaald te worden. — 10.° *Geschied-, staat-, zede-, huishoudkundige en boertige critiek, over de oude en nieuwe loterijen*, 2 dl.n in 12.mo Dit is eene hekelachtige opeenstapeling van nutteloze dingen, waarin hij verscheiden personen aan de kaak stelt. — 11.° *Geschiedenis van Geneve.* De schrijver spaart in dezelve deze stad niet. — 12.° *Tafereel van Groot-Brittannië*, 1684, dat hem uit *Engeland* deed verjagen. Beide zijn in 5 dl.n in 12.mo — 13.° *Tafereel van Frankrijk*, 7 dl.n, in 4.to; een slecht werk. — 14.° *Tafereel van België*, 2 dl.n, in 8.vo; even zoo slecht als het voorgaande. — 15.° *Het regerende Italië*, 4 dl.n, in 12.mo — 16.° *Geschiedenis van het Romeinsche rijk in Germanië*, 4 dl.n, in 4.to — 17.° *Het cardinalismus der heilige Kerk*, 3 dl.n, in 12.mo Dit is een laaghartig en dom hekelschrift. — 18.° *De juiste weegschaal, in welke men al de grondbeginselen van Rome en de daden der levende kardinalen weegt*, 4 dl.n, in 12.mo een libel, in denzelfden geest en in denzelfden smaak als het voorgaande. — 19.° *Geschiedkundig ceremonieboek*, 6 dl.n in 12.mo — 20.° *Staatkundige zamenspraken over de middelen van welke zich de republieken van Italië bedienen, om zich staande te houden*, 2 dl.n, in 12.mo — 21.° *Kort begrip der vaderlandslievende deugden*, 2 dl.n, in 8.vo — 22.° *De faam benijdende de fortuin.* — 23.° *Lofrede van* LODEWIJK XIV, in 4.to — 24.° *Lofrede op de jagt*, in 12.mo — 25.° *Brieven*, in 12.mo; waarin hij zelf bekent, dat zijn leven niet zeer geregeld was geweest, en dat hij dat van eenen losbandige leidde, (1e dl. blz. 14 Brief 3; blz. 26 Br. 5). — 26.° *Reisbeschrijving van het hof van Rome*. 3 dl.n in 8.vo — 27.° *Geschiedenis van het Saksische huis*, 4 dl.n in 4.to — 28.° *Die van het Branden-*

burgsche, in 4.to — 29.o *Het bloedbad der onschuldige hervormden*, in 4.to — 30.o *De afgronden van den Apostolischen Stoel*, 1672, in 12.mo enz. LETI had nog verscheiden andere werken geschreven, welke hij regt heeft gehad te ontkennen. Al degene welke zijnen naam dragen, zijn te *Rome* den 22 October 1700 gezamenlijk veroordeeld. [LETI heeft meer dan honderd werken geschreven, welke hij veeleer aan zijne verbeeldingskracht, dan aan de geschiedenis te danken heeft, welke hij zelden raadpleegde. Zie *Dictionnaire de* MORÉRI, *Mémoires de* NICÉRON, 2e en 3e deel en *Dictionnaire de* CHAUFFEPIÉ].

* LETTSOM (JOHN COAKLEY), een Engelsche arts, in 1744 of 1747, op een eilandje bij *Tortola*, op de hoogte van *St. Domingo* geboren, werd in den ouderdom van 6 jaren, door zijne ouders mede naar *Engeland* genomen, die zijne opvoeding aan de zorgen van den beroemden predikant SAMUEL GOTHERGHILL toevertrouwden. Na de schoone letteren in het collegie van *Warington* te hebben beoefend, legde hij zich te *Yorkshire* op de artsenijbereidkunde en te *Londen* op de geneeskunde toe, alwaar hij d.r JOHN FOTHERGHILL tot leermeester had. In den ouderdom van 23 jaren, keerde LETTSOM naar de *West-Indiën* terug, om er een rijk erfdeel in te zamelen; maar dit erfdeel bestond voornamelijk in slaven; daar de menschenvriend LETTSOM afkeer van eene bezitting had, die enkel op het ongeluk zijner natuurgenooten gegrond was, haastte hij zich, om hun de vrijheid te geven. In zijne vrijwillige armoede, zag hij zich genoodzaakt, de geneeskunde uitteoefenen, om te leven; hij reisde vervolgens door de verschillende deelen van *Europa*, deed zich aan de universiteit van *Leijden* tot docter bevorderen, en kwam zich te *Londen* vestigen, alwaar hij tot meester van het koninklijk collegie van geneeskunde, en tot lid van de koninklijke maatschappij werd benoemd. Zijn naam was in de registers van bijna al de geleerde maatschappijen ingeschreven. Zijne weldadigheid had geene grenzen, en dikwijls bragt hij zich zelven in verlegenheid, om de armen te ondersteunen, die zich bij hem aanmeldden. Gedurende een gedeelte des jaars hield hij zijn verblijf op een bekoor-

lijk buitengoed, *Grove Hill* genaamd, en bij *Camberwell*, eenige mijlen van *Londen* gelegen, hetwelk in een gedicht van dien naam door MAURICE, en door eenige andere dichters is bezongen. Hij is te *Londen*, in 1815 overleden, na uitmuntende werken over de geneeskunde, de kruidkunde en de staatkundige huishoudkunde in het licht te hebben gegeven. De voornaamste zijn: 1.° *Observationes ad historiam theæ pertinentes.* Leyden, 1769, in 4.to — 2.° *Natuurlijke historie van den theeboom*, Londen, 1772, in 4.to, een zeer gezocht werk, waarin de schrijver zijne stem tegen het gebruik van de thee verheft. — 3.° *de Medegezel van den natuurkundige en den reiziger*, 1772, in 8.vo, 3.e uitg. 1800. — 4.° *Overwegingen over de algemeene behandeling en de genezing der koortsen*, in 8.vo — 5.° *Verhandeling over de geneeskunde van het algemeen artsenijboek van Londen*, 1774 in 8.vo — 6.° *Verbetering der geneeskunde te Londen, op het nut van het algemeen gegrond*, 1775, in 8.vo 7.° *Voorbereidende aanmerkingen ten gebruike der geneesmiddelen van* d.r MAYERBACH, 1776, in 8.vo 8.° *Geschiedenis van den oorsprong der geneeskunde; en van derzelver staat vóór den Trojaanschen oorlog*, eene voor de koninklijke maatschappij van *Londen* uitgesprokene redevoering. — 9.° *Over de aankweeking en het gebruik van den noodwortel*, naar het fransch van den abt COMMEREL. — 10.° *Aanmerkingen over de menschelijke ontledingen*, 1788, in 8.vo — 11.° *Geschiedenis van eenige uitwerkselen der dronkenschap*, in 4.to 1789. — 12.° *Proeve over de ongelukken des armen*, 1794, in 8.vo — 13.° *Proeve ter oprigting eener maatschappij van weldadigheid*, 1796, in 8.vo — 14.° *Proeve* of *ontwerp ter verspreiding der weldadigheid, matigheid en geneeskunde*, in 8.vo van 1797 tot 1802. — 15.° *Aanmerkingen over de godsdienstige vervolging*, 1800, in 8.vo Hij heeft daarenboven verscheiden belangrijke artikels in de *Transact. philos*, in de verzamelingen der geneeskundige maatschappijen van *Londen*, *Bath* enz geleverd, en eene *gezondheids*-ladder in het licht gegeven, om de uitwerkselen der vloeistoffen op de gezondheid des menschen, en de noodlottige gevolgen, van het buitensporige gebruik van dranken aantetoonen. Op het einde van zijn

leven omhelsde hij met geestdrift de gevoelens der kwakers.

LEU (*Heilige*), ook LOUP of LUPUS genaamd, bisschop van *Sens*; volgde den heiligen ARTEMUS in 609 op, wist de achting van koning CLOTARIUS II, en de liefde van zijn volk te verwerven, en na beide door zijne deugden gesticht te hebben, overleed hij den 1 Septb. 623.

LEUCIPPUS, een Grieksch wijsgeer, der 4e eeuw vóór J. C. een leerling van ZENNO, was van *Abdera*, volgens het meest algemeene gevoelen. Hij vond het beruchte stelsel uit der *kleine ondeelbare ligchamen* of *zonnestofjes* en van het *ledige*, later door DEMOCRITUS en EPICURUS ontwikkeld. De door dezen wijsgeer zamengestelde boeken zijn niet tot ons gekomen; maar DIOGENES LAËRTIUS, heeft ons zijne leer overgebragt. Het stelsel van het stof, dat om een hemelligchaam zou draaijen door DESCARTES ontwikkeld, is mede door LEUCIPPUS uitgevonden, zoo als de geleerde HUET zulks bewezen heeft. Men heeft in het stelsel van LEUCIPPUS de kiem meenen te vinden, van dit groote grondbeginsel der werktuigkunde, waarvan DESCARTES zulk een nadrukkelijk gebruik maakt. *De wentelende ligchamen verwijderen zich zoo veel mogelijk van het middelpunt*; wijl de Grieksche wijsgeer leert dat *de ligtste ondeelbare ligchamen, steeds als vliegende, naar de ledige ruimte streven.* Maar het is niet door de omwenteling dat de *ligtste ondeelbare stofjes naar de ledige ruimte streven*, door deze redenering, zouden de minder ligte er meer naar toe streven. De beide grondbeginselen zijn dus zeer verschillend en in zeker opzigt strijdig. Het schijnt echter dat KEPLER en later DESCARTES, LEUCIPPUS zijn gevolgd, ten opzigte van het stof, dat om een hemelligchaam zoude draaijen, en van de oorzaken der zwaarte, en, zoo als men weet, beschuldigd zijn geweest, van slechts de naschrijvers van den Griekschen stelselmaker te zijn; maar het is mogelijk, dat het verwijt niet billijk is. De denkbeelden van LEUCIPPUS waren niet buitengemeen genoeg, om te gelooven, dat zij niet in den geest dergenen zouden hebben kunnen doordringen, welke met de leer van dien wijsgeer bekend waren. LEUCIPPUS leefde omtrent het jaar

428 vóór J. C. [Deze wijsgeer had ook het grondbeginsel aangenomen, dat *de aarde, als in eenen wagen gedragen, rondom het middelpunt draait* hetwelk, ten opzigte van de beweging der aarde, met het stelsel van GALILEÏ overeenkomt.]

LEUFROI (*Heilige*), eerste abt van *Madrie*, in het dioecees van *Evreux*, alwaar hij uit eene adellijke familie geboren werd, overleed in 738. Dit klooster, oudtijds in het Latijn *Madriacense*, naar het dorp, waarin het gelegen was, genoemd, heette later *la Croix Saint Ouen*; en daarna *la Croix Saint-Leufroi*. De inkomsten van hetzelve, werden, volgens besluit van den ordinaris, van de maand Maart 1741, bevestigd bij patentbrieven van April deszelfden jaars, met die van het kleine seminarie van *Evreux* vereenigd.

LEUNCLAVIUS (JOANNES), in het Hoogduitsch LÖWENKLAU, in 1533, te *Amelburen*, een dorp in *Westfalen*, uit eene adellijke familie geboren, reisde aan bijna al de hoven van *Europa*. Gedurende zijn verblijf in *Turkijë* verzamelde hij zeer goede bouwstoffen om de Ottomanische geschiedenis te schrijven, en aan hem heeft het publiek de beste kennis te danken, welke men er van heeft. Hij vereenigde met de kennis der geleerde talen, die der regtsgeleerdheid. LEUNCLAVIUS overleed te *Weenen* in 1563. Volgens SCALIGER, die zegt: *Habebat scorta secum*, waren zijne zeden niet al te zuiver, maar deze hekelzuchtige schrijver kan hem gelasterd hebben. Men heeft van hem: 1.° *Muzelmansche geschiedenis*, 1591, in fol. — 2.° *Jaarboeken der Ottomanische sultans*, in fol. — 3.° *Vervolg* dier jaarboeken, die hij tot in 1588 voortzette, onder den titel van *Pandectæ turcicæ*, men vindt deze beide werken op het einde van het *Chalcondyle* van het *Louvre*. Men kan van zijne nasporingen gebruik maken, mits men dezelve wijzige, zoo als pater NICOLAAS SCHMIT heeft gedaan. — 4.° *Latijnsche* vertaling van XENOPHON, ZOZIMUS KONSTANTIJN MANASSES, MICHAEL GLYCAS, enz. — 5.° *Commentatio de Moscovitarum bellis adversus finitimos gestis*, in de verzameling der Poolsche geschiedschrijvers van PISTORIUS, *Bazel*, 1581, 3 dl.n, in fol. — 9.° *De jure græco-romano*, *Frankfort*, 1596. — 7.° Eene verkorte uitgave van het *Basilicon*, van keizer LEO VI, met de *Novellæ constitu-*

tiones; *Bazel*, 1575.

LEUPOLD (JACOBUS), een Saksische krijgskundige, in 1714 te *Planitz* geboren, raad en commissaris der bergwerken van den koning van *Polen*, lid der koninklijke maatschappij van *Berlijn*, en van verscheiden andere geleerde genootschappon, was een der bekwaamste mannen, van *Europa* in het vervaardigen van wiskundige werktuigen. [Deze werktuigkundige vond eenen ketel uit, eenvoudiger dan die van PAPIN, hij verbeterde de luchtpomp van HAUKSBÉE, en maakte vele proefnemingen met de spiegels]. Hij overleed te *Leipzig*, in 1727, na zich beroemd te hebben gemaakt door zijn groot werk, getiteld: *Theatrum machinarum*, *Leipzig*, 1724, 3 dl.n in fol. Deze compilatie is nuttig en wordt zeer gezocht.

LEUSDEN (JOANNES), een geleerde Hollandsche letterkundige, te *Utrecht* in 1614 geboren, werd Hoogleeraar in het Hebreeuwsch in zijne geboorteplaats, en verwierf er met regt eenen grooten roem. Hij overleed in 1699. Ofschoon deze schrijver in de taalkundige critiek geene nieuwe ontdekkingen heeft gemaakt, kende hij dezelve echter volkomen, en onderwees dezelve met even zoo vele duidelijkheid als orde. Men heeft van hem verscheiden op prijs gestelde werken: 1.o *Novi Testamenti clavis græca*, *cum annotationibus philologicis*, 1672, in 8.vo. — 2.o *Clavis hebraica et philologica veteris Testamenti*, 1683, in 4.to. — 3.o *Onomasticon sacrum*, *Utrecht*, 1684, in 8vo. — 4.o *Compendium biblicum veteris Testamenti*, 1688, in 8.vo — 5.o *Compendium græcum novi Testamenti*, waarvan de volledigste uitgave is die van *Londen*, 1688, in 12.mo — 6.o *Philologus hebræus*, 1695, in 4.to. — 7.o *Philologus hébræo-græcus*, 1695, in 4.to — 8.o *Philologus hebræo mixtus*, 1699, in 4.to — 9.o *Aanteekeningen* op JONAS, JOËL en OZEAS, enz. Het is aan hem, dat men de naauwkeurige *uitgaven* van BOCHART, LIGHFOOT en POLUS te danken heeft. — 11.o Ook heeft hij de beste *uitgave* des Bijbels van ATHIAS bezorgd, *Amsterdam*, 1705, 2 dl.n, in 8.vo, en het Nieuwe Testament in het Syrisch, 1708, 2 dl.n in 4to — RUDOLF LEUSDEN, zijn zoon, heeft eene *uitgave* van het nieuwe Testament in het Grieksch geleverd.

LEUTARD, een dweepzieke boer, uit het vlek *Vertus*, in het diocees *Châlons-sur-Marne*, op het einde der 10.e eeuw, verbreizelde de kruisen en beelden, predikte dat men de tienden niet moest betalen, en beweerde, dat de profeten laakbare dingen hadden gezegd. Hij werd gevolgd door eene ontelbare menigte, die hem als eenen door God ingegevene beschouwden. GIBUIN, bisschop van *Châlons* bragt deze lieden uit dien waan en overtuigde hen beter. De ketter vreezende zich verlaten te zien, stortte zich in eenen put. Zijne dwalingen hebben in onze dagen in *Frankrijk* voorstanders gehad, en LEUTARD zou in de clubs en in de nationale vergadering voor eenen profeet of eenen apostel zijn gehouden.

LEUTINGER (NICOLAAS), een geschiedschrijver en reiziger, in 1547, te *Pollich*, in *Brandenburg* geboren, hoogleeraar der schoone letteren en Lutersch predikant, overleed te *Wittenberg* in 1612. Men heeft van hem eene *Geschiedenis van Brandenburg*, van 1499, tot 1594; dezelve verscheen met zijne overige Werken, en zijn *Leven*, te *Frankfort*, in 1729, 2 deelen in 4.to in het licht.

* LEVAILLANT (FRANCISCUS), een reiziger en natuuronderzoeker, te *Paramaribo*, in *Nederlandsch Guiana* geboren, liet reeds vroeg zijne neiging tot de natuurlijke historie blijken, welke nog toenam, toen hij met zijne familie naar *Europa* was overgestoken. Hij ondernam eene reis door de binnenlanden van *Afrika*, beginnende aan de *Kaap de Goede Hoop*; hij hoopte des te belangrijker ontdekkingen te doen, naarmate dit werelddeel verscheiden plaatsen aanbiedt, die nog niet onderzocht zijn; deze poging was niet gelukkig: het Hollandsche schip, op hetwelke hij zich bevond, met zijne goederen, en de verzamelingen, met welke hij was begonnen, door de Engelschen aangerand zijnde, wilde de kapitein liever zijn schip in de lucht doen springen, dan zich over te geven, zoodat LEVAILLANT zich van al zijne hulpbronnen beroofd zag: zijne vrienden verschaften hem weldra de middelen, om zijne reis op nieuw te kunnen beginnen. Twee malen drong hij zeer diep in de Afrikaansche gewesten door, en bragt er kostbare voorwerpen uit terug. Men beschuldigt hem, van in zijne verhalen der waarheid altijd getrouw te zijn gebleven; intusschen worden zijne vo-

gelkundige werken, vooral om derzelver schoone uitvoering zeer op prijs gesteld. Deze onverschrokken reiziger overleed te *Sezane* in de maand November 1824. Men heeft van hem: 1.° *Reize door de binnenlanden van Afrika, langs de Kaap de Goede Hoop*, in de jaren 1780 — 1783, 1791, 2 dl.n in 8.vo — 2.° *Tweede reize door de binnenlanden van Afrika*, in de jaren 1783 — 1785, 2 dl.n in 4.to, of 3 dl.n, in 8.vo nieuwe uitgave, vermeerderd met eene *Kaart van Afrika, en met een algemeen inhoudsregister der beide reizen*, *Parijs*, 1806, 5 dl.n in 8.vo Behalve het hoofdgebrek, van dikwerf de waarheid, aan de voldoening te hebben opgeofferd, van zijnen lezers tafereelen van een aangenaam koloriet aan te bieden, verwijt men hem beschrijvingen en schilderingen, die het lezen derzelve gevaarlijk maken. — 3.° *Natuurlijke historie der Afrikaansche vogelen*, 1797 — 1812, 6 dl.n in 4.to en in 12.mo — 4.° *Natuurlijke historie van een gedeelte nieuwe en zeldzame vogels, uit Amerika en de Indiën*, *Parijs*, 1801 — 1804. — 5.° *Natuurlijke historie der papegaaijen*, *Parijs*, 1801 — 1805, 2 dl.n, gr. in 4.to en in fol., met gekleurde pl. enz.

* Levasseur (C. J. A.), in 1723, te *Rouanen*, uit eene in den handel aanzienlijke familie geboren. Hij volgde in den beginne dit beroep, werd vervolgens benoemd tot administrateur der burgerlijke ziekenhuizen, daarna tot schepen en lid van de kamer van koophandel. De ijver en regtschapenheid, met welke hij deze verschillende posten bekleedde, deden de aandacht des bestuurs op hem vallen, en uit eigen beweging, zond Lodewijk XVI hem brieven van adeldom. Tijdens de omwenteling, werd hij achtervolgend benoemd tot officier-municipaal, en administrateur der *Beneden-Seine*. Hij deed zich in geenerlei partij kennen, en men verweet hem nooit eenige misdaad. In 1792 werd hij president van de regtbank van koophandel, en kwam in 1800 in den behoedenden Senaat. Hij is te *Parijs*, den 8 Augustus 1802 overleden. — Men moet hem niet verwarren met eenen anderen Levasseur, oud advokaat bij het parlement, en in 1808 overleden, door verscheiden werken bekend, zoo als: *Manuel etc.* (*Handboek der nieuwe vredegeregten*),

Explication etc. (*Verklaring der wet van den* 4.en *Germinal*, *Jaar* 8), 1 dl. in 8.vo — noch met LEVASSEUR (RENATUS) een heelmeester en Republikeinsche demagoog, die in 1817 nog leefde [en van wien ACHILLUS ROCHE de *Memoriën* geschreven heeft, om welke die schrijver, voor eene viermaandsche gevangenschap en 1000 francs boete veroordeeld is. Zie *Ami de la Réligion*, van 15 Mei 1830.]

LEVAU, een bouwkundige. — Zie VAU.

LEVESQUE DE GRAVELLE (MICHAËL PHILIPPUS), raadsheer bij het parlement van *Parijs*, in 1752 overleden, bezat smaak voor de schoone kunsten. Men heeft hem te danken eene *Verzameling van oude gegraveerde steenen*, 1732 en 1737, 2 dl.n, in 4.to, zeldzaam en zeer gezocht.

LEVESQUE DE POUILLY (LODEWIJK JOANNES), te *Reims* in 1692, uit eene oude familie geboren, lid der akademie van opschriften, legde zich in den beginne op de wiskunde toe, en in den ouderdom van twee en twintig jaren, ondernam hij om de grondbeginselen der *natuurlijke wijsbegeerte* van NEWTON te verklaren; maar de slechte staat zijner gezondheid, deed hem van die studie afzien. Hij reisde door *Engeland*, alwaar hij door lord BOLINGBROKE en door NEWTON, zeer wel onthaald werd. In zijne geboorteplaats teruggekeerd, werd hij in 1746 tot luitenant-generaal der stad *Reims* verkozen. Hij bewerkte, dat men in die stad fonteinwater bekwam, hetwelk veel heilzamer was dan het putwater, en overleed in 1750. DE POUILLY is vooral bekend door zijne *Theorie etc.* (*Bespiegeling der aangename gevoelens*), een werkje voor de 4.e maal, in 1744, in 8.vo gedrukt; dit is het voortbrengsel van eenen juisten en kieschen geest, die tot de kleinste schakeringen des gevoels weet te ontleden. Er komen eenige stellingen in voor, waaraan men eenen kwaden zin zou kunnen geven, maar een verstandig lezer moet altijd het gunstigste zoeken: het beste zoude zijn, dat men aan dezelve geenen anderen kon geven.

* LEVESQUE DE POUILLY (JOANNES SIMON), zoon van den voorgaande, werd te *Reims*, in 1734 geboren. Zijn vader had zelf zijne opvoeding bestuurd, en de jonge LÉVESQUE had er zoo wel gebruik van gemaakt, dat hij in den ouderdom van 13 jaren, in

de oude en nieuwere schoone letteren reeds zeer ervaren was. Daar hij zich zeer jong naar *Parijs* begeven had, vond hij er vermogende beschermers. Hij werd achtereenvolgend, president, luitenant-generaal, geregtelijk onderzoeker en honorair examinator. In 1768 werd hij lid der koninklijke akademie van opschriften en schoone letteren van *Parijs*, en den 20 Februarij 1782, verkozen de inwoners der stad *Reims*, hem tot hunnen luitenant. In 1790, en bij het begin der omwenteling, was hij staatsraad. Drie jaren later week hij uit en begaf zich naar *Duitschland;* maar hij keerde weldra in *Frankrijk* terug, en leefde gedurende verscheiden jaren op zijne landgoederen. LÉVESQUE DE POUILLY was ook honorair lid der akademie van *Chalons-sur-Marne*. Hij overleed den 24 Maart 1820, en heeft nagelaten: 1.° *Eloge etc.* (*Lofrede van den heer* ROGIER DE MAVELIN, *luitenant der stad Reims*), 1755. — 2.° *Vie etc.* (*Leven van* MICHAËL DE L'HÖPITAL), *Londen* (*Parijs*), 1764, in 12.mo — 8.° *Eloge etc*, (*Lofrede van* KAREL BONNET), in *Duitschland* gedrukt. — 4.° *Theorie etc.* (*Bespiegeling der verbeeldingskracht*), *Parijs*, 1803, in 12.mo Dit werk heeft geen gebrek aan verdiensten, maar het is beneden de *Bespiegeling der aangename gevoelens* van des schrijvers vader. — 5.° Verscheiden *Memoriën*, voorkomende in de verzameling van die der akademie van *Parijs*. Deze letterkundige bezat eenen naauwkeurigen en sierlijken stijl.

* LEVESQUE (PETRUS KAREL), een geschiedschrijver en vertaler, lid der akademie van opschriften, werd te *Parijs* den 26 Maart 1776 geboren. Na zijne studiën met roem in het collegie *Mazarin* volbragt te hebben, was hij verpligt, om als graveur en teekenmeester van den arbeid zijner handen te leven; want zijne ouders, die de hoofdstad hadden verlaten, alwaar hunne beperkte fortuin hun niet toestond te verblijven, hadden hem reeds vroegtijdig tot de loopbaan der schoone kunsten bestemd. De zucht van den jongen LEVESQUE voor de letteren, zijn voorbeeldig gedrag, en het welgelukken der verschillende werken, waarmede hij belast werd, verwierven hem beschermers onder de beroemdste personen en zeer bekende schrijvers. Het was DIDEROT, die hem aan de keizerin CATHARINA II aanbeval: deze vorstin bood hem

eenen post aan van hoogleeraar der schoone letteren, in hare school van adeljonkers. LEVESQUE vertrok in 1773 naar *Rusland*, en kwam eerst in 1780 in *Frankrijk* terug. Gedurende zijn verblijf in dat land verzamelde hij de bouwstoffen, eener geschiedenis der Russen, welke hij bij zijne terugkomst in zijn vaderland in het licht gaf, en die hem de deuren der akademie van opschriften opende. Hij was verpligt de nationale jaarboeken te raadplegen, en bij gevolg de Russische en Slavonische taal grondig te beoefenen. Deze geschiedenis werd in *Frankrijk* en in *Rusland* met geestdrift ontvangen, en in het laatsgenoemde land, was zij zelfs klassiek; thans verkiest men de geschiedenis, door KARAMZINE (zie dat art). in het licht gegeven. LEVESQUE werd tot hoogleeraar der zedeleer, en later der geschiedenis bij het collegie van *Frankrijk* benoemd. In 1795 werd hij lid van het instituut, en overleed te *Parijs*, den 12 Mei 1812. LEVESQUE bezat eene uitgebreide geleerdheid; maar hij heeft al te veel geschreven, dan dat zijne werken, die volmaaktheid zouden hebben kunnen bereiken, waartoe men enkel door eene onafgebrokene inspanning geraakt. De menigte van onderwerpen, welke hij behandelde, belette hem, om behoorlijk over elk derzelve natedenken, en vooral, om zijnen stijl, die ongedwongenheid en die naauwkeurigheid te geven, waarvan dezelve nu en dan ontbloot is. Hij was met de zoogenaamde filozofen verbonden, wier gevoelens hij omhelsde, zoo als men zulks uit zijne schriften kan ontwaren: 1.° *Les Rêves etc.* (*De droomen van ARISTOBULUS, een Griekschen wijsgeer, gevolgd, door de beknopte levensschets van FORMOSUS, een' Franschen wijsgeer*), Parijs, 1761, in 12.mo, *Karlsruhe*, 1762, id. 2.° *Choix etc.* (*Keuze van gedichten van PETRARCHA*), uit het Italiaansch vertaald, *Parijs*, 1774, in 8.vo; 1782, 2 dl.n in 12.mo — 3.o *l'Homme etc.* (*De zedelijke mensch, of de mensch, zoowel in den staat der zuivere nuttuur, als in de maatschappij beschouwd*), Parijs, 1784, in 12.mo — 4.° *l'Homme pensant etc.* (*De denkende mensch, of proeve over de geschiedenis van den menschelijken geest*), Amsterdam, 1779, in 12.mo — 5.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Rusland*, Parijs, 1785, 5 dl.n in 12.mo, *Iverdun*, idem. 6 dl.n in 12.mo — 6.° *Histoire etc.*

(*Geschiedenis der verschillende volken, aan de Russische heerschappij onderworpen, of vervolg der geschiedenis van Rusland*), 2 dl.n in 12.mo Deze beide werken zijn in een gesmolten, onder den eersten titel van *Geschiedenis van Rusland vermeerderd en tot op het einde der regering van* CATHARINA II *gebragt*, Parijs, en Hamburg, 1800, 8 dl.n gr. in 8.vo — 7.° *Eloge etc.* (*Geschiedkundige lofrede op den abt* DE MABLY), Parijs, 1787, in 8.vo Deze lofrede had deel aan den buitengewonen prijs der akademie van opschriften en schoone letteren. — 8.° *La France etc.* (*Frankrijk, onder de vijf eerste* VALOIS, *of geschiedenis van Frankrijk van den dood van* PHILIPPUS DE VALOIS *tot op dien van* KAREL VII, *voorafgegaan door eene inleiding, in welke men de omwentelingen, en de opkomst der monarchie volgt, van de regering van* PIPYN *tot op den dood van* PHILIPPUS *den schoone*), Parijs, 1788, 4 dl.n in 12.mo Het eenige gebrek, hetwelk men aan dit werk kan verwijten, is van met al te veel overhaasting te zijn geschreven. — 9.° *Dictionnaire etc.* (*Woordenboek der kunsten, der schilder-, beeldhouw- en graveerkunde*), gezamenlijk met WATELET, lid der Fransche akademie, *Parijs*, 1792, 5 dl.n gr. in 8.vo — 10.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van* THUCIDIDES), naar het Grieksch, *Parijs*, 1795; 4 dl.n in 4.to en in 8.vo — 11.° *Etude etc.* (*Studie der geschiedenis van Griekenland*), 1811, 4 dl.n in 8.vo 12.° Verschillende *verhandelingen* in de verzameling van het instituut, en andere werken opgenomen in de *verzameling* der oude zedekundige schrijvers, door DIDOT *den Oude* en DEBURE uitgegeven.

LEVI, — Zie PHILIPPUS LEVI.

LEVI, derde zoon van JAKOB en LIA, werd in *Mesopotamië* in het jaar 1748 vóór J. C. geboren. Hij was het, die daar hij met zijnen broeder SIMEON, de beleediging wilde wreken, hunner zuster DINA aangedaan, al de inwoners van *Sichem* over de kling deed springen. JAKOB legde daarover een buitengemeen leedwezen aan den dag, en voorzeide op het sterfbed, dat tot straf dezer wreedheid de familie van LEVI verdeeld zijn, en geen bepaald aandeel, in de verdeeling van het beloofde land zouden hebben. In de daad dezelve werd in

Israël verstrooid, en had slechts eenige steden tot aandeel, die haar in het lot der overige stammen werden toegewezen. LEVI zette zich met zijnen vader in *Egypte* neder, nadat hij reeds drie zonen had, GERSON, CAATH en MERARI, waarvan de tweede AMRAM tot zoon had, uit wien MOZES, AÄRON en MARIA geboren werden. Hij overleed aldaar in het jaar 1612 vóór J. C. Zijn geslacht was geheel aan de dienst van God toegewijd, en het is uit hetzelve, dat de priesters en levieten derzelver oorsprong ontleenden. De leden van zijn geslacht verbonden zich dikwijls met het koninklijke huis, zoo als het geslachtboek van J. C. volgens het vleesch zulks bewijst. [In het boek *Leviticus*, voorzegt deze aartsvader dat de MESSIAS uit hem en uit JUDA zoude geboren worden, en hij schildert de verschrikkelijke ergernis af, welke de onregtvaardigheid der priesters, door de veroordeeling van den CHRISTUS over het heiligdom zou verspreiden].

LEVI BEN GERSOM, een rabbijn, heeft geschreven de *Oorlogen des Heeren*, in het Hebreeuwsch, *Wallenstadt*, 1560, in fol., en *Commentariën*, afzonderlijk en in de groote bijbels gedrukt. Hij was een zonderlinge geest, die al zijne werken met ijdele bovennatuurkundige spitsvinnigheden heeft opgevuld. De tijd, waarin hij leefde, is onbekend.

LEVIS, of LEVI (GUY of GUIDO DE), uit een beroemd huis van *Frankrijk*, was het hoofd van al de takken, die men er tegenwoordig van kent. Hij toog ter kruisvaart tegen de Albigenzen, en werd tot maarschalk der kruisvaarders verkozen. Het is ter gedachtenis van dezen post, dat zijne nakomelingschap steeds den titel heeft behouden van *maarschalk des geloofs*. Hij onderscheidde zich in dien oorlog, en verkreeg den buit dier dweepzuchtige muitelingen, het grondgebied van *Mirepoix* en verscheiden andere, in *Languedoc* gelegen. Hij overleed in 1230, in 1190 had hij de abdij van *la Roche* gesticht. Zijne opvolgers hebben bij den naam van LÉVIS dien van heeren van *Mirepoix* gevoegd.

LEVIS (M. A hertog van), Hoofd-Schout van *Senlis*, werd te *Parijs*, in 1739 geboren. In 1789 tot afgevaardigde van den adelstand bij de algemeene staten benoemd, vereenigde hij zich met den burgerstand en nam den 1 Augustus zitting in de nati-

onale vergadering. Hij stelde zijne aanmerkingen voor, over het nuttelooze van de verklaring der regten, doch stemde toe, dat men dezelve achter de constitutie zoude voegen. Hij verzette zich eenigen tijd daarna tegen de door NECKER gevraagde leening; hij ondersteunde zijn gevoelen door de uitkomst der openleggende boeken, welke den afgevaardigden verbood een nieuw crediet te bewilligen. In hetzelfde jaar stelde hij het vaststellen der reglementen voor op de vrijheid der drukpers, en bij gelegenheid van de opdragt der werken van VOLTAIRE, die PALISSOT der vergadering aanbood, bewerkte hij het besluit, dat men er geene meer zoude ontvangen. Hij stemde er den 18 Mei 1790 voor, dat men het *verhaal*, tegen de bewerkers van willekeurige gevangennemingen, enkel zoude toestaan, ten opzigte van gevangenen, tegen welke geene wettige klagten zouden bestaan. In de geschillen, welke er tusschen *Engeland* en *Spanje* ontstonden, deed hij verklaren, dat *Frankrijk* geenerlei aanval zou ondernemen, maar dat het zijne regten zou weten te verdedigen. Welke gematigdheid de hertog van LEVIS, in zijne hoedanigheid van afgevaardigde ook aan den dag had gelegd, had hij niet te min gedeeltelijk de revolutionnaire grondbeginselen aangenomen, hierin even gelijk vele andere ligtgeloovige lieden, bedrogen. Hij kwam weldra van zijne dwaling terug, en had bij gevolg de vervolgingen te verduren, waarvan de regtschapen lieden, en vooral die zijner klasse het voorwerp waren. Het schrikbewind ontstond, hij werd verdacht, en in het *Luxembourg* opgesloten, als medepligtig aan eene dier zamenzweringen, welke der muitelingen dikwerf tot voorwendsel dienden, om offers te slagten. De hertog van LEVIS behoorde tot dat getal. Door de revolutionnaire regtbank veroordeeld, werd hij den 4 Mei 1794 ten dood gebragt. Zijne echtgenoote onderging hetzelfde lot den 10 Julij daaropvolgende: men beschuldigde haar, van deel te hebben genomen aan de zamenzwering van het *Luxembourg*, waarin zij sedert twee maanden opgesloten was, en die door kwaadwilligen uitgestrooid werd.

† LEXIUS (JOANNES HENRICUS), werd op den 28 October des jaars 1755 te *Amsterdam* geboren. Hij doorliep de Latijnsche scholen te *Keulen*; kwam vervolgens te *Leuven*, alwaar hij zich met

den lofwaardigsten ijver op de wijsbegeerte en godgeleerdheid toelegde. Priester gewijd, diende hij een aantal jaren de gemeente *Buiten-Veldert* nabij *Amsterdam*, als kapellaan, en werd in 1791 tot pastoor van de gemeente *het Kalf*, in *Noord-Holland* bevorderd. Intusschen waren zijne kundigheden te groot, om binnen dien engen kring beperkt te blijven. Van daar, dat hij, reeds aanstonds bij de stichting van het theologisch seminarie te *Warmond*, in 1799 tot hoogleeraar der H. Godgeleerdheid beroepen, dit beroep meende te moeten volgen. Inderdaad, hier was LEXIUS op zijne plaats, en, gedurende vijf jaren, met de meeste vrucht werkzaam. Hij vormde, zoo door leer als voorbeeld, een aantal jonge lieden voor de heilige dienst, en mogt zijne onvermoeide pogingen niet zelden met den besten uitslag bekroond zien. In den jare 1804 naar zijne pastorij in *Noord-Holland* wedergekeerd, zag hij zich in 1810 te *Amsterdam* als herder overgebragt, alwaar hij in 1817 overleed, betreurd door zijne gemeente, en door allen, die hem wisten te waarderen. LEXIUS was een der achtingwaardigste menschen, eenvoudig, gulhartig, gezellig, zachtmoedig, minzaam, voorkomend, vredelievend, bescheiden, nederig, een vriend van zuivere godsvrucht, en als geleerde te regt beroemd. Scherpzinnig van vernuft, paarde hij daarmede, een fijn, juist oordeel, alsmede een helder verstand, en had zich een' schat van kundigheden verzameld, zoo wel in het vak van wijsbegeerte, als in dat der godgeleerdheid. Hij verdiepte zich gaarne in afgetrokkene bespiegelingen; doch maakte vooral zijn werk van de bijbeluitlegkunde, de kerkelijke geschiedenis en het kerkelijke regt. Behalve een afzonderlijk uitgegeven stukje *Over den eed*, heeft hij in de *Mengelingen voor Roomsch-Catholijken* onderscheidene opstellen geleverd, welk van zijn juist oordeel, van zijnen scherpen blik, van zijne grondige geleerdheid getuigen. En na zijnen dood verscheen nog ten voordeele der armen in het licht: *Wetten en bepalingen nopens het kerk- en armbestuur, voor R. C. gemeenten ten platten lande, 's Gravenhage*, 1823, in 8.vo Een geheel volgens den geest der kerk ontworpen stukje, en dat in 1835 in het nieuw *Kerkelijk reglement*, door den vice-superior der Hollandsche zendingen uitgevaardigd, voor een groot gedeelte, weerklank heeft gevonden.

LEYDECKER (MELCHIOR), een Calviniste theologant, te *Middelburg*, in 1642 geboren, hoogleeraar der godgeleerdheid te *Utrecht*, in 1678, in 1721 overleden, was een stroef en hartstogtelijk mensch, die noch zijne tong, noch zijne pen wist te bedwingen. Men heeft van hem verscheiden werken vol geleerdheid, doch waarin de critiek dikwerf ontbreekt. De voornaamste zijn: 1.° *Verhandeling over de republiek der Hebreërs*. 2 dl.n in fol., *Amsterdam*, 1714 en 1716: eene belangrijke verzameling, doorzaaid met belangrijke bijzonderheden over het nieuwere Jodendom. Hij heeft er eene wederlegging bijgevoegd van de *Verhandeling over de oudheden*, door BURNET. Deze verhandeling van de republiek der Hebreërs heeft die van SIGONIUS, over hetzelfde onderwerp niet doen vergeten. — 2.° Eene Latijnsche *Verklaring* van den Heidelbergschen catechismus. — 3.° *Verhandeling* tegen de betooverde wereld van BECKER. — 4.° *Ontleding der Schrift met de predikwijze*. — 5.° *Geschiedenis van het Jansenismus, Utrecht*, 1695, in 8.vo — 6.° *Fax veritatis, Leijden*, 1677, in 8.vo — 7.° *Vervolg* der kerkelijke geschiedenis van HORNIUS, *Francfort*, 1704, in 8.vo — 8.° *Geschiedenis der kerk van Afrika*, in 4.to — 9.° *Synopsis controversiarum de fœdere*. Deze werken zijn oorspronkelijk alle in het Latijn geschreven, hebben eenen harden stijl, en zijn vol van de vooroordeelen des schrijvers.

LEYDEN (PHILIPPUS VAN), of à LEYDIS, uit eene adellijke familie der stad geboren, van welke hij den naam draagt, was raadsheer van WILLEM VAN BEIJEREN, graaf van *Holland*, daarna grootvikaris en kanonik van *Utrecht*, alwaar hij 1380 overleed. Men heeft van hem: *De republicæ cura, et sorte principantis, nonnulli alii tractatus, Leyden*, 1516, in fol. en *Amsterdam*, 1701, in 4.to, met eene levensbeschrijving des schrijvers. Hetgene, wat hij van het burgerlijk bestuur zegt, kan met zijn gezegde over het huisselijk bestuur niet vergeleken worden. Hij had de regten te *Orleans* en te *Parijs* onderwezen, en liet andere werken na, die thans vergeten zijn.

LEYDEN (JOANNES GERBRANDUS VAN), dus genoemd, wijl hij uit de stad van dien naam was, werd karmeliet, legde

zich met eenen grooten ijver toe op alle pligten van het apostolische leven, en wijdde zijne uren van uitspanning toe aan de beoefening der geschiedenis van zijn vaderland. Hij overleed in 1504. Men heeft van hem: 1.° *Chronicon Hollandiæ, comitum et episcoporum Ultrajectensium, a S. Willebrordo ad annum 1417*, *Frankfort*, 1520, in fol. — 2.° *Chronicon egmondanum, sive Annales abbatum egmondensium*, door Antonius Matheus, in het licht gegeven, *Leyden*, 1698, in 4.to Men schrijft hem eene geschiedenis toe; van de orde der karmelieten; dezelve is slechts eene herhaling van die van Arnold Bostius.

Leyden (Jan van), dus genoemd naar zijne geboorteplaats, doch wiens ware naam was Joannes Beukelsz, is enkel bekend door zijne dweepzucht. Hij werd in 1510 geboren, was een kleermaker van beroep, doch verbond zich met eenen bakker, Jan Matthijssen, en een protestantschen predikant Rootman genaamd, en werd het hoofd der wederdoopers. Matthijssen veranderde zijnen naam in Mozes. Hij zond twaalf zijner leerlingen, die hij apostelen noemde, en beroemde zich, van den eeuwigen Vader gezonden te zijn, om een nieuw *Jeruzalem* op te rigten. Deze dweepers maakten zich in 1534, meester van *Munster*, en oefenden er ongeloofelijke onwaardigheden en gruwelen uit. De overheden en andere regtschapen burgers, die zich tegen hunne woede verzet hadden, werden vermoord, of gaven den geest, onder de uitgezochtste folteringen. Deze dwaze bedrieger nam den naam aan van *koning van Jeruzalem en Sion*, en regeerde slechts door moorden, ongehoorde wreedheden en gruwelen. Hij hoopte zijn gezag te vestigen op de bouwvallen van dat der Europesche mogendheden; maar nadat de bisschop van *Munster* hem met de voornaamste voorstanders zijner dolzinnigheid had gevangen genomen, liet hij hen, na hen gedurende eenigen tijd, door de naburige landen te hebben rond gevoerd, om schrik in de ziel der dweepers te verspreiden, die toenmaals bijna al de Europesche staten, maar voornamelijk *Duitschland*, beroerden, eene gestrenge doodstraf ondergaan. Zie Nicolaas van Munster.

Leyden (Lucas van). — Zie Lucas van Leyden.

Leyva (Antonius de), een

Navarrees, prins van *Ascoli*, hertog van *Terra-Nova*, veldheer der legerbenden van KAREL V, werd in 1480 in de vergetelheid geboren, en was in den beginne eenvoudig soldaat. Door nuttige uitvindingen en ten gevolge eener reeks van meestal gelukkige en stoute daden, geraakte hij tot een bevelhebberschap. Een verachtelijk uiterlijk benam hem in niets het gezag, hetwelk hij noodig had, wijl hij met het spreektalent, eene edele fierheid paarde, aan welke de menschen niet kunnen wederstaan. Hij onderscheidde zich in den beginne in het koningrijk *Napels*, onder GONZALVO DE CORDOVA, en vervolgens in het *Milanesche*, waaruit hij den admiraal BONNIVET, in 1523 verdreef. In 1524 onderscheidde hij zich in den slag van *Rebec*, en verdedigde *Pavia* in het volgende jaar tegen FRANCISCUS I, die er gevangen werd genomen. Een uitval, welken hij deed, in welken hij de Franschen heviglijk aantastte, besliste de overwinning. Zijn voorspoed verschafte hem vleijende onderscheidingen. Toen KAREL V zich naar *Italië* had begeven, liet hij hem naast zich zitten, en, ziende dat hij zich volstrekt niet wilde dekken, zette hij zelf hem den hoed op het hoofd, terwijl hij zeide: » dat een veldheer, die zestig roemrijke veldtogten gemaakt had, wel verdiende, om in tegenwoordigheid van eenen dertigjarigen keizer gezeten en gedekt te zijn." Deze groote veldheer handhaafde zijnen roem in *Oostenrijk*, werwaarts hij in 1529, tegen SOLIMAN werd gezonden, die *Weenen* belegerde, en in *Afrika*, werwaarts hij den keizer in 1535 volgde. In het volgende jaar was hij getuige van den slechten uitval van den togt van *Provence*, en stierf van verdriet daarover, in 1536; hij werd te *St. Dionysius* bij *Milane* begraven. Men heeft van hem romaneske bijzonderheden verhaald, die niet het minste geloof verdienen. [BRANTOME, onder anderen, zegt: » Hij was jichtig, zwak, altijd vol smart en kwijnende, maar hij vocht, in eenen stoel gedragen, even als of hij te paard zat."] — Zijne zonen SANCHO en ANTONIUS DE LEYRA, dienden *Spanje* met ijver, en onderscheidden zich in verscheiden gevechten. De eerstgenoemde had twee zonen, ALFONSUS en SANCHO, die zich onder den hertog van *Parma* in de *Nederlanden* onderscheiden.

LEZANA (JOANNES BAPTISTA DE), een karmeliet, den 23 November 1586 te *Madrid* geboren. Hij onderwees met roem te *Toledo*, *Alcala*, en te *Rome*; URBANUS VIII benoemde hem tot bijzitter der congregatie *dell'Indice*, en INNOCENTIUS X tot dien der kerkgebruiken. Hij overleed te *Rome*, den 29 Maart 1659. Er bestaat van hem: 1.° *Summa quæstionum regularium*, *Lyon*, 1665, 4 dl.n in fol. dit is eene godgeleerdheid, die de pligten der religieuzen tot hoofddoel heeft. — 2.° *Summa theologiæ sacræ*, *Rome*, 1654, 3 dl.n in fol. — 3.° *Anales sacri*, *prophetici et Eliani ordinis etc.*, *Rome* 1651-1656, 4 dl.n. in fol. vol belagchelijke fabels over den oorspong dier orde. — 4.° *De regularium reformatione*, *Rome*, 1646, in 4.to.

* LEZAY-MARNEZIA (CLAUDIUS FRANCISCUS ADRIANUS, markgraaf van), in 1735 te *Metz* geboren. Hij volgde in den beginne de loopbaan der wapens, en diende in het regiment des konings van *Frankrijk*. De markgraaf van MARNEZIA had zeer goede studiën gemaakt, en, nog jong zijnde, verliet hij den militairen stand, waarvan de nieuwe regementen hem mishaagden en wijdde zich geheel en al aan de letterkunde toe; hij vestigde zich ten platten lande, en hield zich bezig met het lot zijner vassalen te verzachten, en schafte in zijne domeinen, verscheiden jaren vóór de omwenteling, de leendiensten en de doode hand af]. De adel van het schependom *Aval*, benoemde hem in 1789 tot zijnen afgevaardigde bij de algemeene staten. Door de bedriegelijke grondbeginselen, welke men in dien tijd uitkraamde, misleid, was hij, onder de adellijken een dergenen, die tot de kamer van den burgerstand overgingen, en de invoeringen der eerste nieuwigheden bevorderden. De markgraaf van MARNEZIA bezat goede grondbeginselen, een gezond oordeel, en beminde den koning. Niet lang duurde het dus, of hij ontdekte het doel, hetwelk de opstandelingen beoogden, en wijzigde zijne denkwijze. Zelfs volgens J. J. ROUSSEAU, verzette hij er zich heviglijk tegen, dat de tooneelspelers, tot de werkelijke burgerregten zouden worden toegelaten. Gedurende de zitting der eerste vergadering, legde hij wijze en gematigde grondbeginselen aan den dag. Om de nieuwe onlusten te ontwijken, welke zijn land en diegene, welke er eenen zekeren rang hadden bekleed, bedreigden, week hij naar

Amerika, alwaar hij zich aan de oevers der *Scioto* nederzette, met oogmerk om eene uitgestrekte volkplanting in *Noord-Amerika* tot stand te brengen. Hij nam, te dien einde landbouwers, werklieden, en handwerkers mede; maar daar de maatschappij van *Scioto*, van welke hij een uitgestrekt grondgebied had gekocht, om hetzelve te doen vruchtbaar maken, hare verbindtenis niet vervuld had, en daar verscheiden zijner deelgenooten zich verspreid hadden, besloot hij om naar, *Europa* terugtekeeren, en in 1792 kwam hij in *Frankrijk* terug. Hij begaf zich dadelijk naar zijn landgoed van *Saint-Julien* alwaar hij onbekend, te midden der inwoners, van welke hij bestendiglijk de vriend en weldoener was geweest, hoopte te leven. Het *schrikbewind* heerschte. Zijne onverwachte aankomst maakte hem dadelijk verdacht. Hij werd gevangen gezet, doch had het geluk van in zijne gevangenis, gedurende elf maanden vergeten te worden, en, na den val van ROBESPIERRE werd hij uit dezelve ontslagen. [Hij keerde naar zijn landgoed terug, alwaar hij zijne oude gewoonte weder opvolgde. Nadat zijn oudste zoon, ADRIANUS, graaf van LEZAY-MARNEZIA, in de vogelvrijverklaring van den 18 *fructidor* begrepen was, werd hij bevreesd voor zijne eigene veiligheid, en week naar het *Waadland*, alwaar hij door den heer NECKER, en zijne familie zeer vriendelijk ontvangen werd; zoodra hij echter het gevaar geweken achtte, kwam hij te *Besançon* terug, alwaar hij zich met een groot werk bezig hield *over de overeenstemming van de grondbeginselen der Godsdienst en der ware wijsbegeerte*]. Door eene ziekte aangetast, waarvan hij de kiem in de gevangenis had opgedaan, bezweek hij eindelijk voor dezelve in April 1800. Men heeft van hem: 1.° *Essai etc.* (*Proeve over de landelijke natuur*) een dichtstuk met aanteekeningen, *Parijs*, 1787-1800, in 8.vo. Hetzelve bevat gelukkige verzen en belangrijke bijzonderheden. — 2.° *Essai etc.* (*Proeve over de bergstofkunde van het schependom Orgelet in Franche-comté*), 1778, in 8.vo. — 3.° *Le bonheur etc.* (*Het geluk op het land*), *Neufchatel* en *Parijs*, 1788, in 8.vo. Dit werk is met bevalligheid en eenvoudigheid geschreven. — 4.° *Plan etc.* (*Leesplan voor eene jonge dame*), *Parijs*, 1784, in

8.vo, *Lausanne*, 1800, in 8.vo; een leerzaam en wel geschreven werk. — 5.° *La famille etc.* (*Het deugdzame gezin*), behoort tot het kleine getal romans, die men, door de goede zedelessen, welke dezelve bevatten, met nut kan lezen, 1785, in 12.mo — 6.° Drie *Brieven over Scioto*, in 8.vo — 7.° *Le Voyageur etc.* (*De natuurkundige reiziger, of onderrigt over de middelen, om voorwerpen voor de natuurlijke historie te verzamelen en dezelve wel te bewaren*), naar het Engelsch van Coakley, *Amsterdam* en *Parijs*, 1775, in 12.mo Hij heeft daarenboven verscheiden losse stukjes nagelaten; onder welke men onderscheidt *Brief aan mijnen pastoor*. De markgraaf de Marnezia, schreef met dezelfde gemakkelijkheid in onrijm en in dichtmaat. Zijn stijl is aangenaam en zuiver, en zijne berijming vol sierlijkheid en welluidendheid. Hij bezat Christelijke gevoelens, die hem zoowel in zijne laatste oogenblikken, als gedurende zijn geheele leven bezielden.

Lezin (*Heilige*), — Zie Licinius.

L'héritier. — Zie Héritier.

† Lhermite (Jacobus), een Hollandsche zeevaarder, voerde het bevel over eene vloot van 11 schepen, door de algemeene staten den 29 April 1623 uitgezonden, om *Peru* aan te doen. De overtogt was langwijlig en moeijelijk: het verblijf, hetwelk men in eene baai van het *Vuurland* hield, gaf aanleiding tot de ontdekking, dat dat land, door een aantal kanalen doorsneden is. Lhermite, door eene kwijnende ziekte uitgeput, die hem sedert verscheiden maanden buiten staat stelde, om iets te verrigten, overleed voor *Callao*, den 2 Julij 1624. Men had zijnen naam gegeven aan een eilandje, ten zuiden van het *Vuurland*, en waarvan de beroemde kaap *Horn*, de meest zuidelijke punt uitmaakt.

* Lhomond (Karel Franciscus), hoogleeraar der universiteit, in 1727 te *Chaulnes*, in het diocees van *Noyon*, geboren, kwam met eene beurs, in het collegie van *Inville* studeren; hij maakte aldaar zeer goede studien; werd principaal van dat collegie, en vervolgens tot hoogleeraar eener lagere klasse van dat van den kardinaal Lemoine benoemd. Daar hij zich aan de jonge kinderen had toegewijd, zet-

te hij zijn licentiaat niet voort. Hij wees even zoo eervolle als voordeelige posten en leerstoelen van de hand, en, op den aandrang, dien zijne vrienden hem deden, om dezelve aantenemen, antwoordde hij altijd, dat hij nimmer zijne *zesde* klasse zoude verlaten. Vele zachtmoedigheid; een gezond oordeel, zedigheid en godsvrucht waren de grondslagen zijner inborst, en deze hoedanigheden schitteren in de leerboeken door, welke hij voor zijne jonge kweekelingen schreef. Tijdens de omwenteling echter werd deze achtenswaardige man, die den toenmaals gevorderden eed niet wilde afleggen, in April 1792, met andere priesters in hechtenis genomen, en met dezelve in *Saint-Firmin*, eene dier kerken, welke de revolutionnairen in gevangenissen hadden herschapen, opgesloten. Tallien, die zijn leerling was geweest, deed hem de vrijheid wedergeven; ondanks deze vermogende bescherming, besloot de abt Lhomond, die zijn leven niet veilig achtte, eenige maanden daarna, onder het schrikbewind, *Parijs* te verlaten. Op het bolwerk *la Salpêtrière* gekomen, zag hij zich door twee struikroovers aangerand, die hem zijn geld afnamen, en hem als dood lieten liggen. Men ondekte een der dieven, en den heer Guyot die veel eerbied voor den abt Lhomond had, gelukte het, hem datgene, hetwelk men hem ontnomen had, te doen wedergeven. Toen men bij hem aandrong, om zijnen moordenaar geregtelijk te vervolgen, antwoordde hij: » *Ik zal mij wel wachten, indien gij hem de helft der som, welke hij mij heeft wedergegeven wildet doen toekomen, zoudt gij mij zeer verpligten; hij zal dezelve waarschijnlijk noodig hebben.*" De rust van den heer Lhomond werd verder niet gestoord: hij beoefende de kruidkunde, en werd in die wetenschap, zeer ervaren, van welke hij de eerste lessen aan den beroemden Hauy gaf. Zijne zeden waren even zoo eenvoudig als zijn omgang beminnelijk en zedig was. Overtuigd dat de beweging zeer nuttig voor zijne gezondheid was, begaf hij zich, welk weder het ook wezen mogt, dagelijks naar *Sceaux*. De abt Lhomond is den 31 December 1794 overleden. Men heeft van hem de volgende werken, verscheiden malen herdrukt, en waarbij men bijlagen heeft gevoegd, waar-

van de meeste niet gelukkig zijn: 1.° *De viris illustribus urbis Romæ*, in 24.mo — 2.° *Elémens etc.* (*Grondbeginselen der Fransche Spraakkunst*), — 3.° *Elémens etc.* (*Grondbeginselen der Latijnsche Spraakkunst*), in 12.mo — 4.° *Epitome historiæ sacræ*, in 12.mo — 5.° *Doctrine etc.* (*Christelijke leer in godvruchtige leesoefeningen, waarin men de bewijzen der godsdienst, de leerstukken des geloofs, de regels der zedeleer, en datgene, wat de sacramenten en het gebed betreft, ontwikkeld vindt*), in 12.mo; men vindt in dit stuk de bondigste en treffendste onderrigtingen. Alles ademt in hetzelve de teederste godsvrucht; alles is er bevattelijk in gemaakt voor de jeugd, voor welke het bestemd was, en voor welke het met de beide volgende toereikende is, om te weten wat de godsdienst is, hoe dezelve tot ons is gekomen, en wat zij ons beveelt te gelooven en uitteoefenen. — 6.° *Histoire etc.* in het Nederduitsch vertaald en uitgegeven, onder den titel van *Kort begrip der kerkelijke geschiedenis, van de hemelvaart van onzen Heer* JESUS CHRISTUS, *tot de wederkomst van Paus* PIUS VII, *te Rome, in het jaar 1814*, enz. *'s Hertogenbosch*, 1825, in 12.mo — 7.° *Histoire etc.* in het Nederduitsch. *Kort begrip der geschiedenis van de godsdienst vóór de komst van* JESUS CHRISTUS enz. *'s Hertogenbosch*, 1823, in 8.vo

LHOMOND gaf het eerstgenoemde dezer beide laatste werken in het licht om de jeugd vroegtijdig te leeren, hoe schoon de godsdienst in haren oorsprong, en in hare ontwikkelingen is, hoezeer zij uit hoofde van hare oudheid en hare zekerheid ons geloof en onzen eerbied verdient, en hoe verachtelijk diegene zijn, welke haar lasteren, om haar uitteroeijen. Maar daar zijn werk onvolledig zou zijn geweest, indien hij hun niet had aangetoond, dat die godsdienst nog op de aarde bestond, schreef hij de geschiedenis der kerk, en schetste in een beknopt bestek haren oorsprong en haren voortgang; hij maakte de personen bekend, welke haar beroemd hebben gemaakt, en de worstelingen, welke zij te verduren had gehad, en tegen de Heidenen, welke haar gedurende drie eeuwen vervolgden, en tegen de ketters, welke haar zoo dikwerf verdeeld hebben, en tegen de ergernissen, die zoo vaak haren boezem verscheurd hebben; eindelijk toonde hij de kerk aan, ge-

heel zegevierende op hare vijanden, en terwijl alles rondom haar voorbij en te niet gaat, blijft zij onbewegelijk en onkrenkbaar, te midden der woedendste stormen. Deze beide zeer dikwerf herdrukte werken, door het schrikbewind verminkt zijnde, zoo moet men de oude uitgaven opsporen, en bij gebrek van dezelve, die, welke na de herstelling der BOURBONS, door huizen, welke door hunne godsdienstige grondbeginselen bekend zijn, zijn gedrukt.

LHOPITAL. — Zie HOSPITAL.

LHOSTE. — Zie HOSTE.

LHOTSKI (GEORGE), een Jesuit, te *Zbirów*, in *Bohême*, in 1724 geboren, overleed in 1752, als rector van het collegie van *Telcz*, na met roem de letteren en de wetenschappen onderwezen te hebben. Men heeft van hem: 1.° *Controversia philosophica de systemate philosophiæ mechanicæ, id est, Mechanismo cosmico et individuali*, Praag, 1749, in 8.vo — 2.° *Doctrina theologica de gratia, justificatione, merito, virtutibus, vitiis et peccatis*, 1753, in 4.to 3.° *Doctrina theologica de fide, spe, et charitate*, ibidem, 1755, in 4.to

LHOYD. — Zie LLOYD.

LHUILLIER. — Zie LUILLIER.

LIA, oudste dochter van LABAN, werd aan JAKOB uitgehuwd, door het bedrog van haren vader, die haar in de plaats stelde van RACHEL, met welke JAKOB in den echt zoude treden: JAKOB leefde echter wel met haar, en verwekte bij haar zes zonen, RUBEN, SIMEON, LEVI, JUDA, ISSACHAR, ZABULON en eene dochter, DINA genaamd.

† LIAFWINUS. — Zie LEBUINUS.

LIANCOURT (JOANNA VAN SCHOMBERG, hertogin van), dochter van den maarschalk HENDRIK VAN SCHOMBERG, en vrouw van ROGER DU PLESSIS; hertog van *Liancourt*, bekend door twee *brieven*, hem door doctor ARNAULD geschreven. Zij maakte haren man door hare lessen en hare voorbeelden, los van de wereld. De beide echtgenooten traden in naauwe betrekking met de kloosterlingen van *Port-Royal*, en legden veel ijver aan

den dag ter verdediging van JANSENIUS. Zij overleden in 1674. De hertog overleefde zijne echtgenoote slechts twee maanden. Men heeft van haar een stichtelijk werk over de opvoeding der kinderen van de beide Seksen. De abt BOILEAU gaf hetzelve in 1698 onder dezen titel in het licht: *Reglement etc.* (*Gedragsregel, door eene aanzienlijke vrouw aan harc klein-dochter zoo voor haar zelve als voor haar huis gegeven*), in 12.mo te *Parijs*, in 1779 herdrukt. De uitgever voegde bij dit werk een reglement, dat de hertogin van LIANCOURT voor zich zelve had vervaardigd, met een tafereel der deugden dier dame; men gevoelt ligtelijk dat men er de ootmoedigheid en onderwerping des geestes, die de gehoorzaamheid aan de uitspraken der kerk te weeg brengen, niet in vindt. [De hertogin van LIANCOURT was verscheiden talen meester, ervaren in de toonkunst en teekenkunde, en maakte zeer bevallige verzen].

LIANCOURT. — Zie ROCHEFOUCAULT.

* LIARD (JOZEF), te *Rosières-aux-Salines*, in het Fr. dep.t der *Meurthe*, den 17 December 1747 geboren, was de zoon van eenen bouwkunstenaar van STANISLAUS, hertog van *Lotharingen*. In 1769 in de oude school der bruggen en wegen gekomen, onderscheidde hij zich van de overige kweekelingen, door zijne vroegrijpe talenten, en door zijnen ijver, om hun de lessen huns meesters te herhalen. Weldra werd hij gezonden als tegenboekhouder der werkzaamheden van de generaliteit van *Parijs*, daarna als kweekeling in het gevolg der zee-werken van de generaliteit van *Caen*, en eindelijk als ambtenaar tot het maken van ontwerpen voor het kanaal van *Bourgondië*. In 1775 werd hij, in hoedanigheid van onder-ingenieur, met de belangrijke werken belast, welke men in *Picardijë* en *Henegouwen* ten uitvoer bragt. In 1784 door de staten van *Bretagne* opgeroepen, werd hij hoofd-ingenieur, der scheepvaart van dat gewest. In 1786 werd hij door het Fransch bestuur naar *Holland* gezonden, welks waterwerken hij met naauwkeurigheid onderzocht. Na gedurende eenigen tijd aan de haven van *Havre* verbonden te zijn geweest, en de schoone brug van *Roanne* te hebben gebouwd, werd hij in 1791 tot hoofd-ingenieur be-

noemd, en kwam de bedieningen aan dien post verbonden in het dep.t van *Doubs* uitoefenen. Het is aan hem dat dit dep.t deszelfs schoone wegen en de menigvuldige gelijkmakingen te danken heeft, die in dat bergachtige land, de gemeenschap zoo gemakkelijk hebben gemaakt. In 1805 tot den rang van divisie-inspecteur bevorderd, werd hij met het maken van ontwerpen belast, om door middel van een kanaal de *Rhône* met den *Rijn* te vereenigen: hij heeft al de werkzaamheden dezer onderneming geleid, die, ondanks alle bezwaren, welke de verschillende gesteldheden des gronds aanboden, gelukkiglijk ten einde zijn gebragt, zoodat sedert het einde van het jaar 1832 de *Rhône* en de *Rijn* in gemeenschap zijn, en dat in de maand November deszelfden jaars, schepen van *Lyon* naar *Straatsburg* zijn gevaren. Dit kanaal is wezenlijk het werk van LIARD; hetzelve heeft achtereenvolgend den naam gedragen van *Canal Napoleon*, en van *Canal Monsieur*, het bestuur van LOUIS-PHILIPPE heeft aan hetzelve den naam gegeven van *Canal de Jonction du Rhône au Rhin*. LIARD werd tot commandeur van het legioen van eer benoemd, en bij den eersten inval der bondgenooten, werd hij onder den titel van brigade-generaal met het opperbevel der genie, van de nationale garde van *Parijs* belast. Hij is den 22 April 1832 op zijn landgoed *Chaprais*, bij *Besançon* overleden. De heer CORNE, divisie-ingenieur des kanaals, de kweekeling en vriend van LIARD, heeft op zijn graf eene *rede* uitgesproken, in welke hij op de aandoenlijkste en treffendste wijze, de bijzonderste omstandigheden zijns levens voorgedragen heeft.

LIBANIUS, een beruchte drogredenaar van *Antiochië*, alwaar hij in 314 geboren werd, ontving zijne opvoeding te *Athene*, onderwees de *rhetorica* te *Konstantinopel*, en in zijne geboorteplaats. De heilige BASILIUS en de heilige JOANNES CHRYSOSTOMUS waren de leerlingen van dezen meester, die ofschoon een Heiden, veel belang stelde in de begaafdheden en deugden, zijner beide kweekelingen. Men wil, dat hij CHRYSOTOMUS tot zijnen opvolger zou hebben gekozen, indien het Christendom hem denzelven niet ontnomen had. Keizer JULIANUS vergat niets, om LIBANIUS te bewegen, om aan zijn hof te komen; maar hij

kon er niet in slagen, zelfs niet door hem den post van opperste der lijfwacht aan te bieden. LIBANIUS, die niet zediger was, dan de overige wijzen der Heidensche oudheid, antwoordde steeds aan degene, die hem aanzochten, dat de hoedanigheid van drogredenaar, verre verheven was, boven alle hoedanigheden, welke men hem aanbood. JULIANUS, op de overheden van *Antiochië* gebelgd, had den raad dier stad doen gevangen nemen. LIBANIUS kwam met eene moedige vrijheid, den keizer voor zijne medeburgers spreken. Den hoveling, voor wien deze onverschrokken toon waarschijnlijk nieuw was, zeide hem: » Redenaar, gij zijt zeer nabij de rivier *Oronte*, indien gij zoo stout spreekt." LIBANIUS zag hem met verontwaardiging aan, en voegde hem toe: » Hoveling, de bedreiging, welke gij mij doet, kan enkel den meester onteeren, welken gij mij wilt doen vreezen;" en hij ging voort. Het tijdstip van zijnen dood is onbekend, sommigen stellen hetzelve op het einde der vierde eeuw (390). LIBANIUS openbaarde veel smaak, wanneer hij de voortbrengselen van anderen beoordeelde, ofschoon hij denzelven somtijds in zijne geschriften mist. JULIANUS onderwierp zijne daden en zijne werken aan deszelfs oordeel; de drogredenaar, meer aan den persoon, dan aan de fortuin van dien vorst verbonden, behandelde hem minder als een' hoveling dan als een' gestrengen regter. De meeste *Redevoeringen* van dezen redenaar zijn verloren geraakt, en zulks is welligt geen groot verlies; zonder over de menigvuldige aanhalingen uit HOMERUS, over de zucht, om in het overdrevene te vallen, over eene ongepaste uitkraming van geleerdheid te spreken, bederft hij alles door het gedwongene en duistere van zijnen stijl, die voor het overige niet in kracht en luister te kort schiet. Zijne *Brieven* worden meer op prijs gesteld. WOLF heeft er eene uitmuntende uitgave van geleverd, *Amsterdam*, 1738, in fol. Deze verzameling biedt meer dan 1600 *Brieven* aan, waarvan de meeste slechts complimenten bevatten. Men leest er verscheiden andere zonderlinge en belangrijke, die licht kunnen verspreiden over de burgerlijke, kerkelijke en letterkundige geschiedenis dier tijden. ANTONIUS BONGIAVANI, heeft te *Venetië*, in 1755, 17 *Redevoeringen* van LIBANIUS, in een deel in fol., uit de bibliotheek van den H. MARCUS

ontleend, in het licht gegeven. Men moet deze verzameling bij de uitgave zijner *Werken* voegen, *Parijs*, 1606 en 1627, 2 dl.n in fol. [REISKE heeft mede de *Redekundige werken* van LIBANIUS in het licht gegeven, *Altenburg*, 1791 — 1797, 4 dl.n in 8.vo; ongelukkiglijk is geene dezer uitgaven volledig. LEO ADAMI had er in 1715 eene beloofd, dezelve moest uit 6 dl.n in fol. bestaan]. Men vindt in de werken van LIBANIUS menigvuldige uitvallen tegen de Christelijke godsdienst, en tegen keizer KONSTANTIJN, die hij echter bekent deugdzamer te zijn geweest, dan al de Romeinsche keizers, die vóór hem geregeerd hebben. Men stelt onder het getal der voorzeggingen van den dood van JULIANUS, een geestig antwoord, van eenen Christen taalkundige van *Antiochië* aan LIBANIUS. De drogredenaar vraagde hem, om met de godsdienst den spot te drijven, en terwijl JULIANUS op den togt was, waarin hij sneuvelde: *Wat doet thans de zoon des timmermans?* — *Hij maakt eene doodkist*, antwoordde de taalkundige.

LIBAVIUS (ANDREAS), doctor in de geneeskunde, te *Hall* in *Saksen* geboren, overleed in 1616, na in 1588 te *Jena* den leerstoel der geschiedenis en dichtkunde bekleed te hebben, en rector van het *gijmnasium* van *Coburg*, in *Frankenland* geweest te zijn. Hij gaf een aantal werken in het licht over de scheikunde, en zocht alle gelegenheden, om de droomerijen van PARACELSUS, en zijne aanhangers te wederleggen, zijne voornaamste werken zijn: 1.o *Syntagma selectorum alchimiæ arcanorum*, *Frankfort*, 1613, 2 dl.n in fol. — 2.o *Appendix syntagmatis arcanorum*, 1615; in fol. — 3.o *Epistolarum chimicarum, libri tres*, 1595. De scheikunde heeft sedert LIBAVIUS zoo vele vorderingen gemaakt, dat deze werken niet meer gezocht worden. Hij is de eerste, die over de *overstorting van het bloed* heeft gesproken, eene kunstbewerking, die in de 17.e eeuw zoo veel geruchts heeft gemaakt, en die door de wetten is moeten verboden worden, uit hoofde van het verregaande misbruik, dat men er van maakte. — Zie DENYS-JOANNES BAPTISTA — en MERKLIN.

LIBERATUS (*Heilige*), abt van het klooster van *Capse*, in *Afrika*, onderging den marteldood met zes zijner medegezellen; den 2 Julij 483,

gedurende de vervolging van HUNERICH.

LIBERATUS, diaken der kerk van *Karthago* in de zesde eeuw, een der ijverigste verdedigers van de *Drie Kapittels*, werd in verscheiden gewigtige aangelegenheden gebruikt, en in het jaar 535 naar *Rome* gezonden. Men heeft van hem een werk, getiteld: *Breviarium de causa NESTORII et EUTYCHETIS*, door pater GARNIER, in 1675, te *Parijs*, in 8.vo in het licht gegeven, met Aanteekeningen, die het gebrekkige in den tekst verbeteren.

LIBERGE (MARINUS), een regtsgeleerde, te *Belon-le-Trichard* bij *Mans* geboren, hoogleeraar in de regtsgeleerdheid te *Poitiers*, werd tot blijvend schepen dier stad verkozen, wijl hij twee opstanden van het gemeen in het begin der *ligue* tot bedaren had gebragt. Hij onderwees ook te *Angers*, en hield eene redevoering voor HENDRIK IV, toen deze in 1595 door die stad trok, en deze vorst was door zijne redevoering zoo zeer getroffen, dat hij hem omhelsde. Hij werd later tot de staten van *Blois* gezonden. LIBERGE overleed in 1599. Er bestaat van hem: *Relation etc.* (*Verhaal van het beleg van Poitiers*), waarbij hij tegenwoordig was, 1625, in 12.mo en eenige regtsgeleerde *Verhandelingen*.

LIBERIUS (*Heilige*) een romein, werd den 24 Mei 352, na Paus JULIUS I, op den stoel van den H. PETRUS verheven. Hij verdiende zulks door zijne godsvrucht, en door zijnen ijver voor het Geloof. Nadat keizer CONSTANTIUS, te vergeefs getracht had, om hem de veroordeeling van den beroemden ATHANASIUS te doen onderteekenen, verbande hij hem naar *Berea* in *Thracië*. De gestrengheid, met welke men hem in zijne ballingschap behandelde, en de smart, van zijnen stoel door den onwettigen Paus FELIX, bezet te zien, bragten zijne standvastigheid aan het wankelen. Hij stemde eindelijk in de veroordeeling van den H. ATHANASIUS toe, en onderteekende het formulier van *Sirmium*, niet dat der laatste kerkvergadering, dat klaarblijkelijk kettersch was, noch dat der tweede, hetwelk evenzeer laakbaar was, en dat door VALENS en URSACES in 357 ontworpen werd, maar dat der eerste, in 351, zeer behendiglijk door de Arianen zamengesteld, en dat ten strengste genomen, kon verdedigd worden, zoo als

het zulks ook door den H. HILARIUS gedaan werd. Door deze zwakheid kwam hij in gemeenschap met de Oosterschen. Men deed hem in de kerkvergadering van *Ancyre*, in 358, een geschrift goedkeuren, hetwelk het woord *medezelfstandig* verwierp; maar hij protesteerde te gelijkertijd, dat hij den ban uitsprak, tegen de gene, welke zeiden, dat de Zoon in zelfstandigheid, en in alle dingen, aan den Vader niet gelijk was. De keizer stond hem toe, om naar *Rome* terugtekeeren, alwaar het volk hem vrij koel ontving. Dit onthaal deed hem in zich zelven terugkeeren: hij erkende zijnen misslag, beweende denzelven; verzocht ATHANASIUS om verschooning, verwierp de geloofsbelijdenis van het concilie van *Rimini*, in 359, en overleed heiliglijk den 24 September 366. Het is op deze wijze dat die paus zijne levensbaan eindigde, met den roem, die het groote gedeelte van een meer dan 14jarig bestuur tot luister had verstrekt, en die door zijnen val, welke dezelve ook moge geweest zijn, niet is kunnen verwelkt worden. Deze voorbijgaande zwakheid is hersteld, door zoo vele trekken van eenen moed, die zich sedert zijn berouw volmaakt is gelijk gebleven, zoodat bijna al de kerkvaders hem den naam van *gelukzalige* hebben gegeven. Zijn naam wordt in de oudste Latijnsche martyrologiën gelezen. Men heeft van hem *Brieven*, welke in die der paussen door *don* CONSTANT gevonden worden. De abt CORGNE heeft in 1726, eene *Critische en Geschiedkundige Verhandeling over paus LIBERIUS*, in het licht gegeven, en STILTING heeft een *Critisch en Historisch Commentarium over den heiligen LIBERIUS* geschreven, voorkomende in de *Acta Sanctorum* der Bollandisten van 23 September. De val van dezen paus, heeft den Gallikanen steeds tot bewijsreden, tegen de onfeilbaarheid des pauses gediend. Het aangevoerde werk toont de zwakheid der sluitreden aan, welke, men er uit trekt. De heilige LIBERIUS had den heiligen DAMASIUS tot opvolger.

LIBERIUS A JESU, een karmeliet, te *Novare* geboren, onderwees gedurende 38 Jaren te *Rome* de wederleggende godgeleerdheid, en werd prefekt der *propaganda*. Hij overleed in 1719, na in het licht te hebben gegeven: *Controversiæ dogmaticæ*, Rome, 1701, in fol. Deze uitgave werd verboden, wijl de schrijver in

dezelve het Jansenismus gunstig was; maar na dezelve verbeterd, en zich herroepen te hebben, stond men de uitgave toe, die in 1710 geschiedde. LIBERIUS, die bij de uitgave van het eerste deel drie deelen in fol. beloofd had, breidde het werk zoo zeer uit dat men hetzelve in 1742, te *Milane* in 11 deelen in fol. gedrukt heeft.

LIBERTINUS (KAREL), te *Mulhausen*, in *Boheme*, in 1638 geboren, begaf zich in 1654 onder de Jesuiten, en overleed te *Klattau*, in 1683, na de schoone letteren en de Grieksche taal onderwezen, en met roem gepredikt te hebben. Men heeft van hem de verhandeling van GRENADE, of GEORGE SCHOLARIUS, *over de voorbeschikking*, in het latijn vertaald met zeer goede aanteekeningen, *Praag*, 1673, in 8.vo Nog heeft hij in het licht gegeven *FRANCISCUS XAVERIUS, Indiarum apostolus, elogiis illustratus*, *Breslau*, 1681; *Praag*, 1771, in 4.to — Men moet hem niet verwarren met JOANNES LIBERTINUS, mede een Jesuit, te *Leutmeritz*, in 1654 geboren, en in 1724 overleden, waarvan er een werk bestaat in de Boheemsche taal, *over de opvoeding der Jeugd*, Praag, 1715, in 12.mo en eene verhandeling: *Over de overeenstemming van den wil des menschen met dien van God*, in dezelfde taal, *Praag*, 1710 in 12.mo

LIBO, een beroemde Grieksche bouwkunstenaar, in *Klis* geboren, leefde in het jaar 458 vóór J. C. [80ste Olympiade]. Hij is het, die den beroemden tempel van JUPITER bouwde, bij *Prusa* of *Olympia*, zoo beroemd door de Olympische spelen, welke men er alle vier jaren vierde. [PAUSANIAS heeft er ons de beschrijving van nagelaten, er blijft geen enkel spoor van over. Men zie het werk van den heer QUATREMÈRE DE QUINCY, getiteld: *Jupiter Olympien*].

LICETI, LICETO of LICETUS (FORTUNIUS), een aanhanger van de leer van ARISTOTELES van den lateren tijd, de zoon van eenen beroemden geneesheer en zelf mede een arts, werd te *Rapalo* in den staat van *Genua*, in 1577, voor de zevende maand der zwangerschap zijner moeder geboren. Zijn vader liet hem in eene katoenen doos plaatsen en voedde hem zoo zorgvuldig op, dat hij eene even zoo volmaakte gezondheid genoot, als of hij niet voor den natuurlijken tijd ter wereld ware gekomen. Hij onderwees

de wijsbegeerte van ARISTOTELES te *Pisa* en later (1645) de geneeskunde te *Padua* met veel roem, en overleed in 1757. Er bestaat van hem een aantal *verhandelingen*. De voornaamste zijn: 1.° *De monstrorum causis, natura et differentiis libri II, Padua*, 1616, in 4.to *Amsterdam*; 1665, in 4.to Men vindt er eenige volksverhalen in; maar er komen tevens goede inzigten en wijze grondbeginselen in voor. — 2.° *De cometarum attributis*, in 4.to — 3.° *De his qui virunt sine alimento, libri IV*, Padua, 1612, in fol. — 4.° *Mundi et hominis analogia*, in 4.to — 5.° *De annulis antiquis, Udino*, 1645, in 4.to — 6.° *De novis astris et cometis*, Venetië, 1622, in 4.to — 7.° *De spontaneo viventium ortu libri IV, Vicenze*, 1618, in fol. — 8.° *De animorum rationalium immortalitate, Padua*, 1620, in fol. — 9.° *De fulminum natura*, in 4.to — 10.° *De ortu animæ humanæ, Venetië*, 1603, in 4.to — 11.° *Hydrologia, sive de maris tranquillitate et arte flumium, Udino*, 1655, in 4.to — 12.° *De lucernis antiquis reconditis libri IV, Venetië*, 1621, in 4.to *Udino*, 1652, in fol. enz. In deze laatste verhandeling beweert hij, dat de oude graflampen hadden, die een eeuwigdurend licht voedden; maar de geleerden zijn gewoonlijk van gevoelen, dat deze zoogenaamde eeuwigdurende lampen, *phosphorussen* waren, die, na aan de lucht te zijn blootgesteld, voor eenige oogenblikken ontvlamden. Dit is het gevoelen van FERRARI, in zijne verhandeling *De veterum lucernis sepulchralibus*, die hij in 1685, in 4.to in het licht gaf, in zijn werk *De re vestiaria*. — *JOZEF LICETI*, de vader van FORTUNIUS, is de schrijver van een werk getiteld: *Nobilità de principali membri dell'uomo*, 1590, in 8.vo

LICHTENAU. — Zie RIETZ.

LICHTENAU, dezen naam gaf men aan KOENRAAD, ook bekend onder den naam van *Abbas Uspergensis*. — Zie BURCHARD of BURCHARDUS, abt van *Usperg*.

* LICHTENBERG (GEORGE CHRISTOFFEL), een Duitsche natuur en zedekundige, den 1.e Julij 1742 te *Ober-Ramstädt*, bij *Darmstadt* geboren. Zijn vader, predikant van dat dorp, onderwees hem de eerste grondbeginselen der wetenschappen, in

welke de jonge LICHTENBERG zich verder ontwikkelde, eerst te *Darmstadt*, daarna aan de universiteit van *Gottingen*, onder de beroemde hoogleeraars HOLLMAN, HEYNE, GATTERER, KÄSTNER en MEISTER. Hij had in het *Gymnasium* van *Darmstadt*, eene redevoering in Hoogduitsche verzen, *over de ware wijsbegeerte* en de *wijsgeerige dweepzucht* uitgesproken, eene redevoering, welke hem zeer tot eer verstrekte, en hem in het openbaar onderwijs eene schitterende loopbaan voorbereidde. Na zijne studiën volbragt te hebben, begaf hij zich op reis, en bezocht *Engeland*. Daar hij nog jong zijnde eenen val had gedaan, die bij hem eene kromming in den ruggegraad had te weeg gebragt, zoo had dit toeval, hetwelk hem eenigzins mismaakt maakte, eenen buitengemeenen invloed op zijne inborst, ook had LICHTENBERG, ondanks zijne uitgebreide kunde, eene buitengewone neiging tot bijgeloof. Hij ondervraagde de sterren, verbeeldde zich onder de hoede van eenen geest of eene genie te zijn, zoo als dien van SOCRATES, en trachtte in gemeenschap te komen met de hemelsche geesten. Hij schreef verscheiden malen aan zijne *genie*. Intusschen bekleedde hij de leerstoelen der wiskunde (1770) en der proefondervindelijke natuurkunde (1771) te *Gottingen*, en had eenige geschillen met den beroemden LAVATER, over een geschrift van dien gelaatkundige, getiteld: *Nasporingen van CH. BONNET over de bewijzen van het Christendom*. LICHTENBERG beantwoordde hetzelve door een vrij hevig hekelschrift, onder den titel van *Overzigt* (1773). Over dezen aanval nog niet te vreden, plaatste hij eenige jaren later (1778) aan het hoofd van den *Göttinger-Almanak*, een nog heviger hekelschrift tegen LAVATER, getiteld: *De gelaatkunde tegen de gelaatkundigen*. LAVATER beantwoordde zijnen tegenstrever met vele gematigdheid, en zelfs met lofreden. De hekelzuchtige LICHTENBERG, even zoo onregtvaardig als onedelmoedig, gaf een bijtend, bespottend keerdicht in het licht, van het werk van LAVATER: *Gelaatkundige proeven* genaamd, en aan het welke hij den titel gaf van *Gelaatkunde der staarten*. Hij overleed den 24 Februarij 1799. Gedurende zijn geheele leven scheen hij in zijn godsdienstig geloof te wankelen, en eindigde met te bekennen, » dat de leer des evangelies het veiligste en krachtdadigste middel is, om

duurzame rust en geluk op de wereld te verspreiden." Onder al zijne werken, zijn diegene, welke aan LICHTENBERG het meest tot eer verstrekten: *Verklaring der schilderijen, of zedelijke romans* van den beroemden Engelschen schilder HOGARTH, 1794 — 1809, 9 aflev. in fol. Hij heeft slechts de vier eerste in het licht gegeven. — 2.o Eene soort van *dagverhaal* van zijn leven, waarin hij al zijne gedachten opteekende. Deze verzameling is rijk in zielkundige aanmerkingen, zoo wel als in opgaven evenzeer belangrijk voor den zedemeester als voor den letterkundige; doch men treft er ook onregtzinnige inzigten, en den heerschenden geest der eeuw in aan, die tot een koel en verontwaardigend scepticismus leidt. De verzameling der *werken* van LICHTENBERG, is na zijnen dood in het licht gegeven, door de zorgen van zijnen broeder en den heer KRIES te *Göttingen*, 1800 — 1806 9 dl.n in 8.vo Dezelve bevat het bovengenoemde *dagverhaal*, en alle schriften, welke hij in de almanakken, en in het *Magazijn van Göttingen* had geplaatst. Men kan aan LICHTENBERG veel geest, vrolijkheid en gevoeligheid niet ontzeggen; maar de ontledingen, waaraan hij de denkbeelden en gevoelens onderwerpt, zijn dikwerf al te spitsvinnig. Hij had onregt, zich tegen de verbetering der scheikunde door LAVOISIER te verzetten, maar het werk, waarin hij dezelve bestrijdt, is op eene zoo bevallige wijze geschreven, dat men het beuzelachtige en zelfs het valsche der bewijsgronden vergeet, om den rijkdom en de sierlijkheid des stijls te bewonderen, waarmede hij dezelve ontwikkelt. KÄSTNER heeft de *Lofrede* van LICHTENBERG geschreven, (*Mém. de l' acad. de Gottingue*, 1799, in 4.to)

LICHTENSTEIN (JOZEF WENCESLAUS, vorst van), hertog van *Troppau* en *Jägerndorf* in *Silezië*, ridder van het gulden-vlies, veldmaarschalk in dienst der keizerin MARIA THERESIA, algemeen directeur der artillerie, werd te *Weenen* den 10 Augustus 1696 geboren. In 1716 begaf hij zich in dienst van het huis van *Oostenrijk*, en werd in 1723 tot kolonel van een dragonder regiment benoemd. Hij onderscheidde zich in de veldtogten van 1733 en 1734, en werd achtervolgend tot generaal-majoor, luitenant-generaal en veldmaarschalk benoemd. KAREL VI zond hem

in 1738, in hoedanigheid van gezant, naar het hof van *Versailles*, eenen post, dien hij gedurende drie jaren met roem vervulde. In 1746 voerde hij het opperbevel over de legerbenden, en won den 20 Junij den slag van *Piacenza*, die de zaken zijner gebiedster, in *Italië* op eenen zeer voordeeligen voet bragt. In 1760 werd hij tot buitengewoon gezant aan het hof van *Parma* benoemd, om bij *procuratie* de infante ISABELLA, in naam van den aartshertog JOZEF, later keizer, te huwen. Vier jaren later, bekleedde hij te *Frankfort* de waardigheid van keizerlijk commissaris, ter verheffing van den roomschkoning, en overleed te *Weenen* den 10 Februarij 1772. LICHTENSTEIN wordt nog als de getrouwste staatsdienaar, en de ijverigste onderdaan van MARIA THERESIA, in zeer netelige tijden, en als de hersteller der Oostenrijksche artillerie beschouwd, die onder zijn bestuur, eene der voornaamste veerkrachten der hedendaagsche taktiek werd. De doorluchtige vorstin beschouwde hem als een der hechtste steunen van haren troon, in omstandigheden, waarin dezelve van alle kanten waggelde, en liet te zijner eer in het tuighuis te *Weenen*, een schoon metalen gedenkteeken oprigten. De kunstenaars verloren in hem eenen beschermer, de ongelukkigen eenen steun, en de armen eenen vader. [Hij is de oprigter der schoone galerij, welke zijnen naam draagt, en die als een eerstgeboorteregt in zijne familie is geworden].

LICINIA, eene Vestaalsche maagd, werd met twee andere, AMILIA en MARCIA, uit hoofde van hare ongeregeldheden, in het jaar 112 vóór J. C. ten dood veroordeeld.

LICINIUS (CALVUS STOLO CAJUS), Romeinsch volkstribuun, uit eene, onder de Plebejers, aanzienlijkste familien van *Rome*, werd door den dictator MANLIUS, tot veldheer der ruiterij verkozen, LICINIUS was de eerste plebejer, welke met dien post vereerd werd. Men gaf hem den bijnaam van *Stolo*, dat is *nuttelooze spruit*, uit hoofde van de wet, welke hij met SEXTIUS, gedurende zijn bestuur als tribuun (376 vóór J. C.) uitvaardigde, door welke hij aan elken romeinschen burger verbood, om meer dan 500 morgen lands te bezitten, onder voorwendsel, dat degene die meer hadden, hunnen grond niet zorgvuldig konden bebouwen.

Deze beide tribunen bevalen daarenboven, » dat de interessen, welke door de schuldenaars zouden betaald zijn, van de hoofdsom der schulden zouden worden afgetrokken, en dat het overblijvende binnen drie achtereenvolgende jaren zoude vereffend worden," hetwelk eene in het oogloopende schending van het regt van eigendom was; eindelijk, » dat men voortaan geene consuls meer zou benoemen, ten zij een hunner van Plebeïsche familie was." Ten gevolge dezer laatste wet, werden zij beide consuls, SEXTIUS, in het jaar 366 vóór J. C., en LICINIUS twee jaren later. Hij werd andermaal verkozen in 361. Men heeft ten allen tijde opgemerkt, dat de heersch- heb- en ijverzucht, de menigte zochten te vleijen, en er naar streefden, om de volksgunst te winnen, ten einde haar doel te bereiken. — Zie GRACCHUS. [LICINIUS werd in het jaar 356 vóór J. C. tot eene boete van 10,000 azen (omtrent 3,250 guldens) verwezen, wijl hij eene der door hem uitgevaardigde wetten had overtreden, in het bezitten van meer dan *duizend morgen* lands zoo op zijnen naam, als op dien van zijnen zoon].

LICINIUS TEGULA (PUBLIUS), een beroemde Latijnsche dichter, in het jaar 200 vóór J. C. LICATIUS, door AULUGELLUS aangehaald, geeft hem den vierden rang onder de koddige dichters. Maar daar er ons van hem slechts fragmenten, in het *Corpus poetarum* van MAITTAIRE overblijven, zoo is het moeijelijk te bepalen, of hij den rang verdient, welken men hem aanwijst. [Men vermoedt, dat hij dezelfde is als C. LICINIUS IMBREX].

LICINIUS-CALVUS. — Zie CALVUS.

LICINIUS of LICINIANUS (C. FLAVIUS VALERIANUS), romeinsche keizer, de zoon van eenen boer uit *Dacië*, klom van den rang van eenvoudig soldaat tot de eerste militaire posten op. Hij was in het jaar 263 geboren. GALERIUS MAXIMINUS, die met hem soldaat was geweest, en aan wien hij in den oorlog tegen de Perzers, gewigtige diensten had bewezen, nam hem in 307 mede in het rijksbestuur aan, en gaf hem tot gewest *Pannonië* en *Rhetië*. KONSTANTIJN, zijnen invloed ziende, vereenigde zich ten naauwste met LICINIUS; om de banden hunner vriendschap naauwer toetehalen, deed hij

hem, in 313 met CONSTANTIA, zijne zuster, in den echt treden. Dit jaar was beroemd door de overwinningen van LICINIUS op MAXIMINUS. Hij sloeg hem, den 30 April, tusschen *Heraclea* en *Andrinopel*, vervolgde hem tot op den berg *Taurus*, noodzaakte hem, om zich door vergif van het leven te berooven, en vermoordde zijne geheele familie. Door zijnen voorspoed verhoovaardigd en den roem van KONSTANTIJN benijdende, met wien hij het rijksbestuur deelde, vervolgde hij de Christenen, om een voorwendsel te hebben, om hem den oorlog aan te doen. De beide keizers trokken aan het hoofd hunner legerbenden tegen elkander op. Zij ontmoetten elkander bij *Cibales* in *Pannonië*, strijden beide met dapperheid, en LICINIUS is eindelijk genoodzaakt te wijken. Hij herstelde weldra dit verlies, en werd ten tweedenmale handgemeen bij *Andrinopel*. Zijn leger, ofschoon andermaal overwonnen, plunderde de legerplaatst van KONSTANTIJN. De beide vorsten dezen vernielenden en onbeslissenden oorlog moede, besloten den vrede te maken: LICINIUS kocht denzelven door den afstand van *Illyrië* en *Griekenland*. Nadat KONSTANTIJN zich in 323 naar zijn landgoed had begeven, schond zijn verbitterde mededinger het vredesverdrag. Men wapende zich van beide zijden, en de omtrek van *Andrinopel* werd andermaal het tooneel hunner gevechten. Het leger van LICINIUS werd er in pan gehakt, hij nam de vlugt naar den kant van *Chalcedonië*, werwaarts de overwinnaar hem achtervolgde. Vreezende verpligt te zijn, om slag te leveren, en slechts zeer weinig troepen hebbende, vraagde LICINIUS aan KONSTANTIJN den vrede, die hem denzelven verleende, maar zoodra hij hulp had ontvangen, verbrak hij het verdrag andermaal. Er werd een nieuwe slag bij *Chalcedonië* geleverd, waarin LICINIUS ten derdenmale overwonnen, en genoodzaakt werd, om te vlugten. KONSTANTIJN volgde hem zoo zeer van nabij, dat hij hem noodzaakte, om zich in *Nicomedië* op te sluiten. In dezen uitersten nood, gaf LICINIUS zich aan de genade van zijnen overwinnaar over. CONSTANTIA, zijne echtgenoote, gebruikte tranen en gebeden, om haren broeder te bewegen; LICINIUS voegde zich bij haar, en legde het keizerlijke purper af. Nadat KONSTANTIJN hem vergeving geschonken en aan zijne tafel had doen eten, verbande hij hem naar *Tessaloni-*

ka, alwaar hij, vernomen hebbende, dat hij niet ophield, kuiperijen te smeden, en dat hij heimelijk met de barbaren in onderhandeling trad, om den oorlog te vernieuwen, hem in 324 deed wurgen. Hij had eenen zoon, dien KONSTANTIJN in den beginne bij zich nam, en dien hij een jaar later liet ombrengen (zie het volgende artikel). LICINIUS onderscheidde zich door zijnen moed; maar deze deugd werd door verscheiden ondeugden beneveld. Hij was gierig, hardvochtig, wreed, ontuchtig: hij vervolgde de Christenen, plunderde zijne onderdanen, en ontnam hun hunne vrouwen; zijne wispelturigheid en zijne heerschzucht deden hem bij de eerste gelegenheid de plegtigste verbindtenissen verbreken. [Daar LICINIUS zich zonder grond, van de Christenen gehaat waande, voer hij heviglijk tegen hen uit. Hij verbood alle gemeenschap onder de bisschoppen, belette alle openbare of geheime vergaderingen, en verdreef alle personen, die van Christendom verdacht waren, uit zijn paleis].

LICINIUS (FLAVIUS VALERIUS LICINIANUS), bijgenaamd *de Jonge*, was de zoon van den voorgaande, en van CONSTANTIA, zuster van KONSTANTIJN. Hij werd in 315 geboren, en in 317 als *Cæsar* uitgeroepen, naauwelijks 20 maanden oud zijnde. KONSTANTIJN liet hem te *Konstantinopel* onder zijne oogen opvoeden. Maar daar zijne jeugd hem niet toestond, de kwinkslagen zijner verbeeldingskracht te verbergen, zoo ontsnapten hem trekken, welke zijne heerschzuchtige wenschen, en de onlusten, welke hij in het rijk zoude verwekken, verraadde. Men beklaagde zich hierover bij KONSTANTIJN, en FAUSTA, zijne vrouw, schilderde hem zoo levendig het gevaar van den staat af, dat hij den jongen prins in 326 liet ombrengen.

LICINIUS of LEZIN (*Heilige*), bisschop van *Angers*, in 586, den 1 November 605 overleden. De heilige paus GREGORIUS schreef hem den 52e Brief van het 9e Boek.

LICINIUS VAN DE HEILIGE SCHOLASTICA, een karmeliet, te *Saumur* geboren, en den 15 Februarij 1674, te *Parijs*, in het klooster *des Billettes* genaamd, overleden, na in het licht te hebben gegeven: 1.° *De scientiis acquirendis tam divinis quam*

humanis, *Parijs*, 1664. — 2.° *Preuves etc.* (*Bewijzen van de ontrouw der Jansenisten, in de vertaling der heilige vaders*). — 3.° *Vie etc.* (*Leven van pater* PHILIPPUS THIBAULT, *bewerker der hervorming der karmelieten, volgens de instelling van Rennes*), *Parijs*, 1673. — 4.° Een aantal *ascetische werken*. Hij was een werkzaam man, die er enkel op uit was, om nuttig te zijn, de dwaling te beschamen, de huichelarij te ontmaskeren, en de godsvrucht te voeden.

LIÉBAULT (JOANNES), een arts en akkerbouwkundige, te *Dijon* geboren, en te *Parijs* in 1596 overleden, liet verscheiden *Verhandelingen* na over de geneeskunde; hij had deel aan het werk *Maison rustique*, een werk, waarvan KAREL ETIENNE, een beroemde boekdrukker, zijn schoonvader, de eerste en voornaamste schrijver is. Dit werk, hetwelk in den beginne slechts uit één deel bestond, heeft thans 2 dl.n in 4.to. Nog heeft men van hem: 1.° *Thesaurus sanitatis* enz. 1578, in 8.vo — 2.° *Aanmerkingen* op JACOBUS HOLLERIUS, in het Latijn, 1579, in 8.vo — 3.° *Verhandelingen* over de *ziekten*, de *gezondheid*, en de *vruchtbaarheid der vrouwen*, 1582, 3 dl.n in 8.vo — 4.° *De præcavendis curandisque venenis commentarius*, enz.

LIEBE (CHRISTIAAN SIGISMUNDUS), een geleerde Duitsche oudheidkundige, in 1687 te *Frauenstein*, in *Meissen* geboren, en te *Gotha*, in 1736 overleden, [was achtereenvolgend, doctor aan de universiteit van *Leipzig* (1714), gepromoveerde in de godgeleerdheid (1717), predikant in de *St. Paulus-kerk*, tweede bibliothekaris der akademie, en eindelijk opziener van het kabinet van oudheden van den hertog van *Saksen-Gotha*]. Hij heeft zich voornamelijk bekend gemaakt, door zijn werk, getiteld: *Gotha nummaria*, *Amsterdam*, 1730, in fol. [*Roma Babylon ex nummis*, *Leipzig*, 1714, in 4.to, onder dezen titel herdrukt: *Nummi* LUDOVICI XII *Galliæ regis*, *Epigraph. illustrati*, ibid, 1787, in 8.vo enz. Hij was een der voornaamste medewerkers van de *Acta eruditor Lipsens*].

LIEBICH (JOANNES), te *Glogau*, in *Silezië*, in 1681 geboren, begaf zich onder de Jesuiten, bij welke hij verschillende wetenschappen met roem onderwees, was gedurende tien jaren kanse-

lier der universiteit van *Olmutz*, en overleed in die stad, in 1757. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Quæstiones theologicæ de fide, spe et charitate*, *Olmutz*, 1728, in 8.vo — 2.° *Breviarum scripturisticum in evangelia adventus et plures dominicas sequentes usque ad dominicam septuagesimæ*, *Olmutz*, 1731, in 8.vo — 3.° *Pœnitentiæ sacramentum per resolutiones speculativo-practicas ad munus confessariorum se disponentibus servituras discussum*, *Troppau*, 1732, in 8.vo — 4.° *Quæstio juris et facti historico-theologica de conciliis sanctæ romanæ Ecclesiæ*, *Troppau*, 1732, in 12.vo

LIEBKNECHT (JOANNES GEORGE), een wiskunstenaar, oudheidkundige en beroemde hoogleeraar te *Giessen*, te *Wassungen* geboren, werd lid van de koninklijke maatschappij van *Londen*, der akademie van wetenschappen te *Berlijn*, en van het genootschap natuuronderzoekers, en overleed te *Giessen* in 1729. Men heeft van hem een aantal geachte *Godgeleerde, wijsgeerige en letterkundige verhandelingen*, en verscheiden andere werken. [Hij ontdekte in 1723 eene nieuwe ster in den grooten beer; en onder zijne werken, die ten getale van tien zijn, noemt men eene *Dissertatio cosmographica de harmonia corporum mundi totalium, nova ratione in numeris perfectis generatim definita*, *Giessen*, 1718, in 4.to In het tweede deel van het *Gelehrte Europa*, heeft GÖTHE de levensbeschrijving van LIEBKNECHT geleverd].

*LIEMACKER (NICOLAAS VAN), bijgenaamd *Roose*, een beroemde schilder, te *Gend*, in 1576 geboren, was de kweekeling van GUERAAR en en OTTOVENIUS, en wedijverde in bekwaamheid met RUBENS, die hem op prijs wist te stellen. Hij werkte verscheiden jaren, aan het hof van den prins-bisschop van *Paderborn*; vervolgens vestigde hij zich te *Gend*, en vervaardigde er uitmuntende schilderijen, die het grootste gedeelte der kerken dier stad versieren. Het broederschap van den heiligen MICHAËL had aan RUBENS verzocht, om eenen *val der Engelen* te schilderen, maar deze bekwame kunstenaar raadde aan, om ROOSE te kiezen. » Wanneer men eene schoone *roos* bezit, kan men vreemde bloemen missen." Deze schilderij, welke

in de parochie van den H. MICHAËL bestaat, wordt voor een zijner meesterstukken gehouden. Onder zijne overige werken noemt men eenen *heiligen* NICOLAAS, in de kerk van dien naam, het *plafond* eener kapel der kerk van den H. BAVO, en een altaarstuk de *H. Maagd met het Kind* JESUS, te midden eener glorie van Heiligen voorstellende. Hij heeft dit zelfde onderwerp in de kerk der bernardijnen herhaald. ROOSE bezat eene uitstekende begaafdheid voor het ontwerpen, was een goede teekenaar, en onderscheidde zich vooral, door de uitdrukking zijner gelaatstrekken; hij zondigde echter somtijds door te veel zwart in zijne schaduwen, en te veel rood in zijne vleeschkleuren. Hij had steeds zuivere zeden, en overleed in 1646.

* LIENHART (GEORGE), een geleerde abt der premonstratenzer-orde te *Roggenburgh*, en als zoodanig prelaat des rijks, werd den 29 Januarij 1717, te *Uberlingen* in *Zwaben*, van adellijke ouders, en uit eene raadsheerlijke familie geboren. Hij zag van de voordeelen af, welke hem zijne geboorte aanbood, om het orde-leven te omhelzen, en koos tot de uitvoering van dit ontwerp de abdij van *Roggenburgh*, van de Premonstratenzer orde, alwaar hij den 14 October 1736 zijne gelofte aflegde. Na zijne studiën te *Constans* en te *Dillingen* te hebben volbragt, onderwees hij in zijn gesticht de wijsbegeerte en godgeleerdheid. Sedert zeven jaren oefende hij de bediening van prior uit, toen de abdij kwam open te staan. Al de stemmen vereenigden zich op hem, en hij werd den 17 Julij 1758 tot abt verkozen. In 1763 verkoos het keizerlijk collegie van prelaten in *Zwaben*, hem tot een zijner mede-bestuurders. Hij is de schrijver van de volgende werken. 1.° *Ogdoas erothomatum ex Ottonis theosophiæ scolasticæ tractatibus publicæ luci et concertationi exposita*, *Ulm*, 1746, in 8.vo een door de universiteit van *Dillingen*, goedgekeurd werk, desniettegenstaande aangerand, maar door den schrijver op eene wijze verdedigd, die hem de toejuiching der universiteit van *Salzburg* verwierf. — 2.° *Exhortator domesticus religiosam animam ad perfectionem excitans* in twee deelen, het eene gedrukt te *Linz*, 1754, in 4.to, het andere te *Augsburg*, 1761, zelfde formaat. — 3.° *Dissertatio theologica sub titulo B. M. Virginis originaria immunitas a seriori-*

lus Lamindi Pritanii censuris vindicata *Augsburg*, 1756, in 4.to. — 4.° *Causa sanguinis et sanctorum seu cultus debitus residuis in terra SS. sanguinis et sanctæ crucis particulis, necnon sanctorum reliquiis, dissertatione assertus, Augsburg*, 1758, in 4.to — 5.° *Ephemerides agiologicæ ordinis præmonstratensis*, enz. *Augsburg*, 1764, in 4.to In 1767 verscheen er eene bijlage tot hetzelve onder den titel van *Auctarium* enz. — 6.° *Spiritus litterarius Norbertinus, seu sylloge viros ex ordine præmonstratensi scriptis et doctrina celebres, nec non eorumdem vitas res gestas, opera et scripta tum edita perspicue exhibens* etc. *Augsburg*, 1771, in 4.to De schrijver bewijst in dit stuk, tegen CASIMIR OUDIN, eenen afvallige van zijne orde en van zijn geloof, dat het der premonstratenzer orde niet ontbroken heeft aan beroemde schrijvers en leden, die derzelve tot luister hebben verstrekt. De lijst, welke de abt van *Roggenburgh* er van opgeeft, bevat er meer dan zes honderd, wier schriften over allerlei onderwerpen loopen (Zie OUDIN-CASIMIR- en COLBERT-MICHAËL-). — 7.° *Leer-Lof* en *Lijkreden*.

* LIENHART (THOMAS), een oud benedictijner, doctor en hoogleeraar in de godgeleerdheid, in den *Elzas* in 1766 geboren, en te *Straatsburg* den 22 Maart 1831 overleden, was langen tijd overste van het seminarie dier stad: hij was het, die de herstelling van hetzelve bestuurde. Hij ging met het bestuur van hetzelve voort tot op het einde van 1830, op welk tijdstip hij, ten gevolge van tegenkantingen, zich verpligt zag hetzelve neder te leggen. Hij was een bekwaam, ijverig werkzaam man, de afgod der jonge geestelijkheid van den *Elzas*. Onder de talrijke door hem uitgegeven schriften, zullen wij aanhalen: *Conclusions etc.* (*Gevoelens van leerstellige godgeleerdheid*), eene *Analyse etc* (*Ontleding van bijbelsche oefeningen*). Zie *Ami de la religion*, 4e deel n.° 80; *Sur les liturgies*, (*Over de kerkgebruiken*), een geleerd werk, waarvan hetzelfde tijdschrift, in het 62e dl. n.° 1605, een zeer voordeelig verslag heeft gegeven. De schrijver had eene eervolle breve van PIUS VII ontvangen, om hem in zijne werkzaamheden aan te moedigen. De abt LIENHART was titulair-kanonik van *Straatsburg*, en honorair kanonik van *St. Denis*.

LIEUTAUD (JACOBUS), te

Arles geboren, en te *Parijs* in 1733 overleden, als lid der akademie van wetenschappen, aan welke hij in hoedanigheid van sterrekundige verbonden was geweest. Men heeft van hem 27 deelen: 1.° *La Connaissance etc.* (*De kennis der tijden*), van 1703 tot 1729, en de *Ephémeriden*, van 1704 tot 1711.

LIEUTAUD (JOZEF), eerste lijfarts des konings van *Frankrijk*, voorzitter der koninklijke geneeskundige maatschappij, werd te *Aix* in *Provence*, in 1703 geboren. Men heeft van hem: 1.° *Essais etc.* (*Ontleedkundige proeven, bevattende de naauwkeurige beschrijving van alle deelen des menschelijken ligchaams*), *Parijs*, 1772, 2 dl.n in 8.vo De heer PORTAL heeft er in 1777 eene nieuwe uitgave met aanteekeningen en aanmerkingen van geleverd. — 2.° *Elementa Physiologiæ*, *Parijs*, 1749, in 8.vo — 3.° *Précis etc.* (*Kort begrip der beoefenende geneeskunde*), 1770, 2 dl.n in 8.vo, en 3 dl.n in 12.mo — 4.° *Précis etc.* (*Kort begrip der Materia medica*), 1777, 2 dl.n in 8.vo, en 3 dl.n in 12.mo — 5.° *Historia anatomico-medica*, 1767, 2 dl.n in 8.vo, met aanmerkingen van PORTAL. Deze beroemde geneesheer overleed te *Versailles*, den 6 December 1789. Verscheiden zijner kunstbroeders, rondom zijn bed verzameld, stelden verschillende geneesmiddelen voor. »Ach! zeide hij hun, ik zal, zonder dat alles, wel sterven."

† LIEVENS (JAN), een beroemd schilder en graveur, te *Leijden* in 1607 geboren, was achtereenvolgend de kweekeling van GEORGE VAN SCHOTEN en PETRUS LASTMAN, in den ouderdom van twaalf jaren copieerde hij zoo volmaakt wel twee schilderijen van CORNELIS VAN HAARLEM, HERACLITUS en DEMOCRITUS voorstellende, dat men moeite had, om de kopijën van de oorspronkelijken te onderscheiden. In den ouderdom van 20 jaren vervaardigde hij eene schilderij van natuurlijke grootte, eenen schooljongen voorstellende, die bij het licht of schijnsel van een turfvuur leest: dit stuk werd algemeen bewonderd. De prins van *Oranje* kocht hetzelve, en gaf het ten geschenke aan den Engelschen gezant, die het den koning aanbood. Nadat LIEVENS vernomen had, welken prijs men in *Engeland* op zijne talenten stelde, begaf hij zich in 1630 derwaarts, en werd aldaar belast met het afschilderen der geheele koninklijke familie. Bij zijne terugkomst

op het vasteland, vestigde hij zich met er woon te *Antwerpen*, alwaar hij met de dochter van MICHAEL COLLINS, eenen bekwamen beeldhouwer, in den echt trad. Hij wijdde zich alstoen geheel aan het geschiedkundige onderwerp toe, vervaardigde een aanmerkelijk aantal groote schilderijën, en slaagde evenzeer in het portret. Onder de laatste soort noemt men vooral die van DE RUITER en TROMP, welke hij voor het stadhuis (thans paleis) van *Amsterdam* vervaardigde. Nog bevond zich op hetzelfde stadhuis van hem de *kaninefaat* BRINIO, op een schild omhoog geheven, en alzoo naar het gebruik des tijds, tot veldheer gehuldigd; *de Romeinsche veldheer* FABIUS MAXIMUS, zijnen vader gebiedende van het paard af te stijgen, alvorens hij hem mogt toespreken; en eindelijk *het zinnebeeld der geregtigheid* houdende het zwaard op de regter knie omhoog, in de linkerhand de weegschaal, en staande naast hare zijden de vrede en de voorzigtigheid. Men ziet in het museum van het *Louvre* eene schilderij van LIEVENS, voorstellende de *bezoeking der H. Maagd*, welke een der kostbaarste stukken dier schoone verzameling is. Dit museum bezat nog van denzelfden meester, een *grijsaardshoofd* met eenen langen baard; de *Offerande van* ABRAHAM: eene wezenlijke bewonderenswaardige schilderij, die een betooverend uitwerksel bezit, en die even als de voorgaande, uit de galerij van *Brunswijk*, was genomen; en een ander *grijsaards hoofd* met eenen langen baard, eenen zwarten hoed, en de handen op eenen stok leunende: deze laatste schilderij kwam uit *Piémont*. Dezelve zijn in 1815 alle drie teruggevoerd. Er bevond zich in de galerij van *Saint-Cloud*, eene tweede *bezoeking* van LIEVENS, die omtrent denzelfden tijd gestolen is. LIEVENS heeft zich niet minder onderscheiden, in het graveren met de steeknaald, en in dat met sterk water, waarin hij zich de waardige wedijveraar van REMBRANDT zijnen tijdgenoot heeft getoond. Zijne graveerwijze verkreeg door behandelingen, verschillende van die van dezen meester, uitwerkselen, die even schilderachtig waren; hij wist het licht-donker met zoo vele bekwaamheid aantebrengen, dat er steeds het treffendste uitwerksel door ontstond. LIEVENS teekende naauwkeuriger dan REMBRANDT, maar deze laatste heeft eene vollere graveerwijze. De kruisstrepen of arceringen van LIE-

VENS zijn gewoonlijk zoo zeer in eengedrongen, dat het sterke water dezelve soms doet ineenloopen, zoo als men zulks op de voorgrond zijner gravure, de *Opwekking van LAZARUS* voorstellende, kan waarnemen. Hij schijnt zich nooit van het steekijzer te hebben bediend, maar om aan zijne platen meer kracht te geven, maakte hij een menigvuldig gebruik van de etsnaald. Het is met de laatste dat hij zijne plaat, van den H. HIERONYMUS, naakt in eene grot gezeten, heeft overgeloopen. Twee zijner schoonste stukken, de portretten van DANIEL HEINSIUS en van JACOBUS GOUTER, eenen Engelschen toonkunstenaar, zijn bijna geheel met de etsnaald afgewerkt. De wijze, waarop dezelve zijn uitgevoerd, is vol kracht, en volkomen in den smaak van het sterk water. Op het einde zijner beredeneerde Catalogus van het werk van REMBRANDT, heeft de heer ADAM BARTSCH, die van het werk van LIEVENS opgegeven. Hij brengt het getal zijner stukken op 66, waarvan er zes twijfelachtig zijn.

LIGARIUS (QUINTIUS), luitenant van CAJUS CONSIDIUS, landvoogd van *Afrika*, maakte zich bij de Afrikanen bemind. Zij vraagden en verkregen hem tot landvoogd, toen CONSIDIUS werd teruggeroepen. Hij ging voort met zich in zijn bestuur te doen beminnen, en die volken wilden hem aan hun hoofd hebben, toen zij de wapens opvatten, in het begin van den burgeroorlog, tusschen CÆSAR en POMPEJUS, maar hij verkoos naar *Rome* terug te keeren. Hij verbond zich aan de belangen van POMPEJUS, en bevond zich in *Afrika* tijdens de nederlaag van SCIPIO, en andere aanvoerders, die den oorlog vernieuwd hadden. CÆSAR schonk hem echter het leven, doch met verbod van in *Rome* terug te keeren. LIGARIUS zag zich gedwongen, van zich buiten *Italië* verborgen te houden. Zijne broeders en zijne vrienden, en vooral CICERO, stelden alles in het werk, om voor hem de vergunning te bekomen van weder in *Rome* te verschijnen, toen TUBERO, door C. PANSA ondersteund, zich, volgens de formaliteiten, als de beschuldiger van LIGARIUS opdeed. Het was alstoen, dat CICERO voor den beschuldigde, die bewonderenswaardige redevoering hield, die met regt voor een meesterstuk wordt gehouden, en door welke hij bij CÆSAR de vrijspraak van LIGARIUS verwierf, ofschoon

die vorst niet voornemens was, hem geheel en al te ontslaan. TUBERO had zulk eenen spijt, over den uitslag zijner zaak, dat hij der pleitzaal vaarwel zeide. LIGARIUS werd echter in het vervolg een der medepligtigen der zamenzwering, waarin CÆSAR werd vermoord; zoo zeer is het waar, dat de overweldigers der magt en de schenders der openbare wetten, nooit verzekerd zijn van de straffeloosheid, dan zelfs niet wanneer zij zich door daden van regtvaardigheid of goedheid onderscheiden. [LIGARIUS bevond zich echter niet onder de moordenaars van CÆSAR: op den dag dier groote gebeurtenis (15 Maart van het jaar 44 voor J. C.) was hij door eene ziekte aan het bed gekluisterd, en slechts korten tijd overleefde hij den *Dictator*].

LIGER (LODEWIJK), schrijver van een aantal werken over den landbouw, den tuin-arbeid, en de huishoudkunde, werd te *Auxerre* in 1658 geboren, en overleed te *Guerchi*, bij die stad, in 1717. Hij was een zeer beschaafd man; maar een middelmatig schrijver, die in zijne verschillende werken meer dan honderd malen dezelfde zaken uitkraamt. De beste zijn: 1.° *La nouvelle etc.* (*Het nieuwe landhuis*), 2 dl.n in 4.to met platen, waarvan de elfde uitgave is van 1777. De laatste uitgave geheel versmolten door J. F. BASTIEN, is te *Parijs* 1798 — 1804, in 3 dl.n in 4.to in het licht gegeven. 2.° *Les amusemens etc.* (*De uitspanningen van het buitenleven*, of *nieuwe onschuldige listen, die de wijze leeren, om allerlei vogelen, viervoetige dieren, enz. in strikken te vangen*), Parijs, 4.e uitgave met platen, 1753, 2 dl.n in 12.mo — 3.° *Le Jardinier fleuriste* (*De bloemkweker*), in 12.mo (Zie LIÉBAULT). Hij legde er zich meer op toe om te compileren, dan om over de onderwerpen, welke hij behandelde na te denken.

LIGHTFOOT (JOANNES), een der bekwaamste mannen zijner eeuw in de kennis van het Hebreeuwsch, den Talmud, en de Rabbijnen, in 1602, te *Stoke*, in het graafschap *Stafford* geboren, en te *Cambridge* in 1675 overleden, was onder-kanselier van de universiteit dezer laatste stad, en kanonik van *Ely*. De beste uitgave zijner *werken* is die van *Utrecht*, 1699, 3 dl.n in fol. door de zorg van JOANNES LEUSDEN in het licht gegeven. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Horæ hebraicæ et talmuddi-*

væ in geographiam Terræsanctæ. Men vindt in dit werk waarnemingen, die geschikt zijn, om de dwalingen der aardrijksbeschrijvers, die over *Palestina* gewerkt hebben, te verbeteren. 2.° *Overeenstemming van het oude Testament.* — 3.° *Commentariën* op een gedeelte van het *Nieuwe.* Dezelve ademen, even als zijne overige werken, de diepzinnigste geleerdheid. Hij heeft een gelukkig gebruik gemaakt van zijne Talmuddische kennis, ter verklaring der gebruiken van de hedendaagsche Joden. STRYPIUS heeft te *Londen*, 1700 in 8.vo nieuwe *Nagelatene Werken* van LIGHTFOOT in het licht gegeven. Men vindt in zijne schriften eenige laakbare gevoelens, te weten: dat de Joden geheel door God verworpen waren; dat de sleutelen des hemelrijks enkel aan den H. PETRUS waren gegeven; dat zijne magt enkel de leer, en geenszins de tucht betrof, enz; dwalingen, die in eenen Calvinist niet te verwonderen zijn.

LIGNAC (JOZEF ADRIANUS LE LARGE DE), werd te *Poitiers*, uit eene adellijke familie geboren. Hij bragt eenigen tijd bij de Jesuiten door, welke hij verliet, om zich in de congregatie van het *Oratorium* te begeven. Men vertrouwde hem verschillende posten toe, van welke hij zich met roem kweet. Op eene reis, welke hij naar *Rome* deed, onthaalden hem BENEDICTUS XIV, en de kardinaal PASSIONEÏ, met die edele goedheid en gemeenzaamheid, die hun ten opzigte van de geleerden eigen waren. De abt DE LIGNAC overleed te *Parijs*, in 1762, na het *Oratorium* verlaten te hebben. Hij legde zich bijzonder toe op de bovennatuurkunde voor welke hij de grondbeginselen van MALEBRANCHE en DESCARTES volgde. Er bestaat van hem: 1.° *Possibilité etc.* (*Mogelijkheid der ligchamelijke tegenwoordigheid van den mensch op verscheiden plaatsen*), 1754, in 12.mo De schrijver toont er in aan, tegen den heer BOULLIER, dat het leerstuk der *Transsubstantiatie* niets onbestaanbaars heeft, met de denkbeelden der gezonde wijsbegeerte; er zijn echter andere, welligt eenvoudiger middelen, om dit geheim tegen de haarkloverijën der dwaling te beveiligen. Zie *wijsgeerige Catech.* Vr. 441 en volg). — 2.° *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de Geschiedenis der waterspinnen*), 1748, in 8.vo 3.° *Lettres etc.* (*Brieven aan ee-*

nen *Amérikáan over de natuurlijke historie van den heer* DE BUFFON), 1751 — 1759, 9 dl.n in 12.mo vol verstandige aanmerkingen, doch waarvan er eenige in het beuzelachtige vervallen. — 4.o *Le témoignage etc.* (*De getuigenis van het innig gevoel en van de ondervinding in tegenoverstelling van het goddelooze en belagchelijke geloof der nieuwere Fatalisten*), 3 dl.n, in 12.mo, 1760. — 5.o *Elémens etc.* (*Grondbeginselen der natuurkunde, uit de ondervinding ontleend*), 1753, in 12.mo — 6.o *Examen etc.* (*Ernstig en boertig onderzoek van het boek des geestes*), 1759, 2 dl.n, in 12.mo. Werken vol rede en uitmuntende aanmerkingen, ofschoon het laatste soms oppervlakkig is, en kwalijk begrepene zaken bevat, in het bijzondere eene soort van Roman, betrekkelijk de veroordeeling van GALILEÏ. De abt DE LIGNAC werkte, om het plan der bewijzen van de Godsdienst ten uitvoer te brengen, hetwelk PASCAL ontworpen had, toen de dood hem verraste. Zijn stijl is, wel is waar, verre beneden dien van dien beroemden man, maar hij dacht diep, vooral in het stuk van bovennatuurkunde, en al zijne werken strekken er van ten bewijze. Indien hij welligt al te in het oog loopende verbindtenissen met de lieden van de Janseniste partij heeft gehad, heeft hij echter zijnen tijd met de verdediging hunner gevoelens, niet verbeuzeld. Men ziet er echter hier en daar eenige sporen van in zijne werken, die echter op eene zwakke wijze voorgedragen, en gewoonlijk voor eene gunstige verklaring vatbaar zijn.

* LIGNE (KAREL JOZEF, Prins DE), te *Brussel*, in 1735 geboren, oudste zoon van den Prins DE LIGNE, generaal der artillerie, in dienst van *Oostenrijk*, en kleinzoon van eenen Veld-maarschalk, in dienst van hetzelfde land, was uit eene der oudste en aanzienlijkste Belgische familiën gesproten; hij werd te midden der dragonders van het regiment zijns vaders opgevoed, die hem op hunne armen droegen, en hem de veldtogten verhaalden, die zij onder Prins EUGENIUS gemaakt hadden. In den ouderdom van acht jaren was hij reeds getuige geweest van eenen veldslag, had zich in eene belegerde stad bevonden, en uit de vensters van het kasteel van *Belœil* drie belegeringen aanschouwd.

Met geestdrift voor de wapens bezield, begaf hij zich in 1722 in dienst bij het regiment van zijnen vader. In den beginne vaandrig zijnde, werd hij vier jaren later kapitein, en in het volgende jaar (1757), maakte hij zijnen eersten veldtogt: *Pruissen* en deszelfs bondgenooten voerden toenmaals den oorlog met MARIA THERESIA, koningin van *Hongarije*, later keizerin van *Duitschland*. De jonge DE LIGNE onderscheidde zich door zijne dapperheid, in de gevechten van *Breslau*, *Leuthen* en *Hochkirchen*. In dezen laatsten slag, bij afwezigheid des majoors, met het opperbevel van zijn bataillon belast, maakte hij zich meester van eenen gewigtigen post, en verdiende tot den rang van kolonel bevorderd te worden. Gedurende de laatste veldtogten van den zevenjarigen oorlog, onderscheidde hij zich op de roemrijkste wijze, en paarde welligt zijne dapperheid met al te veel vermetelheid. Terwijl MARIA THERESIA hem kennis gaf van zijne benoeming tot eenen nieuwen rang, zeide zij hem: » Terwijl gij uw leven in de waagschaal stelt, hebt gij mij in het vorige jaar eene brigade doen sneuvelen; doe er mij dit jaar geen twee vallen, spaar u voor den staat en voor mij." De zevenjarige oorlog had voor MARIA THERESIA de verovering der erf-staten ten gevolge gehad. Tijdens de kroning van JOZEF II, werd de Prins DE LIGNE tot generaalmajoor benoemd: hij boezemde dezen keizer een groot vertrouwen in, vergezelde denzelven op zijne bijeenkomst met FREDERIK II, koning van *Pruissen* in 1770. Men vindt in zijne Briefwisseling belangrijke bijzonderheden over het karakter der beide Vorsten, en over de omstandigheden dezer bijeenkomst. In 1771 verkreeg de Prins DE LIGNE, den rang van luitenant-generaal, en maakte al de veldtogten mede van dat tijdvak, tot in 1778, in welk jaar de vrede gesloten werd. Gedurende den laatsten oorlog, over de Beijersche troonopvolging, commandeerde hij de voorhoede, onder de bevelen van LAUDON: ofschoon deze oorlog niet zeer vruchtbaar is geweest in gebeurtenissen, vond de Prins DE LIGNE gelegenheid, om nieuwe krijgskundige talenten aan den dag te leggen, en zijnen roem te vermeerderen. Hij begaf zich daarop aan de studie over, voltooide zijne opvoeding en reisde naar *Italië*, *Zwitserland* en *Frankrijk*, voor welk laatstgenoemde land hij eene bijzondere voorliefde koesterde: reeds

in 1759 was hij naar het hof van *Versailles* gezonden, om aan LODEWIJK XV, het berigt der overwinning van *Maxen* overtebrengen, en door den Franschen Vorst met de meeste onderscheiding ontvangen. Op deze tweede reis werd hij niet minder wel onthaald, vooral door de koningin MARIA ANTOINETTE, aan welker deugden hij, in zijne *Briefwisseling*, eene treffende hulde toezwaait. Niet dan met leedwezen verliet hij *Frankrijk*, toen het hof hem terug riep, om hem met eene nieuwe zending te belasten. Hij werd in 1782 naar *Rusland* tot CATHARINA II gezonden, die hem de levendigste toegenegenheid bewees, hem tot veld-maarschalk benoemde, en hem een uitgestrekt landgoed in *Crimea* ten geschenke gaf. Zij wilde zelfs, dat hij haar zou vergezellen, op eene reis, welke zij met JOZEF II door dat gewest deed (zie CATHARINA II). Middelerwijl verklaarde *Rusland* den oorlog aan de *Porte*; de prins DE LIGNE had het Petersburger kabinet tot dit belangrijk besluit overgehaald, dat geheel in het belang van *Oostenrijk*, deszelfs nieuwen bondgenoot, genomen was. In 1788, ontving hij van den keizer den rang van generaal der artillerie, en werd met eene tegelijk krijgs-en staatkundige zending belast, bij den prins POTEMKIN, die *Oczakow* belegerde. Hij bragt deze zending met het beste gevolg ten uitvoer, en na de gevaren des belegs te hebben gedeeld, droeg hij in het volgende jaar met LAUDON tot de inneming van *Belgrado* bij (1789). Dit was zijn laatste veldtogt, waarin zijne verdiensten hem den titel van commandeur der orde van MARIA THERESIA hadden verworven. Daarop barstte de opstand in de *Oostenrijksche Nederlanden* uit, door verschillende godsdienstige hervormingen veroorzaakt, welke JOZEF II er had willen invoeren; de prins DE LIGNE was in de in opstand zijnde gewesten geboren, bezat er het grootste gedeelte zijner goederen, en een zijner zonen was aan het hoofd der muitelingen. Al deze omstandigheden deden vermoedens tegen hem ontstaan, die door niets geregtvaardigd werden. JOZEF II, die zijne inborst in den grond kende, schonk hem weldra zijn geheele vertrouwen terug, en zeide al stervende tot hem: » Ik dank u voor uwe getrouwheid: ga naar de *Nederlanden*; doe dezelve tot hunnen vorst terugkeeren, en,

indien gij het niet kunt, blijf er; offer om mij uwe belangen niet op, gij hebt kinderen." Deze vermaning werd vruchteloos voor den prins DE LIGNE, die zich reeds als een tegenstander van den opstand der Belgen had getoond. Niet dat hun hoofd, de beruchte VAN DER NOOT, hem niet geschreven had, om hem voor hunne zaak te winnen; maar in plaats van er in toe te stemmen, gaf hij hem den heilzamen raad, van zich oogenblikkelijk te onderwerpen, om een *kwaad uiteinde* te vermijden. De dood van JOZEF II, in 1790, veroorzaakte den prins DE LIGNE eene levendige smart, die hij voor den nieuwen keizer LEOPOLD II niet ontveinsde. Op den oogenblik, dat deze vorst den vrede met de Turken sloot, verwijderde hij bijna al de gunstelingen van zijnen broeder van zijn hof. De prins DE LIGNE behoorde tot dit getal. Nadat echter de onlusten in *België* tot bedaren waren gebragt, begaf hij zich naar dat land, en zat voor in de staten van *Henegouwen*. Zie hier hoe hij de wijze verhaalt, waarop hij voor de afgevaardigden den laatsten opstand afkeurde: » Ik vond, zeide hij, een overblijfsel van verbittering en onafhankelijkheid, die mij gemelijk maakte; op eenen zekeren dag legde ik, in eene vergadering mijner *beschrevene vaders* (of raadsheeren, *pères conscrits*—) meer ontevredenheid dan naar gewoonte aan den dag, en, ziende, op den oogenblik, waarop de opstand losbarstte dat men mij met dezelfde munt betaalde, zeide ik hun, dat indien ik met keizer JOZEF, en met de keizerin van *Rusland* niet in *Crimea* ware geweest, ik denzelven zou hebben tegengegaan, of, door als een getrouw ijverig en zedelijk burger tot de muitelingen te spreken, of, indien ik door dat middel niet geslaagd was, als een Oostenrijks veldheer met kanonschoten, zonder kogels, maar die hen van schrik hadden doen beven...." Toen de Franschen eenen inval in *België* deden, verloor de prins DE LIGNE zijne goederen; een nog smartelijker verdriet kwam zijne ziel overstelpen, toen hij vernam, dat zijn oudste zoon in een gevecht was gesneuveld, tijdens den veldtogt der Pruissen, in *Champagne*, den 14 September 1792. Het hof van *Oostenrijk* vergat zijne diensten geheel en al, en toen LAUDON en LASCY overleden waren, was het er niet op bedacht, om hen door den prins DE LIGNE te doen vervangen, die echter de oudste was der Oostenrijksche veldheeren, en zich door zijne

diensten het meeste aanbeval. In 1796 kon hij het opperbevel over het leger in *Italië* niet bekomen, waarvan de minister THUGUT, dien hij door eenige puntdichten beleedigd had, hem verwijderd hield. Ook zeide de prins DE LIGNE dikwerf met smartgevoel: *Ik ben met JOZEF II gestorven.* Ook nam zijne fortuin geenszins toe, en hij zag zich zelfs verpligt, om in zijn levensonderhoud te voorzien, een gedeelte zijner eigendommen te verkoopen. Om zijn verdriet te verdrijven, nam hij zijne toevlugt tot de studie: hij hield zich bezig, om zijne verschillende schriften in orde te brengen, welke hij te *Weenen* en te *Dresden*, in 1807, in 30 dl.n in 12.mo in het licht gaf. Keizer FRANS II dacht eindelijk aan den prins DE LIGNE, en benoemde hem in 1807, tot kapitein der trawanten zijner lijfwacht, en gaf hem in het volgende jaar den rang van veld-maarschalk. Somtijds raadpleegde men hem over eenige militaire verrigtingen, maar men vertrouwde hem geen legercorps meer toe, en zijne meest gewone bezigheid was het voorzitten van den raad der orde van MARIA THERESIA. Geen vreemdeling van aanzien trok door *Weenen* zonder hem te bezoeken; de Franschen vooral, die hij bij voorkeur beminde, zochten hem met geestdrift op. De vorsten van *Europa*, in 1814, op het *Weener*-congres vereenigd, vereerden hem met hun bezoek, en schenen bekoord door zijne opgeruimdheid, zijne kwinkslagen, en de tegenwoordigheid van geest, die hij, ondanks zijnen hoogen ouderdom behield. Om zich van de staatkundige aangelegenheden, die hen eenige uren des dags bezig hielden te verpoozen, bragten de vorsten het overige van den tijd in danspartijën en feesten door; hetwelk den prins DE LIGNE deed zeggen: » Het congres *gaat* niet, het *danst;* wanneer het allerlei schouwtooneelen zal hebben uitgeput, zal ik het dat nog geven van de begraving eens veld-maarschalks...." Hij hield woord, en overleed den 13 December 1814. Hij liet geene fortuin na; maar wijl hij, volgens het gebruik, een legaat aan zijne compagnie der trawanten wilde maken, gaf hij aan dezelve de *verzameling* zijner handschriften, welke hij op 100,000 guldens had gewaardeerd: maar zijne erfgenamen stonden dezelve voor eenen veel minderen prijs aan eenen boekverkooper af. De graaf van COLLOREDO, die hem

opvolgde in het opperbevel over de trawanten, verzette zich tegen deze verkooping, die hen van het legaat des testateurs beroofde; naar het schijnt, troffen de partijën eene minnelijke schikking, en de *Nagelatene Werken van den prins* DE LIGNE, kwamen in 1817, te *Weenen* en te *Dresden*, in 6 deelen in 8.vo in het licht. De prins DE LIGNE stelde een groot vertrouwen in den opgang zijner schriften, en zeide: » Ik heb reden om te gelooven, dat de vaderlijke goedheden van den eerbiedwaardigen keizer FRANS I; de moederlijke toegenegenheid der groote MARIA THERESIA, en somtijds broederlijke vriendschap van den onsterfelijken JOZEF II; het volkomen vertrouwen van den maarschalk LASCY, en het bijna volkomene van den maarschalk LAUDON; de vertrouwelijke omgang met de aanbiddelijke koningin van *Frankrijk;* de vertrouwelijkheid van CATHARINA *de Groote*, mijn toegang tot haren persoon, bijna elk uur van den dag, de onderscheidende goedheid van den *grooten* FREDERIK, mijne gedenkschriften zeer belangrijk zullen maken." Zijne werken zijn in het Fransch geschreven en in twee deelen verdeeld; het eerste bevat: 1.° *Essai etc.* (*Proeve over de tuinen en het landgoed van* Bel-OEil, *of Blik op* Bel-OEil, *en op een groot gedeelte der tuinen van* Europa). — 2.° *Dialogues etc.* (*Zamenspraken der dooden*). — 3.° *Lettres etc.* (*Brieven aan* EULALIA *over de tooneelen*). — 4.° *Mes écarts etc.* (*Mijne uitspattingen, of mijn hoofd in vrijheid*). — 5.° *Mélanges etc.* (*Dichtmengelingen en tooneelstukken*). — 6.° *Mémoire etc.* (*Verhandeling over den graaf* VAN BONNEVAL, *over de briefwisseling van* LAHARPE, *enz*). Het tweede deel voert ten titel: *OEuvres etc.* (*Krijgskundige en sentimentele werken*); hetzelve bevat: 1.° *Préjugés etc.* (*Militaire vooroordeelen en eigenzinnigheden*). — 2.° *Mémoires etc.* (*Memoriën over de veldtogten van prins* LODEWIJK VAN BADEN, *over de veldtogten van den graaf* BUSSY RABUTIN, *over den Turkschen oorlog, over de beide maarschalken* DE LASCY, *over* FREDERIK II). — 3.° *Instructions etc.* (*Instructiën van den koning van* Pruissen *aan zijne officieren*). — 4.° *Journal etc.* (*Dagverhaal van den oorlog van zeven jaren; van zeven maanden, in 1778, en zeven dagen in de* Nederlanden, *in 1784*). — 5.° *Mémoire etc.* (*Gedenkschrift*

over de veldheeren van den dertigjarigen oorlog). — 6.° *Rélation etc.* (*Verhaal van mijnen veldtogt van 1778 tot 1789*). — 7.° *Catalogue etc.* (*Beredeneerde catalogus der krijgskundige boeken mijner bibliotheek*). In 1809 gaf hij nog een werk in het licht, onder den titel van *Vie etc.* (*Léven van prins* EUGENIUS *van* Savooije, *door hem zelven beschreven*). De buitengemeene hoogachting, welke hij aan dezen beroemden veldheer toedroeg, deed hem dit geschrift aan hem toekennen, waarvan hij, DE LIGNE, de schrijver was. Hij dacht door dit kleine bedrog, de belangstelling des publieks voor zijnen held, te doen toenemen. De stijl in zijne werken is somtijds onnaauwkeurig en langdradig; men vindt er noch orde noch regel in, en, zoo als hij het zelf zegt, » hij schreef de zaken, naarmate hem dezelve voor den geest kwamen," die niet altijd juist of regelmatig was. Intusschen doen het vernuft, dat er op elke bladzijde in schittert, de oorspronkelijke denkbeelden, de geestige kwinkslagen, die zeldzame omstandigheid, van getuige te zijn geweest, van de zaken, welke hij verhaalt; afbeeldsels naar de natuur, zoo als die van FREDERIK *den Groote*; het vuur van zijnen stijl, de menigte gebeurtenissen, die elkander opvolgen, de gebreken zijner schriften vergeten, die men niet uit de hand kan leggen, wanneer men eenmaal begonnen is, dezelve te lezen. De prins DE LIGNE heeft bij verschillende gelegenheden verzen gemaakt, maar dezelve zijn naauwelijks middelmatig. Er zijn verscheiden werken over dezen beroemden man, zelfs bij zijn leven, in het licht verschenen. Mevrouw DE STAEL, een zijner bewonderaars, gaf in het licht: *Lettres etc.* (*Brieven en gedachten van den maarschalk* DE LIGNE), 1809, in 8.vo Men betreurt dat zij eenige gevoelens, welke die prins herroepen had, niet heeft weggelaten. De heeren DE PRADT en MALTE-BRUN hebben ook *Uittreksels* uit de werken van den prins DE LIGNE geleverd, welke hij openlijk heeft afgekeurd. Men heeft aan den heer BARBIER de nieuwe, herziene, verbeterde en vermeerderde uitgave, te danken van de *Mémoires ect.* (*Memorien van den graaf* BONNEVAL, *door den prins* DE LIGNE), *Parijs*, 1817, in 8.vo

* LIGNE (KAREL, prins DE),

oudste zoon van den voorgaande, werd in den oorlog tegen de Turken gebruikt, en onderscheidde zich voornamelijk bij de inneming van *Ismailow*. Door de denkbeelden van vrijheid, toenmaals door geheel *Europa* in zwang, verleid, nam hij eenig deel aan den opstand van *Braband* tegen den keizer; doch het duurde niet lang of hij zag de misbruiken van denzelven in, en hij wijdde zich meer dan ooit toe aan de verdediging van zijnen vorst. Hij onderscheidde zich tegen de Franschen in 1792, en werd den 14 September van hetzelfde jaar gedood, terwijl hij eene wijkschans met al te veel vermetelheid aantastte.

LIGNIÈRE. — Zie LINIÈRE.

* LIGNIVILLE (PHILIPPUS EMMANUEL DE), graaf van het Heilige-Rijk, heer der steden en proostdijën van *Durney*, in het *Vosgesch gebergte*, van *Tuméjus*, *Houëcourt*, enz., maarschalk-generaal der legerplaatsen en legers van *Lotharingen*, en van het Paltsgraafschap van den *Rijn*, veld-maarschalk-luitenant van die van keizer LEOPOLD, klom op tot die verhevene posten, na de rangen van kapitein en kolonel der ruiterij, generaal der artillerie enz. te zijn doorgegaan. Hij bevond zich in 1634 bij den eersten slag van *Nortlingen*, alwaar hij den graaf HORN, Zweedsch veldheer gevangen nam, en vervolgens medewerkte om verscheiden steden van *Lotharingen*, te heroveren of te verdedigen. Tot belooning voor zijne diensten, werd hij in 1641 als landvoogd van *Nancy* benoemd: hij onderscheidde zich daarop tegen den maarschalk DE GASSION, bij den aanval der legerplaats van *Armentières*, en drong het eerste *Kortrijk* binnen; waarvan de bezetting liever met de wapens in de hand wilde omkomen, dan de genade van den overwinnaar aftesmeeken. In *Lotharingen* teruggekeerd, versloeg PHILIPPUS EMMANUEL, ROZ-WORMS, die er met een corps Duitsche troepen was binnengerukt; hij maakte al datgene krijgsgevangen, wat in het gevecht niet omkwam, en na deze overwinning maakte hij zich meester van *Epinal*, *Neufchâteau*, *Châtel*, *Mirecourt*, *Bar*, en van de sterkten *Ligny*, *Haroué*, *Tonnoi* en *Savigny*. Hij werd vervolgens bij *Saint-Mihiel*, door den markgraaf LAFERTÉ, later maarschalk van *Frankrijk*, overrompeld, zonder dat deze nederlaag zijnen roem verzwakt heeft. In 1650 onderscheidde zich de graaf van LIGNIVILLE, aan het

hoofd der Lotharingsche troepen ter hulp van den burggraaf van TURENNE gezonden, in den slag van *Rhétel*, en werd in denzelven, door een musketschot, in den onderbuik doodelijk gewond. Men nam hem uit het gevecht op, en bragt hem bewusteloos naar *Stenay*. Zijne genezing was langzaam en wonderdadig (*). De algemeene vreugde vierde zijne terugkomst tot het leven, en de officieren, die onder hem gediend hadden, lieten eenen gedenkpenning slaan, welke alle aan het knoopsgat droegen, eene treffende getuigenis van liefde en eerbied. Welke veldheer ontving er ooit vleijender! Zijn roem was zoo algemeen, dat de groot-hertog van *Toskanen*, hem liet verzoeken, den jongen graaf van BENTIVOGLIO onder zijne kweekelingen op te nemen, en dat verscheiden vreemde heeren zich beijverden, om onder eenen zoo grooten meester de groote kunst des oorlogs te komen leeren. Tot tweemalen bood hem LODEWIJK XIV, om hem in zijne dienst te lokken, en hem van die van *Spanje* af te trekken, waarin hem het bevel van KAREL IV; toenmaals te *Toledo* gevangen, ophield, den staf van maarschalk van *Frankrijk* aan: de graaf van LIGNIVILLE verkoos zijnen pligt boven de fortuin, en de verwoesting zijner landgoederen, was de straf eener getrouwheid, die niet dan lof verdiende. Maar zoodra de wet des pligts zich niet meer tegen zijne neiging verzette, geleidde hij het lotharinger leger naar *Frankrijk* terug. De terugtogt was gevaarlijk. Dit niet zeer talrijk leger, hetwelk het Spaansche wantrouwen in afgelegene kwartieren verstrooid had, was om zoo te spreken, aan de willekeur der troepen dier natie overgegeven, die hetzelve verre in getal overtroffen, en het van alle kanten omringden. Door middel van geheime en wijze voorzorgen, kwam hij alle hinderpalen te boven, en overlaadde zich met roem, door eenen zoo moeijelijken aftogt te bewerken. Hij had aan zijnen pligt de verleidende aanbiedingen van het Fransche hof opgeofferd; het Spaansche grondgebied verlatende, offerde hij op nieuw de fortuin aan zijnen pligt

(*) PHILIPPUS EMMANUËL, even zoo godvruchtig als hij dapper was, had zich aan O. L. V. van *Benoit de Vaux* toegewijd: zijne onverwachte genezing werd aan deze gelofte toegeschreven.

op, door van aanzienlijke sommen af te zien, welke hij in de bank van *Antwerpen* had, zoowel als van de jaarwedden, die hij van het hof van *Madrid* ontving, en die zijne eenige bestaanmiddelen waren. Door zijnen aftogt slechts een uur te vertragen, zou hij in staat zijn geweest, om uit zijn kwartier 2000 Spaansche pistolen te halen, welke hij aldaar had, maar hij kende den prijs des oogenbliks, en, zich zelven vergetende, hield hem slechts eene enkele zaak bezig, het heil namelijk, van het aan zijne zorg toevertrouwde leger. Na eenen marsch van drie dagen en drie nachten, zonder eenige rust te genieten, kwam dit leger uit 27 regimenten bestaande, uitgeput van honger en vermoeidheid in *Frankrijk* aan. Aan het hoofd dier troepen, gemeenzaam met de gevaren, maakte PHILIPPUS EMMANUEL, in het leger van TURENNE de veldtogten mede van 1656, 1657 en 1658, overlaadde zich met roem bij de belegeringen van *Valenciennes*, *Saint Venant*, *Duinkerken*, *Gravelingen*, van verscheiden andere steden, en in den slag van *Duins*. TURENNE, al te groot, om der verdienste van anderen geen regt te doen wedervaren, schilderde aan LODEWIJK XIV, den graaf van LIGNIVILLE, als een der eerste veldheeren van zijnen tijd af, en de vorst onthaalde op de innemendste wijze, eenen getrouwen krijgsman, die zijne aanbiedingen had van de hand gewezen, toen hij dezelve niet kon aannemen; maar die hem thans gewigtige diensten had bewezen. Het is omtrent dezen tijd, dat de hertog FRANCISCUS van *Lotharingen*, om hem schadeloos te stellen, voor de vernieling en verwoesting zijner landgoederen voor het verlies zijner fortuin, en voor zoo menigvuldige opofferingen ten dienste zijner vorsten, aan hem, en aan zijne mannelijke kinderen, en bij gebrek derzelve aan de kinderen van HENDRIK GASPAR DE LIGNIVILLE zijnen broeder, de stad, het grondgebied en de heerlijkheid van *Darnay*, in de *Vosges*, gaf. De in 1659 tusschen *Frankrijk* en *Spanje* gesloten vrede, maakte de militaire bekwaamheden van PHILIPPUS EMMANUEL voor zijnen vorst nutteloos. De keurvorst van *Beijeren*, die groote ontwerpen voedde, maakte van dezen oogenblik gebruik, om hem in zijne dienst te lokken, en hem het opperbevel over zijn leger op te dragen. In 1663 zond KAREL IV hem naar den rijks-

dag van *Regensburg*, om er zijne belangen te verdedigen. De graaf van LIGNIVILLE, spreidde aldaar talenten ten toon, welke men niet kon verwachten van eenen krijgsman, die 30 jaren zijns levens op de slagvelden had doorgebragt; kort daarna benoemde deze hertog hem tot gouverneur van den jongen prins KAREL, zijnen neef, den vermoedelijken erfgenaam zijner staten. PHILIPPUS EMMANUEL vergezelde zijnen doorluchtigen kweekeling in den oorlog tegen de Turken, en daar hij geenerlei rang in het keizerlijke leger bekleedde, zoo wilde de keizer niet, dat degene, die zoo dikwerf het opperbevel had gevoerd, als eenvoudige vrijwilliger in de gelederen zoude staan, en verhief hem dus tot den rang van luitenant-veldmaarschalk zijner legerbenden. Hij streed in hetzelfde jaar 1664 mede, in den slag van *St. Godard* of *Raab*, aan de zijde van den jongen Hertog, wiens onstuimigen, ijver hij bestuurde, en droeg door zijne dapperheid en zijne raadgevingen op eene krachtdadige wijze tot de overwinning bij. De keizer wenschte hem geluk met den roem, dien hij in dezen gedenkwaardigen slag had behaald en schreef hem: » Waarde graaf DE LIGNIVILLE, ik ben voldoende onderrigt, van de dapperheid en edelmoedigheid, welke gij in den laatsten slag ten opzigte van de Turken hebt aan den dag gelegd.... Gij hebt in denzelven eenen onsterfelijken roem behaald, zoo dat ik de gelegenheid niet zal laten voorbijgaan, om uwe schoone daden te erkennen, en blijf uw toegenegen, *Get.* LEOPOLD." Hij ontving ook eenen niet minder eervollen brief, welken de hertog FRANCISCUS van *Lotharingen*, vader van den jongen prins KAREL, later KAREL V, hem eigenhandig schreef: » Mijn heer de graaf, ik loof God, over de blijde tijding van eenen zoo gelukkigen veldslag, en dat het Hem behaagde mijnen zoon bij deze gelegenheid te sparen, terwijl Hij hem te gelijkertijd zoo vele eer deed inoogsten, waaraan gij grootelijks hebt deel gehad, waarvoor ik u uit geheel mijn hart bedank, en u verzoek te gelooven, dat ik u mijne erkentenis bij alle voorkomende gelegenheden zal bewijzen, u verzekerende, dat ik met geheel mijn hart ben, uw zeer toegenegen vriend. *Get.* FRANCISCUS VAN LOTHARINGEN." De graaf van LIGNIVILLE overleefde dezen laatsten slag niet lang; hij overleed te *Weenen* in hetzelfde jaar den roem nalatende van de heldhaftigste

dapperheid, gepaard met eene zeldzame belangeloosheid, en eene onkrenkbare trouw voor zijne vorsten. Dit getuigt het eervolle opschrift, hetwelk de keizer te *Weenen* boven zijn graf liet plaatsen. Prins KAREL betreurde levendig het verlies van eenen man, zoo zeer bekwaam, om hem in de kunst der helden te vormen. Hij schreef eigenhandig aan HENDRIK GASPARD DE LIGNIVILLE, zijnen broeder: » Mijn Heer de graaf, het zou overtollig zijn u te zeggen, hoe zeer ik getroffen ben over den dood, van wijlen den graaf van LIGNIVILLE, uwen broeder, wijl iedereen de achting kent, welke ik hem toedroeg, en daarom kunt gij ligtelijk nagaan, dat mijne droefheid buitengemeen is.... De groote en uitstekende diensten, welke hij aan mijn huis en aan mij in het bijzonder, heeft bewezen, verpligten mij, zulke gevoelens te hebben, die zich tot de zijnen zullen uitstrekken, waarvan gij den eersten tak uitmaakt, hopende hun eenmaal te doen kennen, en vooral aan u, dat ik waarlijk, ben mijn heer de graaf, uw zeer toegenegen. *Get.* prins KAREL VAN LOTHARINGEN."

* LIGNY (FRANCISCUS), een Jesuit, te *Amiens* den 4 Mei 1709 geboren, was de landgenoot van GRESSET, en begaf zich even als hij, in den ouderdom van 16 jaren, onder de paters der maatschappij en bleef steeds aan deze orde verbonden tot op derzelver vernietiging. Na gedurende eenige jaren de *humaniora* te hebben onderwezen, wijdde hij zich aan de prediking toe, en onderscheidde zich bij dezelve, door eene treffende welsprekendheid, en eene diepe kennis der godgeleerde wetenschappen. Na weldra eenen verdienden roem te hebben verworven, werd hij bestemd, om aan het hof te prediken, maar de vernietiging zijner orde, beroofde hem van die eer. Hij begaf zich alsdan naar *Avignon*, hetwelk toenmaals tot den heiligen Stoel behoorde; ondanks den wankelbaren staat zijner gezondheid ging hij voort met zich te gelijkertijd bezig te houden met het heil der zielen, en met al de pligten van eenen godvruchtigen Geestelijke. Hij overleed in die stad in 1788, nalatende: 1.° *Vie etc.* (*Leven van den heiligen* FERDINAND, *koning van Kastilië en Leon*), aan FERDINAND, Prins van *Parma* opgedragen, *Parijs*, 1759, in 12.mo ALBANUS BUTLER maakt met lof gewag van dit werk. — 2.° *Histoire etc,* (*Levensgeschiedenis van Je-*

sus Christus, waarin men de woorden van den gewijden tekst, volgens de Vulgata, behouden en onderscheiden heeft), *Avignon*, 1774, 3 dl.n, in 8.vo; 1776, in 4.to; *Parijs*, 1804, 2 dl.n in 4.to, met 75 platen; *Parijs*, 1813, 3 dl.n, in 8.vo, met 3 platen. Men moet dit uitmuntende werk, als eene volledige geschiedkundige en ascetische *overeenstemming* beschouwen. Terwijl de schrijver er verklaringen of overwegingen bij voegt, die onderling in natuurlijk verband staat, heeft hij van den tekst der Evangeliën, eene naauwkeurige en aaneengeschakelde geschiedenis gemaakt. *Aanteekeningen* verklaren en ontwikkelen de moeijelijkheden van den profetischen, leerstelligen of zedekundigen zin. Pater Daire, over dit werk sprekende, zegt: » Dat de uitmuntende zaken, welke men er in aantreft, eenige kwinkslagen doen over het hoofd zien, van eenen soms al te vurigen ijver welke men gemeend heeft, aan den schrijver te kunnen verwijten." Pater Ligny was belast geweest met het schrijven der Geschiedenis van het Niverneesche gewest, maar hij stierf alvorens dit werk voltooid te hebben.

Liguori of Liguorio (*Heilige* Alfonsus Maria de), Bisschop van *S.te Agatha der Gothen*, in het koningrijk *Napels*, en stichter der Congregatie van de Missionarissen des *Heiligen Verlossers*, werd te *Napels*, den den 26 September 1696 geboren. Van kindsbeen af van natuur tot de godsvrucht genegen, en met den gelukkigsten aanleg begaafd, had hij het geluk denzelven te zien ondersteund, door de zorg, welke zijne deugdzame ouders, in het werk stelden, om hem eene uitmuntende opvoeding te verschaffen. Zij stelden hem reeds vroegtijdig in handen van bekwame meesters, en hij maakte zoo wel gebruik van hunne lessen, dat hij in den ouderdom van 17 jaren al zijne studiën volbragt had, na bij dezelve den meesten roem te hebben ingeoogst. Hij legde zich alstoen op de regtsgeleerdheid toe, en aanvaardde het beroep van advokaat, hetwelk hij gedurende eenigen tijd te *Napels* met veel roem uitoefende; maar toen hem in 1722, in eene gewigtige zaak een toeval overkwam, kreeg hij eenen afkeer van deze loopbaan, en hij besloot, om er van af te zien. Het scheen hem alstoen, dat een inwendig gevoel hem tot den geestelijken staat riep.

Alvorens tot denzelven te besluiten, wilde hij dit gevoel tot rijpheid laten komen. Op den 31 Augustus deszelfden jaars aanvaardde hij, na wel overwogen te hebben, het geestelijk gewaad. Alstoen wendde hij al zijne gedachten op hetgene, wat zijnen nieuwen staat vorderde. Hij legde zich op de godgeleerdheid toe, en las de heilige Schriften en de Kerkvaders. De overweging, het vasten, de goede werken waren zijne dagelijksche oefeningen. Het is te midden dier vrome bezigheden, dat hij de heilige wijdingen ontving. Zoodra hij priester was, verbond hij zich aan de congregatie der *Propaganda*, en legde zich met eenen waarlijk Apostolischen ijver op de prediking en de werkzaamheden der missiën toe. De zalving, met welke hij het woord des Evangelies verkondigde, zijne strenge boetvaardigheid, de heiligheid zijns levens, bragten eene menigte bekeeringen te weeg. Hij had opgemerkt, dat men vooral ten platten lande gebrek aan onderwijs had. Hij vormde het ontwerp, om in de behoefte te voorzien, welke men er in gevoelde: en het was dit denkbeeld, dat hem het ontwerp ingaf, om eene congregatie van missionarissen in te stellen, die tot dat einde bestemd waren. Daartoe eenige deelnemers vereenigd hebbende, legde hij de eerste grondslagen derzelve, in de kluizenaars-woning van de *heilige* MARIA *della scala*, en gaf aan dezelve den naam van *Congregatie van den heiligen Verlosser*. Deze instelling ondervond in den beginne tegenkanting; maar het geduld van LIGUORI overwon dezelve. Zijne congregatie werd door den heiligen Stoel goedgekeurd, en verspreidde zich weldra in verschillende steden van het koningrijk *Napels*, van *Sicilië* en zelfs van den *Romeinschen Staat*. Zoo vele verdiensten, zulke diensten aan de godsdienst bewezen, konden niet onbekend en onbeloond blijven: CLEMENS XIII benoemde LIGUORI, in Junij 1762, tot bisschop van *St. Agatha der Gothen*. Het was niet zonder moeite, dat men er in slaagde, om hem deze verhevene waardigheid te doen aannemen; maar het hoofd der kerk beval zulks: hij gehoorzaamde, en wijdde zich geheel en al aan zijne nieuwe pligten toe. Hij spoorde de misbruiken op, die onder zijne geestelijkheid mogten zijn ingeslopen, en verbeterde dezelve. Hij stichtte kloosters en andere godvruchtige instellingen, en hield niet op, zijn diocees door

zijne predikingen, door zijne gemeenzame onderrigtingen, of herderlijke brieven, door zijne schriften, en vooral door het voorbeeld zijner deugden te stichten. Na dertien jaren de bisschoppelijke waardigheid te hebben bekleed, na een lang gerekt leven geheel te hebben doorgebragt in de werkzaamheden der heilige bediening en de gestrengheden der boetvaardigheid, verzocht LIGUORI, van vermoeidheden uitgeput, doof en bijna blind geworden, door eene wreede ziekte gekweld, aan paus PIUS VI, en verkreeg van denzelven, in Julij 1775, ontheffing van het bestuur zijner kerk. Hij begaf zich naar *Nocera de Pagani*, in een gesticht zijner congregatie. Aldaar leefde hij nog elf jaren, in de afzondering, het gebed, en andere godvruchtige oefeningen, en overleed heiliglijk den 1 Augustus 1787, in den ouderdom van 90 jaren en 10 maanden. [Pater LIGUORI is den 6 September 1816 gebeatificeerd, en zijne heiligverklaring is door een besluit van paus PIUS VIII, van 16 Mei 1830 geproclameerd]. Men zou meenen dat zoo vele werkzaamheden al de oogenblikken van LIGUORI, zouden hebben ingenomen. Zij beletten hem echter niet, om een aantal werken te schrijven. Er bestaat van hem: 1.° *Theologia moralis concinnata a R. P. ALPHONSO LIGUORIO per appendices in medullam. R. P. HERMANNIS BUSEMBAUM soc JESU, Napels*, 1755, 3 dl.n in 4.to Ofschoon LIGUORI in deze godgeleerdheid volgens BUSEMBAUM heeft gearbeid, wiens leerwijze hij meer bewonderde, dan dat hij de gevoelens aannam, zoo volgt hij slechts gedeeltelijk en met eene wijze beperking, zijne grondbeginselen: indien hij het probabilismus aanneemt, is zulks niet in de geheele uitgestrektheid: welke eenige schrijvers aan hetzelve gegeven hebben. Men zal daarenboven te dien opzigte, volkomen gerust gesteld zijn, zoodra men weten zal, dat zijn werk door BENEDICTUS XIV niet alleen is geprezen en goedgekeurd, maar dat deze beroemde en geleerde Paus, het zelfs in zijn groot werk *De Synode diœcesana* heeft aangehaald, hetwelk hij ongetwijfeld niet zou hebben gedaan, indien de leer van hetzelve berispelijk ware geweest. Deze godgeleerdheid onder eenen nieuwen titel en met verbeteringen des schrijvers in het licht gegeven, heeft verscheiden uitgaven gehad, [onder anderen, die van *Mechelen*, 1828, en die van *Besançon*, 1832 — 1833, aan wijlen

Mg.r den hertog van ROHAN, aartsbisschop van *Besançon* opgedragen. Deze laatste uitgave gaat vergezeld van eene *Regtvaardiging der zedekundige godgeleerdheid van LIGUORI*, door den abt GOUSSET, vikaris-generaal van het diocees van *Besançon*, en oud-hoogleeraar der godgeleerdheid aan het seminarie dier stad. Wij ontleenen aan de *Gazette de Franche-Comté*, van 20 December 1832, eenige zinsneden van een artikel, van eenen kundigen regtsgeleerde en canonist, die van het werk van dezen geleerden geestelijke verslag geeft: » Hoe is het mogelijk te begrijpen, dat de godgeleerdheid van eenen heiligen bisschop, het voorwerp van eenige hekelingen heeft kunnen zijn, dat men zijne zedekunde en zijne leerstellingen, met de namen van verslapte zedeleer en gevaarlijke leerstellingen heeft durven bestempelen? Deze zijn echter de benamingen, welke eenige menschen, door eene valsche overdrevenheid medegesleept, niet gevreesd hebben te bezigen. De heer GOUSSET berigt ons zelfs, dat op verscheiden seminarien, de godgeleerdheid van den H. ALFONSUS DE LIGUORI, op den *Index* geplaatst was. . . . . Nadat BENEDICTUS XIV het werk gelezen had, waarvan ALFONSUS hem de tweede uitgave had opgedragen, deed hij aan de *Zedekundige Godgeleerdheid*, regt wedervaren, *waarvan het algemeene nut*, zeide deze beroemde opperpriester, *niet dan algemeen bijval kan vinden.* Men weet ook met welke gestrengheid het Roomsche hof te werk gaat; wanneer het te doen is, om eenen schrijver onder de Heiligen te plaatsen: zijne schriften zijn het voorwerp der naauwgezetste censuur, die van den gelukzaligen LIGUORI, werden aan een des te gestrenger onderzoek onderworpen, wijl zijne leer in verscheiden punten reeds tegenspraak ondervond; en het is, volgens dit angstvallige onderzoek, dat een besluit van de congregatie der kerkgebruiken, door Paus PIUS VII bekrachtigd, verklaart, dat de werken van den dienaar Gods, vrij zijn van alle censuur, *nihil censura dignum.* Z. Em. de kardinaal DE ROHAN (den 8 Februarij 1833 overleden), heeft geoordeeld, dat deze godgeleerdheid eenen gelukkigen invloed in zijn diocees kon uitoefenen, en om te dien einde alle ongerustheid tot zwijgen te brengen, heeft deze prelaat, die met zoo vele deugden dien geest des vredes, der onderwerping en der Evangelische liefdadig-

heid paarde, van de heilige *Penitentiaria*, eene nieuwe uitspraak onder dagteekening van 5 Julij 1831 verzocht en verkregen. Dien ten gevolge heeft hij aan de leden zijner geestelijkheid eenen rondgaanden brief gezonden, om hen uit te noodigen van zich op de beoefening der zedekundige godgeleerdheid van LIGUORI toe te leggen, en in eenen brief, evenzeer uit *Rome* aan den heer GOUSSET gerigt, geeft Z. Em. te kennen, dat na het antwoord der *Penitentiaria* aan den H. Vader te hebben onderworpen, Z. H. hetzelve bekrachtigd, en tevens het voornemen, om deze uitspraak publiek te maken, en door eenen herderlijken brief aan te bevelen, goedgekeurd heeft. Zoo ziet men, dat er geen schoolsche schrijver bestaat, wiens leerstellingen zoo zorgvuldig zijn onderzocht, en die met zulke beroemde goedkeuringen zijn voorzien, als die, waarmede de zedekundige godgeleerdheid van LIGUORI vereerd is. Zij behoefde dus niet geregtvaardigd te worden, en het werk door den heer GOUSSET in het licht gegeven, heeft minder deze regtvaardiging ten doel, dan om de geestelijkheid tegen de gevaren van het *Rigorismus* te waarschouwen, welke zich in verscheiden onzer schrijvers over de zedeleer doet opmerken; om haar tegen dien geest van trotschheid, welke de leerlingen van JANSENIUS en QUESNEL bezielde, en eindelijk tegen dat stelsel van overdrevenheid te wapenen, waardoor eenige predikers zich laten medeslepen, wier redevoeringen over de waarheden der godsdienst, dikwijls, zegt hij, geschikter zijn, om de geloovigen te ontmoedigen, en het geloof in de waagschaal te stellen, dan om hetzelve in den geest der volken op te wekken. Het betaamt ons niet, om in de godgeleerde geschilvoeringen te treden, welke dit werk bevat. Eenheid in het noodzakelijke, vrijheid in het twijfelachtige, liefde in alles en voor allen: *In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus charitas.* Zie daar de gedragslijn van den geleerden schrijver, zie daar de regel, naar welken hij het werk heeft ingerigt, dat hij in het licht heeft gegeven. Zie hier in weinige woorden, het kort begrip, hetwelk hij er zelf van geeft. »» Laat ons, ons aan alle geschilpunten houden, welke door de kerk beslist zijn, alsmede aan die, welke zonder uitdrukkelijk beslist te zijn, echter door het algemeene onderwijs

of gebruik, in de leer der kerk vallen. Wij zijn zelfs van gevoelen, dat men, zonder eenige vermetelheid, van geen enkel punt der zedeleer, van de groote meerderheid der Catholijke godgeleerden afwijken kan. Buiten deze beide standpunten, niet dan raadselachtige geschilpunten, twijfelachtige gevoelens ontmoetende, zoo vermeenen wij, dat men strijdig met de regels der wijsheid zoude te werk gaan, indien men den geloovigen de verpligting wilde opleggen, van liever de eene partij dan de andere te kiezen, van zich in de plaats des wetgevers te stellen, door gevoelens tot wetten te maken. Zie daar onze grondbeginselen, in het stuk van zedeleer."""] Dit werk wordt door verscheiden belangrijke aanteekeningen en actestukken gevolgd."] — 2.° *Homo apostolicus, instructus in sua vocatione ad audiendas confessiones, Venetië*, 1782 3 dl.n in 4.to, en *Besançon*, 1833, 3 dl.n in 8.vo, en in 12.mo — 3.° *Directorium ordinandorum, dilucida brevique methodo explicatum, Venetië*, 1758. — 4.° *Institutio catechistica ad populum in præcepta Decalogi, Bassano*, 1768. — 5.° *Istruzione e pratica per i confessori*, enz., *Bassano*, 1780, 3 dl.n in 12.mo, een werk, vol zalving, gematigdheid, zachtmoedigheid, vol van die Christenliefde, welke enkel het heil der zielen zoekt. Het is het tegengift van een werk, gedrukt te *Venetië*, onder den titel van *Istruzione dei confessori e dei penitenti.* — 6.° *Praxis confessarii ad instructionem confessoriorum ab italico in latinum sermonem ab ipsomet auctore reddita et aucta, Venetië*, 1781. — 7.° *Dissertazione circa l'uso moderato dell opinione probabile*, Napels, 1754. — 8.° *Apologia della dissertazione circa l'uso moderato dell' opinione probabile contra le opposizione fatte dal P. Lettero Adelfo Dositeo, Venetië*, 1765. Dit is een antwoord, aan pater JOANNES VINCENTIUS PATUZZI, een dominikaner, een ijverige tegenstander der verdedigers van het probalismus (Zie PATUZZI). LIGUORI was van gevoelen dat men in den biechtstoel, eene te ver gedrevene toegevendheid, en een ontmoedigend *rigorismus* evenzeer vermijden moest, volgens dit grondbeginsel van den H. BONAVENTURA: *Prima sœpe salvat damnandum; secunda contra damnat salvandum.* — 9.° *Verità della fedes ossia confutazione de' materilisti, deisti e settarj etc. Venetië*, 1781,

2 dl.n 8.vo — 10.° *La vera sposa di* CHRISTO, *cio è la monacha Santa*, *Venetië*, 1781, 2 dl.n in 12.mo — 11.° *Scelta di materie predicabili ed istruttive etc. Venetië*, 1779. 2 dl.n in 8vo — 12.° *Le glorie di* MARIA *etc. Venetië*, 1784, 2 dl.n in 8.vo Dit werk werd aangerand, in een geschrift getiteld: *Epistola parenetica di* LAMINDO PRITANIO (*) *redivivo*. LIGUORI beantwoordde hetzelve door een ander, onder dezen titel: *Risposta ad un' autore che ha censurato il libro del P. D. Alfonso di Liguori, sotto il titolo glorie di* MARIA. — 13.° *Operette spirituali, ossia l' amor dell' anime e la visita al santissimo Sacramento* (**), *Venetië* 1788, 2 dl.n in 12.mo — 14.° *Discorsi sacro-morali per tutte le domeniche dell' anno*, *Venetië*, 1781, in 4.to — 15.° *Istoria di tutte l' eresie con loro confutazione*, *Venetië*, 1773, 3 dl.n in 8.vo — 16.° *Vittorie de' martiri, ossia la vita di moltissimi santi martiri*, *Venetië*, 1777, 2 dl.n in 12.mo — 17.° *Opera dogmatica, contra gli eretici pretesi riformati*, *Venetië*, 1770. — 18.° *Silva, of keuze van onderwerpen, bestemd om tot bouwstoffen voor predikatien te dienen*, 3 dl.n in 18.mo enz. Al deze werken en andere minder belangrijke, zijn verscheiden malen herdrukt bij REMONDINI te *Venetië*. Dezelve zijn sprekende getuigen van de leer, den ijver en het heilige en werkzame leven van LIGUORI. Dezelve zijn te *Rome* als *vlekkeloos* erkend, alwaar men de bepleiting der zaligverklaring van dezen geleerden en godvruchtigen bisschop heeft ten einde gebragt.

* LILBURNE (JOANNES), een door zijne onafhankelijkheid beruchte Engelschman, te *Durham* in 1618 geboren, was in den beginne een kantoorbediende bij een lakenkooper te *Londen*. Terwijl hij zich met zijne handelverrigtingen bezig hield, omhelsde

(*) LAMINDE PRITANIUS is de naam, welken de beroemde MURATORI, in een werk tegen den Protestant LECLERC, had aangenomen.

(**) *Van de Nederduitsche Vertaling van dit werk, is thans* (1835) *de* tweede druk *ter perse, onder den titel van* Bezoekingen van het Allerheiligste Sacrament des Altaars en van de altijd onbevlekte Maagd MARIA, *enz.*, Almelo, *in* 12.mo Vertaler.

hij de overdrevenste grondbeginselen tegen de kerkelijke hierarchie, en verwierf den titel van dweeper en heethoofd. Hij liet den handel varen, en ventte in 1636 het werk van docter BASTWICK tegen de bisschoppen rond, welk werk hij in *Holland* had doen drukken. In het volgende jaar werd hij door de gestarnde kamer tot de kaak, tot de gevangenis en tot eene boete van 500 ponden sterlings veroordeeld. Bij een besluit van het hooger-huis, verkreeg hij in 1640 zijne vrijheid weder. Door het lagerhuis in zijnen vorigen staat hersteld, ontving hij zelfs eene schadeloosstelling van 2000 ponden sterlings, op de goederen zijner tegenkanters te nemen. De loopbaan der wapens ingeslagen zijnde, ging hij als vrijwilliger in het leger van het parlement, was in hoedanigheid van kapitein bij den slag van *Edgehill* tegenwoordig en werd in dien van *Brentford* gevangen genomen. Kort daarna uitgewisseld zijnde, had hij in 1643 aan CROMWELL den rang van majoor, en later dien van luitenant-kolonel in het leger van den graaf van *Manchester* te danken. Toen LILBURNE ontdekt had, dat de presbyteriaansche gevoelens, onder de parlementaire troepen heerschten, verklaarde hij zich oogenblikkelijk tegen zijne beschermers, schreef tegen CROMWELL en den graaf van *Manchester* vinnige schotschriften. CROMWEL deed hem tot driemalen voor het parlement of voor eene commissie verschijnen; maar LILBURNE was de afgod der menigte; twee malen werd hij vrijgesproken; en de derde maal werd hij slechts tot eene boete en verbanning veroordeeld. Hij begaf zich naar *Holland*, en stelde aan de koningsgezinden voor om KAREL II te herstellen; maar zijne aanbiedingen werden niet aangenomen. Later verbrak hij zijne ballingschap, en werd daarvoor, voor eene Jurij betrokken, die hem vrijsprak. Hij begaf zich vervolgens naar *Elthem* in het graafschap *Kent*, werd een kwaker en overleed in 1657.

* LILIECRANTZ (JOANNES, graaf van), Zweedsch minister onder de regering van GUSTAAF III, werd in 1730 uit eene geringe familie onder den naam van WESTERMAN bekend, geboren. Na op eene loffelijke wijze zijne eerste studien volbragt te hebben, toonde hij zoo veel aanleg voor de huishoudelijke wetenschappen, dat de staten van het koningrijk *Zweden*, hem de middelen aan de hand

gaven, om door de voornaamste landen van *Europa* te reizen, ten einde er nasporingen te maken, en nuttige teregtwijzingen, betrekkelijk den handel en de fabrijken in te winnen. Het was met dit doel, dat hij achtereenvolgend *Duitschland*, *Engeland*, *Frankrijk* en *Italië* doorkruiste, en in zijn vaderland terugkeerde, met eene verzameling van waarnemingen, welke hij in eene reeks van zeer belangrijke *Verhandelingen* in het licht gaf. Toen GUSTAAF III den troon beklom, belastte hij WESTERMAN met de zorg, om de geldmiddelen des rijks in eenen beteren staat te brengen; hij veradelde hem, onder den naam van LILIËCRANTZ, met den titel van graaf, en benoemde hem tot secretaris van den staat der geldmiddelen. LILIËCRANTZ legde in die betrekking eene groote bekwaamheid aan den dag: gedurende het tijdvak van den Amerikaanschen oorlog, bewerkte hij, dat *Zweden* in eenen staat van gewapende onzijdigheid zoude blijven: bij gevolg kon zijn land den handel voortzetten, en het deed zulks op eene voordeelige wijze. LILIECRANTZ wist van de omstandigheden gebruik te maken om aan zijn bestuur goud en zilver te verschaffen: het gelukte hem om onnoemelijke sommen daartestellen, en om de oude papieren buiten omloop te brengen: van dit tijdstip af verkregen de nieuwe bankbilletten van *Stokholm* een zeer groot crediet, wijl dezelve op eenen vasten grond steunden; alleen de laatste oorlogen heeft hetzelve eenigzins kunnen schokken. Nadat LILIECRANTZ zulke groote diensten aan zijn land had bewezen, onttrok hij zich van het ministerie; hij werd tot senateur benoemd, en toen de senaat vernietigd werd, werd hij voorzitter van den raad van koophandel. LILIECRANTZ was commandeur en kanselier der koninklijke orden. Hij sprak volmaakt wel het Fransch, Engelsch en Hoogduitsch: hij had zitting onder de leden van de akademie van wetenschappen te *Stokholm*, en de verzamelingen dier geleerde maatschappij bevatten eenige zijner *Verhandelingen*. Deze bekwame minister overleed in 1815.

LILIENTHAL (MICHAËL), een geleerde letterkundige, te *Liebstadt* in *Pruissen*, in 1686 geboren, vestigde zich te *Koningsbergen*, alwaar hij predikant en hoogleeraar der godgeleerdheid werd, tot aan zijnen dood, in 1750

voorgevallen. Men heeft van hem: 1.° *Acta Borussica ecclessiastica, civilia, litteraria*, 1730-1732, 3 dl.n, in 8.vo. — 2.° verscheiden goede *Akademische verhandelingen*. — 3.° *Selecta historica et litteraria, Koningsbergen*, 1715-1719, 2 dl.n, in 8.vo. — 4.° *De machiavelismo litterario*, ibid. 1713, in 8.vo. Dit werk handelt over de kleine listen, aan welke de geletterden zich bedienen, om zich eenen naam te maken, listen, aan welke bijna al de *groote mannen* onzer dagen hunnen roem te danken hebben. — 5.° *Annotationes in Struvii introductionem ad notitiam rei litterariæ, Leipzig*, 1729, in 8.vo. [Hij heeft ook andere werken in het licht gegeven, *over de schrijvers die over Pruisen geschreven hebben; over de protestantsche godgeleerden; over de nieuwere gedenkpenningen sedert* KAREL V *enz.* Hij heeft daarenboven het voornaamste deel gehad aan het Koningsberger dagblad getiteld: *Erläutert Preussen.* De reeds aangehaalde *Acta Borussica* waren er slechts het vervolg van]. Deze schriften zijn vol geleerde nasporingen. [Hij was lid van de koninklijke maatschappij van *Berlijn*, en van de akademie van *Petersburg*].

LILIO. — Zie GREGORIUS XIII.

LILLE. — Zie DELILLE.

† LILLE (CHRISTIAAN EVERARD DE), te *'s Gravenhage*, in 1724 geboren, werd in 1756, te *Leijden*, alwaar hij zijne studiën had volbragt, tot doctor in de geneeskunde bevorderd. Eenigen tijd daarna verkreeg hij den geneesen heelkundigen leerstoel, te *Groningen*, aan welken CAMPER zoo veel luister had bijgezet, en hij wist zich aldaar door zijne talenten en zijnen ijver te onderscheiden. Men heeft van hem: *Tractatus de palpetatione cordis, quam præcedit, præcisa cordis historia physiologica, cuique pro coronide addita sunt monita quædam generalia de arteriarum pulsus intermissione, Zwolle*, 1755, in 8.vo.

LILLY of LILY (WILLIAM), een Engelsche sterrewigchelaar, [in 1602 te *Dicerworth*, in het graafschap *Leicester* geboren, was in den beginne huisknecht: zijne voorzeggingen deden hem dien staat verlaten, en verwierven hem eene aanzienlijke fortuin]. Men heeft van hem: 1.° *Merlinus anglicus junior, Londen*, 1644 in 4.to 2.° *De bode der sterren*, 1645. — 3.° *Verzameling van voorzeggingen,*

1646. Hij maakte er zich eene soort van roem uit, met het bekend maken van het horoskoop van den ongelukkigen KAREL I, op den oogenblik, waarop hij in 1533 als koning van *Schotland* werd gekroond. Deze vorst raadpleegde hem verscheiden malen, en deed hem rijke geschenken]. LILLY stond in zeer naauwe vriendschapsbetrekking met ASHMOLE, die er gewag van maakt in zijne *Levensschets*. Hun smaak en somtijds de staat hunner hoofden waren dezelfde. Hij overleed in 1681.

LILLY (WILLIAM), in 1668 te *Odyham*, in *Hampshire* geboren, reisde door het *Heilige land*, door *Italië*, en was de eerste meester der school van den H. PAULUS van *Londen*, door COLLES, 1512 gesticht. Men heeft van hem *Gedichten*, en eene *Latijnsche Spraakkunst*, *Oxford*, 1673, in 8.vo Hij overleed in 1523.

LIMBORCH PHILIPPUS VAN), een Remonstrantsch godgeleerde te *Amsterdam*, in 1633, uit eene fatsoenlijke familie geboren, studeerde in die stad, daarna van 1652 — 1654 te *Utrecht*, werd in 1657 predikant te *Gouda*, en in 1667 te *Amsterdam*. Hij verkreeg in hetzelfde jaar in die stad den leerstoel der godgeleerdheid, dien hij tot aan zijnen dood, den 30 April 1712 voorgevallen, bekleedde. Hij was een groote voorstander der verdraagzaamheid, en met dat alles heeft hij zijne schriften met de bitterste gal tegen de Catholijken gevuld. JOANNES LE CLERC prijst dezelve grootelijks; maar het *Socinianismus*, hetwelk de beide schrijvers, door verkleefdheid aan dezelfde gevoelens vereenigde, maakt deze lof zeer verdacht. Men heeft van hem verscheiden werken, die door de protestanten op prijs worden gesteld. De voornaamste zijn: 1.° *De veritate religionis christianæ amica collatio cum erudito judæo*, in 12.mo de uitgave van *Gouda*, in 4.to 1687, is niet algemeen. Er verscheen er ook eene te *Bazel*, 1740, in 8.vo De Jood, met wien LIMBORCH deze onderhandeling had, is IZAAK OROBIO van *Sevilla*, deze wist te haarkloven, en geenszins het ware van het valsche te onderscheiden. Het was voor LIMBORCH niet moeijelijk de zwakke aanvallen van dezen tegenstrever af te weren, maar hij zou zulks met meer voordeel hebben gedaan, indien hij aan zijnen Jood minder toegegeven, en

de uitweidingen tegen de Catholijken overgeslagen had, uitweidingen, die reden geven om te gelooven, dat het hem meer te doen was, om tegen hen uit te varen, dan om op zijnen tegenstrever te zegevieren. Zelf aan de dwalingen van CALVINUS en SOCINUS verslaafd, kon hij die der Joden met die krachtvolle en zich gelijkblijvende rede niet wederleggen, welke enkel het eigendom is van diegene, welke de waarheid geheel en al omhelzen. — 2.° *Theologia Christiana*, *Amsterdam*, 1715, in fol. vblgens de gevoelens en de leer der Remonstranten. De schrijver verwerpt in dezelve allerlei overlevering; maar wanneer het te doen is, om de kannonieke van de apocryphe boeken te onderscheiden, neemt hij zijne toevlugt tot de overlevering der kerk, zonder zich over zulk eene in het oogloopende ongerijmdheid te bekreunen. — 3.° *Historia inquisitionis*, *Amsterdam*, 1792, in fol.. Men moet niet verwachten, om van deze regtbank eene naauwkeurige beschrijving door eenen protestant te hebben; die bekomt men zelfs niet van zekere Catholijken (zie LLORENTE). De heer LE CLERC en pater NICERON zeggen dat LIMBORCH dezelve, *uit de werken der geloofsonderzoekers zelve* heeft ontleend; maar in de lijst, welke LIMBORCH opgeeft van de schrijvers van welke hij zich bediend heeft, plaatst hij FRA-PAOLO, een' in de monikskap vermomden protestant, en DELLON, schrijver van het *Verhaal der inquisitie van Goa*, en insgelijks een protestant enz. Daarenboven heeft LIMBORCH uit de schriften der inquisiteurs slechts datgene genomen, wat hij gewild heeft; en hoe dikwerf heeft hij niet de volzinnen verminkt. Om zich daarvan te overtuigen, behoeft men slechts op zijne wijze van aanhalen acht te geven; soms zijn het slechts kleine brokkelingen der laatste zinsneden. Het is uit dit werk, uit de verkorte uitgave, welke de abt MARSOLLIER er van geleverd heeft, uit Mev.w D'AUNOY, uit de *Vermakelijkheden van Spanje*, uit de *Algemeene Geschiedenis* van VOLTAIRE enz., dat men het verschrikkelijke denkbeeld put, hetwelk men zich van de inquisitie vormt: de vrienden der waarheid, welke te dien opzigte beter wenschen onderrigt te zijn, moeten den abt DE VAYRAC raadplegen, die over dat onderwerp, als een oordeelkundig, naauwkeurig en zeer wel onderwezen man heeft geschreven (*Tegenwoordige staat van Spanje*,

Amsterdam, 1719); en *Brieven over de Spaansche inquisitie, door den Graaf J. DE MAISTRE aan eenen Russischen edelman geschreven, 's Gravenhage*, 1824, in kl. 8.vo Eene aanmerking, welke men niet over het hoofd moet zien, is dat de natiën, welke het meest tegen de inquisitie hebben uitgevaren, ten opzigte van de Catholijken wreedheden hebben uitgeoefend, waaraan de Inquisiteurs, ten opzigte van ketters en afvalligen nooit gedacht hebben. » De Engelschen, zegt een der groote tegenstanders van de inquisitie, zijn bijgelooviger geweest, en zijn nog onverdraagzamer dan de *Papisten*; zij die met zoo veel vuur de inquisitie laken, hebben door beradene wetten, de barbaarschheid en onregtvaardigheid derzelve overtroffen.... Zelfs in hare wreedheden houdt zich de inquisitie aan formulieren; zij neemt verschillen aan, zoo wel in de misdaden als in de straffen; hetgene wat zij straft, is minder het ongeluk van in eene dwaalleer te zijn gewikkeld, dan de hardnekkigheid, om er in te volharden; de eerste afvallen worden enkel door kerkelijke boetplegingen gestraft; zij roept den wereldlijken arm en de ligchamelijke tuchtigingen enkel in tegen de wederafvalligen; hare grondbeginselen zijn, het bloed der menschen te sparen, terwijl zij hunne dwalingen verbetert; hetgene wat de hartstogten harer bedienaren er gebrekkigs in de uitoefening bijgevoegd hebben, is niet in den geest harer instelling. — In *Engeland*, zijn de verbanning van het *Papismus*, de doodstraf tegen deszelfs bedienaren uitgesproken, noch voor wijziging, noch voor verzachting vatbaar; het is genoeg, dat een Catholijk Priester overtuigd zij, van eenige zijner bedieningen te hebben uitgeoefend, om tot de galg verwezen, en gezonden te worden. Deze wetgeving is onmenschelijk: het staat, wel is waar, aan onze Kapellaans vrij, om te *Londen* niet de Mis te komen lezen; maar eene wet, die eene schandelijke straf aan eene misdaad van eenen dergelijken aard verbindt, is eene meer dan inquisitoriale wet. Het past slechts aan degene, welker Godsdienst voor eenen overdrevenen ijver galgen aanbiedt, van eenige aanmerkingen te willen maken op de *carocha's* en op de *Sanbenito's* der *Auto-da-Fé's*." Nog kan men een werkje raadplegen, in 1782 te *Luik* onder den naam van *Rouanen*,

gedrukt, getiteld: *Eclaircissement etc.* (*Opheldering betrekkelijk de verdraagzaamheid*). — Zie ISABELLA VAN KASTILIË, LUCIUS III, NICOLAAS EYMERICK, TORQUEMADO, VAYRAC. — Nog heeft men van LIMBORCH, *Leerreden*. Pater NICERON zegt, dat dezelve *methodisch*, *bondig* en *stichtelijk* zijn; eene beoordeeling, die aan dezen *Criticus* geenszins tot eer verstrekt. Zelfs LE CLERC spreekt er minder gunstig over: hij zegt, dat de Leerreden van LIMRORCH slecht bewerkt waren, en dat er weinig welsprekendheid in doorstraalde. LIMRORCH heeft ook de meeste der uitgaven bezorgd der werken van den beruchten EPISCOPIUS, zijnen moederlijken oud-oom, wiens schriften hij geërfd had.

† LIMBORCH (HENDRIK VAN), een beroemde Nederlandsche schilder, te *'s Gravenhage*, in 1680 geboren, was de kweekeling van VAN DER WERF. Hij schilderde in den smaak van zijnen meester, en teekende zeer naauwkeurig, maar zijne kleuren zijn donkerder en minder zacht. Deze kunstenaar is vooral bekend door twee schilderijen, welke het museum van het *Louvre* heeft bezeten, waarvan de eene voorstelt, *de rust van de heilige Familie*, *aan de deur van een paleis*, *welks meester rijk gekleed*, *het woord tot de H. Maagd rigt*, en de andere *de Vermaken der gulden eeuw*. Eene derde schilderij, de *Zeven Werken van Barmhartigheid* voorstellende, welke men aan dezen grooten meester toeschreef, en die uit de galerij van *Kassel* kwam, is in 1815 aan de Commissarissen van den landgraaf terug gegeven. LIMBORCH is ook als graveur bekend, door eene groote plaat in fol. met het steekijzer gegraveerd, waarvan het onderwerp is, *HERKULES, LYCHAS in de zee werpende*. Deze schilder overleed in 1758.

LIMBOURG (ROBERT DE), doctor in de geneeskunde, lid der akademie van *Brussel*, te *Theux*, in de Belgische provincie *Luik*, den 20 Februarij 1792 overleden, was in hetzelfde vlek, den 1 December 1731, uit eene familie geboren, welke sedert bijna drie eeuwen, verscheiden, in hun vak zeer ervaren artsen had opgeleverd. Hij maakte zich uit de studie veeleer een vermaak, dan eene bezigheid, en bepaalde zich bijzonder tot de natuurlijke historie. Op het punt staande, om naar *Montpellier* te vertrekken, om er zijne studiën in

de geneeskunde te maken, gaf hij eene Verhandeling over dit onderwerp in het licht: *Welke is de invloed der lucht op de planten?* welke de akademie der schoone letteren, wetenschappen en kunsten van *Bordeaux* voor de tweede maal had uitgeschreven, en in 1757 behaalde hij den prijs. Na zich eenigen tijd te *Montpellier* te hebben opgehouden, werd hij den 12 Augustus 1760, tot doctor in de geneeskunde aangenomen. In 1773 lid der keizerlijke en koninklijke akademie van wetenschappen en schoone letteren van *Brussel* geworden, schreef hij verschillende *Verhandelingen*, die in de *Memoriën* dier maatschappij zijn opgenomen; eene andere waarin hij inzigten heeft voorgesteld over de waterleikunst, is der akademie van wetenschappen van *Parijs* aangeboden, die er een eervol verslag van maakte, en den schrijver uitnoodigde hetzelve verder te volmaken. Hij had een kabinet van natuurlijke Historie verzameld, hetwelk zonder uitgebreid, noch in schijn zeer kostbaar te zijn, belangrijke voorwerpen bevatte, geschikt, om het oog van eenen waarnemer te boeijen.

LIMIERS (HENDRIK PHILIPPUS DE), doctor in de regtsgeleerdheid, en lid der akademiën van kunsten en wetenschappen, in *Holland* van Fransche uitgewekene ouders geboren, en in 1725 te *Utrecht* overleden, bestuurde het *Dagblad* dier stad, en sleet zijn leven met het compileren van slechte tijdschriften. Hij gaf zijne verzamelingen onder verschillende titels in het licht: 1.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van LODEWIJK XIV*), *Amsterdam*, 1717, 7 dl.n in 12.mo, 1719, 12 dl.n in 12.mo *Rouanen*, 1720, 2 dl.n in 4.to — 2.° *Annales etc.* (*Jaarboeken der Fransche monarchie*), *Amsterdam*, 1721, in fol. — 3.° *Abrégé etc.* (*Beknopte tijdrekenkunde der geschiedenis van Frankrijk, om tot vervolg te dienen op MEZERAI*), *Amsterdam*, 2 of 3 dl.n, in 12.mo — 4.° *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften van CATHARINA, keizerin van Rusland*). — 5.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van KAREL XII, koning van Zweden*), 6 dl.n, in 12.mo — 6.° *Annales etc.* (*Geschiedkundige jaarboeken*), 3 dl.n, in fol. — 7.° *Vertaling* (in het Fransch) van PLAUTUS, op eene onbeschaafde wijze vermomd, 10 dl.n in 12.mo De voortbrengselen van LIMIERS zijn zonder naauwkeurigheid en bevalligheid. Men vergelijkt hem met

den vruchtbaren en onuitputtelijken CARACCIOLI, en de vergelijking is juist met betrekking tot de belagchelijke en naar de couranten ruikende voortbrengselen van den schrijvenden markies. Maar men moet bekennen, dat de eerste losse stukjes van den laatstgenoemde, een' grondslag van overweging en talenten aanduiden, die LIMIERS nooit had, en die zijn navolger niet lang heeft behouden. Nog heeft men van LIMIERS, eene *Fransche vertaling*, van de Latijnsche *Verklaringen der oude gegraveerde steenen*, van STOSCH, *Amsterdam*, 1724, [en *Aanteekeningen en opheldering en tot goed verstand van het dichtstuk van FÉNÉLON* (*TELEMACHUS*), in de uitgaven van *Amsterdam*, 1719 en 1725, in 12.mo De heer BARBIER, schrijft hem de medewerking toe aan de *Magna biblioth. eccles*, *Keulen*, 1734, in folio, die slechts de letter A bevat en niet is voortgezet.]

LIMNÆUS (JOANNES), een beroemde Duitsche regtsgeleerde, in 1592, te *Jena* geboren, alwaar zijn vader de wiskunde onderwees; werd achtereenvolgend belast met de opvoeding van verscheiden jonge heeren, met welke hij bijna al de hoven van *Europa* bezocht. Eindelijk benoemde hem ALBERTUS, markgraaf van *Brandenburg*, dien hij in *Frankrijk* had vergezeld, in 1639, tot hoogstdeszelfs kamerheer en geheimraad. LIMNÆUS oefende deze posten uit, tot aan zijnen dood den 13 Maart 1665 voorgevallen. Men heeft van hem verschillende werken. De voornaamste zijn: 1.° *De jure imperii romano-germanici*, *Straatsburg*, 1629 en volg. jaren, 5 dl.n in 4.to; eene geleerde doch slecht zamengestelde compilatie. — 2.° *Commentarius ad Bullam auream*, in 4.to, 1666, en *Leijden*, 1690. Deze laatste uitgave is de beste. — 3.° *Capitulationes imperatorum*, *Leipzig*, in 4.to, 1691. — 4.° *De academicis*, in 4.to — 5.° *Notitia regni Galliæ*, 1655, 2 dl.n in 4.to

LIMOJON DE SAINT-DIDIER (ALEXANDER TOUSSAINT DE), te *Avignon*, in 1630 geboren, volgde, in hoedanigheid van edelman, J. ANT. DE MESME, graaf van *Avaux*, op zijn gezantschap naar *Holland*, na in 1672 bij het vredesverdrag van *Nijmegen* tegenwoordig te zijn geweest. Eenige jaren later (1689), volgde hij denzelfden heer naar *Engeland*, en leed schipbreuk bij den overtogt, terwijl hij aan LODEWIJK XIV

den neteligen toestand van JACOBUS zou komen berigten. Hij was ridder van den berg *Carmel* en van den H. LAZARUS van *Jeruzalem*. Hij had zich eenen naam gemaakt door zijne diepe kennis van de Europesche staatkunde. Men heeft er bewijzen van in de *Histoire etc.* (*Geschiedenis der onderhandelingen van Nymegen*), *Parijs*, 1680, in 12.mo, een werk dat op prijs wordt gesteld; in het werk, getiteld: *La ville etc.* (*De stad en republiek van Venetië*), *Amsterdam*, ELZEVIR, 1680, in 12.mo Nog heeft men van hem: *Le triomphe etc.* (*De scheikundige zegepraal, of de zegevierende steen der wijzen*), ibid. 1685, in 12.mo Dit laatste voortbrengsel is zonderling, en bevat slechts 153 bladzijden, maar mén verkiest de beide andere. Hij was de oom van den volgende.

LIMOJON (IGNATIUS FRANCICUS DE), medeheer van *Vénasque* en *Saint-Didier*, neef van den voorgaande, werd te *Avignon*, in 1688 geboren, en overleed aldaar in 1739 Hij beoefende de provençaalsche en Fransche dichtkunde, slaagde vrij wel in beide, vooral in de eerste. Hij was in zijne jeugd de PINDARUS van de akademie der bloemspelen, die hem tot driemalen bekroonde. De Fransche akademie kende hem in 1720 en 1721 ook hare lauwers toe. SAINT-DIDIER, door zulke aanmoedigingen stout gemaakt, wilde zich tot het *Heldendicht* verheffen. Hij gaf in 1725 het eerste deel van zijnen CLOVIS, in 8.vo in het licht, hetwelk niet door een tweede gevolgd werd. Het publiek vond, dat hij in het ontwerp des werks gezondigd had, en dat hij meer genie bezat, om rijmwoorden en bijnamen te vinden, dan om in het voetspoor der HOMERUSSEN en VIRGILIUSSEN te wandelen; er komen echter bijzondere schoonheden en gelukkige dichtregels in voor. LA BEAUMELLE past op hem dit gezegde van eenen oude toe: *Dum flueret lutulentus, erat quod tollere velles;* en geeft tot voorbeeld deze dichtregels op de Drieëenheid:

De leurs perfections naît leur amour immense;
Ils ont tous même esprit, même feu, même essence;
Ces trois divins soleils unissant leur clarté,
Forment de l'Eternel l'ineffable unité.

VOLTAIRE heeft later, welligt met minder godgeleerde naauwkeurigheid gezegd:

La puissance, l'Amour, avec l'Intelligence,
Unis et divisés, composent son essence.

Deze dichtregels met die van LIMOJON vergelijkende, merkt LA BAUMELLE op, dat *divisés* niet naauwkeurig is; hetwelk *distingués* had behooren te zijn; maar zulks zou nog niet naar den eisch zijn; wijl *distingué* in eenen theologischen zin tegenover *un* staat, en niet tegenover *unis*. Onze geheimen zijn geene onderwerpen, die berijmd moeten worden. Nog bestaat er van hem een hekelschrift in dichtmaat en in onrijm, tegen LA MOTHE, FONTENELLE en SAURIN, voorstanders der nieuweren, onder den titel van *Voyage etc.* (*Reize naar den Parnassus*), in 12.mo Deze drie *academici* worden er niet in gespaard.

† LIN (JOANNES of HANS VAN), een beroemde Hollandsche schilder, bloeide omtrent het midden der zestiende eeuw. Hij muntte vooral uit in het schilderen van veldslagen; en geen andere Hollandsche schilder, met uitzondering alleen van WOUWERMANS, kan met hem vergeleken worden, in de bekwaamheid om paarden voor te stellen. De eenige geschiedschrijver, die over VAN LIN gesproken heeft is HOUBRAKEN. Hij zwaait hem grooten lof toe; maar noemt hem JOANNES VAN LINT; waarin hij zich echter schijnt te bedriegen, daar op al de bekende schilderijen van dezen kunstenaar den naam van HANS VAN LIN staat uitgedrukt. Het museum van het *Louvre* heeft eene zijner schilderijen bezeten, voorstellende eenen veldslag tusschen rotsen, welke eene der schoonste sieraden van de galerij van *Brunswijk* was, dezelve is in 1815 teruggehaald, C. F. BOËTIUS heeft in 1766 volgens VAN LIN eene plaat gegraveerd, een gebouw voorstellende, voor hetwelke drie muilezels en verscheiden menschen staan.

LINACER (THOMAS), een Engelsche arts, volgens FREIND, in 1460 te *Rochester*, en volgens anderen te *Cambridge* of te *Kantelberg* geboren, studeerde te *Florence*, onder DEMETRIUS CHALCONDYLUS, en onder POLYTIANUS, en onderscheidde zich zoo zeer door zijne beschaafdheid en zedigheid, dat LAURENTIUS DE MEDICIS, hem aan zijne kinderen tot medestudent gaf. In *Engeland* teruggekeerd zijnde, werd hij onderwijzer van prins ARTHUR, oudste zoon van HENDRIK VII; vervolgens gewoon lijfarts van HENDRIK VIII, broeder van ARTHUR. Hij overleed in 1524, in den ouderdom van 64 jaren; op het laatst van zijn leven was hij priester geworden. Aan

LINACER heeft men de stichting van het collegie van geneesheeren van *Londen* te danken. Hij werd de eerste voorzitter van hetzelve, en vermaakte zijn huis, aan dit nieuwe gesticht. Voor hem werden de artsen door de bisschoppen tot meester bevorderd. Hij ontving de heilige wijdingen en werd *cantor* in de kerk van *York*. Men heeft van hem: 1.° *De emendata latini sermonis structura lib. VI, Leipzig*, 1545, in 8.vo; *Parijs*, 1532, 1550, in 8.vo — 2.° *Galieni methodus medendi*, in 8.vo — 3.° Eenige andere werken van GALENUS, uit het Grieksch in het Latijn vertaald. — 4.° *Rudimenta grammatices, Parijs*, 1533, in 8.vo, en andere schriften, door de geleerden op prijs gesteld. Zijn stijl is zuiver, maar volgens ERASMUS en PAULUS ÆMILIUS ruikt dezelve te zeer naar den arbeid.

LINANT (MICHAËL), te *Louviers*, in 1708 geboren, [was de onderwijzer van den zoon van mevrouw DU CHÂTELET, tijdens dat VOLTAIRE zich te *Cirey*, bij die dame ophield, en hij ontving verscheiden raadgevingen van van denzelven]. Hij behaalde driemalen den prijs bij de Fransche akademie in 1739, 1740 en 1744, een tijdstip, waarin de keuze der onderwerpen, zich weinig naar de ontwikkeling der talenten schikte, en waarin zich die maatschappij reeds van den geest harer instelling verwijderde, zonder nog de wijsgeerige dweepzucht aan te nemen, waarvan zij in het vervolg eene ijverige bevorderaarster was. LINANT schreef eenige *Treurspelen*, met verschillenden uitslag (ALZAÏDE, 1745; VANDA, 1747). Nog heeft men van hem *Oden* en *Brieven*. VOLTAIRE bewees hem diensten, die LINANT in zijne gedichten met de geestdrift der erkentenis bezong; intusschen kon hij er niet in slagen, om zijnen beschermer van zijne *antitheologische zucht* te doen afzien, en hij voorzeide hem al de onaangenaamheden, welke dezelve over zijn leven zoude verspreiden. LINANT overleed in 1749.

LINCK (HENDRIK), een beroemde regtsgeleerde der 17.e eeuw, in *Meissen* geboren; hoogleeraar in de regtsgeleerdheid te *Altorf*, liet eene *Verhandeling over de regten der Tempels* na, waarin belangrijke zaken voorkomen.

LINDANUS (WILLEM DAMASIUS), een godgeleerde, te *Dordrecht* in 1525 geboren, [studeerde in den beginne te

Leuven, daarna te *Parijs*, onder TURNÈBE en MERCIER. Vervolgens de priesterwijding en den doctoralen hoed in de godgeleerdheid, te *Leuven* ontvangen hebbende], werd hij hoogleeraar in de H. Schrift te *Dillingen*, later groot-vikaris van het Utrechtsche diocees, en geloofsonderzoeker in *Holland* en *Vriesland*. PHILIPPUS II, koning van *Spanje*, benoemde hem in 1562, tot het pas opgerigte Bisdom *Roermond*, waarvan hij eerst in 1569 bezit nam. Hij had aldaar in de onrustige tijden veel te verduren. Hij ondernam twee reizen naar *Rome*, maakte zich bemind bij Paus GREGORIUS XIII, werd in 1588 naar het bisdom *Gend* verplaatst, en overleed drie maanden daarna in den ouderdom van 63 jaren. Men heeft van hem een aantal zeer geachte werken, onder anderen: 1.° *De optimo genere interpretandi scripturas*, *Keulen*, 1558, in 8.vo. — 2. *Tabulæ analyticæ omnium hæreseon hujus seculi.* — 3.° *Panoplia evangelica Keulen*, 1590, *in fol.* — 4.° *Psalterium vetus a mendis*, 600 *repurgatum et de greco atque hebraico fontibus illustratum*, *Antwerpen*, 1567. — 5.° Een aantal *Twist-Schriften*. Men heeft hem ook eene *uitgave* te danken van de Apostolische Mis, ten onregte aan den H. PETRUS toegeschreven; dezelve verscheen in het licht met een *Verdedigschrift* en *commentarien*, *Antwerpen*, 1588, in 8.vo, en *Parijs*, 1590. De eerste uitgave is de minst algemeene. Deze niet minder kundige dan deugdzame prelaat, was volkomen ervaren in de talen, in de kerkvaders, en in de gewijde en ongewijde oudheid. Hij bezat uitmuntende godgeleerde en zedekundige grondbeginselen, en even zoo vele verhevenheid des geestes als redeneringskracht. *Fuit vir ille*, zeide de kardinaal BARONIUS *non tantum omnis generis litterarium eruditione clarissimus, verum etiam egregii confessoris fidei nobilitatus insignibus, quippe qui exilia, proscriptiones, ærumnas incredibilis, ac mortes ferè frequentes, inconcusso robore, fidei causâ, sustinuit.* Zijn leven is geschreven door HAVENSIUS, in zijn werk: *De erectione novorum in Belgicum episcopatum*, en men heeft te *'s Hertogenbosch*, in 1584 de catalogus zijner werken, in 8.vo in het licht gegeven.

LINDANUS. — Zie LINDEN.

LINDEBORN (JOANNES), te *Deventer*, in 1630 geboren, was pastoor te *Utrecht*, en

provikaris van het bisdom *Deventer*. Hij vervulde gedurende 40 jaren al de bedieningen van eenen ijverigen herder, zonder op te houden van zijne vrije uren aan de studie toe te wijden, en overleed den 5 Augustus 1696. Hij was zeer ervaren in de godgeleerdheid en de wetenschappen, die tot dezelve betrekking hebben. Hij was ook zeer ervaren in de ongewijde geschiedenis. Er bestaan van hem: 1.° *Historia seu notitia episcopatus Daventriensis*, *Keulen*, 1670, in 12.mo, zeer op prijs gesteld. — 2.° *Tractatus de efficacia sacrificiorum quæ obtulit lex divino-mosaica*, *Antwerpen*, 1677, in 12.mo — 3.° *Notæ catecheticæ in baptismatis pœnitentiæ, extremæ-unctionis, ordinis, matrimonii Sacramenta*, *Keulen*, 1675, 1684, 5 dl.n 12.mo, geleerd en belangrijk. — 4.° *Letterlijke verklaring der omstandigheden van het lijden onzes Heeren*, *Keulen*, 1684 — 1690, 3 dl.n in 12.mo

Linden (Joannes Antonius van der), of Lindanus of Lindenius, te *Enkuizen*, in 1609 geboren, hoogleeraar in de geneeskunde te *Franeker* in 1639, te *Leijden*, in 1651, overleed in 1664, na eenige werken in het licht te hebben gegeven, die meer toeleg op de schoone letteren, dan op de praktijk zijner kunst verraden, de voornaamste zijn: 1.° *De Scriptis medicis libri II*, *Amsterdam*, 1662, in 8.vo, met bijlagen en verbeteringen van Merckklein, onder den titel van *Lindenius renovatus*, *Neurenburg*; 1686, in 4.to: deze uitgave is geheel overgenomen in de *Bibliotheca Scriptorum medicorum* van Manget. — 2.° *Selecta medica*, *Leijden*, Elzevir, 1656, in 4.to — 3.° eene *Uitgave* der *Werken* van Spigelius, *Amsterdam*, 1645, 3 dl.n in fol.; van Celsus, *Leijden*, 1665; van Hippocrates, 1665, 2 dl.n, in 8.vo

† Linden (J. van der), in 1756, te *'s Gravenhage* geboren: verwierf reeds in 1774, den graad van doctor in de beide regten, en oefende sedert, eerst in zijne geboortestad, en later te *Leijden* en te *Amsterdam*, de regtsgeleerde praktijk met den besten uitslag; en werd, zoo in zijn vaderland als in de uitheemsche bezittingen van onzen staat, de vraagbaak en raadgever van velen. Door 's konings hooge en wijze beschikking viel hem, zoo

onverwachts als ongezocht, de eer te beurt, van in 1827 als ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw en tot lid van de regtbank te *Amsterdam* benoemd te worden. In deze betrekking was en bleef hij, tot weinige dagen voor zijnen dood, nog als met jeugdigen ijver, en, alleszins nuttig, werkzaam; voor al zijne hem hoogachtende ambtgenooten steeds hulpvaardig; ten opzigte van zijne medeburgeren en zijne onderhoorigen minzaam en toegevend. Eene reeks oorspronkelijke of vertaalde en naar de behoeften van den tijd *pragmatisch* bewerkte schriften, meerendeels tot de wetenschap van het regt en de regtsgeleerde praktijk betrekkelijk, en, gedurende een tijdperk van meer dan zestig jaren, door hem in het licht gegeven, getuigen van zijne voorbeeldelooze arbeidzaamheid en tevens van zijn gezond oordeel en grondige regtskennis. Nog weinige oogenblikken voor zijnen dood, was hij onledig met de zuivering van de drukproeve van eenen arbeid, dien men zich vleit, dat ook na zijn afsterven het licht zal zien. Zoo werd, en was, en bleef hij vermaard, geacht en bemind, en had aan dit alles op den 1 Maart 1824 (den vijftigsten verjaardag van dien zijner bevordering tot doctor in de beide regten), ook te danken, dat de leden van de orde der advokaten zijner woonplaats, hem ter gedachtenis daarvan een statig en plegtig feest toewijdden, hetwelk door regterlijke magistraten van den eersten rang, daartoe ook elders opgekomen, werd bijgewoond; en door hem zelven werd voorafgegaan door het uitspreken van eene redevoering in de Latijnsche taal, in het Amsterdamsche *Athenæum illustre, over het geen hem zijne ondervinding, gedurende eene halve eeuw, geleerd had, dat door de advokaten behoorde te worden in acht genomen en vermijd.* Indien iemand, hij altans was bevoegd, den schat zijner ondervinding aan dit onderwerp dienstbaar te maken: maar zoo ook, indien iemand, heeft hij getoond, dat het merkwaardig zeggen van den Romeinschen regtsgeleerden Pomponius, (*dat hij reeds den voet in het graf hebbende, nog zou wenschen zijne kennis te vermeerderen*), niet als woordenpraal, door hem, ter opschrift van sommige zijner uitgegevene werken geplaatst, nog als zijne gewone zinspreuk tot aan het laatste oogenblik zijne levens, gebruikt is geworden. Algemeen betreurd

overleed hij te *Amsterdam*, den 1 Augustus 1835.

LINDENBRUCK of LINDENBROGIUS (ERPOLDUS), in 1540 te *Bremen* geboren, en Lutersch kanonik van *Hamburg*, heeft in het licht gegeven; 1.° *Kerkelijke Geschiedenis* van ADAM VAN BREMEN. — 2.° Zijne *Historia compendiosa Daniæ regum, ab incerto auctore conscripta*, *Leijden*, 1595, in 4.to (deze geschiedenis loopt tot de regering van CHRISTIAAN IV), en — 3.° eene *Geschiedenis der schrijvers van het noordelijk Duitschland*, *Hamburg*, 1595, in fol. werden herdrukt, met andere werken door JOANNES ALBERTUS FABRICIUS, *Hamburg*, 1706, in fol. LINDENBRUCK overleed in zijn 76e jaar, den 20 Junij 1616.

LINDENBRUCK (FREDERIK), oudste zoon van den voorgaande, was, even gelijk zijn vader, kanonik van *Hamburg*, alwaar hij in 1573 geboren werd; [hij studeerde in *Holland*, alwaar hij met den beruchten JUSTUS SCALIGER in vriendschapsbetrekking stond]. Hij onderwees de regtsgeleerdheid en overleed te *Hamburg* den 6 September 1648, en volgens anderen 1647. Hij leverde *Uitgaven* van VIRGILIUS, TERENTIUS, ALBINOVANUS, AMMIANUS MARCELLINUS enz. Hetgene wat hij ten opzigte van dezen laatste geschreven heeft, komt voor in de uitgave van den geschiedschrijver door ADRIANUS DE VALOIS. Eerst hield hem de geschiedenis en later het openbare regt bezig. Men heeft hem in dit laatste vak een zonderling werk te danken, getiteld: *Codex legum antiquarum, seu Leges Wisi-gotharum, Burgundiorum, Longobardorum* enz. *Frankfort*, 1615, in fol. Dit werk wordt zeldzaam. De uitgave der *Priapeia* bewijst, dat de zucht voor de goede zeden, en de betamelijkheid niet in zijnen smaak viel.

LINDENBRUCK (HENDRIK), tweede zoon van den voorgaande, in 1570 geboren, directeur van de bibliotheek, welke JOANNES ADOLF, hertog van *Holstein*, te *Gottorp* in 1606 had opgerigt. Men heeft van hem aanteekeningen op CENSORINUS. *De die natali*, *Hamburg*, 1614, in 4.to en eene uitgave van POLYCRATIUS, van J. DE SALISBURY, *Leijden*, 1595, in 8.vo COLOMIES en CRENIUS beschuldigden HENDRIK LINDENBRUCK, van te *Parijs*

zijnde, boeken in handschrift uit de bibliotheek van *Saint-Victor* gestolen te hebben. Men voegt er bij, dat, zonder den invloed der heeren CALIGNAU en DUPUY *den Oude*, hij gevaar zoude hebben geloopen van opgehangen te worden; want men had hem reeds bloothoofds in het gevangenhok doen brengen. Hij en JOANNES WOUWER (die van *Hamburg* en niet die van *Antwerpen*), werden gewoonlijk de *Kapers van Hamburg* genoemd. Maar JOANNES BURCHARD MENCKEN schrijft deze diefstallen aan FREDERIK LINDENBRUCK toe. Eenige woordenboekschrijvers, onder anderen CHAUDON, hebben deze drie LINDENBRUCKEN met elkander verward, en er eenen enkelen persoon van gemaakt, hetwelk in de levensbeschrijvingen van alle drie duisterheden, en moeijelijk te ontwarren tegenstrijdigheden heeft te weeg gebragt. Het jaar des overlijdens van HENDRIK is onbekend.

* LINDET (ROBERT THOMAS), een Fransche conventioneel, te *Bernay*, in 1743 geboren, was pastoor in die stad, tijdens de beroeping der algemeene staten in 1789. Door de stem der geestelijkheid van het schependom *Evreux* beroepen, om er zitting in te hebben, deed hij zich bij dezelve enkel opmerken door zijne goedkeuring van de burgerlijke constitutie der geestelijkheid: hij werd vervolgens in de maand Maart 1791, benoemd tot constitutioneel bisschop van het dep.t der *Eure*, en gaf in het volgende jaar het ergerlijke voorbeeld zijner gehoorzaamheid aan de wetten van den tijd, door in den echt te treden; LINDET was de eerste bisschop, die inbreuk maakte op den ongehuwden staat. Tot lid der conventie herkozen, stemde hij in dezelve voor den dood des konings, en, den 7 November 1793 deed hij afstand van de bisschoppelijke waardigheid; op den 16 derzelfde maand gaf hij aan de conventie de wijdingsbrieven van verscheiden geestelijken van het dep.t der *Eure* over, die op zijn voetspoor hadden gewandeld. Na lid van den raad der Ouden te zijn geweest, dien hij in 1798 verliet, keerde hij tot de vergetelheid terug, die hij niet had behooren te verlaten. De wet van 1816 noodzaakte hem *Frankrijk* te verlaten, werwaarts de koninklijke toegevendheid hem weldra toestond terug te keeren. LINDET begaf zich naar *Bernay* alwaar hij in 1823 overleed. Zijn stoffelijke hulsel werd zonder eeni-

ge godsdienstige plegtigheid en zonder de tegenwoordigheid van eenigen priester naar de begraafplaats gevoerd. Behalve de *redevoeringen*, welke hij in de verschillende wetgevende vergaderingen, van welke hij lid was, uitsprak, heeft men van hem twee *Herderlijke Brieven*, de eene gerigt, *aan de geestelijkheid van zijn diocees*, 1792, in 8.vo de andere *aan de religieuzen der kloosters van zijn diocees*, 1792, in 8.vo

* LINDET (JOANNES BAPTISTA ROBERT), bekend onder den naam van ROBERT LINDET, jongste broeder van den voorgaande, was in 1789 advokaat te *Bernay*, en werd tot prokuruer-syndicus van het distrikt van *Bernay* benoemd; later werd hij tot de wetgevende vergadering, vervolgens tot de conventie beroepen, waarin hij voor den dood des konings stemde, zonder uitstel: het was LINDET, die in naam der *commissie van de een en twintigen*, het verslag uitbragt, betrekkelijk de misdaden aan LODEWIJK XVI te last gelegd. Op den 10 Maart 1793 stelde hij een ontwerp voor ter organisatie eener revolutionnaire regtbank, hetwelk niet werd aangenomen; dit ontwerp hield onder anderen in, dat de regters, bij de instructie der processen aan geenerlei formaliteiten zouden gebonden zijn, en dat in deze regtbank, waarin geene gezworenen zouden zijn, de vervolgingen konden gerigt worden tegen al degene, die door de posten, welke zij onder het voormalige bestuur hadden bekleed, aan voorregten herinnerden, die door de dwingelanden overweldigd waren. LINDET toonde een der bitterste vijanden van de *Girondijnen* te zijn, en BRISSOT had hem den bijnaam van de *Hijena* gegeven. In de plaats van JOANNES DEBRY, lid der commissie van het algemeene welzijn geworden, scheen hij van stelsel te veranderen, en tot gematigder grondbeginselen over te slaan. LINDET werd naar de departementen *Calvados*, *Eure*, en *Finistère* gezonden, om de federalisten te beteugelen, en hij bewees gewigtige diensten aan eenige gemeenten, die vervolgd werden, wijl zij den Vendeeschen opstand begunstigd hadden. Nadat de leden der municipaliteit van *Conches*, ondanks de belofte van amnistie, welke hun gedaan was, in hechtenis waren genomen, onder voorwendsel, dat zij aan de Vendeesche koningsgezinden kogels hadden be-

zorgd, belastte zich LINDET, in den boezem der conventie met hunne verdediging, en het gelukte hem hen te redden. Hij bleef onzijdig in den worstelstrijd, die er ontstond tusschen de beide factiën der bergpartij, die zich verdeeld had; maar na den 9 Thermidor, nam hij krachtdadiglijk de verdediging op zich van COLLOT, BILLAUD-VARENNES en BARRÈRE, en vraagde met nadruk, dat men, in plaats van de beschuldigden te verwijderen men te gelijkertijd al de leden zou beoordeelen, welke deel aan het bestuur hadden gehad. Dit voorstel diende, om hen alle te redden; ook vervolgden de Thermidoristen in den beginne slechts eenige hunner meest verachte aanvoerders. Ten gevolge van den 1.e *Prairial*, 3.e jaar (20 Mei 1795), als een der bewerkers van den tegen de conventie beproefden opstand, aangeklaagd, werd hij in staat van beschuldiging gesteld: talrijke verzoekschriften kwamen te zijnen gunste van *Caen*, van *Havre*, van *Nantes*, van *Conches* en van bijna al de plaatsen, welke hij in 1793 in hoedanigheid van commissaris der conventie bezocht had. De amnistie van 1796 gaf hem aan de vrijheid terug. LINDET vond zich andermaal betrokken, in de demagogische zamenzwering van BABEUF, en werd door het hooge nationale geregtshof van *Vendôme* gevonnisd, hetwelk hem vrij sprak. Na den 30 prairial van het 7.e jaar beriep het directorium hem tot het ministerie van financiën, hetwelk hij tot den 18 *Brumaire* behield. Toen zonderde hij zich af, en leefde in vergetelheid tot aan zijnen dood, den 17 Februarij 1825, te *Parijs* voorgevallen. Daar hij geenerlei deel aan het bestuur van de honderd dagen had genomen, werd hij niet in de wet van 1816 betrokken. Men heeft van hem: 1.° *Rapport etc.* (*Verslag over de misdaden aan* LODEWIJK CAPET *te last gelegd*), op last van de commissie der een en twintigen, in de vergadering van den 10 December 1792 vervaardigd, in 8.vo; in het Hoogd. vertaald. *Hamburg* 1793. in 8.vo en in het Engelsch 1794, in 8.vo — 2.° *Rapport etc.* (*Verslag over den inwendigen toestand der republiek*), 1794, in 8.vo in het Hoogd. vertaald, 1795, in 8.vo en in het Neder-duitsch, mede 1795. in 8.vo

* LINDSAY (SIR DAVID), een Schotsch dichter, te *Garmilton*, in 1490, uit eene adellijke familie geboren, was in den beginne edeljonker bij

JACOBUS V, en bekleedde eenige posten aan het hof. Tot wapenkoning benoemd, werd hij in 1531 en 1536, met verscheiden onderhandelingen belast. Hij omhelsde onder het regentschap de zaak der hervormden, welke hij beproefde om door zijne werken te dienst te staan, en overleed in 1557, of, volgens verscheiden levensbeschrijvers, in 1567. Sommige geleerden hebben LINDSAY beschouwd, als den eersten tooneelschrijver in *Schotland*; maar voor zijne geboorte, speelde men in dat land reeds dergelijke werken, onder den naam van *moralities* (*zedelijkheden*); maar hij verbeterde dezelve aanmerkelijk, en had de verdienste van het eerst, bijna regelmatige stukken te leveren. De verzameling zijner *Werken*, die dikwerf gedrukt zijn, is door CHALMERS, in 1806, in 3 dl.n in 8.vo uitgegeven; dezelve bestaat uit een *Treurspel*, een *Tooneelspel*, getiteld de *drie Staten*, uit verschillende *dichtstukken*, onder welke men opmerkt *de Droom*, 1528, de *klagt aan den Koning*, 1526; de *klagt van PAPINGO*, een hekelschrift tegen de geestelijkheid, 1530; *Geschiedenis en testament van den schildknaap MELDRAM* en van een groot werk, getiteld *de monarchie* en voltooid in 1533. Deze verschillende voortbrengselen hebben in den tijd een grooten roem genoten: in het algemeen is de toon van LINDSAY zwaarmoedig en uitlokkend, zijne berijming is naauwkeurig, en in zijne tafereelen heerscht vele verscheidenheid. Voor het overige zegt de heer ELLIS had hij zijne populariteit veel meer aan zijne gevoelens, dan aan zijne dichterlijke verdienste te danken. — ROBERT LINDSAY van *Petscottie*, de tijdgenoot van den voorgaande, is de schrijver eener *Geschiedenis van Schotland*, die zich van het jaar 1436 tot het jaar 1565 uitstrekt; dezelve is in het licht gegeven door JOANNES GRAHAM DALYEL, onder den titel van *Kronyk van Schotland*, 2 dl.n in 8.vo — JOHN LINDSAY, een kundig godgeleerde, heeft in het licht gegeven een *Beknopte geschiedenis der koninklijke erfopvolging*, 1720, in 8.vo en eene *vertaling* van de *verdediging der Kerk van Engeland*.

* LINDSEY (THEOPHILUS), stichter en eerste leeraar van de godsdienstige sekte der *Unitarissen*, in 1723 te *Middlewich* in *Cheshire* ge-

boren, volbragt zijne roemvolle studiën, in het collegie van den H. JOANNES van *Cambridge*, en wijdde zich toe aan den geestelijken staat. Hij had achtereenvolgend op verscheiden plaatsen beneficiën ontvangen, van welke hij afstand deed ten gevolge van angstvalligheden, die hem omtrent de leerstellingen en plegtigheden der Anglikaansche kerk voorgekomen waren. Hij sloeg zelfs den post van Kapellaan van den Hertog van *Northumberland*, toenmaals onder-koning van *Ierland*, van de hand, en begaf zich naar *Londen*, alwaar hij in 1772, de zoogenaamde congregatie der *Unitarissen* stichtte. Deze congregatie, die de Anglikaansche liturgie aannam, zoodanig als dezelve door D.r CLARKE hervormd is, hield in den beginne hare vergaderingen in een te dien einde gehuurd huis; en in 1778 liet dezelve de bijzondere kapel van *Essex-street* bouwen, waarin LINDSEY, gedurende 20 jaren zijne bediening uitoefende. Hij werd door zijnen zwager D.r DISNEY vervangen, en overleed in de afzondering in 1808. LINDSEY bezat eene niet zeer gewone weldadigheid, en zijne vrouw, de schoondochter van D.r BLACKBURN, ondersteunde hem in de uitdeeling zijner weldaden. Onder de talrijke door hem uitgegeven werken, willen wij aanvoeren: 1.° *Gebedenboek volgens de hervormingen van Doctor CLARKE, ten gebruike der kapel van Essex-street, met Lofzangen*, 1774, in 8.vo — 2.° *Afscheidsgroet aan de parochianen van Catterick*, 1778, in 8.vo — 3.° *Verhandeling over het Evangelie van den H. JOANNES, en over de Gebeden aan J. C. gerigt*, 1779, in 8.vo — 4.° *Geschiedkundige proeve over den staat der leer en der eerdienst van de Unitarissen*, 1783, in 8.vo — 5.° *Onderzoek der bewijzen door den Heer ROBINSON, ter staving van de Godheid van J. C. aangehaald*, 1785, in 8.vo — 6.° *Lijst der valsche lessen en verklaringen der schriften*, enz.

LINECK (MATHIAS), te *Praag* in 1722 geboren, begaf zich onder de Jesuiten, bij welke hij zich door zijne geleerdheid, en voornamelijk door zijne ervarenheid in de kerkelijke oudheid onderscheidde; hij overleed te *Praag* in 1784 na in het licht te hebben gegeven: *Commentationis theologicæ de fide, spe et charitate, Praag*, 1763, in 4.to, gevolgd door verscheiden andere godgeleerde ver-

handelingen, achtereenvolgend in dezelfde stad gedrukt. Zijne Verhandeling: *De festis quinque primorum seculorum*, *Olmutz*, 1758, in 4.to, heeft hem den lof der geleerden verworven, door de nasporingen en de goede critiek, die dezelve onderscheiden.

Lingelback (Joannes), te *Frankfort*, in 1625 geboren, heeft met vele schranderheid, *zeegezigten*, *landschappen*, *kermissen*, *kwakzalvers*, *dieren*, enz. geschilderd. Men bespeurt in zijne schilderijen een verleidend koloriet, een vlug en geestig penseel, verten, die aan het gezigt schijnen te ontsnappen. Hij heeft eenige landschappen gegraveerd, en overleed te *Amsterdam*, in 1687. Het museum van *Parijs* bezit van dezen schilder eene *groente-markt*. De zes volgende schilderijen van denzelfden meester, zijn er in 1815 uit weggenomen: eene *zeehaven*, de *aankomst der Hollandsche vloot in Duins*, een *openbaar feest*, de *drie Joden*, eene *heilige Familie*, *boeren*, *die hooi inzamelen*. Men zag in de galerij van *Saint-Cloud*, eene andere schilderij van denzelfden kunstenaar, die in Julij 1815 bij nacht gestolen werd; dezelve stelde voor de *aankomst der reizigers in de herberg*.]

Lingendes (Claudius de), te *Moulins* in 1591 geboren, begaf zich in 1607 onder de Jesuiten, werd provinciaal, en vervolgens overste van het professie-huis te *Parijs*, alwaar hij in 1660 overleed. Men heeft van hem 3 dl.n in 4.to of in 8.vo met *Leerreden*, die hij in het Latijn zamenstelde, ofschoon hij die in het Fransch voordroeg. De toejuiching, waarmede hij het predikambt had waargenomen, was voor deze, door het publiek zeer wel opgenomene, verzameling een gunstig voorteeken. De Evangelische waarheden worden er met vele welsprekendheid in ontwikkeld; de redenering en het hartroerende volgen in dezelve zich beurtelings op. [Men beschouwt hem als eenen dergenen, die het meest hebben bijgedragen, om de geestige invallen of aardigheden, de woordspelingen en den kwaden smaak, die dikwerf in de Leerreden van dat tijdvak heerschten, uit de kanselwelsprekendheid te verbannen.] Zijn uiterlijk voorkomen beantwoordde aan zijne talenten. Zijne overige werken zijn. 1.o *Conseils etc.* (*Raadgevingen voor het*

levensgedrag.) — 2.° *Votivum monumentum ab urbe Molinensi Delphino oblatum*, in 4.to Dit laatste werd geschreven in den tijd, dat hij rector te *Moulins* was.

LINGENDES (JOANNES DE), een Fransche dichter, te *Moulins*, in 1680 geboren, bloeide onder het bestuur van HENDRIK *den Groote*. Men schept nog behagen in het lezen zijner *Gedichten*, die, wel is waar, zwak zijn, maar zachtheid en ongedwongenheid bezitten. Deze dichter is vooral wel geslaagd in de rustgedichten. Hij overleed in 1616, in den bloei zijner jaren. Zijne voortbrengselen bevinden zich gedeeltelijk in de Verzameling van BARBIN, 5 dl.n, in 12.mo Het beste is zijn *Treurzang voor OVIDIUS*.

LINGENDES (JOANNES DE), een bloedverwant van CLAUDIUS, te *Moulins*, in 1595 geboren, was onderwijzer van den graaf DE MORET, natuurlijken zoon van HENDRIK IV, aalmoezenier van LODEWIJK XIII, bisschop van *Sarlat*, daarna van *Macon*; hij overleed in 1665. Hij predikte met vele toejuiching onder LODEWIJK XIII en LODEWIJK XIV, en maakte geenszins gebruik van de bedriegelijke kunst der vleijerij, noch vreesde, de ondeugd aantetasten onder het gehemelte en onder het purper. [Men heeft van hem de *Lijkrede van VICTOR AMADEUS, hertog van Savooije*, 1627, en *die van* LODEWIJK XIII, in 1643 uitgesproken.

* LINGUET (SIMON NICOLAAS HENDRIK), een advokaat en schrijver over het staatsregt, te *Reims*, den 14 Julij 1736 geboren, studeerde in den beginne in het collegie van *Beauvais*, te *Parijs*, alwaar zijn vader hoogleeraar was geweest, en verkreeg in 1751 de drie eerste prijzen der universiteit. Zulke luisterrijke vorderingen deden op hem de aandacht vallen van den hertog van *Tweebruggen*, die hem medenam naar *Polen*. De jonge LINGUET kwam weldra in *Frankrijk* terug, begaf zich naar *Lyon*, en zocht aldaar eene fabrijk op te rigten, van eene door hem zelven uitgevondene soort van zeep. Daar hij uit gebrek van middelen niet had kunnen slagen, kwam hij te *Parijs*, alwaar hij met verscheiden geletterden in betrekking kwam, namelijk met D'ALEMBERT, die zijn vriend werd, en hem den post van secretaris of adjudant van den prins van BEAUVAU, voor de afdeeling der genie deed bekomen. LINGUET volgde dezen generaal in *Spanje*,

gedurende den Portugeschen oorlog, en maakte gebruik van zijn verblijf in het schiereiland, om de taal van hetzelve te leeren, reeds het ontwerp opgevat hebbende, om later het tooneel dier natie, hetwelk nog niet in het Fransch vertaald was, bekend te maken. In den ouderdom van 26 jaren in *Frankrijk* teruggekeerd, begon hij aan de beoefening der regtsgeleerdheid, zonder daarom de letterkunde te verzuimen. Met luister trad hij voor de balie op; drie belangrijke zaken, welke hij verdedigde en won, verwierven hem eenen grooten roem; zijne trotschheid bragt hem in den waan, dat hij zich straffeloos, alle spotreden tegen zijne ambtsbroeders kon veroorloven, de meeste van welke hij in letterkundige kennis, in eene duidelijke ongedwongene en sierlijke voordragt overtrof. Op deze wijze had LINGUET van den eenen kant bewonderaars, en van den anderen kant vele vijanden. Zijne verdediging van den hertog van AIGUILLON, ontrukte dezen laatste aan de vervolging der regtbanken: deze groote heer, minister geworden zijnde, toonde zich niet zeer dankbaar voor de dienst, hem door zijnen advokaat bewezen, die zich met al de levendigheid zijner inborst, over zijne ondankbaarheid beklaagde; en nooit vergaf hem de hertog van AIGUILLON, van openlijk geschreven te hebben, dat hij hem belet had, van naar het schavot te gaan. Zijne inborst, zoo wel als zijn omgang droegen bij, om voor hem de deuren der pleitzaal te doen sluiten: hij werd van de lijst der advokaten geschrapt. Na de herstelling van het oude parlement, weder op de lijst geplaatst, kon LINGUET aan den hardnekkigen haat zijner ambtsbroeders niet ontsnappen, die hem voor de tweede maal uit de pleitzaal verbanden. Zijne vertoogen bij MALESHERBES bleven zonder uitwerksel, zoo zeer was het gevoelen te zijnen opzigte vooringenomen. Na zijne gal uitgebraakt, en door zijne driftigheid, het grootste onregt aan zijne zijde gesteld te hebben, schreef hij een blad aan hetwelk hij den titel gaf van *Journal politique* (*Staatkundig dagblad*). Tegelijkertijd gaf hij verscheiden losse stukken in het licht, waarin zich een nieuwigheidsgeest openbaarde; zijne *Bespiegeling der wetten* maakte veel gerucht uit hoofde van het zonderlinge der gevoelens des schrijvers, zoowel als van dat van zijnen stijl. LINGUET nam den mi-

nister MAUREPAS tegen zich in, die zijn dagblad deed verbieden. Daar hij voor zijne vrijheid vreesde, verliet hij *Frankrijk*, bezocht *Zwitserland*, *Holland*, *Engeland*, en hield zich eenigen tijd te *Brussel* op. Na den dood van MAUREPAS, stond de minister, graaf DE VERGENNES hem toe, om in *Frankrijk* terug te keeren: maar op nieuwe klagten, aan welke men met genoegzamen grond vooronderstelt, dat de hertog van AIGUILLON niet vreemd was, werd LINGUET in hechtenis genomen en in de *Bastille* opgesloten. Eerst na verloop van twee jaren, kon hij dezelve in de maand Mei 1782 verlaten, na vooraf beloofd te hebben van voortaan gematigder te zijn, en het middel te hebben aangewezen, om in den tijd van twee uren een berigt van *Brest* naar *Parijs* over te brengen. Naar *Rhetel* verbannen, bleef hij niet lang in die stad, en stak naar *Engeland* over, alwaar hij nieuwe brochures schreef; daarna kwam hij te *Brussel* terug, alwaar hij zijn tijdschrift, *Annales Politiques* genaamd, voortzette. De lof, welken hij aan keizer JOZEF II toezwaaide, verwierf hem eene vrij aanzienlijke gratificatie en de vergunning, om zich naar *Weenen* te begeven. LINGUET, die de begaafdheid bezat, om zich zelfs zijne beschermers tot vijanden te maken, toonde zich ondankbaar jegens den keizer, en verklaarde zich ten gunste van de Nederlandsche opstandelingen. Maar hij behield de vriendschap der muitelingen niet lang, die hem verdacht hielden, van hen te willen benadeelen, en vervolgingen tegen hem rigtten, aan welke hij niet dan met moeite ontsnapte. Genoodzaakt, om *België* te verlaten, zoodra de Oostenrijkers dat land binnenrukten, kwam hij in *Frankrijk* terug. In 1791 verdedigde hij voor de balie der constituerende vergadering, de coloniale vergadering van *St. Domingo*, en bepleitte er de zaak der Zwarten. In de maand Februarij 1792, klaagde hij bij de wetgevende vergadering BERTRAND DE MOLLEVILLE, minister van marine, aan: daar zijne aanklagte met verachting werd opgenomen, verscheurde hij zijne memorie in tegenwoordigheid der vergadering. Tijdens het schrikbewind, nam LINGUET de vlugt naar het platte land; ontdekt en in hechtenis genomen, werd hij voor de revolutionnaire regtbank gevoerd, die hem den 27 Junij 1794 ten dood veroordeelde, *als hebbende in zijne schriften, de dwinge-*

landen van Weenen en Londen gehuldigd. Met moed ging hij naar de geregtsplaats. Onder zijne talrijke werken, die van zeer verschillenden aard, en algemeen met vuur geschreven zijn, merkt men niet dan al te dikwijls, de zucht tot paradoxe stellingen, en eene onverschoonbare hevigheid op: er is altijd overdrevenheid, zoowel in hetgene, wat hij ten goede, als wat hij ten kwade zegt: wij willen enkel aanhalen: 1.° *Voyage etc.* (*Reize naar het doolhof van den tuin des konings*), 1755, in 12.mo — 2.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der eeuw van* ALEXANDER), *Parijs*, 1762, in 12.mo De schrijver vervaardigde dit geschrift, gedurende zijn verblijf in *Spanje*. De stijl van hetzelve is sierlijk, maar voor eene geschiednis al te zeer naar het puntdicht zwevende. — 3.° *Le fanatisme etc.* (*De dweepzucht der wijsgeeren*), *Abbeville*, 1764, in 8.vo — 4.° *Necessité etc.* (*Noodzakelijkheid eener hervorming in het bestuur des geregts en der burgerlijke wetten van Frankrijk*), *Amsterdam*, 1764, in 8.vo — 5.° *Socrates*, treurspel in 5 bedrijven. — 6.° *La Dîme etc.* (*De koninklijke tiende met hare voordeelen*), 1764. Dit geschrift is in 1787 herdrukt. — 7.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der omwentelingen van het Romeinsche rijk*), 1766, 2 dl.n in 12.mo LINGUET legt er zich in dit werk op toe, om het gedrag van eenige dier keizers te regtvaardigen, welke SUETONIUS en TACITUS ons onder zulke zwarte kleuren hebben afgeschilderd. Men heeft hem verweten de verdediger der dwingelandij te zijn, maar men zou hetzelfde verwijt hebben kunnen doen aan DUREAU DE LA MALLE, die in vele punten van zijn gevoelen is. — 8.° *Theorie etc.* (*Bespiegeling der wetten*), *Londen*, 1767, 2 dl.n in 8.vo De laatste uitgave is van 1774, 3 dl.n in 12.mo — 9.° *Histoire etc.* (*Onpartijdige geschiedenis der Jesuiten*), 1768, in 8.vo — 10.° *Des canaux etc.* (*Over de bevaarbare kanalen in Frankrijk*), 1769, in 12.mo — 11.° *Continuation etc.* (*Vervolg der algemeene geschiedenis van* HARDION). Dit vervolg maakt het 19e en 20e dl. uit. — 12.° *Theorie etc.* (*Bespiegeling van het libel, of de kunst, om met vrucht te lasteren*), *Amsterdam*, (*Parijs*), 1775, in 12.mo — 13.° *Du plus heureux etc.* (*Over het gelukkigste der besturen, of vergelijkingen der staatsregelingen van Azië met die*

van Europa), 1774, 2 dl.n in 12.mo Men vindt in dit stuk weinig diepzinnigheid in de nasporingen, maar staatkundige overzigten, die derzelver uitvoering hebben gehad, en belangrijke daadzaken, betrekkelijk de oprigting der religieuse orden. — 14.o *Appel etc.* (*Beroeping op de nakomelingschap*), in 8.vo — 15.o *Réflexions etc.* (*Bedenkingen over het licht*), 1787, in 8.vo — 16.o *Considérations etc.* (*Aanmerkingen over de opening der Schelde*), 1787, 2 dl.n in 8.vo — 17.o *Examen etc.* (*Onderzoek der werken van* VOLTAIRE), 1788, in 8.vo — 18.o *Lettre etc.* (*Brief aan* JOZEF *II. over de Brabandsche Omwenteling*), 1789, in 8.vo — 19.o *Légitimité etc.* (*Wettigheid der echtscheiding*), 1789, in 8.vo — 20.o *Code etc.* (*Crimineel Wetboek van* JOZEF *II.*), 1790, in 8.vo — 21.o *Collection etc.* (*Verzameling der werken, betrekkelijk de Brabandsche Omwenteling*), 1791, in 8.vo — 22.o *Recueil etc.* (*Verzameling van regterlijke Memoriën*), 7 dl.n in 12.mo Men vindt in dezelve eene dringende redeneerkracht, schranderheid in de ontwikkelingen, en eenen doorslaanden aanleg voor de welsprekendheid. — 23.o *Journal etc.* (*Staat- en Letterkundig Dagblad*), hetzelve verscheen van 1774 tot 1788. — 24.o *Annales etc.* (*Staatkundige Jaarboeken*); dezelve begonnen in 1777, werden afgebroken, op onderscheidene tijdstippen weder opgenomen, en zeer verspreid. In deze met vuur geschrevene Jaarboeken, randt de schrijver onophoudelijk, en zonder het minste ontzag, nu den eenen, dan den anderen aan. Dezelve maakte den grootsten opgang, enz.

LINIÈRE (FRANCISCUS PAYOT DE), een Fransch dichter, te *Parijs*, in 1628 geboren, overleed in 1705, ging reeds vroegtijdig onder dienst, en is tegenwoordig minder bekend door zijne verzen, dan door zijne goddeloosheden. Men noemde hem de *Godloochenaar van Senlis*, en hij had dezen naam verdiend, niet alleen door zijne gesprekken, maar door verscheiden zijner verfoeijelijke liederen. Het is zonder grond, dat mevrouw DESHOULIERES, wier lot het was, zegt een schrijver, om goede dingen aan het publiek te geven, en steeds de partij der kwade te kiezen, LINIÈRE, in een harer eerste stukken, getiteld *Portrait de* LINIÈRE, heeft willen verdedigen. Deze godlasteraar stierf zoo als hij geleefd had. Hij geraakte in

oneenigheid met BOILEAU, die hem zijne ongodsdienstigheid verweet. Met SAINT-PAVIN, eenen anderen goddelooze, vereenigd, vervaardigde hij Coupletten tegen den hekeldichter, die er zich op zijne wijze over wreekte, en hem zeide, dat *hij enkel verstand tegen God had.* De losbandigheid des geestes was bij LINIÈRE, zoo als bij bijna al de ongeloovigen met die des harten begonnen. De wijn en de liefde hielden zijn geheele leven bezet, en lieten hem geen tijd over, om overwegingen te maken. Hij bezat de begaafdheid, om een beuzelachtig onderwerp met ongedwongenheid te behandelen. Aan zijne hekeldichten ontbrak geen vuur; maar zij verwierven hem meer stokslagen dan roem. [Men noemt van hem *Dialogues etc.* (*Zamenspraken bij wijze van hekeldicht van doctor METAPHRASTES en den heer ALBERT, over het eigenlijke huwelijk*), in 12.mo Het schijnt, dat het ten onregte is, dat CHARPENTIER hem de parodie van den *Ontmaskerden Kapellaan*, heeft toegeschreven. Men gelooft algemeen, dat dezelve van FURETIÈRE is].

* LINN (JOHN BLAIR), een Amerikaansch dichter en predikant, in 1777 te *Shippensburg*, in *Pensylvanië* geboren, studeerde in den beginne in het collegie van *New-York*, daarna in dat van *Colombia*, alwaar hij zijnen smaak voor de dichtkunde en letterkundige critiek versterkte. Hij gaf zich vervolgens aan de beoefening der wetten over; maar de werkzaamheden der regtsgeleerdheid werden dikwerf door den jongen dichter ter zijde gelegd, die zijne kracht in het tooneelkundige vak beproefde. De uitvoering van zijn eerste tooneelstuk werd met toejuiching onthaald, en zijne vrienden waren van gevoelen, dat deze voorspoed, zijne loopbaan bepalen zoude, en dat LINN, die der letteren zoude volgen. Zij hadden zich bedrogen; deze jeugdige schrijver beoefende de godgeleerdheid te *Shenectady*, onder doctor ROMEYN, werd meester in dezelve, gaf zich over aan de prediking, werd aan de Presbyteriaansche kerk van *Philadelphia* verbonden, en vervolgens als tweede predikant aan D.r EWING toegevoegd. LINN hield zich bijna uitsluitend met zijne pligten als leeraar bezig, toen PRIESTLEY zijne verhandeling in het licht deed verschijnen, waarin hij op de ongerijmdste wijze, JESUS CHRISTUS met SOCRATES vergeleek. LINN rand-

de dit werk aan, doch deed zulks, met zoo veel bitterheid, dat hij zelfs er over bloosde; zijn berouw deed hem eenen *Brief* schrijven, dien hij aan zijnen tegenstrever zond; PRIESTLEY overleed, alvorens denzelven ontvangen te hebben. Na aldus de Socinianen bestreden te hebben, eindigde LINN zijnen levensloop te *Philadelphia*, in 1804. Behalve zijne *Dichterlijke Mengelingen*, welke hij zonder zijnen naam in het licht gaf, en zijn tooneelspel *het Casteel van Bourville*, heeft men van hem: 1.° *De Dood van WASHINGTON*, een gedicht, in den smaak van OSSIAN, *Londen*, 1800. — 2.° *Het Vermogen der Genie*, een dichtstuk, 1803. — 3.° Het fragment van een dichtstuk, getiteld: *VALERIANUS*, waarin de dichter zich voorstelde, om de eerste vervolgingen tegen de Christenen, en den invloed van het Christendom op de beschaving te beschrijven, *New-York*, 1815, in 4.to Dit werk is voorafgegaan door eene *Proeve* over het *Leven* van LINN, door BROWN. Al deze dichtstukken, in eenen zuiveren en verheven stijl geschreven, bevatten schoonheden van den eersten rang, en zijn vooral belangrijk door de wijsheid des plans. — 4.° Twee *Verhandelingen* over zijn geschil met PRIESTLEY.

LINNEUS of VAN LINNÉ (KAREL), een beroemde natuurkundige, werd den 24 Mei 1707, in het dorp *Rushult*, provincie *Smaland*, in *Zweden* geboren; zijn vader was NELS of NICOLAAS LINNEUS, predikant dier plaats. Hij was een der beroemdste mannen van de 18.e eeuw. Tot aan zijnen dood heeft zijne genie niet opgehouden, het licht in de natuurlijke historie en in de geneeskunde te verspreiden. Hij is een der stichters geweest der akademie van *Stokholm*, was de eerste voorzitter derzelve, en hij heeft aan de universiteit van *Upsal*, door zijne kruidkundige lessen eenen grooten roem verschaft. [Zijn vader niet zeer met de gaven der fortuin begunstigd, liet hem pas 10 jaren oud zijnde, in het stadje *Wexiö* studeren, om het Latijn te leeren; maar ziende, dat hij de school verliet, om bloemen en kruiden op het veld te gaan zoeken, en zich een valsch denkbeeld van den aanleg des kweekelings gevormd hebbende, deed hij hem in 1724, bij eenen schoenmaker op het ambacht: LINNEUS vond aldaar gelegenheid om het werk van TOURNEFORT te beoefenen, hetwelk een arts, ROTHMANN genaamd, hem leende.

Deze zelfde arts plaatste hem bij KILIANUS STOBÆUS, hoogleeraar der natuurlijke historie, aan de universiteit van *Lund*. Vervolgens studeerde LINNEUS aan de universiteit van *Upsal*, alwaar hij langen tijd in bekrompenheid en armoede leefde; daarna kwam hij bij OLAÜS of OLOF CELSIUS, hoogleeraar der godgeleerdheid, die hem gebruikte tot de zamenstelling van zijnen *Hiero-Botanicon*, daarop bij OLAÜS RUDBECK, hoogleeraar der kruidkunde te *Upsal*, die hem het opzigt over den tuin toevertrouwde, en zich somtijds in zijne lessen door hem deed vervangen. Nog jong zijnde, werd hij in 1732 naar *Lapland* gezonden, om er de planten in te zamelen en te beschrijven. Hij wilde vervolgens te *Upsal* lessen geven; maar de kuiperijen van den hoogleeraar ROSEN, die zijne meerderheid vreesde, noodzaakten hem, om de wijk te nemen naar *Fahlun* in *Dalecarlië*. Van daar begaf hij zich naar *Hamburg*, alwaar zijne geldelijke middelen uitgeput waren. Het gelukte hem echter *Holland* te bereiken, en hij bood zich bij den beroemden BOERHAVE aan, die, na hem met al zijne middelen ondersteund te hebben, hem aan GEORGE CLIFFORD, eenen rijken liefhebber der kruidkunde aanbeval, welke hem gedurende drie jaren bij zich hield. Het is omtrent dezen tijd, dat hij zijne eerste werken in het licht gaf, die hem in korten tijd eenen Europeschen roem verschaften. Toen hij zich echter kort daarna naar *Engeland* begeven had, werd hij er door SLOANE en DILLENIUS, toenmaals de beroemdste natuurkundigen, met koelheid ontvangen. Hij begaf zich naar *Parijs*, alwaar hij in vriendschapsbetrekking kwam met BERNARDUS DE JUSSIEU, en kwam in *Zweden* terug, alwaar hij nog vele onaangenaamheden ondervond. Eindelijk ruimde de bescherming van den graaf DE TESSIN alle hinderpalen uit den weg, en hij werd achtereenvolgend benoemd, tot geneesheer der vloot, hoogleeraar der kruidkunde te *Stokholm* (1738) lijfarts des konings en voorzitter van de akademie van wetenschappen (1739), en eindelijk (1749), tot hoogleeraar der kruidkunde te *Upsal*, welken post hij gedurende 37 jaren bekleedde. Het *Systema naturæ* en de *Philosophia botanica*, zijn in verscheiden landen herdrukt, in onderscheidene talen vertolkt, en door de beroemdste na-

tuurkundigen met aanteekeningen verrijkt. Tot den adelstand verheven en met de orde der *Poolster* van *Zweden* versierd, werd hij opgeroepen door den koning van *Spanje*, KAREL III, en door dien van *Engeland*, GEORGE III; LODEWIJK XV zond hem zaden, die hij eigenhandig ingezameld had; maar deze eerbewijzen verhoovaardigden hem niet, en zijne zeden bleven altijd eenvoudig en zuiver. De aanvallen zijner tegenstrevers konden hem niet storen, en hierin eenen raad volgende, hem vroeger door BOERHAVE gegeven, nam hij nooit de moeite, hun te antwoorden, ofschoon hij zulks op eene nadrukkelijke wijze had kunnen doen: BUFFON, HALLER, ADANSON hebben hem zeer dikwijls onregtvaardiglijk behandeld]. LINNEUS overleed in 1778. Om de gedachtenis van dezen geleerde te vereeuwigen, liet GUSTAAF III, eenen gedenkpenning slaan, stellende aan de eene zijde zijn borstbeeld voor, en aan de andere de godin CYBELE, het zinnebeeld der natuur, treurende en omringd, met de merkteekenen van het delfstoffen-, planten- en dierenrijk. Men leest in het randschrift: *Deam luctus angit amissi;* en aan den voet: *Post obitum, Upsaliæ. D. 10 Januarii, MDCCLXXVIII, Rege jubente.* Als hervormer van het stelsel van TOURNEFORT, heeft LINNEUS een nieuw uitgedacht, tot de verdeeling der planten in klassen, in geslachten en in soorten. De verschillende deelen, welke tot de bevruchting dienen, hebben hem, de door hem gevolgde regels verschaft. Hij heeft vier en twintig klassen van planten voorgesteld, met zoo veel juistheid en oordeel onderscheiden, dat zij zich, om zoo te spreken, als van zelve in de plaats komen voegen, die haar toekomt. De kruidkundigen hebben veel voordeel in het stelsel van LINNEUS gevonden, en hetzelve wordt tegenwoordig bijna algemeen gevolgd. Deze geleerde heeft een aantal werken in het licht gegeven, bijna alle in het Latijn geschreven, die zijnen naam zullen doen leven, zoo lang als men de natuurlijke historie zal beoefenen. Er is geen natuurkundige, die meer ijver heeft aan den dag gelegd, om de natuur in hare kleinste bijzonderheden te volgen, en die meer uitgebreide en moeijelijke waarnemingen heeft gemaakt, om tot even zoo zekere als belangrijke gevolgtrekkingen te komen. Zijne voornaamste werken zijn: 1.o *Systema*

naturæ, *sistens regna tria naturæ*, *Leijden*, 1735, in fol. en 1756, 2 dl.n in 8.vo Het was door dit belangrijke voortbrengsel, dat hij de hervorming der kruidkunde begon. Dit werk is met aanmerkelijke vermeerderingen herdrukt. — 2.o *Bibliotheca botanica*, *Amsterdam*, 1736, 1741 en 1751, in 8.vo Hij geeft in dezelve eene naamlijst van meer dan duizend werken over de planten. — 3.o *Hortus Cliffortianus*, *Amsterdam*, 1737, in fol. met pl. Dit is eene beschrijving der zeldzame planten, welke GEORGE CLIFFORT, op het buitengoed *de Hertenkamp*, in *Holland* aankweekte. — 4.o *Critica botanica*, *Leijden*, 1737, in 8.vo In dit werk toont hij de noodzakelijkheid aan, om de namen in de geslachten en soorten der planten te veranderen. — 5.o *Flora Laponica*, *Amsterdam*, 1737, en *Londen*, 1792, in 8.vo Dit is de vrucht zijner reis naar *Lapland*, in 1732, waaruit hij 536 planten medebragt. — 6.o *Genera plantarum earumque characteres naturales*, *Stokholm*, 1755, in 8.vo (Zie TOURNEFORT). — 7.o *Flora Suecica*, *Leijden*, 1745. Dit is het tafereel der planten van *Zweden*. — 8.o *Fauna Suecica*, *Stokholm*, 1746, in 8.vo; met pl. Men vindt in dit werk, de viervoetige dieren, vogelen, visschen, insekten enz. van *Zweden*. — 9.o *Flora Zeylanica*, *Stokholm*, 1747, in 4.to Dit zijn de planten van het eiland *Ceylon*, waarvan PAULUS HERMANN, de beschrijving had gegeven, volgens het stelsel van LINNEUS. — 10.o *Hortus Upsaliensis*, *Stokholm*, 1748, in 8.vo, met pl. Dit is de lijst der vreemde planten, welke LINNEUS voor den kruidkundigen tuin van *Upsal* vervaardigd heeft, van 1742 tot 1748. — 11.o *Amœnitates academicæ*, *Stokholm*, 1749 — 1763, 6 dl.n in 8.vo en 1785 — 1790, 9 dl.n in 8.vo met pl. Belangrijke verhandelingen, bij wijze van thesis. — 12.o *Materia medica*, *Stokholm*, 1763, in 8.vo — 13.o *Animalium specierum in classes*, *Leijden*, 1759, in 8.vo Op grond, dat de aarde geheel met water is bedekt geweest, en dat dit water zich verwijderd heeft, om de aarde bloot te laten, beweert hij dat de zeeën voortgaan met ongevoeliglijk af te wijken. Een stelsel, dat zijnen roem niet vermeerderd heeft, en dat genoegzaam is wederlegd, door den staat der oude aardrijkskunde, met de nieuwere verge-

leken. BUFFON heeft aan hetzelve nog meer uitgebreidheid gegeven, en er gevolgtrekkingen aan verbonden, welke met de scheppingsgeschiedenis van MOZES, en alle aangenomene begrippen schijnen te strijden. Men vindt eene breedvoerige wederlegging van hetzelve, in het *Examen etc.* (*Onpartijdig onderzoek van de tijdvakken der natuur*), in 8.vo *Luxemburg*, 1780, *Embrun*, 1781, *Maastricht*, 1792. — 14.o *Nemesis divina*, eene verzameling van aanmerkingen, om te bewijzen, dat God de goddeloozen en booswichten, zelfs in deze wereld straft; een wenk, dat, wat de hoofdinhoud betreft, gedeeltelijk naar dat van SALVIANUS, *De providentia* gelijkt. Zijn naam moet plaats vinden op de de lijst der wijsgeeren, die de vrienden der godsdienst zijn geweest. Hij had boven de deur zijner studeerkamer, dit fragment van eenen bekenden dichtregel doen plaatsen:

Innocui vivite, Numen adest.

Men heeft in 1789 in het licht gegeven, een *Revue etc.* (*Algemeen overzigt der Schriften van LINNEUS; een werk, waarin men de belangrijkste bijzonderheden van zijn privaat leven, een beknopt overzigt van zijne stelsels en werken, een uittreksel van zijne akademische bevalligheden* enz. aantreft, door RICHARD PULTENEY; uit het Engelsch vertaald, door MILLIN DE GRANDMAISON, met aanteekeningen en bijvoegsels van den vertaler, 2 dl.n in 8.vo

† LINSCHOTEN (JOANNES HUGO VAN), een Hollandsch reiziger, te *Haarlem*, in 1563 geboren, ging te *Texel*, den 6 December 1579 scheep, om zich naar *Sevilla* te begeven, alwaar twee zijner broeders zich met ter woon gevestigd hadden. Hij begaf zich vervolgens naar *Lissabon*, met een Duitsch heer; trad in dienst van VINCENTIUS DE FONSECA, benoemd aartsbisschop van *Goa*, en vertrok in 1583 naar die residentie, alwaar hij verscheiden jaren vertoefde, en alwaar hij de zeden der inwoners, en de voortbrengelen des lands waarnam. Na den dood des aartsbisschops, in 1589, keerde hij naar *Portugal*, en later naar *Holland* terug. Naauwelijk had hij zijn reisverhaal ten einde gebragt, en begonnen gebruik te maken van den omgang zijner vrienden, of men verkoos hem, als deelgenoot aan den togt, welken de Hollanders uitrustten, om langs het Noord-

Oosten eenen doortogt naar *Sina* te ontdekken. Hij werd van wege den stadhouder en de bewindhebbers der onderneming tot algemeen-factoor der vloot benoemd. » Het ontwerp, zegt hij zelf, was naar mijnen smaak, en overeenkomstig mijne neiging zonder dus te letten op het gevaar, waaraan men zich op de vaart tusschen deze ijsbergen blootstelt, ondernam ik hetzelve tot heil van mijn vaderland, en tot mijne eigene voldoening. Mijn post was, om van alles een dagboek aan te houden, en ik heb er mij zoo naauwkeurig mogelijk van gekweten, elken dag, ja elk uur aanteekenende, wat ons overkwam, en alles wat er op de reis is voorgevallen, zonder daarin eenige partij te verkiezen." De vloot uit drie schepen bestaande, onder de bevelen van NAY, BRANDT en BARENTS, vertrok den 5 Junij 1594 uit *Texel*, en den 22 Julij was men in het naauw van *Waigatz*; men zeilde langs *Nova-Zembla*, zonder haven of doortogt te vinden; nadat het ijs, hetwelk den voortgang belette, zich eenigzins verspreid had, legde men veertig mijlen af in de *Tartaarsche zee*, tot aan den mond der *Oby*. Daar de Hollanders de zee genoegzaam open gezien hadden, verbeeldden zij zich, dat dezelve zich tot *Sina*, *Japan* en de naburige landen moest uitstrekken; het gezigt der kust, die in het Zuid-Oosten afweek, bevestigde hen in dat denkbeeld. » Intusschen, voegt LINSCHOTEN er bij, wij beweerden niet, dat zulks met alle zekerheid was, daar de tegenwind, die ons in het ruime sop wierp, ons het zoeken van nadere ophelderingen belet had." Eindelijk noodzaakten het ruwe weder, de dikke mits en het ijs, den 11 Augustus, om terug te keeren, en den 15 September zag LINSCHOTEN, *Enkhuizen* weder. Hij was een dergenen, welke men belastte, om te *'s Gravenhage* aan den stadhouder, en aan den raadpensionnaris OLDENBARNEVELD, het reisverhaal te gaan aanbieden. Bij het overgeven van dit verhaal, met de teekeningen en de kaarten, gaf hij tevens te kennen, dat uit aanmerking van zulk een gelukkig begin, de doortogt hem zeer mogelijk scheen. Nadat zijn verslag onderzocht was, besloot men tot eenen nieuwen togt, uit zeven vaartuigen bestaande, en onder het bevel van dezelfde aanvoerders, aan welke HEEMSKERK toegevoegd werd. Men verliet *Texel*,

den 2 Julij 1595; den 19 Augustus was de vloot voor het naauw van *Waigatz*, weder geheel met ijs bezet. Na de onmogelijkheid te hebben ingezien, om er door te dringen, zeilden zij den 15 September naar *Holland* terug. LINSCHOTEN vestigde zich met ter woon te *Enkhuizen*, en overleed in 1633. Men heeft van hem: 1.° *Reisbeschrijving, reize of scheepvaart naar de Oost-Indische bezittingen van* Portugal, *bevattende een beknopt verhaal dier landen en zeekusten*, enz. *Amsterdam*, 1596, in fol., kaarten en en plt.n; ibid 1614, en 1623 in fol.; in het Latijn vertaald door den schrijver, *'s Gravenhage*, 1599, in fol. *Amsterdam*, 1614, in in fol.; in het Engelsch vertaald, *Londen*, 1598, in fol.; en in het Fransch, *Amsterdam*, 1610, in fol. ibid 1619 — 1638, in fol. Al deze vertalingen zijn even zeer verrijkt met kaarten en platen, volgens de oorspronkelijke uitgave gecopieerd. Het langdurige verblijf van LINSCHOTEN, te *Goa*, en zijne betrekkingen met ambtenaren, geleerden en reizigers, hadden hem in staat gesteld om zich naauwkeurige berigten betrekkelijk de zeden en de voortbrengselen der *Oost-Indiën* te verschaffen. Ofschoon zijn werk oud is, kan hetzelve nog nuttig zijn; het biedt het getrouwe tafereel aan, van de Portugesche bezittingen in de *Indiën*, op het einde der zestiende eeuw. Men ziet in hetzelve de oorzaken van het verval van hun rijk in het Oosten. Ofschoon hetzelve eerst in het licht is verschenen, na het vertrek van den eersten togt der Hollanders naar de *Indiën*, kan men er echter niet aan twijfelen, dat het lezen van hetzelve krachtdadig heeft bijgedragen, om hun nieuwe togten te doen ondernemen; en het is zeer wel mogelijk, dat, terwijl de schrijver zijne bouwstoffen in orde bragt, hij door zijne gesprekken de uitvoering van het ontwerp van HOUTMAN heeft begunstigd. De Indische wegwijzer heeft gedurende langen tijd onder de zeelieden een groot gezag genoten; en zij hebben erkend, dat, om van *Firando* in *Japan*, naar *Batavia* te gaan, dezelve een buitengemeen veilige gids is. Dezelve bevat vele beschrijvingen en uittreksels van belangrijke reizen. Deze verschillende stukken met uitzondering der beschrijving van *Guinea*, komen niet voor in de eerste uitgave der Fransche vertaling, die dikwerf onnaauwkeurig is: daarentegen bevat

dezelve de aanteekeningen van PALUDANUS, die men ook in al de volgende uitgaven vindt, hetzij van het oorspronkelijke, hetzij van de vertalingen. De Latijnsche vertaling bevat daarenboven, een beknopt overzigt der reizen van LINSCHOTEN naar het Noorden. — 2.° *Reize of scheepvaart naar het Noorden, langs Noorwegen, de Noordkaap Lapland, Rusland, de Witte zee, enz. door het naauw van Nassau, tot voor de rivier Oby, in de jaren, 1594 en 1595*, *Franeker*, 1601, in fol. met plt.n Dit verhaal bevat slechts het dagboek van het schip, aan boord van hetwelke LINSCHOTEN zich bevond. GERARDUS DE VEER, die de tweede reis mede maakte, gaf het dagverhaal der andere schepen in het licht. LINSCHOTEN deelt belangrijke bijzonderheden mede over de zeden der Samojeden, over *Nova-Zembla*, en de daar tegen over liggende kust van het vasteland. Men vindt zijn dagverhaal in het eerste deel der Verzameling van de reizen naar het Noorden.

† LINT (PETER VAN), historie- en portret-schilder van *Antwerpen*, in 1609 geboren, begaf zich naar *Rome*, om er de groote meesters te volgen, en er de meesterstukken te beoordeelen. Hij werd zeer bekwaam. De kardinaal van OSTIA maakte zeven achtereenvolgende jaren gebruik van zijne kunst, zonder hem toe te staan van voor iemand anders te werken. Na een tienjarig verblijf in *Italië*, kwam hij te *Antwerpen* terug, alwaar hij zich verrijkte en een welverdiend aanzien genoot.

† LINT (HENDRIK VAN), bloedverwant van den voorgaande, begaf zich in 1710 naar *Italië*, en ontving in het akademisch genootschap van *Rome*, den bijnaam van STUDIO: hij schilderde landschappen en het inwendige van huizen; in het algemeen ruiken zijne werken naar het palet. Het museum van het *Louvre* bezat van dien meester het inwendige van een kerkgebouw, hetwelk door *Pruissen*, in 1815 teruggenomen is. VAN LINT heeft ook op eene bekwame wijze met sterk water geëtst. Men kent van hem eene schoone plaat in fol., voorstellende de SIBYLLA-tempel, te *Tivoli*; het landschap, hetwelk eene bergachtige en boschrijke landstreek voorstelt, heeft eene rijke zamenstelling.

Linus (*Heilige*), onmiddellijke opvolger van den H. Petrus op den stoel van *Rome*, volgens den H. Ireneus, Eusebius, den H. Epiphanius, den H. Optatus, den H. Augustinus, enz.; maar Tertulianus zegt in zijn boek *De præscript.*, cap. 32, dat de vorst der Apostelen den H. Clemens tot deszelfs opvolger bestemde. Men brengt deze beide plaatsen overeen, door te vooronderstellen, dat de H. Clemens, deze waardigheid tot na den dood van den H. Linus en den H. Cletus van de hand wees. Men voegt er bij, dat de reden, welke den H. Clemens door eenige schrijvers onmiddellijk na den H. Petrus heeft doen plaatsen, is, dat hij, gedurende het leven van dien Apostel, en op eene zijner apostolische reizen zijn medehelper was geweest, en voor hem de zaken van zijnen stoel had bestuurd. Wat hier ook van wezen moge, volgens het algemeene gevoelen, beklom de H. Linus den stoel van Petrus, na den marteldood van dien eersten stedehouder van J. C., bekleedde denzelven van het jaar 65 tot 76, en bestuurde de kerk met den ijver van zijnen voorganger. Het is onder zijn pauselijk bestuur, dat in het jaar 70 de verwoesting van *Jeruzalem* plaats had. Hij wordt in den canon der mis van de Roomsche kerk, die ouder dan het *Sacramentarium* van Gelasius is, en in dat punt meer gezag heeft, onder de martelaars genoemd. Men ziet daarenboven uit zeer oude pontificaliën, dat hij zijn bloed voor het geloof vergoot; Stilting heeft het tegenovergestelde gevoelen van Tillemont wederlegd. Deze paus werd op den Vatikaanschen berg, bij het graf van den H. Petrus, begraven. Zijn gedachtenisfeest vindt men in het Roomsche martyrologium op den 23 September aangeteekend. [Men heeft hem ten onregte toegeschreven, het werk, getiteld: *D. Lini, pontificium secundi, de sui præcessoris, D. Petri apostoli passione libellus; item de passione D. Pauli libellus alter*, Parijs, 1566, en in de *biblioth. Patrem maxim.* t. 2. p. 1 — 67.]

Lionne (Petrus de), een beroemd veldheer der 18e eeuw, uit een der oudste huizen van *Dauphiné* gesproten, bewees belangrijke diensten aan de koningen Joannes, Karel V en Karel VI, tegen de Engelschen en Vlamingen. Hij onderscheidde zich voornamelijk in den slag van *Rosbecq*, in 1382,

en overleed in 1399.

LIONNE (HUGO DE), uit hetzelfde geslacht als de voorgaande, [minister en secretaris van staat, onder LODEWIJK XIV, werd te *Grenoble*, in 1611 geboren. Hij was in den beginne eerste kantoor-bediende, van ABEL-SERVIEN, zijnen oom; maar nadat deze in ongenade was vervallen, wees hij de aanbiedingen van RICHELIEU van de hand, vertrok naar *Italië*] alwaar hij de vriendschap en het vertrouwen van den kardinaal MAZARIN verwierf, en onderscheidde zich later in zijne gezantschappen van *Rome*, *Madrid* en *Frankfort*. Hij werd minister van staat en met de neteligste onderhandelingen belast. [LIONNE bragt de geschillen ten einde, die tusschen den paus en den hertog van *Parma* gerezen waren: en in zijne hoedanigheid van buitengewoon afgevaardigde bij den H. Stoel, was hij in 1655 bij het conclave tegenwoordig, waarin ALEXANDER VII verkozen werd, en het gelukte hem, denzelven zich te gunste van *Frankrijk* te doen verklaren. Hij volgde in 1661 den kardinaal MAZARIN op, in het ministerie van buitenlandsche zaken, en na het ontslag van den heer DE BRIENNE, werd hij tot secretaris van staat benoemd. Het was LIONNE, die de aanwinst der stad *Duinkerken* bewerkte.] Hij overleed te *Parijs* in 1671. Deze minister was even zoo verstrooid in gezelschap, als werkzaam in het kabinet. Overdreven verkwistend beschouwde hij de goederen en rijkdommen, enkel als een middel, om zich alle vermaken te verschaffen. Zonder ontzag gaf hij zich over, aan die des spels, der liefde en der tafel: zijne gezondheid en zijne fortuin werden daardoor evenzeer ondermijnd. Men heeft zijne *Négociations etc.* (*Onderhandelingen te Frankfort*), in 4.to; en *Memoriën*, in eene Verzameling van stukken gedrukt, 1668, in 12.mo: dezelve zijn niet algemeen. — ARTHUS DE LIONNE, een zijner zonen was bisschop van *Rosalië*, en apostolisch vikaris in *Sina*. Hij overleed te *Parijs*, den 2 Augustus 1713, met den grooten roem van deugd en ijver. [Hij heeft deel gehad aan verschillende schriften der missionarissen over de *bijgeloovigheden der Sinezen*.]

LIONNET. — Zie LYONNET.

LIONS. — Zie DESLYONS.

* LIOTARD (JOANNES STEPHANUS), een schilder en graveur, te *Geneve* in 1702 geboren, slaagde bijzonder wel in het miniatuur, de teekening, de vergezigtkunde en het brandschilderwerk: hij muntte vooral uit in de kunst, om de gelijkenis te treffen. Hij hield zich drie jaren te *Konstantinopel* op, alwaar hij de Levantsche kleederdragt had aangenomen, welke hij altijd behield, en waardoor hij den bijnaam verkreeg van *Turkschen schilder*. Hij bezocht ook *Italië*, *Duitschland*, *Engeland*, *Holland*; en zijne portretten verwierven hem eenen grooten roem. Hij heeft beproefd, om aan diegene, welke hij in brandverw vervaardigde vormen te geven, die tot dus verre niet gebruikelijk waren. Men kent van hem schilderstukken in brandverw, die tot anderhalve voet hoog en een voet breed zijn. Verscheiden kunstenaars hebben volgens hem gegraveerd. Eenige zijner portretten heeft hij zelf met sterk water geëtst. Hij overleed in 1776. — JOANNES MICHAËL LIOTARD, zijn broeder, een der beste kweekelingen van BENEDICTUS AUDRAN, werd naar *Italië* beroepen, om de zeven groote proefteekeningen te graveren, welke CIGNANI, voor den hertog van *Parma* vervaardigd had, benevens 7 groote tafereelen, uit de gewijde geschiedenis ontleend, te *Venetië* door RICCI geschilderd. Deze gravures zijn te *Venetië*, onder dezen titel in het licht gegeven: *CAR. CIGNANI monochromata Septem*, 1743, in fol.: *Opus SEBAST. RICCI Bellunensis absolutissimum ab J. M. LIOTARD Genevens, ære expressum*, 1743, gr. in fol. Hij overleed te *Geneve* in 1760.

LIPENIUS (MARTINUS), een Duitsche Lutheraan, te *Gorze*, in *Brandenburg*, in 1630 geboren, en in 1692, van arbeid, verdrietelijkheden en ziekten uitgeput overleden, was een werkzame *compilator*, en een geleerde boekenkenner. Men heeft van hem 1.° eene belangrijke *Verhandeling over de nieuwjaarsgeschenken*, *Leipzig*, 1670, in 4.to — [2.° *Bibliotheca realis theologica*, *Frankfort*, 1685, 2 dl.n, in fol. — 3.° *Bibliotheca realis, juridica* ibid. 1679, in fol. — 4.° *Bibliotheca realis philosophica*, ibid, 1682, 2 dl.n in fol.] — 5.° *Bibliotheca realis medica*, ibid. 1679 in fol.: in het geheel 6 dl.n in fol. Dit is eene algemeene, maar zeer onnaauwkeurige tafel, der

onderwerpen voor de verschillende wetenschappen, met den naam en de werken der schrijvers, die er over gehandeld hebben. [De volledige lijst der *Werken* van dezen geleerde, komt voor in het 19e dl. der *Memoriën* van NICERON.]

LIPMANN, een Duitsche rabbijn, van wien er eene *Verhandeling* bestaat tegen de Christelijke godsdienst, welke hij in 1399 in het Hebreeuwsch schreef. Dezelve voert den titel van *Nitsachon*, dat is: *Zegepraal*. Doch niets is minder zegepralend voor de Joden, dan dit erbarmelijke werk. THEODORICUS HAKSPAN, gaf hetzelve in 1644, te *Neurenberg* in 4.to in het licht. Men vindt in *Tela ignea Satanæ* van WAGENSEIL, een kort begrip van dit werk, met de wederlegging van hetzelve.

LIPPI (FRA FILIPPO), een schilder, te *Florence*, in 1412 geboren, overleed in 1469, den roem nalatende van eenen man, die meer talënten dan goede zeden bezat. Hij had vele aanhangers in zijne geboorteplaats, en op den dag zijner begravenis waren alle winkels gesloten. [Hij had geenen anderen meester dan zich zelven, en geenen anderen gids gehad dan de werken van MASSACCIO. Men ziet in het museum van het *Louvre*, eene schilderij van dien schilder, voorstellende *den H. Geest de geboorte van J. C. besturende*. De zeden van LIPPI waren zoo bedorven, dat na eene nieuwelinge uit een klooster van *Prato*, bij *Florence*, opgeligt en van den Paus eene dispensatie bekomen te hebben, om met dezelve in den echt te treden, hij haar verliet, zoodat zij andermaal in het klooster werd opgenomen]. — Hij liet eenen zoon na, mede PHILIPPUS LIPPI genoemd, die, even gelijk hij, een schilder was. Hij had denzelven verwekt bij eene jonge kostgangster, die hij in een klooster van *Florence* verleidde, waartoe hem zijne kunst den toegang had gegeven. Deze zoon even zoo geregeld in zijn gedrag, als de vader losbandig was geweest, overleed in 1505, in den ouderdom van 45 jaren.

LIPPI (LORENZO): een Florentijnsch dichter en schilder, werd in 1606 geboren, en is de schrijver van een boertig gedicht, getiteld: *Il malmantile racquistato*, te *Florence*, in 1676, en 1688, in 4.to gedrukt onder den naam van PERLONE ZIPOLI, die eene

kunstige letterverzetting van LORENZO LIPPI is. Men heeft hetzelve herdrukt te *Florence*, in 1731, 2 dl.n, in 4.to, met aanteekeningen van SALVINI en BISCIONI. LIPPI is meer bekend door dit voortbrengsel zijner zangnimf, dan door die van zijn penseel, ofschoon zijne schilderijen hem boven het gemeen verheffen. Hij overleed in 1664.

* LIPPIUS (NICOLAAS), een beroemde werktuigkundige, te *Bazel*, geboren, vervaardigde in 1598 het merkwaardige uurwerk, der kerk van den H. JOANNES, te *Lyon*, en vervolgens dat van *Straatsburg*, en overleed kort daarna.

LIPPOMANI (LODEWIJK), bisschop van *Bergamo*, een geleerde Venetiaan, in 1500 geboren, werd met de belangrijkste zaken belast, en verscheen met luister op de kerkvergadering van *Trente*. Hij was een der drie voorzitters der kerkvergadering onder Paus JULIUS III, van wien hij een der secretarissen was. PAULUS IV zond hem in hoedanigheid van nuntius naar *Polen*, in 1556 benoemde hij hem tot hoogstdeszelfs secretaris, vervolgens tot bisschop van *Modon*, daarna van *Verona* en eindelijk van *Bergamo*. Hij overleed in 1559. Deze prelaat was de talen, de kerkelijke, gewijde en ongewijde geschiedenis, en vooral de godgeleerdheid volkomen meester, en verwierf niet minder achting door de onschuld zijner zeden, dan door zijne leer. Gedurende zijn nunciatuur in *Polen* verzette hij zich krachtdadiglijk tegen de joden en ketters. Men heeft van hem, 1.o acht deelen met compilatiën uit de *Levens der Heiligen*, 1568, in fol. zonder critiek en zonder keuze verzameld. — 2.o *Catena in Genesim in Exodum, et in aliquot Psalmos*, 3 dl.n, in fol. — 3.o *Comfirmatio dogmatum Catholicorum*. — 4.o *Expositio vulgaris Symboli Apostolici et Orationis dominicæ*.

LIPPOMANI (HIERONYMUS), een addellijke Venetiaan, beurtelings afgezant, te *Turin*, te *Dresden*, te *Napels* en te *Konstantinopel*, kweet zich met het beste gevolg van de belangrijkste commissiën. Maar voor de staats-inquisiteurs beschuldigd zijnde, van het geheim des vaderlands aan de vorsten verkocht te hebben, met welke hij te handelen had gehad, werd hij te *Konstantinopel* in hechtenis genomen, en naar *Venetië* gevoerd. LIPPOMANI kwam zijne straf voor door zijnen dood: op eenen zekeren dag zijne

wachten bezig gehouden hebbende, wierp hij zich in de zee, om zich al zwemmende te redden. De zeevaarders namen hem weder op, maar hij overleed twee uren daarna in 1591.

Lipsius (Justus), een beroemd Nederlandsche letterkundige, te *Overijssche*, een dorp bij *Brussel*, den 18 October 1547 geboren, begon te schrijven op den ouderdom, waarop de andere kinderen beginnen te lezen. In den ouderdom van 9 jaren vervaardigde hij eenige dichtstukken, 12 jaren oud zijnde schreef hij eenige verhandelingen, en in zijn 19.e jaar zijn werk getiteld: *Variæ lectionis*. Hij studeerde achtereenvolgend te *Brussel*, te *Ath*, te *Keulen* en eindelijk te *Leuven*. De kardinaal de Granvelle, door zijne genie verrast en bekoord, nam hem, in hoedanigheid van zijnen secretaris mede naar *Rome*, en Lipsius bragt twee jaren bij dezen prelaat door. Na zijne terugkomst, hield hij zich in *Duitschland* op, en schepte smaak in de gevoelens der protestanten; met veel toejuiching onderwees hij de geschiedenis te *Jena* (1572-1591). Maar daar de woelingen hem tot de door hem verlatene Godsdienst terugbragten, deed hij op eene plegtige wijze zijne herroeping, en was sedert dien tijd zoo door zijn geloof als zijn gedrag een voorbeeldige Catholijke. In 1593 onderwees hij te *Leuven* met zoo veel roem, dat de aartshertog Albertus en de infante Isabella, zijne echtgenoote, met geheel hun hof, zijne lessen gingen bijwonen en hem tot staatsraad verhieven. Philippus II vereerde hem met den titel van geschiedschrijver. Hendrik IV, Paulus V, de Venetianen wilden hem aan *Leuven* onttrekken; maar zij konden hem noch door geschenken, noch door beloften daartoe bewegen. Scaliger, Casaubonius en hij, werden voor het *Driemanschap* van het gebied der letteren gehouden. Men stelde zich niet te vreden met Lipsius te bewonderen, alle jongelingen zochten hem na te volgen. De smaak des publieks is ten allen tijden een waar werktuig geweest, die zich verheven of vernederd heeft naar den wil der beroemde schrijvers. Justus Lipsius was in zijnen tijd genoegzaam beroemd, om algemeen tot voorbeeld te worden genomen. Zijn latijn is werkelijk schoon, rijk, en in het algemeen zuiver, maar somtijds eenigzins duister en gewrongen, hetwelk het uit-

werksel schijnt te zijn van eene al te groote zucht om TACITUS te willen navolgen. Hij wist dezen geschiedschrijver van buiten, en hij verbond zich op zekeren tijd, om woordelijk, al de plaatsen zijner werken op te zeggen, die men hem wilde opgeven. Hij overleed te *Leuven*, den 24 Maaat 1606, in de armen van LEONARDUS LESSIUS. Toen men hem in zijne smarten, over de Stoïsche kracht sprak, aan welke hij in eene zijner Verhandelingen lof had schijnen toe te zwaaijen, antwoordde hij: *Vana sunt ista;* en terwijl hij op het beeld van den gekruisten Verlosser wees, voegde hij er bij: *Hœc est vera patientia.* De werken van LIPSIUS zijn gezamenlijk uitgegeven in 6 dl.n in fol. *Antwerpen*, 1637, en deze verzameling wordt weinig anders dan van de geleerden doorbladerd. Dezelve is ook te *Wezel* gedrukt, 1675, 4 dl.n in 8.vo. De voornaamste schriften, welke dezelve bevat zijn: 1.o een *Commentarium op TACITUS*, zeer op prijs gesteld. MURET beweert, dat hetgene, wat het beste in dit werk voorkomt uit zijne schriften is ontleend; doch bij een naauwkeurig onderzoek, bevestigt zich deze aanmatiging in geenen deele. De geleerden van dien tijd beschuldigden elkander onderling van letterdieverij, en verontrustten zich door allerlei geschillen, weinig passende en niet zeer eervol voor het rustige gebied der letteren. — 2.o *Saturnaliën.* — 3.o Verhandeling. *De militia romana.* — 4.o *Electes*, het werk eener redelijke critiek. — 5.° *Verhandeling over de standvastigheid*; volgens sommige *critici*, het beste zijner werken, hetwelk hij schijnt geschreven te hebben, om zich zelven en anderen in de deugd te bevestigen, in welke hij was te kort geschoten, toen hij zich door de protestanten had laten verleiden. — 6.° *Verschillende lessen*, het werk zijner teedere jeugd, op eene natuurlijker en aangenamer wijze geschreven, dan de voortbrengsels zijner laatste dagen. — 7.° *Monita et exempla politica;* eene verzameling, nuttig voor de meesters en bestuurders der staten, en geschikt, om hen voor vele voor zich zelve en voor de volken noodlottige dwalingen te behoeden. — 8.° *Politicorum sive civilis doctrinæ libri sex, qui ad principatum maxime spectant.* Men leest in hetzelve, onder andere belangrijke raadgevingen, dit antwoord van eenen wijzen staatkundige: *De religione curam principi esse;*

unam ille retinendam; puniendos, nisi aliter expediat, qui dissentiunt; falsam pacem esse tolerantismum; hunc esse divini numinis irrisionem, publicæ felicitatis et legum destructorem. — 9.° *De una religione*, het is in dit werk, dat hij voornamelijk zijne verkleefdheid, aan de eenige Catholijke godsdienst uitdrukt, waarvan hij de uitsluitende waarheid aanneemt. 10.° — *De diva Virgine Hallensi; de diva Virgine Sichemiensi, sive de Aspricolle.* Dit zijn de geschiedenissen van het beeld van O. L. V. van *Halle* en van *Scherpenheuvel*, wat er ook de sterke geesten van zeggen mogen, dezelve zijn bondig en met oordeel geschreven. JUSTUS LIPSIUS was noch bijgeloovig, noch dweepzuchtig. In een werkje, later met even zoo vele opregtheid als gezond verstand, betrekkelijk het beeld van O. L. V. van *Scherpenheuvel* geschreven, vindt men 137 bovennatuurlijke genezingen, bekrachtigd door het municipaal geregt van verschillende plaatsen, onderzocht door den wijzen en kundigen MIRÆUS, bisschop van *Antwerpen*, en bevestigd door den ernstigen en voorzigtigen HOVIUS, aartsbisschop van *Mechelen*. Er zijn er verscheiden, waarvan men de bijzonderheden, zonder eene volkomene overtuiging niet kan lezen. Maar indien er onder deze 137 wonderdadige daadzaken, slechts eene enkele waarachtig is, zoo wordt het ongeloof even zoo wel beschaamd, dan alsof zij alle waar waren. — 11.° *De cruce libri tres, Leijden*, 1695, in 12.mo, vol geleerde aanmerkingen en eene goede critiek. — 12.° *De crucis supplicio apud Romanos usitato*, in de Romeinsche oudheden van KIPPINGIUS. — 13.° *De amphitheatris*, in de Romeinsche oudheden van GREVIUS, en vele andere door de geleerden gezochte en geraadpleegde werken. De acht *Redevoeringen*, welke te *Jena*, onder zijnen naam in het licht zijn verschenen, zijn een voortbrengsel der logen en des lasters, zoo als hij zulks zelf duidelijk genoeg bewezen heeft. HUBERT LE MIRE heeft zijn *Leven* in het Latijn beschreven, *Antwerpen*, 1609. Nog heeft men: *Defensio LIPSII posthuma*, met even zoo vele waarheid als sierlijkheid geschreven, door pater KAREL SCRIBANI. [JUSTUS LIPSIUS heeft bij zijnen uitersten wil verboden, dat behalve een gedeelte zijner *Briefwisseling*, men eenige zijner handschriften drukken zoude. Zijne verhandeling *De re numeraria* wordt

in handschrift in de bibliotheek van *Besançon* bewaard].

LIRE. — Zie NICOLAAS DE LYRE.

LIRON (dom JOANNES), een Benedictijner der congregatie van den H. MAURUS, werd te *Chartres*, in 1665 geboren, en overleed te *Mans*, in 1748. Er bestaan van hem twee werken: 1.° *Bibliothèque etc.* (*Bibliotheek der Schrijvers van Chartres*), *Parijs*, 1719, in 4.to Eene menigte bisschoppen, kanoniken, pastoors, kleine, naauwelijks bekende schrijvers, bekleeden er eene aanvullingsplaats in: de loftuitingen worden toegezwaaid aan schrijvers, die dezelve zeer weinig verdienen. — 2.° *Singularités etc.* (*Geschieden letterkundige bijzonderheden*), *Parijs*, 1734 — 1740, 4 dl.n in 12.mo Dit zijn bijzonderheden, aan de ijverigste compilators ontsnapt, namen der vergetelheid ontrukt, critische punten opgehelderd, dwalingen van beroemde schrijvers in het daglicht gesteld, gevoelens wederlegd, anderen bewezen. [LIRON was NOURRY behulpzaam, in het ten einde brengen van zijn *Apparatus ad Bibliothec. S. S. Patrum*, en hij bragt de handvesten der beroemde abdij van *Marmoutiers* in orde. Men beschouwt hem als een der voornaamste medewerkers van de *Histoire littéraire de la France* (*Letterkundige Geschiedenis van Frankrijk*), *Parijs*, 1738].

LISIAS. — Zie LYSIAS.

LISIEUX. — Zie ZACHARIAS DE LISIEUX.

LISLE (CLAUDIUS DE), te *Vaucouleurs*, in *Lotharingen*, in 1644 geboren. Hij was de zoon van eenen arts, en deed zich tot advokaat bevorderen: maar wijl de beoefening der regtsgeleerdheid niet naar zijnen smaak was, wijdde hij zich geheel en al aan de geschiedenis en aardrijkskunde toe. Om zich te volmaken, kwam hij te *Parijs*, en maakte zich aldaar weldra bekend. Hij gaf aldaar bijzondere lessen in de geschiedenis en aardrijkskunde, en telde onder zijne leerlingen de voornaamste heeren van het hof, en den hertog van *Orléans*, later regent van het rijk. DE LISLE overleed te *Parijs*, den 2 Mei 1720. Er bestaat van hem: 1.° *Rélation etc.* (*Geschiedkundig verslag van het Koningrijk Siam*), 1684, in 12.mo, vrij naauwkeurig: — 2.° *Abrégé etc.* (*Kort begrip der algemeene Ge-*

schiedenis), van de schepping der wereld, tot 1714, *Parijs*, 1731, 7 dl.n in 12.mo Dit vervelende en oppervlakkige werk, is de vrucht der lessen, welke DE LISLE over de geschiedenis had voorgedragen. Er komen echter eenige bijzonderheden in voor, die hetzelve in den tijd deden zoeken. — 3.o *Introduction etc.* (*Inleiding tot de Aardrijkskunde*), met eene *Verhandeling over de Spheer*, 2 dl.n in 12.mo, *Parijs*, 1746: een werk, onder den naam van zijnen oudsten zoon, den aardrijkskundige in het licht gegeven.

LISLE (WILLEM DE), zoon van den voorgaande, te *Parijs*, in 1675 geboren; begon reeds in den ouderdom van acht of negen jaren kaarten te teekenen, en zijne vorderingen in de aardrijkskunde waren van dag tot dag sneller. Op het einde van 1699, gaf hij zijne eerste werken in het licht, eene *Wereldkaart*, vier *Kaarten* van de werelddeelen, en twee *Globes*, eene aard- en eene hemelglobe, die algemeen goedgekeurd werden. Deze werken werden gevolgd door verscheiden andere, die hem in 1702 eene plaats verwierven, in de akademie van wetenschappen, den titel van eersten geographist des konings, en in 1718 eene jaarwedde. Verkozen om de aardrijkskunde aan LODEWIJK XV te onderwijzen, ondernam hij verscheiden werken tot gebruik van dezen jongen vorst: hij ontwierp eene *Algemeene Wereldkaart*, en eene van den beruchten *Aftogt der tien duizenden*. De doorluchtige kweekeling maakte gebruik van zijne lessen, en schreef met het beste gevolg eene *Verhandeling over den loop aller Rivieren*. De roem van DE LISLE was zoo zeer verspreid, en zoo algemeen gevestigd, dat er bijna geene geschiedenis of reisbeschrijving meer in het licht kwam, die men niet met zijne kaarten wilde versieren. Hij werkte aan die van *Malta*, voor de geschiedenis van den abt VERTOT, toen hij in 1726, voor de aanvallen eener beroerte bezweek. Zijne kaarten zijn zeer talrijk en worden grootelijks op prijs gesteld; men kan de lijst derzelve in den *Mercure*, van Maart 1726 vinden. Hij was voornemens eene *Inleiding tot de Aardrijkskunde* te leveren, in welke hij verslag zoude hebben gegeven van de redenen, welke hij gehad had, om veranderingen aan de oude kaarten te maken; maar zijn vroegtijdige dood beroofde

het publiek van dit nuttige voortbrengsel.

LISLE (JOZEF NICOLAAS DE), broeder van den voorgaande, werd te *Parijs*, in 1688 geboren. Na goede studiën in het collegie van *Mazarin* te hebben gemaakt, wijdde hij zich geheel en al aan de wiskunde toe. De sterrekunde vooral, had vermogende aantrekkelijkheden voor hem. De totale zonsverduistering van den 12 Maart 1706, was als het sein, hetwelk de natuur aan zijne genie scheen te geven. De plaats van kweekeling, welke de akademie van wetenschappen hem in 1714 gaf, was een nieuwe band voor den jongen sterrekundige. De Memoriën dier maatschappij werden weldra met zijne aanmerkingen en verhandelingen versierd. Hij stelde in 1720 voor, om de gedaante der aarde in *Frankrijk* te bepalen, en zijne inzigten dienaangaande, werden met verschillende uitslagen, en waarvan men nog geene vaste bespiegeling heeft kunnen opgeven, in uitvoering gebragt, (zie CONDAMINE). Hij reisde in 1724 naar *Engeland*, en werd aldaar zeer wel onthaald, door NEWTON en HALLEY. De koninklijke maatschappij, en achtereenvolgend andere geleerde genootschappen van *Europa*, haastten zich om DE LISLE als lid aan te nemen. In 1726 naar *Rusland* beroepen, verkreeg hij aldaar eene aanzienlijke jaarwedde, en een ruim en gemakkelijk *Observatorium*, en kwam eerst in 1747 in zijn vaderland terug: hij eindigde aldaar zijne lange loopbaan in 1768. Eene waarachtige godsvrucht, zachte zeden, de grootste belangeloosheid, ziedaar de hoedanigheden van dezen sterrekundige. De regtschapenheid zijner ziel schitterde in zijn geheele gedrag door; en indien hij niet altijd mededeelend was, kende hij ook van den anderen kant, die bitterheden en die afgunsten niet, welke de geleerden verdeelen. Hij heeft een aantal portefeuilles nagelaten, bevattende verscheiden verzamelingen, die den sterre- en aardrijkskundigen en zeevaarders nuttig kunnen zijn. Er bestaan nog van hem: 1.° Uitmuntende *Verhandelingen, om tot de geschiedenis der sterrekunde te dienen*, 1738, 2 dl.n in 4.to — 2.° Onderscheidene *Memoriën*, opgenomen in die der akademie van wetenschappen en in eenige tijdschriften. — 3.° *Nieuwe Kaart der ontdekkingen van den admiraal DE FONTE*, 1753, in 4.to

LISLE DE LA DREVETIÈRE

(Lodewijk Franciscus de), te *Zuzela-Rousse*, in *Dauphiné* geboren, en in de maand November 1756 overleden, is de schrijver van verscheiden blijspelen. Nog heeft men van hem: *Essai etc.* (*Proeve over de eigenliefde*), een dichtstuk, 1738, in 8.vo *Découverte etc.* (*Ontdekking der lengten*), in 12mo, 1740, Danaüs, een treurspel, 1732.

Lisle de Sales (Joannes Baptista Claudius Isoard de). — Zie Delille de Sales.

Lisola (Franciscus Paulus, vrijheer van), te *Salins*, in 1613 geboren, [volbragt zijne studiën te *Dôle*, in *Franche Comté*, en begon met te *Besançon* het beroep van advokaat uit te oefenen. Het was hem in 1738 gelukt, om zich tot lid van den jaarlijkschen raad te doen verheffen: deze benoeming werd krachteloos verklaard, wijl dezelve niet vrijelijk geschied was. Lisola vreezende vervolgd te worden, vlugtte naar *Duitschland*, alwaar hij zich door zijne talenten onderscheidde. Hij was nog geen dertig jaren, toen keizer Ferdinand III, hem tot hoogstdeszelfs minister aan het hof van *Engeland* benoemde, later aan dat van *Polen*, en dat van *Madrid*, alwaar hij het huwelijk sloot van Leopold I met eene Spaansche infante. Hij onderteekende in 1668, het verdrag van *Portugal*, en had in hetzelfde jaar deel aan den vrede van *Aken*]. Hij werd in de beroemdste traktaten gebruikt en overleed in 1677, kort voor de conferentiën van *Nijmegen*. Men heeft van hem: 1.° Een werk, getiteld: *Bouclier* (*Schild van den Staat en der Geregtigheid*), waarin hij de regten wederlegt, welke *Frankrijk* zich op verschillende staten der Spaansche monarchie aanmatigde. Dit werk behaagde zeer aan het huis van *Oostenrijk*, en was natuurlijk aan *Frankrijk* zeer onaangenaam. Verjus, een der gevolmagtigden bij den Rijswijkschen vrede, in 1697, schreef met meer vuur dan rede, tegen Lisola, die hem weder antwoordde, door eene brochure, getiteld: *La Sauce au verjus* (onder den naam van Warendorp), *Keulen*, 1674, in 12.mo, zinspelende op den naam van zijnen tegenstrever. Lodewijk XIV, schijnt dit proces, te gunste van Lisola beslecht te hebben, toen hij berouw gevoelde, over zijne ligtzinnig ondernomen oorlogen, en hij zijnen opvolger vermaande,

om hem in dat punt niet na te volgen. — 2.° *Bouclier etc.* (*Schild van den Staat en der geregtigheid, tegen het klaarblijkelijke ontdekt ontwerp der algemeene monarchie*), 1667, in 12.mo — 3.° *Lettres etc.* (*Brieven en Verhandelingen*), in 12.mo

* Lissoir (Remaclus), abt van *Valdieu*, van de premonstratenzer orde, werd te *Bouillon*, den 12 Februarij 1730 geboren, begaf zich in dat klooster en legde er zijne gelofte af, in 1749. Hij werd achtereenvolgend meester der nieuwelingen, hoogleeraar der godgeleerdheid, prioor, en eindelijk in 1766 abt. Hij vermeerderde de bibliotheek van zijn klooster, verbeterde de liturgische boeken der premonstratenzers, en werd zeer nuttig voor zijne orde, waarvan de algemeene kapittels hem tot *Visitator* hadden benoemd. Tijdens de Fransche omwenteling verloor hij zijne abdij, en verkreeg de pastorij van *Charleville*. Gedurende het schrikbewind opgesloten, kwam hij, na de vrijheid terug te hebben bekomen, in de hoofdstad, verbond zich aan het *Journal de Paris*, was in 1797 bij de kerkvergadering der constitutionelen tegenwoordig, en werd tot bisschop van *Samana* op het eiland *St. Domingo* benoemd; doch hij werd niet gewijd. Na het concordaat verkreeg hij eenen post van aalmoezenier der invalieden, en overleed den 13 Mei 1806. Hij had een werk in het licht gegeven, getiteld: *De l'état etc.* (*Over den staat der kerk, en over de wettige magt van den Roomschen paus*), *Wurzburg*, (*Bouillon*), 1766, 2 dl.n, in 12.mo Dit is eene verkorte uitgave van den *Febronius* van Hontheim, waarin Lissoir aan den paus de magt betwist over alle kerken, over de beroeping van kerkvergaderingen, enz. Hij drukt zich aldus in zijn voorberigt uit: *Ik zeg het in allen ernst, indien ik een ultramontaansch godgeleerde was, zou ik, in tegenwoordigheid des schrijvers van den Emile, zelfs de wenkbraauwen niet durven bewegen.* Lissoir bezat vele geleerdheid; was naauwgezet in de vervulling zijner pligten, en zou zich bij de godsdienst verdienstelijker hebben gemaakt, indien hij omtrent het hof van *Rome* eenigzins regtvaardiger ware geweest.

Lister (Martinus), een Engelsche arts en natuurkundige, te *Radcliffe*, in het graafschap *Buckingham*, in

1638 geboren, [werd in 1660 door KAREL II, tot lid van het collegie van den H. JOANNES van *Cambridge* benoemd, reisde door *Frankrijk*, kwam in 1670 in *Engeland* terug, en vestigde zich in het graafschap *York*, alwaar hij zich op de natuurkundige wetenschappen, en op de uitoefening der geneeskunde toelegde. LISTER volgde in 1698 den graaf van *Portland*, op zijne gezantschapsreis naar *Frankrijk*, onder de regering van WILLEM van *Oranje*.] Hij was gewoon lijfarts van ANNA, koningin van *Engeland*, onder wier bestuur hij overleed, in het begin der 18e eeuw, oefende de geneeskunde met veel roem uit, en ontwikkelde de theorie derzelve in verscheiden werken. Hij schreef ook veel over de natuurlijke historie. Zijne meest bekende werken zijn: 1.° *Historiæ sive Synopsis conchyliorum libri IV cum appendice, Londen*, 1685 — 1693, 5 afd. in 2 dl.n, in fol. Dit zijn enkel platen, aan den voet van welke de naam gevonden wordt van de daarop voorgestelde schelp. Er komen 1057 platen in voor. Men heeft er te *Oxford*, in 1770, eene nieuwe uitgave, in fol. van geleverd, met *Tafels* van *WILLIAM HUDDESFORT*. — 2.° *Exercitatio anatomica de buccinis fluviatilibus et marinis cum exercitatione de variolis*, 1695, in 8vo — 3.° *Reize naar Parijs*, in het Engelsch, *Londen*, 1699, in 8.vo: dezelve is belangrijk. 4.° *Tractatus de araneis et de cochleis Angliæ; accedit Tractatus de lapidibus ejusdem insulæ ad cochlearum quamdam imaginem figuratis*, 1678, in 4.to — 5.° *De morbis chronicis dissertatio*. — 6.° *Exercitatio anatomica de cochleis, maxime terrestribus, et limacibus*, 1678, in 4.to — 7.° Eene *Uitgave* der Verhandeling van APICIUS. *De opsoniis et condimentis*, 1709, in 8.vo, met aanmerkingen. — 8.° *Exercitationes et descriptiones thermarum ac fontium Angliæ*, in 12.mo

LISZINSKI (CASIMIR), een Poolsch edelman, werd op den rijksdag van *Grodno*, in 1688, door den bisschop van *Posnanië*, van ongodisterij beschuldigd. Men vindt bij hem geschriften, waarin hij onder andere ongerijmdheden, deze doemenswaardige stelling, of liever deze goddelooze onzinnigheid voorstond, dat *God de Schepper des menschen niet was*,

maar dat de mensch de schepper van God was, dien Hij uit het niet had getrokken. Eene stelling, de petroniaansche ongerijmdheid waardig: *Primus in orbe deos fecit timor.* Liszinski werd in hechtenis genomen: hij trachtte zich te verontschuldigen, met te zeggen, dat hij deze buitensporigheden enkel geschreven had, om dezelve te wederleggen: maar men sloeg daarop geen acht, hij werd tot den brandstapel veroordeeld, en het vonnis werd den 30 Maart 1689 ten uitvoer gebragt.

Litle, of *de Kleine* (William), bijgenaamd *van Neubridge* (*Neubrigensis*), naar den naam van het collegie alwaar hij woonde, in 1136, te *Bridlinton*, in de provincie *York*, geboren, was regulier kanonik van den heiligen Augustinus, in *Engeland*, en overleed in 1208 of 1220. Hij liet na eene *Geschiedenis van Engeland*, in 5 boeken, waarvan de beste uitgave is die van *Oxford*, door Hearne, 1719, 3 dl.n in 8.vo, met *Aanteekeningen* van verscheiden geleerden, en drie *Homiliën*, aan denzelfden Litle toegeschreven. Dezelve begint met 1066, en eindigt met 1197. De geschiedschrijvers zullen in dit werk nuttige bouwstoffen vinden mits zij dezelve van eenige valsche of overdreven daadzaken zuiveren.

Litolphi-Maroni (Hendrik), bisschop van *Bazas*, was uit het geslacht der markgraven van Suzarra-Litolphi-Maroni van *Mantua* oorspronkelijk. Hij was te *Gauville*, bij *Evreux* geboren, werd aalmoezenier des konings, en door Lodewijk XIII tot het bisdom *Bazas* benoemd. Litolphi was buitengemeen gehecht aan de kloosterlingen van *Port-Royal*, en verkoos Singlin tot zijnen gewetens-bestuurder. Hij onderscheidde zich in de vergadering der geestelijkheid van *Frankrijk*, die de grondbeginselen der verslapte casuisten veroordeelde, en overleed in 1645 te *Toulouse*, werwaarts hij zich had begeven, om de vergadering der geestelijkheid bij te wonen, welke op het punt stond van gehouden te worden. Godeau, bisschop van *Vence*, sprak zijne *Lijkrede* uit. Men heeft van hem eene *Vermaning*, om het nut der seminariën te bewijzen; hij schreef dezelve tijdens de oprigting van het zijne: dezelve werd in 1646, in 4.to bij Vitré gedrukt; en herdrukt met de vertaling der boeken van het priesterschap

van den heiligen JOANNES CHRYSOSTOMUS.

* LITTA (LAURENTIUS DE), kardinaal, te *Milane*, den 13 Februarij 1756 geboren. Hij studeerde te *Rome*, in het Clementijnsche collegie, werd achtereenvolgend protonotarius apostolicus, lid der consulta, aartsbisschop van *Thebes*, en nuntius in *Polen*. Den 24 Maart 1794 te *Warschau* gekomen, was hij er getuige van de omwenteling, door KOSCIUSKO bewerkt. Hij gedroeg zich in zulke netelige omstandigheden, met even zoo veel voorzigtigheid als moed, en verwierf, door de gepaste gematigdheid, welke hij wist in acht te nemen, den eerbied en de achting der Polen. Hij verwierf de genade van den bisschop van *Chelm*, die ter dood veroordeeld was. PIUS VI, over zijn gedrag voldaan, zond hem in April 1797 naar *Moskau*, om, in hoedanigheid van afgevaardigde van den heiligen stoel bij de kroning van PAUL I tegenwoordig te zijn. Van daar en in die zelfde hoedanigheid, begaf hij zich naar *Petersburg*, alwaar hij van den keizer het behoud verkreeg van 6 diocesen van den Latijnschen ritus, en van 3 diocesen van den vereenigden Griekschen ritus. In *Italië* teruggekeerd, bevond hij zich op het conclave, te *Venetië*, ter verheffing van PIUS VII gehouden, die hem in 1800, tot schatmeester der apostolische kamer, en in het volgende jaar tot kardinaal benoemde (23 Februarij 1801) en hem daarenboven den post van prefekt van den *Index* gaf. Tijdens den inval der Franschen, verliet hij *Rome* met de overige kardinalen, en werd onder geleide naar *Milane* vervoerd. In 1809 naar *Parijs* ontboden, werd hij er in 1810, met twaalf andere kardinalen uit verbannen, uit hoofde van hunne weigering, om bij het huwelijk van NAPOLEON met de aartshartogin MARIA LOUISE tegenwoordig te zijn. Men trok hunne jaarwedden in, en zij ontvingen het verbod, om de teekens hunner waardigheid te dragen. De kardinaal LITTA werd tot in 1813 naar *Saint-Quentin* verbannen, in welk jaar men hem naar *Fontainebleau* bij den paus beriep; en, in het volgende jaar verbande men hem naar *Nimes*. Bij den val van NAPOLEON keerde hij naar *Rome* terug, alwaar PIUS VII, hem tot prefekt der *propaganda* benoemde, en hem tot de orde der kardinaal-bisschoppen, onder den

titel van de *heilige* SABINA, bevorderde. Toen MURAT, toenmaals koning van *Napels*, in 1815 *Rome* overmeesterde, volgde LITTA den paus naar *Genua*, van waar hij den 26 April 1816, een pauselijk bevelschrift aan den apostolischen vikaris van *Londen* zond, betrekkelijk het koninklijke *veto*, in de benoeming der bisschoppen. Men heeft eenen *Brief* van denzelfden kardinaal, van 16 Mei daaropvolgende in het licht gegeven, betrekkelijk den eed en de gebeden, door BONAPARTE, bij zijne terugkomst van het eiland *Elba*, te *Parijs* aan de Fransche geestelijken gevraagd. De tweede afstand van NAPOLEON, bragt den paus en de kardinalen in de hoofdstad der Christenwereld terug, van waar LITTA, zich naar *Milane* begaf, om den keizer van *Oostenrijk* te complimenteren. Bij zijne terugkomst te *Rome*, verleende hem de paus in 1818, de waardigheid van groot-vikaris. Toen hij in April 1820 zijn diocees bezocht, werd hij door eenen sterken regen overvallen, die hem de koorts veroorzaakte. Hij was te paard, in eene bergachtige landstreek, en van elk dorp verwijderd. In eene armoedige hut gebragt, overleed de deugdzame prelaat twee dagen daarna (1 Mei 1820) in dezelve. Zijn lijk werd naar *Rome* vervoerd, en op eene prachtige wijze begraven. Er verscheen bijna gelijktijdig eene *Levensgeschiedenis* van hem in het licht. Men kent aan den kardinaal LITTA een zeer wel in het Fransch geschreven werk toe, getiteld: *Lettres etc.* (*Brieven over de vier zoogenaamde artikels der Fransche geestelijkheid; derde uitgave, herzien, verbeterd en vermeerderd door den schrijver*), *Brussel* (of liever *Lyon*) 1818, in 8.vo van 142 blz. De kardinaal LITTA verklaart zich in hetzelve voor het oppergezag des pauses, in bijna al de kerkelijke aangelegenheden; maar hij denkt er niet aan, *dat de paus alleen onmiddellijk zijn gezag van God ontleent; dat de bisschoppen de eenvoudige stedehouders des pauses zijn; dat hij alleen het regt heeft, om de geschilpunten des geloofs te beslechten, noch dat hij kerkelijke wetten kan maken.* Zie het 24e dl. blz. 113, van den *Ami de la Religion*, die hem een belangrijk artikel heeft toegewijd.

LITTLETON (ADAM), een beroemde beoefenaar der fraaije letteren in 1627, te *Halles-Oven*, in *Stropshire* geboren, volbragt zijne studiën

in de school van *Westmunster*, en werd in 1658, de tweede meester derzelve. Zijne uitgebreide kundigheden, deden hem den bijnaam geven van *groot dictator der letterkunde*. Hij onderwees vervolgens te *Chelsea* in *Middlesex*, en werd in 1664 tot Pastoor van die kerk bevorderd. Eindelijk werd hij gewoon Kapellaan des konings, kanonik en daarna onderdeken van *Westmunster*, en overleed te *Chelsea* in 1694. Zijn voornaamste werk is een *Latijnsch Engelsch Woordenboek*, 1685, in 4.to, hetwelk in *Engeland* veel gebruikt wordt. Hij was er ook aan een voor de Griekse taal begonnen, hetwelk hij den tijd niet heeft gehad, van ten einde te brengen. Hij was zeer gemeenzaam bekend met de Oostersche en Rabbijnsche letterkunde, met de oude geschiedschrijvers, redenaars en dichters. De Latijnsche *Voorrede* der *Werken van* CICERO, te *Londen*, in 1681, in 2 dl.n, in fol. in het licht gegeven, is van hem. Hij is daarenboven de schrijver van eene Latijnsche Verhandeling *De juramento medicorum*, in 4.to, 1693; van eene Vertaling in het Engelsch van den *Janus Anglorum*, van SELDEN, van *Leerreden* in zijne taal, in fol. enz. enz.

LITTLETON of LYTTLETON (GEORGE) in 1709 geboren, volbragt zijne studiën te *Oxford*, reisde door *Frankrijk* en *Italië*, en werd bij zijne terugkomst tot afgevaardigde bij het parlement benoemd, waarin hij zich, onder het ministerie van ROBERT WALPOLE, in de oppositie-partij onderscheidde. Nadat de prins van WALLIS, het hof had verlaten, verkoos hij LITTLETON tot zijnen secretaris. Hij werd vervolgens penningmeester der spaarbank, geheimraad en overleed den 22 Augustus 1773. Men heeft van hem: 1.o *De Christelijke Godsdienst, bewezen door de bekeering en het Apostelambt van den heiligen* PAULUS, 1747. Men ziet uit dit werk, dat LITTLETON, tot de godisterij medegesleept, tot het Christendom werd teruggebragt, door de overwegingen welke hij heeft gemaakt over de bekeering van den heiligen PAULUS, zoo als hij dezelve zelf verhaalt in de Handelingen der Apostelen en in de Brieven. Er zijn diepzinnige en volkomen overredende inzigten in, te betreuren is het echter, dat de schrijver bij de beste redeneringen, de vooroordeelen zijner sekte heeft

doen afsteken, zoodanig zelfs, dat hij de wonderen der Catholijke Kerk met de schandelijkste tooneelen van *Saint-Médard* vergelijkt. — 2.° *Zamenspraak over den dood*, in 8.vo — 3.° *Geschiedenis van* HENDRIK *II*, 3 dl.n, 1764.

LITTLETON (THOMAS), een Engelsche regtsgeleerde, te *Frankley*, in *Worchester*, in 1420 geboren, werd tot ridder van *Bath*, en tot een' der regters van de gewone pleitgedingen, onder het bestuur van EDUARD IV benoemd. Hij overleed in 1482. Men heeft van hem een beroemd werk, getiteld: *Leenroerigheden van* LITTLETON, 1604, in 8.vo; hetwelk volgens CAMDEN, zijn *Commentator*, ten opzigte van het Engelsche gewoonte- of lands-regt, datgene is, wat JUSTINIANUS, ten opzigte van het burgerlijke regt is.

LITTRE (ALEXIS), in 1658, te *Cordes*, in het *Waadland* geboren, verwierf te *Parijs*, door zijne ontleedkundige kennis eenen grooten roem. De akademie van wetenschappen, nam hem in 1699 als lid aan, en hij werd eenigen tijd daarna verkozen, om geneesheer van het *Châtelet* te zijn. Hij overleed aan eene beroerte in 1725. Het spreekvermogen ontbrak hem geheel en al, maar hij bezat daarentegen vele naauwkeurigheid, juistheid en kunde. Men merkte die verschillende hoedanigheden in de werken op, welke hij in de Akademie voorlas, en waarmede zij hare *Memoriën* versierd heeft. De voornaamste derzelve zijn: 1.° *Waarnemingen over eene nieuwe soort van breuk*, 1700. — 2.° *Beschrijving van den pisleider des menschen*, ibid. — 3.° *Waarneming, betrekkelijk een menschelijk fœtus* enz.

† LIVERLO (LAMBERTUS DE), zoon van WOUTER LIVERLO, eene oude familie van *Luik*, en van JOANNA DES FOSSÉS, was een verlicht beminnaar en beschermer der kunsten. Deze zucht was dezer familie als aangeboren. De meeste der kerken van *Luik* waren met schilderijen versierd, die WOUTER door de beste Luiksche schilders had doen vervaardigen. LAMBERTUS was een der jongste zonen van WOUTER. Hij omhelsde den geestelijken staat, en werd kanonik van *Luik*, aartsdiaken van *Hesbaye* en proost van het kapittel van *Fosses*. Prins MAXIMILIAAN HENDRIK verkoos hem in netelige tijden tot zijnen kanselier, en gebruikte hem in verschei-

den gewigtige onderhandelingen, zoo wel met de ministers van *Frankrijk*, als met die van *Holland*. LODEWIJK XIV wist LIVERLO te onderscheiden, en schonk hem zijne achting. Zijne voorouders hadden eene kostbare verzameling van schilderijen begonnen, die hij met vele andere van de beroemdste meesters van zijnen tijd verrijkte. Hij gaf zelf de onderwerpen op, en verdeelde dezelve, onder de kunstenaars, volgens hunnen smaak en hunne krachten, welke hij kende. Deze uitmuntende verzameling met zoo veel kosten en zorg bijeengebragt, geraakte verspreid en voor het land verloren; de familie van LIVERLO is in 1750, uitgestorven.

† LIVERLO (GILLIS DE), broeder van den voorgaande, prioor van het groote Karthuizer klooster te *Luik*, was, volgens LOYENS, een groote bouwkunstenaar. Hij is het, die werkelijk de grondslagen legde, van het klooster en de kerk van dat gesticht, hetwelk in het begin der achttiende eeuw voltooid werd. Ook hij is het, die, volgens denzelfden schrijver de twaalf marmeren zuilen kocht, die het koor ondersteunen, waartoe broeder KOURSZ het plan ontworpen en uitgevoerd had. LIVERLO overleed in 1667.

* LIVERPOOL (KAREL JENKINSON, vrijheer van HAWKESBURY, eerste Graaf van), in het Graafschap *Oxford*, den 10 Mei 1727 geboren, was de zoon van den kolonel KAREL JENKINSON. Hij studeerde te *Burford* en te *Oxford*, en maakte zich weldra bekend door verzen, welke hij op den dood van den prins van WALLIS vervaardigde, door verscheidene artikels, voorkomende in het Tijdschrift *Monthly Review*, en door verscheiden staatkundige brochures; eene onder andere, getiteld: *Verhandeling over de oprigting eener nationale en constitutionele magt, onafhankelijk van een staande leger*: zijne *Verhandeling over het bestuur van Groot-Brittannië, ten opzigte der onzijdige Mogendheden, gedurende den tegenwoordigen oorlog* (1758) vestigde op hem de algemeene aandacht, hij vervaardigde alstoen eenige losse dichtstukjes, ter eere van sir EDW. TURNER: deze stelde hem voor aan lord BUTE, die hem dadelijk tot zijnen bijzonderen geheimschrijver aannam, en benoemde hem in 1761, toen hij zelf tot het ministerie was gekomen, tot onder-secretaris van staat. In het volgende jaar, door het vlek *Cockermouth*, tot lid van het

parlement benoemd, werd hij penningmeester der Artillerie en later adjunct-secretaris der schatkamer. In 1764 verloor hij, ten gevolge van de verheffing van den markgraaf van ROCKINGHAM tot dat ministerie, al zijne posten. Het duurde niet lang of hij verkreeg eene eervolle bediening: de koning zelve benoemde hem tot bijzitter der rekenkamer (1765). Na de aftreding van zijnen beschermer, lord BUTE, was hij het hoofd der partij de *vrienden des konings* genaamd. JENKINSON werd in 1766 secretaris der schatkamer, in 1767 lord der Admiraliteit, in 1772, viceschatmeester van *Ierland*, en lid van den geheimraad; in 1775 secretaris van de belastingsrollen in *Ierland;* in 1776 groot-meester der munt, en in 1778 secretaris van staat van oorlog. Na eene hevige en langdurige worsteling met de oppositie te hebben volgehouden, bezweek hij in 1782 met het geheele ministerie. PITT riep hem in 1786 terug, en liet hem tot kanselier van het hertogdom *Lankaster*, daarna tot vrijheer van *Hawkesbury*, en later (1796) tot pair, Graaf van *Liverpool*, voorzitter van den raad van koophandel, en ontvanger der in-en uitgaande regten benoemen. LIVERPOOL ging voort, zich met openbare zaken bezig te houden, tot in 1801, wanneer zijne verzwakking hem noodzaakte om van dezelve aftezien. Hij is te *Londen* den 17 December 1808 overleden, al zijne waardigheden aan zijnen zoon nalatende. *Engeland* heeft hem zijn handelverdrag met *Amerika*, en de invoering der walvischvangst in de *Zuidzee* te danken. Behalve de reeds genoemde losse stukjes heeft men van hem, eene *Verzameling van traktaten* van 1648 tot 1783, 3 dl.n in 8.vo, 1785, en eene *Verhandeling over de munten*, in eenen brief aan den koning, 1805, in 4.to.

* LIVERPOOL (ROBERT-BANKS JENKINSON graaf van), een beroemde staatsdienaar van *Engeland*, de zoon van den voorgaande, werd den 7 Junij 1770 geboren: hij maakte roemvolle studiën, en verwierf zeer uitgebreide kundigheden, in de oude talen, den handel, de fabrijken en de geldmiddelen. Volgens het gebruik der aanzienlijke Engelschen, die gewoonlijk hunne opvoeding met eene reis op het vasteland voltooijen, kwam hij in *Frankrijk*, en bevond zich te *Parijs* tijdens de vernieling der *Bastille*. Nadat er nieuwe personen op het staat-

kundige tooneel waren verschenen, maakte de jonge JENKINSON dezelve aan zijn bestuur bekend; hij leverde in zeker opzigt eene zedelijke statistiek van *Frankrijk*, want hij schilderde al de mannen af, die toenmaals eenigen invloed uitoefende. Deze eerste proeve van eenen jongeling gaf een hoog denkbeeld van zijnen waarnemenden en onderscheidenden geest, aan iedereen, die zijnen arbeid zag, en voornamelijk aan den eersten minister. In 1790, bij zijne terugkomst in *Engeland*, door het vlek *Rije* tot lid van het parlement benoemd, kon hij in het lagerhuis nog geene zitting nemen, wijl hij den door de kieswet gevorderden ouderdom nog niet bereikt had; eerst in 1791, nam hij zitting in hetzelve. Middelerwijl deed hij eene nieuwe reis op het vasteland. In 1792 verdedigde hij het ministerie, door den heer WIHTBREAD aangerand, die aan hetzelve verweet, den oorlog aan *Rusland* te hebben verklaard. Hij schetste een zeer treffend tafereel van den toestand van *Europa*, met betrekking tot *Engeland*, en ontzag zich niet, om te zeggen: *De kracht en de magt van het koningrijk Frankrijk zijn in verval: deze natie, zoo lang onze mededingster is niet meer te vreezen: er is eene andere mogendheid, wier onrustige, staatkunde en dreigende heerschzucht men moet bewaken; deze is Rusland.* De redevoering van den jongen JENKINSON was belangrijk door de kracht zijner redeneringen en de vloeibaarheid zijner uitspraak: zoowel zijne vijanden als zijne vrienden, kwamen overeen in te zeggen, dat hij eenmaal een der beroemdste redenaars van *Groot-Brittannië* zoude zijn. Het gouvernement beloonde zijne talenten, en moedigde dezelve aan, door hem als een der commissarissen tot de Indische zaken te benoemen. In het volgende jaar, ontving hij het bevel over de ruiterij der vijf havens. Later werd hij bewindhebber der munt, lid van den geheimraad, voorzitter van den raad van koophandel en koloniën. In 1796, door hetzelfde vlek *Rije* herkozen, was hij een der bekwaamste verdedigers van het ministerie van PITT, hij verzette zich uit al zijne kracht tegen de parlementaire hervorming, reeds omtrent dezen tijd door de liberale oppositie gevorderd, en die dezelve eindelijk verkreeg, bijna zoo als zij dezelve gevraagd had. Nadat het Engelsch ministerie in

1801 veranderd was, werd JENKINSON, lord HAWKESBURY geworden, tot secretaris van staat voor de buitenlandsche zaken benoemd. Zijn bestuur werd gekenmerkt door zeer belangrijke gebeurtenissen: het werkdadige deel, hetwelk hij aan de Ierssche onlusten nam, zou te naauwernood opgemerkt zijn, indien deze minister niet, zoo als hij deed, had bijgedragen tot de vereenigingsakten der beide rijken. Hij was het, die in 1801 den vrede van *Amiens* onderteekende. Zich steeds tegen *Frankrijk*, en vooral tegen de Fransche omwenteling aankantende, had hij dikwijls voor de tribune zijnen haat in de bijtendste bewoordingen uitgedrukt; van dat tijdstip af, voerde hij eene gematigder taal; maar deze verandering duurde niet langer dan de vrede: het verdrag van *Amiens* bragt geene andere vruchten voort, dan eenen zeer korten stilstand van wapens: weldra begonnen de vijandelijkheden weder. Lord HAWKESBURY verklaarde zich tegen BONAPARTE: gezamenlijk met PITT hield hij niet op, om tegen de toomelooze heerschzucht van dien krijgsman in te werken, die zoo langen tijd door de fortuin begunstigd werd. Na den dood van PITT, in 1806 voorgevallen, weigerde lord HAWKESBURY, om hem op te volgen; dit wantrouwen strekte zijn gedrag tot eer: hij werd tot gouverneur der vijf havens benoemd; en, toen FOX aan het ministerie kwam, plaatste hij zich aan de zijde der oppositie. Na den dood van FOX, in 1807 voorgevallen, kwam hij weder in het ministerie, en werd met de portefeuille van binnenlandsche zaken belast. Gedurende zijn bestuur stelde hij aan het parlement de bill voor, bestemd om de nieuwe onlusten in *Ierland* te beteugelen, en bestreed het ontwerp, hetwelk de oppositie ter emancipatie van de Catholijken voorstelde, en hetwelk zij eindelijk den 30 Maart 1829 heeft zien aannemen; lord HAWKESBURY volgde lord CASTLEREAGH in 1809 op, in het secretariaat van oorlog, en werd na den dood van PERCEVAL, in 1812 tot eersten lord der schatkamer benoemd; hij ging voort, zich jegens BONAPARTE vijandig te toonen, en men kan zeggen, dat aan zijne bekwaamheid, zoowel als aan de misslagen door den keizer begaan, de rampspoeden van 1814 moeten worden toegeschreven. De Engelsche minister moest zich zijne volharding toejuichen, in een

stelsel, hetwelk de mogendheden eindelijk aannamen, en dat het gedrag van BONAPARTE ten opzigte van *Engeland*, in zeker opzigt aan het Engelsch bestuur had voorgeschreven. Het was LIVERPOOL, in 1809, pair geworden, die in 1814 en in 1815 de capitulatie van *Parijs* bewerkte. Hij behield het ministerie, tot in de maand Januarij 1827, als wanneer een aanval van beroerte hem noodzaakte, om van de staatszaken af te zien. Gedurende dien tusschentijd wist hij op eene bekwame wijze gebruik te maken van den vrede, om eenige wonden te genezen, welke de oorlog aan de geldmiddelen van den staat, en aan de nijverheid der drie koningrijken had toegebragt: hij hield zich bezig met een aantal financiële en commerciële verbeteringen, en maakte nuttige hervormingen in de wetgeving en in het bestuur; het gelukte hem door de verschillende bezuinigingen, welke hij invoerde, om eenige der belastingen te verminderen en de drukkendste af te schaffen. Het is aan dezen minister, dat men de afschaffing van den Neger-handel te danken heeft, welke menschlievende maatregel, door al de mogendheden van *Europa*, met uitzondering van *Portugal*, nagevolgd is. Lord LIVERPOOL overleed den 1 December 1827 te *Combewood*. Hij was zeer ervaren in de kennis van de staatsregeling des koningrijks, doorkneed in de handel- en staatkundige aangelegenheden, en sprak gemakkelijk en met juistheid. Hij was, na PITT, zegt een Engelsch dagblad, door zijne talenten en de hulpmiddelen des verstands de bekwaamste man, om het hoofd te bieden aan de ontelbare moeijelijkheden des tijdvaks, waarin hij de zaken bestuurde. Het is waar, zegt een Fransche levensbeschrijver, » dat hij in al zijne handelingen, door de overige leden van het ministerie werd ondersteund: maar men moet bekennen, dat een groot gedeelte van den roem van dat bestuur, hem volgens regt toekomt; want hij is het, die de inblazing heeft gegeven, en die in zeker opzigt het verband is geweest, tusschen de verschillende grondbeginselen der Engelsche *oligarchie*, waarvan de zamenwerking tot het welgelukken der vereenigde plannen, ten voordeele der natie, onvermijdelijk noodzakelijk was.

LIVIA DRUSILLA AUGUSTA, uit de beroemde familie van CLAUDIA, dochter van LIVIUS

DRUSILLUS CLAUDIANUS, in 695 na *Rome* geboren, huwde met TIBERIUS CLAUDIUS NERO, pretor, en later opperpriester, die twee kinderen bij haar verwekte, keizer TIBERIUS, en DRUSUS, bijgenaamd *Germanicus*. Zij bezat de bevalligheden des gelaats, en al de begaafdheden des geestes. AUGUSTUS werd smoorlijk op haar verliefd. Hij schaakte haar van haren echtgenoot, en, ofschoon zij zwanger was van TIBERIUS, trad hij echter, onder toestemming der priesters van *Rome*, die meer afgeschrikt door de magt van den Drieman, dan aan de wetten en de regtvaardigheid gehecht, met haar in den echt. De levendige en indringende geest van LIVIA, gaf haar veel invloed op AUGUSTUS, die zijne zorgen en zijne magt met haar deelde. Hare eerzucht was niet te vreden met de vrouw eens keizers te zijn, zij wilde er ook de moeder van wezen. Zij liet de kinderen, die zij bij haren eersten man had gehad, door AUGUSTUS aannemen, en om de klove aan te vullen, die tusschen hen en den troon was, deed zij, zegt men, al de bloedverwanten van AUGUSTUS omkomen, die er aanspraak op zouden hebben kunnen maken. Men beschuldigde haar zelfs van den dood, van hunren echtgenoot te hebben bevorderd, uit vreeze, dat hij AGRIPPA POSTHUMIUS, ten nadeele van TIBERIUS, tot zijnen opvolger mogt benoemen. Deze zoon, de beweeggrond van al hare misdaden, behandelde haar met de zwartste ondankbaarheid, en gedurende haar leven, en na haren dood, in het jaar 29 na J. C. in het 85e jaar van haren ouderdom, voorgevallen. Hij droeg niet de minste zorg voor hare lijkplegtigheden, verbrak haren uitersten wil, en verbood, haar eenige eer te bewijzen. De looze vrouw, is in den rang der grootste staatkundigen, dat is, in den zin der wereld, der grootste booswichten geplaatst. [CLAUDIUS, klein-zoon van LIVIA, door DRUSUS, liet haar, toen hij tot het keizerlijk bestuur was gekomen, de goddelijke eer bewijzen. LIVIA, door CALIGULA, haren achter-kleinzoon, eenen ULYSSES, *in het vrouwelijk gewaad* genaamd, bezat, volgens TACITUS, *de geveinsdheid van haren zoon* TIBERIUS, *vereenigd met al het beleid van* AUGUSTUS *haren echtgenoot: cum artibus mariti simulatione filii bene composita.* Annal. lib. V cap. I].

LIVINEJUS (JOANNES), te

Dendermonde geboren, was oorspronkelijk van *Gend*. LEVINUS TORRENTIUS, bisschop van *Antwerpen*, zijn moederlijke oom, boezemde hem smaak in voor de gewijde letterkunde. Zich naar *Rome* begeven hebbende, vond hij aldaar de geleerde kardinalen WILLEM SIRLET en ANTONIUS CARAFFA, die hem aan hunnen arbeid over den *Bijbel der zeventigen* verbonden, die in 1587, met goedkeuring van SIXTUS V, in het licht verscheen. Hij maakte gebruik van zijn verblijf te *Rome*, om afschriften te nemen van verschillende Grieksche handschriften uit de bibliotheek van het *Vatikaan* en van eenige andere. LIVINEJUS heeft *vertalingen* geleverd van verscheiden stukjes van Grieksche kerkvaders, die hij met aanteekeningen heeft voorzien, welke bewijzen, dat hij een goede *criticus* was; maar zijn Latijn is hard. Hij was kanonik en later *cantor* te *Antwerpen*, en werkte aldaar met WILLEM CANTERUS, aan het onderzoeken en vergelijken van eenige handschriften der vertaling van de zeventigen, en hunne aanmerkingen dienden, tot het Grieksche gedeelte van den polyglot-bijbel van PLANTIN: volgens zijn grafschrift overleed hij in 1599, in den ouderdom van 52 jaren. Er bestaat van hem: 1.° Eene eerste *Latijnsche en Grieksche uitgave* der boeken over de maagdelijkheid, van den heiligen GREGORIUS van *Nyssa*, en van den heiligen JOANNES CHRYSOSTOMUS, die beide zijn overgenomen in de verzameling der *werken* dezer beide kerkvaders, door pater FRONTON DU DUC. — 2.° *Panegyrici veteres*, *Antwerpen*, 1599, in 8.vo — 3.° Eene eerste *Vertaling* der *Leerreden* van den heiligen THEODORUS STUDITES, en *Homiliën* van den heiligen EUCHERUS, *Antwerpen*, 1602, in 8.vo

LIVONIÈRE (CLAUDIUS POQUET DE), een regtsgeleerde, te *Angers*, in 1652 geboren, deed zich tot advokaat bevorderen. Na gedurende eenigen tijd gediend te hebben, volgde hij de pleitzaal te *Parijs*, alwaar hij zich met roem onderscheidde. De zucht naar zijne geboorteplaats, deed hem te *Angers* terug komen; hij bekleedde aldaar den post van raadsheer bij het landsgeregt, en dien van hoogleeraar in de regten, welken laatsten hij in 1720 aan zijnen zoon afstond. Hij overleed in 1726 te *Parijs*, alwaar hij was

teruggekomen, om een proces te volgen. Men heeft van hem eene goede 1.° *Recueil etc.* (*Verzameling van Commentariën op het Landgeregt van Anjou*), *Parijs*, 1725, 2 dl.n in fol. — 2.° *Traité etc.* (*Regels van het Fransche Regt*), 1730, en 1738, in 12.mo, welk laatste werk men met meer regt aan zijnen oudsten zoon toeschrijft. Vader en zoon waren zeer wel met de Romeinsche wetten en de Fransche regtsgeleerdheid bekend. Dikwerf werden dezelve geraadpleegd.

LIVOY (TIMOTHEUS), een Barnabiter-monnik, in 1715, te *Pithiviers* geboren, werd lid van de Arkadische akademie en overleed in 1777. Hij had de humaniora in verschillende collegien onderwezen, en in *Italië* gereisd. Op het einde zijner dagen hield hij zich bijzonder met letterkunde bezig. Hij is de schrijver van het *Woordenboek der Fransche Synonyma*, *Parijs*, 1767, in 8.vo, verscheiden malen herdrukt en vrij nuttig. LIVOY heeft uit het Italiaansch in het Fransch vertaald: 1.° *Tafereel van de omwentelingen der Letterkunde*, door DENINA; 1767, 2 dl.n in 12.mo — 2.° *Verhandeling over het openbaar Geluk*, door MURATORI, 1772, 2 dl.n in 12.mo — 3.° *De Letterkundige*, door pater BARTOLI; 1768, 2 dl.n in 12.mo — 4.° *Verklaring der Kenmerken van de ware Godsdienst*, door pater GERDIL, in 12.mo — 5.° *Reize door Spanje*, *in* 1755 *gedaan*, met geschied- en aardrijkskundige en critische aanteekeningen, 1772, 2 dl.n, in 12.mo

LIZET (PETRUS), in *Opper-Auvergne* geboren, was in den beginne algemeen advokaat, later eerste president, bij het parlement van *Parijs*; [het ongeluk gehad hebbende, het huis van *Lotharingen*, toenmaals alvermogend aan het Fransche hof, tegen zich in te nemen, verzag hij zich in 1550 verpligt, om zijn ontslag te vragen, verkreeg uit aanmerking van zijne armoede de abdij van den H. VICTOR, en werd aldaar tot priester gewijd]. Hij overleed in 1554, in den ouderdom van 72 jaren. Hij heeft *Wederleggende Werken* in het licht gegeven, in 2 dl.n Men ziet dat hij veel gelezen had, en met eenen vurigen ijver bezield was, ter verdediging van het ware geloof; maar daar hij geen godgeleerde was, redeneert hij niet altijd even juist: hetwelk aan BEZA stof geeft, om hem,

in een voor het overige zeer slecht hekelschrift belagchelijk te maken.

* LIZOT (PETRUS JOANNES KAREL FLORUS), lid van de kamer der afgevaardigden, werd te *Brionne*, in *Normandijë*, den 1 November 1768 geboren, was de zoon van eenen advokaat, bij het parlement van *Rouanen*, en in het begin der Fransche omwenteling zelf een advokaat. In 1790 weigerde hij om voor de nieuwelings georganiseerde regtbanken te pleiten. Naar het vlek *Montfort* geweken, werd hij in 1793 in hechtenis gesteld, en in 1794 voor de criminele regtbank gevoerd, *wijl hij de zinnebeelden der vrijheid gehoond had;* hij ontsnapte door de vlugt, maar niet zonder moeite aan deze vervolgingen. Onder het bestuur van BONAPARTE werd LIZOT, keizerlijk procureur, bij de regtbank van *Bernay*, welken post hij na de terugkomst der BOURBONS behield, en zelfs gedurende de honderd dagen, ofschoon hij op den 22 Maart 1815, in zijne hoedanigheid van procureur des konings, de registratie der koninklijke ordonnantie gevorderd had, waarbij BONAPARTE, als een *verrader* en *muiteling* werd verklaard. In de maand Augustus 1815, werd hij tot secretaris van het kiescollegie van *Eure* benoemd, en tot afgevaardigde, bij dat zelfde Dep.t verkozen; hij presideerde aldaar de verkiezingen van 1816, en, van dit tijdstip af, tot aan zijnen dood was hij steeds lid van de kamer der afgevaardigden, alwaar hij op de ministeriele banken zitting had. Hij was vrede-regter van het 10.e arrondissement van *Parijs*, toen hij den 31 Januarij 1827 overleed.

* LLORENTE (don JUAN ANTONIO), ex-kanonik van *Toledo*, en Spaansche letterkundige, secretaris van het heilige Officie, raad van JOZEF BONAPARTE, werd den 30 Maart 1756, te *Rincon del Soto*, bij *Calahorra*, in *Oud-Kastilië*, uit eene arme, maar eerlijke en adellijke familie geboren. Door de zorg van twee eerbiedwaardige geestelijken, don GONZALES DE MENDIZABEL, zijnen moederlijken oom, en don EMMANUEL DE MEDRANO opgevoed, volbragt hij zijne studien met zoo veel roem te *Tarragona*, werwaarts hij dezen laatsten gevolgd was, dat hij in den ouderdom van 18 jaren, de kruinschering ontving, hetwelk hem bekwaam maakte, om patri-

moniele beneficiën te bezitten. Men zond hem in 1773 naar *Saragossa*, om er de regtsgeleerdheid te beoefenen; en hij ging vervolgens naar *Madrid*, om er zijne studien te voltooijen, en werd aldaar in 1776, tot meester bevorderd. Omtrent denzelfden tijd verkreeg LLORENTE een patrimonieel beneficie, werd in 1779 priester gewijd, en in 1780 te *Valencia* tot doctor in het kerkelijke regt bevorderd. Hij dong in hetzelfde jaar met het beste gevolg naar een kanonikaat der hoofdkerk van *Tarragona*, liet zich in den hoogen raad van *Kastilië* tot advokaat bevorderen, en werd lid van de canonieke akademie van den heiligen ISIDORUS te *Madrid*, in 1782 procureur-fiskaal en algemeen vikaris van het bisdom *Calahorra*. Hij vestigde zijn verblijf in die stad, en predikte er de helft eener Vaste. In 1785 werd LLORENTE tot commissaris van het heilige Officie van de stad *Logrono* benoemd, en drie jaren later verkoos hem de nieuwe bisschop van *Calahorra* tot syndikaat-examinator der priesters van zijn diocees in godgeleerde onderwerpen. Omtrent denzelfden tijd het ontwerp gevormd hebbende, om de beoefening der Romeinsche wetten, door die eener nationale regtsgeleerdheid te doen vervangen, deelde hij zulks mede aan den graaf van FLORIDA BLANCA; maar deze verlichte minister, deed hem van dit ontijdige ontwerp afzien, welks uitvoering, volgens de denkbeelden van LLORENTE bewerkt, geheel *Spanje* in verwarring zou hebben gebragt. Naar *Madrid* beroepen, in hoedanigheid van raadplegend advokaat, bij de hertogin van SOTO-MAYOR, bleef hij tot in 1801 in de hoofdstad, en werd bij den dood dier dame, door den koning met de voogdijschap van den jongen hertog, neef en erfgenaam van de overledene belast. Bij deze gelegenheid legde hij zich toe, op de beoefening van het geslachtregister van het huis SOTO-MAYOR, en schreef ter opheldering van regtsgeleerde geschilpunten, het werk getiteld: *Geschiedenis van het proces van het huis van SOTO-MAYOR, betrekkelijk verscheiden heerlijksheidsregten, sedert de* 13.e *eeuw.* Hij schreef ook verscheiden *Memorien* over onderwerpen die tot de kerkelijke gebruiken van bijzondere plaatsen behoorden, over *den Voorrang der Spaansche gezanten, boven die van Frankrijk, bij algemeene conciliën van het hof van Rome en bij andere diplomatische ver-*

gaderingen enz. In 1789 werd hij benoemd tot secretaris van den hof-geloofsonderzoeker, daarna tot kanonik van de hoofdkerk van *Calahorra:* het is omtrent dezen tijd, dat hij met een zeer gewigtig werk over het heilige Officie werd belast, een werk, waartoe de grootinquisiteur, hem zeer belangrijke papieren had toevertrouwd; hij werd beschuldigd, een misbruik van dit vertrouwen te hebben gemaakt, om in eene wijsgeerige briefwisseling de geheimen der inquisitie te openbaren. LLORENTE verloor zijne inquisitoriale titels, en werd naar een Franciskaner-kloosster, in de woestijn van *Calahorra* verbannen. Deze soort van ballingschap duurde niet lang: brieven, vol onderwerping en berouw, en vrienden, die hij bij den prins des Vredes had weten te bekomen, slaagden er niet alleen in, om hem de vrijheid te doen wedergeven, maar zelfs, om hem later den titel van school-kanonik van *Toledo*, en het kruis der orde van KAREL III, te doen geven. Op het tijdstip, waarop de Franschen *Spanje* overmeesterden, had hij zich aan de zaak van BONAPARTE verbonden; door den groothertog van *Berg* (MURAT) benoemd, tot lid van de vergadering der notabelen, die eene nieuwe constitutie aan *Spanje* moesten geven, begaf hij zich naar *Bayonne*, en was een der eerste en ijverigste hovelingen van koning JOZEF, die hem tot zijnen geheimraad verkoos, en hem later tot opziener der handvesten van de oude inquisitie benoemde. Alstoen zag men twee Spaansche geestelijken geheel tegenovergestelde wegen inslaan (zie ESCOIQUIZ). Het heilige Officie was bij een besluit van den nieuwen koning, in 1809 vernietigd; een bevel van denzelfden vorst stelde ter beschikking van LLORENTE de papieren van de verschillende regtbanken der inquisitie, in *Spanje* verspreid, en belastte hem met het schrijven der geschiedenis van dezelve. LLORENTE gaf verscheiden losse stukjes in het licht, bestemd, om de geesten tot de geschiedenis voortebereiden, aan welke hij werkte; hij had reeds in verscheiden schriften den heiligen Stoel aangerand, voornamelijk in zijne *Diplomatische verzameling over de huwelijks-dispensatiën.* Terwijl hij zich aldus met zijn werk over de inquisitie bezig hield, deed hij staatkundige brochures te gunste van JOZEF in het licht verschijnen; hij

belastte zich met de uitvoering van het bevel, waarbij de kloosters vernietigd werden, nam den post aan van algemeen directeur der nationale goederen, en daar hij het zich ten taak had gesteld, om zich aan zijnen meester aangenaam te maken, vermenigvuldigde hij zich, en bevond zich alom, alwaar er eene dienst aan de zaak der overweldiging was te bewijzen. Toen FERDINAND VII, de kroon had terug bekomen, ontving LLORENTE, die, tijdens de ontruiming van het schiereiland door het Fransche leger, eene schuilplaats in *Frankrijk* was komen zoeken, van het Spaansche bestuur het verbod, om in zijn vaderland terug te keeren. Tijdens de Fransche restauratie in 1814, begaf hij zich naar *Engeland:* doch hij kwam weldra in *Frankrijk* terug, alwaar hij in het licht gaf: *Verhandeling om te dienen, tot de Geschiedenis der Spaansche omwenteling*, in 8.vo, die veel opgang maakte. Daar LLORENTE niets meer van de familie BONAPARTE te verwachten had, wilde hij eene hulde aan de oudheid van die der BOURBONS bewijzen, en gaf te dien einde in het licht: *Roem van den geslachtboom des Konings van Spanje*, *FERDINAND VII*, 1815, in fol. Hij bewijst, dat deze vorst in regte lijn, de 34.e afstammeling is van SIGERDUS, koning der Saksers, in 633 overleden. Daar deze behendige onderwerping aan de bestaande magt in *Spanje*, geenerlei uitwerksel had te weeg gebragt, schreef LLORENTE brieven aan FERDINAND VII, en aan het kapittel van *Toledo*, in welke hij trachtte, om zijn vorig gedrag, niet alleen te doen verschoonen, maar zelfs goed te keuren; doch deze brieven bleven onbeantwoord. Omtrent denzelfden tijd, zegt men, vertaalde hij in het Spaansch, den roman, getiteld: *Ridder FAUBLAS*, een werk vol grove schandelijkheden. Nadat de afgevaardigde CLAUSEL DE COUSSERGUES, op den 28 Februarij 1817, van de tribune gezegd had, dat de inquisitie in *Spanje* sedert langen tijd een stelsel van gematigdheid had aangenomen, zoo wierpen de vrienden van LLORENTE hem in het strijdperk, en hij antwoordde, door eenen in het Fransch vertaalden en den 30 Maart gedrukten brief aan den afgevaardigde, dat behalve de reeds geslagte offers, de inquisitie er van 1700 tot 1808, duizend vijf honderd acht en zestig, door de vlammen had doen omkomen..... Men heeft al de voorstanders van LLOREN-

TE uitgedaagd, om een wettig bewijs dezer daadzaak aan te voeren, welk bewijs zeer moeijelijk zal te vinden zijn, daar men zich niet herinnert, dat, sedert de regering van het huis der BOURBONS in *Spanje*, dat is sedert 1799, deze regtbank een enkel slagtoffer heeft doen verbranden. Het is bewezen, dat groote misdadigers, in gevangenissen opgesloten, zich in de laatste plaats van ingebeelde vergrijpen tegen de Godsdienst beschuldigden, ten einde men hen in de *verschrikkelijke* gevangenhokken van de inquisitie overbragt, alwaar zij eene veel zachtere behandeling ondervonden. Het is ook zeker, dat in 1799, eene zoogenaamde tooveresse, die drie jongelingen met minnedranken vergeven had, door deze regtbank slechts tot eene eeuwigdurende gevangenis in een tuchthuis veroordeeld werd. Hoe gestreng ook het heilige officie in vorige eeuwen moge geweest zijn, is het echter ontegensprekelijk, dat het *Spanje* van de Godsdienstoorlogen bevrijdde, welke *Frankrijk* en *Duitschland* verwoestten en waarin duizenden slagtoffers meer sneefden, dan er door de strengste wetten der inquisitie het leven verloren. Kort na zijnen Brief aan den Heer DE COUSSERGUES, gaf LLORENTE de *Geschiedenis* dier regtbank in het licht, welke door de dagbladen werd bekend gemaakt, en omtrent welke zij den lof niet spaarden. Toen de Spaansche Cortes oogenblikkelijk waren hersteld, gaf LLORENTE een werk in het licht over de Paussen, en begon eenige onvoorzigtigheden, die hem door het bestuur uit *Frankrijk* deden verwijderen. Hij begaf zich naar *Madrid*, alwaar hij eenigen tijd na zijne aankomst den 25 Februarij 1823 overleed. LLORENTE was zeer ervaren in het burgerlijke en kerkelijke regt. Weinig was hij met de letterkunde van zijn land bekend; maar hij kende de taal van hetzelve, in welke hij met zuiverheid en sierlijkheid schreef. Deze was de eenige, met welke hij, behalve het Latijn, bekend was; hij sprak het Fransch zeer slecht, en al zijne te *Parijs* uitgegevene werken, werden in het Spaansch geschreven, en door PELLIER en anderen in het Fransch vertaald. LLORENTE zou der wetenschappen en der Godsdienst, nuttig hebben kunnen zijn; maar slechte raadgevingen, trouwelooze aanmoedigingen, eene onbegrensde eerzucht, deden hem

vergeten, wat hij aan zijn karakter verschuldigd was, en hij liet zich door valsche gevoelens op het dwaalspoor brengen. Behalve eenige weinig belangrijke werken, heeft men van hem: 1.° *Verhandeling over een Romeinsch renperk te Calahorra*, *Madrid*, 1798, in 4.to — 2.° *Verhandeling over de aardrijkskundige ligging van het oude Segobia*, aan de akademie van *Sevilla* opgedragen, waarvan hij honorair lid was, ibid, 1790, in 8.vo — 3.° *Geschiedkundige aanteekeningen over de provinciën Alava, Guipuscoa en Biskaaije*, met den oorsprong harer grondwetten, *Madrid*, 1790, 5 dl.n, in 8.vo; dit werk is niet ten einde gebragt. — 4.° *Wapenschildkundige verhandeling, over de wapenen van Spanje*, met *een nieuw ontwerp van geslacht-wapenen*, *Madrid*, 1809, aan koning Jozef Napoleon opgedragen. — 5.° *Diplomatische verzameling van verschillende oude en nieuwere schriften over de huwelijks-dispensatiën*, ibid, 1810, in 8.vo: dit is een hevige aanval tegen de regten van den heiligen Stoel. — 6.° *Welk is het algemeen gevoelen geweest betrekkelijk de inquisitie*, ibid, 1811, in 8.vo — 7.° *Over het nationale gevoelen in Spanje, betrekkelijk den oorlog tegen Frankrijk*; *Saragossa*, 1813, in 4.to — 8.° *Aanmerkingen over de regerende huizen in Spanje*, *Valencia*, 1812, en *Saragossa*, 1813, in 4.to De schrijver beweert in dit geschrift, dat al de familiën, die in *Spanje* geregeerd hebben van Franschen oorsprong zijn geweest. — 9.° *Gedenkschriften, om te dienen tot de geschiedenis der omwenteling van Spanje*, door Nellerto (letterverzetting van Llorente), *Parijs*, 1815 en 1816, 3 dl.n, in 8.vo — 10.° *Verhandeling over eene godsdienstige Constitutie*, *Parijs*, 1819, in 12.mo; dit werk werd door de geestelijke overheid van *Barcelona* gecensureerd. — 11.° *Volledige werken van Bartholomeus Las-Casas*, 1822, 2 dl.n, in 8.vo — 12.° *Brief aan den Heer de Coussergues, over de Spaansche inquisitie*, *Parijs*, 1817, in 8.vo — 13.° *Beoordeelende geschiedenis der Spaansche inquisitie*, mede in het Nederduitsch vertaald. Dit is eene koele compilatie zonder orde, zonder regel, in eenen onbeschaafden, verwaanden en dikwerf duisteren stijl geschreven. Wij hebben reeds doen opmerken, dat het op

bevel van JOZEF NAPOLEON was, dat LLORENTE dit werk ondernam; hetwelk voldoende is, om de geloofwaardigheid des schrijvers zeer verdacht te maken. Hij haalt teksten en daadzaken aan; maar die teksten en daadzaken, zijn door dien geschiedschrijver meestal verminkt, die schijnt te willen, dat men hem op zijn woord zal gelooven. Sedert bijna eene eeuw ten minste had de inquisitie noch pijnbanken, noch brandstapels meer, en de meeste harer gevangenen, waren zulks om staatkundige misdrijven, en op last van het bestuur, dat op deze wijze de ergernis van een regtsgeding wilde vermijden. Indien de inquisitie nog de kracht en de magt had gehad, welke LLORENTE vooronderstelt, zou dezelve niet, zoo als zij gedaan heeft, hare voorregten willen verliezen, en eenen aan den wil van eenen minister onderworpene eenvoudige regtbank van policie of van staat worden. (Zie LIMBORGH.) Men heeft verscheiden *uittreksels* uit dat werk, in het Fransch, in het Engelsch, in het Hoog- en Nederduitsch vervaardigd. — 14.° *Verhandeling over de verdeeling der Bisdommen in Spanje, aan koning WAMBA, in de zevende eeuw toegeschreven.* — 15.° *Geschiedenis van ANTONIUS PEREZ, eersten secretaris van staat van koning PHILIPPUS II.* — 16.° *Plaatsbeschrijvend Woordenboek van Spanje, met de oude en nieuwere benamingen*, 2 dl.n. in 8.vo; deze drie laatste werken zijn in handschrift. — 17.° *Canonieke en staatkundige verdediging van Don JUAN ANTONIO LLORENTE, tegen de onregtvaardige beschuldigingen van voorgewende misdrijven, en die aan verscheiden naar Frankrijk gewekene Spanjaards moeten geweten worden, Parijs*, 1818, in 8.vo Dit stukje is minder eene verdediging voor den schrijver, dan een libel, tegen verscheiden achtenswaardige Spanjaards, die het gedrag van LLORENTE bij den inval der Franschen niet konden bewonderen. — 18.° *Staatkundige afbeeldsels der Paussen*, 1822, 2 dl.n, in 8.vo In dit laatste werk spreidt de schrijver meer geleerde aanmerkingen dan oordeel, critiek en welmeenendheid ten toon; om eene juiste mate te geven van het vertrouwen, hetwelk hij verdient, zal het voldoende zijn, te zeggen, dat onder andere ongeloofwaardige en ongerijmde bijzonderheden, men ook de

geschiedenis der zoogenaamde pausin JOANNA vindt voorgedragen. Hij leverde ook eene nieuwe uitgave, der 19.o *Wetten, door de koningen der Gothen, in Spanje uitgevaardigd.* — 20.o *Beknopte Levensschets van Don JUAN ANTONIO LLORENTE*, of *Gedenkschriften om te dienen tot de Geschiedenis van zijn leven*, door hem zelven geschreven, *Parijs*, 1818, met het portret des schrijvers. — 21.o *Beoordeelende aanmerkingen op den Roman GIL-BLAS DE SANTILLANA, Parijs*, 1822, in 8.vo LLORENTE had het handschrift van dit werk, ter secretarie van de Fransche akademie gedeponeerd. Het is volgens dit handschrift, waaraan de schrijver vóór den druk veranderingen heeft gemaakt, dat FRANÇOIS DE NEUFCHATEAU, in het 47.e N.o van het *Album*, eene wederlegging in het licht gaf van het Systematische gevoelen van LLORENTE. (Zie NEUFCHATEAU en ISLA.) LLORENTE was, sedert 1791, lid van de koninklijke akademie van *Madrid*. Hij was een der stichters en der ijverigste leden van de maatschappijen, genaamd der *Methodes*, en der *Christelijke zedeleer* van *Parijs*. De Heer MAHUL heeft in de *Revue encyclopédique*, I.e Dl., bladz. 25; en in zijn *Annuaire nécrologique*, 5.e Jaar, een Levensberigt van hem geleverd. Het schijnt, dat de zeden van LLORENTE op verre na niet vrij van verwijtingen waren: daar men hem gedurende zijn verblijf te *Parijs* beschuldigd had, van ongeoorloofde betrekkingen met eene gravin te onderhouden, wilden zijne vrienden hem regtvaardigen, door te verzekeren, dat hij met deze dame gehuwd was, en .... LLORENTE was priester!..... Zoo als men gezien heeft, hield hij zich met de vertalingen bezig van niet zeer kuische werken, en vervaardigde, behalve de reeds genoemde, die van de *Sprekende dieren* (*Animali parlanti.*) Zie CASTI, — welke onuitgegeven is gebleven. Belanghebbende vrienden hebben hem den bijnaam van *Eerwaardige* gegeven, maar het is zeer te betwijfelen of de nakomelingschap hem denzelven bevestigen zal.

LLOYD (WILLIAM), een geleerde prelaat, te *Tylchurst*, in *Berkshire*, in 1627 geboren; hij was achtereenvolgend, pastoor te *Londen*, kapellaan des konings van *Engeland*, in 1666, doctor der godgeleerdheid, in 1667, en bisschop van *St. Asaph*, in 1680. LLOYD was een der

zes prelaten, die met den Aartsbisschop SANCROFT, zich tegen het *edikt van verdraagzaamheid*, door JACOBUS II uitgevaardigd, verhieven. Dit gedrag mishaagde den koning, en de zeven gemijterde *censors* werden in den *Tower* opgesloten. Onmiddellijk na de omwenteling verklaarde zich LLOYD voor koning WILLIAM en de prinses MARIA. Hij werd tot aalmoezenier des konings, en Bisschop van *Coventry*, van *Ligtfield*, in 1692 en van *Worcester* in 1699, benoemd, alwaar hij zijn verblijf hield tot aan zijnen dood, in 1717 voorgevallen. Hij was een onbestendige prelaat, die van de verdraagzaamheid, tot de verregaandste onverdraagzaamheid was overgeslagen; want hij was in den beginne van gevoelen geweest, dat men de Catholijken behoorde te dulden, en stemde er later voor, om dezelve zonder het minste ontzag te verdrukken. In het algemeen is de verdraagzaamheid der sektarissen, enkel te gunste der dwaling, en het ware geloof alleen schijnt hun onverdraagzaam toe. Men heeft van hem. 1.o *Beschrijving van het kerkelijke bestuur*, zoodanig als hetzelve in *Groot-Brittanië* en in *Ierland* was, toen er het Christendom werd ingevoerd, 1684, in 8.vo. — 2.o *Series chronologica olympiadum*, in den *Pindarus* der Engelsche uitgave, 1637 en 1700, in fol. — 3.o *Tijdrekenkundige geschiedenis van het leven van PYTHAGORAS*, 1699, en van andere schrijvers, tijdgenooten van dezen wijsgeer. Men begrijpt dat zulks was in de meest duistere stoffen der oudheid wroeten, daar niets onzekerder is, dan hetgene, wat men van dezen wijsgeer, van personen en zaken van hetzelfde tijdvak verhaalt.

LLOYD (NICOLAAS), in 1634, te *Holton* geboren, werd predikant te *Newington-St. Maria*, bij *Lambeth*, alwaar hij in 1680 overleed, als een bevallige en beschaafde letterkundige beschouwd. Men heeft van hem een *Geschied-Aardrijks-en Dichtkundig woordenboek*, waarvan HOFFMANN en MORERI zich veel bediend hebben. Dit werk werd voor de eerste maal te *Oxford*, 1670 in fol. gedrukt. De beste uitgave is die van 1659, in 4.to De hoofdinhoud van dit woordenboek behoort aan KAREL ETIENNE; LLOYD heeft verbeteringen en vermeerderingen aan hetzelve toegebragt, maar hij heeft hetzelve niet van alle fouten gezuiverd en er zelfs nieuwe bijgevoegd. — Men moet hem niet verwarren met HUMPHREY LLOYD, of LHOYD, een geleerde oud-

heidkundige en Engelsche arts der 16e eeuw, te *Debinga*, in de provincie *Wallis*, geboren, van wien men heeft *De mona, druidum insula, antiquitati suæ restituta*, in 4.to, en verscheiden andere werken; noch met EDUARD LLOYD of LHUYD, opziener van het *Ashmoller kabinet*, te *Oxford*, in 1809, overleden, van wien er bestaat eene goede beknopte geschiedenis der steenen, getiteld: 1.o *Lithophylacii britannici ichonographia*, 1699, in 8.vo. — 2.o *Archæologia britannica*, *Oxford*, 1707, in fol. — 3.o *Verhandelingen over de kruidkunde*, in de *Transact. phil.*

LLOYD (SILVESTER), een Catholijke Bisschop te *Killaloë* en in 1739 van *Waterford*, in *Ierland*, is bekend door eene *vertaling* in het Engelsch van den Catechismus van *Montpellier*, tegen welken pater MANBY, een Jesuit, schreef. De bisschop LLOYD overleed te *Parijs*, op het laatst van 1747.

LOARTE (GASPARD), een Spaansche Jesuit te *Medina-Cœli*, in 1498 geboren. Hij was wereldlijk geestelijke, en had de doctorale waardigheid ontvangen. Na zich onder de leiding van den godvruchtigen JOANNES D'AVILA, bijgenaamd *den Apostel van Andalusië*, gesteld te hebben, ried die heilige man hem aan, om zich onder de nieuweling opgerigte maatschappij van JESUS te begeven. Zich gehoorzaam voegende naar den raad van zijnen gewetensbestuurder, aanvaardde hij in 1552 het gewaad der Jesuiten. Twee jaren later begaf hij zich naar *Rome* bij den H. IGNATIUS, die nog leefde, en onder wien hij zich verder bekwaam maakte in de wetenschap des heils. Hij werd daarna achtereenvolgend belast met het bestuur der collegiën van *Genua* en *Messina*. In *Spanje* teruggekeerd, vestigde hij zijn verblijf te *Valencia*, alwaar hij zich met veel ijver op de bekeering der Mooren toelegde; eindelijk onder den last der jaren en werkzaamheden gebukt, overleed hij in die stad, in 1578, even zoo rijk in verdiensten als in jaren. Onder AVILA had hij groote vorderingen in de geestelijke bespiegelingen gemaakt. Hij heeft daarvan het bewijs gegeven, in de door hem geschreven werken, die bijna alle tot het geestelijke leven betrekking hebben. Men heeft van hem: 1.o *De afflictorum consolatione libri tres*; eene verhandeling, die verscheiden malen gedrukt is, doch waarvan er in 1739 te *Padua* eene zeer naauw-

keurige uitgave is in het licht verschenen. Er bestaat ook eene Fransche vertaling van, *Parijs*, 1784. — 2. *De continua passionis memoria.* — 3.° *Meditationes de passione* CHRISTI. — 4.° *Meditationes de rosario.* — 5.° *Remedia contra septem peccato mortalia.* — 6.° *Antidotum spirituale contra pestem.* — 7.° *Tractatus de peregrinationibus, stationibus et indulgentiis.* — 8.° *Instructio sacerdotum et confessariorum libri duo.* Deze werken zijn in het Latijn, het Spaansch, het Italiaansch, het Fransch, en eenige zelfs in het Hoogduitsch gedrukt.

LOAYSA (GARCIAS DE), een Spaansch kardinaal, in 1478, te *Talavera*, in *Kastilië* geboren, werd Dominikaner te *Salamanka*, en geraakte door zijne verdiensten, tot den post van Overste zijner orde, en tot het bisdom van *Osma*. KAREL V verkoos hem tot Hoogstdeszelfs biechtvader, benoemde hem tot voorzitter van den raad van *Indiën*, verplaatste hem op den Aartsbisschoppelijken stoel van *Sevilla*, en verkreeg voor hem in 1530 den kardinaalshoed. Deze prelaat overleed te *Madrid*, in 1546, eene achtenswaardige gedachtenis nalatende. Toen men in den raad van KAREL V, overwoog, over het te houden gedrag, ten opzigte van FRANCISCUS I, in den slag van *Pavia* gevangen genomen, was de edelmoedige LOAYSA van gevoelen, *dat men hem zonder losprijs en onvoorwaardelijk de vrijheid behoorde wedertegeven.* De uitkomst bewees, dat men grootelijks ongelijk had gehad, van dezen raad, zoo wel door de staatkunde als door de grootmoedigheid ingegeven, niet optevolgen; want FRANCISCUS zijn woord niet houdende, stond *Bourgondië* niet af, dat men tot prijs zijner vrijheid had gesteld, en *Spanje* trok geenerlei vrucht zijner gevangenschap, zonder dat de gevangene aan hetzelve zijne bevrijding dank weet. Het is ten onregte, dat eenige Woordenboekschrijvers aan LOAYSA, Bisschop van *Osma*, het werk, *Concilia hispanica*, *Madrid*, 1595, in fol. toekennen; hetzelve is van GIRON GARCIAS DE LOAYSA, Aartsbisschop van *Toledo*. — Zie GIRON.

LOBEL (MATHIAS), in 1538, te *Rijssel* geboren, geneesheer kruidkundige van JACOBUS I [had de geneeskunde te *Montpellier* bestudeerd en oefende dezelve te *Antwerpen* en *Delft* uit, was lijfarts van den prins van

Oranje, na wiens dood hij in dienst der algemeene staten overging]. Hij overleed te *Highate*, bij *Londen*, in 1616, na verscheiden in zijnen tijd zeer gezochte schriften in het licht te hebben gegeven. De voornaamste zijn: 1.° *Plantarum seu stirpium historia, Antwerpen*, 1576, in fol. — 2.° *Dilucidæ simplicium medicamentorum explicationes et stirpium adversaria nova, etc. Londen*, 1605, in fol. — 3.° *Icones stirpium*, 1581, in 4.to — 4.° *Balsami explanatio, Londen*, 1593, in 4.to — 4.° *Stirpium illustrationes, Londen*, 1655, in 4.to [PLUMIER heeft den naam van *Lobelia* aan eene plantsoort tot het geslacht der klokbloemen behoorende, gegeven.]

LOBÈRE (ANNA), meer bekend onder den naam van ANNA VAN JESUS, in 1545, te *Medina del Campo*, uit eene beroemde familie geboren, omhelsde de instelling van de H. THERESIA, en was de getrouwe medehelpster in hare werkzaamheden, ter hervorming van de karmelieten-orde. Na verscheiden kloosters in *Spanje* te hebben gesticht, werd zij ten zelfden einde naar *Frankrijk* en van daar naar de *Nederlanden* beroepen, alwaar de aartshertog ALBERT en zijne gemalin ISABELLA, haar met hun volkomen vertrouwen vereerden. Zij overleed te *Brussel* in den geur van heiligheid, den 4 Maart 1621. Toen onder het bestuur van JOZEF II, de karmelieten der *Nederlanden* eene schuilplaats in *Frankrijk* zochten, namen zij met zich, de stoffelijke overblijfselen van ANNA, met die van den H. ALBERTUS, en van ANNA VAN DEN H. BARTHOLOMEUS, eene andere gezellin van de H. THERESIA, en plaatsten dezelve in de karmelieten-kerk van *St. Denis*, alwaar dezelve tot in 1790 bleven rusten, in welk jaar de omwenteling der Zuidelijke *Nederlanden*, die deugdzame maagden met de eerbiedwaardige schatten, welke zij hadden medegenomen, in haar vaderland terug riep. De abt DE MONTIS heeft het leven van ANNA VAN JESUS beschreven. *Parijs*, 1788, in 12.mo — Zie *Journal hist. et litt.* 15 Maart 1791 blz. 421.

LOBINEAU (GUIDO ALEXIS), een geleerde, te *Rennes*, in 1666 geboren, werd benediktijner in 1683, en overleed in 1727, in de abdij van *St. Jagut*, bij *Saint Malo*. Zijne werken loopen over de geschiedenis, aan welke hij al zijne studiën toewijdde.

Men heeft hem te danken: 1.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Bretagne*), *Parijs* (*Rennes*), 1707, 2 dl.n in fol. waarvan het tweede nuttig is, door de menigte titels, welke de schrijver er in verzameld heeft. De abt DE VERTOT en de abt MOULINET DES THUILERIES randden dezelve heviglijk aan. Beide beweerden dat *dom* LOBINEAU zich meer aan de vooroordeelen, en aan de zucht voor zijn vaderland dan aan de waarheid had overgegeven. Zij trachtten voor *Normandijë* regten te behouden, welke de geschiedschrijver van *Bretagne*, aan hetzelve had willen betwisten. LOBINEAU heeft eenen eenigzins droogen stijl, en hij is karig in sieraden. Maar hij bezit duidelijkheid, en vermijdt evenzeer de ruwheid en de gemaaktheid. [De geschiedenis de *dom* MORICE wordt meer geacht; later heeft de heer DARU eene uitmuntende *Geschiedenis der hertogen van Bretagne* geschreven.] — 2.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der beide veroveringen van Spanje door de Mooren*), 1708 in 12.mo; een half romanesk en half geschiedkundig werk, uit het Spaansch vertaald van MIGUËL LUNA. — 3.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Parijs*), *Parijs*, 1725, 5 dl.n in fol. door *dom* FÉLIBIEN begonnen, ten einde gebragt, en in het licht gegegeven door *dom* LOBINEAU, die er de drie laatste deelen van geschreven heeft (zie FÉLIBIEN-*dom* MICHAËL). Men vindt aan het hoofd van het 1e dl. eene geleerde *Verhandeling* over den oorsprong van het municipale ligchaam, door LE ROY, tegenboekhouder der renten van het stadhuis. — 4.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Heiligen van Bretägne*), *Rennes*, 1724, in fol. Dit werk is naauwkeurig, doch schiet in zalving te kort. — 5.° *Les Ruses etc.* (*De krijgslisten van POLYÆNUS*), uit het Grieksch in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1738, 2 dl.n, in 12.mo, eene vertaling die op prijs wordt gesteld. De schrijver bezat veel smaak voor de Grieksche letterkunde, en had verscheiden blijspelen van ARISTOPHANES vertaald; maar deze vertaling heeft het licht niet gezien, en zulks is geen verlies. Eindelijk heeft men ten onregte *dom* LOBINEAU toegeschreven de *Lotgevallen van POMPONIUS, een Romeinsch ridder*, een hekelschrift in 12.mo, [hetwelk van *dom* LABADIË is. — Zie *Dict. des Anonymes*, N.° 1450.]

LOBKOWITZ (BOHUSLAUS VON

HASSENSTEIN, vrijheer VON), uit een der beroemdste huizen van *Boheme* gesproten, ondernam groote reizen, ten einde zich in de wetenschappen te volmaken, voor welke hij veel smaak had. Bij zijne terugkomst sloeg hij de loopbaan der wapens in, waarbij hij zich onderscheidde, maar daar zijne zucht voor de studie den voorgang boven elken anderen hartstogt behield, verkoos hij den geestelijken staat, en werd secretaris van staat in *Hongarijë*, en groot kanselier van *Boheme*. Deze posten beletten hem niet, om zich aan zijnen heerschenden smaak over te geven. Hij was een regtsgeleerde, geschiedschrijver, dichter, en letterkundige. Deze geleerde overleed in zijn kasteel te *Hassenstein*, in 1510, *Latijnsche gedichten* en verschillende *Verhandelingen* nalatende, welke te *Praag* in 1563 en 1570 gedrukt zijn. — Uit hetzelfde geslacht was prins GEORGE CHRISTIAAN VON LOBKOWITZ, in 1573 in den ouderdom van 68 jaren overleden, na onder de keizerin-koningin van *Hongarijë*, langen tijd het bevel over de Oostenrijksche troepen gevoerd te hebben. — Zie FOUQUET. — KAREL LODEWIJK AUGUSTUS.

LOBKOWITZ. - Zie CARAMUËL.

LOBO (HIERONYMUS), een Portugesche missionaris, werd te *Lissabon*, in 1593 geboren, en in 1621 naar de Indische missiën gezonden, hij drong door tot in *Ethiopië* of *Abyssinië*, en hield zich aldaar verscheiden jaren op. In zijn vaderland teruggekeerd, verzocht hij vruchteloos, om de oprigting van verscheiden kantoren in dat land, en deed eene nieuwe reize derwaarts. Toen hij terugkwam, werd hij rector van het collegie van *Coïmbra*, alwaar hij in 1678 overleed. Men heeft van dezen missionaris, een *Belangrijk verhaal van Abyssinië*. Hij treedt in hetzelve in voldoende bijzonderheden, over den oorsprong des *Nijls* en andere onderwerpen. (Zie PAïS).

LOBO (RODRIGUEZ FRANCISCUS), een Portugesche dichter, te *Leïra* geboren, verdronk terwijl hij in een bootje van een buitenverblijf naar *Lissabon* terugkeerde. Zijne *Gedichten*, zijn in 1721, in fol. gezamenlijk uitgegeven. Zijn beste stuk, of ten minste datgene hetwelk bij de Portugezen den meesten roem wegdraagt, is zijn blijspel *EUPHROSINE*.

* LOCATELLI (ANTONIUS), een beroemde beeldhouwer, te *Verona*, in 1725 gebo-

ren, en te *Milanë*, in 1805 overleden, was na CANOVA een der bekwaamste kunstenaars welke *Italië* in de laatste eeuw heeft opgeleverd. Men heeft van hem verscheiden groepen, die op de schoonste wijze bewerkt zijn, eene *VENUS*, eene *DIANA*, eene *LATONA*, met *APOLLO*, die de bewondering der kenners opwekken. Hij bragt verscheiden jaren te *Rome* door, en verkreeg er eene jaarwedde van den aartshertog FERDINAND, landvoogd van *Oostenrijksch-Lombardijë*.

* LOCATI of LOCATO (Broeder HUMBERTUS), te *Piacenza*, in 1520 geboren; begaf zich in de orde der predikheeren, [werd geloofsonderzoeker te *Pavia*, en later te *Piacenza*, commissaris-generaal der inquisitie te *Rome* (1566), biechtvader van PIUS V, en in 1568] bisschop van *Bagnarea*. In 1581 legde hij zijne bisschoppelijke waardigheid neder, en begaf zich in een dominikaner klooster van *Piacenza*, alwaar hij in 1587 overleden is. Hij heeft eenige werken nagelaten, waarvan het belangrijkste is: *Italia travagliata etc.* of *Over de oorlogen, omwentelingen, aansteekende ziekten, enz. die van ÆNEAS tot op onze dagen hebben plaats gehad. Venetië*, 1576, in 4.to

LOCCENIUS (JOANNES), een Zweedsch geschiedschrijver, in 1599 te *Itzchoe*, in *Holstein* geboren. Hij was koninklijk hoogleeraar te *Upsal*, en gaf eene *Geschiedenis van Zweden* in het licht, sedert den oorsprong der monarchie, tot de regering van KAREL XI, *Upsal*, 1554, in 8.vo, en verscheiden *schriften* over de wetten, de staatkunde en de oudheden van zijn land. Zijne werken zijn in het Latijn. Hij heeft ook *Aanteekeningen* op eenige oude schrijvers, zoo als CORNELIUS NEPOS, QUINTUS CURTIUS, enz. nagelaten, waarvan hij uitgaven geleverd heeft.

LOCHON (STEPHANUS), te *Chartres* geboren, doctor van het gesticht van *Navarre*, was gedurende eenige jaren pastoor van *Bretonvilliers*, in het diocees van *Chartres*. De slechte staat zijner gezondheid, noodzaakte hem, die pastorij te verlaten. Hij overleed te *Parijs* in 1720, na verscheiden godsdienstige en zedekundige werken in het licht te hebben gegeven. De voornaamste zijn: 1.° *Abrégé etc.* (*Beknopte beschrijving der kerktucht, ter onderrigting der geestelijken*),

2 dl.n in 8.vo — 2.o *Entretiens etc.* (*Gesprekken van eenen hoveling en van eenen kluizenaar over het gedrag der grooten*), 1713, in 12.mo Dit is een vroom verdichtsel, in hetwelk de schrijver de beroemde hervormer van *la Trappe* met den graaf *** laat spreken. — 8.o *Traité etc.* (*Verhandeling over het geheim der Biecht*), in 12.mo, een werk geschikt, om de biechtvaders te onderwijzen, en de boetelingen gerust te stellen. Deze was de beste verhandeling over dit belangrijke onderwerp, alvorens die van den abt LENGLET in het licht verschenen was.

LOCKE (JOHN), in 1632 te *Wrington*, bij *Bristol* geboren. Zijn vader was kapitein, in het leger, hetwelk het parlement tegen KAREL I ligtte. [De jonge LOCKE volbragt zijne studiën te *Westmunster*, daarna te *Oxford*, en verkreeg in die stad eene beneficie (leerstoel zonder bediening), in het collegie van *Christ-Church*]. Na de gewone studien volbragt te hebben, kreeg hij eenen tegenzin tegen de universiteiten, en vooral tegen de schoolsche wijsbegeerte, en sloot zich in zijne studeerkamer op, om te lezen en te overwegen. Hij verbond zich gedurende eenigen tijd aan de geneeskunde, maar de zwakke staat zijner gezondheid stond hem de uitoefening derzelve niet toe. Na twee reizen, de eene door *Duitschland*, en de andere door *Frankrijk*, belastte hij zich met de opvoeding van den zoon van milord ASHLEY, later graaf van *Shaftesbury*. Deze lord, groot-kanselier van *Engeland* geworden zijnde, gaf hem den post van secretaris, van de voordragt der beneficiën, welke hij in het volgende jaar 1673, ten gevolge van de ongenade van zijnen beschermer, weder verloor. De vreeze van teringachtig te worden, noodzaakte hem in 1674, om zich naar *Montpellier* te begeven: van daar kwam hij te *Parijs*, van waar hij in 1679, door zijnen beschermer werd teruggeroepen, die tot president van den raad was benoemd; maar nadat deze weldra andermaal in ongenade was vervallen, stak hij naar *Holland* over, en LOCKE volgde hem derwaarts. Het was in dit land, dat hij zijne *Proeven over het menschelijk verstand* ten einde bragt, een werk, waaraan hij reeds in 1670 was begonnen, en dat veel geruchts had gemaakt. [Het was nog geen jaar geleden, dat LOCKE *Engeland* verlaten had, toen hij werd beschuldigd, van in *Holland* schotschriften tegen het En-

gelsch bestuur te hebben doen drukken. Deze zaak, waarin men later echter zijne onschuld erkende, deed hem zijnen post in het *Christus*-collegie te *Oxford* verliezen. JACOBUS II deed hem bij de algemeene staten der *Vereenigde Provinciën* opeischen, en LOCKE zag zich verpligt, om zich schuil te houden, tot dat de Engelsche vorst, door zijnen schoonzoon, den prins van *Oranje*, in 1689 ontroond was. Hij keerde alstoen naar zijn vaderland terug, aan boord der vloot, welke de prinses, later koningin van *Engetand*, derwaarts overbragt, en werd commissaris van den handel en de Engelsche volkplantingen, een post, waaraan duizend ponden sterlings verbonden waren, en dien hij tot in 1707 bekleedde. Hij legde denzelven alstoen neder wijl de lucht van *Londen*, hem geheel en al nadeelig was, en begaf zich naar zijnen vriend, den ridder MARSHAM, tien mijlen van de hoofdstad verwijderd. Gedurende zijne overige levensdagen verdeelde hij zijnen tijd tusschen het gebed en de beoefening der heilige Schrift: eene bezigheid, die zeer opmerkenswaardig is voor eenen man, die beproefd had, om de gedachte aan de stof toe te schrijven. Hij overleed als een Christelijk wijsgeer in 1704. Er bestaan van hem een aantal werken in het Engelsch, in welke men den wiskundigen geest ziet schitteren, ofschoon de schrijver zich nooit aan de vermoeijenis der berekeningen, noch aan het dorre der wiskundige waarheden had kunnen onderwerpen. Dezelve zijn gezamenlijk uitgegeven, te *Londen*, in 3 dl.n in fol. 1714, 1723 en 1752, en in 4 dl.n in 4.to, 1768, 1777, 1784; de uitgave van 1801, 10 dl.n in 8.vo wordt het meest op prijs gesteld. De voornaamste werken van LOCKE zijn; *Wijsgeerige proeve over het menschelijk verstand*, waarvan de beste uitgave in het Engelsch is die van 1700, in fol.] Het ware te wenschen geweest, dat de schrijver niet altijd de natuurkunde hadde geraadpleegd, in een onderwerp, dat haar fakkel niet kan verlichten. Terwijl hij de menschelijke rede wil ontwikkelen, even gelijk een ontleedkundige, de springvederen van het menschelijke ligchaam verklaart, heeft hij van het geestelijke, wezen, dat hetzelve bezielt, bijna een werktuig gemaakt. Zijn denkbeeld, dat *God, door zijne almagt de stof denkende zou kunnen*

maken, heeft met regt in de gevolgtrekkingen gevaarlijk toegeschenen, zoowel als het op zich zelve valsch en strijdig is, met het licht eener gezonde bovennatuurkunde. Het is echter niet waar, zoo als eenige meer ijverige dan verstandige schrijvers zulks beweerd hebben, dat deze dwaling van LOCKE, het leerstuk van de onsterfelijkheid der ziel omverwerpt; want daartoe zou men noodig hebben te bewijzen, dat eene tot verstand bekwame stof niet tot de onsterfelijkheid bekwaam is. Indien de stof tot het denkvermogen kon worden verheven, waarom zou het dan ook de onsterfelijkheid niet bereiken. Men kan nog verder gaan: de grondbeginselen der stof zijn werkelijk onverdelgbaar, uit hoofde van derzelver eenvoudigheid of onvermenging en van derzelver onbederfelijkheid; waarom zou dus onze ziel, vooronderstelt dat zij van dezelfde natuur is, ook niet dezelfde eigenschap hebben? Dit heeft aan eenen man van genie doen zeggen: » Slechts een geheim en schandelijk eigenbelang, strijdig met de natuurlijke liefde, die wij voor het bestaan koesteren, kan ons onze ziel van het eeuwige lot der redelooze en onbezielde stoffen doen onderscheiden." Neen de geestelijkheid der ziel is niet het eenige bewijs harer onsterfelijkheid. 1.° De Christelijke Godsdienst, is eene door zegevierende bewijzen bevestigde daadzaak: deze Godsdienst leert mij, dat ik onsterfelijk ben; men moet dezelve van valschheid overtuigen alvorens mijn Geloof te hekelen. 2.° Het bestaan van God is eene waarheid, aan welk een verstandig mensch niet twijfelen kan; en deze waarheid is klaarblijkelijk verbonden met de onsterfelijkheid onzer zielen. Het heelal is eene daadzaak die eene oorzaak vooronderstelt, en wij leiden van de daadzaak het bestaan en de eigenschappen der oorzaak af, en, onder die eigenschappen zijn er, die ten duidelijkste het behoud der menschelijke ziel vooronderstellen, hoedanig hare natuur ook wezen moge. 3.° De onderscheiding der ondeugd van de deugd, is geene willekeurige zaak, maar met de menschen geboren, met onuitdelgbaren letters in hunne ziel gegrift; en deze onderscheiding zoude te niet gaan, indien 's menschen ziel, niet aan de vernietiging van zijn ligchaam ontsnapte... Voor het overige is het werk van LOCKE aanbevelenswaardig om de duidelijkheid, de orde en den ontledenden geest, die hetzelve kenmerken. In zijne *Geschiedenis van het*

Engelsche philosophismus', biedt de heer TABARAUD, een gestreng maar naauwkeurig onderzoek der wijsbegeerte van LOCKE aan. Ook bestaat er in het Fransch, door MARTIN ROCHE eene *Verhandeling over de natuur der ziel, en den oorsprong harer kennissen*, tegen het stelsel van LOCKE. — 2.° Eene verhandeling getiteld: *Over het burgerlijk bestuur*. De wijsgeer bestrijdt in dezelve op eene nadrukkelijke wijze het willekeurige gezag, en schijnt zelfs de grondbeginselen van elk monarchaal bestuur te schokken. — 3.° Drie *brieven over de verdraagzaamheid in het stuk van Godsdienst*. — 4.° Eenige *schriften* over de munt en den koophandel. — 5.° *Over de opvoeding der kinderen*, dit in vele opzigten verdienstelijk werk, doch waarvan verscheiden plaatsen met grond gehekeld zijn, is in het Fransch, in het Hoogduitsch, in het Vlaamsch en in het Nederduitsch vertaald. — 6.° Eene verhandeling getiteld: *het redelijk Christendom*, mede in het Fransch vertaald, en in 1715, in 2 dln. in 12.mo gedrukt. Eenige stellingen van dit werk ten strengste genomen, zouden hem van socinianismus kunnen doen verdenken. Hij verontschuldigde zich of trachtte zich te verontschuldigen in brieven aan doctor STILLINGFLEET. Er komen voor het overige in dit werk uitmuntende zaken en bondige wederleggingen van het philosophismus voor: men vindt er zelfs aanmerkingen in, over het gepaste en noodzakelijke van het oppergezag van het hoofd der kerk, die alleen voldoende zijn, om de Richeristen, Jansenisten en Febronianen te beschamen (zie GROTIUS, MELANCHTHON). — 7.° *Omschrijvingen* van eenige brieven van den heiligen PAULUS. — 8.° *Gemengde werken*, 1710, 2 dln, in 12mo. Dezelve bevatten eene zeer gemakkelijke wijze om *verzamelingen* te maken: verscheiden geleerden hebben dezelve gevolgd. — 9.° *Nagelaten werken*, die stukken over verschillende onderwerpen der wijsbegeerte bevatten. LOCKE bezat eene uitgebreide ervarenheid in de zeden der wereld en in de kunsten. Hij was gewoon te zeggen, dat » de kennis der werktuigelijke kunsten, meer ware wijsbegeerte bevat, dan alle stelsels, vooronderstellingen en bespiegelingen der wijsgeeren." Een gevoelen, dat hem tot eer verstrekt, en hetwelk even zoo waarachtig als belangrijk is. Zijn

stijl heeft noch de kracht van dien van LA BRUYÈRE, noch het koloriet van dien van MALEBRANCHE; maar dezelve bevat vele juistheid, duidelijkheid en naauwkeurigheid. Zijn omgang was vrolijk. Hij was onuitputtelijk in bevallige verhalen, die hij nog uitlokkender maakte, door de wijze, op welke hij dezelve voordroeg. Zijne inborst helde over tot den toorn; maar zijne aanvallen waren slechts voorbijgaande, en hij was de eerste, om zijn ongelijk te erkennen. [Het werk van LOCKE, getiteld *Over het burgerlijk bestuur*, heeft aan J. J. ROUSSEAU zeer gediend tot zijne *contrat social*: en zijne *brieven* of *denkbeelden over de opvoeding*, zijn den wijsgeer van *Geneve*, ook niet nutteloos geweest, in zijnen EMILE; maar men vindt in LOCKE meer diepzinnigheid en gematigdheid].

LOCMAN of LOKMAN, een vermaard wijsgeer van *Ethiopië* of *Nubië*. De Arabieren verhalen duizenden fabelen van denzelven. Zij beweren, dat hij een slaaf was, en dat hij, ten tijde van SALOMON aan de Israëliten werd verkocht. [Sommigen geven hem een driehonderdjarig, anderen zelfs een duizendjarig bestaan. Zij verhalen van hem verscheiden dingen, welke de Grieken aan ÆSOPUS hebben toegeschreven]. Er bestaat een boek met *fabels* en *spreuken*, hetwelk de Arabieren zeggen, het werk van LOCMAN te zijn; maar men meent, dat dit boek nieuwer is. Indien het waar is, dat LOCMAN dezelfde is als ÆSOPUS, zoo schijnt het dat de Grieken de geschiedenis van dezen laatste naar die van den *eerste* hebben gesmeed, *en* dat zij in dit geval, zoo als in vele anderen, zich, met verscheiden verminkingen, de beroemde mannen, en gebeurtenissen, welke aan *Azië* tot luister hebben verstrekt, hebben toegeeigend (*). De fabels en leerzame verdichtsels aan LOCMAN toegeschreven, komen te zeer overeen met den geest der volken, waaronder men wil, dat hij zou geleefd hebben, dan dat men zou kunnen gelooven, dat de Arabieren bij de Grieken geplunderd hadden. De geschiedschrijvers schilderen LOCMAN af, als een man, die zich evenzeer door zijne talenten, als door zijne kunde onderscheidde. Hij was een zwijgend en beschouwend wijs-

(*) Zie de reeds meermalen aangehaalde *Histoire véritable des temps fabuleux*, 3e deel; en de artikels: FICINI, LAVAUR, PLATO, OPHIONEUS, OVIDIUS, enz.

geer, die zich met de liefde Gods bezig hield, en geenszins aan de schepsels verslaafd was, geleerden hebben beweerd dat LOCMAN SALOMON was, en dat zijne fabels diegene van dien wijsgeerigen koning waren." De geschiedenis der eerste wijsgeeren, waarop de Grieken zich beroemen (zegt een vermaarde *criticus*), en wier vaderland met geene zekerheid kan bepaald worden, bevat een aantal verminkingen onzer Goddelijke schriften; en voornamelijk hebben eenige der boeken van SALOMON (*den wijze* bij uitnemendheid), den meesten invloed op de werken der wijsgeeren van *Griekenland* gehad, die onder verschillende namen uit onze gewijde boeken vertaald zijn. De LOCMAN der Oosterlingen, wel verre van de ÆSOPUS der Grieken te zijn geweest, zal zijnen waren naam van SALOMON hernemen, die in het Hebreeuwsch *Wijze* beteekent, en door dien van LOCMAN vertaald is, welke dezelfde zin in het Arabisch heeft. De Oostersche schrijvers spreken veel over de *wijsheid* van SALOMON. Van dezen persoon, dien zij verminkt hebben, hebben zij er verscheiden gemaakt, eenen onder anderen onder den naam van LOCMAN. Dit woord wordt oorspronkelijk gevormd, uit het Arabische lidwoord *al*, en het woord *echm*, dat *wijze* beteekent. In de Oostersche bibliotheek van den heer HERBELOT, vindt men, op het woord LOCMAN, ALHAKIM LOCMAN, LOCMAN *de Wijze*. Dit is naauwkeurig de bijnaam van SALOMON, in het Arabisch vertaald. Sommigen hebben beweerd, dat ÆSOPUS, dezelfde persoon was, als LOCMAN en BIDPAY, gemeenlijk PILPAY genaamd, en hebben bij gevolg de fabels van ÆSOPUS, op de rekening van LOCMAN gesteld. Indien SALOMON onder den naam van LOCMAN vermomd is geweest, zou deze ontdekking tot eene zeer ernstige twijfeling geleiden, ten opzigte van eenige fabels, aan ÆSOPUS, met LOCMAN verward, toegeschreven. In afwachting van opheldering in zulk eene gewigtige zaak, zullen wij doen opmerken, dan men in de *Spreuken* van SALOMON VI, 6 — 8, de fabelen van de *Mier* (*) en die van den *aarden pot* en den

(*) De H. Schrift zegt ons uitdrukkelijk, dat hij drie duizend parabelen of fabels, en duizend en vijf gedichten schreef. *Locutus est SALOMON tria millia parabolas, et fuerunt carmina ejus quinque et mille.* III REG. IV, 32. De Zeventigen hebben *quinquies mille*; maar het Hebreeuwsch en Chaldeeuwsch komen met de Vulgata overeen.

ijzeren pot, in den *Ecclesiasticus* XIII, 2 — 3, vindt. Deze zijn niet de eenige fabels, welke men in de H. Schrift ontmoet. Men leest in dezelve de fabel der *Boomen, die zich eenen koning kiezen* (*Regt.* IX, 8), die van *den Rijke en den Arme* en van de *twee Zonen* (II *Kon.* XII, 1), die van den *Ceder* en den *Distel* (IV *Kon.* XIV, 9 — en II *Paralip.* XXV, 18). De gewijde schrijvers hebben dus klaarblijkelijk de eer van de uitvinding der fabel, daar HESIODUS, die, langen tijd vóór ÆSOPUS de fabel van den *Sperwer en de Nachtegaal* geleverd had (*Opera et Dies* I, 200), niet zoo oud is, als de schrijver van het *Boek der Regteren*, waarin men de fabel der boomen vindt." Ter bekrachtiging dezer opheldering betrekkelijk LOCMAN, zou men kunnen aanvoeren, een werk getiteld: *Vie etc.* (*Leven der Vreemde, zoo wel oude als nieuwere schrijvers, door* LE PRÉVÔT, D'EXMES), *Parijs*, 1784, waarin de groote trekken van overeenkomst tusschen SALOMON en LOCMAN, worden aangevoerd. Nog zou men kunnen aanhalen: *De nieuwe Arabische Vertellingen*, of *Bijlage tot de Duizend en eene Nacht, gevolgd door Mengelingen over de Oostersche letterkunde, en Brieven door den Abt****. In de brieven, waarmede dit werk eindigt, bewijst men bijna handtastelijk, dat de LOCMAN der Arabieren de eerste fabeldichter is: dat de ÆSOPUS der Grieken slechts de vertaler van denzelven kan genoemd worden, en dat zijne Geschiedenis door den monnik PLANUDES in het licht gegeven, fabelachtig en valsch is, zoowel als de verzameling van fabelen, welke hij op eene zeer onhandige wijze heeft gecompileerd. Daarenboven vindt men in de *Gedachten* en *Spreuken*, uit het Arabisch vertaald, verscheiden grondregels onzer gewijde schrijvers. De eerste spreuk is deze: *De vreeze Gods is het beginsel der wijsheid.* Deze zonderlinge overeenkomsten schijnen den vertaler in verlegenheid te brengen. Hij schrijft dezelve toe aan *den eeuwigen invloed der natuur, steeds dezelfde in hare werkingen, hetzij, dat dezelve van eenen zedelijken of natuurlijken aard zijn.* Maar zonder het onverstaanbare te willen bedillen, hetwelk men in dezen *eeuwigen invloed der natuur* meent te ontdekken, en zonder aan den vertaler te vragen, waarom deze eeuwige invloed, niet dezelfde zinspreuken, bij alle wijsgeeren

en bij alle natiën heeft voortgebragt, zullen wij ons bepalen bij de opmerking, dat deze overeenkomst der Arabische zedeschrijvers, met die der H. Schrift, uit de door ons gemaakte aanmerkingen eene even zoo eenvoudige als voldoende verklaring ontvangt. ERPENIUS, heeft de fabels van LOCMAN in het Arabisch en in het Latijn in het licht gegeven, 1615, 1636 en 1656, in 4.to, en de heer CAUSSIN heeft er in 1818, eene betere en meer op prijs gestelde uitgave van geleverd. De Jesuit LASSALA heeft dezelve in Latijnsche verzen vertaald, en GALLAND vertaalde dezelve met die van BIDPAY, in het Fransch, *Parijs*, 1714, 2 dl.n in 12.mo: dezelve zijn zulks ook gedaan door GUEULLETTE, in 1724, door MARCEL, 1799, in 4.to; 1803, in 12.mo, met vier nieuwe fabels. — Zie ÆSOPUS, PLANUDES, MEZIRIAC.

LOCNERUS of LOCHNER (MICHAËL FREDERIK), te *Furth*, bij *Neurenberg*, in 1662 geboren, en te *Neurenberg*, in 1720 overleden, was zeer ervaren in de oudheid en in de natuurlijke historie. Men heeft van hem: 1.° *Papaver ex antiquitate erutum, Neurenberg*, 1713, in 4.to — 2.° *Heptas dissertationum ad historiam naturalem pertinentium*, 1717, in 4.to — 3.° *Rariora musœi Besleriani*, 1716, in fol. en verscheiden andere werken over de geneeskundige planten.

LOCRES (FERRY DE), te *St. Paul* of *Saint Pol*, eene stad in *Artois* geboren, pastoor van ST. NICOLAAS van *Atrecht*, in 1571, in 1614 overleden, verdeelde zijnen tijd tusschen de pligten van zijn ambt, en de beoefening der oudheden van zijn land. Wij hebben aan zijne nasporingen te danken: 1.° *Discours etc.* (*Verhandeling over den adel*), waarin melding wordt gemaakt van de godsvrucht, en de deugden der koningen van *Frankrijk*, *Atrecht*, 1605, in 8.vo — 2.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het graafschap. het land en de stad van Saint-Paul*), *Douai*, 1613, in 4.to, een zeer gezocht werk. — 3.° *Chronicum Belgicum ab anno 258 ad annum 1600*, *Douai*, 1616, *Atrecht*, 1618. Dit is, veeleer eene kronijk van het land van *Atrecht*, dan van de *Nederlanden*. Dezelve schiet, vooral met betrekking tot de eerste tijden, in oordeelkunde te kort.

LOCUSTA, eene beruchte giftmengster, leefde in het jaar 60 na J. C. aan het hof van keizer NERO. Deze wree-

de vorst bediende zich van deze ellendelinge, om de voorwerpen van zijnen haat en van zijne wraak te doen omkomen. TACITUS zegt, dat hij zoo zeer vreesde, haar te verliezen, dat hij haar steeds onder opzigt deed bewaken. Hij bediende zich van hare rampzalige kunst, toen hij zich van BRITANNICUS wilde ontdoen. Wijl het vergif niet spoedig genoeg werkte, stond hij op het punt, om bevel te geven, dat men haar zoude ombrengen, LOCUSTA gaf den ongelukkigen BRITANNICUS twee dosis vergif: daar de eerste niet snel genoeg werkte, sloeg NERO LOCUSTA, en bedreigde haar op nieuw, van haar te zullen doen ombrengen. Zij maakte alstoen eene andere zoo sterke *dosis* gereed, dat BRITANNICUS, op staanden voet, dood neder viel, en zij was gered. SUETONIUS verhaalt, dat NERO, haar hare vergiften in zijn paleis deed gereed maken, en dat tot prijs harer gruwelijke geheimen, hij haar niet alleen al hare misdaden vergaf, maar haar met geschenken overlaadde, en haar kweekelingen gaf, om haar beroep te leeren.

LOCUTIUS. — Zie AIUS.

EINDE VAN HET VEERTIENDE DEEL.